

ΑΡΕΘΑ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΞΗΓΗΣΕΩΝ ΕΚ ΔΙΑΦΕΡΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΗΓΑΠΗΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ.

ARETHÆ

CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ EPISCOPI

COACERVATIO ENARRATIONUM

EX VARIIS SANCTIS VIRIS

IN JOANNIS DILECTI DISCIPULI ET EVANGELISTÆ

APOCALYPSIN.

De his in Apocalypsin commentariis, et de Joannis in Patmum relegatione, factaque ad ipsum Apocalypsi sive revelatione judicium Interpretis.

Artē hos in Apocalypsim commentarios, te precamur, candide Lector, ut nostros hos labores boni consulas, neque protinus damnes, si uno aut altero in loco non penitus animo tuo satisfaciat nostra versio. Ut enim verum fatear, tantum negotii nobis exhibuerunt hi postremi commentarii, ut præteritos omnes labores propter ipsos damnare ac spongiæ committere frequenter meditaremur: sive id librario- rum aut typographorum incuria contigerit, quod subinde aperte deprehendentes, silentio præterivimus, nonnunquam etiam nostro nomini consulentes, id margini adnotavimus: sive nostri quoque tenuitas ingenii frequenter in causa fuerit: quam etiam cognoscentes, quibusdam in locis, dum ne nobis qui- dem satisfaceret nostra versio, asterisco notari curavimus, tuum, o Lector, judicium tibi relinquentes. Satis autem confido, ubi Græca toto hoc libro penitus introspexeris, nostros labores nequaquam omni ex parte damnabis, ut qui varias undique difficultates, candido affectus animo, nulloque adversum nos allato præjudicio, visurus sis. Neque enim Zoilum moror, cui ne Minerva quidem ipsa omni ex parte satisfecerit. Quod hunc aut alium quemvis nec his placare poterimus, id saltem nostris laboribus effi- ciemus, ut his qui peritiores sunt data sit ansa, quo in commune reipublicæ Christianæ bonum absolutiora præsent. Neque enim quisquam suggillare deberet aliorum labores, qui nollet, aut saltem qui non posset tradere exactiora. Quantum autem divinare licet, erat hic Aretha ejusve prædecessor Andreas, non in divinis tantum, verum etiam in humanis litteris instructus, in rhetoricis quoque ac physicis ap- prime eruditus, ut si alia Græca exemplaria, aut ejus viri commentarios, prout ab ipso editi sunt, nacti fuisset, non adeo nos torsissent innumera in hoc libro loca. Verum quando, nullis parentibus laboribus, id tandem præstitimus quod potuimus, precor æqui bonique consulas.

Porro de hac Apocalypsi ait divus Hieronymus quod tot habeat mysteria quot verba, imo in singulis verbis multiples dicit latere intelligentias. Atque ob id plurimi suum ac maxime varium de hac judi- cium protulerunt: nonnulli simplicem litteræ sensum, primumque corticem considerantes, alii vero mysticas intelligentias penitus perscrutantes. Quare non erit absurdum si et nostrum quoque asseramus: saniori semper judicio sanctæque Romanæ Ecclesiæ nos ac nostra omnia submittentis. Primumque hoc nobis videtur, Joannem hunc apostolum ac evangelistam, qui et Theologus cognominatur, a Nerone in Patmou relegatum, eodem omnino tempore quo ille beatos Christi apostolos Petrum ac Paulum Romæ

interemit. Id duobus in locis asserit Tertullianus, vicinus eorumdem apostolorum temporibus. Item quoque habet Eusebius libro *De demonstratione evangelica* : quanquam in *Chronicis* et in *Ecclesiastica Historia* dicat id sub Domitiano contigisse, quod et Hieronymus et plures alii sequuntur. Verum his libris tanquam prioribus annis scriptis, non tribuitur tanta auctoritas, quanta ei qui *De demonstratione* est evangelica, utpote posterius atque emendatius elaborato. Hoc itaque habito quod scripta sit in Patmo Apocalypsis ante Hierosolymorum excidium, quadrifariam ipsa secari potest : ita ut complectatur ab exordio ad sextum usque caput instructiones Ecclesiarum Asiæ, intermiscens et prophetica de variis hæresibus : de quibus et Epiphanius in suo *Panarion* libro. A sexto capite usque ad duodecim continentur Synagogæ abrogatio. A duodecimo usque ad decimum nonum, excidium gentilismi sub typo potissimum Babylonis ac Romæ quæ habebat septem colles, qui hic dicuntur esse cornua bestię super quam meretrix sive idololatria aut gentilismus sedet. In his enim urbibus præcipue vigeat gentilismus. A decimo nono capite usque in finem agitur de regno Christi in præsentī Ecclesia, a Idita cap. xx ultima de ipsius inimicis victoria.

Atque hæc in universum dicta sint : nam singulis varia commiscetur, sed de singularibus non est certum dare judicium : nec fieri potest ut data quavis enarratione singula apte quadrent : sed satis erit si in genere habeatur quid singulis capitibus significare velit. Juxta hanc dispositionem non admodum videbitur absurdum id quod sentit Joannes Annius Viterbiensis in *Quæstionibus super Apocalypsim*, quas misit ac dedicavit summo pontifici Sixto quarto regibusque Christianis : quod bestia quam interpretantur communiter Antichristum, de qua Apoc. xiii potissimum cap., quæ ascendit de terra habens duo cornua similia agni, loquens tamen sicut draco qui est et Satanas, qui virtutem ac sedem suam et potestatem magnam dederat priori bestię, nempe gentilismo, et exinde sectæ Saracenicæ, sit pseudo-propheta Mahumethes : qui quanquam ante plurimos annos mortuus sit, ejus tamen secta, nempe prior bestia, heu ! vivit etiamnum, nimiumque grassatur : versus Dei populum : idque tandem durabit donec, juxta septimum caput Danielis, regnum detur populo sanctorum Altissimi : nempe cum, post longam pacem ac securitatem intermediam, rursus adversus hunc Dei populum pugnans dicta bestia cum ingenti exercitu, designato per Gog et Magog (de quo Ezech. cap. xxxviii et xxxix, et Apoc. xx), ingenti clade a Deo prosternentur, quemadmodum dicitur locis modo citatis : post quod vera et perfecta pax erit in Ecclesia ac purus Dei cultus ab omni hæresi et persecutione separatus : quemadmodum consequenter describunt Ezechiel cap. xl et sequentibus, et Apoc. xxi, xxii. Et quia hæc populorum ad bellum hoc postremum congregatio ipsaque pugna, multo tempore durabit cum magna Christianorum afflictione, ideo communiter appellatur novissimus Antichristi adventus, hoc est sectæ ejus, quæ hic dicitur prior bestia, cui draco, id est Satanas, dedit virtutem ac sedem suam et potestatem magnam. Convenienter ergo tractans hic apostolus de excidio gentilismi, etiam intermiscet gravitatem persecutionis sectæ Saracenicæ ejusque subversionem. Neque his obviare videtur quod ait Apostolus II Thess. ii, quod ejus adventus sit secundum operationem Satanæ in signis ac prodigiis mendacibus et cum omni deceptione injustitiæ in his qui pereunt, quodque offeratur adversus omnem qui dicitur Deus aut numen, adeo ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, ostentans seipsum esse Deum : quem Dominus, inquit, conficiet spiritu oris sui, et abolebit claritate adventus sui. Ex quo et etiam quia præmiserat non venturum esse Dominum nisi prius revelaretur hic homo peccati filius perditionis, innuere videtur, in hujus interemptione statim venturum esse Christum ad judicium. Hæc, inquam, non obstant. Primum enim manifestum est verum esse non venturum esse Dominum nisi ille reveletur, cum jamdudum ille revelatus sit, imo et mortuus in sua persona : quem tamen Dominus conlecturus dicitur spiritu, etc., quia sicut in sacris Litteris frequenter est metaphora a capite Christo ad ejus membra, quæ simul cum eo unam dicuntur constituere personam : et quod de Christo dicitur, sæpius in ipsius membris completur : et quod de Jacob, in filiis Israel : ita etiam dicitur a Domino conficiendus in postremo sectæ ejus adversus Christianos ingenti prælio, quo non virtute bellica aut viribus Christianorum, sed spiritu oris sive voluntate Domini conficietur, et claritate adventus sui, quo aperte veniet auxilio Christianis. Siquidem quod non velit tunc interimendum Antichristum aut finiendam immanem ipsius persecutionem, cum ad extremum judicium venturus est Dominus, manifeste patet ex eo quod ait idem Apostolus, I Thess. v. : « Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint, Pax et tuta omnia, tunc repentinus eis superveniet interitus ; » magisque ex eo quod Matth. xxiv ac Luc. xvii ostendit Dominus quod ante judicium erunt homines in longa pace ac securitate. « Sicut erant, inquit, dies Noe, ita erit et adventus Filii hominis. Sicut enim erant in diebus qui præcesserunt diluvium edentes et bibentes, contrahentes matrimonium et nuptum dantes, usque ad eum diem quo intravit Noe in arcam, nec cognoverunt donec venit diluvium et tulit universos : ita erit et adventus Filii hominis. » Itaque quod ibi paulo ante dicitur, « Et tunc apparebit signum Filii hominis : Et tunc plangent omnes tribus terræ, » non indicat statim id subsequi, sed solum quod postea sequetur : qui modus accipiendi *Tunc*, vel *In diebus illis*, sive *In illo tempore*, frequens est in sacris Litteris : quemadmodum adnotat noster Euthymius super illud Matth. xii : « Tunc adductus est ei dæmoniacus, » rursusque super illud Matth. iii : « In diebus illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ. » Et OEcumenius super illud Act. vi : « In his autem diebus. » Porro signa ac prodigia mendacia adventus Antichristi in his qui pereunt, imo ut ait Christus, ita ut in

errorem ducantur, si fieri potest, etiam electi, sunt variae ac multiformes ejus technæ ad seducendos et pellendos Dei servos. Cumque se ac suam sectam Christianismo cæterisque legibus omnibus præponat, an non se extollit supra omnem qui dicitur Deus aut numen? sedens sive imperans in templo Dei, vel ubi prius erant Ecclesie Dei, aut viva Dei templa. Qui etiam fecit ut dicitur Apoc. XIII, ignem iræ Dei descendere in terram, juxta illud psal. XVII : « Ascendit fumus in ira ejus et ignis a facie ejus exarsit, carbones succensi sunt ab eo. » Aut in conspectu hominum dicitur hoc fecisse, id est quod ait Apostolus, « In prodigiis mendacibus, » quia volens occultare morbum suum caducum, dicebat se cadere ex illustratione angeli de cælo ad se descendentis sibique loquentis : de quibus angelis psal. CIII et Heb. I dicitur : « Qui facit angelos suos spiritus et ministros suos flammam ignis. » Dedit etiam spiritum imagini bestie, faciens ut loqueretur, quando legem suæ sectæ omnibus magno cum horrore promulgavit : hoc etiam modo faciens omnes adorare imaginem bestie, et ut qui non haberent characterem bestie non possent emere aut vendere : quando dixit se missum a Deo in gladio, jubens omnes trucidari qui suam non susciperent sectam. Rursum non obstat quod vulgo dicuntur Enoch et Elias venturi ut sese illi opponant ac eum convincant, propter id quod dicitur Apoc. XI : « Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt ; » quod ideo de Elia interpretatur Aug. XX. *De civit. Dei*, cum aliis pluribus, quia Malach. IV dicitur : « Mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini. » Alterum vero faciunt Enoch, quia Gen. V et Eccli. XLIV dicitur Enoch translatus et non mortuus, sicut Elias curru igneo in cælum vectus, IV Reg. II. Primum autem non dicitur hic nec alibi in sacris Litteris quod illi sint futuri testes : quod si etiam admitteretur, non oporteret quod adversus ipsius personam pugnarent, sed satis esset quod adversus ejus sectam sive priorem bestiam, aut etiam adversus gentilismum : maxime quod si hæc Joannis revelatio ordine procedit, de horum prophetia et morte illata a bestia quæ ascendit de abyssonibus, ac eorum resurrectione narratur capite XI, tempore videlicet sextæ tubæ : porro bestia quæ Antichristum designare dicitur, habens duo cornua similia agni, cap. XIII ac tempore septimæ tubæ dicitur ascendere de terra, eo quod si purus homo quanquam adventus ipsius fuerit secundum operationem Satanæ. Porro Hieronymus super quartum caput Malachie, « Judæi, inquit, ac Judaizantes hæretici dicunt Eliam venturum ante suum εἰλημένον, » quod ex eo ostendit quia discipuli Matth. XVII interrogarunt Dominum : « Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oporteat primum venire : » sed illorum falsam esse opinionem ostendit Christus cum respondet : « Elias jam venit, et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt : » statimque sequitur : « Tunc intellexerunt discipuli quod de Joanne Baptista dixisset ipsis. » Hieronymus autem eo loco per Eliam intelligit prophetiam, sicut paulo ante legem per Mosen. Siquidem per legem ac prophetiam convertenda erant corda patrum Abraham, Isaac et Jacob, id est sequentium eos et ab illis descendentium, ad Filium, ad Christum qui ab eis carnem sumpserat. Rursum Matth. XI, loquens de Joanne, « Ille est, inquit, de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum qui præparabit viam tuam ante te, » quod erat officium Elie et de eo intelligebatur : ideoque quod Malach. IV de Elia dicitur, quod convertet cor patrum ad filios, Gabriel, Luc. I, annuntians Joannis conceptionem, dicit in eo complendum. « Ipse, inquit, præcedet ante illum in spiritu et virtute Elie, ut convertat corda patrum in filios. » Ille est Antichristus de quo dixit Christus Judæis, Joan. V : « Ego veni nomine Patris mei et non recipi is me ; si alius venerit nomine suo, illum recipietis. » Siquidem huic Judæi tributa ultro dederunt, et hinc est quod illi nationi nunquam fuit infestus. Et sicut Christus in persona quidem apparuit in sola Palestina, sed postea per suos discipulos percurrit mundum universum ; ita et hic in sola Sabæa Arabia provincia in persona apparuit, sed per principes sectæ suæ sequaces plurimas provincias ac regna occupavit. Cujus extrema persecutio, id est, postremum eorum cum Gog et Magog prælium simul cum præcedenti ad id apparatus, fieri potest ut duret per tres annos et dimidium, quanto tempore communiter dicitur duraturum ejus imperium, propter id quod dicitur Dan. VII, sanctos tradendos in manu hujus bestie usque ad tempus et tempora et dimidium temporis ; et quia Apoc. XI dicuntur gentes calcaturæ civitatem sanctam mensibus quadraginta duobus ; et cap. XII dicitur mulier quæ fugit serpentem alenda a Deo in deserto diebus mille ducentis sexaginta, et paulo post dicitur eadem ibi alere per tempus et tempora et dimidium temporis ; et etiam quia tanto tempore dicitur in hac vita prædicasse Christus. Alii tamen aliter interpretantur tempus et tempora et dimidium temporis. Neque enim possibile esset ipsum tam parvo tempore obtinere tam multa regna ac provincias. Post hanc autem extremam persecutionem plenitudo gentium intrabit, et tunc omnis Israel salvus erit, ut habet Paulus, Rom. XI. Quanquam enim etiam antea, cessantibus hæresibus ac persecutionibus, in diuturna pace et cultu Dei vixerint, quæ etiam dicitur resurrectio prima : multo tamen magis, postquam extremo illo prælio redegerit Dominus ad interuersionem omnes suos inimicos. Quanto autem tempore duratura sit hæc pax et securitas ante mundi consummationem, hominibus incertum est, sed, sicut ait Christus, Matth. XXIV : « De die illo et hora nemo scit, ne angeli quidem cælorum. » Id solam constat quod longa illa pace ac securitate, plurimi rursus Dei cultum relinquent : et tunc, ut ait Apostolus, I Thess. V : « Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet. » Cum enim dixerint, « Pax et tuta omnia, tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient ; » quod et Christus pluribus in locis dixit, ac frequentibus parabolis adumbravit. Quod autem vulgo dicunt illum de tribu Dan oriendum, propter id quod dicitur Gen. XLIX : « Fiat Dan coluber in via, cecrastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro ; » quod tamen alii probabilius

ad litteram interpretantur de Sampsonē : dici potest quod id verum sit, non litterali sensu, sed spiritali : quod sicut Dan natus fuit ex ancilla Jacob, videlicet Bala, ita Antichristus sive Mahumetes non ex libera sive fideli gente, nec Christiana nec Judaica, ortus est, sed ex ancilla sive idololatra. Unde et ipse in Alcorano inducit Deum ad se ita loquentem : « Pauper fuisti, et ditavi te ; idolis serviisti, et vocavi te. » Demum nasciturus dicitur in Babylonia et nutriendus in Chorazin, quia maxime et primum suscepta est perversa ipsius secta in Babylonia : et Christus ¹ exprobrat civitatibus Chorazin ac Bethsaide quod ipsum nolent recipere, et tamen postea promptissime sectam Mahumethicam essent suscepturæ. Horum tamen nihil assertive dictum velim, sed tantum ut occasio doctioribus data sit, quæ profundiora ac certiora sunt, perscrutandi.

¹ Matth. xi.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΔΡΕΑ

Τῷ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤῶ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠῶ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ ΠΕΠΟΝΗΜΕΝΩΝ ΘΕΛΡΕΣΤῶΣ
ΣΥΝΟΨΙΣ ΣΧΟΛΙΚῆ ΠΑΡΑΤΕΘΕΙΣΑ
ΥΠΟ ΑΡΕΘΑ ΑΝΑΞΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ.

BREVIS QUÆDAM EXPLICATIO

EX COMMENTARIIS IN APOCALYPSIN DIVINITUS INSTITUTIS

BEATISSIMI ANDREÆ

ARCHIEPISCOPI CÆSARÆ CAPPADOCIÆ

REDACTA IN ORDINEM

AB ARETHA INDIGNO CÆSARÆ CAPPADOCIÆ EPISCOPO.

Textum contulimus et emendavimus ad editionem J.-A. Crameri anno 1810 Oxoniæ datam. Scholia vero bene multa quæ ex codice Barocciano protulit, an Arethæ sint dubitandi locus est, nam textui edito male coherent et sensum perturbant; ab iis igitur edentis supersedimus. EDIT. PATR.

Ἰστέον ὅτι τὴν πᾶσαν πραγματείαν τοῦ παρόντος **A** βιβλίου εἰς εἰκοσιτέσσαρας λόγους ὁ μυχάρως οὗτος καὶ θεοσυνέργητος ἀνὴρ, καὶ εἰς ἑβδομηκονταδύο κεφάλαια οὐκ ἀσυνέτως διείλε. Τρισσοῦμενος γὰρ ὁ εἰκοστὸς τέταρτος ἀριθμὸς, γεννᾷ τὸν ἑβδομηκονταδύο. Ὁ δὲ εἰκοστὸς τέταρτος, διὰ τοὺς εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους οὓς ἐνταῦθα ἡ Ἀποκάλυψις ἐχρημάτισεν ἐλήθη. Ὡς σύμβολον τῶν ἀπ' αἰῶνος καὶ μέχρι συντελείας εὐηρησθηκότων εἰς τὸ Θεῷ. Ἐτριπλασιάσθη δὲ οὗτος ὁ ἀριθμὸς ἐπὶ τῶν κεφαλῶν οὐκ ἀσκόπως, ἀλλὰ διὰ τοὺς εὐαρεστούμενα Θεῷ τριμερῆ τὴν ὑπόστασιν ἐσχηκότας, ψυχῆς, σώματος, καὶ πνεύματος, εἰς ἀκείωσιν τῆς παντοκράτορικῆς κατασπεῦσαι Τριάδος. Περὶ δὲ τοῦ θεοπνεύστου τῆς βίβλου, ὁ ἐν ἀγίοις Βασίλειος, καὶ Γρηγόριος ὁ θεῖος τὸν λόγον, καὶ Κύριλλος, καὶ Παπίας, καὶ Εἰρηναῖος, καὶ Ἰππόλυτος οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες ἐχέγγυοι πιστώσασθαι.

Sciendum quod universum præsentis libri opus vir iste beatus ac Dei cooperator in viginti quatuor partes seu conciones, et has in septuaginta duo capita aptissime divisit. Numerus enim viginti quatuor ter repetitus producit septuaginta duo. Cæterum numerus viginti quatuor assumptus est propter viginti quatuor seniores quos hic nominavit Apocalypsis, qui symbolum ac signum sunt eorum qui Deo beneplacuerunt ab initio sæculi usque ad consummationem. Triplicatus est autem hic numerus in capitibus non inconsiderate, sed propterea quod hi qui Deo beneplacuerunt tripartitam habuerunt hypostasiam, nempe in animam, corpus et spiritum, ad delineandam appropriationem omnipotentis Trinitatis. De hoc autem libro a Deo inspirato sanctus Basilus, divi quoque sermone Gregorius ac Cyrillus, Papias et Irenæus, ac Hippolytus ecclesiastici Patres fide digni sunt, quibus sine ulla hesitatione credatur.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ.

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGI CAPITULA.

α'. Προόμιον τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ ὅτι δι' ἀγγέλου αὐτῷ δέδοται,

1. Proœmium Apocalypsis, et quod per angelum ei et data fuit.

2. Visio in qua Jesum vidit in medio septem candlelabrorum.
3. Quæ scripta sunt ad angelum Ecclesiæ Ephesiorum.
4. Quæ significata sunt angelo Ecclesiæ Smyræorum.
5. Quæ designata sunt angelo Ecclesiæ Pergamæorum.
6. Quæ scripta sunt angelo Ecclesiæ Thyatirorum.
7. Quæ scripta sunt angelo Ecclesiæ quæ est Sardibus.
8. Quæ scripta sunt ad angelum Ecclesiæ Philadelphorum.
9. Quæ significata sunt angelo Ecclesiæ Laodicensium.
10. De viso ab ipso ostio in cælo, et throno ac vigintiquatuor senioribus et his quæ consequenter ostensa sunt.
11. De libro sigillato sigillis septem qui erat in manu Domini, quem nulla creata natura potuit aperire.
12. De agno habente cornua septem quomodo librum aperuerit.
13. Solutio primi sigilli designans doctrinam apostolicam.
14. Solutio secundi sigilli significans bellum infidelium adversus fideles.
15. Solutio tertii sigillorum significans excisionem, qui non firmiter Christo crediderunt.
16. Solutio quarti sigilli manifestans inducta castigatoria flagella in eos, qui Dominam negaverunt ob defectum tolerantie.
17. Solutio quinti sigilli significans clamorem sanctarum animarum ad Dominum ut fiat consummatio.
18. Solutio sexti sigilli significans eas quæ inferentur in consummatione plagas.
19. De his qui servantur a plaga quatuor angelorum, nempe centum quadragintaquatuor millibus.
20. De innumerabili turba eorum qui ex gentibus una cum Christo regnabunt.
21. Solutio septimi sigilli, quod angelicæ virtutes ad Deum ferant sanctiorum preces tanquam thymiama.
22. De septem angelis, quorum primo tuba canente, grandis et ignis ac sanguis in terram feruntur.
23. De secundo angelo, quo tuba canente pereunt quæ in mari vivebant.
24. Tertius angelus aquas fluminum reddit amarus.
25. Quartus angelus tertiam luminis solaris ac lunaris partem obscurat.
26. De quinto angelo et spiritualibus locustis ascendentibus ex abyssu terræ, deque varia specie ipsarum.
27. De sexto angelo, et solutio angelorum qui super Euphratem alligati erant.
28. De angelo circumdato nube ac iride, qui communem omnium sinem pronuntiabat.
29. Quod libellum de manu angeli evangelista accepit.
30. De Enoch et Elia, qui Antichristum coarguunt.
31. Quod occisi ab Antichristo Enoch et Elias resurgent, et eos qui seducti fuerant, terrore consternabunt.
32. De septima tuba et sanctis Deum laudantibus obsecraturum iudicium.
33. De prioribus Ecclesiæ persecutionibus, et iis quæ sub Antichristo fient.
34. De commisso prælio inter sanctos angelos et pravas potestates, et de casu draconis.
- β'. Ὅπτασται ἐν ἡ τὸν Ἰησοῦν ἐθεάσατο ἐν μέσῳ λυχνῶν ἑπτὰ.
- γ'. Τὰ γεγραμμένα πρὸς τὸν τῆς Ἐφεσίων Ἐκκλησίας ἄγγελον.
- δ'. Τὰ δηλωθέντα τῷ ἐν τῇ Συμυραίων Ἐκκλησίᾳ ἄγγέλῳ.
- ε'. Τὰ σημαιθέντα τῷ τῆς Περγαμηνῶν Ἐκκλησίας ἄγγέλῳ.
- ς'. Τὰ γεγραμμένα τῷ τῆς Θυατείρων Ἐκκλησίας ἄγγέλῳ.
- ζ'. Τὰ ἀπεσταλμένα τῷ ἄγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν Ἐκκλησίας.
- η'. Τὰ γραφέντα πρὸς τὸν τῆς Φιλαδελφῶν Ἐκκλησίας ἄγγελον.
- θ'. Τὰ δηλωθέντα πρὸς τὸν τῆς Λαοδικέων Ἐκκλησίας ἄγγελον.
- ι'. Περὶ τῆς ὁραθείσης αὐτῷ θύρας ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν κθ' πρεσβυτέρων, καὶ τῶν ἐξῆς δειχθέντων.
- ια'. Περὶ τῆς βίβλου τῆς ἐσφραγισμένης σφραγίσιν ἑπτὰ τῆς ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ, ἣν οὐδεὶς ἀνοίξει δύναται τῆς κτιστῆς φύσεως.
- ιβ'. Περὶ τοῦ ἀρνίου τοῦ ἑπτὰ κέρατα ἔχοντος ὅπως τὴν βίβλον ἀνέωξεν.
- ιγ'. Λύσις τῆς πρώτης σφραγίδος, τὴν ἀποστολικὴν διδασχὴν σημαινουσα.
- ιδ'. Λύσις τῆς δευτέρας σφραγίδος, δηλοῦσα τὸν τῶν ἀπίστων κατὰ τῶν πιστῶν πόλεμον.
- ιε'. Λύσις τῆς τρίτης σφραγίδος, δηλοῦσα τῶν μὴ παρῶς πεπιστευκότων Χριστῷ τὴν ἐκπίπτειν.
- ισ'. Λύσις τῆς τετάρτης σφραγίδος, ἐμφαίνουσα τὰς ἐπαγομένας παιδευτικὰς μάστιγας τοῖς δι' ἀνυπομονησίας ἀρησαμένοις τὸν Κύριον.
- ις'. Λύσις τῆς πέμπτης σφραγίδος, τὴν τῶν ἁγίων ψυχῶν σημαινουσα πρὸς Κύριον καταθέσειν ὥστε γενέσθαι συντέλειαν.
- ιη'. Λύσις τῆς ἕκτης σφραγίδος, τὰς ἐν τῇ συντέλει ἐπαγομένας πληγὰς σημαινουσα.
- ιθ'. Περὶ τῶν σωζομένων ἐκ πληγῆς τῶν τεσσάρων ἀγγέλων χιλιάδων ρμδ'.
- κ'. Περὶ τοῦ ἀναριθμήτου ὄχλου τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστῷ συμβασιλευσάντων.
- κα'. Λύσις τῆς ἑβδόμης σφραγίδος, δηλοῦσα ἀγγελικὰς δυνάμεις προσάγειν Θεῷ τὰς τῶν ἁγίων προσευχὰς ὡς θυμιάματα.
- κβ'. Περὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, ὧν τοῦ πρώτου σαλπισαντος, χάλαζα καὶ πῦρ καὶ αἷμα ἐπὶ τῆς γῆς φέρεται.
- κγ'. Περὶ τοῦ δευτέρου ἀγγέλου, οὗ σαλπισαντος, τῶν ἐν θαλάσῃ ἐμψύχων ἀπώλει γίνεται.
- κδ'. Ὁ τρίτος ἄγγελος τὰ τῶν ποταμῶν πικρῶν ὕδατα.
- κε'. Ὁ τέταρτος ἄγγελος τὸ τρίτον τοῦ ἡλιακοῦ καὶ σεληνιακοῦ φωτός σκοτίζει.
- κς'. Περὶ τοῦ πέμπτου ἀγγέλου, καὶ τῶν ἐκ γῆς ἀθύσσου ἀνερχομένων νοσητῶν ἀκρίδων, καὶ τοῦ ποικίλου τῆς μορφῆς αὐτῶν.
- κζ'. Περὶ τοῦ ἕκτου ἀγγέλου, καὶ τῶν ἐπὶ τῷ εὐεφράτη λυομένων ἀγγέλων ἐπίλυσις.
- κη'. Περὶ ἀγγέλου περιβεβλημένου νεφέλην καὶ ἴσιν, καὶ τὸ κοινὸν τέλος προμηνύοντος.
- κθ'. Ὅπως τὸ βιβλίδιον ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ὁ εὐαγγελιστῆς εἴληφεν.
- λ'. Περὶ Ἐνώχ καὶ Ἠλία διελέγειν μελλόντων τὸν Ἀντίχριστον.
- λα'. Ὅπως ἀνααιρεθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου ἀναστήσονται, καὶ τοὺς ἠπατημένους ἐκπλήξουσιν.
- λβ'. Περὶ τῆς ἑβδόμης σαλπιγγος, καὶ τῶν ἔμνοντων τῷ Θεῷ ἁγίων ἐπὶ τῇ μελλούσῃ κρίσει.
- λγ'. Περὶ τῶν διωγμῶν τῆς Ἐκκλησίας τῶν προτέρων, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀντιχρίστου.
- λδ'. Περὶ τοῦ γενομένου πολέμου μεταξὺ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, καὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ δοῦλοντος.

λδ'. Ὅπως ὁ δράκων διώκων τὴν Ἐκκλησίαν οὐ παύεται.
 λε'. Περὶ τοῦ θηρίου τοῦ ἔχοντος κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ, ὧν μίαν ὡς ἐσφαγμένην ἔφη.
 λς'. Περὶ ἑτέρου θηρίου δύο κέρατα ἔχοντος, καὶ τῷ πρώτῳ τοὺς ἀνθρώπους προσάγοντος.
 λη'. Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου.
 λβ'. Περὶ τῶν ἑκατὸν χιλιάδων τῶν σὺν Ἀρρίῳ ἑστῶτων ἐν ὄρει Σιών.
 μ'. Περὶ ἀγγέλου προαγορεύοντος τὴν ἐγγύτητα τῆς κρίσεως τῆς μελλούσης.
 μβ'. Περὶ δευτέρου ἀγγέλου, τὴν πτώσιν Βαβυλῶνος κηρύσσοντος.
 μγ'. Περὶ τρίτου ἀγγέλου ἀσφαλιζομένου τὸν τοῦ Κυρίου λαόν, μὴ δέξασθαι τὸν Ἀντίχριστον.
 μδ'. Ὅτι ὁ ἐν τῇ νεφέλῃ καθήμενος, τῷ δρεπάνῳ συντελεσῆ τὰ ἐκ τῆς γῆς βλαστάνοντα.
 με'. Περὶ ἑτέρου ἀγγέλου τρυγῶντος τὴν τῆς πικρίας ἄμπελον.
 μς'. Περὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐπαρόντων τοῖς ἀνθρώποις τὰς πληγὰς πρὸ τῆς συντελείας. Καὶ περὶ τῆς ὑαλίνης θαλάσσης, ἐν ἣ τὸς ἁγίους ἐθεάσατο.
 μζ'. Ὅπως τῆς πρώτης φιάλης ἐκχυθείσης, ἔλκος κατὰ τῶν ἀποστατῶν γίνεται.
 μς'. Πληγὴ δευτέρα κατὰ τῶν ἐν θαλάσῃ ἐπιτιμωμένων.
 μη'. Ὅπως διὰ τῆς τρίτης, οἱ ποταμοὶ εἰς αἷμα μετακινῶνται.
 μθ'. Ὅπως διὰ τῆς τετάρτης, κανυατίζονται οἱ ἄνθρωποι.
 ν'. Ὅπως διὰ τῆς πέμπτης, ἡ βασιλεία τοῦ θηρίου σκοτίζεται.
 να'. Ὅπως διὰ τῆς ἕκτης, ἡ ὁδὸς διὰ τοῦ Εὐφράτου τοῖς ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου βασιλεύουσιν ἀνοίγεται.
 νβ'. Ὅπως διὰ τῆς ἑβδόμης, χάλαρα καὶ σεισμοὶ κατὰ τῶν ἀνθρώπων γίνεται.
 νγ'. Περὶ τοῦ ἐνδὸς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων δεικνύντος τῷ εὐαγγελιστῇ τὴν τῆς πόρνης πόλεως καθαιρέσιν· καὶ περὶ τῶν ἑπτὰ κεφαλῶν, καὶ τῶν δέκα κεράτων.
 νδ'. Ὅπως ὁ ἀγγέλος τὸ ὄραθὲν αὐτῷ μυστήριον ἠρμήνευσεν.
 νε'. Περὶ ἑτέρου ἀγγέλου τὴν πτώσιν Βαβυλῶνος δηλοῦντος, καὶ οὐρανοῦ φωτῆς τὴν ἐκ τῆς πόλεως φυγὴν ἐντελλομένης, καὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν τερπνῶν ὧν τὸ πρὶν ἐκέκτητο.
 νς'. Περὶ τῆς τῶν ἁγίων ὑμνωδίας, καὶ τοῦ τριπλοῦ ἀλληλοῦσα ὑπερ ἑξαλλόν ἐπὶ τῇ καθαιρέσει Βαβυλῶνος.
 νζ'. Περὶ τοῦ μυστικοῦ γάμου, καὶ τοῦ δείπνου τοῦ Ἀρρίου.
 νη'. Πῶς τὸν Χριστὸν ὁ εὐαγγελιστῆς ἔριππον μετὰ δυνάμεων ἀγγελικῶν ἐθεάσατο σὺν φόβῳ.
 νθ'. Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ βαλλομένων εἰς γέενναν.
 ξ'. Ὅπως ὁ Σατανᾶς ἐδέθη ἀπὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας μέχρι τῆς συντελείας· καὶ περὶ τῶν χιλίων ἔτων.
 ξα'. Περὶ τῶν ἠτοιμισμένων θρόνων τοῖς φυλάξασιν τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν.
 ξβ'. Τί ἐστὶν ἡ πρώτη ἀνάστασις, καὶ τίς ὁ δεύτερος θάνατος.
 ξγ'. Περὶ τοῦ Γῶγ καὶ Μαγῶγ.
 ξδ'. Περὶ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῆς κεινῆς ἀναστάσεως καὶ κρίσεως.
 ξε'. Περὶ καινῶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ τῆς ἡρώ Ἱερουσαλήμ.
 ξς'. Περὶ ὧν εἶπεν ὁ ἐν τῷ θρόνῳ καθήμενος καὶ ὄραθεις.
 ξς'. Περὶ τοῦ ἀγγέλου δεικνύντος αὐτῷ τὴν τῶν ἁγίων πόλιν καὶ τὸ ταύτης τεῖχος σὺν τοῖς πυλώσι διαμετροῦντος.
 ξη'. Περὶ τοῦ καθαροῦ ποταμοῦ τοῦ ὄψιανθόντος ἐκ τοῦ θρόνου πορεύεσθαι.

55. Quod draco non cesset persequi Ecclesiam.
 56. De bestia habente cornua decem et capita septem, quorum unum dicit veluti occisum.
 57. De alia bestia habente duo cornua quæ homines ad priorem bestiam adducebat
 58. De nomine bestiae.
 59. De centumquadraginta quatuor millibus, qui cum Agno stabant in monte Sion.
 40. De angelo qui denuntiabat propinquum esse futurum iudicium.
 41. De secundo angelo casum Babylonis prædicante.
 42. De tertio angelo muniente populum Domini ne susciperet Antichristum.
 43. Quod is qui sedebat in nube demetebat falce quæ ex terra germinabant.
 44. De alio angelo qui vindemiabat vineam amaritudinis.
 45. De septem angelis qui in homines plagas inducebant ante consummationem, et de mari vitreo in quo sanctos conspexerat.
 46. Quod effusa prima phiala fiat ulcus adversus apostatas qui a Deo defecerunt ad Antichristum.
 47. Plaga secunda adversus ea quæ objurgantur in mari.
 48. Quod per tertiam plagam mutantur flumina in sanguinem.
 49. Quod per quartam plagam æstu exurantur homines.
 50. Quod per quintam plagam regnum bestiae obscuratur.
 51. Quod per sextam plagam via per Euphratem aperitur regibus orientalibus.
 52. Quod per septimam plagam grando et tremotus fiant adversus homines.
 53. De uno ex septem angelis qui ostendit evangelistæ subversionem civitatis meretricis, et de septem capitibus decemque cornibus.
 54. Quod angelus visum ab ipso mysterium interpretatus sit.
 55. De alio angelo casum Babylonis significante, et cælesti voce quæ fugam ex ipsa præcipiat: deque rejectione delectabilium quæ antea acquisierat.
 56. De cantu sanctorum, et de triplici alleluia quod cecinerunt pro subversione Babylonis.
 57. De mysticis nuptiis, et cæna Agni.
 58. Quomodo viderit evangelista Christum equo insidentem cum potestatibus angelicis terrorem incutientem.
 59. De Antichristo, et his qui cum eo projicientur in gehennam.
 60. Quod Satanas ligatus sit a Christi adventu usque ad consummationem: et de mille annis.
 61. De sedibus quæ paratæ sunt illis qui servaverunt Christi confessionem.
 62. Quæ sit prima resurrectio, et quæ secunda mors.
 63. De Gog et Magog.
 64. De sedente in throno et communi resurrectione ac iudicio.
 65. De cælo et terra novis, supernaque Jerusalem.
 66. De his quæ dixit is qui visus est in throno sedens.
 67. De angelo qui ostendit ipsi sanctorum civitatem, et dimensus est murum ac portus ipsius.
 68. De fluvio puro qui visus est ex throno procedere.

69. Quod fide digna sint quæ ab Apostolo visa sunt.

70. Quod Christus sit Deus prophetarum ac Dominus omnium.

71. Quod jussum ipsi fuerit ne obsignaret, sed ut prædicaret hanc revelationem.

72. Quod Ecclesia et spiritus qui in ea est gloriosum expetant Christi adventum, et de maledictione cui sunt obnoxii, qui librum hunc adulterant ac depravant tanquam irritum et abrogatum.

ξθ'. Περὶ τοῦ ἀξιοπλίστου τῶν τεθεσμένων τῷ Ἀποστόλῳ.

ο'. Ὅτι Θεὸς τῶν προφητῶν ὁ Χριστὸς καὶ Δεσπότης τῶν πάντων.

οα'. Ὅπως ἐκελεύσθη μὴ σφραγίσαι, ἀλλὰ κηρύξαι τὴν Ἀποκάλυψιν.

οβ'. Ὅπως ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ ἐν αὐτῇ πνεῦμα προσκυλοῦνται τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐνδοξοῦ ἐπιφάνειαν· καὶ περὶ τῆς ἀρᾶς ἣ ὑποβάλλονται οἱ τὴν βίβλον παραχαράττοντες ὡς ἄκυρον.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΗΓΑΠΗΜΕΝΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ.

JOANNIS THEOLOGI AC DILECTI APOCALYPSIS.

645 CAPUT PRIMUM.

Præmium Apocalypsis, et quod per angelum ipsi data sit.

1, 1, 2. *Apocalypsis Jesu Christi quam dedit illi Deus, ut palam faceret servis suis quæ oporteat fieri cito : et significavit mittens per angelum suum servo suo Joanni, qui testificatus est sermonem Dei et testimonium Jesu Christi, et quæcumque vidit, et quæcumque audivit, et quæ oportet fieri posthæc.*

Quidam veterum librum hunc alienum esse dicunt a dictione et lingua Joannis dilecti, ipsum ad alium referentes. Sed non ita est. Siquidem Gregorius ejusdem cum hoc cognominis (Theologus cognominatus) hunc inter germanos ac legitimos libros connumeravit. « Sicut me docet, inquit, Joannis Apocalypsis. » Sane incipiens Evangelium scribere, Christum theologice disserendo, præmittit : « In principio, inquiens, erat Verbum. » Præterea in Epistola idem habet præmium ac similis theologice, præmittens, « Quod erat ab initio. »

Apocalypsis Jesu Christi quam dedit illi Deus.

646 Tanquam diceret : Hæc mea Apocalypsis data quidem est Filio a Patre, porro a Filio data est nobis servis suis. Ab humilioribus namque incipiens dispensationem, ad ea processit quæ Deum magis decent. Quemadmodum enim et divinus apostolus Petrus in sua confessione cum dixisset, « Christus, » mox subjunxit quod perfectissimum est, nempe, « Filius Dei ¹, » tanquam non potens Christi dispensationem dignis exprimere verbis. Ita ergo et hic cum nomine « Christus, » conjunxerit « servis suis, » divinitatem quæ in Christo est designavit.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Προόμιον τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ ὅτι δι' ἀγγέλου αὐτῷ δέδοται.

Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστέλλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα τε εἶδεν, καὶ ὅσα ἤκουσε, καὶ ἅτινα δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.

Τινὲς τῶν ἀρχαιοτέρων νοθεύουσι ταύτην τῆς Ἰωάννου τοῦ ἡγαπημένου γλώττης, ἐτέρῳ ταύτην ἀνατιθέντες. Οὐκ ἔστι δὲ οὕτως. Ὁ γὰρ συνεπώνυμος τούτῳ Γρηγόριος ἐνέκρινε ταύτην ταῖς ἀνοθεύτοις, « Ὡς ἡ Ἰωάννου, φήσας, διδάσκει με Ἀποκάλυψις. » Ἀρχόμενος δὲ γράφειν τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν Χριστὸν θεολογῶν πρόεισιν. « Ἐν ἀρχῇ, φησὶν, ἦν ὁ Λόγος. » Καὶ τῆς Ἐπιστολῆς δὲ αὐτὸ τὸ προόμιον τῆς αὐτῆς ἔχεται θεολογίας, « ὃ ἦν ἀπαρχῆς, » προβαλλόμενος.

Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός. Ὡσεὶ ἔλεγεν· Ἡ παροῦσά μου Ἀποκάλυψις δέδοται μὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῷ Υἱῷ, δέδοται δὲ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἡμῖν τοῖς δούλοις αὐτοῦ. Ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων γὰρ τῆς οἰκονομίας ἀρξάμενος, ἐπὶ τὰ θεοπρεπέστερα προέβη. Ὡς γὰρ καὶ Πέτρος ὁ θαῖος ἀπόστολος ἐν τῇ ἐαυτοῦ ὁμολογίᾳ τὸ, « Χριστὸς, » εἰπὼν ὄνομα, τὸ τελειώτατον ἐπήνεγκε τὸ, « ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, » ὡς τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἀξιολόγως τὴν οἰκονομίαν περιστᾶν ἔχοντος· οὕτως οὖν καὶ νῦν τῷ, « Χριστὸς, » ὀνόματι οὗτος συνάψας τὸ, « τοῖς δούλοις αὐτοῦ, » τὴν ἐν τῷ Χριστῷ θεότητα ὑπεσήμανε.

¹ Matth. xvi, 16.

Τίνος γὰρ ἦσαν οἱ ἅγιοι δούλοι, εἰ μὴ τοῦ Θεοῦ; πρὸς ὃν καὶ εἴρηται, ὅτι « Τὰ σύμπαντα δούλα σά. » Ἐπενεγκῶν δὲ, τὸ τὴν μυσταγωγίαν οὐ τὸν Χριστὸν αὐτόχρημα αὐτῷ καταπρᾶξαι, εἰ μὴ διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τὸ φιλάληθες τοῦ τὴν Ἀποκάλυψιν εἰληφότος ὑπέδειξεν. Ἀποκάλυψις δὲ ἐστὶν ἡ τῶν κρυπτῶν μυστηρίων δήλωσις, καταυγαζομένου τοῦ ἡγεμονικοῦ τῆς ψυχῆς, εἴτε διὰ θείων ὄνειράτων, εἴτε καθύπαρ ἐκ θείας ἐλλάμψεως. Δοθῆναι δὲ τὴν Ἀποκάλυψιν ταύτην φησὶν, ἀνθρωπινώτερον διαχειριζόμενος, τὸν λόγον ὁ θεὸς οὗτος Ἀπόστολος, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ τῇ Ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν θειοτέρων τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον ποιούμενος τὸν λόγον καὶ ἐνδιατρίβων αὐτοῖς, οὕτω καὶ νῦν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων, ὡς ἂν ὑποφύγη σαφῶς, ὡς Ἄμφω τὰ θειότερα λέγω καὶ τὰ ἀνθρώπινα, τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἐνθεωρεῖται Χριστῷ μεταπρέποντα. Διὰ γὰρ τοῦ διακονοῦντος ἀγγέλου, καὶ τοῦ ὀνόματος τῶν μανθανόντων, ὅτι δούλοι, τὸ τῆς θεότητος Χριστοῦ ἐμφαίνει μέγεθος, καθὼ καὶ εἴρηται, ὅτι « Τὰ σύμπαντα δούλα σά. » Τὴν ἑκδασιν ἐκ τῶν χρηματιζομένων ἐν τάχει ὑπισχνεῖται προδοῖναι, οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ παραμετρῶν τὰ ἀνθρώπινα τοῖς θεοῖς, οἷς καὶ τὰ πολυχρονίως καὶ χιλιοστῶς ἐκτελούμενα, « ὡς ἡ χθὲς ἡμέρα, καὶ ἡ ἐν νυκτὶ φυλακὴ » κρίνεται. Ἡ καὶ φιλοτιμότερον προσβαλεῖν τῷ, Ἐν τάχει, τοῦ ἀνυπερθέτως παριστῶντός ἐστι τὴν ἑκδασιν λήψεσθαι τὰ δηλούμενα, μηδὲν τῆς παρατάσεως οἴας τε οὐσης τὸ συντελεσθῆναι λυμήνασθαι, ὡς οὐδὲ τὸ σήμερον τοῦ ἐχθὲς παρατεινομένου, ἐὰν μὴ εἰς ὄπερ ἀφίχθαι ἀποκείμενον εὐκαίρως παρῆ μηδεμιᾶς ὑπολειπομένης τῷ πράγματι βραδυτήτος πρὸς καταδοχὴν, ἀποδιαπομπήσασθαι εὐπρεπές. Δι' ἀγγέλου δὲ ὁ χρηματισμὸς τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ὅς δούλος ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, φησί. Τούτῳ τῷ σχήματι τὴν διδασκαλικὴν αὐτοῦ ἀλήθειαν συνιστῶν, καὶ ἐν Εὐαγγελίοις ἐχρήσατο εἰπών· « Οὗτός ἐστιν ὁ μωθητής ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτου καὶ γράψας ταῦτα, καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. » Ὡς οὖν ἐν ἐκείνῳ, οὕτω καὶ νῦν φησὶν, ὅτι μάρτυς ἐστὶ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως τῆς δοθείσης αὐτῷ παρὰ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίας· μαρτυρίας, λέγων, ὁλοκλήρως διαμαρτυρίας τοῦ διαμαρτύρασθαι δηλονότι πρὸς οὓς ὁ λόγος αὐτῷ, εἰς ἐξαθώωσιν ἑαυτοῦ, μάρτυρα εἶναι ἑαυτὸν τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ θείου λόγου διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως. Τίνα δὲ διαμαρτύρασθαι καὶ κηρύξαι εἰς ἐξαθώωσιν ἑαυτοῦ; Τὰ τε ὄντα, τὰ τε ἐσόμενα, ἃ καὶ παραστατικά, ἄτε προφήτου, τοῦ τε ἐνεστῶτος χρόνου καὶ τοῦ μελλόντος.

contaminatum redderet? Et quæ presentia erant et tempus præsens ac futurum manifestant:

Ὅσα τε εἶδεν. Ἐν ἑτέρῳ ἀντιγράφῳ πρόσκειται καὶ ταῦτα· καὶ ὅσα ἤκουσε, καὶ ἄτινα εἶσε, καὶ ἄτινα δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Ὁ Χριστὸς μοι, φησὶν, ἐφανέρωσεν ὡς δεσπότης τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ διὰ τῶν ὀραθέντων διαμαρτύρασθαι καὶ

A Cujus namque servi sunt sancti, nisi Dei? ad quem etiam dictum est: « Quoniam omnia serviunt tibi. » Subjungens autem quod Christus sacrum hanc doctrinam non proprio oraculo ad ipsum pertulerit, sed tantum per angelum suum, amorem veritatis indicavit in eo qui Apocalypsim acceperat. Est autem Apocalypsis secretorum mysteriorum manifestatio: illustrata animi mente, sive per divina somnia, sive ex divina evidentique affulgentia. Hanc vere Apocalypsim datam esse dicit, magis humano more sermonem disponens divinus hic apostolus: et non quemadmodum in Evangelio et Epistola sua, a diviniore potius quæ in Christo sunt sermonem texit et in eis versatur, ita et nunc, sed ab humilioribus: tanquam aperte significaret quod utraque, divina, inquam, et humana, in uno eodemque Christo convenienter perspiciuntur. Siquidem per ministrantem angelum, et nomen eorum qui docentur, nempe quod servi sint, majestatem divinitatis Christi manifestat: juxta id quod etiam scriptum est, « Quoniam omnia serviunt tibi. » Porro eventum eorum quæ tractantur brevi pollicetur eventurum: non vulgari modo, sed metiens humana divinis: quorum collatione etiam ea quæ longissimo tempore et post multos annorum millenarios eveniunt, (tanquam dies hesternæ et nocturnæ vigilia³) reputantur. Aut etiam curiosius et exactius, quod addat, *Cito*, infallibiliter demonstrantis est quod ea quæ manifestantur sint eventum sortitura, sicut nihil impedimenti possit afferre dilatio quæ complentur. Quemadmodum neque hesterni diei protensio impedire potest hodiernum, nisi quod oporteat differri donec opportune adsit, quod in hoc repositum est ut contingat, nulla huic rei mora relicta ad successionem. **647** Per angelum autem fit vaticinium servo ipsius, qui servus testimonium perhibuit sermoni Dei et sermoni suo, inquit. Hoc dicendi tropo quo suam veritatem docendo aptam ostendit et commendat, etiam in Evangeliiis usus est, dicens: « Ille est discipulus ille qui testimonium perhibet de his et scripsit hæc, et scimus quod verum est testimonium ejus.⁴ » Sicut ergo in eo libro, ita et nunc dicit quod testis sit ejus quod sibi demonstratum est, propter testimonia datæ sibi a Christo apocalypsis, testimonia dicens veluti protestationes quasdam, protestando videlicet adversus illos quibus ipsi sermo erat, ut sese a peccato incontaminatum redderet, quod testis erat divini sermonis per revelationem sibi demonstrati. Quænam autem protestari ac prædicare oportuit, ut sese a peccato in-

Et quæcunque vidit. In alio exemplari adduntur et hæc, *Et quæcunque audivit, et quæ sunt, et quæ oportet fieri posthæc*. Christus, inquit, mihi manifestavit tanquam Dominus servo suo: ut per ea quæ visa sunt protestarer ac prædicarem, ad conversionem auditorum:

³ Psal. cxviii, 91. ⁴ Psal. lxxxix, 1. ⁴ Joan. xxi, 24.

et quæ sunt latentique homines, et quæ futura sunt : A
 utraque enim propheticè vidit : veluti ex eo mani-
 festum est quod dixit, Quæ sunt et quæ oportet fieri.
 Nam hæc demonstrativa sunt temporis præsentis ac
 futuri, circa quæ etiam est approbatio prophetarum.

*Beatus qui legit et qui audiunt verba prophetiæ et
 servant ea quæ in ipsa scripta sunt. Tempus enim
 prope est.*

Prudenter admodum beatos prædicat, non qui
 solum legunt : siquidem multi ita forent beati le-
 gendo : sed qui etiam audiunt, efficaci videlicet et
 operativo auditu : quibus etiam Dominus testatus
 est vere esse auditum, cum his verbis de eis ait :
 « Qui habet aures audiendi, audiat. » Et quis est B
 hic ? is qui habitu audiendi paratus est ad obser-
 vandum et custodiendum, tanquam divinas leges ea
 quæ dicta sunt, qui etiam compositus est ad spiri-
 tualiter vivendum : non sicut animalis homo, sive
 qui juxta sensualitatem eligit vivere, quemadmo-
 dum animalia sermone carentia : sed qui despecto
 omni eo quod ad consuetam hanc et placidam vi-
 vendi rationem attinet, ad id quod in nobis divinum
 est traductus, 648 totus compositus est ad boni-
 tatem, ac providentiam ejus qui ipsum initio formavit,
 propterea quod ad suam imaginem ipsum effin-
 xerat.

Tempus enim prope est. Tempus sive opportunitas
 propinqua est ad beatitudinem : in enim contingit
 per accensionem charitatis eorum qui Dei præcepta C
 servant : ideo quod robur ac tolerantia in agendo
 circa ista his adjungitur, ut nihil ducatur temporis
 prorogatio aut innovatio. Atque hujus rei testis est
 septennis patriarchæ Jacob ob uxorum susceptionem
 tolerantia, velut unus dies reputata. Aut, tempus
 præmiorum propinquum est, si conferamus præsentis
 vitæ brevitatem ad futuri sæculi interminabilitatem.

1, 4, 5. *Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia :
 gratia vobis et pax ab eo qui est et qui erat et qui venit :
 et a septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt.
 Et ab Jesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus
 mortuorum, et princeps regum terræ.*

Per septem ecclesias numerumque septenarium,
 multitudinem significavit ecclesiarum ubique loco- D
 rum sitarum, quæ in præsentī vita sibi mutuo cognatæ
 sunt, eo quod septenaria dierum periodus inchoata,
 habitantem in corruptibili creatura potentiam suam
 designat, ut quæ per omnia ostenditur. Aut etiam
 supervacaneum non existimabitur, si in sententiam
 camus Philonis maxime contemplativi viri Judæi,
 libro suo quem scribit in philosophiam Mosaicam.
 His autem Ecclesiis etiam præfectos æquali numero
 angelos beatus Joannes nunc demonstravit. Porro
 quod dicitur, *Ab eo qui est, et qui erat, et qui venit,*
 tantumdem est ac si diceret : A Deo omnium nostrum.
 Siquidem ipse pater cum Mose loquens in monte

κηρύξαι πρὸς ἐπιστροφήν τῶν ἀκούοντων, τὰ τε
 ὄντα καὶ τοὺς ἀνθρώπους λαμβάνοντα, τὰ τε μέλ-
 λοντα ἕσεσθαι. Προφητικῶς γὰρ ἐώρακεν ἀμφο-
 τερα. Καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰρῆσθαι, Ἔτινα εἰσὶ, καὶ
 ἃ χρὴ γενέσθαι. Ταῦτα γὰρ παραστατικὰ τοῦ ἐν-
 εστῶτος χρόνου καὶ τοῦ μέλλοντος, περὶ ἃ καὶ τῶν
 προφητῶν τὸ εὐδόκιμον.

*Μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς
 λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν
 αὐτῇ γεγραμμένα.*

Μαχαρίζει προμηθῶς ἄγαν οὐ τοὺς ἀναγινώσκον-
 τας μόνους (πολλοὶ γὰρ ἀνῆσαν μακάριοι οὕτως οἱ
 ἀναγινώσκοντες), ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐμπράκτω
 δηλαδὴ ἀκοῆ. Οἷς καὶ ὁ Κύριος τῷ ὄντι ἐμαρτύρησεν
 ἀκοῆν, πρὸς τῶν, ἐν οἷς φησιν ἡ ὄψις ὡς
 ἀκούειν, ἀκούετω. Καὶ τίς οὗτος ; ὁ τὴν ἀκουστὴν
 ἔξιν εὐπρεπῆς εἰς τὸ διατηρεῖν καὶ φυλάσσειν ὡς
 θείου νόμου τὰ εἰρημένα, ὃς καὶ πνευματικῶς ζῆν
 κατηρτισμένος, οὐχ ὡς ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος, εἴτουν
 ὁ κατ' αἰσθησιν ζῆν προαιρούμενος, ὥσπερ τὰ λόγου
 ἔρημα ζῶα, ἀλλ' ἀτιμάσας μὲν πᾶν τὸ περὶ τὸ σύν-
 τροφον τοῦτο ζῆν καὶ χειρονηδὺ [χειρόθετες], μετα-
 ταξάμενος δὲ πρὸς τὸ θεῖον τὸ ἐν ἡμῖν, ὅλος γέγονε
 τῆς κατ' ἀρχῆς τοῦ Πλάστου ἐπὶ τῷ κατ' εἰκόνα
 ἑαυτοῦ πλάσματι, χρηστότητος καὶ κηδεμονίας.

Ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. Ἐγγύς ὁ καιρὸς τῆς μα-
 καριότητος. Τῷ δ' ἀπύρῳ γὰρ τοῦτο τῆς ἀγάπης τῶν
 φυλασσόντων τὰς ἐντολάς τοῦ θεοῦ. Διὸ καὶ τὸ ἀνέν- C
 δοτον τῆς περὶ ταῦτα περιγίνεται αὐτοῖς ἐργασίας,
 οὐδ' εἰς παράτασιν χρόνου ἢ ἀποκατάστασιν νομι-
 σθείη. Καὶ μάρτυς ἡ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ ἐπὶ τῇ
 ἀναλήψει τῶν γυναικῶν ἐπταέτης καρτερία, ὡς μία
 ἡμέρα λογιζομένη. Ἡ ἐγγύς ὁ τῶν ἐπάθλων καιρὸς
 τῷ παραμετρεῖσθαι τὴν τοῦ παρόντος βίου σμικρό-
 τητα, πρὸς τὴν τοῦ μέλλοντος ἀπειρίαν αἰῶνος.

*Ἰωάννης ταῖς ἐπτά Ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ·
 Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ
 ὁ ἐρχόμενος· καὶ ἀπὸ τῶν ἐπτά πνευμάτων, ἃ
 [ἐστίν] ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ· καὶ ἀπὸ Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος
 τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἀρχὼν τῶν βασιλέων τῆς γῆς.*

Διὰ τῶν ἐπτά Ἐκκλησιῶν, καὶ τοῦ ἑβδοματικῶ
 ἀριθμοῦ, τὸ τῶν ἀπανταχῇ Ἐκκλησιῶν ἐσήμανε πλη- D
 θος τῶν τῷ παρόντι βίῳ συστοίχων, καθ' ὧν ἡ ἑβδο-
 ματικὴ τῶν ἡμερῶν περίοδος κατάρξασα, τὴν ἐνοι-
 κοῦσαν τῇ φθαρτῇ κτίσει δύναμιν ἑαυτῆς ὑπέφηνε
 ὡς διὰ πάσης διήκουσαν. Ἡ καὶ Φλωῖνι τῷ θεωρη-
 τικωτάτῳ Ἰουδαίῳ ἀνδρὶ, ἐν λόγῳ αὐτοῦ τῷ εἰς τὴν
 κατὰ Μωϋσεῖα φιλοσοφίαν ὑπασυνάδειν οὐ περιετὸν
 ἡγεῖται. Ταύταις δὲ ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ ἰσαριθμούς
 ἐφόρους ἀγγέλους ὁ μακάριος νῦν Ἰωάννης ἐνέφηνε.
 Τὸ δὲ, Ἄπὸ τοῦ, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμε-
 νος, ἰσοδυναμεῖ τῷ, Ἄπὸ τοῦ πάντων θεοῦ ἡμῶν.
 Ἔ ὄντα ἢ μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν ὀνομάζει ὁ Πατὴρ
 χρηματίζων τῷ Μωϋσῆϊ ἐπὶ τοῦ ὄρους. Τὸ δὲ ἡ ἦν, ἢ

ὁ παρῶν θεόσοφος εὐαγγελιστῆς προήνεγκεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » εἰ-
 πῶν, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν καθολικῶν αὐτοῦ Ἐπι-
 στολῶν, « Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, » γράψας περὶ τοῦ
 Λόγου τῆς ζωῆς. Ἐρχόμενον δὲ τὸ θεῖον Πνεῦμα
 καλεῖ, ὡς οὐ μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκο-
 στῆς ἀπεστάλμενον παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἀεὶ πα-
 ραγινόμενον τοῖς ἀξίοις αὐτὸ δέξασθαι, καὶ διὰ τοῦ
 ἁγίου βαπτίσματος.

Εἰρήνη ἀπὸ τοῦ ὁ ὦν. Ἴσως δὲ οὐκ ἀδόκιμον καὶ
 οὕτω ταῦτα νοεῖσθαι ἐπὶ τοῦ Πατρὸς τὸ, « Ὁ ὦν καὶ
 ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, » ὡς αὐτοῦ περιέχοντο: ἐν
 ἑαυτῷ πάντων τῶν ὄντων τὴν ἀρχὴν, καὶ τὰ μέσα,
 καὶ τὰ τελευταῖα.

Καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων. Τινὲς τὰ ἑπτὰ B
 πνεύματα, τὰς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου ὑπέλαβον Πνεύ-
 ματος. Δοκιμότερον δὲ ἀγγέλους ταῦτα νοεῖν. Οὐ διὰ
 τὸ συμπαρεῖλθαι δὲ τῇ παντοκρατορικῇ Τριάδι,
 ἤδη καὶ ὁμότιμα ταῦτα καταλογίζεσθαι αὐτῇ χρῆ,
 ἀλλὰ δοῦλα καὶ λειτουργικὰ, εἶγε πειστέον τοῖς προ-
 φήταις τοῖς διαμαρτυρομένοις ὅτι τὰ σύμπαντα
 δοῦλα αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ τῷ θεοπάτορι Δαυΐδ, « Εὐ-
 λογεῖτε, φάσκοντι, πάντες ἄγγελοι Θεοῦ, δυνατοὶ
 ἰσχυροὶ, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ. » Καὶ τὸ μὲν λέ-
 γειν ὅτι τὸ συμπαραλαμβάνειν τὸ θεῖον καὶ τὴν
 ἀγγελιωτὴν φύσιν, παριστῶντός ἐστι τὸ ὁμότιμον
 εἶναι τῆς παντοκράτορος καὶ πάσης τοῦ εἶναι κτίσεως
 πραιτίας καὶ τὴν λειτουργικὴν ὑπόστασιν, οὐκ ἔστιν
 εἰδότος, οὐδὲ ἐγγύς, ἀλλ' ἀγνωστοῦ, οἶμαι, ὡς τῷ
 δεσπόζοντι φιλεῖ συνεῖναι καὶ τὸ ὑπηρετοῦν. Ὡς δὴ καὶ C
 Παῦλος χρώμενος ἐν τῇ πρώτῃ (1-2) πρὸς Τιμόθεον
 Ἐπιστολῇ οὕτω πῶς φησι: « Μαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ
 Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων. » Τοῦτο οὖν καὶ
 τῷ αὐτῷ ἐπακολουθοῦντός ἐστιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν-
 ταῦθα προσχεῖσθαι τὸ, « Ἄ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θρό-
 νου τοῦ Θεοῦ, τὴν οἰκετικὴν τάξιν, οὐ τὴν ἰσότημον
 αὐτοῖς προσμαρτυροῦντός ἐστιν.

Ὁ μάρτυς ὁ πιστός. Δεῖ προσυπακούειν τὸ, ὅς
 ἐστιν, ἢ ἢ. Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ὁ
 μάρτυς. Ἐπισκοπητέον δὲ ὅτι πρότερον ὡς περὶ
 ἀτάκτου γράψας τοῦ θεοῦ Λόγου ἐν οἷς ἔλεγεν,
 « Ὁ ἦν, » νῦν περὶ σεσαρκωμένου αὐτοῦ διαλέγε-
 ται, φήσας, Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ διαιρῶν
 αὐτὸν εἰς δύο, διὰ τὸ ἐπαγαγεῖν τὸ, Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ D
 Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦτό τε καὶ ἐκεῖνο περὶ ἐνός καὶ τοῦ
 αὐτοῦ μαρτυρῶν, ὅτι τέ ἐστι τοῦ Πατρὸς, καὶ ὅτι
 ἐσαρκώθη. Τοῦτο γὰρ βούλεται δηλοῦν τὸ, Χριστός,
 ὄνομα. Ὅς Χριστὸς κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον ἐμαρ-
 τύρησεν ἄτε μάρτυς ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ὁπηνίκα
 ἔφρασκεν πρὸς αὐτόν: « Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν
 ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. » Νοεῖν γὰρ ἀπὸ τούτων διαν-
 ἔστησι τῶν λόγων, ὡς καὶ Θεός ἐστιν ὁ ὡς ἄνθρωπος
 ὄρωμενος, καὶ ταυτὸν φθειγγόμενος. Μάρτυς μὲν οὖν
 διὰ τοῦτο. Πιστός δὲ, ἀντὶ τοῦ, ἀληθῆς, Θεός καὶ

A seipsum nominat; « Qui est. » Præsens autem Evan-
 gelista protulit, « Erat, » et in l'vangelio suo cum
 dixit, « In principio erat Verbum, » et in prima
 suarum Epistolarum catholicarum cum scripsit de
 verbo vitæ, « Quod erat ab initio. » Porro divinum
 Spiritum vocat eum qui venit, velut non solum die
 Pentecostes missum a Patre, sed semper ad eos
 accedentem qui digni sunt suscipere. etiam per
 sanctum baptisma.

Ab eo qui est. Fortassis autem non erit absurdum,
 ut hæc quoque ita intelligantur de Patre, nempe
 Qui est, et qui erat, et qui venit: ut qui in seipso
 contineat omnium quæ sunt originem 649 et me-
 dia ac fines.

Et a septem spiritibus. Nonnulli septem spiritus
 acceperunt septem operationes sancti Spiritus. Est
 autem probabilius hos accipere angelos: non quod
 cum omnipotenti Trinitate comprehendantur, sive
 etiam æqualis esse cum ea honoris arbitrari oportet:
 sed quod ei famulentur et obsequantur, si pro-
 phetis credendum est attestantibus quod omnia
 serviant ipsi: et progenitori Dei Davidi, dicenti:
 « Benedicite, omnes angeli Dei, potentes virtute qui
 expletis sermonem ipsius. » Et certe dicere quod
 simul comprehendere divinitatem et naturam ange-
 licam sit demonstrare æqualitatem esse honoris in-
 ter omnipotentem Trinitatem et qui omnis creaturæ
 auctor est, ac ministerialem substantiam, non est
 intelligentis aut propemodum intelligentis, sed igno-
 rantis, ut opinor, quod gaudeat ea creatura assistere
 dominatori, eique ministrare: quo schemate et
 Paulus in Epistola prima ad Timotheum utitur, in
 hunc quodammodo loquitur modum: « Obtestor in
 conspectu Dei et electorum angelorum. » Hoc igitur
 idem quoque prosequentis est. Quin etiam addere
 hoc loco; Qui in conspectu throni Dei sunt, attestan-
 tis est ministerialem ordinem, non æqualem ipsis
 honorem.

Testis fidelis. Oportet subintelligere ὅς ἐστιν, id est,
 qui est; ut sit sensus: Qui est testis. Considerandum
 est autem quod prius de Verbo divino tanquam non
 incarnato locutus, cum diceret. Qui erat: nunc de
 ipso incarnato disserit, dicens: Et ab Jesu Christo,
 non dividendo ipsum in duos per hoc quod subjun-
 git: Et ab Jesu Christo, verum et hoc et illud de
 eodem, testificando et quod patris sit et quod incar-
 natus sit. Nam hoc significare vult nomen Chri-
 stus: qui Christus juxta B. Paulum testimonium tulit
 tanquam testis sub Pontio Pilato, cum dixit ad eum:
 « Regnum meum non est ex hoc mundo. » His
 itaque sermonibus excitat ad intelligendum quod
 etiam Deus sit qui tanquam homo conspicitur et
 hæc loquitur. Propter hoc igitur testis est: fidelis
 autem, sive verax, Deus et homo: ideo etiam tan-
 quam homo mortuus est, surrexit vero tanquam

⁶ Joan. i, 1. ⁷ Joan. i, 1. ⁸ Psal. cxviii, 102. ⁹ I Tim. v, 21. ¹⁰ Joan. xviii, 36.

(1-2) Vu'g. om. πρώτη.

Deus : surrexit enim non sicut ii qui divina virtute ab aliis excitati sunt, qui etiam rursum mortui sunt : sed sua potentia surrexit tanquam Deus : **650** et primus auctor fuit perpetuæ ac interminabilis reviviscentiæ quæ ex ipso et per ipsum speratur. Ideo quoque primogenitus dicitur mortuorum, quasi solus ipse auspiciatus sit nobis huiusmodi gratiam bonorum. Princeps autem regum terræ dicitur Christus, quandoquidem et Daniel Babylónico regi dicebat quod regnaret excelsus et dominaretur regno hominum. Quod si hoc in divina ac primaria intelligitur et conspicitur dominatione, quid veritatis habebit adversariorum sermo qui ait, universa quæ divino modo dicuntur de supersubstantiali Trinitate, nulli seorsim trium personarum appropriandum aut adaptandum esse, præter illa quæ productivam sive personalem harum cognitionem inducunt, sed obstinate audet delirando asserere, singulas trium personarum seorsim vindicare sibi divinam operationem? Et hæc quidem cum divus Gregorius acceperit usum sermonum : *Qui est, qui erat, et qui venit, de Filio* : quasi apte quadrent divina nomina et communiter et particulatim tribus personis? Porro id ex eo quoque manifestum est quod sanctissimum hymnum seraphicorum spirituum in Evangelio quidem dicimus ad Filium referri, quem Paulus in Actis concionem habens Spiritui applicuit : nos vero juxta Patrum traditionem in tremenda et incruenta hostia Patri attribuimus, quemadmodum beatus Epiphanius libro *De Spiritu sancto* disserit.

Et princeps regum terræ. Non tantum super terrenos dominium habet, verum etiam super eos qui in cœlis sunt : atqui nunc de terrenis loquitur, in sequentibus autem ostendit eum etiam dominari sanctis ordinibus qui in cœlis sunt.

I, 5, 6. *Et qui dilexit nos, et qui lavit nos a peccatis nostris per sanguinem suum : et fecit nos regnum, sacerdotes Deo et Patri suo, ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.*

Duplici modo hoc scribitur juxta varium intellectum. Siquidem lavat is qui foeditates ac maculas lustrat aut expiat, solvit vero qui a propriis criminibus liberat. Subaudiendum est autem ad verbum *fecit*, **651** *qui*, relativus articulus, ut sit sensus : qui fecit. Nisi enim eo modo subaudiatur, propter solæcismum erit inepta locutio : non ergo ad propositum dandi casu referatur prolata sententia, sed ex recto jungatur. — *Alio modo* : Propositæ sententiæ ordinem si quis ut oportet absque defectu intelligat, connexionem adducet. Ostenditur enim hoc per schema nunc tradendum quod vocatur *ἀλλοίωσις*. Fit autem id, quando ad phrasim propositam jungitur sententia quæ non coincidenter ad ea quæ expressa sunt profertur, sed ad subsequentem intelligentiam commutatur. Siquidem ad dativum casum qui præpositus fuit in particula *λούσαντι ἡμᾶς*, id est *lavanti nos*, sive, qui lavit nos,

A ἄνθρωπος. Διὸ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἀπέθανεν, ἀνέστη δὲ ὡς Θεός. Ἀνέστη γάρ, οὐχ ὡς οἱ ἐπὶ θεῖα δυνάμει ὑφ' ἐτέρων ἀναστάντες, οἱ καὶ πάλιν ἀπέθανον. Οἱ κεῖα δὲ δυνάμει ἀναστὰς, ἅτε Θεός, πρῶτος ἀπήρξατο τῆς ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν ἐλπίζομένης ἀτελευτήτου καὶ αἰωνίου παλινοζώιας. Διὸ καὶ πρωτότοκος λέγεται τῶν νεκρῶν, ὡς μόνος αὐτὸς κατάρξας τῆς τοιαύτης ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν χάριτος. Ἀρχῶν δὲ τῶν βασιλέων τῆς γῆς ὁ Χριστός, ἐπεὶ καὶ Δανιὴλ πρὸς τὸν Βαβυλώνιον ἔφη, βασιλεύειν τὸν ὕψιστον καὶ κυριεύειν τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων. Εἰ δὲ τοῦτο ἐπὶ τῆς θεαρχικῆς νοεῖται καὶ ἐνοεῖται κυριότητος, τίς ὁ ἀντιστατῶν λόγος ὁ πάντα τὰ θεοπρεπῶς λεγόμενα ἐπὶ τῆς ὑπερουσίῳ Τριάδος μὴ καθ' ἐκάστης λέγων τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐξειδιχῆσθαι καὶ ἐναρμόττεσθαι, πλὴν ταῦτα ἅ τὴν προοιῶσιν τούτων ἡγῶν τὴν ὑποστατικὴν γνώρισιν ἐμποιοῦνται, ἀλλ' ἀποτεταγμένως κατατολμῶν εἰς ἐξειδιχῆσθαι ἑαυτῆς θεῖαν ἐνέργειαν ἐκάστην ὑπόστασιν τῶν τριῶν μεταχωροῦσαν παραληρεῖν, καὶ ταῦτα Γρηγορίου μὲν τοῦ θεοῦ τῶν λόγων τὴν χρῆσιν, τοῦ, Ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, εἰς τὸν ὕψιστον ἐξειληφότος, ὡς ἐφαρμοζόντων τῶν θεοπρεπῶν ὀνομάτων καὶ καινῆ καὶ ἰδίᾳ ταῖς τριῶν ὑποστάσεσι; Δῆλον δὲ, καὶ ἐξ ὧν τὸν Τρισάγιον τῶν Σεραφίμ ὕμνον κατὰ μὲν τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὸν ὕψιστον μανθίνομεν λέγεσθαι, ὃν ὁ Παῦλος δημηγορῶν ἐν ταῖς Πράξεσιν εἰς τὸ Πνεῦμα ἀπένειμεν ἡμεῖς δὲ πατροπαράδοτως ἐν τῇ φρικτῇ καὶ ἀναιμάκτῳ θυσίᾳ εἰς Πατέρα. Ὡς περὶ ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διέξεισι.

C Καὶ ὁ ἀρχῶν τῶν βασιλέων τῆς γῆς. Οὐ τῶν γῆτινων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς βασιλεύει. Ἀλλὰ νῦν μὲν περὶ τῶν ἐπιγείων λέγει, προῶν δὲ δείκνυσιν αὐτὸν καὶ τὸν ἐν οὐρανοῖς ἁγίων ταγμάτων βασιλεύοντα.

Τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λούσαντι ἡμῶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμῶς βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ καὶ Πατρὶ αὐτοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

D Δισσογραφεῖται τοῦτο πρὸς διάφορον ἔννοιαν. Λούεται μὲν γὰρ ὁ τὰς κηλίδας καὶ τοὺς σπύλους ἀποκαθαίρομενος. Λύεται δὲ ὁ τῶν ἐγκλημάτων ἑαυτοῦ ἀπαλλαττόμενος. Προσυπακουστέον δὲ πρὸς τὸ ἐποίησεν, τὸ ὅς, ἀναφορικὸν ἄρθρον, ἵνα ἦ, Ὁς ἐποίησε. Μὴ γὰρ οὕτως ἐξῆκουσμένου, διὰ τὸν σολοικισμόν ἢ φράσις ἀχρειωθήσεται. Μὴ ἔστω οὖν πρὸς τὴν προκειμένην δοτικὴν πτώσιν ἐπιφερομένη ἡ ἔννοια, ἀλλ' ἐξ εὐθείας ἐπαγομένη. — Ἄλλως τοῦ προκειμένου ἑδαφίου τὴν σύνταξιν ὅπως ὀφείλει νοεῖσθαι ἀνελλιπῶς, τὸ ἐχόμενον παραστήσει. Ἐν σχήματι γὰρ τῷ ῥηθησομένῳ ἐξενήνεκται, ὃ καλεῖται ἀλλοίωσις. Γίνεται δὲ τοῦτο ὅτε τῇ προκειμένη φράσει ἡ ἐπιφερομένη ἔννοια μὴ ὁμοιοπτῶτως τοῖς φθάσασιν ἐπενεχθῆ, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπαγομένην ἔννοιαν μεταληφθῆ. Δοτικῆς γὰρ πτώσεως προληφθείσης ἐν τῷ, λούσαντι ἡμᾶς, ἐπήγαγε τὸ, ἐπέστημεν ἡμῶς, ἑλλοικτικῶς τοῦ ἀναφορικοῦ ἄρ-

θροῦ. Ἦν γὰρ τὸ ἀνελλειπὲς οὕτω· Τῷ λούσαντι ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ποιήσαντι ἡμᾶς. Κἂν μὲν ἡ ἐπιφερομένη ἔννοια ὁμοιοπτῶτως ἐπ[εν]ήνεκτο οὕτω προαγομένη, ᾧ καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς, οὐδὲν νῦν ἡμῖν περὶ τούτου προὔκειτο ζήτημα. Ἐνέργειαν δὲ ὑποστήσαντος διὰ τοῦ, ἐποίησε, ῥήματος, ἀναγκαιῶς ἐπ' εὐκ εν πτώσιν ἀποκλίνομεν, τὸν ἐνεργούντα ἐπιποθοῦντες μαθεῖν. Τούτου δὲ πῶς ἂν ἐτυγχάνομεν μὴ τῆς ὀνομαστικῆς πτώσεως παραλαμβανομένης; Δι' ὅπερ τὸ ἐλλειπὲς ἄρθρον, ἡ ὀνομαστικὴ εὐθεία παρέσχεν οὕτως ἐξακούεσθαι ἀνελλειπῶς· Ὅς καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν, οἶονεῖ, Ἄνήγαγεν ἡμᾶς εἰς βασιλεῖον δόξαν. Ἦν δόξαν ἡ ἐχομένη ἐγγραφὸς λέξις ἰκανὴ παραστῆσαι.

σεν ἡ ἡμᾶς βασιλείαν, qui etiam fecit nos regnum, tanquam reduxerit nos ad regiam gloriam, quæ gloriæ consequens ascripta dictio apta est proponere.

Αὐτῷ ἡ δόξα. Ἡ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ, ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐπὶ τὰ πρῶτα ἐπάνεισιν οὕτως· Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἠγάπησεν, ἑαυτὸν δοῦς ἀντίλυτρον ἡμῶν, ὡς ἀμνὸς σφαγιασθεὶς, καὶ τῷ διὰ σταυροῦ αὐτοῦ αἵματι καὶ ὕδατι λούσας ἡμᾶς, ἤγουν καθάρας τὸν τῶν ἀμαρτιῶν ῥύπον ἡμῶν; καὶ οὐ μέχρι τούτου τὴν εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ στήσας εὐεργεσίαν, ἀλλὰ καὶ βασιλείαν ἡμῖν δωρησάμενος; Καὶ τίς ἡ βασιλεία; ὅθεν ἡ δόξα ἡ δοθεῖσα ἡμῖν παρὰ Χριστοῦ, τοῦ γενέσθαι ἡμᾶς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ προφήτας, τοὺς οὐδὲν προεισενεγκόντας τῆς τοιαύτης ἐπάξιον ἀγαθοδότου καὶ θείας τῷ ὄντι δωρεᾶς. Ἄφ' ὧν δωρεῶν, οὐ μόνον τῆς ἐν τῷ παρόντι βίῳ (3) δόξης ἐπήβολοι, ἀλλὰ καὶ τῆς μελλούσης τυχεῖν εὐέλπιδες καθιστάμεθα.

Ἴδου ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. Καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ναί, ἀμήν. Ἐγὼ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ω, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.

Ἐνταῦθα, φησὶν, ὡς ἀμνὸς σφαγιασθεὶς, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λούσας καὶ ἀπολύσας ἡμᾶς τῶν ἀμαρτιῶν, οὕτως αὐτῷ ἐλεύσεται, οὐχ ὡς τὸ πρῶτον ἐν παραβύστῳ καὶ συνεσκιασμένως, ὃ καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ διὰ τῆς τοῦ ὕετοῦ ὡς ἐπὶ πόκον ἀψοφῆτι ἠνίξαστο καταβάσεως, ἀλλὰ παρρησίᾳ καὶ φανερώς ἐν τῇ πατρικῇ δόξῃ, ὥστε παντὶ ὀφθαλμῷ ὀφθῆναι κριτῆς ἀδέκαστος ἀπάντων. Νεφελῶν δὲ κἀνταῦθα λόγος, ὡς ἐν τῇ ἀπὸ γῆς αὐτοῦ πρὸς οὐρανούς ἀνάδῳ. Λουκᾶς γὰρ ἐν ταῖς Πράξεσι γράφει νεφέλην τὸν Κύριον ὑπολαβεῖν. Μάρκος δὲ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντι Εὐαγγελίῳ τὸν Κύριον αὐτὸν εἰσαγάγει περὶ ἑαυτοῦ λέγοντα· « Καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, » τῶν νεφελῶν ἐνταῦθα, εἴτε διὰ τὴν κοῦφον τὰς μεταρσίους καὶ ἀγγελικὰς δηλούντων δυνάμεις, ὡς καὶ Δαυὶδ ὁ θεοπάτωρ ἐν νέφει τὴν ἐπίθασιν αὐτῷ τῷ θεῷ ὑποτιθεῖς. Ἦν καὶ τοὺς θεῖω; καὶ

A subjunctum est ἐποίησεν ἡμᾶς, id est fecit nos, cum defectu articuli relativi. Absque defectu vero ita positum fuisset, τῷ λούσαντι ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ποιήσαντι ἡμᾶς, nempe utrumque dativum. Quod si etiam subsequens sententia coincidenter subjuncta fuisset in hunc modum: ᾧ καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς, id est per quem etiam fecit nos, nullatunc fuisset nobis relicta questio. Porro actionem quam protulit in verbo ἐποίησε, necessario declinatus ad casum rectum, discere cupientes quis sit qui efficiat. Id autem quomodo consecuti sumus, nisi assumpto nominandi casu propter articulum qui deerat? Nam hoc modo nominativus rectus id effecit ut absque defectu intelligeretur ὃς καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν, tanquam reduxerit nos ad regiam gloriam, quæ

B *Ipsi gloria.* Ordo sententiæ hoc modo a novissimis redit ad prima: Ipsi gloria et imperium qui dilexit nos et lavit nos per sanguinem suum. Quomodo enim? An non dilexit qui seipsam dedit in pretium redemptionis nostræ tanquam agnus jugulatus, ac per passionem suam sanguine et aqua lavit nos, sive purificavit a sordibus peccatorum nostrorum? Et ne hic quidem terminavit sua erga nos beneficia, sed regnum nobis donavit: et quod regnum? unde gloria nobis data est a Christo, ut efficeremur sacerdotes Dei ac prophætæ, cum nihil obtulisset quod dignum esset hujusmodi magnifico dono ac divino plane munere: quibus donis non in præsentī vita tantum assecuti sumus gloriam, sed et bonæ spei reddimur, quod illam in futuro etiam consequemur.

C **652** I, 7, 8. *Ecce venit cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui ipsum compunxerunt. Et plangent super eum omnes tribus terræ, Etiam, Amen. Ego sum A et Ω, dicit Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venit, omnipotens.*

Qui hic veluti agnus jugulatus est, inquit, et sanguine suo lavit nos a peccatis, ipse eo modo veniet: non quemadmodum prius abscondite aut obtecte, quod etiam propheta David per descensum pluvie super vellus¹¹ sensim et absque strepitu designavit: sed palam ac manifeste in paterna gloria, ut ab omni oculo videatur omnium iudex, nullis corruptus muneribus. Nubium autem hic quoque sermo fit, sicut in ascensu ipsius a terra ad cælos? Lucas namque scribit in Actis, nubem suscepisse Dominum: ¹² Marcus vero in Evangelio a se scripto inducit ipsum Dominum de seipso dicentem: « Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli. ¹³ » Sive hoc loco nubes ob levitatem significant sublimes et angelicas potestates, quemadmodum et Dei progenitor David supponit ipsi Deo ascensum in nube: ¹⁴ aut etiam significant homines divino ac spirituali modo vivere eligentes, de quibus idem quoque ita

¹¹ Psal. LXXI, 6. ¹² Act. I, 9. ¹³ Marc. XIII, 26. ¹⁴ Psal. CIII, 5.

(3) Τῆς ἐν παρόντι δόξης vulg.

loquitur : « A fulgore ejus nubes transierunt ¹⁵. » Et filius Amos Isaias de eisdem : « Quinam sunt isti qui ut nubes volant, et quasi pulli aquilarum ¹⁶? » Manifestum enim est quod de his figurate hæc dicat qui pie vivunt, quod etiam magis suscipiendum est, si præsens quoque dictum conjectura assequi æquum est, quo dicitur iudex venire cum nubibus, non autem vehi a nubibus: cui conformis est et Paulus, docens nos in nubibus rapiendos obviam Christo in aera, eos namque qui juxta Pauli doctrinam vixerunt, ut semper cum Domino sint. Quod si etiam aliquibus melius videatur ut vere nubes fuerint, quales fuisse feruntur quæ in monte Thabor Dominum ipsiusque discipulos obumbrasse dicuntur, nihil ob hæc oportet contendere. Venturum autem dicit tali gloria Dominum ut ab omni oculo videatur, et ab his qui ipsius adventum fideliter sperant, **653** et ab illis qui præter spem ab illo circumdabuntur: quorum illos quidem futurum est inde lataturos, istos vero omnino planeturos. Porro illos dicit compunxisse eum qui in crucis passione clavis et lancea eum vulneraverunt, et eos qui una cum ipsis et propter illos convitiose in eum irruebant. Porro ad ea quæ dicta sunt testimonium addens firmitatis, veluti sigillum adjunxit, dicendo *Etiam et Amen*: ut ex Græcorum consuetudine *καὶ*, id est, etiam, dictorum immutabilitatem exacte absolvat. *Amen* vero apud Hebræos subjungitur, ad denotandum quod nihil potest impedimentum præstare ne contingant quæ conclusa sunt.

Qui est et qui erat et qui venit, omnipotens. Quem in superioribus dixit, *Qui est, et qui erat, et qui venit*, et nunc quoque vocat *omnipotentem*: quem etiam non alium esse quam Christum ostendimus: quatenus ea quæ divino modo, de eo quod vere supersubstantialiter est in divina Trinitate, dicuntur, pie possunt indistincte attribui, rursumque cuivis personarum absque ulla impietate appropriari: hunc eundem rursum inducit, postquam novissimum suum adventum significavit ipsi futurum, modumque quo hic futurus est, etiam hæc indicantem.

Ego sum A et Ω. A, ab eo quod principium sit: siquidem A quoque initium est in scriptura elementorum: ω, propter finem eorundem. Principium autem et finem quis non intelliget significari per hoc quod dicitur *primus* ac *postremus*. Per hoc autem quod ait *Primus*, intelligitur non habere initium, quemadmodum etiam per hoc quod ait *Postremus*, carere fine. Quoniam enim apud homines non contingit ut aliquid initio careat ac fine, usus est principio ac fine quæ apud nos sunt, pro eo quod est sine initio ac fine, hoc est, perpetuus. Hæc etiam per Isaiam dixit: « Ego Dominus Deus primus; ego etiam post hæc. ¹⁷ » Et ne quis principium ex non entibus introduci suspicetur, subjungit nunc *Qui est, et qui erat, et qui venit*. Quid autem hæc sibi velint dictum est nempe quod ve-

πνευματικῶς ζῆν ἐλομένους ἀνθρώπους δηλῶν, περὶ ὧν καὶ ὁ αὐτὸς οὕτως φησὶν· « Ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διεήλθον. » Καὶ ὁ Ἀμὼς καὶ Ἡσαΐας περὶ αὐτῶν· « Τίνες οἶδε ὡς νεφέλαι πέτανται καὶ ὡς νεοσσὸὶ ἀετῶν; » Δῆλον γὰρ ὡς περὶ τῶν θεοφιλῶς βιούντων ταῦτά φησι τροπικῶς, ὃ καὶ μᾶλλον παραδεκτόν, εἴγε καὶ τὸ παρὸν ἱκανὸν τεκμηριῶσαι βῆτον, μετὰ τῶν νεφελῶν φάσκον ἔρχεσθαι τὸν Κριτὴν, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῶν νεφελῶν ἐποχοῦμενον. Ἡ καὶ Παῦλος συνάδει, ἀρπαγῆσεσθαι ἡμᾶ, ἐμπεδῶν, εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, τοὺς κατὰ Παῦλον δηλαδὴ βεβιωκότας, τοῦ πάντοτε συνεῖναι Κυρίῳ. Εἰ δὲ καὶ νεφέλας τῷ ὄντι νοεῖν τισὶ βέλτιον δοκεῖ τοιαύτας οἴας καὶ ἐν τῷ θαλάσῳ δρεικαλύψαι τὸν Κύριον καὶ τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ὁ λόγος θρυλλεῖ, οὐδὲν περὶ τούτων διοίσεσθαι δεῖ. Ἐρχόμενον δὲ τὸν Κύριον δόξῃ τοιαύτῃ, ὀφθῆναί φησιν ὑπὸ παντὸς ὀφθαλμοῦ, καὶ τῶν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ πιστῶς ἐλπιδόντων, καὶ τῶν ἀπ' ἐλπίδος αὐτὴν θεμένων, ὧν τοὺς μὲν εὐφρανθήσονται, τοὺς δὲ κόψεσθαι παγγενῆ. Τοὺς δὲ ἐκκεντήσαντας λέγει τοὺς κατὰ τὸ σταυρικὸν αὐτοῦ πάθος ἤλοις τε καὶ τῇ λόγχῃ τρώσαντας αὐτὸν, καὶ σὺν τούτοις, τοὺς ἀπ' ἐκείνων βλασφημῶς αὐτῷ ἐπιτιθεμένους. Τούτοις δὲ τοῖς εἰρημένοις τὸ βέβαιον ἐπιμαρτυρῶν, ἐπεσφράγισσε διὰ τοῦ εἰπεῖν, *Καὶ καὶ, Ἀμήν.* Τοῦ *καὶ* μὲν, ἐξ Ἑλληνικῆς συνηθείας τὸ ἀμετάπτωτον τῶν εἰρημένων ἐξακριβοῦντος· τοῦ δὲ Ἀμήν, παρ' Ἑβραίοις εἰς τὸ μηδὲν ἂν γενέσθαι ἐμποδῶν μὴ ἐκθῆναι τὰ ἡπειλημένα, ἐπαγομένου.

Ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ. Ὁν εἶρηκε ἀνωτέρω, *Ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος*, καὶ ὁ παντοκράτωρ, ὃν καὶ οὐκ ἄλλον ἢ τὸν Χριστὸν εἶναι ἐδείκνυμεν, καθ' ὅσον τὰ θεοπρεπῶς ἐπὶ τοῦ ὑπερουσίως ὄντος ἐν τῇ Τριάδι λεγόμενα, τὰ αὐτὰ πάλιν ἀδιαστάτως καὶ καθ' ἐκάστης ἐναρμόττειν τῶν ὑποστάσεων, εὐσεβῆς, ἀλλ' οὐκ ἀσεβῆς, τοῦτον αὐτὸν αὐθις εἰσάγει μετὰ τὸ τὴν ἐσχάτην ἐπέλευσιν αὐτοῦ γνωρίζαι αὐτῷ, καὶ ὅπως αὕτη ἔσται, ἔτι καὶ ταῦτα γνωρίζαντα.

Ἐγὼ εἰμι τὸ ἀλφα καὶ τὸ ω. Ἄλφα διὰ τὸ ἀρχὴν εἶναι, ὅτι καὶ τὸ ἀλφα ἀρχὴ τῶν ἐν γράμματι στοιχείων, ω διὰ τὸ τέλος τῶν αὐτῶν. Ἀρχὴν δὲ καὶ τέλος τίς οὐκ ἂν ἐννοήσοι τὸ πρῶτος σημαίνεσθαι καὶ τὸ ἔσχατος; διὰ τοῦ πρῶτος δὲ, τὸ ἀναρχος ἐννοεῖται, ὡς καὶ διὰ τοῦ ἔσχατου τὸ ἀτελεύτητος. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι παρὰ ἀνθρώποις ἀναρχόν τι καὶ ἀτελεύτητον, τῇ παρ' ἡμῶν ἀρχῇ τε καὶ τῷ τέλει ἀντὶ τοῦ ἀναρχος καὶ ἀτελεύτητος κατεχρήσατο. Τοῦτο καὶ διὰ Ἡσαΐου ἐλεγεν· « Ἐγὼ Κύριος ὁ θεὸς πρῶτος, ἐγὼ καὶ μετὰ ταῦτα. » Καὶ ἵνα μή τις τὴν ἀρχὴν ἐξ οὐκ ὄντων εἰσαχθῆναι ὑπολάβοι, ἐπιφέρει νῦν τὸ, *Ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.* Τί δὲ ταῦτα δύνανται, εἴρηται, ὅτι ὡς διακωνίζοντα κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τέλος, γὰρ ἀρχὴν μὲν ἀνελλεπῶς, κατὰ τέλος δὲ, ἀδιαδόχως. Ὁ δὲ ταῦτα, καὶ

¹⁵ Psal. xvii, 12. ¹⁶ Isa. lx, 8. ¹⁷ Isa. xliv, 6.

παντοκράτωρ, ὡς πάσης κτίσεως αἰσθητῆς κατάρχων καὶ νοητῆς, ὁ συναΐδιος τῷ Πατρὶ, καὶ ἀποδοῦς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα. Πρὸ βραχέως δὲ τοῖς ταπεινοτέροις καὶ ἀνθρωπικοῖς ἐνδιατρίβων, νῦν καὶ τῶν θειοτέρων καὶ ἀξιοθέων ἐφάπτεται. Ὁ καὶ ἀρχόμενος τῆς προκειμένης πραγματείας ποιεῖ. Ἄλλ' ἐκεῖ μὲν οὐχ οὕτω τρανῶς, ἐνταῦθα δὲ πεπαρήσιασμένως, καὶ οἷα εἰκὸς τὸ περὶ τῶν θείων ἔρειν, ἐκ τῶν ἀγίων λαβόντα προφητῶν τὸ ἐνδόσιμον.

turus præsens negotium: sed ibi quidem non ita perspicue, hoc autem loco liberius loquens. Et talia dicit, qualia consentaneum erat eum de divinis dicturum esse, qui a sanctis prophetis dicendi aulam assumpserat.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ὁρασία ἐν ἣ τὸν Ἰησοῦν ἐθεάσατο ἐν μέσῳ λυχνιῶν ἑπτὰ.

Ἐγὼ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, καὶ κοινῶς ἐν τῇ θλίψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ, διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγενόμην ἐν Πνεύματι ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα φωνὴν ὀπίσω μου μεγάλην ὡς σάλπιγγος λεγούσης· Ὁ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ Ἐκκλησίαις, εἰς Ἐφεσον, καὶ εἰς Σμύρναν, καὶ εἰς Πέργαμον, καὶ εἰς Θυάτειρα, καὶ εἰς Σάρδεις, καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς Λαοδίκευαν.

Ἀδελφὸν ἑαυτὸν καὶ κοινῶν τῶν θλίψεων καλεῖ, ἃς διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ κήρυγμα ὑπὸ τῶν διωκτῶν ἐπάσχειν τῆς εὐσεβείας (διὸ καὶ αὐτὸν, Πάτμον τὴν νῆσον οἰκεῖν κατακεκρίσθαι)· ἀλλ' ὡσπερ τῶν θλίψεων, οὕτω καὶ τῆς βασιλείας, ἣν αἱ ἐνταῦθα θλίψεις ὑπὲρ Χριστοῦ προξενούσιν. Εἰ κατὰ πάντα οὖν κοινῶν ἑαυτὸν δείκνυσιν, εἰκότως ἂν καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῶν ἑωραμένων αὐτῷ καὶ ἀκουσθέντων σχοίη.

Διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Λόγον φησὶ τοῦ Θεοῦ καὶ μαρτυρίαν τὸ Εὐαγγέλιον ὃ ἔγραψεν. Ἐξόριστον δὲ αὐτὸν γενέσθαι ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ὑπὸ Δομετιανοῦ, Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἐν τῷ Χρονικῷ αὐτοῦ βιβλίῳ παρατίθεται.

Ἐγενόμην ἐν πνεύματι. Πρόσκειται τὸ, Ἐν Πνεύματι, τῷ μηδὲν ἐμφαίνειν ἐνεργεῖσθαι τῆς ἀνθρωπίνης ἐχόμενον χρείας, ἀλλὰ τῶν θείᾳ κατοχῇ κατειλημμένων.

Ἐν ἡμέρᾳ δὲ Κυριακῇ, τῆς ἀναστάσεως Χριστοῦ μνημόσυνον φερούσης, ἀφ' οὗ καὶ εἰκὸς οὐδὲν τῶν πρὸς νεαρὰν τεινόντων ἀσχολίαν τῷ χρηματισμῷ πεπραγματεῦσθαι. Φωνὴν δὲ ὡς σάλπιγγος ὀπισθაკουσθῆναι, εἰς τὸ διάπυρόν τε καὶ διαπρύσιον τῆς ἀπηχῆσεως χρεωστικῶς εἰς πᾶσαν Ἐκκλησίαν δοθῆναι. Ἐπτὰ δὲ μόνα Ἐκκλησίαι αἷς προστάσσεται γράψας τὰ βλέπομενα διαπέμψαι, οὐχ ὅτι τοσαῦτα αἱ ἐν Ἀσίᾳ πόλεις, ἀλλ' ἐν ἐκείναις προστάσσεται τοῦτο ποιεῖν, ὡς κατηκόις γενομέναις τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. Ἦν καὶ (ὡς πλατύτερον εἴρηται περὶ τούτων) διὰ τὸ τοῦ ἑβδοματικοῦ ἀριθμοῦ τῷ παρόντι φθαρτῷ αἰῶνι σύττοιχον, καταντῶντος δηλαδὴ εἰς τὸν σαββατικὸν καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶ-

luti perpetuitatem demonstrant, tum ab initio tum ex fine: ab initio quidem, quod nihil ei præcedentium temporum desit: ex fine vero, quod successione careat. Ad hæc autem est omnipotens, tanquam universæ sensibilis creaturæ auctor et inspector, cœternus Patri, qui reddit unicuique secundum opera sua. Cum autem paulo ante in humilioribus ac humanis versaretur, **654** nunc etiam diviniora Deoque digna attingit: quod etiam faciebat inchoa-

perspicue, hoc autem loco liberius loquens. Et talia diciturum esse, qui a sanctis prophetis dicendi aulam assumpserat.

CAPUT II.

Visio in qua Jesum vidit in medio septem candelabrorum.

I, 9-11. Ego Joannes frater vester et participes in afflictione et regno ac patientia per Christum Jesum, fui in insula quæ appellatur Patmos, propter sermonem Dei et testimonium Jesu Christi. Fui in Spiritu Dominico die, et audivi post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis: Quod vides scribe in libro, et mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, et Smyrnæ et Pergamo, et Thyatiræ et Sardibus, et Philadelphia, et Laodiceæ.

Fratrem seipsum vocat et participem in afflictionibus quas propter Dei sermonem et prædicationem passus est a persecutoribus pietatis: ideo quoque condemnatus est, ut in insulam Patmon migraret. Sed quemadmodum in afflictionibus participes fuit, ita et in regno quod tolerate nunc pro Christo afflictiones conciliant. Si igitur in omnibus seipsum esse participem ostendit, æquum est ut etiam fide dignus habeatur in his quæ a se visa sunt et audita.

Propter sermonem Dei. Sermonem Dei ac testimonium dicit Evangelium quod scripsit. Ipsum autem in Patmo insula relegatum fuisse sub Domitiano, auctor est Eusebius Pamphili in suis Chronicis.

Fui in spiritu. Additur In spiritu, eo quod nihil quod humane obnoxium est necessitati efficere possit manifestationem, sed quæ divino affectu occurrantur.

Dominico die. Qui videlicet memoriale affert resurrectionis Christi. **655** Ex quo etiam verisimile est nihil eorum quæ ad novum vergunt studium oraculo tractari. Vocem autem tanquam tubæ a tergo auditam fuisse innuit, eo quod acer ac penetrativus sonus opportune missus sit ad omnem Ecclesiam. Porro septem tantum ecclesiis mittere jubetur scripta quæ vidit, non quod totalem sint in Asia civitates, sed illis jubetur hæc mittere, ut quæ evangelicam prædicationem susceperant. Aut etiam veluti latinus de his dictum est, eo quod numerus septenarius cognatus sit huic corruptibili sæculo, respondens etiam requiei futuri sæculi. Ideo quoque septem cœlos ac septem angelos cæteris superiores

scripsit magnus Irenæus Lugdunensis episcopus. — *Alio modo. Fui in spiritu Dominico die, et audivi vocem. Videre et audire non oportet apud divinos prophetas sensuum operationes intelligere, sed diviniore species de quibus etiam loquitur Isaias filius Amos: « Erigit mihi mane mane, erigit mihi aurem ad audiendum, et disciplina Domini aperit aures meas: »¹⁸ id autem non de homine qui juxta carnem est intelligitur, sed de eo qui est secundum spiritum, qui etiam Deo curæ est, et qui persistere solet princeps universæ sensibilis creaturæ. Geminavit autem hoc loco propheta « Mane » quemadmodum etiam apud alios prophetas, qui aiunt: « Mane exaudi vocem meam,¹⁹ » et « Mane astabo tibi: » et *Mane mane*, non frustra, sed vehemens studium a tempore demonstrans, ad quod etiam temporis divinæ quoque operationes libenter solent accedere.*

1, 12-16. *Et conversus sum ut viderem vocem quæ loquebatur mecum: et conversus vidi septem candelabra aurea, et in medio septem candelabrorum similem Filio hominis, vestitum veste tulgri, et præcinctum ad mamillas zona aurea: caput vero ejus et capilli alba erant sicut lana alba, et tanquam nic: oculi quoque ipsius sicut flamma ignis: et pedes ejus similes chalcolibano, velut in camino ardentes. Et vox ejus tanquam vox aquarum multarum. Et habebat in dextera sua septem stellas: et de ore ejus gladius ex utraque parte acutus exibat, et facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.*

656 Quod non sensibilis fuerit vox, sed quales sunt prophetarum informationes principali spiritu factæ, manifestat dicens, *Conversus sum non ut audirem, sed ut viderem.* Idem enim est spiritualis auditus cum visu sive prospectu: ideo quoque dixit vocem ad se loqui, hoc est disponere quod supponitur. Simul autem ad hæc subaudiendus est articulus ad sententiæ perfectionem, ut sit sensus: *Vocem ejus qui loquebatur mecum: neque enim vox videri potest, sed is qui loquitur.* Hoc est, conversus sum ut hunc viderem cujus vox loquebatur mecum. Ita namque ordinata sententiæ, erit manifestata et absque omni defectu.

Septem candelabra. Septem itidem candelabra, sicut in sequentibus dicit, sunt septem ecclesie: ad quas etiam scribere jubetur. Has autem candelabra vocavit non lucernas, quod candelabrum propriam non habeat lucem, sed vehiculum duntaxat sit lucernæ quæ lucem habet. Ideo quoque sacer apostolus Paulus exhortatur conformes Christo præceptores, ut sint veluti luminaria in mundo, sermonem vitæ continentes, hoc est qui a scaturiente Christo lumen incorruptum susceperunt. Ad quem dictum est: « Illuminasti mirabiliter a montibus æternis, » hoc est angelicis fortasse virtutibus: et,

Α νος. Διὸ καὶ ἐπὶ τὰ οὐρανοὺς, καὶ ἀγγέλους ἐπὶ τῶν ἄλλων προσχοντας, ὁ μέγας Εἰρηναῖος ὁ Λουγδύνου ἐπίσκοπος ἔγραψεν. — Ἄλλως. Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα φωνήν. Τὸ βλέπειν καὶ ἀκούειν παρὰ τοῖς θεοῖς προφήταις οὐκ αἰσθησεως ἐνεργείας νεῖν δεῖ, ἀλλὰ θειοτέρας ἐμφάσεις. Περὶ ὧν καὶ ὁ Ἄμωσ, καὶ ὁ Ἠσαΐας φησὶν· « Ἐθάρξέ με πρῶτῃ πρῶτῃ ὀτίον ἀκούειν· καὶ ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὄτα. » Τοῦτο δὲ οὐ τοῦ κατὰ σάρκα ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ κατὰ πνεῦμα. Ὅς καὶ μεμελημένος Θεῷ καὶ ἄρχων ἀπάτης τῆς αἰσθητικῆς κτίσεως διατελεῖν εἴωθεν. Ἐδιπλασίασε δὲ ὁ προφήτης τὸ « πρῶτῃ » ἐνταῦθα (ὡσπερ καὶ παρ' ἑτέροις προφήταις τὸ, « Πρῶτῃ εἰσάκουσον, φάσκουσι, τῆς φωνῆς μου· » καὶ τὸ, « Πρῶτῃ παραστήσομαι σοι· » καὶ τὸ, Πρῶτῃ πρῶτῃ) οὐ μάττην, ἀλλὰ τὴν ἄγαν σπουδὴν διὰ τοῦ καιροῦ παριστάς, ᾧ δὴ καιρῷ, καὶ αἱ θεῖαι ἐνέργειαι εἰώθασιν ἐμφιλοχωρεῖν.

Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἣτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ. Καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσαῖς. Καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὄμοιον Υἱῷ ἀνθρώπου ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσοῦν· ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαί, ὡς ἔριον λευκόν, ὡς χιών· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, ὡς φλόξ πυρός· καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ, ὄμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίῳ πεπερωμένοι· καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν· καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιῇ χειρὶ αὐτοῦ ἀστέρους ἑπτὰ· καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία διστομοῦς ἰδεῖν ἐκπορευομένη· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.

Ὅτι οὐκ αἰσθητὴ ἡ φωνὴ, ἀλλ' οἶαι αἱ τῶν προφητῶν τῇ ἡγεμονικῇ πνεύματι διατυπώσεις, διηγεῖ λέγων· Ἐπέστρεψα, οὐ τοῦ ἀκούσαι, ἀλλὰ τοῦ βλέπειν. Ταῦτόν γάρ ἡ πνευματικὴ ἀκοή τῇ βλέπει, εἴτουν ὁράτει. Διὸ καὶ τὴν φωνὴν λαλεῖν πρὸς αὐτὸν εἴρηκεν, ἀντὶ τοῦ διατυπῶν ὑποκειμένου. Συνεξακουστέον δὲ τοῦτοις τὸ ἄρθρον εἰς ἐντέλειαν τοῦ νοήματος, ἐν' ἣ· Τὴν φωνὴν τοῦ θεοῦ ἐλάλει μετ' ἐμοῦ. Οὐ γὰρ ἡ φωνὴ ἡ ὁρατὴ, ἀλλ' ὁ λαλῶν. Οἶονεῖ, Ὅτι ἡ φωνὴ ἐλάλει μετ' ἐμοῦ, τοῦτον ἐπέστρεψα βλέπειν. Οὕτω γὰρ συνταττόμενον τὸ ῥητὸν, σαφὲς ἂν καὶ ἀνελλειπὲς εἴη.

Ἐπὶ τὰ λυχνίας. Αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ὡσαύτως, ὡς προῖον ἔρει, αἱ ἑπτὰ Ἐκκλησίαι εἰσὶν, πρὸς ἃς καὶ διακελεύεται γράφειν. Λυχνίας δὲ αὐτὰς ὠνόμασεν οὐ λόχους, ὡς τῆς λυχνίας οἰκείον φῶς οὐκ ἐχούσης, ἀλλ' ὄχημα μόνον ὕψους τοῦ λόχου ὃς ἔχει τὸ φῶς. Διὸ καὶ ὁ ἱερὸς ἀπόστολος Παῦλος παραινεῖ τοῖς συμμέροισι Χριστοῦ διδασκάλοις, γίνεσθαι ὡς φωστῆρας ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντας, τουτέστι ἡξαρμένους ὑπὸ τοῦ βρύοντος Χριστοῦ ἐπὶ ἀκήρατον φῶς. Πρὸς ὃν εἴρηται τὸ, « Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων, » ἀγγελικῶν ἰσως δυνάμεων· καὶ, « Ἐξαπέστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν

¹⁸ Isa. l, 4. ¹⁹ Jerem. xx, 10.

σου· καὶ, « Ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου, Κύριε, τοῦ φωτίζοντος τοὺς πιστοὺς νοητῶς. » Μετόχους οὖν γενομένους τοιοῦτου φωτὸς, φωτίζειν προερέπεται αὐτοὺς τῷ τῆς θεογνωσίας φωτί.

Χρυσᾶς. Χρυσᾶς φησι χρηματίσαι τὰς λυχνίας, διὰ τὸ τίμιον καὶ ὑπερτίρον τῶν ἀξιωθέντων δέξασθαι τὸ θεῖον σέλας. Οἱ καὶ φωστῆρες κατὰ τὸν Παῦλον ἐκλήθησαν λόγον ζωῆς ἔχοντες, ὡσπερ καὶ αἱ λυχνίαι ὄχημα λύχνων οὔσαι, αὐτὰ μὲν ἐξ ἑαυτῶν οὐκ ἔχουσι φῶς, κοινωνοὶ δὲ πῶς εἰσι τῶν φωτίζειν ἀφ' ἑαυτῶν λαχόντων.

Καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὁμοιον Υἱῷ ἀνθρώπου. Ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὁμοιον Υἱῷ ἀνθρώπου, ὡς ἐπαγγειλάμενον δηλαδὴ ἐνοικήσειν καὶ ἐμπεριπατήσειν ἐν ἡμῖν, τὸν καὶ ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς τιπεινώσαντα ἄχρι τῆς τοῦ δούλου μορφῆς, καὶ γενόμενον καρπὸν γαστρὸς τῆς ἀπειρογάμου μητρὸς. Ποδῆρει δὲ αὐτὸν περιεστάλθαι καὶ περιεζῶσθαι πρὸς τοῖς μαστοῖς ὡς ἱερέα φησὶ, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν, ἐπεὶ μὴ κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον ἢ ἀπ' αὐτοῦ παραδεδομένη ἡμῖν λατρεία, ἀλλὰ κατὰ τὴν Μελχισεδέκ τάξιν νεαρὰν, περὶ οὗ καὶ Παῦλος ὁ θεῖος εἶρηκεν, ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον δεδόσθαι ἡμῖν Χριστὸν ἱερουργοῦντα ἑαυτὸν, καὶ προσάγοντα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τὴν ἡμετέραν τῆς πίστεως ὁμολογίαν.

Καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς. Πρὸς τοῖς μαστοῖς δὲ περιεζωσμένον, ἀλλ' οὐ πρὸς τῇ ὀσφύϊ, ὅτι μηδὲ ἐπίβατος οὗτος ταῖς ὑπὸ γαστρὶ ὀρέξεσιν, ἅς περιεσφίγγθαι τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις σωτήριον. Διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς τῷ μὴ ἀπροσίτω ταύταις μορίῳ διὰ τὸν τούτω συμπεφυκοτα, καὶ ὑπὲρ λόγον θεῖον, πρὸς τῷ στήθει δὲ καὶ τοῖς μαζοῖς, ὅπως καὶ τὸ ἀσχετον τῆς δικαίας καὶ θείας ὀργῆς ἢ φιλανθρωπία συνέχηται, καὶ ἡ τὰς δύο Διαθήκας, ἥτοι τοὺς Δεσποτικοῦς μαζοὺς ζωννῦσα, δειχθῆ ἀληθία, δι' ὧν καὶ οἱ πιστοὶ τρέφονται. Περὶ οὗ καὶ εἶρηται· « Ἔσται δικαιοσύνη ἐζωσμένος τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, καὶ ἀληθεὶς ἠλειμμένος τὰς πλευρὰς αὐτοῦ. » Δικαιοσύνη δὲ τὴν ὀσφύν, τῷ μὴ ὑπερβάθμιον τῆς λογικῆς φέρεσθαι φύσεως. Ἀληθεὶς δὲ ἠλειφθῆαι τὰς πλευρὰς ὡσεὶ ἐλαίῳ θείῳ, τῷ τὸ ἀληθὲς τῆς περὶ τὸ οἰκεῖον πλάσμα φιλανθρωπίας παρῆρησιάζειν.

Ζώνην χρυσῆν. Χρυσῆν τὴν ζώνην ὄρα, τῶν κατὰ τὸν νόμον ἱερέων φάρεσι πεποικιλμένοις χρωμένων. Ἔδει γὰρ τὸ διάφορον φανῆναι δούλων καὶ σκιδώδους νόμου καὶ τῆς ἀληθείας.

Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαί. Τὸ γὰρ κατὰ Χριστὸν μυστήριον, τιμαλφές, καὶ εἰ νέον τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ προαιώνιον τῇ εὐδοκίᾳ. Διὸ καὶ Παῦλος φησὶ περὶ αὐτοῦ· « Τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, νῦν δὲ φανερωθὲν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. » Τοῦτο δὲ ἡ πολιὰ ὀριξ καὶ ὡσεὶ χιῶν ὑποσημαίνει.

A « Emitte lucem tuam et veritatem tuam : » et « illuminatio vultus tui, Domine, quæ spiritualiter credentes illuminat. » Eos ergo qui hujusmodi lucis participes effecti sunt, exhortatur ut alios illuminent luce divinæ cognitionis.

Aurea. Aurea dicit constituta fuisse candelabra, propter pretium et excellentiam eorum qui meruerunt divinam suscipere lucem : qui etiam luminaria a Paulo dicta sunt, lucem vitæ habentia quemadmodum et candelabra vehiculum sunt lucernarum ; nam hæc ex seipsis lucem non habent, sed participes quodammodo sunt eorum quæ a seipsis habent ut luceant.

Et in medio septem candelabrorum similem Filio hominis. Tanquam videlicet denuntiantem quod in nos inhabitet ac inambulet : qui etiam seipsum dimisit usque ad formam servi, factusque est fructus ventris ejus matris quæ nuptialis thalami expers erat. Ait quoque cum vestitum fuisse veste talari, et præcinctum ad mamillas tanquam sacerdotem juxta ordinem Melchisedec, non juxta ordinem Aaron : quoniam non est juxta Mosis legem cultus qui ab ipso nobis traditus est, **657** sed juxta novum ordinem Melchisedec : de quo etiam dixit divus Paulus ²¹ pontificem et apostolum datum nobis esse Christum, qui seipsum in sacrificium obtulisset, et introduxisset ad Deum Patrem ac Spiritum nostræ fidei confessionem.

Et præcinctum ad mamillas. Præcinctum ad mamillas dicit, non autem ad lumbos : quia neque hic fertur appetitionibus quæ sub ventre generantur, quas cæteris hominibus salutare est coercere. Propterea neque ad eas partes cinctus est ad quas his pateat accessus, eo quod Deus his ineffabili modo sit obseptus, sed ad pectus et mamillas, ut benignitas et humanitas justam ac divinam iram contineat, quæ tolerari non posset : et veritas ostendatur quæ duo cingit testamenta, tanquam Domini ubera quibus fideles aluntur : de quo etiam dictum est : « Et cinget justitia lumbos ejus, et veritas inunget latera ejus ²² » Justitia quidem lumbi cincti dicuntur, ne ferantur in excessum supra rationalem naturam : veritate autem juncta latera tanquam divino oleo, eo quod veritas humanitatis circa suam creaturam **D** libere agat et loquatur.

Zona aurea. Auream intuere zonam, quemadmodum legales sacerdotes pallis utebantur variegatis. Oportuit enim diversitatem manifestari inter servos sive legem umbratilem et veritatem.

Caput vero ejus et capilli alba erant. Siquidem mysterium in Christo peractum splendidum est : et quanquam recenter apparuerit propter nos, attamen decreti beneplacito fuit æternum. Propterea quoque ait de ipso Apostolus : « Mysterium quod absconditum fuit a sæculis, nunc autem manifestatum est sanctis ejus. ²³ » quod designat canus capillus et in modum nivis.

²⁰ Psal. lxxv, 42, 43. ²¹ Hebr. ix, 1. ²² Isa. xi, 5. ²³ Coloss. i, 26.

Oculi vero ipsius tanquam flamma ignis. Aut lucis speciem præ se ferentes in modum flammæ: Ideo etiam dicit Christus: « Ego sum lux mundi²⁴; » aut ardorem et ultionem combinantes adversus Ecclesias ad quas verba revelationis transmittuntur, tanquam non integre suis legibus respondentes.

Et pedes ejus similes chulcolibano. Animadvertendum est Jesum Deum et hominem pedes habere, juxta divinum virum Gregorium in sermonibus, quia neque nuda divinitate ad nos accedere potuit, sed per carnem. **658** Porro divina natura significatur per chulcolibanum, quod vere auri speciem habet, et propter sonoritatem prædicationis quæ suscipitur. Per pedes autem Christi, et fundamenta Ecclesiæ et divini apostoli accipiendi sunt, qui et ipsi puri ostensi sunt igne tribulationum, quanquam non exacte si ad hunc conferantur: sed tamen quemadmodum magister eorum Christus Judæorum contumacia, ita et hi gentium ferocitate sui explorationem tanquam per ignem demonstrarunt. Quod autem et Christus sit fundamentum divinus Apostolus asserit scribens ad Corinthios, fide dignus qui suo sermone fidem rei faciat: « Fundamentum, inquit, aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus.²⁵ » Chalcolibanum vero dicit, sive in monte Libano fabrefactum: quandoquidem huic assimilatur is qui incarnatus est: sive etiam intelligendus est libanus æris speciem habens, quem medici masculum appellant, qui et ipse igni adsimilis, suffumigationes suavis emittit odoris. Et quod suavis quoque odoris sit Christus divinique ipsius Apostoli, sponsa in Canticis digna est quæ fidem faciat: « Odor, inquit, vestimentorum tuorum super omnia aromata²⁶, » et ipse Sponsus Christus de seipso loquitur ad Sponsam: « Ego flos campi et lilium convallium²⁷. » Et ita quidem Christus. Porro suavis quoque fragrantia sunt ipsius apostoli: ideo etiam ait Paulus, « Christi bona fragrantia sumus in his qui salvi fiunt et in his qui pereunt²⁸. » Merito autem vocem ejus in modum aquarum multarum dicit resonare; siquidem communis est ipsius vox et spiritus: ex cujus operatione flumina de ventre ejus fluxerunt, juxta propheticum sermonem, « et fons de domo Domini egredietur, ac irrigabit torrentem juncorum.²⁹ » Quis autem ambigat ad hoc domum Dei eos appellatos esse, qui sese digne præpararunt ad spiritus operationem, et qui etiam dixerunt sese esse templa Dei et membra de membro³⁰? profecto non alius quam qui divina hæc et rationalia templa sponte ignoraverit. Et quis claritatem soni terram totam pervagantis poterit aspernari, nisi is fortasse qui in porci morem spirituales ac divinas illustrationes sensibiliter fieri postulat?

Et habebat in dextera sua septem stellas. Nasseptem stellas hic ipse in progressu septem angelos inter-

Ὡς φλόξ δὲ πυρὸς οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ. Ἡ τὸ φωτεινὸς παραδελουῖντες ὡς περ ἡ φλόξ (διὸ καὶ ὁ Χριστὸς φησὶν· « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου)· ἡ τὸ καυστικὸν τε καὶ τιμωρητικὸν ἀπειλοῦντες κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵς τὰ τῆς Ἀποκαλύψεως διαπέμπεται, ὡς οὐ τέλος τοῖς αὐτοῦ νόμοις ἀκολουθοῦσαις.

Καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ, ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. Πόδας ἔχοντα τὸν θεάνθρωπον Ἰησοῦν ἀκουστὸν ἀκούθως τῷ θεῷ τῶν λόγων ἀνδρὶ Γρηγορίῳ, ὅτι μηδὲ γυμνῇ τῇ θεότητι ἡμῖν ἐπεδήμησεν, ἀλλὰ διὰ σαρκός. Διὰ μὲν τοῦ χαλκοῦ χρυσοειδοῦς ὄντως τῆς θείας φύσεως δηλουμένης, καὶ διὰ τὸ ἡχητικόν, τοῦ κηρύγματος ἐκλαμβανόμενου. Πόδας δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεμελίους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοὺς θεῖους ἀποστόλους ἐκληπτέον, καθαρούς μὲν καὶ αὐτοῦ τῷ πυρὶ τῶν πειρασμῶν ἀναφανέντας, εἰ καὶ πρὸ τούτου μετρίως. Ἄλλ' ὡς περ ὁ διδάσκαλος Χριστὸς τῇ τῶν Ἰουδαίων ἀπειθείᾳ, οὕτω καὶ αὐτοὶ τῇ τῶν ἔθνῶν ἀγριότητι τὸ δοκίμιον ἐχυτῶν ὡς διὰ πυρὸς ἐπιδειγμένοι εἰσίν. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Χριστὸς θεμέλιος, Κορινθίοις ὁ θεῖος γράφων Παῦλος, ἐχέγγυος τῷ λόγῳ πιστώσασθαι, « θεμέλιον, φάσκων, ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἐστὶ Χριστὸς. » Χαλκολιβάνον δὲ, εἴτε τὸν ἐν τῷ λιθάνῳ τῷ ὄρει μεταλλεῦμενον, ἐπειδὴ τούτῳ ἀφωμοιωταὶ ὁ ἐνανθρωπήσας, φησὶν, εἴτε καὶ τὴν χαλκοειδῆ λιθάνον νοητέον, ὃν ἰατρῶν παῖδες ἄρβυρα καλοῦσιν, εὐώδεις καὶ αὐτὸν πυρὶ ὁμιλοῦντα ἀτμοὺς ἀποπέμποντα. Καὶ ὅτι εὐώδεις καὶ Χριστὸς καὶ οἱ αὐτοῦ θεοὶ ἀπόστολοι, ἡ ἐν Ἄσματι Νύμφῃ ἀξιόλογος παρατῆσαι, « Ὅσμη, φάσκουσα, ἰματίων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα. » Καὶ αὐτὸς ὁ Νυμφίος Χριστὸς πρὸς τὴν Νύμφην περὶ ἑαυτοῦ λέγων· « Ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου καὶ κρίνον τῶν κοιλάδων. » Καὶ οὕτω μὲν ὁ Χριστὸς. Εὐώδεις δὲ καὶ οἱ τούτου ἀπόστολοι. Διὸ καὶ φάσκει Παῦλος· « Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἀπολλυμένοις. » Ὡς ὑδάτων δὲ πολλῶν ἀπηχεῖσθαι τὴν φωνὴν εἰκότως φησὶ. Κοινὴ γὰρ ἡ φωνὴ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, ἀφ' οὗ τῆς ἐνεργείας· καὶ ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ἔρρευσαν, κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον. « Καὶ πηγὴ ἐξ οἴκου Κυρίου ἐξελεύσεται καὶ ποτιεῖ τὸν χειμάρρουν τῶν σχολίων. » Οἶκον δὲ Θεοῦ, τίς ἀμφιδάλου μὴ τοὺς ἀξίως τῆς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἐνεργείας ἑαυτοὺς παρεσκευασκότας, ὑπὸ τούτου εἰρησθαι, οἱ καὶ εἰρήκασιν ἑαυτοὺς εἶναι ναοὺς Θεοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους; Οὐκ ἄλλος μὲν οὖν, ἢ ὁ ταῦτα τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ Λόγια ἀγνοήσας ἐκὼν. Καὶ τὸ διαπύσιον δὲ τῆς εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἀπηχέσεως τίς ἀθετήσεται, εἰ μὴ που ὁ χοιρώδης καὶ ὁ τὰς πνευματικὰς καὶ θείας ἐλλάμψεις αἰσθητῶς ἀπαιτῶν ἐνεργεῖσθαι;

Καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ ἄστéρας ἑπτὰ. Τῶς ἑπτὰ τούτους ἀστéρας ἀγγέλιους αὐτὸς

²⁴ Joan. viii, 12. ²⁵ II Cor. iii, 11. ²⁶ Cant. iv, 2. ²⁷ Cant. ii, 15. ²⁸ II Cor. ii, 15. ²⁹ Joel. iii, 18. ³⁰ I Cor. xii, 27.

οὗτος προῶν ερμηνεύσει, οὓς καὶ ἐκάστη Ἐκκλησία ἐπιστατεῖν ἐρεῖ. Καὶ Γρηγόριος ὁ θεῖος ἐν τῷ συντακτηρίῳ αὐτοῦ λόγῳ τὸ αὐτὸ διαγορεύει, ἐκ ταύτης τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου ἔλκων εἰς ἡμᾶς τὴν πειθῶ. Ἀστέρας δὲ καλεῖ τοὺς ἀγγέλους διὰ τὴν θαυμάσιον φωτοχυσίαν τὴν ἐν αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ. Τοὺς αὐτοὺς καὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀξιούσθαι τῆς κατοχῆς φησι, τῇ τιμιωτάτῃ στάσει οἷον εἰ ἐπαναπαυομένους. Ἐκ τοῦ στόματος δὲ τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον ἐκπορεύεσθαι, καίτοι τοῦ Θεοπάτορος ἐπὶ τὸν μηρὸν τὸν δυνατὸν περιζώσασθαι ταύτην ἐντελλομένου, ὅτι μήπω κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τοῖς παραβάταις τῶν εὐαγγελικῶν νόμων ἢ ἐκδίκησις ἐπεπαίδευτο. Καὶ οὗτος δὲ, ἵνα τὴν ἀναβολὴν παραστήσῃ τῆς τιμωρίας, ἐπὶ τοῦ μηροῦ τέως τὴν ῥομφαίαν αἰωρεῖ. Νῦν δὲ ἢ ἐκ τοῦ στόματος ἐκπορευομένη ῥομφαία, τὸ ἐτοιμότητος ὑπαινίσσεται τῶν ἐν τῇ νέᾳ διαθήκῃ ἀνηκόως διακειμένων εἰς ἀπαραίτητον ψυχῆς κίνδυνον ὀξέως ἐφορμώντων, πρὸς διχοτομίαν δηλονότι. Ἦν καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις ὑπέφηνε, διχοτομηθῆναι τὸν ἀμελῆ δούλον ἀπειλῶν. Καὶ Παῦλος ζῶντά φησι τὸν τοῦ Θεοῦ τιμωρητικὸν λόγον καὶ ἐνεργῆ, καὶ τομιώτερον παρὰ ῥομφαίας, ἅτε ἐκ τοῦ στόματος ἐκπορευόμενον, καὶ διεικνούμενον ἄχρις ὀστέων καὶ μυελῶν, οὐκ αἰσθητῶς μέντοι. Ὅθεν καὶ ὀξεία αὕτη τῷ Ἰωάννῃ ἀναγέγραπται, ὅπερ εἰς ταυτὸν φέρει τῇ τομιωτάτῃ Παύλου ῥομφαίᾳ. Ὡς ἡλίον δὲ φαίνειν τῇ δυνάμει αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ Ἡλιός ἐστι δικαιοσύνης, κατὰ Μαλαχίαν τὸν προφήτην, « φωτίζων πάντι ἀνθρώπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. » Οὐχ ὡς σῶμα δὲ φωτίζει διαφανὲς αἰσθητῶς, ἀλλὰ νοητῶς. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ὡσεὶ ἔλεγεν, ὅτι τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ δυνάμει ἐνεργεῖ, οὐκ ὄψιν σωματικῶς, ψυχῆς δὲ νοητῶς καταλάμπον ὀφθαλμούς.

Καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσον πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρὸς, καὶ ἔθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ, λέγων· Μὴ φοβοῦ· ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ ἔχω τὰς κλεῖδας τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἔθους.

Ἔθος τοῖς ἀγίοις προφήταις ὀρῶσιν ὀπτασίαν, καταπλήττεσθαι εἰς παράτασιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐτελείας, καὶ τοῦ, ὅσον τὰ θεῖα τῶν ἀνθρωπίνων κατὰ τὸ κρεῖττον καθυπερτερεῖ καὶ ἀνέστηκεν. Ὅπερ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ πέπονθε, καὶ Δανιὴλ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνὴρ, ὁ μὲν πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον τῆς τοῦ Κυρίου δυνάμει, ὁ δὲ ἐπὶ ταῖς ὀραθείαις αὐτῶ ὀπτασίαις. Οὐκοῦν παραπλήσιόν τι τούτοις καὶ νῦν ὁ εὐαγγελιστῆς ὑποστὰς, ἀνεβρῶσθαι φησι τῆς σωτηρίου δεξιᾶς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπομένης αὐτοῦ, μετὰ παρακλήσεως τὸν πρὸς αὐτὸν θεῖον αὐτοῦ λόγον, οἷον πρῶτον καὶ ἔσχατον ἐμφανίζοντος, πρῶτον τῇ θεῖᾳ φύσει, ἔσχατον τῇ σωτηρίῳ ἡμῶν αὐτοῦ παρουσίᾳ, καὶ ζῶντα, εἰ καὶ δι' ἡμᾶς νεκρωθέντα. Ἀλλ' οὖν ζῶντα καὶ τὰς κλεῖδας ἔχοντα τοῦ θανάτου

A pretabitur, **659** quorum etiam singulos singulis Ecclesiis praesse dicit: et divus Gregorius in suo coordinationum libro idem astruit, ex hac Joannis Apocalypsi rem facere nitens nobis credibilem. Stellae autem vocat angelos propter lucis abundantiam quam in ipsis Christus diffundit. Et eosdem dextrae manus situm nactos esse dicit utpote dignissimo quiescentes ordine. De ore autem ejus gladium utraque parte acutum dicit egredi, atque Dei progenitor praecipit, ut hunc super femur suum potens accingat ³¹: quia nondum eo tempore ultio iuncta erat transgressoribus legum evangelicarum. Ideo ille ut cunctationem supplicii demonstret, super femur interim gladium suspendit: nunc autem egrediens ex ore gladius summam designat promptitudinem eorum quae inevitabili animae periculo, in eos qui sub novo testamento sunt inobedientes, acriter irrunt, ad divisionem videlicet in duas partes: quam etiam Dominus in Evangelio designavit ³², comminatus negligentem servum esse dividendam. Et Paulus viventem dicit ³³ punitivum Dei sermonem et efficacem ac gladio penetrabiliorem, veluti ex ore procedentem, ac pertingentem usque ad ossa et medullas, quoniam non sensibiliter: unde etiam gladius hic acutus a Joanne descriptus est, quod in idem redit cum gladio maxime penetrabili a Paulo posito. Tanquam solem vero lucere ipsum ait in virtute, quoniam Sol quoque dicitur justitiae apud Malachiam prophetam ³⁴: « qui illuminat omnem hominem venientem in mundum ³⁵. » Non autem sicut corpus perspicuum sensibiliter illuminat, sed juxta intellectum. Ideo quoque subjungit, in virtute sua: ac si diceret, quod lux Christi virtute operatur, non aspectu corporali, sed oculos animae spiritualiter illuminans.

I, 17, 18. Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus: et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: ego sum primus et novissimus, et vivus et fui mortuus, et ecce sum vivens in saecula saeculorum. Amen. Et habeo claves mortis et inferorum.

Moris est sanctis prophetis, ut cum visionem **660** intuentur, obstupescant ob vehementem abjectionem conditionis humanae: videntes quantum divina humanis sint meliora, eaque praecellant ac excedant. Quod Jesu illi Nave contigit ³⁶, ac Danieli viro desideriorum ³⁷: illi quidem ad summum exercitus Dominici visum ducem, huic autem ad ostensas sibi visiones. Itaque his assine quiddam etiam nunc contigit evangelistae, qui ait se roboratum fuisse salutari manu Filii Dei, quae ipsum tetigit post divinum consolationis factum ad se sermonem, nempe declarando quod primus sit ac postremus: primus divina natura, postremus salutari facta nobis ipsius praesentia: quodque vivus sit, etiamsi propter nos fuerit mortuus: attamen

³¹ Psal. XLIV, 4. ³² Matth. IV, 51. ³³ Hebr. IV, 12. ³⁴ Malach. IV, 2. ³⁵ Joan. I, 9. ³⁶ Josue V, 1.

³⁷ Dan. VII, 1 seqq. X, 11.

vivā et claves habet mortis ac inferni. Cum igitur talem habeat auxiliatorem, jubet ne formidet, utque illi adherens qui vivit in sæcula sempiterna non vereatur, sed absque ullo metu scribat ea quæ vidit, et quæ sunt et quæ ventura sunt, hoc est præterita ac præsentia : nam hæc dicuntur esse quidem, sed nondum transisse in interitum : una autem cum his ea quæ futurum est ut fiant ad cognitionem transeuntium.

Noli timere. Visione consternatus evangelista, et veluti mortuus ante pedes ejus quem viderat constitutus, audisse se dicit: *Noli timere*, quasi nequaquam vivere potuisset sacer Joannes præ stupore, nisi salutarī dextera tactus fuisset, soloque tactu illa fuerit operatus mirabilia. Nam ego, inquit, sum ob salutem omnium vestrum novissimis temporibus ad vos cum carne conversus, et « primogenitus omnis creaturæ »³⁸. Quomodo igitur possibile esset ut mali quidpiam ex mea apparitione pateris? Nam si vivo ac fons vitæ sum, et quanquam propter vos mortuus sum, rursum tamen conculcata morte revixi : quomodo possibile esset ut tu qui vivis, propter me et mei aspectum morereris? Quod si etiam claves habeo mortis ac inferni, ideo quoque vivifico et mortifico, deduco ad inferos ac reduco³⁹, « meique sunt », ut ait Propheta, « transitus mortis »⁴⁰ : nequaquam meos cultores antequam expediat mittam in mortem, nisi primum ad scribendum admoveam ea quæ cognitione digna sunt.

1, 19, 20. *Scribe quæ vidisti et quæ sunt et quæ futurum est ut fiant post hæc. **Mysterium 661** septem stellarum quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea. Septem stellæ, angeli septem Ecclesiarum sunt : et candelabra septem, septem Ecclesiarum sunt.*

Quæ a sancto visa sunt, partim quidem jam facta sunt, quæ etiam juxta tempus jam terminum sortita sunt, non tamen ita ut etiam in interitum jam abierint. Ideo quoque de ipsis dixit: *Quæ sunt* : partim vero in promptu sunt, ut transeant : rursumque de nonnullis futurum est ut fiant, veluti in sequentibus sermo explicabit.

Mysterium septem stellarum. Quoniam ipsi significavit quænam sint septem stellæ et lucernæ ac candelabra, hujus quoque gratia ipsum erudit quænam singulis dicturus sit Ecclesiis. Stellæ autem vocat angelos Ecclesiarum præfectos, utpote lucem sortitos ab ipso Sole justitiæ : quod etiam opinatus est quispiam eorum qui forinsecus sunt sapientes de sensibili sole, nempe quod ab ipso stellæ lucem acciperent. Lucernas vero sive candelas, viros sacros ad hoc ordinatos ut Christi illuminationem locupletarent, et ignorantiae tenebras quæ in præsentī vita sunt dispergerent. Porro candelabra ipsas Ecclesias tanquam ferentes luminaria, qui sunt præceptores, juxta Paulum,⁴¹ sermonem vitæ continentes : universa vero aurea, propter sinceritatem

καὶ τοῦ ἄδου. Ὡς οὖν τριούτον ἔχοντα βοηθόν, κελεύει μὴ φοβέσθαι, μηδ' ἐν αὐτῷ προανακείμενον τῷ ζῶντι εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας ὑποστελλασθαι, ἀλλὰ γράφειν ἀνυποστόλως ἃ εἶδε, καὶ ἃ εἶσι, καὶ ἃ μέλλει ἐρχέσθαι, οἶονεὶ τὰ παρελθόντα καὶ ἐνεστῶτα. Ταῦτα γὰρ τῶν ὄντων, ἀλλ' οὐ τῶν εἰς ἀνυπαρξίαν κεχωρηκότων. Μετὰ τούτων δὲ, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι πρὸς γνῶσιν τῶν μετερχομένων.

Μὴ φοβοῦ. Καταπλαγείς τῇ θεᾷ ὁ εὐαγγελιστής, καὶ ὡς νεκρὸς ὑποτεθείς τῷ ὄρωμένῳ πρὸς τοὺς πόδας, ἀκοῦσαι φησι, *Μὴ φοβοῦ*, ὡς οὐκ ἂν ἰσχύσας ζῆν ὁ ἱερός Ἰωάννης ἐκ τῆς καταπλήξεως, μὴ τῆς σωτηρίου δεξιᾶς ἀφαμένης αὐτοῦ τῆς πλείστα μόνῃ τῇ ἀφῆ ἔργασαμένης θαυμάσια. Ἐγὼ γὰρ εἰμι, φησὶν, ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντων ὑμῶν ἐπ' ἰσχύτων καιρῶν συναναστραφεὶς ὑμῖν μετὰ σαρκός, καὶ ἑ πρωτότοκος πάσης κτίσεως. Πῶς οὖν οἶόν τέ σε παθεῖν τι κακὸν ἐκ τῆς ἐπιφανείας μου; Εἰ γὰρ ζῶν καὶ πηγὴ ζωῆς ὑπάρχων (εἰ δὲ καὶ δι' ὑμᾶς ἐγενόμην νεκρὸς, ἀλλ' αὐθις ἀνεβίωσεν πατήσας τὸν θάνατον), πῶς οἶόν τέ σε τὸν ζῶντα, δι' ἐμὲ καὶ τὴν ἐμὴν ὀπτασίαν γενέσθαι νεκρὸν; Εἰ δὲ καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἄδου, διὸ καὶ ζωογονῶ καὶ κατάγω εἰς ἄδου καὶ ἀνάγω, καὶ, « Ἐμοῦ εἰσιν, » ὡς ὁ προφήτης φησὶν, « αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου, » οὐκ ἂν τοὺς ἐμοὺς προσκυνητάς πρὸ τοῦ καθήκοντος παραπέμψω τῷ θανάτῳ, ἂν μὴ γράψαι ὑποθῶμαι τὰ γνώσεως ἄξια.

Γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσι, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα. Τὸ μυστήριον τῶν ἐπὶ ἀστέρων ὧν εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἐπὶ λυχνίας τὰς χρυσαῖς. Οἱ ἐπὶ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἐπὶ Ἐκκλησιῶν εἰσι. Καὶ αἱ λυχνίαι αἱ ἐπὶ, ἐπὶ Ἐκκλησίαι εἰσι.

Τὰ ὁραθέντα τῷ ἁγίῳ, τὰ μὲν ἤδη γεγόνασιν ἃ καὶ πέρας ἤδη ἔχοντα ἐτύγχανον κατὰ καιρὸν, οὐ μέντοι καὶ εἰς ἀνυπαρξίαν ἦν συγκεχωρηκότα. Διὸ καὶ περὶ αὐτῶν εἶπεν, « Ἄ ἐστὶ. Τὰ δὲ ἔτοιμα παρελθεῖν, τὰ δὲ μέλλει γίνεσθαι, ὡς προῖων ὁ λόγος ἐρεῖ.

Τὸ μυστήριον τῶν ἐπὶ ἀστέρων. Ἐπεὶ δις ἀφῆσεν αὐτῷ τίνες τε οἱ ἐπὶ ἀστέρες καὶ οἱ λυχνοὶ καὶ αἱ λυχνίαι, τούτου χάριν καὶ ἃ δεῖ πρὸς ἐκάστην εἰπεῖν Ἐκκλησίαν συνειρίζεται. Ἀστέρας δὲ τοὺς ἀγγέλους τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐφόρους καλεῖ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἥλιου τῆς δικαιοσύνης τὸ φῶς χορηγουμένους· ὅπερ καὶ τις τῶν θύραθεν σοφῶν περὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου ἐδόξασεν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοὺς ἀστέρας τὸ φῶς λαμβάνοντας. Λυχνοὺς δὲ, τοὺς τὸν Χριστοῦ φωτισμὸν ἱεροῦς ἄνδρας καταπλουτεῖν τεταγμένους, καὶ τὸν τῆς ἀγνωσίας σκότον τοῦ παρόντος βίου διασκεδάζοντας. Λυχνίας δὲ τὰς Ἐκκλησίας ὡς ὄχημα τῶν φωστήρων. Διδάσκαλοι δὲ οὗτοι, κατὰ Παῦλον, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες· χρυσαὶ δὲ πᾶσαι διὰ τὸ ἀκίβδηλόν τε καὶ τίμιον τῆς ἐν αὐταῖς πίστεως. Ἐκά-

³⁸ Coloss. 1, 15. ³⁹ 1 Reg. 1, 6. ⁴⁰ Psal. LXXII, 21. ⁴¹ Philip. II, 15.

στη δὲ ὅτι ἄγγελος ἐπιστάει, καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ὡς ἔφημεν, παραθέμενος ἐπιστώσατο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐφάνερωσε, καὶ ἂν δεῖ πρὸς ἐκάστην τῶν Ἐκκλησιῶν τὸν ταῦτα θεοκλυτούμενον διαμαρτύρασθαι, ἐπιφέρει λοιπὸν, καὶ ὅπως τὴν μὲν τέλει ἐξω βαίνουσαν τοῦ θεοῦ σκόπου αἰτιάσασθαι χρῆ, ἐπαινέσαι δὲ τοὺς τοῦ Εὐαγγελίου δρόμου συλλόγους, ἐπιδιορθώσασθαι δὲ τὰς ἐν μέρει πταιούσας τοῖς κατ' ἀλλήλων νοθεσιῶν φαρμάκοις διαπεμφόμενον. Καὶ τίς ὁ ταῦτα θεσπίζων, ἀλλ' ἦ « ὁ πάντας θέλων ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν; » Καὶ τίνι ταῦτα καταμηνύσας; Τῷ θεσπεσίῳ εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ διὰ τῆς μετὰ χεῖρα Ἀποκαλύψεως.

autem hæc indicavit? Divino sane evangelistæ Joanni per Apocalypsim, id est, revelationem quæ nunc est præ manibus.

Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν εἰσὶ. Δι' ἄγγελου τῆ Ἐκκλησίᾳ διαλέγεται, ὅπερ ἂν τις διὰ παιδαγωγοῦ ἐλέγετο ἂν τῷ παιδαγωγουμένῳ, εἰδὼς ὡς οἰκτιροῦσθαι φιλεῖ τὰ τοῦ μαθητοῦ ὁ διδάσκαλος, εἴτε κατορθώματα, εἴτε ἡττήματα. Εἰκὸς δὲ καὶ διὰ τῶν ἑπτὰ ἀστέρων τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ χρηματίζοντος ταῦτα, τὴν τοῦ παντὸς διακρίσμησιν δηλοῦν ἐν τῇ δεξιᾷ Χριστοῦ κειμένην, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἄδόμενον, « Ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ τὰ ὕψη τῶν ὄρεων αὐτοῦ εἰσιν. »

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Τὰ γεγραμμένα πρὸς τὸν τῆς Ἐφεσίων Ἐκκλησίας ἄγγελον.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν· οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονὴν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνη βασιτάσαι κακοὺς· καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἐαυτοὺς ἀποστόλους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶ· καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευθεῖς, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις· καὶ ἐδάστασας διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἐκοπίσας.

Ἄγγελον τῆς Ἐφέσου, τὴν ἐν αὐτῇ Ἐκκλησίαν λέγει. Οὐ γὰρ ὁ προστατῶν ἄγγελος ἡμαρτήκει, ὥστε δεῖν ἀκοῦναι, Μετανόησον, ὁ δι' ἀγιότητα ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ Κυρίου ὑπάρχων ἀστὴρ ὢν, καὶ δείγμα τοῦτο φέρων τῆς κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἐκ καθαρότητος φωτοειδοῦς μαρμαρυγῆς. Τίς δὲ καὶ χρεια γράφειν τῷ ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ διαλεγόμενου παρόντι, ὃς καὶ οὐδὲ αἰσθητῆς ἀκοῆς οἶα νεερὸς ὢν δεόμενος ἦν; Εἶτα καὶ ὅτι προῖων οὗτος ὁ τῆς ὀπτασίας (4) ὑφηγητῆς ἅγιος οὐ τοῖς ἀγγέλοις φησὶν, ἀλλὰ ταῖς Ἐκκλησίαις, τί λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκούειν, οὐκ ἄδηλόν ἐστι. Καθὰ δεῖ καὶ τοῖς λοιποῖς νοεῖν τοῦ προκειμένου τοῦδε βιβλίου, ἐνθα ἂν εὕρισκῃται. Γράψον τάδε τῷ ἀγγέλῳ τῆσδε τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι οὐ τῷ ἀγγέλῳ, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τοὺς λόγους διακελεύεται γράφειν, ὡσαύτως φανερόν.

⁴¹ I Tim. II, 4. ⁴² Psal. XLIV, 4.

(4) Ἐκκλησίας vulg.

ac dignitatem latentis in ipsis fidei. Quod etiam cuique Ecclesiæ præfectus sit angelus, etiam Gregorius Theologus, ut diximus, citata auctoritate confirmavit. Cæterum quoniam hæc manifestavit, et oportuit unicuique Ecclesiæ eum qui hæc a Deo audierat, manifestare, subiungit deinceps et quomodo hanc quidem penitus extra divinam voluntatem gradientem redarguere oporteat: missus autem sit ut collaudet cœtus in quibus juxta Evangelium curritur: eas autem ecclesias quæ in parte impégerunt, corrigat mutuarum admonitionum remediis. Et quis hæc vaticinatur præterquam is qui « vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire »? Cui Joanni per Apocalypsim, id est, revelationem quæ

Septem stellæ, angeli septem Ecclesiarum sunt. Per angelum cum Ecclesia disserit, quemadmodum si quis per pædagogum cum eo loquatur qui ab illo gubernatur, sciens quod solet præceptor propria ducere ea quæ sunt discipuli, **662** sive præclara sint facinora sive etiam lapsus quidam. Verisimile est autem et per septem stellæ quæ in dextera erant ejus qui hæc vaticinabatur, significari gubernationem universi quæ in manu Christi sita est, juxta id quod in Psalmis canitur: « In manu ipsius sunt fines terræ, et excelsa montium ipsius sunt ».

CAPUT III.

Quæ scripta sunt ad angelum Ecclesiæ Ephesiorum.

II, 1. 3. Angelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe: *Novi dicat qui tenet septem stellæ in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Novi opera tua et laborem tuum et patientiam tuam: quodque non possis sustinere malos; et tentasti eos qui se dicunt esse apostolos et non sunt, et invenisti eos mendaces, et patientiam habes: et sustinuisti propter nomen meum, nec defecisti.*

Angelum Ephesi dicit Ecclesiam quæ ibi erat. Neque enim præfectus angelus peccaverat, ut audire eum oporteret, Age pœnitentiam: qui ob sanctitatem stella dicitur in dextera Domini existens: hoc etiam ferens indicium lucidi splendoris, qui ex natura ei ob puritatem convenit. Quid etiam necesse esset ei scribere, qui præsens est in dextera loquentis? qui nec sensibili auditu egebat utpote naturæ intellectualis. Præterea quoque manifestum est quod sanctus hic visionis auctor in progressu ait, quid Spiritus sanctus, non angelis, sed Ecclesiis audiendum dicat. Et in cæteris similiter præsentis libri locis, ubicunque inventum fuerit: Scribe hæc angelo talis Ecclesiæ, intelligere oportet, quod non angelo, sed Ecclesiæ sermones scribere jubetur.

Qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Simile est ac si diceret : Hæc dicit qui complectitur et imperat, ac continet tum cœlestes angelos, tum homines qui sunt in terra : nam hi septem stellæ sunt, ut jam **663** dictum est, et aurea candelabra ac lucernæ, in medio quorum inhabitare et inter eos inambulare annuntiatur Dominus.

Novi opera tua. Novi, et nihil me latet, inquit, qui singulatim formavi corda vestra ⁴⁴, et cognovi omnia opera vestra, et quod malos audire non potes, sed natura odisti quod malum est, quodque tentasti eos qui se dicunt esse apostolos, et invenisti eos falsos apostolos. Siquidem Ephesini divinum complentes præceptum, quo dicitur non omni credendum esse spiritui, sed probandos esse spiritus num ex Deo sint ⁴⁵, hoc est num data sit ipsis docendi dignitas juxta præscriptum evangelicum, in simplici rerum usu agebant, non autem cibus et potu ac nuptiis insanientes, vitamque voluptuosam temperanti præferentes : qualis erat Cerinthus, apostolo et evangelistæ σύγχρονος, dogmatum adulterinorum annuntiator.

Et patientiam habes. Laborasti, inquit, et tolerasti, nulla fatigatione animum dejiciens ob ea quæ propter nomen meum irruerunt : et recte admodum. Siquidem dictum est : « Invicem alii aliorum onera portate, et sic complete legem Christi ⁴⁶. » Verisimile enim est quod a pseudapostolis fuerint ipsis illatæ contumeliæ, quibus omnino vices rependere non meditabantur, sed hujusmodi tanquam luxata ac debilia membra sustinebant.

Et sustinisti. Ἐβάστασας id est tolerasti, οὐκ ἐκοπίσασας vero, id est non defecisti præ labore et fatigatione : et quasi diceret : Non desperasti, non reliquisti æciem ; non es factus desertor.

Propter nomen meum. Nomen vocat famam et gloriam, sicut etiam cum dicitur, « Admirabile est nomen tuum in omni terra ⁴⁷. » Annon gloria plenum est, quod non contentur Christiani malum referre pro malo, quemadmodum etiam divus Paulus exhortatur, dicens : « Ne declinetis ad incredulos ⁴⁸ ? »

Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliqueris. Memor itaque esto unde excideris, et resipisce ac prima opera facias. Sin minus, veniam tibi cito, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes quod odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi. Qui habet aurem audit quid Spiritus dicat Ecclesiis. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.

664 Cum in duobus Ecclesiam commendet, nempe in tolerantia doloris et neglectu molestiæ ab adversariis illatæ, de hoc uno indignatur : quo etiam in medio illorum duorum posito, nempe molesti laboris ac tolerantia, alienationem a malis collaudavit,

⁴⁴ Psal. xxxii, 15. ⁴⁵ I Joan. iv, 1. ⁴⁶ Galat. vi, 2. ⁴⁷ Psal. viii, 2. ⁴⁸ II Cor. vi, 14.

(5) Ἀνθρωπίνους vulg.

Ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἐπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. Ὅμοιον τούτῳ τὸ εἰπεῖν, τάδε λέγει ὁ περιέπων καὶ διακρατῶν, καὶ συνέχων τοὺς τε οὐρανίους (5) ἀγγέλους καὶ τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους. Οὗτοι γὰρ οἱ ἐπτὰ ἀστέρες, ὡς ἤδη εἴρηται, καὶ αἱ χρυσαῖ λυχνίαι καὶ λύχνοι, ὧν ἐν μέσῳ ὁ ἐνοικεῖν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατεῖν ἐπαγγειλάμενος Κύριος.

Οἶδα τὰ ἔργα σου. Οἶδα, καὶ οὐδὲν με λέληθεν, φησὶ, τὸν καταμόνας πλάσαντα τὰς καρδίας ὑμῶν, τὸν συνιέντα εἰς πάντα ἔργα ὑμῶν, καὶ ὅτι τῶν πονηρῶν οὐ δύναται ἀκοῦσαι μισοπόντηρος οὔσα, καὶ ὅτι ἐπέρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδαποστόλους. Θεῖον γὰρ πληροῦντες οἱ ἐν Ἐφέσῳ παράγγελμα, τὸ φάσκον, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεῦειν, ἀλλὰ δοκιμάζειν, τουτέστι, τὸ δοθὲν αὐτοῖς διδασκαλικὸν ἀξίωμα, εἰ κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἐστὶ διάταξιν, ἐν αὐτοσκεύῳ τῇ χρεῖσσι συστελλόμενοι διετέλουν, ἀλλ' οὐχὶ βρώμασι καὶ πότοις καὶ γάμοις βακχευόμενοι, καὶ τὸν ἀπολαυστικὸν βίον τοῦ ἐγκρατοῦς ἐπίπροσθεν φέροντες, οἷοι οἱ περὶ Κήρινθον συγχρονίσαντες τῷ ἀποστόλῳ καὶ εὐαγγελιστῇ, νόθων δογμάτων καταγγελεῖς.

Καὶ ὑπομονὴν ἔχεις. Ἐκοπίσασας, φησὶ, καὶ ὑπέμεινας, εἰς μηδὲν ἀποκαρτερήσας τῶν ἐπιφυέντων διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ μάλα πρεπόντως. Εἴρηται γὰρ, « Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. » Εἰκόδες γὰρ παρὰ τῶν ψευδαποστόλων ἐπηρείας αὐτοῖς ἐπανεχθῆναι, οἷς ἀνταποδοῦναι οὐδ' ὄλωσ ἐμελέτησαν, ἀλλ' ὡς μελῶν παρειμένων ἠνέσχετο.

Καὶ ἐβάστασας. Ἐβάστασας, ἀντὶ τοῦ, ἠνέσχεο. Οὐκ ἐκοπίσασας δὲ, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἀπεκαρτέρησας, οἶοναι, Οὐκ ἀπηγέρευσας, οὐ προδέδωκας, οὐκ ἐλιποτάκτησας.

Διὰ τὸ ὄνομά μου. Ὅνομα δὲ, τὴν δόξαν, τὸ κλέος φησὶν, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ, « Θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ (6). » Καὶ πῶς οὐ κλέους μεστὸν, τὸ τοὺς Χριστιανοὺς μὴ ἀντιδιδόναι σπεύδειν κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ὡς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος παραινεῖ, « Μὴ γίνεσθε, φάσκων, ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστους ; »

Ἀλλὰ ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀρῆκας. Μνημόνευε οὖν πόθεν πέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. Εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαί σοι ταχὺ, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανόησῃς. Ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαιτῶν, ἃ καὶ γὼ μισῶ. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ μου.

Ἐν δυσὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀποδεχόμενος, τῆς ὑπομονῆς τοῦ ἀχθοῦς λέγω καὶ τῆς τοῦ κόπου τῶν ἀντιδιθεμένων ἀζηλίας, ἐνὸς τούτου μέμφεται, ὃ καὶ μέσον θεὸς ἐκατέρων, τοῦ κόπου, φημί, καὶ τῆς ὑπομονῆς, τὴν πρὸς τοὺς κακοὺς ἐπήνεσεν ἀλλοτρίωσιν μετὰ

(6) Verba ἐν πάσῃ τῇ γῇ, desunt in vulg.

τοῦ πειράσαι καὶ τοὺς ψευδαποστόλους καὶ τὴν τῶν Νικολαϊτῶν αἰσχουργίαν. Ἐμέμφατο δὲ καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον χορηγίας τὴν ὀλιγωρίαν, ἣν αὐθις ἀνακαλέσασθαι ἐπισκήπτει, Τὰ πρῶτα, φάσκων, Ἔργα ποιήσον ἐν δικαιοσύνῃ. Οὐ γὰρ με λανθάνει, φησὶν, οὔτε τὰ πρῶτά σου τῶν πράξεων ἀγαθὰ, οὔτε ὅτι τὴν εἰς τοὺς δεομένους ἀγάπην ἐνέκοψας. Ἐπ-ἀνέλθε οὖν διδαχθεῖσα παρὰ ἐμοῦ ὅτι ἐνέλειψας.

Ἐρχομαί σοι ταχύ. Τὸ, Ἐρχομαι, οὐ μεταβα-
τικὴν δηλοῖ κίνησιν τοῦ πάντα πληροῦντος Θεοῦ,
ἀλλὰ τὴν ἐκ ὀρθοῦ πρὸς κόλασιν ἐπιστροφὴν.
Κίνησις δὲ Ἐκκλησίας ἢ τῆς θείας χάριτος ἐστὶ
γύμνωσις, δι' ἣν ἐν σάλῳ καὶ κλύδωνι ὑπὸ τῶν
πονηρῶν πνευμάτων καὶ τῶν ὑπουργούντων αὐτοῖς
μαρῶν ἀνθρώπων (7) γίνεται ὥστε τοὺς ταύτην
συγκροτοῦντας ἀνθρώπους λέγειν τὸ, « Ἐταράχθη
ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμὸς μου » καὶ, « Ἡ καρδία μου
ἐταράχθη ἐν ἐμοί. »

Ἀλλὰ τοῦτο, φησὶν, ἔχεις ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα
τῶν Νικολαϊτῶν, μεταξὺ τῶν λυπηρῶν τιθεῖς καὶ
τὰ πρὸς εὐθυμίαν ἀγόντα, ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρῃ
λύπη καταποθῇ τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Φησὶν οὖν, ὅτι
Μετανοία σε εὐεπιχείρητον καταλαμβάνω, ἀφ' ἧν
σύνδρομον ἔχω σε τοῦ μίσους μου τοῦ περὶ τοὺς
Νικολαίτας. Οὗτοι δὲ παρονομάζονται ἀπὸ Νικο-
λάου ἐνὸς τῶν ἐπτά διακόνων. Καὶ τίνες δὲ ἦσαν
τὴν αἰσχουργίαν, Ἐπιφανίου τοῦ ἐκ Κύπρου θείου
ἀνδρός ἢ τῶν Παπαρσιῶν αὐτοῦ βίβλος δηλώσει. —
Ἄλλως· Κίνησιν λυχνίας τινές, καὶ τὸν ἱερατικὸν
τῆς Ἐφέσου θρόνον ὑπέλαβον, Κωνσταντινουπόλει
τὰ πρεσβεῖα ἐαυτῆς ἐπιδοῦσα.

Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω. Σιρικὸν οὖς πᾶς ἄν-
θρωπος ἔχει, πνευματικὸν δὲ ὁ θεοφορούμενος,
ὅπερ τῷ Ἠσαΐᾳ προστίθεται καὶ τῷ θεοπάτορι
Δαυὶδ εὐήχσον γενέσθαι, ἀφ' οὗ καὶ εὐχαρίστως
διατιθέμενος μελωδεῖ, « Εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ
μου, » οἶονεὶ οἷς ἀκοὴ τὸ ἐπαινετὸν φέρει, τούτους
κάμου τὴν πόθον ἀφωμοιώσατο. Τὸ Πνεῦμα δὲ ταῦτα
λέγειν φησὶν, ἢ ὅτι πνευματικῶς ἐνηργεῖτο παρ-
ιστῶν τὰ τῆς Ἀποκαλύψεως· ἢ Πνεῦμα τὸν Χρι-
στὸν φησι καθὸ ἐστὶ καὶ νοεῖται Θεός, ὡσπερ ἀμέλει
καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου χρηματίζει, καθὸ ἐστὶν ἄνθρωπος
καὶ νοεῖται. Καὶ ὅτι Πνεῦμα λέγεται ὁ Θεός, αὐτοῦ
τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν παριστῶσι λόγοι,
« Πνεῦμα, » ἀγορεύοντος, ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυ-
νοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, καὶ τὰ
ἑξῆς. Καὶ τί τὸ Πνεῦμα λέγει;

Τῷ νικῶντι δώσω φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς
ζωῆς. — Νικῶντι, τὸν πρὸς τοὺς δαίμονας πόλεμον, ὃς
διὰ τῶν συμφύτων ἡμῖν παθῶν ἀνερεθίζεσθαι εἴωθεν.
Ξύλον δὲ ζωῆς (8) τροπικῶς, τὸ ἐν μέσῳ τοῦ Παρδει-
σου, καὶ Παράδεισον τὴν μακαρίαν καὶ αἰωνίζουσαν
ἐκκλησιᾶν ζωὴν, ἐν ἣ σοφίας ἀφθονος χύσις, περὶ ἧς
καὶ Σολομῶν φησι· « Ξύλον ζωῆς ἐστὶ τοῖς ἀντεχομέ-

⁴⁹ Psal. xxx, 10. ⁵⁰ Psal. liv, 5. ⁵¹ Isa. i, 4 seqq. ⁵² Psal. xxxix, 4. ⁵³ Psal. xvii, 45. ⁵⁴ Joan.

iv, 24.

(7) Vulg. ὑπὸ τῶν τῆς πονηρίας ἀνθρώπων.

(8) Vocem ζωῆς omittit vulg.

A una cum eo quod et pseudapostolos tentaverit et Nicolaitarum obscenitatem. Accusat autem negligentiam in insumendo ut proximis necessaria sup-
peditentur, quod rursum jubet revocari. Prima, in-
quit, opera fac in justitia. Neque enim me la-
tent, inquit, aut prima tuarum actionum bona, aut
quod charitatem erga indigentes contraxeris. Re-
vertere igitur, quum a me didiceris te defecisse.

Veniam tibi cito. Quod ait: Veniam, non progressi-
vum significat metum Dei qui omnia replet, sed
conversionem ad socordiae ultionem. Motus autem
Ecclesiae est a divina gratia denudatio, propter
quam in salo ac undarum jactatione a spiritibus ma-
lis et hominum iis obsequentium pravitate consti-
tuitur: adeo ut homines qui ejusdem sortis cum hac
sunt Ecclesia, dicant: «Conturbatus est in ira oculus
meus⁴⁹;» et, «Cor meum conturbatum est in
me⁵⁰.»

Sed hoc habes quod odisti facta Nicolaitarum. In-
ter tristia ponit etiam ea quae consolationem addu-
cunt, ne abundantiori tristitia absorbeat Ecclesia.
Ait ergo: Per poenitentiam ego facile te recipiam,
eo quod te mihi conformem habeam in odio adver-
sus Nicolaitas. Illi autem cognomen accipiunt a Ni-
colao, uno ex septem diaconibus. Quinam autem
fuerint et eorum obscenitates liber Panarion Epi-
phanii divini ex Cypro viri manifestat.—Alio modo.
Motum candelabri interpretati quoque sunt non-
nulli sacerdotalem Ephesinae Ecclesiae sedem, quod
ipsius dignitatem tradiderit Constantinopoli.

Qui habet aurem audiat. Quisque homo aurem
habet carnalem, spiritualem vero is qui divino affla-
tur Spiritu, quae Isaiae⁵¹ addita est Deique proge-
nitori Davidi⁵², ut obediens esset. Unde etiam
grato animo affectus, dulciter canit: «Ad auditum
auris obsecutus est mihi⁵³;» hoc est in his unde
auditus fert aliquid laudabile, ad meum accessit de-
siderium. Haec autem ait Spiritum dicere, aut quod
spiritualiter operabatur, demonstrans quae sunt
hujus revelationis, **665** aut Spiritum dicit Chri-
stum, quatenus est et intelligitur Deus, quemad-
modum revera quoque Filius hominis appellatur,
quatenus est et intelligitur homo. Quod autem
D Spiritus dicatur Deus, ipsius Christi ad Samarita-
nam verba demonstrant, dicentis: « Spiritus est
Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate
oportet adorare⁵⁴. » Et quid est quod dicit Spiritus?

Vincenti dabo edere de ligno vitae. Vincenti in
bello quod adversus daemones geritur, quod per in-
sitos nobis affectus excitari solet. Lignum vero vitae
quod est in medio paradisi, ac paradysum tropice
accipi oportet beatam ac perpetuam vitam, in qua
est abundans sapientiae diffusio: de qua etiam ait
Solomon: « Lignum vitae est iis qui amplectuntur

ipsam.⁸⁸ » Præsens autem evangelista de Christo A
dicit quod sit Deus ac vita æterna⁸⁹ : qua futura in-
terminabili fruuntur sancti in paradiso.

Dei mei. Ne quis hæc audiens offendatur. Si-
quidem cuncta humilia conveniunt Dei et hominis
salutari dispositioni propter nos factæ : quandoqui-
dem in Evangeliiis quoque ait ipse : « Ascendo ad
Patrem meum et Patrem vestrum, et Deum meum
et Deum vestrum⁹⁰, » tanquam ipsius quidem na-
tura, horum vero adoptione.

CAPUT IV.

Quæ significata sunt angelo Ecclesiæ Smyrnæorum.

II, 8-11. *Et angelo Ecclesiæ Smyrnæorum scribe :
Hæc dicit primus et novissimus, qui fuit mortuus et vi-
vit : Scio operatua ei afflictionem et paupertatem, sed
dives es : et blasphemiam eorum qui se dicunt Judæos
esse et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil
eorum timeas, quæ passurus es. Ecce missurus est
diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut affligamini,
et habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis
usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ.
666 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Ecclesiis. Qui vicerit, non lædetur a morte secunda.
οὐς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.
Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῆ ἔκ τοῦ θανάτου
τοῦ δευτέρου.*

Primus et novissimus est Christus, utpote Deus
et homo : primus divina natura, novissimus tan-
quam postremis diebus propter nos homo factus. C
Fuit quoque triduo mortuus, rursumque sua resur-
rectione viam nobis aperuit resurrectionis ac vitæ.
Et quid hic ait ? Scio opera tua et afflictionem et
paupertatem, quæ propter me sustines pulsatus ab
incredulis. Ne igitur dum affligeris et paupertate
premeris, dicas et ipse : Quid est quod jejunavimus,
et non cognovisti, humiliavimus animas nostras, et
non attendisti ?⁹¹ Quanquam enim hæc ita sint, at-
tamen dives es, in spiritualibus thesaurum habens
absconditum in agro cordis tui, qui est Christus,
propter quem etiam dives es, utpote hunc habens
protectorem, qui et ipse cum dives esset, propter nos
pauper factus est.

Scio opera tua. Videlicet bona, et afflictionem
propter ipsa illatam, ac paupertatem quæ ob invi-
diam a blasphemis Judæis cooperatoribus diaboli
in vos inducta est : qui solo nomine Judæi sunt,
veritate autem et re ipsa sunt synagoga diaboli.
Sed quanquam ob violentiam pauper efficiaris, mihi
tamen repositus, qui sum dispensator omnium bo-
norum, dives es. Idcirco nihil metuas eorum quæ
tibi inferenda sunt a cooperatoribus diaboli, qui vos
carceribus et aliis tentationibus affligent, quorum
brevissimus ac unius diei est impetus, et quantum
erit si etiam decem æquetur diebus ? Esto itaque
tolerans neque delicias usque ad mortem, ut propter
illa accipias coronam vitæ.

⁸⁸ Prov. III, 18. ⁸⁹ Joan. I, 4. ⁹⁰ Joan. XX, 17. ⁹¹ Isa. LVIII, 3.

(9) Verba ἐγκλ. φυλ. κ. περὶ ἄλλων omittit. vglg.

νοὶς αὐτῆς, » Ὁ δὲ παρῶν εὐαγγελιστῆς περὶ τοῦ Χρι-
στοῦ φησιν, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ ζωὴ ἡ αἰώ-
νιος, οὐ ἐν τῷ Παραδείσῳ τῇ μελλούσῃ ἀτελευτήτῳ
ζωῇ ἐν ἀπολαύσει οἱ ἅγιοι γενήσονται.

Τοῦ Θεοῦ μου. Μὴ τις ἀκούων ταῦτα σκανδαλιζέ-
σθω. Πρέπει γὰρ τὰ ταπεινὰ πάντα τῇ δι' ἡμᾶς σω-
τηρίῳ ἡμῖν τοῦ θεανθρώπου οἰκονομίᾳ. Ἐπεὶ καὶ ἐν
Εὐαγγέλιῳ φησὶν ὁ αὐτός : « Ἀναβαίνω πρὸς τὸν
Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ
Θεὸν ὑμῶν, » ὡς τοῦ μὲν φύσει, τῶν δὲ θέσει.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

*Τὰ δηλωθέντα τῷ ἐν τῇ Συμυρναίων Ἐκκλησίᾳ
ἀγγέλω.*

*Καὶ τῷ ἀγγέλω τῆς ἐν Συμύρῃ Ἐκκλησίας
γράφον· Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς
ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἐξησεν· Οἶδά σου τὰ ἔργα
καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν, ἀλλὰ πλού-
σιος εἶ. Καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων
Ἰουδαίους εἶναι ἐαυτοὺς καὶ οὐκ εἶσιν, ἀλλὰ
συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ. Μηδὲν φοβοῦ ἢ μέλλεις
παθεῖν. Ἴδού δὴ μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ
ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἔξετε
θλίψιν ἡμέρας δέκα. Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου,
καὶ δώσω σοὶ τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. Ὁ ἔχων
οὐ μὴ ἀδικηθῆ ἔκ τοῦ θανάτου*

Πρῶτος καὶ ἔσχατος ὁ Χριστὸς, ὡς Θεὸς καὶ ἀν-
θρώπος. Πρῶτος τῇ θεῇ φύσει, ἔσχατος, ὡς δι'
ἡμᾶς ἐπ' ἔσχατον ἄνθρωπος γενόμενος. Καὶ νεκρὸς
δὲ ὁ αὐτὸς τριήμερος, καὶ αὐθις ἀνοίξας ἡμῖν διὰ τῆς
αὐτοῦ ἀναστάσεως ὁδὸν τῆς ζωῆς. Καὶ τί φησὶν οὗ-
τος ; Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτω-
χείαν, ἃ δι' ἐμὲ ὑπομένεις, ὑπὲρ τῶν ἀπίστων μαστι-
ζόμενος. Μὴ οὖν ἐν τῷ θλίβεσθαι καὶ πτωχεύειν
εἴπησ, καὶ αὐτός· Τί ἔτι ἐνηστεύσαμεν καὶ οὐκ
ἔγνωσ, ἐταπεινώσαμεν τὰς ψυχὰς ἐαυτῶν, καὶ οὐ
προσέσχεσ ; Εἰ γὰρ καὶ ταῦτα, ἀλλὰ πλούσιος εἶ,
ἐν τοῖς πνευματικοῖς τὸν θησαυρὸν ἔχων κεκρυμμέ-
νον ἐν τῷ ἀγρῷ τῆς καρδίας σου, ὃς ἐστὶν ὁ Χριστὸς,
δι' ὃν καὶ πλούσιος εἶ, ὡς τοῦτον ἔχων σκεπαστήν,
ὃς καὶ αὐτὸς πλούσιος ὢν, ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς.

Οἶδά σου τὰ ἔργα. Δηλαδὴ τὰ χρηστά, καὶ τὴν
διὰ ταῦτα θλίψιν καὶ πτωχείαν, τὴν διὰ φθόνον ἀπὸ
τῶν συνεργῶν τοῦ διαδόλου βλασφημῶν Ἰουδαίων
ἐπαγομένην ὑμῖν, οἵτινες Ἰουδαῖοι ἰνόματι μόνον,
τῇ δὲ ἀληθείᾳ συναγωγὴ τοῦ διαδόλου εἰσίν. Ἀλλὰ
κἂν ἐξ ἐπηρείας πτωχεύης, ἐμοὶ ἀνακείμενος τῷ
πάντων ἀγαθῶν πρυτάνει, πλούσιος εἶ. Διόπερ μηδὲν
φοβοῦ τῶν μελλόντων σοὶ ἐπενεχθῆναι ἀπὸ τῶν συν-
εργῶν τοῦ διαδόλου θλιβερῶν ἐγκλεισμῶν φυλακῆς
καὶ πειρασμῶν ἄλλων (9), ὧν ἐφήμερος ἢ ἐπιφορὰ,
καὶ ὅσον εἰ καὶ ἡμερῶν δέκα ἐξίσουμένη ; Γίνου οὖν
καρτερικὸς καὶ μὴ ἐκλυόμενος μέχρι θανάτου, ὑπὲρ
ῶν λήψῃ τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Καὶ τὴν βλασφημίαν. Κατὰ κοινού τὸ, *Οἶδά σου*, ἵνα ἐξακουῆται οὕτως· *Οἶδά σου τὰ ἔργα*, οἶδα καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν τῷ λόγῳ μὲν Ἰουδαίων, ἔργῳ δὲ συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ. Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ τῇ περιτομῇ τῆς καρδίας, ὁ διὰ τῆς τοῦ φαινομένου περιβλητοῦ τῷ γεννητικῷ μορίῳ δέρματος ἀφαιρέσεως τοῦ ὀλικοῦ τοῦδε παντὸς βίου ἀλλοτριούμενον ἑαυτὸν αἰνιτιτόμενος, καὶ πρὸς τὰ θεῖα τῇ ψυχῇ ἐνσκευαζόμενος. Εἰ γὰρ Ἰούδας μὲν *ἐξομολόγησις* ἐρμηνεύεται, Ἰσραὴλ δὲ *τοῦς ὁρῶν θεόν*, πάντως οἱ ἀληθεῖς Ἰουδαῖοι καὶ Ἰσραὴλ οὗτοί εἰσιν, οἱ Χριστῷ ἐξομολογούμενοι, ἤγουν εὐχαριστοῦντες ἀνθ' ὧν μεγάλα εὐεργέθημεν τῇ διὰ σαρκὸς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίᾳ. Τοῦτο γὰρ ἡ ἐξομολόγησις δηλοῦν βούλεται. Ἰσραὴλ δὲ, ὃς νῦν θεὸν ὁρᾷ ἡξιωμένος, μηδενὶ τῶν ἀσχολεῖν ἐκωθῶτων ἐπιπροσθούμενος. Οὐκοῦν οὐδὲ Ἰουδαῖοι οὔτε Ἰσραὴλ οἱ τῇ ἀπιστίᾳ ἐμμένοντες ἀνεπιστρέφως, ἀλλὰ βλασφημοῦντες συναγωγὴν ἑαυτοῦς ἀποφαινοῦσι τοῦ Σατανᾶ ἐζωγρημένους ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα, ἅτε καὶ στρατηγουμένους ὑπ' αὐτοῦ.

Οὐ μὴ ἀδικηθῆ ἔκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. Ἀκριβὲς τὸ εἰρημένον, ὅτι δύο θανάτων ἀνθρώποις ὄντων, πρώτου τοῦ φυσικοῦ, ὃς ἐστὶ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, κατὰ τὴν δικαίαν καὶ ἀπαραίτητον ἀπόφασιν τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, τὴν, ὅτι « Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση. » Τοῦτον τὸν θάνατον ἀνυπερθέτως, πάντες ἄνθρωποι δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοὶ μέτιμεν. Δευτέρου δὲ πάλιν θανάτου καὶ ὀλεθριωτέρου, τοῦ δι' ἁμαρτίας ὄντος, ὃν τὸ τῆς ἀκολάστου καὶ σαρκικῆς καὶ ἡδυπαθοῦς ζωῆς δέλεαρ τοῖς ἀνθρώποις οἶδα πορίζειν. Διὸ καὶ ὁ Κύριος τοὺς ταύτην μεταδιώκοντας νεκροὺς ὀνομάζει, ὅταν φῆ· « Ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς. » Τοῦτον τὸν θάνατον (τὴν ἐμπαθῆ λέγω ζωὴν) ὁ νεκρῶν οὐ μὴ ἀδικηθῆ ἔκ τοῦ τῆς γεέννης εἰς ἀδιάλειπτον θάνατον.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Τὰ σημανθέντα τῷ τῆς Περγαμηνῶν Ἐκκλησίας ἀγγέλῳ.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγᾶμῳ Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαλάν τὴν δίστομον τὴν ὀξείαν· Οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ. Καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστὸς ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ Σατανᾶς κατοικεῖ. Ἀλλὰ ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδαξεν τὸν Βαλακ, βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι. Οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαϊτῶν ὁμοίως.

Δίστομον ῥομφαλάν φησὶν, ἢ τὴν κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον τὸ πᾶν περιαιρούσαν τὸ περιττὸν τοῦ πικρόντος βίου καὶ τὸ ἀπὸ γενέσεως ἡμῖν ἐπισχοτοῦν

⁵⁹ Genes. iii, 19. ⁶⁰ Matth. viii, 22.

(10) Male interpres scripserat, dicit, aut sermonem evangelicum avellentem quod superfluum, etc.

Et blasphemiam. A communi sensu repetendum est, *Scio*, ut sit sensus: *Scio opera tua, scio blasphemiam eorum qui verbo Judæi sunt, re autem ipsa sunt synagoga Satanæ.* Neque enim qui in manifesto Judæus fuerit, is vere Judæus est, sed qui in occulto et circumcissione cordis, qui per ablationem materialis pellis quæ circumdare conspicitur membrum genitale, seipsum tota vita immutasse designatur, et in anima exornatus esse ad divina. Nam si Judas interpretatur *confessio*, Israel autem *mens quæ Deum intuetur*: hi omnino veri sunt Judæi et Israel, qui Christum confitentur, sive gratias agunt ob magna beneficia, quibus affecti sumus per adventum ejus in carne ad nos. **667** Nam hoc significat illa confessio; Israel vero qui assecutus est ut Deum mente videat, qui nulla re obscuratur qua prius solet occupari. Itaque neque Judæi sunt neque Israel, qui non conversi permanent in incredulitate, sed blasphemando ostendunt se synagogam esse Satanæ, capti ab illo ad ipsius voluntatem, tanquam ab ipso expugnati.

Non lædatur a morte secunda. Exacte loquendo hoc dictum est. Cum enim duæ sint mortes, prima naturalis est, nempe animæ separatio a corpore, secundum justam et inevitabilem omnipotentis Dei sententiam, puta: « Terra es et in terram revertetur »⁵⁹. Hanc mortem omnes homines absque ulla exceptione justi ac peccatores subimus. Rursus vero secunda mors, majorem afferens cladem, per peccatum inducta est, quam illecebræ vitæ lascivæ, carnalis ac voluptuosæ hominibus suppeditare solent: ideo quoque Dominus eos qui hanc insequuntur mortuos appellat, cum ait: « Sinite ut mortui sepeliant mortuos suos »⁶⁰. Hanc mortem, nempe vitam affectibus deditam, qui vicerit, non recipiet damnum a morte gehennæ, transeundo ad mortem interminabilem.

CAPUT V.

Quæ designata sunt angelo Ecclesiæ Pergamorum.

ii, 12-15. *Et angelo Ecclesiæ Pergamorum scribe: Hæc dicit qui habet gladium utraque parte acutum: Novi opera tua, et ubi habites, nempe ubi thronus est Satanæ: et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam, in diebus quibus Antipas testis meus fidelis apud vos occisus est, ubi Satanæ habitat. Sed habeo adversum te pauca, quod habeas ibi tenentes doctrinam Balaam, qui docuit Balac, ut poneret offendiculum coram filiis Israel, quo ederent idolis immolata et scortarentur: ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum similiter.*

668 Gladium utrinque incidentem dicit aut eum qui, secundum sermonem evangelicum, avellit quod superfluum est (10) in presenti vita, et

quod a nativitate nobis tenebras offundit, ne divina prospiciamus, aut severam adversus impios sententiam. Ex eo autem quod hic gladius præter hoc quod utrinque incidit etiam acutus dicitur, adhuc etiam accelerationem indicat ad eorum ultionem qui divinis jussis non obtemperant. Thronum vero Satanæ vocat Pergamum, ut quæ idololatriæ dedita erat supra omnem reliquam Asiæ. Itaque cum etiam hujusmodi locum inhabites, inquit, incorruptam servasti meam fidem, in nullo eversa ex vicinitate malorum, neque iniquos æmulata es, visa pace et abundantia iniquorum.

Antipas testis meus. Antipas testis, Pergami tulit testimonium, cujus in hunc usque diem servatur martyrium, cum multa libere locutus fuisset adversus insidiatores: et quantum in ipso fuit usque ad mortem processit, de cujus fortitudine evangelista nunc per os Dei fecit mentionem, ut productam in medium illius virtutem et patientiam ostendat fidelibus, una cum crudelitate errantium, ut qui de Satanæ sunt contubernio. Quoniam autem tangitur eorum quoque reprehensio qui sanctissimi erant, eo quod « In multis offendimus omnes ⁶¹, » juxta id quod scriptum est: « Quis purus est a sorde ⁶²? » ideo ait: Quanquam taliter me colatis, habeo tamen nonnihil in quo vos accusem, licet ea pauca sint. Siquidem hæc Pergamorum civitas, ut apparet, duo adversa nacta erat, nempe plures Græcos sive infideles, et inter eos qui fideles dicebantur, obsecrati Nicolaitæ, tanquam prava zizania inter triticum, seminati erant. Porro vide quomodo hos ex Veteri Testamento quibusdam assimilatos in medium produxerit.

Doctrinam Balaam qui docuit Balac. Balaam ait docuisse Balac, hoc est, factum fuisse præceptorem ipsius Balac. Historia est in libro divini Mosi qui dicitur Numeri ⁶³. Josephus autem Judæus scribit regem Balac consilio Balaam adduxisse populo Israel mulierculas ut scortarentur: quando etiam Phinees celebri memoria dignum peregit opus adversus Zambri: et præter hanc lasciviam attraxisse populum ipsum Israeliticum ad impuram comestionem, utendo in cibum carnibus quæ Beelphegor immolata fuerant: **669** ideo etiam perierunt. His vero similes quoque dicit Nicolaitas, et in scortatione et in impura comestione. Quod si quis requirat quænam illa erant in quibus errabant, ex Epiphanio, veluti jam diximus, divino Cyprensi episcopo discere licebit, qui ad multorum utilitatem non indignum putavit manifeste ob oculos ponere Nicolaitarum fetorem ac turpitudinem, omni seposito metu, tum quoad libidinosam lasciviam, tum quoad maxime abominandam impuram comestionem.

II, 16, 17. *Resipisce itaque: alioqui veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Vincenti*

Α τῶν θείων τῆς ἐποψίας, ἢ τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἀπότομον ἀπόφανσιν. Πρὸς τῷ διστόμῳ δὲ καὶ ὀξείᾳ αὐτῇ, ἐτι καὶ ταχινή, εἰς ἐκδίχσιν τῶν ἀπειθούτων τοῖς θεοῖς κελεύσασσι. Θρόνον δὲ τοῦ Σατανᾶ τὴν Πέργαμον καλεῖ, ὡς κατείδωλον οὖσαν ὑπὲρ τὴν Ἀσίαν πᾶσαν. Ἄλλ' οὖν καὶ τοιοῦτον οἰκοῦσα τόπον, φησὶν, ἀνόθευτόν μου τὴν πίστιν ἐτήρησας μηδὲν ἐκτραπέισα ἀπὸ τῆς τῶν κακῶν γειτνίας, οὐδὲ ζήλωσασα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν καὶ εὐθηνίαν θεωροῦσα.

Ἐν αἷς Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου. Ἀντίπας ὁ μάρτυς ἐν Περγᾶμῳ ἐμαρτύρησεν, οὗ καὶ τὸ μαρτύριον εἰς ἐτι σώζεται, πολλὰ παρῆρησιασάμενος τοῖς ἐκβουλεύουσι. Καὶ ὅσον εἰς αὐτὸν ἤκεν, ἄχρι θανάτου προῦθη. Οὐπὲρ τῆς ἀνδρείας νῦν ὁ εὐαγγελιστῆς ἐκ τῆς θεοκλυτίας (11) μέμνηται πρὸς ἐνδειξιν ἐπεισ-αχθείσης τῆς ἐκείνου ἀρετῆς καὶ ὑπομονῆς τοῖς πιστοῖς, τῆς τε τῶν πεπλανημένων ὁμότητος ὡς ὁμοσκήνων τοῦ Σατανᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ἄπτεται καὶ τῶν ἀγιωτάτων ὁ μῶμος, καθ' ὃν « πολλὰ πταίομεν ἅπαντες, » κατὰ τὸ γεγραμμένον, « Τίς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου; » Ὑμῖν πάλιν, φησὶ, καίτοι τοιοῦτοις οὖσι τὰ πρὸς θεραπείαν ἐμὴν, ἔχω τι ἐγκαλεῖν, κἂν ἀπ' ὀλίγων. Δύο γὰρ χαλεπὰ, ὡς ἔοικεν, αὕτη ἡ πόλις τῶν Περγαμηνῶν ἐκέκτητο, τοὺς μὲν πλείονας Ἑλληνας, ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν ὀνομαζομένων πιστῶν, τοὺς αἰσχρουργοὺς Νικολαῖτας ἐπισπαρέντας τῷ χρηστῷ σίτῳ ζιζάνια πονηρά. Καὶ ὅπως δὲ τούτους, καὶ τίσιν ὁμοιωμένους, διὰ τῆς πάλαι ἱστορίας παρέθετο.

Τὴν διδαχὴν Βαλαὰμ, ὃς ἐδίδαξε τὸν Βαλάκ. Τὸν Βαλαὰμ φησὶ διδάξαι τὸν Βαλάκ, οἷον εἰ διδάσκαλον γενόμενον τοῦ Βαλάκ. Ἡ δὲ ἱστορία, ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ θεσπεσίου Μωϋσέως ἢ ὄνομα Ἀριθμοί. Ἰώσηπος δὲ ὁ Ἰουδαῖος συμβουλῇ γράφει τοῦ Βαλαὰμ τὸν βασιλέα Βαλάκ, τὰ γύναια παραστήσαι τῷ λαῷ τῷ Ἰσραὴλ εἰς πορνείαν (ὅτε καὶ Φινεὴς τὸ ἀοιδίμον ἔργον εἰργάσατο τὸ ἐπὶ Ζαμβρῆ), καὶ πρὸς τῇ ἀσελγείᾳ ταύτῃ, καὶ τὸν αὐτὸν Ἰσραηλίτην λαὸν πρὸς μιαιοφαγίαν ἐλκυσθῆναι, τὰ τῷ Βεελφεγῶρ ἀνατεθέντα κρέα εἰς βρωσὴν χρησάμενον. Διὸ καὶ ἀπώλοντο. Ἐξομοιοῦσθαι δὲ τοῦτοις φησὶ καὶ τοὺς Νικολαῖτας κατὰ τὴν πορνείαν καὶ μιαιοφαγίαν. Ἄ εἴ τις ἐπιζητεῖ ποῖά τινα ἦν, ὡς ἤδη παρεθέμην, ἐξ Ἐπιφανίου τοῦ Κυπρίου ἀρχιερέως Θεοῦ μάθοι, ὃς εἰς ὠφέλειαν πολλῶν, οὐκ ἀπηξίωσε τὸ βορβορῶδες τῶν Νικολαϊτῶν, κατὰ τὴν πορνικὴν ἀκολασίαν, κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῇ βδελυκτοτάτην ἀκαθαρτοφαγίαν προῦθηλον ἀνυποστόλως καταστήσαι.

Μετανόησον οὖν· εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαί σοι ταχὺ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ

⁶¹ Jac. iii, 2. ⁶² Job xxv, 4. ⁶³ Num. xxiv, 25.

(11) Verba, ἐκ τῆς θεοκλυτίας, ὁμίσεται νυῖς.

Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις· Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου· καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

Ἡ βάθος πλούτου καὶ ἀγαθότητος Θεοῦ! ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀπειλῇ ἡ φιλάνθρωπία. Πολεμήσω γάρ, φησὶν, οὐ μετὰ σοῦ, ἀλλὰ μετὰ τῶν Νικολαϊτῶν τῶν νοσοῦντων τὰ ἀνάστα καὶ ἀχρηστα. Τῶν γὰρ ἐν Περγάμῳ ἐφείσατο ὡς πιστῶν, ἐνὸς μόνου ἐπιμεμφάμενος αὐτοῖς τῆς μετὰ τῶν Νικολαϊτῶν ἀναστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ τὸ ταχὺ τῆς κατ' αὐτῶν ἐπελεύσεως, πῶς οὐ κηδεμόνος καὶ μὴ ἀνεχομένου ἐπὶ πολὺ τὸν κληρὸν ἑαυτοῦ νοθεύεσθαι, ἀλλὰ ταχινήν βραβεύοντα τὴν ἀντίληψιν;

Ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. Ῥομφαίαν στόματος τίνα καὶ διὰ τί εἴρηται δίστομος, ἐφθήμεν πρὸ μικροῦ παραθέμενοι.

Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ ἀπὸ τοῦ μάννα. Ἐπειδὴ, ὡς φθάνομεν παραθέμενοι ἐξ Ἐπιφανίου τοῦ ἱεροῦ λαβόντες, ἐτολμάτο παρὰ Νικολαϊτῶν ὄξια τῆς τούτων ἀβείας ἐν τῇ ἀκαθάρτῳ μίξει ἑαυτῶν ἡ βλασφημοτάτη βρωσις, τούτου χάριν τῷ νικῶντι δοθῆναι φηγεῖν τοῦ μάννα ἀντὶ τῆς ἀκαθάρτου βρώσεώς τε καὶ βδελυρᾶς ὑπέσχετο. Μάννα δὲ τροπικῶς ὁ ἄρτος ἐστὶ τῆς ζωῆς ὁ οὐρανόθεν δι' ἡμᾶς κατελθὼν, εἰ καὶ πάντα τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, ὡς οὐρανόθεν καὶ αὐτὰ καταπτάμενα, ὅπου καὶ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ. Νικῶντι δὲ τὸν διάβολον, δοθῆναι καὶ ψῆφον λευκὴν, τουτέστι, δόξῃ λελαμπρυσμένην. Τοῦτο δὲ, τὴν λευκὴν ψῆφον, τὴν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς θεάτροις καὶ τοῖς σταδίοις ἀγωνιζομένων γνῶριμον οὔσαν, τοῖς νικῶσι παρεχομένην, ἐνταῦθα τέθεικεν. Ὅνομα δὲ καινὸν, τῇ παρούσῃ ζωῇ ἀγνοούμενον. « Τὰ γὰρ ἀγαθὰ ἃ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἠτοίμασεν ὁ Θεός, ὀφθαλμοῖς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. » Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα οἱ ἅγιοι κληρονομήσουσι. Πῶς γὰρ οἶόν τε φθαρτῇ γνώσει τὰ ἀφθαρτα παραδολοῦσθαι;

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Τὰ γεγραμμένα τῷ τῆς Θυατείρων Ἐκκλησίας ἀγγέλῳ.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ· Οἶδά σου τὰ ἔργα, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, τὰ ἔσχατα πλεονα τῶν πρώτων.

Σιφέστερον ἑαυτοῦ παρέχεται γνῶρισμα ὁ χρηματίζων τῷ εὐαγγελιστῇ, Υἱὸν ἑαυτὸν καταγγέλλων Θεοῦ, ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲν ἀφωμοιωμένους πυρὶ, ἅτε εἶους τε δικαίους μὲν φωτίζειν, πρὸς καῦσιν δὲ ἀμαρτανόντων ἐτοιμούς· τοὺς πόδας δὲ χαλκολιβάνῳ ἀπεικασμένους. Χαλκολιβάνῳ δὲ, ἡ τῷ

A dabo edere ex manna abscondito, et dabo ipsi calculum candidum, et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit nisi qui accepit.

O immensitatem abundantissimæ bonitatis Dei! nam in minis quoque relucet benignitas. Pugnabo, inquit, non tecum, sed cum Nicolaitis qui inmedicabiliter ægrotant, et ad nihil sunt utiles. Siquidem eorum qui Pergami erant tanquam fidelium amore captus erat, indignatus ipsis ob solam unam conversationem cum Nicolaitis. Sed et id quod ait se cito adversus illos venturum, annon providentis est, et non sipientis diutius sortem ac substantiam suam corrumpi, sed velocem designantis retributionem?

B In gladio oris mei. Quisnam sit gladius oris, et quam ob causam utrinque incidens dictus sit, paulo ante proposuimus.

Vincenti dabo edere ex manna. Quoniam, veluti ex divino Epiphanio sumptum proposuimus, a Nicolaitis attenda erat indignissima comestio, digna ipsorum impietate in impura sui commistione, ideo vincenti daturum se manna edendum proponit loco impuri et abominandi cibi. Manna vero tropice dicitur panis vitæ, qui propter nos de cælo descendit: quanquam omnia quoque futura dicantur bona, tanquam et ipsa cælitus devolantia, ubi etiam est superna Jerusalem. Vincenti autem diabolum pollicetur etiam se daturum esse calculum candidum, hoc est opinione et fama fulgentem. Posuit autem hoc loco calculum candidum, quod is notus esset ab his qui in theatris ac stadiis certabant, et vincentibus tradebatur. **670** Nomen vero novum hoc est, quod præsentī vita ignoratur. Siquidem « Fa bona quæ præparavit Deus his qui se diligunt », oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt » (hoc autem nomen sancti hæreditate possidebunt); quomodo enim possibile est ut corruptibilibus notitia apprehenderentur incorruptibilia?

CAPUT VI.

Quæ scripta sunt angelo Ecclesiæ Thyatirorum.

D II, 18, 19. Et angelo Ecclesiæ Thyatirorum scribe: Hæc dicit Filius Dei qui habet oculos suos tanquam flammam ignis, et pedes ejus similes chalcolibano: Novi opera tua et charitatem ac ministerium et fidem ac patientiam tuam, operaque tua novissima plura primis.

Apertius præbet sui iudicium is qui loquitur cum evangelista, Filium Dei se ipsum annuntians: qui oculos quidem habeat igni assimilatos, tanquam paratos ad illuminationem justorum, exustionem vero peccatorum: pedes autem assimilatos chalcolibano. Chalcolibano, inquam, sive qui a medicis

masculus dicitur, qui dum adoleat, odoriferos emit-
lit vapores : quandoquidem et qui Christo adhæse-
runt, inter afflictiones veluti in igne versantes, non
cessant sui exploratione circumstantes suavi afflicere
odore. Hinc etiam Paulus sibi gratulans, « Christi,
inquit, bona fragrantia sumus, in his qui salvi fiunt,
et in his qui pereunt ⁶⁶ : » in his quidem qui salvi
sunt, sua inter seditiosos tumultus tolerantia, veluti
suavi unctioe eos inungentes ad perfectiorem vi-
tam fidei quæ in Christum est, dum illi affixi essent
vitæ in primis elementis ad divinum cultum insti-
tuta a lege Mosaica : quemadmodum sane et in his
qui pereunt emortua vita, vita, inquam, revera
affectibus exposita, et crasse instituta juxta mor-
tem quæ est in insania circa idola : quos etiam ir-
reprehensibilis secundum Christum vita novit suavi
odore aspergere : **671** ut et hos cum Paulo pul-
chre exornent dicentes : « Vivo ego, non amplius
ego, vivit vero in me Christus ⁶⁷. » Hoc ita juxta
modo se habet meditatio de masculo libano. Potest
quoque intelligi chalcolibanum veluti jam dictum
est, incarnatio Domini sive æterni Verbi Dei in no-
vissimis temporibus, utens veluti, quibusdam pedi-
bus, humanitate quæ videbatur : ubi duarum natu-
rarum, divinitatis nempe et humanitatis, inconfusam
unionem mens humana colere novit, et incompre-
hensam observare, veluti scrutationem eminentis-
simæ mortalis cognitionis .

Novi opera tua. Opera, intellige sola ea quæ apud
Deum reposita sunt. Nosse autem hoc loco desi-
gnat familiaritatem ac benevolentiam, tanquam di-
ceret : Per omnia hæc familiariter apud me perse-
veras. Sic et cum ad Moysen dicit : « Novi te supra
omnes ⁶⁸, » et, « Novit Dominus qui sint sui ⁶⁹, »
non aliud quidquam demonstrare intendit quam
familiaritatem ac benevolentiam : Benevolo videli-
cet animo sum affectus erga eos qui sua studia
apud me deposuerunt. Charitatem vero, confiden-
tiam erga divina similiter et fidem. Amor namque
sincerus mutuo continetur officio. Ministerium au-
tem dicit auxilium erga egenos : et patientiam, to-
lerantiam in afflictionibus et tentationibus.

Novissima plura prioribus. Hæc dicens ostendit
quod in augmento progredientes ad id quod melius
est, indefesso labore laboraverint per operationem **D**
divinorum præceptorum.

II, 20-23. *Sed habeo adversum te pauca, quod per-
mittas mulierem tuam Jezabel, quæ se dicit pro-
phetissam, docere et seducere servos meos ut scortentur,
et de his edant quæ idolis immolata sunt. Dedi-
tus ei tempus ut resipisceret, et non vult resipiscere
a scortatione sua. Ecce mitto eam in lectum, et eos
qui commiscentur cum ea in afflictionem magnam,
nisi pœnitentiam egerint ab operibus ejus, et filius ip-
sius interficiam morte. Et cognoscent omnes Ecclesiæ*

A ὑπὸ τῶν λατρῶν ἀρβένι καλούμενῳ λιθάνῳ, ὃς ἐκ-
θυμώμενος, μυρώδεις ἀτμούς ἀποπέμπει, ἐπεὶ καὶ
οἱ Χριστῷ προσκεχωρηκότες, τοῖς πειρασμοῖς οἷα
πυρὶ προσομιλοῦντες, τῷ δοκιμῷ ἑαυτῶν εὐωδιά-
ζειν τοὺς περιεστῶτας οὐχ ὕστεροῦσιν. Ἐκ τούτου
καὶ Παῦλος μεγαλαυχῶν (12), « Χριστοῦ, φησὶν,
εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ τοῖς ἀπολλυ-
μένοις. » Σωζομένοις μὲν, τοῖς ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ
νόμου στοιχειωδεστέροις τῇ πρὸς θεοσέβειαν ζωῆ προδ-
λιπαροῦσιν ἐπὶ τελειώτεραν τῆς κατὰ Χριστὸν πί-
στεως ζωῆν, τῇ καρτερικῇ ἑαυτῶν ἐν στάσει οἷα τινε
εὐωδία ἐπαλείφοντες τούτους : ὡσπερ ἀμέλει καὶ
τοῖς ἀπολλυμένοις ἐκτεθνηκυίας ζωῆς, κατὰ τὸν τῆς
εἰδωλομανίας φημι θάνατον μεταστοιχειωθείσης τῆς
ἐμπαθοῦς τῷ ὄντι ζωῆς, ὃς ἡ κατὰ Χριστὸν ἀμώ-
μητος εὐωδιάζειν οἶδε βιοτή. Ὅστε καὶ τούτους
μετὰ τοῦ αὐτοῦ Παύλου ἐνωραίζεσθαι φάσκοντας :
« Ζῶ ἐγὼ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. Ἐ
οὔτω μὲν οὖν ἡ κατὰ ἀρβένα λιθάνον θεωρία. Ἔστι
καὶ χαλκολίθανον, ὡς ἤδη τεθεώρηται, τὴν ἐνανθρώ-
πησιν τοῦ Κυρίου νοεῖν, ἤγουν τοῦ προαιωνίου Λό-
γου Θεοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, οἷα τισὶ ποτ',
τῷ τεθεωμένῳ χρωμένῃν ἀνθρώπῳ. Ἦν δύο φύσεων,
θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος, τὴν ἀσύγχυτον ἕ-
νωσιν, νοῦς ἀνθρώπινος εὐσεβεῖν ἐγνωκώς, ἀνέπαφον
οἶδε διατηρεῖν, ὡς ὑπερνεστηκυίας θνητῆς, κατα-
λέψεως ἔρευναν.

Οἶδά σου τὰ ἔργα. Ἔργα, μόνα τὰ τῷ Θεῷ ἀνα-
κείμενα λάμβαναι. Τὸ εἶδέναι δὲ ἐνταῦθα τὴν οικειώσιν
σημαίνει, ὡσπερ εἶλεγεν· Οικειῶς κατὰ πάντα
διαγίνη. Οὔτω καὶ πρὸς Μωϋσῆ ἠνίκα λέγει· « Οἶδά
σε παρὰ πάντας· » καὶ τὸ, « Οἶδε Κύριος τοὺς
ἔργα αὐτοῦ, » οὐκ ἄλλο οὐδὲν, ἢ τὴν οικειώσιν
παριστῆν βούλεται. Οἶονεῖ, Οικειῶς διάκειμαι πρὸς
τοὺς ἐμοὶ τὰς ἑαυτῶν ἀνατιθέντας σπουδὰς. Ἀγάπην
δὲ τὴν πρὸς τὰ θεῖα πεποιθήσιν, ὡσαύτως καὶ τὴν
πίστιν. Ἡ γὰρ εἰλικρινὴς ἀγάπη τῷ διαλλήλῳ κρα-
τύνεται κατορθώματι. Διακονίαν δὲ, τὴν πρὸς τοὺς
δεομένους ἐπικουρίαν φησὶ, καὶ ὑπομονὴν τὴν
καρτερίαν τὴν πρὸς τοὺς πειρασμούς.

Τὰ ἔσχατα πλεονα τῶν πρώτων. Τὰ ἔσχατα
πλεονα τῶν πρώτων εἰπῶν, ἐνέφηγεν ὅτι προϊόντες
τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπίδοσιν, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν
θεῶν ἐντολῶν ἀτρυτὴν πόνῳ κοπιῶσιν.

Ἄλλ' ἐγὼ κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἀφ' ἧς τὴν γυ-
ναϊκά σου Ἰεζάβελ, ἡ λέγει ἑαυτὴν προφήτιν,
διδάσκειν καὶ πλανᾶν τοὺς ἐμοὺς δούλους, πορ-
νεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθουτα. Καὶ ἔδωκα αὐτῇ
χρόνον ἵνα μετανοήσῃ, καὶ οὐ θέλει μετανοήσῃ
ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. Ἴδου βάλλω αὐτὴν εἰς
κλίτην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς
θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν
ἔργων αὐτῆς, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν

⁶⁶ II Cor. II, 15. ⁶⁷ Galat. II, 20. ⁶⁸ Exod. XXXIII, 12. ⁶⁹ II Tim. II, 19.

(12) Μεταλαχῶν vulg.

θανάτω. Καὶ γνώσκονται πῦσαι αἱ Ἐκκλησίαι, ἃ quod ego sim qui scrutator renes et corda : et dabo
ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφρούς καὶ καρδίας· unicuique vestrum juxta opera vestra.

Εἰ διὰ τὴν πίστιν, φησὶ, καὶ τὴν περὶ τοὺς δεομέ-
νους χορηγίαν, τὸ εὐλαδὲς ὑμῶν καὶ ὑπομονητικὸν
ἀποδέχομαι, ἀλλ' οὖν δικαίως ὑμῖν ἐπιμέμφομαι,
ὅτι τὴν τῶν Νικολαϊτῶν αἵρεσιν ἐὰν ἀκμάζειν ἐν
μέσῳ ὑμῶν. Λέγει δὲ τροπικῶς ταύτην διὰ τοῦ τῆς
Ἰεζάβελ ὀνόματος τῆς τῷ Ἀχαάβ συνοικησάσης,
ταύτῃ παραβάλλον καὶ τοὺς ἀπὸ Νικολάου διὰ τὴν
ἀσελείαν καὶ ἀσέβειαν. Ἐπιμέμφεται οὖν ὅτι οὐ
διώκουσιν αὐτήν, τουτέστιν, οὐκ ἀπωθοῦνται αὐτήν,
ἀναιδῶς βλασφημοῦσαν καταισχύνοντες, ἀλλ' ἀν-
έχονται κοινωνεῖν αὐτοῖς τοῦ ὀνόματος τῶν Χριστια-
νῶν, ὑφ' οὗ λαμβανόντως τοῖς ἀπλουστέροις τῶν
δούλων μου, φησὶ, παρέχει σκάνδαλον, οὐχ ὅπως B
πορνείας, ἀλλ' ἤδη καὶ μιαιφωγίας· πορνείαν ἢ τὴν
αἰσθητὴν λέγων, ἢ τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἔκκλισιν, καθὼ καὶ
εἴρηται τὸ, « Ἐπόρνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
αὐτῶν » καὶ τὸ, « Ἐμοιχῶντο ἐν τῷ ξύλῳ. » Διὰ
δὲ τῆς τῶν εἰδωλοθύτων ἐδωδῆς ἔοικε καὶ τὰς ἄλλας
διαίρέσεις συντάττειν, αἷ καὶ αὐταὶ τοῖς εὐσεβοῦσιν
ἐπιφύονται, ὅν δὴ τινα τρόπον ἐνῆν. Οἱ γὰρ Νικο-
λαῖται εἰδωλόθουτα μὲν ἐσθίειν οὐ προῦβάλλοντο,
ἕτερα δὲ ὅμως, ἃ καὶ διανοηθῆναι τῆς τελεωτάτης
ἀκαθαρσίας καὶ μιαιφωγίας ἐστὶ. Τίνα δὲ ταῦτα, πολλά-
κις ἡμῖν εἴρηται τὴν τῶν Παναρίων βίβλον παριστᾶν.
Καὶ οὐ τοῦτο μόνον τὸ βδελυρὸν τῆ τῶν Νικολαϊτῶν
αἵρεσι παρομαρτεῖ, ἀλλὰ καὶ προφήτις εἶναι ὑπο-
κρίνεται, πονηρῷ πνεύματι ἐνεργουμένη, καὶ τὸ C
θεῖον δῶρον εἰς ματαιότητα παραβάλλουσα, ἵνα καὶ
Μωϋσέως ἀφειδοῦσα ἀλφ, « Οὐ λήψῃ, » διαβρήδην
βοῶντος, « τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ μα-
ταίῳ, » καὶ τοῦ μακαρισμοῦ τοῦ Θεοπάτορος ἀλλο-
τριουμένη εὐρεθῆ, τῆς μὲν ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ ἀστο-
χοῦσα, ἐπὶ ματαιότητος δὲ καὶ μανίας ψευδεῖς
ἐμφιλοχωροῦσα.

Καὶ πλανᾶν τοὺς ἐμοὺς δούλους. Τοὺς ἀπλότητι
τρόπου βεδιωκότας, πλάνῃ ἔλκουσιν εἰς πορνείαν
καὶ βρωσιν ἀπηγορευμένων.

Καὶ ἔδωκα αὐτῇ. Ἐγὼ, φησὶν, ὁ μὴ θέλων τὸν
θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν ζη-
τῶν, δέδωκα αὐτῇ μετανοίας καιρὸν, τὴν τιμωρίαν
τέως ὑπερτιθέμενος. Ἡ δὲ τῇ ἀνοχῇ κατεχρήσατο
εἰς ἀμέλειαν ἐνευκαιροῦσα τῷ ὀλεθρῷ αὐτῆς, ἀλλ' D
οὐ τῆς σωτηρίας ἐπιστροφῆς ἀπρὶξ ἐχομένη.

Καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι. Τοῦτο γὰρ αἶτε Θεὸς
ἐπίσταμαι, διὸ καὶ εἴρηται, « Ἐτάζων καρδίας καὶ
νεφρούς, ὁ Θεός. » Ἐπεὶ οὖν τῇ δεδομένη αὐτῇ πρὸς
μετανοίαν ἀνέσει οὐκ ἐχρήσατο, Ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν
εἰς κλίνην· ἀντὶ τοῦ, εἰς ἀρρώστιαν. Οἶδε γὰρ τὴν
κλίνην ἢ Γραφὴ ἀπὸ τῆς ἀρρώστιας λαμβάνειν, ὡς
ἔταν λέγει· « Ὅλην τὴν κλίνην αὐτοῦ ἔστρεψας ἐν
τῇ ἀρρώστια αὐτοῦ, » κλίνην τὴν νόσον φάσκων,
μεταβεβλήσθαι ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἤγουν εἰς ὑγίειαν.
Αὐτὴν μὲν οὖν οὕτω κακώσω. Τοὺς δὲ μοιχεύοντας
μετ' αὐτῆς, τοὺς συνεργοὺς καὶ συγκροτοῦντας αὐτῇ

672 Si propter silem, inquit, ac subsidium in ce-
nos vestram suscipio pietatem ac tolerantiam, juste
tamen vobis indignor, quod Nicolaitarum hæresim
vigere sinatis in medio vestri. Hanc autem tropice
significat per nomen Jezabel quæ regi Achab nupse-
rat : hinc etiam comparans Nicolai sequaces pro-
pter libidinem ac impietatem. Indignatur itaque quod
non persequantur ipsam, hoc est non expellant,
confundentes ipsam impudenter blasphemantem,
sed sustineant ut ii qui solo nomine Christiani
sunt secum participant : unde simplicioribus servis
meis, inquit, præbet offendiculum non modo scort-
tationis, sed jam sceleratæ quoque comestionis :
scortationem dicens aut sensibilem ac carnalem,
aut declinationem a Deo, juxta id quod etiam dic-
tum est : « Fornicati sunt in studiis suis »⁷⁰, et
illud : « Adulterium perpetrabant in ligno. » Per
esum vero eorum quæ idolis fuerant immolata, vi-
detur et alias quoque divisiones connectere : quæ
et ipsæ pios invadebant, qui sane tropus solet acci-
dere. Siquidem Nicolaitæ non proponebant edenda
idolothyta, sed alia tamen habebant quæ vel cogitare
extremæ sceditatis est ac impietatis. Quænam au-
tem illa sint frequenter a nobis dictum est in libro
Panarion demonstrari. Nec id tantum abominan-
dum esse testatur in hæresi Nicolaitarum, sed et
singitur esse prophetissa quæ pravo agitur spi-
ritu, divinumque donum vanitati accommodat, ut
etiam Mosis non parere deprehendatur qui aperte
clamat : « Non assumes nomen Dei tui in vanum »⁷¹ ;
et a beatitudine Dei patris aliena inveniatur, a spe
Dei aberrans, et in vanitatibus ac insaniis falsis
toto animo conversans.

Et seducere servos meos : eos qui in morum sim-
plicitate degunt trahendo per errorem ad scortatio-
nem, et comestionem eorum quæ vetita sunt.

Dedique ei tempus. Ego, inquit, qui nolo mortem
peccatoris, sed conversionem quæro, dedi ei tem-
pus pœnitentiæ, ultionem interim differendo : illa
vero tolerantia mea abusa est ad impœnitentiam,
in sui perditione occupata, nec firmiter hærens
considerationi suæ salutis.

Et non vult resipiscere. Nam hoc tanquam Deus
cognosco : idcirco etiam dictum est, « Scrutans re-
nes et corda Deus »⁷². 673 Quoniam igitur dato
ipsi spatio ad pœnitentiam non est usa, Ecce mitto
eam in lectum, hoc est, in ægitudinem. Solet enim
Scriptura lectum ab imbecillitate accipere, ut cum
dixerit, « Universum lectum ejus vertisti in infir-
mitate ejus »⁷³, lectum dicens morbum, et versum
esse in melius sive ad sanitatem. Ipsam itaque ma-
lis affliciam. Eos vero qui cum ea commiscetur,
id est, qui cooperantur et auxilio sunt ad abomi-

⁷⁰ Psal. cv, 39. ⁷¹ Jerem. iii, 9. ⁷² Exod. xx, 7. ⁷³ Psal. vii, 10. ⁷⁴ Psal. xl, 4.

nanda sædaque dogmata, calamitatibus affligam. Filios vero (successores hujusmodi abominationis appellans filios) in mortem, inquit, transmittam. Et illos quidem ita tractabo. Porro vobis quibus nihil commune est cum adultera, cum simpliciores sitis, et ob morum simplicitatem in innocentia ambulare in medio domus vestræ dicti estis, quoniam non est fortitudo quæ adeo malis et loquacitate præditis, in versutia verborum posset repugnare: et veluti qui profunda illius maligni ut dicunt, et insidias ipsius non novistis, vobis, inquam, nullum pondus superimponam: pondus autem vocat pugnam verborum: Sufficit, inquit, mihi exploratio diligenter peracta per opera, ex custodia eorum quæ vobis ab initio tradita fuerant.

Nisi pœnitentiam egerint. In minis quoque benignitas conspicitur. Neque enim protinus dignam infert ultionem, sed impetum terriculamento attollit, quo urgendo eruat pœnitentiam.

Et cognoscent omnes Ecclesiæ. Quia hæretici occulte abominanda patrant, quæ videlicet vulgo abscondita sunt: latet enim fideles quod illi sub Christianorum vocatione occultentur, ego qui deprehendi, notum faciam omnibus Ecclesiis quod ego ille ipse sim qui renes et corda scrutatur: de quo etiam ait Isaias 75: «Occultabitur in abscondito, et ipse non videbit. Annon cœlum et terram ego impleo, dicit Dominus? » Quoniam igitur hæc ita se habent, unicuique rependam mercedem suæ nequitie debitam.

II, 24-29. *Vobis autem dico et cæteris qui Thyatiræ sunt, quotquot non habent hanc doctrinam, quique non cognoverunt profunditates Satanæ, veluti dicunt, Non mittam 674 super vos aliud pondus: tamen id quod habetis tenete donec veniam. Et qui vicerit et custodierit usque in finem opera mea, dabo ipsi potestatem super gentes, et reget eas in virga ferrea: ut vasa fictilia conterentur. Sicut et ego accepi a Patre meo, et dabo ipsi stellam matutinam. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.*

Ubi denuntiavit unumquemque sui laboris dignam sortiri retributionem, subjungit quoque deinceps in quibus dans operam consequetur id quod dignum est. Qui igitur non habent erroneam hanc hæreticorum doctrinam, hos, inquit, ego suscipiens contentus ero incorrupta observatione simplicitatis quam acceperunt, ex quo etiam profunditates ignorare Satanæ omnino convenit eis, veluti dicunt. Pondus vero dicit molestiam quæ ex verbosa contentione inducitur inter eos qui pugnant verbis: servum autem Domini non oportet pugnare. Digna comminatus supplicia his qui obscœna operantur, ad eos transfert sermonem qui simpliciores degunt

τὰ βδελυρὰ καὶ βορβορώδη δόγματα, διὰ συμφορῶν ὀλίγω. Τὰ τέκνα δὲ (τέκνα τοὺς διαδόχους τῆς τοιαύτης ὀνομάζων βδελυρίας) θανάτῳ, φησὶ, μετελεύσομαι. Κάκεινους μὲν οὕτως. Ὑμῖν δὲ οἷς οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὴν μοιχαλίδα ἀπλουτέροις τε οὔσιν, καὶ διὰ τρόπων ἀπλότητα ἐν ἀκακίᾳ πορεύεσθαι καρδίας ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου ὑμῶν προσηρημένοις, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἰσχύς πρὸς τοὺς οὕτω πονηροὺς καὶ εὐρεσιλόγους τῆ πανουργίᾳ τῶν λόγων ἀντικαθίστασθαι, ἅτε καὶ τὰ βάθη τοῦ πονηροῦ καὶ τὰς μεθοδείας αὐτοῦ, ὡς φατε, μὴ ἐγνωκόσιν, οὐδὲν ἐπιθήσω βάρος φησὶ, (βάρος δὲ τὴν διὰ τῶν λόγων μάχην φησὶν). Ἀρχεῖ, φησὶν, ἐμοὶ τὸ διὰ τῶν ἔργων δοκίμιον ἐκ φυλακῆς τῶν ἐξ ἀρχῆς πεπραδεδομένων ὑμῖν ἀκριβῶς κατορθούμενον.

Ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν. Καὶ ἐν τῇ ἀπειλῇ χρηστότης ἐνθωρεῖται. Οὐ γὰρ ἐπάγει ἀμελλητὴ τὴν ἀξίαν τιμωρίαν, ἀλλὰ μετεωρίζει τὴν ἐπαγωγὴν μορμολυκεῖω ὡσπερ ἐπισπάσασθαι τὴν μετάνοιαν κατεπείγων.

Καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι. Διὰ τὸ κρυφίως τοὺς αἰρεσιώτας τὰ βδελυρὰ πράττειν, τὰ δηλονότι λαμβάνοντα τοὺς πολλοὺς (λαμβάνει δὲ τοὺς πιστοὺς ὑπὸ τῆ Χριστιανῶν κλήσει ἐναφανιζομένων ἐκείνων), ἐγὼ φωράσας, γνώσιν ταῖς Ἐκκλησίαις παράτχω πάσαις, ὅτι ἐκεῖνος οὗτός εἰμι, ὁ νεφροὺς ἐρευνῶν καὶ καρδίας: περὶ οὗ καὶ Ἠσαΐας φησὶ: «Κρυθήσεται ἐν κρυφῇ, καὶ αὐτὸς οὐκ ἔσεται. Ἡ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει Κύριος; » Ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα οὕτως ἔχει, κατάλληλον ἐκάστῳ τῆς οἰκείας φιλοπονηρίας καὶ τὸν μισθὸν ἐπιβραβεύσω.

Ὑμῖν δὲ λέγω, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ λαθεῖα τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσιν: Οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος. Πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρι οὗ ἂν ἤξω. Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ: ὡς τὰ σκευῆ τὰ κεραμικὰ συντριβήσεται. Ὡς καὶ ἐλάησα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρην τὸν πρωῖνόν. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.

Ἐπαγγεῖλάμενος ἕκαστον τοῦ οἰκείου κόπου ἀξίας τυγχάνειν τῆς ἀντιδόσεως, ἐπιφέρει λοιπὸν καὶ πρὸς ἃ τὴν ἐργασίαν ἀπασχολῶν τοῦ κατ' ἀξίαν τεύξεται. Τοῖς οὖν οὐκ ἔχουσι τὴν πλάνην διδαχὴν τῶν αἰρετιζόντων, τούτους ἀποδεχόμενος, φησὶν: Ἀρκεσθήσομαι τῆ ἀλυμάντῳ διατηρήσει τοῦ οὗ ἐλαθον ἀπλοῦκοῦ, ἀφ' οὗ καὶ τὰ βάθη ἀγνοεῖν τὰ τοῦ Σατανᾶ περίεστιν αὐτοῖς, ὡς λέγουσι. Βάρος δὲ, τὸ ἀπὸ τῆς λογομαχίας ἐπεισαγόμενον τοῖς λογομαχοῦσιν ὀχληρόν. Δουλὸν δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, εἴτα τοῖς ἀισχροποιοῖς ἐπαπειλήσας τὰ ἀξία, πρὸς τοὺς ἀπλούστερον ἐπανηρημένους βιοῦν μεταφέρει τὸν λόγον, οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτῶν ἀπ' αὐτῶν, ἢ τὴν

⁷⁵ Imo Jeremias, xliii, 24.

εὐσεβῆ τῆς πίστεως παρακαταθήκην ἀλύμαντον διαφυλάττειν ἄχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας. Παρουσίαν δὲ λέγει ἢ τὴν τελευταίαν ὅτε τὴν πάντων κρίσιν κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ποιήσει, ἢ τὴν ἐκάστου ἀποβίωσιν, ὅτε πρὸς αὐτὸν ἀπιούσιν ἡμῖν, ἅτε τὴν πολυάσχολον ταύτην ἀπολείπουσι ζωὴν ἐν ἀσφαλεῖ ἐσόμεθα καταστάσει, τὴν ἐλπίδα τῶν βεβιωμένων ἀπαρλόγιστον ἔχοντες. Ὁ καὶ μᾶλλον στοιχεῖν οὐκ ἀδόκιμον.

Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν. Τῶν μὲν δι' ἀπλότητα ἀπομάχων ἢ τηρησις τῶν ἐντολῶν ἀρκέσει πρὸς εὐαρέστησιν ἐμοῦ· τῷ δὲ ἐκ μάχης καὶ πάλης τὸ ἀριστεῖον ἐπιφερομένῳ, πρὸς θρίαμβον τῆς νίκης, δώσω, φησὶν, ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, ἥτοι, καθὼς ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος τῷ καλῶς οἰκονομήσαντι τὰς μνᾶς καὶ τὰ τάλαντα, Ἔσο, φησὶν, ἐπὶ δέκα πόλεις, καὶ ἑτέρῳ, ἐπὶ πέντε πόλεις· ἀρχὴν γάρ τινα καὶ ἐξουσίαν ταῦτα ὀφλοῖ, δοθησομένην τοῖς ἀγίοις κατὰ ὑποδεστέρων καὶ τοῦ διευθύνεσθαι χρηζόντων. Διὸ καὶ τὸ, ἢ Ῥάβδος εὐθύτητος ἢ Ῥάβδος τῆς βασιλείας σου, ἀρμόσει ἐπὶ ταύτῃ τῇ πράξει (15). Αἰνίττεσθαι γὰρ ἔοικε διὰ τῆς Ῥάβδου τῆς εὐθύτητος τὸ ῤητόν, ὡς οὐ κολαστικὴν εἰσηγείται παιδείαν, ἀλλ' ἐπανορθωτικὴν. Τὴν δὲ σιδηρᾶν Ῥάβδον οὐδεὶς δι' ἄλλο τι διδόναι φησὶν, εἰ μὴ τῆς κατὰ συντριβὴν τιμωρίας τῶν τῇ ἀπειθείᾳ ἐνεσκευασμένων, καὶ πρὸς κεραμικὰ σκεύη ἀφωμοιωμένων, ὡσπερ καὶ ἡ τῆς δυνάμεως Ῥάβδος οὐκ ἄλλου τινὸς ἐξαποστελλομένη ἐκ Σιών, εἰ μὴ τῆς τῶν ἐχθρῶν κατακυριεύσεως. Καὶ ἐπειδὴ πᾶντὶ τῷ νικῶντι ἢ σιδηρᾶ Ῥάβδος ἐπαγγέλλεται δοθῆναι, ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν προσπορίσαντες ἐαυτοὺς δι' εὐπειθείας Χριστῷ, οὗτοι καὶ κριταὶ ἔσονται τῶν ἀπίστων. Ἐπεὶ καὶ τοὺς Νινευίτας εἰς κρίσιν, ἤγουν κατάκρισιν τῆς πονηρᾶς φησὶν ὁ Κύριος ἀνίστασθαι γενεᾶς. Τὸ δὲ εἰληφέναι καὶ αὐτὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς τὴν Ῥάβδον, ἢ δόσις καὶ λήψις διὰ τὴν τῆς σαρκὸς πρόσληψιν περιεισέδου, ἀλλὰ καὶ διὰ ταπεινώσεως ἔμφασιν. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς θείας φύσεως τοῦτό τις θέλει λογισασθαι, οὐδὲν πρᾶγμα, τῇ δόσει καὶ λήψει τὸ τῶν ὑποστάσεων ἰδικόν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐμφανίζεσθαι.

Ἄχρι τέλους. Ἄχρι τέλους τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς· ἐξ οὗ καὶ ὀφλοῦν ὡς ἡ παρουσία αὐτοῦ οὐχ ἡ ἐσχάτη, ἀλλ' ἡ ἐκάστου ἡμῶν πρὸς αὐτὸν, τέως ἐστίν.

Ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντριβήσεται. Ὡς παραβολῆς ἐνταῦθα ἡ ὁμοιώσεως χάριν εἴωθε τὸ, ὡς, παρελήφθη, ἀλλ' αἰτιατικῶς, ἀντὶ τοῦ, ἵνα. Διὰ τοῦτο, φησὶ, Ῥάβδος δίδεται σιδηρᾶ, ἵνα τὰ κεραμικὰ συντριβήσεται σκεύη. Εἰ δὲ καὶ ἀνελλήνιστος ἢ σύνταξις (οὐδέ ποτε γὰρ ὀριστικὸν ῤήμα ὑποτακτικῇ λέξει συντέτακται), οὐδὲν μελήσει τοῖς διανοοῦσιν μόνῃ, ἀλλ' οὐχὶ λέξεως ἀκριβεῖα τὴν σωτηρίαν πορίζουσιν.

¹⁶ Luc. xix, 17. ¹⁷ Psal. xlii, 7.

(15) Verba ἀρμ. ἐπὶ ταύτῃ τῇ πράξει omittit vulg.

A vitam : nihil aliud ab ipsis expetens quam ut pium fidei depositum servent incorruptum usque ad suum adventum. Adventum autem dicit aut postremum, quando omnes secundo suo adventu iudicabit : aut cuiusque interitum, quando nos ad eum abimus, quando relicta hac turbulenta vita in securum reponemur statum, infallibilem habentes spem de his quæ in vita peregrimus, quod etiam magis congruere non est improbabile.

Et qui vicerit et custodierit. His qui ob simplicitatem sunt expertes pugnae, satis erit observatio præceptorum, ut mihi placeant : et vero qui ex pugna et lueta præmium retulerit, dabo ad triumphum victoriae potestatem super gentes : sive, quemadmodum ait Dominus in Evangeliiis, illi qui minas et talenta recte dispensaverat : Præsis decem civitatibus, et alii, quinque civitatibus¹⁶ ; quemdam enim principatum ac potestatem hæc significant sanctis datam super infirmiores et eos quibus dirigi opus est. Ideo illud¹⁷ : « Virga directionis, virga regni tui, » cum actione quadrabit. Solet enim quod dictum est per virgam directionis designari : veluti indicando quod punitivam correctionem non inducat, sed quæ emendet. **675** Ferream vero virgam nemo ob aliud quidquam datam esse dicit, nisi ad contritionem, per supplicium eorum qui inobedientia vestiti sunt, ac vasis fictilibus assimilati. Quemadmodum etiam virga potentia non alterius rei gratia ex Sion missa est, nisi ad dominandum. Et quia omni vincenti danda promittitur virga ferrea, erant autem hi qui per promptam obedientiam Deo acquisiti erant, hi etiam incredulorum iudices erunt : quoniam et Ninivitas excitandos ait Dominus ad iudicium sive condemnationem pravæ generationis. Quod autem et ipse a Patre virgam accepisse dicitur, dationis et acceptionis voces propter carnis assumptionem subintroierunt, imo etiam propter suæ demissionis et humilitatis emphasim. Quod si in divina quoque natura quispiam hoc considerare nititur, nihil erit negotii, ad manifestandum per dationem et acceptionem id quod proprium est personarum Patris ac Filii.

Usque in finem. Usque ad finem vitæ suæ : ex quo etiam manifestum est quod adventus ejus non novissimus dicebatur, sed cuiusque nostrum ad ipsum accessus.

Ut vasa fictilia conterentur. Dictio ὡς hoc loco accipi solet non comparisonis aut similitudinis gratia, sed causaliter pro ἵνα, id est, ut. Propterea, inquit, virga datur ferrea ut fictilia vasa conterantur. Quod si non sit apta compositio : nunquam enim verbum indicativum (sicut in proposito συντριβήσεται, id est conterentur) subjunctivæ dictioni conjungitur : nihil curæ erit his qui sola intelligentia, et non exacta dictionum consideratione salutem conquirunt.

Stellam matutinam. Stellam matutinam dicit propheta Isaias ⁷⁸ de Assyrio sive Satana, quem etiam Christus visum esse tanquam fulgur de cœlo cadentem ⁷⁹, et sanctis datum esse in conculcationem denuntiavit : de quo dicit et Paulus ⁸⁰ quod veniat Deus ut conterat eum sub pedibus discipulorum suorum, et David ⁸¹ confirmans eum qui accessit ad Deum excelsum : « Super aspidem, inquit, et basiliscum ascendes, et conculcabis leonem et draconem. » Aut igitur stellam hanc dare promittit Dei os : aut illam quæ a Petro dicitur ⁸² Lucifer in cordibus fidelium exoriens, lux videlicet Christi. Porro stella ante Christi adventum exorta, est Joannes Baptista, aut Elias Theshites prænuntius secundi adventus Christi; **676** cum quibus partem habituros speramus illos qui vicerint diabolum. Non est autem admirandum, si plurimum dissidentia per idem intelleximus ⁸³ : quandoquidem et leo Christus excitatus dicitur de tribu Juda, et leo de Basan proficiscens, juxta divinam Scripturam, dicitur Antichristus, aptando unumquodque ad id quod proponitur. Intelligitur autem et Oriens futuri sæculi, siquidem tenebræ præsentis vitæ licet lux videantur, obscurabunt : cum sanctis apparuerit Sol justitiæ et caliginem hanc disperserit : et angelus est qui hunc orientem annuntiat : præit enim ante ipsam.

CAPUT VII.

Quæ scripta sunt angelo Ecclesiæ quæ est Sardis. **C**

III, 1-3. *Et angelo Ecclesiæ quæ est Sardis scribe : Hæc dicit qui habet septem spiritus Dei et septem stellas : Scio opera tua quia nomen habes quod vivas, et mortuus es. Esto vigilans, et confirma cætera quæ moritura erant : non enim inveni opera tua plena coram Deo meo. Memento quomodo acceperis et audieris, et serva ac resipisce. Quod si non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, et non scies qua hora veniam ad te.*

Septem stellas, id est divinos angelos, ut prædiximus : septem quoque spiritus eosdem intelligimus, juxta id quod dictum est, « Qui facit angelos suos spiritus ⁸⁴ » aut operationes vivificantis Spiritus, quæ utraque sunt in manu sive in potestate Christi : illis namque tanquam Dominus præsidet, hunc autem tribuit tanquam ejusdem essentiæ, juxta id quod scriptum est : « Alium Paracletum mittam vobis a Patre ⁸⁵. » Nihil enim in beata et supersubstantiali Trinitate appropriatum conspicitur, præter ipsas proprietates personarum constitutivas.

Scio opera tua. Quod hoc loco dicitur Scio, simplicem designat notitiam, non familiaritatem. Unde

⁷⁸ Isa. xiv, 12. ⁷⁹ Luc. x, 18. ⁸⁰ Rom. xvi, 20. ⁸¹ Psal. ciii, 4. ⁸² Joan. xiv, 6.

(14) Θεοκλυτία, invocatio, vulg.

Τὸν πρωϊνόν. Ἀστέρα πρωϊνόν φησιν ὁ προφήτης Ἰσαίας περὶ τοῦ Ἀσσυρίου, ἦτοι τοῦ Σατανᾶ, ὃν καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τεθεάσθαι ὡς ἀστραπὴν πεσόντα, καὶ δεδῶσθαι εἰς καταπάτημά τοῖς ἁγίοις ἀπήγγελλται. Ὅν καὶ Παῦλος φησιν, ὅτι συντρέθειν ὁ Θεὸς ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἔρχεται. Καὶ Δαυὶδ ἐπιβρωννύων τὸν κατὰ Θεὸν τὸν ὑψιστον παρῶντα, « Ἐπὶ ἀσπίδα, φησὶ, καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα. » Ἡ οὖν ἀστέρα τοῦτον διδόναι ἡ θεοκλυτία (14) ἐπαγγέλλεται, ἡ τὸν ὑπὸ τοῦ Πέτρου λεχθέντα φωσφόρον ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν ἀνατέλλοντα, τὸ τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ φῶς. Ἀστὴρ δὲ τοῦ ἡλίου Χριστοῦ τῆς παρουσίας προανατείας καὶ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης, καὶ ὁ Θεσβίτης Ἥλιος τῆς δευτέρας παρουσίας Χριστοῦ προάγγελος, μεθ' ὧν ἔξειν τὸ μέρος τοὺς νικητὰς τοῦ διαβόλου πιστεύομεν. Οὐ θαυμαστὸν δὲ εἰ ἐπὶ τῶν ἁγαν ἀντικειμένων τὸ αὐτὸ ἐξειλήφαμεν, ἐπεὶ καὶ λέων Χριστὸς ἐκ βλαστοῦ τοῦ Ἰούδα ἀναθορών, καὶ ἐκ Βασάν δὲ λέων ὁ Ἀντίχριστος κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν ἀφορμώμενος, ἑκατέρου πρὸς τὸ ὑποκείμενον ἀρμοζομένου. Νοεῖται δὲ καὶ ἡ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀνατολή (τὸ γὰρ σκότος τοῦ παρόντος βίου καὶ εἰ φῶς γνιωρίζεται, καλυφθήσεται, τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἥλιου ἐπιφαινομένου τοῖς ἁγίοις, καὶ τὴν ἀχλὺν ταύτης διασκεδάζοντος), καὶ ὁ ταύτην εὐαγγελιζόμενος ἄγγελος· προπορεύεται γὰρ αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Τὰ ἀπεσταλμένα τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν Ἐκκλησίας. **C**

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας· Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις καὶ ζῆς καὶ νεκρὸς εἶ. Γίνου γρηγορῶν καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ ἃ ἐμελλεν ἀποθανεῖν· οὐ γὰρ εὐρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μου. Μνημόνευε πῶς εἴληφας, καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει καὶ μετατόησον. Ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἦξω ἐπὶ σὲ ὡς κλέπτης· Καὶ οὐ μὴ γνῶς ποίαν ὥραν ἦξω ἐπὶ σέ.

Ἐπτὰ ἀστέρας, θεῖους ἀγγέλους, ὡς προέφημεν, καὶ ἑπτὰ δὲ πνεύματα τοὺς αὐτοὺς νοοῦμεν, κατὰ τὸ εἰρημένον, « Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, » ἡ τὰς ἐνεργείας τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος, ἅπερ ἀμφοτέρω ἐν τῇ χειρὶ, ἦτοι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἐστι. Τοῦ μὲν γὰρ Δεσποτικῶς κριτεῖ, τοῦ δὲ ἐστι χορηγὸς ὡς ὁμοούσιος, καθὼ καὶ εἶρηκε, « Ἄλλον Παράκλητον πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς. » Οὐδὲν γὰρ ἐπὶ τῆς μακαρίας καὶ ὑπερουσίου Τριάδος ἐξιδιαιζόμενον ὁράται, πλὴν τῆς ἰδιοποιούσης ἐν αὐτῇ πρόσωπον ὑπάρξεως.

Οἶδά σου τὰ ἔργα. Ἐνταῦθα τὸ οἶδα, τὴν ἀπλῶς γνῶσιν, οὐ τὴν κατοικείωσιν σημαίνει βούλεται.

⁸⁴ Psal. xc, 15. ⁸⁵ II Petr. i, 19. ⁸⁶ Infra 5.

Διὸ καὶ ἐπιπλήττει τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ψιλὸν ὄνομα ζωῆς ἔχούση τῆς πίστεως, νενεκρωμένη δὲ ἐξ ἀγαθῶν πράξεων. Ὡς γὰρ ζῶν οἶδε καλεῖν ἡ Γραφή τὸ ἐνάρετον, τὴν κατὰ θεὸν λέγου ζῶν, καθ' ὃ καὶ εἴρηται, ὅτι « Τὸ λόγιόν σου ἐξήσέ με »· τούτέστιν, ἐπέστησέ με τρίβοις τῷ ὄντι ζωῆς· οὕτω καὶ θάνατον τὸν πλημμελῆ βίον, ὡς δηλοῖ Παῦλος ὁ θεῖος περὶ τῶν ἐξ ἀπιστίας εἰς τὴν Χριστοῦ πίστιν μεταβεδηκότων, οὕτω γράφων αὐτοῖς· « Καὶ νεκροὺς ὄντας ὑμᾶς τοῖς παραπτώμασι τῷ Χριστῷ. » Καὶ ἐν τῷ τοῦ Ποιμένος βιβλίῳ οὕτως διαγορεύεται, καταβεδηκέναι τινὰς εἰς τὸ ὕδωρ τῆς κολυμβήθρας, δηλονότι νεκροὺς, καὶ ἀναβεδηκέναι ζῶντας.

Γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ. Τὸν ὕπνον τῆς βραθυμίας ἀποτιναξάμενος, καὶ τὰ μέλη σου τὰ ἀποθνήσκουσιν τελῶς μέλλοντα δι' ἀπιστίαν, Στήριξον. Οὐ γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὴν ἐργάτην στεφανοῖ, ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ ἄχρι τέλους. Τὸ στήριξον δὲ, οὐχ ἀπλῶς εἴρηται, ἀλλὰ τὸ οἶονεὶ στεβροποίησον καὶ ἐνδυνάμωσον χαλαρὰ τε ὄντα καὶ πρὸς πτώσιν ἐτοιμότερα. Ἐφ' ὅσον οὖν περιλείπεται σοι βραχέα ἐπιτηδεύματα, φησί, πρόσθε, ἵνα μὴ τέλει ἀποσπάσης θάνατον. Ταῦτα γοῦν φύλαξον τὰ ἤδη ζῶντα, ἐκεῖνα δὲ στήριξον τὰ πρὸς θάνατον ἤδη ῥέποντα. Οὐδὲν γὰρ σου τῶν σπουδασμάτων πλήρῆς ἐστίν. Ἀλλὰ τὰ μὲν τέθνηκεν ἤδη, τὰ δὲ μέλλει. Τὸ δὲ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μου, ὡς πολλάκις εἴρηται, ὡς ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης προσλήψεως τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ συγκαταβατικώτερον προήνεκται.

Μνημόνευε πῶς εἴληφας. Τὴν παράδοσιν, φησὶν, ἣν ἐκ τῶν ἀποστόλων εἴληφας, τήρησον, καὶ ἐπὶ τῇ βραθυμίᾳ μετανόησον. Καὶ τὰ μὲν ἐτι σου ζῶντα ἔργα τήρησον ἐν τῇ ζωῇ· ἐπὶ δὲ τοῖς τεθνεῶσι, διὰ μετανοίας τὴν πιλινζῶϊαν αὐτοῖς περιποίησον. Μετάνοιαν τὴν μετάνοιαν φησὶν ἀπὸ τῶν χειρόνων, καὶ μεταβολὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον.

Καὶ οὐ μὴ γνῶς ποίαν ὥραν. Ἄγνωστος γὰρ ὁ καιρὸς. Καὶ ὡσπερ ἡμῶν ἐκάστῳ ὁ τοῦ θανάτου ἐλάστου ἡμῶν, οὕτω πολλῷ μᾶλλον ὁ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Ἄλλ' ὀλίγα ἔχεις ὀνόματα ἐν Σάρδεσιν, οἳ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοι εἰσιν. Ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.

Ἐπισημαντικόν τὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματα, ὡς ἀνελλήνιστον καὶ τῆς ἀδοκίμου χρήσεως καὶ κινδύλους. Ἦρκει γὰρ εἰπεῖν, Ὀλίγους ἔχεις, ἀλλ' οὐκ ὀλίγα ὀνόματα. Κἂν γὰρ ἡ ιδιότης τῆς ὑποστάσεως ἐκάστου ἀφορίζεται διὰ τοῦ Κυρίου ὀνόματος, ἀλλ' οὖν ἡ ἔγκριτος γλῶσσα τῆς Ἑλλάδος φωνῆς, εἰς ἀριθμὸν οὐχ οἶδε παραλαμβάνειν τὰ καθ' ἕνα ἕνα

etiam Ecclesiam objurgat, **677** ut quæ solum nomen vitæ fidel habeat, mortua vero sit a bonis actionibus. Quemadmodum enim vitam appellare solet Scriptura probitatem, vitam, inquam, secundum Deum, juxta id quod dictum est : « Eloquium tuum vivificavit me »⁶⁶, « hoc est, in semitis ejus quæ vere vita est collocavit : ita et mortem appellat vitam vitiosam, veluti significat divus Paulus de his qui ab incredulitate ad Christi fidem transierant, cum ita scribit ad illos : « Et cum mortui essetis Christo per delicta »⁶⁷. » Et in libro Pastoris dicitur ita quosdam in aquam lavacri descendisse, nempe mortuos, et ascendisse viventes.

Esto vigilans et confirma cætera. Excusso somno socordix, membra tua quæ ob incredulitatem perfecte moritura erant, confirma. Neque enim bonorum initium operatorem coronat, sed perseverantia usque in finem. Non autem utcumque dictum est *Confirma*, sed quasi dixisset : *Solida facito ac robora*, quæ et mollia sunt et ad casum paratissima. Quatenus igitur modica tibi reliqua sunt virtutum exercitia, attende, inquit, ne penitus intereas. Hæc itaque conserva quæ adhuc vivunt, illa vero confirma quæ jam ad mortem vergunt : nihil enim tuorum studiorum plenum est, sed hæc quidem jam mortua sunt, illa vero moritura. Quod autem ait, *coram Deo meo*, veluti sæpius dictum est, tanquam ex humanitatis assumptione magis condescendendo prolatum est de Filio Dei.

Memento quomodo accepisti. Traditionem, inquit, conserva quam ab apostolis accepisti, ac de segnitie resipiscito : et ea quidem opera quæ adhuc vivunt conserva in vita : his autem quæ mortua sunt per pœnitentiam conquire reviviscen-tiam. Porro resipiscen-tiam dicit mutationem a malis ad id quod melius est.

Et non scies qua hora. Ignotum est enim tempus. Et quemadmodum cuique nostrum ignotum est tempus mortis cujusque nostrum, ita et multo magis tempus secundi adventus Domini.

III, 4-6. *Sed habes pauca nomina in Sardis qui non inquinaverunt vestimenta sua, et ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui vicerit, hic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen ejus* **678** *de libro vitæ, et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram angelis suis. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.*

Animadvertendum est usum accipiendi hoc modo nomina, alienum esse a Græca phrasi, nec satis probatum esse, sed abjectum : satis enim fuisset dixisse : *Paucos habes, et non pauca nomina.* Quamquam enim proprietas cujusque personæ separaretur per nomen Domini, at tamen electa Græcæ linguæ vox non novit in numerum assumere quæ cuique

⁶⁶ Psal. cxviii, 50. ⁶⁷ Ephes. ii, 1.

conveniunt ad cognitionem numeri, sed quæ speciem propriissime denotent: dicit enim multos aut paucos, duos aut tres homines, non autem duo aut tria nomina: tanquam illud quidem maxime proprium sit naturæ significativum, quæ permanere nata est, cuique autem specialia successionem significant, quæ ferme corrumpitur sublata de medio cuiusque subsistentia.

Qui non inquinaverunt. Hoc bonum, inquit, nacta es, quod aliquot habeas qui hoc carnis indumentum non inquinaverunt sordidis actionibus, qui mecum in regeneratione fulgebunt atque per hos etiam placatus differo et longanimis sum erga vos. Vestimenta autem non inquinata dicit corpora sanctorum: quemadmodum etiam patriarcha Jacob vaticinatur de eo qui ex Juda germinaret, qui est Christus Jesus: « Lavabit, inquit, in vino stolam suam⁸⁸; » corpus dicens ipsius Domini, quod in purissima sua passione ad nostri illustrationem mundatum est. Nam ipse peccatum non fecit, ait Isaias: « Ob iniquitates populi mei ductus est ad mortem: nam ipse peccatum non fecit, neque dolus inventus est in ore ejus⁸⁹. » Huic Domino veluti opus quoddam dramaticum agens Isaias ait: « Quare rubra sunt vestimenta tua plena tanquam a calcato torculari⁹⁰? » Et de vestimentis quidem ita contemplari dignum est, ut mundities eorum puritatem corporis designet. Porro, *qui vicerit*, inquit. Quænam vicerit? Affectus carnis: hic ergo vestiatur suarum virtutum vestimentis, quæ emundavit piis laboribus: et splendet sicut sol in futuro sæculo, ejusque nomen quod scriptum est in libro viventium indeficienti vita, manebit indelebile, tanquam is quem ego confitebor coram Patre meo. Hujus autem scripturæ et confessionis coram Patre promissæ meminit in divinis Evangeliiis dicens suis discipulis: « Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis⁹¹. » **679** Sed nominis sui confessionis [documentum ipsum tunc in Evangeliiis traditur, cum paciscitur se illum confessurum coram Patre in secundo suo adventu, qui se coram hominibus confiteretur: quod omnibus quidem sanctis repositum est, præcipue tamen martyribus.

Coram Patre meo et coram angelis suis. Coram Patre et angelis suis dictum est, quod tanquam angeli sint fideles ac benevoli cultores. Et interdum quidem dicit angelos Patris, interdum autem suos, ut cum ait: « Mittet Filius hominis angelos suos cum voce magna tubæ⁹². » Nunc igitur dicendo angelos Patris, non tollit quin ipsius quoque sint sancti angeli. Nihil enim eorum quæ in divina natura conspiciuntur, invenire licet appropriatum

Α εἰς γινώσιν ἀριθμοῦ, ἀλλὰ τὰ ἰδικώτατα. Πολλοὶ γὰρ ἢ ὀλίγους, ἢ δύο ἢ τρεῖς φησὶν ἀνθρώπους, ἀλλ' οὐ δύο ἢ τρία ὀνόματα, ὡς τοῦ μὲν, τοῦ ἰδιωτάτου τῆς φύσεως ὄντος σημαντικοῦ, ἧτις διαμένειν πέφυκε, τοῦ καθ' ἕκαστα δὲ, τῆς διαδοχῆς, ἧτις φθάνει σχεδὸν τῆς ὑπάρξεως ἀφανιζομένης.

Οἱ οὐκ ἐμόλυναν. Τοῦτο καλὸν κέκτησαι, φησὶν, ἔχουσά τινος τοῦτο τὸ ἱμάτιον τῆς σαρκὸς ῥυπαραῖς πράξεσι μὴ μολύναντας, οἱ μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ λαμπροφροῦσι. Τοῦτοις δὲ καὶ τέως δυσωπούμενος, ἀναβάλλομαι καὶ μακροθυμῶ εἰς ὕμᾶς. Ἰμάτια δὲ μὴ μολυνθέντα, τὰ σώματα λέγει τῶν ἁγίων, ὡς καὶ Ἰακώβ ὁ πατριάρχης περὶ τοῦ ἐξ Ἰουδα βλαστήσαντος, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός, θεσπίζει, ὅτι: « Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, » τὸ σῶμα τοῦ αὐτοῦ Κυρίου λέγων, ὃ ἐν τῷ ἀχράντῳ αὐτοῦ πάθει εἰς ὑποτύπωσιν ἡμῶν ἐκαθάρθη. Αὐτὸς γὰρ ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε, φησὶν ὁ Ἡσαΐας, « Ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον. Αὐτὸς γὰρ ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη ὀδὸς ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. » Τούτῳ τῷ Κυρίῳ ὡς περὶ τι δραματουργῶν ὁ αὐτὸς Ἡσαΐας φησὶ: « Διὰ τί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια ὡς ἀπὸ πατητοῦ ληνοῦ πλήρη; » Καὶ περὶ μὲν τῶν ἱματίων οὕτω θεωρεῖσθαι ἄξιον, ὥστε τὸ ἀμόλυντον αὐτῶν τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος αἰνίττεσθαι. Ὁ νικῶν δὲ φησὶν. Τίνα νικῶν; Τὰ πάθη τῆς σαρκός. Οὗτος οὖν περιβαλεῖται τὰ τῶν οἰκείων ἀρετῶν ἱμάτια ἃ ἐκάθαρεν ἐκ κόπων θεοφιλιῶν, καὶ λάμψει ὡς ἥλιος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὃ ἐγράφη ἐν τῇ βίβλῳ τῶν τῆν μὴ ἐκλείπουσαν ζώντων ζωῆν, ἀνεξάλειπτον ἔσται, ὡς ὁμολογουμένου αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου ὑπ' ἐμοῦ. Ταύτης δὲ τῆς ἐν τῇ βίβλῳ γραφῆς καὶ τῆς ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὁμολογίας [καὶ αὐτὴ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐμνημόνευσε, λέγων τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς οὕτως: « Χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Ἡ δὲ τῆς τοῦ ὀνόματος ὁμολογίας (15)] ἐπαγγελία, ἡ αὐτὴ ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις ἀνάγραφος τηνικαῦτα, ὅπου ἂν τὴν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὁμολογοῦντα ἀνομολογήσασθαι ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ἐμπεδοῖ, κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν. Ὁ καὶ πᾶσι μὲν ἀπόκειται τοῖς ἁγίοις, διαφερόντως δὲ τοῖς μάρτυσιν.

Ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Τὸ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ εἴρηται, ὡς ὄντων τῶν ἀγγέλων πιστῶν θεραπόντων καὶ εὐνοϊκῶν. Καὶ ποτὲ μὲν τοῦ Πατρὸς, ποτὲ δὲ ἑαυτοῦ τοὺς ἀγγέλους καλεῖ, ὡς ἔταν λέγει: « Ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μετὰ σάλπιγγος μεγάλης. » Νῦν οὖν τοὺς ἀγγέλους τοῦ Πατρὸς οὐκ ἀφαιρεῖται, τὸ καὶ αὐτοῦ εἶναι τοὺς ἁγίους ἀγγέλους. Οὐδὲν γὰρ τῇ ἁγίᾳ φύ-

⁸⁸ Gen. XLIX, 11. ⁸⁹ Isa. LIII, 9. ⁹⁰ Isa. LXIII, 2.

⁹¹ Luc. x, 20. ⁹² Matth. xxiv, 31.

σει ἐνθροισμένων, τινὲ τῶν τριῶν αὐτῆς ὑποστάσεων εὐροι τις ἂν ἐξιδιαζόμενον, πλὴν ἐνὸς τοῦ ὑποστατικῶς αὐτῷ προσόντος.

ΚΕΦΑΛ. Η΄.

Τὰ γραφέντα πρὸς τὸν τῆς Φιλαδελεύων Ἐκκλησίας ἄγγελον.

Καὶ τῷ ἄγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελεύειᾳ Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἅγιος ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαυὶδ· Οὐδεὶς κλείσει, εἰ μὴ ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίξει, εἰ μὴ ὁ κλείων· οἰδά σου τὰ ἔργα. Ἴδου δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεφγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου.

Ἄγιος μὲν ἐστὶν ὁ ἀληθινός ἅγιος, ὅς καὶ Υἱός ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ τρισσῷ τῶν Σεραφίμ ἁγιαστικῷ ὕμνῳ τὸ ἀληθὲς ἀποφέρεται, ὡς καὶ ἐν τῷ Θεαστικῷ Ἡσαΐα κεχρημάτισται, τοῦ τριττοῦ ἁγιασμοῦ εἰς μίαν συγκλειομένου κυριότητα, ἵνα καὶ τὸ τριττὸν δειχθῇ τῶν ὑποστάσεων τῆς ὑπερουσίου Τριάδος, καὶ τὸ ἀδιάσπαστον τούτων τῷ ἐνιαίῳ τῆς κυριότητος. Τοῦτο δὲ τῶν περὶ καὶ θνητῶν φύσεων τὸ ὑπερανεστηχὸς ὅσον, τίς ἂν διὰ λόγων παρεμφαίνοιτο; Κλεῖδα δὲ τοῦ Δαυὶδ τὴν παντοκρατορικὴν ἐξουσίαν φησὶ παριστῶν, δι' οὗ οἱ θησαυροὶ μόνοι τῆς Θεοσοφίας ἀνοίγονται. Τὴν μὲν οὖν πρώτην ἐξουσίαν κατὰ ἀνθρωπίνην δέχεται φύσιν, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦτο ἔστιν ἀκοῦσαι· « Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, » φάσκοντος. Τὴν δὲ δευτέραν ἔχει κατὰ τὸ ἀναρχον τῆς Θεότητος. Ἔστι γὰρ Ἐμμανουὴλ Θεὸς ἀληθῆς, καὶ οὐ βούλεται τοῦτο Νεστορίος, εἰ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος. Καὶ δὴ γε καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς, οὐ φαντάζων τὸν ἄνθρωπον, εἰ καὶ δυσχεραίνει ὁ Θεοστογῆς Εὐτυχῆς. Ἄλλ' ὅπερ ἐστίν, ἀληθῶς Θεός ἐστιν, οὐ κατὰ ἀναφορὰν, ὡς Νεστοριανοὶ ληροῦσιν, καὶ ἄνθρωπος ἀληθῆς, οὐ κατὰ δόκησιν καὶ φαντασίαν, ὡς οἱ ἐμβρόντητοι Εὐτυχιστῆται, καὶ τὸ βδελυρώτατον (16) τῶν Μανιχαίων βούλεται φύλον. Ἐπειδὴ δὲ τίνα τῶν ἀντιγράφων οὐ τὴν Δαυὶδ ἔχει κλεῖδα, ἀλλὰ τοῦ ἁῶου, οὐδὲν διάφορον οὐδὲ ἐν τούτῳ. Δείκνυται γὰρ ἐκ τούτου, ὡς ζωῆς καὶ θανάτου τὴν κυρίαν ἅτε Θεὸς ὁ Χριστὸς ἀναμφισόλως ἔχει.

Ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαυὶδ. Κλεῖδα τὴν ἐξουσίαν καλεῖ. Ὁ γὰρ ἔχων ἐξουσίαν τοῦ κλείσαι καὶ ἀνοίξαι τὴν οἶκον, οὗτος καὶ τὸν οἶκον πεπίστευται. Καὶ τοῦτο σαφέστερον ἐν Εὐαγγελίοις ἔστι μαθεῖν, ἀφ' ὧν πρὸς τὸν Πέτρον φησὶν ὁ Χριστός· « Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. »

Καὶ οὐδεὶς ἀνοίξει. Ἐπειδὴ ἡ κλεῖς τὴν ἐξουσίαν αἰνίττεται, ὁ λέγων ἑαυτὸν ἔχειν τὴν κλεῖν τοῦ Δαυὶδ τί ἄλλο λέγει, εἰ μὴ ὅτι Ὡσπερ ὁ Δαυὶδ τοῦ αἰσθητοῦ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν, οὕτω καὶ ἐγὼ πρὸς τῷ αἰσθητῷ καὶ τοῦ νοητοῦ; εἰ καὶ ἐξουσία ἀσύγκρι-

A alicui trium ipsius personarum, præter id unum quod hypostatice ipsi convenit.

CAPUT VIII.

Quæ scripta sunt ad angelum Ecclesiæ Philadelphorum.

III, 7, 8. Et angelo Philadelphorum Ecclesiæ scribe : Hæc dicit sanctus ille verus, qui habet clavem David, Nemo claudet ipsum nisi is qui aperit : et nemo aperiet, nisi is qui claudit : scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum : nullusque potest illud claudere, quia modicam habes virtutem et servasti sermonem meum, et non negasti nomen meum.

B Sanctus quidem est verus ille sanctus, qui et Filius Dei est, et triplici seraphicorum spirituum hymno sanctum prædicante veritas denuntiatur : quemadmodum etiam in contemplativo Isaia appellatus est, triplici sanctificatione in unam conclusa dominationem, ut et ternarius demonstretur personarum supersubstantialis Trinitatis, et harum inseparabilitas unione dominationis. Hoc autem quantum supereminet inferioribus ac 680 mortalibus naturis, quis posset verbis exprimere? Clavem vero David dicit, omnipotentem demonstrando potentiam, per quem solum divinæ sapientiæ thesauri aperiantur. Primam itaque potentiam juxta humanam suscipit naturam, veluti etiam ab illo hoc audire contigit, dum ait : « Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra »⁹³. Secundam vero habet juxta æternitatem divinitatis. Est enim Emmanuel Deus verus, etiam repugnante Nestorio, quanquam homo factus sit. Et sane etiam vere homo, non phantastice exhibens hominem, quanquam id graviter ferat odibilis Deo Eutyches. Sed quod est, vere Deus est, non ex relatione, ut Nestoriani nugantur : et verus homo, non juxta apparentiam et phantasiam quemadmodum voluti stupidi Eutychianistæ et impurissimum Manichæorum genus. Verum quod nonnulla exemplaria non habeant clavem David, sed inferni, ne in hoc quidem accedit aliquid diversitatis. Ostenditur enim ex hoc, quod Christus utpote Deus, vitæ ac mortis habeat dominium.

D Qui habet clavem David. Clavem vocat potestatem. Qui enim habet potestatem claudendi et aperienti domum, huic etiam domus commissa est. Et hoc manifestius est discere in Evangelio ex eo quod ad Petrum dicit Christus : « Et tibi dabo claves regni cœlorum »⁹⁴.

Et nemo aperiet. Quando quidem clavis potestatem designat : qui seipsum dicit clavem David habere, quid aliud dicit, nisi quod, Quemadmodum David carnali Israëli dominabatur, ita et ego, inquit, carnali ac spirituali? quanquam longe est

⁹³ Matth. xxviii, 18. ⁹⁴ Matth. xvi, 19.

(16) Ἐμβρόντητον vulg.

alia potestas hominis a Dei potestate. Ideo quoque Gabriel dixit ad Virginem, thronum David tanquam temporarii dandum esse Filio a patre : at ipsi, tanquam æterno et finem non habituro : et similiter regnum ac potestatem. Quoniam igitur similitudinem regni David ferebat Christus, merito dicit : *Qui habet clavem David ad aperiendum et claudendum : aperire quidem vocans justificare, claudere vero vocans condemnare. Sua namque utens potentia et justificat et condemnat.*

Ecce dedi coram te ostium apertum. Ostium bonorum datur apertum tanquam paratissimum, ut per ipsum quoque auxilium ad meliora, præbeat introitum ad fruitionem. **681** Ideo etiam Dominus cum ait : « Regnum Dei intra vos est »⁹⁵, nempe proposito volentis jam traditum, ostendere videtur ingressum a nullo impediri posse. Et hujus nunc promissio, quod eos qui introducuntur avidos reddit ad aggrediendum, rationem habens difficultatis laborum, et commensurans his qui parva virtute ingredi statuunt, ubi per apertum ostium manifestavit cumulatum bonorum multitudinem his qui ingrediuntur, non jam anxium esse sinit sollicitudine contrahendorum laborum, qui jam ob divinam fruitionem despiciuntur, sed, ne retro quidem aspiciendo, hortatur amplecti labores, reputando suaviorem esse susceptum propter ista laborem quavis relaxatione. Porro quod per labores assequi oporteat æternorum bonorum hæreditatem, satis ostendit in Evangeliiis divinum oraculum, quo dicitur vim pati regnum cœlorum. Rursum etiam quod is qui incipit degustare dulcedinem noverit contemnere labores, divinus ipsius David Spiritus docet cum ait : « Gustate et videte quod suavis sit Dominus »⁹⁶. Aut etiam apertum ostium intelligitur ingressus docentis nos prædicationis, qui semel apertus, nullis claudi potest afflictionibus, vincente animi illorum promptitudine qui ingredi elegerunt, ob pulchritudinem eorum quæ reposita sunt, quæ laborem ac difficultatem afflictionum demulcent et quodammodo fraudant. In his, inquit, licet tibi modica sit virtus, sed a me datur apertum tibi ostium ; tu vero etiam supra virtutem quæ in te est tolerasti, nomen meum non abnegans. Non ergo ad modicam tuam virtutem ut mihi moris est, præmium rependam.

III, 9-13. *Ecce do de synagoga Satanæ qui dicunt se Judæos esse et non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos ut veniant et adorent ante pedes tuos, et cognoscant quod dilexerim te quoniam servasti sermonem patientiæ meæ. Et ego servabo te ab hora afflictionis, quæ ventura est in universum orbem ut affligat habitantes in terra. Venio cito, tene quod habes ut nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et am-*

Α τος ἀνθρώπου πρὸς Θεόν. Διὸ καὶ Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον εἶπε, τὸν θρόνον Δαυὶδ παρὰ πατρὸς τῷ Υἱῷ ὡς προσκαίρου, καίπερ αἰωνίῳ αὐτῷ καὶ ἀτελευτήτῳ δοθῆναι, ὡσαύτως δὲ καὶ βασιλείαν καὶ ἐξουσίαν. Ἐπεὶ οὖν ὁμοίωμα τῆς βασιλείας Δαυὶδ ἔφερεν ὁ Χριστός, εἰκότως λέγει· Ὁ ἔχων τὴν κλεῖν τοῦ Δαυὶδ, πρὸς τὸ ἀνοῖξαι καὶ κλεῖσαι· ἀνοῖξαι μὲν τὸ δικαιοῦσαι λέγων, καὶ κλεῖσαι τὸ κατακρίναι. Τῇ γὰρ θείᾳ αὐτοῦ καὶ αἰδίῳ χράνιμος ἐξουσίᾳ, καὶ δικαιοῦσαι καὶ κατακρίνει.

Ἴδου δέδωκα ἐνώπιόν σου. Τῶν ἀγαθῶν ἡ θύρα ἀνεωγμένη δίδοται, ὡς ἐτοιμοτάτη καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πρὸς τὰ κρείττω βροπῆς, παρέχειν τὴν εἰσοδὸν πρὸς ἀπόλαυσιν. Διὸ καὶ ὁ Κύριος φάσκων, ὅτι « Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν, » οἰκει τῇ προθέσει παρεχομένη τοῦ βουλομένου, ὑπ' οὐδενὸς ἐμποδοστατεῖν οὐκ εἶται τὴν εἰσοδὸν. Καὶ τούτου νῦν ἡ ἐπαγγελία λιχνεύοντας τοὺς εἰσαγομένους, πρὸς τὴν ἐγχείρησιν, τῶν πόνων ὑπολογιζομένη τὸ δυσχερὲς, καὶ τὴν εἰσοδὸν συμμετρομένη τοῖς μικρῶ δυνάμει τὸ εἰσιέναι προαιρουμένοις, ἐπειδὴν τὸν ἀποσωρευθέντα τοῖς εἰσιούσι τῶν ἀγαθῶν ἐσμὸν τῇ ἀνεωγμένη θύρᾳ ἐμφάνισι, μηκέτι τῇ φροντίδι λυπεῖσθαι ἐξ τοῦ ὑπὸ τῶν ἀπόλαυσιν καταβαλλομένων ἐλκύεσθαι πόνων, ἀμεταστρεπτὴ δὲ τῶν πόνων ἀντέχεσθαι παραινέει πάσης ἀνέσεως (17) ἡδῆ τὸν διὰ ταῦτα κάματον λογιζομένοις. Καὶ ὅτι ἐγκοπος ἡ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν κληρονομία, τὸ ἐν Εὐαγγελίοις ἱκανὸν θεῖον λόγιον παραστῆσαι, « Βιαστή, φάσκων, ἐστίν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Ὅτι δὲ καὶ ὁ διὰ τοῦ κατάρξασθαι ἐγγλυκαίνων τὴν αἴσθησιν ἀφειδεῖν οἶδε τῶν πόνων, τὸ Δαυὶδ θεῖον Πνεῦμα διδάσκει, « Γεύσασθε, λέγων, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. » Ἡ καὶ θύρα ἀνεωγμένη νοεῖται ἡ τοῦ διδασκαλικοῦ κηρύγματος εἰσοδός, ἥτις ἀνοιχθεῖσα οὐ δύναται διὰ πειρασμῶν κλεισθῆναι, νικώσης τῆς προθυμίας τῶν εἰσιέναι ἐλομένων, τῷ κάλλει τῶν (18) ἐναποκειμένων θελχθέντων, τὸ τῶν πειρασμῶν ἐπίπονον. Ἐν οἷς εἰ καὶ τῇ δυνάμει σου σύμμετρος, ἀλλ' οὖν παρ' ἐμοῦ, φησὶν, ἡ ἀνεωγμένη δίδοται σοι θύρα. Αὐτὸς δὲ καὶ ὑπὲρ δυνάμιν τὴν ὑποῦσάν σοι ἐκαρτέρησας, μὴ ἀρνησάμενος τὸ ὄνομά μου (19). Οὐκ οὖν τῇ μικρῶ δυνάμει σου παραμετρήσω τὴν ἀμοιβὴν, ἀλλὰ μεγαλοδωρίᾳ, ὡς ἔθος ἐμοί, μετελεύσομαι τὴν ἀντίδοσιν. commensurabo retributionem : sed ex munificentia,

Ἴδου δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ, τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται. Ἴδου ποιήσω αὐτοὺς Ἰνα ἡξῶσι καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιόν τῶν ποδῶν σου, καὶ γινῶσιν, ὅτι ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου. Κἀγὼ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης πειρᾶσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐρ-

⁹⁵ Luc. xvii, 21. ⁹⁶ Psal. xxxiii, 9.

(17) Αἰρέσεως vulg.

(18) Ἐλγμ. διὰ τὸ κάλλιστον τῶν vulg.

(19) Διὰ τὸ ὄνομά μου vulg.

χομαι ταχύ. Κράτει δ' ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. Ὁ ρικῶν, ποιήσω αὐτὸν στύλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἐτι· καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ μου τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἣ καταβαλεῖται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τὸ καινόν. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ

Τῆς ὁμολογίας, φησὶ, τῆς περὶ τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος ἀντέκτισις ἔσται ἢ τῶν Ἰουδαίων ἐπιστροφή καὶ μετάνοια. Οἱ τῆς πρὸς ἐμὲ αὐτῶν προσαγωγῆς τὸν ἐξ ἐμοῦ φωτισμὸν ἀνταλλάξονται τῶν ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας Ἰουδαίων, ἀλλ' οὐ τῶν ἐν τῷ φανερῷ, ὡς καὶ Παῦλος δοκεῖ, ἑαυτοὺς ἐπιδεικνύοντων. Θρόνον δὲ τοῦ Σατανᾶ τὴν τῶν Ἰουδαίων λέγει Συναγωγὴν, ὡς τῷ ψεύδει συγκροτουμένην, ἐπεὶ καὶ τοῦ ψεύδους πατὴρ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐδείχθη. Τούτοις οὖν προσδραμεῖσθαι οὐ κατὰ τὸ τυχόν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς θερμότητος καὶ συντριβῆς φησὶ. Τοῦτο γὰρ αἰνίττεται τὸ πρὸς τοὺς πόδας προσκυνῆσαι καὶ ἐν ἐσχάτοις ἐλέσθαι τετάχθαι τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου. Οὐχ ὅτι αὐτὸς ὁ χρηματίζων ὑπέμεινέ τι, ἀλλὰ ὑπομονὴν ἑαυτοῦ τὴν δι' αὐτὸν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν καρτερίαν τῆς πίστεως φησὶ· ὡς περὶ καὶ ὅτι ἂν Δαυὶδ αἰτεῖ τὸν Θεόν· « Ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμα μου ἐξέλθοι, » ἀντὶ τοῦ, « Ἡ δι' ἐμέ σου δικαιοσύνη.

Καὶ γὰρ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ. Ὄραν πειρασμοῦ, ἢ τὸν ἐπὶ Δομετιανοῦ διωγμὸν λέγει, δεύτερον ὄντα μετὰ Νέρωνα, ὡς Εὐσέβιος ἱστορεῖ ὁ Παμφίλου· ὅτε καὶ αὐτὸς ὁ εὐαγγελιστὴς εἰς τὴν Πάτμον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δομετιανοῦ κατεκρίθη· ἢ τὴν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου κατὰ Χριστιανῶν ἐσομένην παγκόσμιον, ἀναιρουντος τοὺς Χριστιανούς. Τούτων οὖν ἀμφοτέρων ἐλευθεροῦν τοὺς ζηλωτὰς αὐτοῦ ὑπισχνεῖται προανάρπαζομένους διὰ τῆς ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ἀναλύσεως, ἵνα μὴ ὑπὲρ τὴν δύναμιν πειρασθῶσι. Διὸ φησὶ καὶ ὁ Κύριος· Ἔρχομαι ταχύ· μετὰ γὰρ τὴν θλίψιν ἐκείνην· Ἔρχομαι ταχύ, ἀντὶ τοῦ, ἀνυπερθέτως. Τοῦτο γὰρ τὸ ταχύ σημαίνει, οἴονε, Καταπόδας τῶν πειρασμῶν ἐνεργουμένων ἐλεύσομαι. Διὸ καὶ παρεγγυῶ κρατῆσαι τὸν θησαυρὸν τῆς πίστεως ἄσυλον, ἵνα μὴ ὁ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν ἀπόληται στέφανος.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου. Προεῖρηται ὅτι τὸ Θεοῦ μου, οὐχ οὕτω τῆς ἐν τῷ Χριστῷ θείας φύσεως ἐνθεωρουμένης ἀναιρετικόν, ὅσον τῆς συνουσιώσεως παραστατικόν. Τὸ γὰρ ἀδιάσπαστον εἶναι, τὴν τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν, θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, ἐν τῇ κατὰ τὸν Κύριον Ἰησοῦν ὑποστάσει, καὶν μέχρις ἐννοίας ψιλῆς, εἰ καὶ ἀσυγχύτως, παριστά. Ἀντιδιδοῦσι γὰρ ἀλλήλοις ὑπὲρ κατάληψιν ἀνθρωπίνην οἰκειωτικῶς τὰ θεῖα τοῖς ἀνθρωπίνοις, καὶ τὰ ἀνθρώπινα τοῖς θεοῖς ιδιώμασι. Στύλος δὲ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ οὗτος καθίσταται, ὑπερεῖδων τῇ περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ἀγαθοδωρίᾳ, καὶ τοὺς πρὸς συντέλειαν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ πίστεως ἀ-

plius non egredietur foras : 682 et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novae Jerusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo : et nomen meum novum. Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.

Responsio, inquit, confessionis nominis mei erit Judæorum conversio et pœnitentia, qui meam illuminationem qua ipsi ad me adducti sunt, commutabunt in eos qui in abscondito cordis sese Judæos esse demonstrant, et non in propatulo, veluti Paulo quoque videtur. Sedem vero Satanae dicit Synagogam Judæorum, tanquam præstantem auxilium mendacio : quandoquidem etiam ille mendacii pater a condito sæculo apparuit. Hos igitur accurrere dicit, non vulgari modo, sed cum magno fervore et contritione : hoc enim designat quod adorent, et inter extremos qui in Ecclesia sunt poni elegerint.

Sermonem patientiæ meæ. Non quod is qui dat oraculum, aliquid passus sit, sed suam patientiam dicit fidei tolerantiam quæ propter ipsum est et erga ipsum : quemadmodum etiam ubi David petit a Deo, « De vultu tuo iudicium meum prodeat »⁹⁷ : hoc est, justitia tua quæ sit propter me.

Servabo te ab hora afflictionis. Horam afflictionis aut vocat persecutionem sub Domitiano excitatam, quæ fuit secunda post Neronem, quemadmodum scribit Eusebius Pamphili, quando et ipse evangelista in Patmum ab ipso Domitiano relegatus est : aut eam quæ sub mundi consummationem ab Antichristo adversus Christianos excitabitur per universum orbem, qui Christianos interimet. Ab utraque igitur harum se promittit liberaturum suos sectatores et amatores, præripiendo illos per mortem ab his quæ tunc contingent, ne ultra id quod ferre possunt affligantur. Ideo quoque ait Dominus : Venio cito, siquidem post illam afflictionem cito veniam, hoc est absque ulla dilatione : nam hoc significat cito, tanquam diceret : Evestigio veniam cum his quæ fient afflictionibus : propterea etiam denuntio ut tutum conservetis fidei thesaurum, ne pereat corona tolerantiae vestrae.

In templo Dei mei. Prius dictum est quod Dei mei non tollat divinam quæ in Christo conspicitur naturam, sed coexistentiam et unionem ostendit. 683 Demonstrat enim indissolubilem esse duarum naturarum unionem, divinitatis, inquam, et humanitatis in persona Domini Jesu, nisi solo intellectu, quanquam inconfuse. Familiariter namque sibi mutuo reddit ob humanitatis assumptionem, divina humanis, et humana divinis idiomatis. Porro hic templo Dei columna constituitur, ut fulciat et Dei circa se munificentiam, et eos qui debilius affecti sunt, ad perfectionem fidei Christi, quæ in nobis est, exhortans illos, ut et ipsi dono docendi simi-

⁹⁷ Psal. xvi, 2.

liter proficiant. In templo autem Dei, ut semper lætetur. Nam hoc est columna in templo Dei fieri. Siquidem qui vicerit adversarias potestates, columna et firmamentum veritatis constituitur, et ipse firmiter et immutabiliter gaudens, et alios fulciens ne in bono excidant a sua sede.

τός τε εὐφραϊνόμενος ἀμετατρέπτως, καὶ τοὺς ἄλλους ἐρείδων τοῦ μὴ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς οικείας ἐκστῆναι ἰδρως.

Et scribam super eum nomen Dei mei. Super columnam spirituales, eum nempe qui divinis jussis ad imbecilliorum fulcimentum perfectus est, scribi dicit nomen Dei et nomen civitatis, Jerusalem novæ: novam Jerusalem ejusque nomen ac Dei nomen non aliud quippiam dicens quam gloriam sive cognitionem, sicut et David: « Quam admirabile est nomen tuum in universa terra », hoc est honor et tui cognitio. In tabulis itaque cordis spiritualis columnæ scriptum est nomen Dei, sive cognitionis sive gloriæ, similiter et civitatis Jerusalem: Dei quidem, nempe quod sanctus sit, quod justus, ac reddens unicuique juxta opera, quod omni bonitate plenus, talibusque gaudens cultoribus: ipsius autem Jerusalem, quod dilectum sit Dei tabernaculum et suos cives ad supernam transmittat metropolim: quæ inferior Jerusalem tanquam colonia supernæ constituitur, retinens eos qui interim in ipsa versantur tanquam litteris utentes ac supernæ vitæ inferiorem aptantes. Eos igitur qui mutua hac scriptura tanquam indelebili memoria (hujusmodi enim est scriptura, nempe quæ stabiliora efficiat ea quæ facta sunt) et Dei et supernæ Jerusalem gloriæ gestant insigne, an non divos quosdam dignum est appellare? Porro nomen novum intelligimus sanctis impositum, quod etiam, præter delectationem divini muneris et fruitionem decoris incorruptibilium honorum, ipsis in futuro sæculo tanquam insigne additur: et præterea his qui nunc inveniuntur Christi fratres et amici ac cultores.

CAPUT IX.

Quæ significata sunt angelo Ecclesiae Laodicensium.

III, 14-17. *Et angelo Ecclesiae Laodicensium scribe: Hæc dicit Amen qui est testis fidelis et verus, principium creaturæ Dei: Novi opera tua, quod neque frigidus sis neque fervidus: utinam frigidus esses aut fervidus. Itaque quoniam tepidus es et neque fervidus neque frigidus, incipiam te vomere ex ore meo. Quoniam dicis: Dives sum et dilatatus sum, et nullius egeo: et nescis quod tu sis miser et miserabilis, et pauper et cæcus ac nudus.*

Amen est profecto, certe. Certe igitur est

⁹³ Psal. VIII, 2, 10

(17') Τοῦ Θεοῦ omittebat vulg.

σθενέστερον διακειμένους, ἐφ' ὁμοίῳ προκόψαι καὶ αὐτοὺς διδασκαλικῶ χαρίσματι προτρεπόμενος. Ἐν τῷ ναῷ δὲ τοῦ Θεοῦ, τοῦ διὰ παντὸς εὐφραίνεσθαι χάριν. Τοῦτο γὰρ τὸ στύλον γενέσθαι τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ νικητὴς τῶν ἐναντίων δυνάμεων, στύλος καὶ ἐδραίωμα καθίσταται τῆς ἀληθείας, αὐτοὺς ἄλλους ἐρείδων τοῦ μὴ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς οικείας ἐκστῆναι ἰδρως.

Καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου. Ἐπὶ τὸν νοητὸν στύλον, ὃς ἐστὶν ὁ τοῖς θεοῖς προστάγμασιν εἰς ἔρεισμα τῶν ἀσθενεστέρων κατηρτισμένος, γραφῆναι φησι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ (17') Ἱερουσαλήμ τῆς καινῆς· καινὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα οὐκ ἄλλο τι λέγων, ἢ τὴν δόξαν, ἣτοι τὴν γνῶσιν, καθὼς καὶ ὁ Δαυὶδ· « Ὁ θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ! » ἀντὶ τοῦ. Ἡ τιμὴ, ἢ περὶ σοῦ γνῶσις. Ἐν ταῖς πλαξὶ τοιγαροῦν τῆς καρδίας τοῦ νοητοῦ στύλου γραφέντος τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἡγουν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης, ὡσαύτως καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ· τοῦ μὲν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἅγιος, ὡς δίκαιος καὶ ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα, ὡς πάσης ἀγαθότητος πλήρης, καὶ τοιούτοις χαίρων θεράπουσι· τῆς Ἱερουσαλήμ δὲ, ὡς Θεοῦ σκῆνωμα ἀγαπητὸν ἐστὶ καὶ τοὺς αὐτῆς πολίτας πρὸς τὴν ἄνω παραπέμπουσα μητρόπολιν, ἣτις κάτω Ἱερουσαλήμ, ὡσπερ μετοίκιον τῆς ἄνω καθίσταται, τοὺς τέως ἐνδικοιτωμένους ἐν αὐτῇ, οἰοῦναι γράμμασι χρωμένους, τῇ ἄνω ἐμβύσει τὴν κάτω ρυθμίζοντας κατέχουσα. Τῇ καταλλήλῳ γὰρ οὖν ταύτῃ γραφῇ, τουτέστι, τῇ ἀνεπιλήστῳ μνήμῃ (τοιούτον γὰρ ἡ γραφή ὡς μονιμώτερον τῶν γενομένων ἐκτελουμένη), τῆς τε τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ τῆς δόξης τὸ παράσημον κομιζόμενοι, πῶς οὐ θεοὶ τινες χρηματίζοιεν; Τὸ δὲ καινὸν ὄνομα νοοῦμεν, τὸ ἐπιτιθέμενον τοῖς ἀγίοις, ὃ καὶ πρὸς τῇ εὐφροσύνῃ τῆς θείας δωρεᾶς καὶ ἀπολαύσει τοῦ κάλλους τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι αὐτοῖς ἀν γνῶριμον καὶ τοῖς ἀληψομένοις τοῖς νῦν ἀδελφοῖς Χριστοῦ καὶ φίλοις καὶ θεράπουσι, πρόσεστι.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Τὰ δηλωθέντα πρὸς τὸν τῆς Λαοδικέων Ἐκκλησίας ἄγγελον.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ Ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ· Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ, οὔτε ζεστός. Ὁφελον ψυχρὸς ἦς, ἢ ζεστός. Οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ καὶ οὐ ζεστός οὔτε ψυχρὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου· ὅτι λέγεις, ὅτι Πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρεῖαν ἔχω. Καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ὁ ἐλεεινός, καὶ πτωχός καὶ τυφλός καὶ γυμνός.

Ἀμὴν ἐστὶ τὸ ναί. Ναὶ οὖν ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς

περὶ αὐτοῦ λεγόμενοις, ἦτοι ἀλήθεια καὶ οὐδὲν ψεῦδος ἐν αὐτοῖς.

Ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ τοῦ, ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἀρχὴ πάντων ὡς κτισμάτων δεσπόζουσα. Ἀρχὴ γὰρ τῆς κτίσεως, ἡ προκαταρκτικὴ αἰτία τῆς κτίσεως. Ἐπηρέασε δ' ἂν Ἰσως τῷ ῥητῷ τὸ θεομάχον τῶν Ἀρειανῶν ἐργαστήριον, ὡς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ κτίσματος διὰ τούτων γνωριζομένου. Οὐ χρὴ δὲ ταῖς τούτων παράγεσθαι κακουργίαις, σκοποῦντας εἶτι τοιοῦτο καὶ ἐν ἑτέρᾳ κεῖται Γραφῇ περὶ τούτου, ἔν' ἔχη τις ἐκ τῶν ὁμοίων κανονίζειν τὰ ὅμοια. Φησὶν οὖν Παῦλος Κολοσσαεῦσι γράφων περὶ τοῦ Χριστοῦ· «Ὅς ἐστὶν ἀπαρχὴ πρωτότοκος πίσεως κτίσεως.» Κτίσεως πρωτότοκος, οὐ μὴν πρωτόκτιστος. Καὶ Δαυὶδ· «Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε, ἢ ἀλλ' οὐκ· Ἐκτισά σε. Καὶ Σολομών· «Πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με.» Τὸ δὲ· «Κύριος ἐκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ,» τὸ, «ἐκτισεν,» ἀντὶ τοῦ, κατέταξεν, εἰληπται, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ, «Ἴνα κτίσῃ τοὺς δύο εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον.» καὶ τοῦ· «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός.» Ὁ δὲ γε θεὸς τῶν λόγων Γρηγόριος ἐν τῷ Περὶ τοῦ Υἱοῦ λόγῳ, τὸ μὲν, ἐκτισεν, ἐπὶ τοῦ νοερῶς ἐμψυχωμένου τοῦ Κυριακοῦ σώματος ἀκούει· τὸ δὲ, γεννᾷ, ἐπὶ τῆς θεότητος. Τοσοῦτοις οὖν μαρτυρίαις, τῆς κτίσεως συγκροτουμένης, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως, ὡς ἐφθημεν εἰρηκότες, οὐκ ἄλλο, ἢ τὸ ἀρχὸν τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ δηλοῦν βούλεται, καθότι καὶ «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο.» Τούτῳ καὶ ἀρχεῖν τῶν ὑπ' αὐτοῦ δίδοται κτισμάτων, ἡγουν, κατέστη, τοῦ εἰληφέναι καὶ τοῦ καταστήναι οὐκ ἐλάττωσιν εισηγομένων οὐσίας καὶ δόξης.

Ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ, οὔτε ζεστός. Ψυχρὸς ὁ ἐστερημένος τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργείας καὶ ἐπιφοιτήσεως. Ζεστός δὲ ὁ ζέων τῷ Πνεύματι, ὡς καὶ Παῦλος φησι. Χλιαρὸς δὲ, ὁ ἐν ἀμφοῖν ἀδέβαιος καὶ ἐπαμφοτερίζων, ὃς μετουσίας μὲν ἔλαβε Πνεύματος ἁγίου διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἐσθεσε δὲ τὸ χάρισμα τῶν ζωοποιούντων τὴν ψυχὴν, τῇ τῶν παρόντων φροντῖδι καταρράθυμῆτας (18'). Διὸ καὶ περὶ τοῦ θεοῦ Πνεύματος Παῦλος φησι· «Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε.» Ἐπεὶ οὖν σὺ τοιοῦτος, καὶ ζέσας τῷ Πνεύματι διὰ βαπτίσματος, ἀπεψύχθης διὰ ῥαθυμίας, τὰς εἰς ὕστερον τῆς σωτηρίας ἐλπίδας σεαυτοῦ ἐξέκοψας, καταγνοὺς τῆς αἰρεθείτης σοὶ πίστεως. Ἐν ἔργοις μὲν γὰρ οὐκ ἀπογνωστέα ἡ μεσότης, ὡς ὁ νόμιμος γάμος, μέσος ὢν παρθεσίας καὶ πορνείας οὐκ ἀπόβλητος. Ἐν δὲ τῇ πίστει, τὸ μέσον καὶ χλιαρὸν ἀδόκιμον καὶ ἀσύστατον. Δι' ὅπερ ὄφελον ψυχρὸς ἦς, τουτέστιν, ἀμέτοχος καθάπαξ θεοῦ βαπτίσματος χάριτος καὶ ἀβάπτιστος, καὶ μὴ χλιαρὸς. Ὁ μὲν γὰρ μήπω δεξάμενος τὴν τοῦ Πνεύματος διὰ βαπτίσματος χάριν, ἐν ἐλπίσιν ἐναστρέφεται τοῦ ποτε δεξασθαι τὰ

A in omnibus quæ de ipso dicta sunt, sive veritas, nullumque in ipsis est mendacium.

Principium creaturæ Dei. Hoc est regnum et principatus omnium, tanquam dominium habens in ea quæ creata sunt. Principium enim creaturæ dicitur evidens causa creaturæ. Fortassis autem hoc dicto calumniam strueret Deo inimica Arianorum machinatio, tanquam Dominus Jesus per hæc significaretur esse creatura. Non oportet autem malignis horum abduci conatibus, considerantes nunquid tale in alia Scriptura de hoc habeatur, ut possit quis ex similibus ad regulam similia reducere. Dicit itaque Paulus ad Colossenses scribens de Christo : « Qui est primitiæ primogenitus omnis creaturæ » : « primogenitus creaturæ, non primo creatus. Et David : « Ex utero ante luciferum genui te », « at non : Creavi te. Et Solomon : « Ante omnes colles generat me ». Porro quod ait : « Dominus creavit me initium viarum suarum », « verbum « creavit » acceptum est pro, constituit : quemadmodum etiam ubi dicitur : « Ut crearet duos in unum novum hominem » ; « et illud : « Cor mundum crea in me, Deus ». » 685 Divinus autem in sermonibus Gregorius sermone De filio, creavit quidem, de Dominico corpore anima rationali animato intelligit, generat vero de divinitate. Cum igitur tam multis testimoniis principium creaturæ, sicut etiam diximus, nihil aliud significare velit, quam quod auctor est et conditor creaturæ Dei, juxta illud quoque, « Omnia per ipsum facta sunt » : « per hoc etiam datur ut dominetur creaturis quæ sub ipso sunt : sive confirmatur quod apprehendat ac moderetur : non quod hæc diminutionem inducant substantiæ ac gloriæ.

Quod neque frigidus sis neque fervidus. Frigidus est qui caret operatione ac superventione sancti Spiritus : fervidus autem qui Spiritu fervet, quemadmodum etiam Paulus dicit * : tepidus vero qui instabilis est et in utroque ambiguus, qui particeps quidem Spiritus sancti factus est per baptismum, exstinxit tamen donum quod animam vivificabat, illud sollicitudine præsentium exstinguens. Ideo quoque de divino Spiritu ait Paulus : « Spiritum nolite extinguere ». Quoniam igitur D tu talis es qui cum Spiritu fervidus fueris per baptismum, emortuus es per segnitiam, salutis in posterum spem a teipso amputasti, condemnata quam primum elegeras fide. In operibus itaque non est condemnandum quod medium est, quemadmodum legitimæ nuptiæ cum mediæ sint inter virginitatem et scortationem, non sunt rejiciendæ. In fide vero quod medium est ac tepor reprobatur, nec valet secum consistere. Propterea utinam, inquit, frigidus esses : hoc est, ne simul quidem particeps fuisses gratiæ divini baptismatis, sed mansisses non

* Coloss. i, 15. * Psal. cix, 3. * Prov. xviii, 25. * Prov. viii, 22. * Ephes. ii, 15. * Psal. l, 12. * Joan. i, 3. * Rom. xviii, 11. * I Thess. v, 19.

(18') καταρτυμίας vulg.

baptizatus et non tepidus. Siquidem is qui nondum Spiritus gratiam accepit per baptismum, in spe versatur quod aliquando ea quæ sibi salutaria sunt accipiet : at tepidus, veluti jam declaravimus, quod quandoque baptizandus sit.

Incipiam te vomere. Metaphora tepidi decenti modo usus est, quod medici ad vomitum procurandum assumunt. Unde cum aliqui difficulter vomunt, tepidæ aquæ potione vomitum sursum educunt. Hoc quoque dicit : Incipiam te velut abominandum cibum vomere, hoc est, per sermonem oris mei rejectum a mea familiaritate ostendere. Et quæ horum est causa? Quia in incertis divitiis spem posuisti, et semine verbi Dei inter spinas suffocato, **686** hoc est inter tentationes hujus vitæ ac sæcularium divitiarum, spiritualem tuam et perpetuam paupertatem ignorasti ¹⁷.

Quoniam dicis : Dives sum. Divitias vocat terrenas divitias. Ignoras quod tu te miserum reddas inter eos qui pereunt : ideo quoque commiseratione dignus es, ut qui a sublimitate virtutum excideris, obtenebratione ac cæcitate captus in his quæ meliora sunt eligendis, et denudatus ea quæ te paulo ante vestiebat divina gloria.

III, 18-22. *Suadeo tibi ut a me emas aurum probatum exigui ut ditescas, et vestimenta alba ut induaris, et non apparent dedecus nuditatis tuæ, et collyrium quo inungas oculos tuos ut videas. Ego quoscunque amo, arguo et erudio. Æmulare ergo ac respisce. Ecce sto ad ostium et pulso. Si quis audierit vocem meam, et aperuerit januam, intrabo ad ipsum et cænabo cum eo et ipse mecum. Qui vicerit dabo ei ut sedeat mecum in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ipsius. Qui habet aurem audiat quia Spiritus dicat Ecclesiis.*

ἐκίθισα μετὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.

Si vis, inquit, locuples fieri, veras tibi compara divitias a me qui possum manentibus divitiis locupletare. Compara autem ardenti desiderio sancta Dei oracula septupliciter igne probata. Quænam autem sunt illa? Doctrinalis ac divinus sermo qui non frustra neque inaniter procedit ad eos qui docentur, sed ex eo quod antea is qui docet ardenti studio ditatus sit. Demonstratam namque fidem annuntiat justus : et bonus negotiator de bono thesauro cordis profert vetera et nova ^a a veteribus quidem viris majora ferens exempla bonorum operum, a recentioribus autem et qui ferventi ardore laborarunt, egregia sæcinora. Sed quoniam talibus ditescere non contingit alleui absque divino auxilio, ideo dicit is qui tradit oracula, *a me*. Divitiæ vero sunt vestimentorum amictus, qui possit indecentem virtutum nuditatem tegere, et non vulgari modo amictire, sed cum pompali gloria trium-

A σωτήρια ἑαυτῶ. Ὁ δὲ χλιαρὸς, ὡς ἤδη παρεθέμεθα, μικρὸν πρὸς τῆ ζέσει καὶ τὸ ποτε βαπτισθῆναι ἀφῆρηται.

parum habet ad fervorem, et eo bono privatus est

Μέλλω σε ἐμέσαι. Τῆ μεταφορᾷ τοῦ χλιαροῦ δεόντως ἐχρήσατο, ὃ καὶ λατρῶν παῖδες εἰς ἔμετον ἐρεθίζειν παραλαμβάνουσιν. Ὅθεν καὶ τοῖς δυσεμετοῦσιν, ὕδατος χλιαροῦ ἀποροφήσει, τὸν ἔμετον ἀνασοβοῦσι. Τοῦτο καὶ νῦν φησιν, ὅτι Μέλλω σε ὡς βδελυκτὸν βρῶμα ἐμέσαι, τουτέστι, διὰ λόγου στόματός μου ἀπόβλητον τῆς ἐμῆς οἰκειότητος καταστήσαι. Καὶ τίς ἡ τούτου αἰτία; Ὅτι ἐπὶ πλοῦτου ἀδηλία ἐλπίσας, καὶ τὸν σπόρον τοῦ θεοῦ λόγου ἀποπνίξας ταῖς ἀκάνθαις, οἶονεὶ τοῖς πειρασμοῖς τοῦ προσκαιροῦ τούτου πλοῦτου καὶ βίου, τὴν πνευματικὴν (19^a) ἑαυτοῦ καὶ διαιωνίζουσαν ἠγγόησας πτωχείαν.

Ὅτι πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα. Πλοῦτόν φησι τὸν γῆϊνον πλοῦτον. Ἄγνοεῖς ὅτι σὺ εἶ ὁ τάλαιπῶρων ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. Διὸ καὶ ἐλέους ἄξιός εἶ, ὡς ἐξ ὕψους τῶν ἀρετῶν ἐκπεσὼν, σκοτοδινία περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν κρειττόνων ἀλούς, καὶ γυμνωθεὶς τῆς τέως περιστελλούσης θείας δόξης.

Συμβουλεύσω σοι ἀγοράσαι χρυσίον παρ' ἐμοῦ πεπυρωμένον ἐκ πυρός, ἵνα πλουτήσης, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνῃ τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλύριον, ἵνα ἐγγρίσῃ τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, ἵνα βλέπῃς. Καὶ ὄσους ἐὰν ψιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω. Ζήλευς οὖν καὶ μετανόησον. Ἴδου ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω. Ἐὰν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ

C *ἐκίθισα μετὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.*

Εἰ πλουτῆσαι, φησὶ, βούλει, τὸν ὄντως πλοῦτον κτῆσαι παρ' ἐμοῦ τοῦ πλουτίζειν εἰδότος τὰ μένοντα. Κτήση δὲ διαπύρῳ προθέσει τὰ λόγια Κυρίου τὰ ἀγνά, τὰ πεπυρωμένα ἑπταπλασίως. Τίνα δὲ ταῦτα; Ὁ διδασκαλικὸς καὶ θεῖος λόγος, ὃς οὐ μάτην οὐδὲ διακένως πρόεισιν εἰς τοὺς διδασκομένους, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρότερον διαπύρῳ σπουδῇ τὸν διδάσκοντα εὐπορήσαι· ἐπιδεικνυμένην γὰρ πίστιν ἀπαγγελεῖ δίκαιος. Καὶ ὁ ἀγαθὸς ἔμπορος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκφέρει παλαιὰ καὶ νέα, ἐκ μὲν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν τῶν κατορθωμάτων κομίζων τὰ μείζονα ὑποδείγματα, ἐκ δὲ τῶν νέων καὶ τῶν αὐτῷ πεπονημένων διαπύρῳ ζέσει, τὰ κατορθώματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα πλουτεῖν οὐκ ἄνευ τῆς ἀνωθεν τινι περιγίνεται ῥοπῆς, διὰ τοῦτό φησιν ὁ χρηματίζων, παρ' ἐμοῦ. Ὁ πλοῦτος δὲ, ἱματίων περιβολῇ περιστέλλειν ἔχουσα τὴν ἀσχήμονα τῶν ἀρετῶν γύμνωσιν, καὶ οὐχ ἀπλῶς περιστέλλουσα,

¹⁷ 1 Tim. vi, 17. ^a Matth. xiii, 52

(19) πατρικὴν vulg.

ἀλλὰ μετὰ δόξης πομπικῆς τὸν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ κατὰ τῶν ἀντιπάλων δαιμόνων θρίαμβον ἐξανύουσα.

Καὶ κολλύριον. Πρὸς τὰ ἀμβλυώττοντα περὶ τὸ τοῦ Κυρίου νοητὸν φῶς τοὺς καταλλήλους ὀφθαλμοὺς περιχρῖσαι τὸ πρόσταγμα. Ἔστι δὲ τοῦτο ἡ διὰ μετανοίας πρόδος συμβουλευομένη. Ἡ τὸ κολλύριον τὴν ἀκτημοσύνην παρίστησιν. Εἰ γὰρ τὰ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς βλεπόντων, τούτους πάντως ἀνοίξει τὸ ἄδωροδόκητον.

Καὶ ὄσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω. Καὶ εἰκότως. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει, ὃ καὶ τῆς ὑπερβαλλούσης χρηστότητος τοῦ Κυρίου περὶ τοὺς ἀπειθεῖς τεκμήριον. Πλούτου δὲ ταύτης ἐνέχυρον ἡ ἀγάπη τοῦ μετιόντος τοὺς τιμωρίας ἀξίους. Καὶ τίς ἡ παιδεία; Ζηλοῦν τὰ κρείττονα τῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ μετανοία καὶ μεταγνώσει τῶν ἔμπροσθεν οἰονεῖ μεταθέσει ἀμαρτημάτων τὸν ζῆλον ἦτοι τὴν μίμησιν ἐπαναλαμβάνεσθαι τοὺς πρὸς παιδείαν ἐξ ἀμαθίας ἀποκλίναντας. Καὶ τίς ἡ ἐκ φιλανθρωπίας ἀντίδοσις; Ἡ ἐπὶ τὴν θύραν ἀπραγμάτευτος προσεδρεύει. Θύραν δὲ ἐφεξῆς τὴν καρδίαν λέγει τῶν πρὸς μετάνοιαν προσκαλουμένων. Οἷς ἀνοίξασι τῷ σωτηρίως αὐτὴν κρούοντι, καὶ τὰ ἐπόμενα, τοῦ πράου καὶ ἀγαθοῦ δαιτυμόνος εἰσόδῳ, ἐπιδαφιλευθήσεται.

Ἴδού ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω. Ἀβίαστος, φησὶν, ἡ ἐμὴ παρουσία. Τὴν θύραν τῆς καρδίας κρούω, καὶ τοῖς ἀνοίγουσιν ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν σωτηρίᾳ συνευφραίνομαι. Τρυφὴν γὰρ καὶ δεῖπνον τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἠγγημαι ἐφ' οἷς αὐτοὶ τρέφονται, καὶ τὸν λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου, καὶ τὸν σκότον τῆς πλάνης ἀποφεύγουσιν.

Ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ. Εἴρηται ἤδη ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, τὴν τοιαύτην σύνταξιν τοῦ λόγου καὶ τὸν τοιοῦτον εἰρμόν τῆς φράσεως σολοικισμὸν καλεῖ, οὗ ἐπ' ἔλαττον τῇ Ἐκκλησίᾳ φροντίς.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Περὶ τῆς ὀραθείσης αὐτῷ θύρας ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν κδ' πρεσβυτέρων, καὶ τῶν ἐξῆς δειχθέντων.

Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἀνεωγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἦν ἠκουσα, ὡς σάλπιγγος λαλοῦσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα Ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν Πνεύματι.

Οὐκ ἐπειδὴ αἰσθητὴν θύραν ἐώρακεν ἐν οὐρανῷ ἀνεωγμένην κατὰ καιρὸν καὶ κλειομένην ταῦτα ἔξεισιν, ἀλλ' οὕτως ὡφθη τῷ εὐαγγελιστῇ, ὡς ἂν διὰ θύρας ἀνεωγμένης τὰ ἐνδον ἐπάναγκες καθορᾶσθαι. Καὶ φωνὴν, φησὶν, ἠκουσα, ἥτις ὡς σάλπιγξ ἠχίσασα, Ἀνάβα, φησὶν, ὧδε, οὐ τόπω τοῦτο φασκουσα τὸ ἀνελθεῖν, ἀλλὰ διάνοιαν μετεωρίσαι ἀπὸ τῶν περιπεζίων καὶ ἀνθρωπίνων. Ἄλλ' οἱ μάλιστα τὸ ἡγεμονικὸν τυπούμενοι διὰ καθαρότητα τῶν ἀπὸ τοῦ ἐνύλου βίου κτηλίδων, τῶν ἀξιοθέων τούτων καὶ τῶν τοιούτων τυγχάνουσι θεαμάτων.

Καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἦν ἠκουσα. Καὶ τοῦτο παρὰ τὴν τοῦ λόγου σύνταξιν, καὶ διατί, εἴρηται ἤδη.

A phum efficiens, ob victoriam de adversariis dæmonibus reportatam.

Et collyrium. Præceptum est ei qui cæcutit ad spirituale Domini **687** lumen, ut aptos oculos circuminungat. Per hoc autem suadetur progressus ad pœnitentiam. Aut collyrium demonstrat inopiam. Si enim dona excæcant oculos videntium, hos utique aperiet donorum carentia.

Ego quoscunque amo, arguo et erudio. Et merito. Nam qui amat, studiose erudit: quod etiam argumentum est immensæ benignitatis Domini erga immorigeros. Harum autem divitiarum arrabo est dilectio qua illos prosequitur qui digni sunt supplicio. Et quæ est illa eruditio? Ut æmulentur potentiora studia et per pœnitentiam ac resipiscentiam, nempe priorum delictorum mutationem, zelum sive imitationem assumant hi qui ex ruditate vel insolentia ad disciplinam declinarunt. Et quæ retributio benignitatem consequitur? Assiduitas ad ostium non molesta. Porro ostium in sequentibus dicit eorum qui vocantur ad resipiscentiam: quod ubi aperuerint salubriter ipsum pulsanti, cæteraque fecerint quæ sequuntur, mansueti bonique convivæ ingressu magnifice ac liberaliter reficientur.

Ecce sto ad ostium et pulso. Violentiam, inquit, non habet meus adventus: ostium cordis pulso, et una cum his qui aperiunt, super ipsorum salute lator. Delicias enim ac cœnam duco salutem hominum qua ipsi pascuntur, famemque audiendi verbum Dei ac tenebras erroris effugiunt.

Qui vicerit, dabo ei. Jam dictum est quod Græcanica disciplina hujusmodi sermonis compositionem talemque phrasis seriem solæcismum vocet, de quo minima est Ecclesiæ cura.

CAPUT X.

De viso ab ipso ostio in cælo, et throno ac viginti quatuor senioribus, et his quæ consequenter ostensa sunt.

IV, 1, 2. Post hæc vidi, et ecce ostium apertum in cælo. Et vox prima quam **688** audivi tanquam tubæ loquentis mecum dicens: Ascende huc et ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. Statimque fui in Spiritu.

Non quod sensibile ostium in cælo viderit tempore quodam clausum et alio apertum, hæc disserit, sed ita apparuit evangelistæ, ut per apertum ostium interiora necesse esset videri. Et vocem, inquit, audivi quæ tanquam tuba insonuit dicens: Ascende huc: non dicens ut hic loco ascenderet, sed mentem a pedestribus erigeret et humanis. Verum hi potissimum qui mentem purificant a maculis quæ in hac materiali vita contrahuntur, has et hujusmodi dignas de Deo visiones assequuntur.

Et vox prima quam audivi dicens. Et hoc præter sermonis dispositionem, et quam ob causam au

dictum est. Oportuit enim ita dicere : Et vox ejus qui loquebatur mecum dixit : Ascende huc : nam ita apto modo processisset.

IV, 2-5. *Etece thronus ponebatur in cœlo : et super thronum sedens aspectu similis lapidi jaspidi et sardio : et iris in circuitu throni similiter aspectu smaragdino : et in circuitu throni viginti quatuor sedes : et super viginti quatuor sedes vidi viginti quatuor seniores sedentes circumamictos vestibus albis, et super capita ipsorum coronas aureas. Et de throno egrediuntur fulgura et voces ac tonitrua. Et septem lampades ignis accensæ in conspectu throni ipsius, quæ sunt septem spiritus Dei.*

Spiritu, inquit, immutatus vidi thronum, per quem significatur Dei requies quam habet in sanctis : in ipsis enim collocatur tanquam capacibus divinarum specierum.

Aspectu similis lapidi jaspidi. Quoniam visum hic demonstrat Patrem, corporalem ipsi figuram non assignat, quemadmodum Filio in prima sua visione : sed pretiosis lapidibus ipsum assimilat : jaspide quidem utpote viridi, designante quod semper floreat, vitamque mortalibus afferat, juxta id quod dictum est, « et herbam servituti hominum ». Herba namque omne semen affert quod a Deo ordinatum est ad alimentum mortalibus : **689** jaspis autem appellatur eo quod assimiletur iō id est veneno aspidis : sardio vero propter terrorem Dei : habet namque Sardius ignis speciem. Quoniam enim ferri non posset Deus, si ad extremum usque justitiæ uteretur judicio, merito elementis ac boni præbet argumentum sardius, utpote terrenus quidem, et ignis speciem ferens lapis, ut aiunt, sed quem non solum terrori dicunt esse feris ac monstris, verum etiam virtutem habere curandi dolores ac molestias quæ nostris innascuntur corporibus. Ait enim magnus Epiphanius, ipsum, si iungatur curare tumores et plagas a ferro illatas. Animadvertendum est autem assumptos esse hoc loco lapides non pretii gratia, sed ob eam significationem quam ex colore habebant.

Et iris in circuitu throni. Iris quidem quæ sensu percipitur, quam divina Scriptura vocat arcum, ubi dicit : « Arcum meum ponam in nubibus ¹⁰, » ex solis repercussione exoritur, quando in nubis aquosæ densitate conclusus obijcit ipsam lucem, ejus per nubem emissionem, et variam ac omnigenam colorum apparentiam assumit. Et illa quidem iris talis est. Porro quæ thronum circumambibat, solius smaragdi speciem præ se ferebat. Iridem vero ipsam vocavit ab iride diversorum colorum quæ apud nos est, ut varietatem intelligamus studiosi divinarum angelorum ministerii : quorum diversitatem in unum terminat efficax ministerium, ad imitationem Domini, quandoquidem et hujus beneficentiam qua cuncta

A Ἐχρῆν γὰρ οὕτω λέγειν· Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λαλοῦντος μετ' ἐμοῦ· Ἀνάβα Ἰδε, ἔλεγεν. Οὕτω γὰρ προήχθη ἀρμολογῶντως.

Καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος ὁμοίος ὄρασει λίθῳ ἰάσπιδι καὶ σαρδίῳ· καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὁμοίως ὄρασει σμαραγδίνῳ· καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου, θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες. Καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους τοὺς εἰκοσιτέσσαρας, πρεσβυτέρους καθημένους περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς. Καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστράπαλ, καὶ φωναὶ, καὶ βρονταί. Καὶ ἐπὶ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, αἱ εἰσὶν ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ.

B Τῷ Πνεύματι, φησὶ, τυπωθεὶς, θρόνον ἐθεασάμην, δι' οὗ δηλοῦται ἡ ἐν τοῖς ἁγίοις ἀνάπαυσις τοῦ Θεοῦ. Αὐτοῖς γὰρ ἐνθρονίζεται ὡς χωρητικοῖς οὔσι τῶν θείων ἐμφάσεων.

Ὁμοίος ὄρασει λίθῳ ἰάσπιδι καὶ σαρδίῳ. Ἐπειδὴ τὸν Πατέρα τὸν ὁραθέντα ἐνταῦθα παρίστησι, σωματικὸν αὐτῷ χαρακτῆρα οὐ περιτίθησιν, ὡσπερ τῷ Υἱῷ ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτοῦ ὄρασει, ἀλλὰ τιμίους αὐτὸν λίθοις ἀπεικάζει, τῆς μὲν ἰάσπιδος ὡς χλοερᾶς σημαίνουσας τὸ ἀειθαλὲς ὄμοῦ καὶ φερέσθιον, καθὼ εἴρηται, « καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. » Πᾶν γὰρ σπέρμα χλοηφορεῖ πρὸς τροφήν τοῖς ζῴσι ἐπὶ Θεοῦ τεταγμένον. Ἰάσπις δὲ καλεῖται ὅτι ὁμοία, καὶ ἰῶ ἀσπίδος εἰκουῖα. Σαρδίῳ δὲ, διὰ τὸ φοβερὸν τοῦ Θεοῦ. Πυροειδὲς γὰρ τὸ σάρδιον. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ κατ' ἀκρας χρῆσθαι τῇ δικαιοκρίσει Θεῶν, οὐ φορητὸν, εἰκότως τοῦ ἀνεξικτάκου καὶ ἀγαθοῦ τὸ σάρδιον δεῖγμα παρέχει, ὡς τοῦ φοβεροῦ καὶ τοῦ πυροειδοῦς, ὡς φασὶ, λίθου. Ὅν οὐ μόνον φοβερόν φασιν εἶναι θηρίοις καὶ φάσμασιν, ἀλλὰ καὶ θεραπευτικὴν τῶν ἐπιφουμένων τῷ σώματι ἡμῶν ἀλγεινῶν ἔχει δύναμιν. Λέγει γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἰατροῦσθαι αὐτὴν οἰδήματά τε καὶ ἀπὸ σιδήρου πληγὰς ἐπιχρισμένην. Ἐπισημαντέον δὲ ὡς ἡ τῶν λίθων ἐνταῦθα παράληψις, οὐ τοῦ τιμίου χάριν, ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς χροῆς σημαίνον ἐσχεν.

Καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου. Ἡ μὲν αἰσθητὴ ἶρις, ἣν ἡ θεία Γραφή τόξον καλεῖ ἡνίκα φάσκει· « Τὸ τόξον μου τίθημι ἐν τῇ νεφέλῃ, » ἐκ τῆς ἀντανάκλασεως τοῦ ἡλίου συνίσταται, ὅταν ἐν παχύτητι νέφους ὕδατώδους ἀποληφθέντος, ἀντιφράσσηται μὲν αὐτὸ τὸ φῶς τὴν ἑαυτοῦ ἐκπομπὴν διὰ τοῦ νέφους, ποικίλην δὲ καὶ παντοειδῆ φαντασίαν χροῶν ὑποβάλλεται. Κάκεινη μὲν τοιαύτη ἡ ἶρις. Ἡ δὲ γε τὸν θρόνον περικυκλοῦσα, μονοειδὴς σμαραγδίζουσα. Ἴριν δὲ κέκληκεν αὐτὴν, ἀπὸ τῆς παρ' ἡμῖν ἰριδος ποικιλοχρωμάτου, ὡς ἂν τὸ διάφορον τῶν θείων ἀγγέλων τῆς ἀγαθοεργοῦς ἐννοήσωμεν λειτουργίας, ὧν τὸ διάφορον εἰς μίαν ἐνεργητικὴν ἀποτελεῦσθαι χρεῖαν, κατὰ μίμησιν τοῦ Δεσπότη. Ἐπεὶ καὶ τοῦτου τὸ πάντροπον καὶ εὐεργετικὸν, ἡ χλοάζουσα τῆς ἰάσπι-

δος λίθου χροιά παραηλουῖν ἐβούλετο, τῷ πρασίῳ A εἶδει τῆς σμαράγδου λίθου ὁμοιουμένην.

Θρόνοι εικοσιτέσσαρες. Θρόνον, οὐκ ἄλλο τι ἐν-
ταῦθα χρῆ νοεῖν, εἰ μὴ τὸ πρὸς τὰ θεῖα προστάγματα
φιλότιμον πρὸς ἐργασίαν. Μόνως γὰρ ἂν οὕτως
παρασκευασθεῖσα ψυχὴ, ὄχημα θεῖον ἀμιλλόν ἐστι
τῶν Χερουβίμ.

Πρεσβυτέρους καθημένους. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ δὲ
τῶν εικοσιτεσσάρων πρεσβυτέρων ὧδ' ἂν θεωροῖτο ἡ
ὑπεράρχιος καὶ ἡ ὑπέρθεος παναγία Τριάς, τὸν ἑβδο-
ματικὸν ἀριθμὸν, ὃν καὶ σύστοιχον τῷ ὁρατῷ αὐτῆς
συστήματι τούτῳ ἔθετο, καταρχὰς κατὰ τὸ ἀνεξ-
ερεύνητον τῆς ἑαυτῆς σοφίας βάθος ἰσαριθμῶς ἑαυτῇ
ἀνελίξασα, τὸν εικοσιτέσσαρα ἀριθμὸν ὑπέφηνε.
Τριάκις γὰρ ἑπτὰ, εἴκοσι καὶ ἓν ἀποσωρεύει τοῦ
ἀπολειπομένου ποσοῦ τοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἀριθμοῦ, B
ὃς ἐστὶν ὁ τρία τῆ παντουργῶ θεῖα Τριάδι ἀνατεθείς.
Διὸ καὶ ὁ ἑβδομος ἀριθμὸς τριαδικῶς ἀνελιχθεὶς, μετὰ
τοῦ ἀνελιχθῆναι, τὸν εικοσιτέσσαρα ἀπετέλεσε. Τῷ
ἑβδόμῳ δὲ, οὐ καὶ διὰ παντὸς τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου
τούτου χωρεῖ, καὶ κατὰ τινα ἑαυτοῦ δύναμιν θνητῇ
φύσει ἀδύνατον εἰς τόδε εἰδέναι; Ἰσάριθμοι δὲ τοῖς
θρόνοις οἱ καθήμενοι, καὶ πρεσβύτεροι, οὐ νεώτεροι,
ἐπεὶ καὶ ἡ ἐπαγγελία τῆς κληρονομίας πρεσβυτάτη,
ὡς πρὸ καταβολῆς κόσμου προητοιμασμένης ἡμῖν
βασιλείας. Πάντως δὲ τοῖς πρὸ καταβολῆς κόσμου τὸ
ἐπαθλον ἔχουσιν ἐτοιμασθῆν, οὐχ ὡς νεωτέροις, ἀλλ'
ὡς ἐγγηράσασιν τοῖς θεοῖς προστάγμασι δίδονται ἡ
αἰώνιος βασιλεία. Χρυσοῦς δὲ φησι τοὺς στεφάνους.
Οὐδὲ γὰρ εἶχέ τι χρυσοῦ τιμαλφέστερον τοῖς ἐν τῷ C
παρόντι βίῳ ἐνστρεφομένοις ὑποτίθεσθαι πρὸς ἑναργῆ
γνώσιν.

Καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι. Τὰς ἑπτὰ
λαμπάδας, αὐτὸς ἠρμήνευσεν ἑπτὰ πνεύματα, ἅτινα,
ἦτοι ὡς Ἰσαΐας, τὰ θεῖα τοῦ Πνεύματος χάρισματα,
σοφίας, ἰσχύος, βουλής, καὶ τὰ τούτοις ἐξῆς δεῖ νοεῖν,
ἦ, ὡς Εἰρηναῖος καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς, τὰ λει-
τουργικὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐξέχοντα ταγμάτων. Ἐπτὰ
μὲν, διὰ τὴν ἐφορείαν τοῦδε τοῦ κόσμου τοῦ τῷ
ἑβδόμῳ σύστοιχου ἀριθμῷ, ἦ, ὡς ἤδη παρεθέμεθα.
Καιόμεναι δὲ, διὰ τὸ ἀνένδυτον καὶ διηνεκὲς τῆς περὶ
τὸ θεῖον ἀγιαστίας. Τοιοῦτον γὰρ καὶ πῦρ τοῦτο τὸ
ἐνυλον ἀδιαλείπτως φωτίζον καὶ φλέγον. Διὸ καὶ ὁ D
προφήτης φησὶν· « Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ
πνεύματα. »

Καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα ὑαλίνη
ὁμοία κρυστάλλῳ. Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ
κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλ-
μῶν ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν· καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶ-
τον ὅμοιον λέοντι· καὶ τὸ δεύτερον ζῶον, ὅμοιον
μύσχοι· καὶ τὸ τρίτον ζῶον, ἔχον πρόσωπον ἄν-
θρώπου· καὶ τὸ τέταρτον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ.

Θαλάσση ἀπεικάζει τὸ κατενώπιον τοῦ θρόνου, τὸ

nutrit, indicare voluit virens lapidis jaspium color,
assimilatus in speciem viridati lapidis smaragdi.

Viginti quatuor sedes. Sedem non aliud quippiam
oportet hoc loco intelligere quam studiosum cona-
tum ad operationem divinorum jussorum. Solo
enim hoc modo preparata anima divinum est ve-
hiculum, quemadmodum et ipsa Cherubin.

Seniores sedentes. De numero viginti quatuor se-
niorum hoc loco considerandum erit. Superemi-
nens et divinissima sanctissimaque Trinitas nu-
merum septenarium, quem etiam affinem posuit
huic suæ multitudini, initio juxta inscrutabilem suæ
sapientiæ profunditatem æquali numero sibi ipsi
convolvens, numerum viginti quatuor ostendit. Si-
quidem ter septem viginti et unum efficiunt, 690
qui est numerus deficiens a viginti quatuor ternario,
qui ternarius divinæ Trinitati omnium crea-
trici consecratus est : ideo quoque septenarius
numerus tertio circumvolutus una cum circumvol-
vente ternario numerum viginti quatuor perfecit.
Septenarii autem numeri num totus hic mundus
sensibilis capax est secundum suam virtutem mor-
tali nature cognitu impossibilem? Æquali au-
tem numero cum sedibus sunt hi qui sedent, et se-
niores sunt, non juniores : quoniam promissio quo-
que hæreditas vetustissima est, utpote parato nobis
regno ante mundi constitutionem : porro his qui
preparatum habent ante mundi constitutionem præ-
mium, non tanquam recentioribus, sed tanquam
inveteratis in divinis præceptis datur regnum æter-
num. Demum aureas dicit esse coronas : neque
potuit quidquam auro pretiosius proponere his
qui in hac vita versantur ad efficacem et operosam
cognitionem.

Et septem lampades ignis accensæ. Septem lam-
pades ipse interpretatus est septem spiritus : quæ
aut, sicut habet Isaias, divina Spiritus dona oportet
intelligere, nempe sapientiæ, fortitudinis, consilii,
et quæ post hæc sequuntur : aut, sicut Irenæus et
Clemens qui varia consarcinavit, ministrantes et
eminentes supra ceteros ordines. Septem quidem,
eo quod huic mundo præsideant, qui cum numero
septenario nescio quid cognatum habet : aut sicut
jam proposuimus : accensæ vero, propter conti-
nuum tenorem ac perpetuitatem sanctimonie circa
divina. Talis est namque et ignis hic materialis in-
cessanter illuminans ac inflammans : ideo quoque
ait Propheta : « Qui facit angelos suos spiritus et
ministros suos ignem urentem ».

IV, 6, 7. Et in conspectu throni tanquam mare vi-
treum simile crystallo. Et in circuitu throni qua-
tuor animalia plena oculis ante et retro : et primum
animal simile leoni, et secundum animal simile vi-
tulo, et tertium animal habens faciem hominis, et
quartum animal simile aquilæ volanti.

Mari assimilat id quod est in conspectu throni,

¹¹ Psal. ciii, 4.

maximam et incomparabilem significans multitudinem divinarum virtutum quæ in circuitu throni Dei sunt, quod et Daniel significare vult per millenarium et myriadicum numerum. Vitreum autem mare et crystallinam **691** habens speciem, splendorem designat incorporarum naturarum et ipsius throni, sive angelicæ vitæ tranquillitatem, ut quæ immobiliter conglutinata sit sicut vitrum et crystallus, sic ut nulla sorde obtenebrata ad insensatas turbationes circumflectatur.

Et in circuitu throni quatuor animalia. Quatuor hæc animalia nonnulli et quatuor Evangelia et quatuor generales acceperunt virtutes : ut leo quidem significet fortitudinem, et Evangelium secundum Joannem, quod etiam sanctus Irenæus Lugdunensis dicit æterni regni significativum esse, per illud : *« In principio erat Verbum : »* per vitulum autem justitiam tanquam propriis contentam laboribus, et Evangelium juxta Lucam, tanquam legitime et sacerdotali modo Christi genealogiam describens : per aquilam vero temperantiam, nam de hac testimonium datur huic animali, et Evangelium juxta Marcum, utpote compendiosum et a prophetico Spiritu incipiens. Porro per hominem prudentiam, et Evangelium juxta Matthæum, ut qui naturaliter et non lege prædicaverit Christi nativitatem. Fortassis autem et per hæc significatur Christi dispensatio : per leonem, tanquam rex ostenditur : per vitulum, ut sacerdos, imo magis ut sacrificium ; per hominem, quod propter nos vir sit effectus : per aquilam, tanquam dator vivifici Spiritus ac super omnes devolantis. Aut quod per quatuor hæc animalia Dei aspectum assequatur creatura ex quatuor elementis commista : nempe igne, aqua, terra, aere, tanquam hæc animalia visa ad designationem mundanorum elementorum referantur : leo quidem, propter animositatem et audaciam ad ignem designandum ; vitulus autem, propter operationes circa terram, ipsam terram quam exercet ; homo vero aërem, siquidem homo cœlestis ac sublimis creatura est propter mentis subtilitatem. Porro aquila ad aquam designandam ; ex aquis enim nactæ sunt volucres generationem.

IV, 8-11. *Et quatuor animalium singula habebant alas senas in circuitu, et intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte dicentia : Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venit. Et quandocunque dederint illa animalia gloriam et honorem **692** et gratiarum actionem sedenti in throno qui vivit in sæcula sæculorum, procident viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabunt viventem in sæcula sæculorum. Et abjicient coronas suas ante thronum, dicentes : Dignus es, Domine et Deus noster sancte, accipere gloriam et honorem ac potentiam, quoniam tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant et creata sunt.*

ἄπειρον καὶ ἀνείκαστον πλῆθος τῶν κυκλούντων θείων δυνάμεων τῷ θρόνῳ σημαίνων τοῦ Θεοῦ. Ὁ καὶ Δανιὴλ διὰ τοῦ χιλιακοῦ καὶ μυριαδικοῦ ἀριθμοῦ παριστᾶν βούλεται. Ἡ δὲ ὑαλίνη καὶ κρυσταλλοειδὴς θάλασσα τὴν διαύγειαν τῶν ἀσωμάτων φύσεων σημαίνοντός ἐστιν, καὶ τοῦ περὶ τὸν θρόνον, ἦγουν τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς τὸ ἀτάραχον, ἅτε ἀκινήτως ὡς ὑαλὸς πεπηγυῖα καὶ κρύσταλλος, τῷ μηδὲ μιᾷ κηλίδι σκοτουμένη πρὸς ἀνοήτους περισπᾶσθαι κλονήσεις.

Τέσσαρα ζῶα γέμοντα. Ταῦτα τὰ τέσσαρα ζῶα τινες, καὶ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια καὶ τὰς τέσσαρας γενικὰς ἀρετὰς ἐξέλαβον, τοῦ μὲν λέοντος δηλοῦντος τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ὃ καὶ Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνου ἁγίος φησι τῆς προαιωνίου βασιλείας εἶναι δηλωτικὸν, διὰ τοῦ · « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος · » τοῦ δὲ μόσχου, τὴν δικαιοσύνην, ἅτε τοῖς οἰκείοις ἀρχουμένου πόνοις, καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, ὡς νομικῶς καὶ ἱερατικῶς τὸν Χριστὸν γενεαλογήσαντα · τοῦ δὲ ἀετοῦ τὴν σωφροσύνην (ταύτῃ γὰρ μαρτυρεῖται τὸ ζῶον) καὶ τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον σύντομον ὄν, καὶ ἀπὸ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος ἀρξάμενον · τοῦ δὲ ἀνθρώπου τὴν φρόνησιν, καὶ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὡς φυσικῶς καὶ οὐ νόμῳ κηρύξας τὴν Χριστοῦ γέννησιν. Ἴσως δὲ καὶ διὰ τούτων ἡ οἰκονομία Χριστοῦ δηλοῦται. Διὰ τοῦ λέοντος, ὡς βασιλεύς. Διὰ τοῦ μόσχου, ὡς ἱερεὺς, μᾶλλον δὲ καὶ ἱερεῖον. Διὰ τοῦ ἀνθρώπου ὡς δι' ἡμᾶς ἀνδρωθεὶς. Διὰ τοῦ ἀετοῦ, ὡς χορηγὸς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος καὶ ἐπὶ πάντα καταπτάντος. Ἡ ὅτι διὰ τῶν τεσσάρων τούτων ζῶων, ἢ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, πυρὸς, ὕδατος, γῆς, ἀέρος, σύγκρατος κτίσις τῆς ἐποφίας τοῦ Θεοῦ τυγχάνειν, ὡς ἐκ τούτων ὁραθέντων ζῶων εἰς ὑποτύπωσιν ἀναφερομένων τῶν κοσμικῶν στοιχείων, λέοντος μὲν, διὰ τὸ θυμικὸν καὶ θερμὸν, εἰς τὸ πῦρ. Μόσχου δὲ, διὰ τὰ περὶ τὴν γῆν ἔργα εἰς τὴν γῆν. Ἀνθρώπου δὲ, εἰς τὸν ἀέρα. Οὐράνιον γὰρ καὶ μεταρσίον φυτὸν ἄνθρωπος διὰ τὴν τοῦ νοῦ ὁρατότητα. Ἀετοῦ δὲ εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐξ ὕδατων γὰρ ἡ γέννησις τοῖς πτηνοῖς.

Καὶ τέσσαρα ζῶα ἓν καθ' ἓν, εἶχον ἀνὰ πτέρυγας ἕξ κυκλόθεν. Καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν, καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς λέγοντες · Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Καὶ ὅτι ἂν δῶσι τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες · Ἄξιός ἐστι, ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἅγιος, λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαμν. Ὅτι σὺ ἔκτισας πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημα σου ἦσαν καὶ ἐκτίσθησαν.

Εἰπὼν τὰ τέσσαρα ζῶα τὰ τὸν θρόνον κυκλοῦντα, καὶ τὸ εἶδος ἐκάστου διεξελθὼν, ὃ καὶ ἡμεῖς ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν κατὰ τὸ κατ' ἀξίαν δοθὲν χάρισμα παρεθέμεθα, ὅτι τὸ προνοητικὸν περὶ πᾶσαν τὴν περιγείον αὐτοῦ κτίσιν παριστῶντός ἐστι τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ τέσσαρα ζῶα ἰσάριθμα τῇ τετρακτύϊ τῶν ποιότητων, δι' ὧν τὰ στοιχειώδη σώματα ὑπέστη τοῦδε τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, νῦν καὶ τὸ τῆς λειτουργίας ὀξὺ ῥόπον (20) αὐτῶν παρίστησιν, ὃ καὶ Δαυὶδ παρίστησι διὰ τοῦ, « Δυνατοὶ ἰσχυροὶ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ, τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τῶν λόγων αὐτοῦ, » οἶονεὶ οὐκ ἔρθη τὸ πρόσταγμα τὴν συντέλειαν τοῦ προτεταγμένου, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἐντολῆς ἠνύσθη τὸ βούλημα. Τὸ τάχος δὲ διὰ τῶν πτερύγων ἕξ κατανύεσθαι φησιν ἐκάστῳ. Τοῦτο γὰρ τὸ, ἐν καθ' ἐν (21), ἐνυποφαίνει, ἵνα μὴ τις τὰς ἕξ πτέρυγας ἀκούσας, κοινῇ ταύτας προεἶναι νομίσῃ. Τὸ δὲ κυκλόθεν οὐ τῶν πτερύγων, ἀλλὰ τῶν τεσσάρων τὴν στάσιν ἐμφαίνει, ὅτι μὴ στοιχηδόν, ἀλλὰ καὶ κυκλικῶς ἦν. Τῶν δὲ πτερύγων ὁ ἀριθμὸς τὸ τέλος αἰνίσσεται τῆς λειτουργίας, καὶ τὸ πρὸς ὃ ἡ λειτουργία πέλει. Καὶ γὰρ ὁ ἕξ ἀριθμὸς παρὰ τοῖς τὰ τοιαῦτα κομποῖς ἀνυμνεῖται· οὐδὲν δὲ παρὰ τοῖς τὴν αἰσθησὶν ἀνάβεσηκόσιν ἀτελεῖς, οὐδὲ τὴν ἐκ μεταμελείας συμπλήρωσιν ἐκδεχόμενον. Ἐξ δὲ πτέρυξιν ὁ θεῖος Διονύσιος τὰ νοερά ζῶα διηρητῆσθαι φησι, δυοὶ τὰ πρόσωπα καλύπτοντα, ταῖς δὲ δυοὶ τοὺς πόδας, ταῖς μέσαις δὲ πετασθαι, ἵνα περὶ τὰ ὑψηλότερα καὶ βαθύτερα τῆς οικείας καταλήψεως φανῇ αὐτῶν ἡ εὐλάβεια, δι' ἣν τοῖς μέσοις προστάσσεσθαι τὰς ἀρχικὰς αὐγὰς θεοῖς ζυγοῖς ἀνατείνειν. Τὸ δὲ κυκλόθεν, διὰ τὸ παντεπίσκοπον παρείληπται. Τὸ δὲ ἔσωθεν, ὅτι οὐδὲν τὰ θεῖα λαμβάνειν δύναται, οὐδὲ τῶν ἐν παραθύστῳ τισὶ τελουμένων. Τὸ δὲ· « Ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν, » οὐχ ὅτι ἔγκοπὸν τι ὑφίστανται, τῇ ἀνευδότῳ λειτουργοῦντα ὑμνωδία. Περὶ τὴν αἰσθητὴν γὰρ κτίσιν ὁ κόπος· ἀκάματα δὲ πάντα ὅσα ὑπὲρ τὴν ὕλην. « Ἐκεῖ δὲ, » κατὰ τὸν εἰπόντα, « ἀπέδρα ὀδύνη λύπη, καὶ στεναγμός. » Οὐ τὸ ἔγκοπον οὖν τὸ· « Ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσι, » παριστᾶ, ἀλλὰ τὸ περὶ τὴν θεῖαν ὑμνωδίαν ἀνευδοτον, ὡσπερὶ κατεντροφῶντων πρὸς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ θεοῦ καὶ συντελουμένων. Τὸ δὲ τρισυπόστατον τῷ τριπλασιασμῷ τῆς δόξης καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ ἔχομεν νοεῖν.

quid significatur per hoc quod dicitur, *Requiem non habent*, sed continuus tenor circa divinam laudem, ut quod deliciose versentur ac perfecta sint ad gloriam et laudem Dei. Demum triplicatione gloriae ac sanctitatis intelligere possumus personarum trinitatem.

Προσῶνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι. Διὰ τούτων δηλοῦται καὶ τοὺς νοηθέντας ἡμῖν πρεσβυτέρους κοινωνοὺς εἶναι τῆς ὑμνωδίας τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ὁμολογοῦντας ἐκ Θεοῦ κεκομίσθαι τῆς τῶν νοητῶν ἐχθρῶν νίκης τὴν δύναμιν. Ἐπισκοπητέον δὲ τὴν τῶν χρονικῶν διαστημάτων ἐν τῇ ἀφηγήσει ἀκρίθειαν. Ἀπὸ γὰρ τῆς τῶν ἐνεστιῶτων ἐπαγγελίας, ἐπὶ τὰ μέλλοντα χωρεῖ, οὐκ ἀσυνεσίᾳ τοῦτο

A Postquam dixit quatuor animalia in circuitu throni, et cujusque figuram retulit, quod et nos, quantum possibile fuit juxta datum nobis donum, debito modo enarravimus, nempe quod significant Dei providentiam quam exhibet circa universam suam terrenam creaturam : atque idcirco quatuor animalia æquali constituta sunt numero cum quaternione qualitatum, quibus elementata corpora (ut ita loquamur) hujus materialis mundi constituta sunt : nunc eorum quoque demonstrat ad obsequia alacritatem, quod et David ostendit dicens : « Potentes virtute facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum ejus ¹² : » hoc est, non prævenit præceptum completionem ejus quod præordinatum est, sed simul ut præcipit, perfectum est id quod vult. Porro velocitatem per senas alas dicit cuique contingere : hoc enim subindicat vox *singula*, ne quis audiens senas alas, vulgari modo has adesse existimet. Quod autem ait, *in circuitu*, non alarum, sed quatuor animalium statum designat, quod non erant more elementorum, sed in modum circuli. Numerus vero alarum perfectionem designat ministerii, et id circa quod versatur ministerium : siquidem numerus senarius apud eos qui in hujusmodi rebus disertii sunt, non laudatur, verum apud eos qui sensum supergrediuntur, nihil habet inutile, ne id quidem quod supplementum suscipiat ex poenitentia proveniens. Porro senis alis composita fuisse spiritualia animalia dicit divus Dionysius, quarum duabus facies operirent, duabus vero pedes, et duabus quæ mediæ erant volarent : ut circa sublimiora ac profundiora suæ apprehensionis videatur ipsorum esse cultus, propter quem mediis præciperetur eximios splendores divinis sedibus concitare. Quod autem additur *in circuitu*, propter universorum inspectionem traditum est : *intus* autem, quia nihil latere potest ea quæ divina sunt, ne ea quidem quæ a nonnullis **693** sunt in occulto. Cæterum requiem non habent : non quod laboriosum aliquid subeant continuo cantu ministrando. Circa sensibilem enim creaturam est labor, infatigabilia autem sunt quæcumque dicuntur immaterialia : « Et ibi, » ut ait ille, « fugit dolor, luctus ac gemitus ¹³. » Non igitur laboriosum ali-

B Procident viginti quatuor seniores. Per hæc nobis significatur ipsos quoque seniores quos consideravimus participes esse cantus ac laudis cœlestium virtutum, cum Deo referunt acceptam potentiam ac victoriam, quam de spiritualibus hostibus retulerunt. Consideranda est autem diligentia in narratione distinctionum temporum : siquidem a promissione presentium procedit ad futura : non sine

¹² Psal. cii, 20. ¹³ Isa. xxv, 10.

(20) Vocem ὀξὺ ῥόπον non habet vulg. edit.

(21) Eidem desunt voces, τὸ, ἐν καθ' ἐν.

prudencia hoc faciens, sed ostendens quod etiam ante novissimum præconium eorum qui recte operantur, sit aliqua gratiarum actio his qui defunguntur præsentī laborioso stadio, concedentes præfixo termino, cum unicuique definitum sit id quod utile est : utpote recipiendo etiam commensuratas ad futurum et indissolubile sæculum retributiones : sive sit miraculorum accessus, sive alia quævis beneficia. Non igitur configuratio erga Jesum Christum Dei Filium incarnatum, a ministrantibus procedens spiritibus, pariterque cum illis et ab omnibus qui sese præstiterunt eximios operibus, et benedictio ac laudatio, ultimo duntaxat die reposita est, sed etiam in præsentī : quemadmodum is qui conspicitur transitus distinctionum temporum demonstravit his qui acute possunt perspicere.

Et abjicient coronas suas. Coronas ante thronum abjicere victoriam significat, veluti nunc quoque in his videre est qui vincunt in certaminibus. Thronus vero dominationem ac potentiam designat. Est autem corona regni insigne. Qui igitur coronas ante thronum abjiciunt, quid aliud quam certum ac æternum regnum et victoriam adversus omnes, Deo per omnia referunt? dicentes : Tibi, Domine, ab omnibus debetur gloria tanquam conditori ac plasmatori, et qui, cum non essent, produxisti ut essent, conservas ac contines.

694 CAPUT XI.

De libro signato sigillis septem qui erat in manu Domini, quem nulla creata natura potuit aperire.

V, 1-5. *Et vidi in dextera sedentis in throno librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem. Et vidi angelum fortem prædicantem voce magna : Quis est dignus aperire librum et solvere signacula ejus? Et nemo poterat neque in caelo neque in terra neque subter terram aperire librum neque aspicere illum. Et ego flebam multum, quod nemo dignus esset inventus aperire librum neque aspicere illum. Et unus de senioribus dicit mihi : Ne fleveris.*

Quæ ad dexteram Dei sunt designant animæ bona, quæ etiam parcemiastes Solomon ostendit in dextera sapientiæ reponi, per vitam ea significans dicendo : « In dextera ipsius vita ¹⁴. » Quæ vero a sinistris, bona corporis et mortalem hanc vitam : quæ per gloriam ac divitias innuit dicens : « In sinistra ipsius divitiæ et gloria. » De throno vero dictum est quod potestatem ac eminentiam significet ejus qui super ipsum sedet. Quid est autem liber nisi sapientissima et incomprehensibilis Dei memoria? quam et prophetæ David et Moses præsignarunt : ille quidem cum diceret : « In libro tuo omnes scribentur ¹⁵ : » hic autem cum ait : « Aut dele me de libro quem scripsisti ¹⁶. » Porro intus et foris

Λ ποιῶν, ἐνδεικνύμενος δὲ ὡς καὶ τῆς πρὸ τῆς τελευταίας τῶν κατορθούτων ἀναρρήσεως, ἔστι τις τοῖς ἀπεχθύνουσι τὸ παρὸν ἐναγώνιον στάδιον, τῷ τεθειμένῳ ὑπέκχουσιν ὄρω, τοῦ συμφέροντος ἐκάστη ὠροθετηκότης, εὐχαριστία, ἅτε καὶ ἀντιλαμβάνουσι συμμέτρους πρὸς τὸν μέλλοντα καὶ ἀκατάλυτον αἰῶνα τὰς ἀντιδόσεις, ἧτοι θαυμάτων περιουσίαν, ἢ καὶ τινὰς ἐτέρας εὐεργεσίας. Οὐκ οὖν ἐπὶ τῆς τελευταίας μόνον τεθηταύρισταὶ ἡμέρας, ἢ ἀπὸ τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων καὶ τῶν ἐκείνοις ἐναμιλλῶν ἀνθρώπων ἐξαιρέτως τῷ ἔργῳ δειχθέντων πρὸς τὸν σαρκωθέντα Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὑποτύπωσις καὶ εὐφημία καὶ αἶνος, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος, ὡς ἡ δοκοῦσα τῶν χρονικῶν διαστημάτων παράβασις τοῖς ὀξυωπεῖν δυναμένοις ὑπέστησεν.

Καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν. Τὸ βαλεῖν τοὺς στεφάνους ἐνώπιον τοῦ θρόνου, τὴν νίκην δηλοῖ, ὡς καὶ νῦν ἐπὶ τῶν νικούντων ἀγῶνας ἔστιν ἰδεῖν· ὁ θρόνος δὲ τὴν κυριότητα καὶ ἐξουσίαν. Ἔστι καὶ βασιλείας ὁ στέφανος σύμβολον. Βάλλοντες οὖν ἐνώπιον τοὺς στεφάνους τοῦ θρόνου, τί ἂν ἄλλο, ἢ τὴν ὄντως καὶ ἀληθῆ βασιλείαν, καὶ τὴν κατὰ πάντων νίκην, τῷ ἐπὶ πάντων ἀνατιθέασι Θεῷ; λέγοντες· Σοὶ, Δέσποτα, παρὰ πάντων ἐποφείλεται δόξα, ὡς κτίστη καὶ δημιουργῷ, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι προσαγωγῆι καὶ συντηρητῆι τε καὶ συνοχεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

C Περὶ τῆς βιβλίου τῆς ἐσφραγισμένης σφραγίσιν ἐπτά τῆς ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ, ἣν οὐδεὶς ἀνοίξει δύναται τῆς κτιστῆς φύσεως.

Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιάν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, κατεσφραγισμένον σφραγίσιν ἐπτά. Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρῦσσοντα ἐν φωνῇ μεγάλη· Τίς ἄξιός ἐστιν ἀνοίξει τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοίξει τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. Καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολὺ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιός εὐρέθη ἀνοίξει τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. Καὶ εἶς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι· Μὴ κλαίει.

Τὰ ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, τὰ κατὰ ψυχὴν αἰνιττεται ἀγαθὰ, ἅπερ καὶ ὁ παροιμιστής Σολομών ἐν τῇ δεξιᾷ ἀποκεῖσθαι δηλοῖ τῆς σοφίας, ἃ διὰ τῆς ζωῆς ὑπέφηγεν εἰπών· « Ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς ζωὴ· » τὰ δὲ ἐξ ἀριστερῶν, τὰ κατὰ σῶμα καὶ τὴν θνητὴν ταύτην ζωὴν, ἅπερ διὰ τῆς δόξης καὶ τοῦ πλοῦτος ἠνίχαστο φήσας· « Ἐν τῇ ἀριστερᾷ πλοῦτος καὶ δόξα. » Ὁ δὲ θρόνος, ὅτι τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐπόχου σημαίνει, εἴρηται. Τί δὲ τὸ βιβλίον; Ἡ πάνσοφος τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνεπληπτος μνήμη. Ἦν καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ καὶ Μωϋσῆς παρεδήλου, ὁ μὲν διὰ τοῦ· « Ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφήσονται· » ὁ δὲ διὰ τοῦ· « Κάμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βιβλίου ἧς ἔγραψας. » Τὸ δὲ ἔσωθεν γεγράφθαι καὶ ἔξωθεν,

¹⁴ Prov. III, 16. ¹⁵ Psal. CXXXVIII, 16. ¹⁶ Exod. XXXII, 32.

καὶ σφραγίσαι κατησφαλίσθαι ἑπτὰ, τὸ ἔσωθεν μὲν, A οἱ ἐξ Ἱερουσαλήμ ἃν εἶψαν γεγραμμένοι, ὡς θεοσεβεῖς τῆ ὁδηγία τοῦ νόμου, τὸ ἔξωθεν δὲ καὶ τῆ χειρὸνι μορᾶ, οἱ ἐξ ἐθνῶν. Αἱ δὲ ἑπτὰ σφραγίδες, τῷ ἑκτῷ ἀριθμῷ τὸ ἐπίσημον ἔχουσαι, τὰς κατὰ τὸν θνητὸν τοῦτον κόσμον τῶν ἡμερῶν μεταβολὰς τε καὶ διαδοχὰς σημαίνουσαι τί ἂν ἄλλο συνιέναι παρέχοιεν, ἢ τὸ μηδένα πλὴν μόνου Θεοῦ τὰ κατὰ τὴν διέξοδον τοῦ βίου ἐκάστου ἡμῶν ἐξακριβοῦν ἔχειν, εἰδέναι; Ἦ οὖν τοῦτο· ἢ τὸ κεκλιῖσθαι τὸ βιβλίον καὶ τοῦτο βουλομένου παριστᾶν ἐστὶ, τὸ μηδένα ἡξιώσθαι θείας ἐποψίας, πλὴν ὀλιγίστων. « Πάντες γὰρ ἐξέκλιναν, ἅμα ἡχρειώθησαν » τὴν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας τοῦ Ἀδάμ ἀχρείωσιν, καὶ ἀπολωλέκασιν τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν.

Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο. Ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς ἠδύνατο. Τὸ δὲ ὡς ἀρνίον καὶ μάλα, ὡς ἤδη εἴρηται καὶ διὰ τοῦ Δαυὶδ κατὰ τό· « Πρωτὶ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου, » πρωτὶαν τὴν διὰ σαρκὸς ἐπιδημίαν τοῦ Κυρίου λέγοντος, δι' ἧς ἐπιδημίας ἄνθρωποι καὶ θείας ἐποψίας ἡξιώθημεν παραστάντες, ἡγούν παραστῆναι ἀξιωθέντες παρὰ τοῦ τὰ κατεβόραγμα ἀνορθοῦντος, καὶ τὰ συντετριμμένα συσφιγγοντος. Δι' ἃ καὶ ἡ πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ εὐσπλαγχνος ὠκονομήθη ἐπιδημία. Καὶ διὰ ταύτην τῶν προφητῶν αἱ δεήσεις εἰσηκούσθησαν, ὧν ἐστὶ καὶ ἡ, « Κλῖνον τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατάβηθι. »

Καὶ ἐγὼ ἐκλαίον, ὅτι οὐδεὶς ἀξιὸς εὐρέθη. Οὐδὲ γὰρ ἄγγελος, οὐκ ἄνθρωπος ταῦτα κατώρθωσεν, ὡς C φησὶν Ἡσαΐας, οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ἔσωσεν αὐτούς. Οὔτε οὖν τῶν ἀσάρκων τις, οὔτε τῶν ἐν σαρκὶ ἢντων, οὔτε τῶν ἐκ σαρκὸς ἀποδεδημηκότων, τὴν ἀκριβῆ τῶν θείων εἴληψε γνῶσιν. Τοῦτο γὰρ τὸ συνεπτύχθαι δηλοῖ τὸ βιβλίον, οἷονεὶ τὸ πάση κτιστῇ φύσει ἀνεπινοήτα εἶναι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ. Κτιστῇ μὲν οὖν φύσει συνέπτυκται τὸ βιβλίον, καὶ οὐ μόνον ἀνοίξαι τις αὐτὸ ἀδυνάτως ἔχει, ἀλλ' οὐδὲ βλέπειν, τουτέστιν οὐδὲ ἀτενῶς πρὸς τὰ θεῖα κρίματα ἔχυσεν ὄρα. Ἀλλ' οἱ τοσοῦτου ἀναπεπλησμένοι τοῦ ἀναξίου, ἐπειδὴ αὐτοῖς ἡ τοῦ ἀρνίου ἐπιδημία παρέστη, τὰ πρὶν ἄπορα, εὐπορα κατέστη, καὶ τὰ δυσχερῆ, ῥᾶδιά τε καὶ εὐχερῆ.

Καὶ εἰς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων. Εἰς τῶν πρεσβυτέρων, ἡγούν τῶν θειοτέρων δυνάμεων. Οἱ καὶ αὐτοὶ τῆ πρὸς ἡμᾶς σχέσει χαρᾶς πληροῦνται, ὡς καὶ ὁ Κύριος φησὶ· « Χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἀμαρτωλῷ μετανοῶντι. » Εἰ δὲ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ τοῦτο, πόση καὶ τίς ἡ χαρὰ συσταίῃ ἐπὶ πολλοῖς; δι' ἣν καὶ ἡ παρρησία τοῦ ἀρνίου, ὃ ἤνοιξε τὸ βιβλίον εἰς τὴ γνῶναι τὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ ἡμῶν παραγεγονότα. Καὶ ὅτι τοῦτο, αὐτὸς ἡμᾶς διδάσκει ὁ Κύριος λέγων· « Οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. »

A scriptum esse septemque sigillis signatum, hoc erit, ut intus quidem scripti dicantur qui sunt ex Hierosolymis tanquam Dei cultores legis ducatu. foris autem sive a tergo et deteriori parte, qui ex gentibus. Septem vero sigilla septenario numero insigne habentia et significantia dierum varietates ac successiones quæ in transitorio hoc mundo contingunt, quid aliud intelligendum præbent nisi quod nemo præter solum Deum exacte scire possit quæ in exitu vitæ 695 cujusque nostrum expectentur? Aut igitur hoc ita est: aut clausum esse librum, hoc demonstrare volentis est, nullum divino aspectu dignum haberi præter paucissimos. Si quidem « omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, » inutilitate quæ ex peccato Adam contracta est: et perdididerunt libertatem quæ est erga Deum.

Et nemo poterat. Hominum quidem nullus poterat, is autem qui Agno similis erat maxime: quemadmodum etiam per David jam dictum erat, « Mane exaudies vocem meam »¹⁷, « mane vocando adventum Domini per carnem, per quam presentiam vel adventum nacti sunt homines divinum aspectum, sive ut ante illum sisterentur digni effecti sunt, ab eo qui collapsa erigit, et contrita reparando constringit. Propter hæc etiam misericors illius ad nos accessus ordinatus est, et propter hunc prophetarum preces exauditæ sunt: inter quas est et illa: « Inclina cælos et descende »¹⁸.

Ei ego flebam quod nemo dignus esset inventus. Neque enim angelus, neque homo hæc assecutus est, ut inquit Isaias, non senior, non angelus, sed ipse salvos eos fecit. Neque igitur quisquam eorum qui carne carent, neque eorum qui in carne degunt, neque eorum qui carnem morientes reliquerunt, exactam accepit divinarum rerum notitiam: nam hoc indicat complicatum fuisse librum: hoc est universæ creatæ naturæ incognita esse Dei judicia. Creatæ itaque naturæ complicatus fuit liber, nec solum impossibile fuit cuiquam aperire, sed nec aspicere illum potuit, hoc est, neque fixis ad divina judicia oculis poterant respicere. Sed qui tanta erant indignitatis, postquam subsecutus est agni ad eos adventus, quæ antea perplexa et inexplicabilia erant, facile pervia effecta sunt: et quæ D difficilia, facilia ac prompta fuere.

Et unus de senioribus. Unus de senioribus, sive diviniore virtutibus, quæ et ipsæ ex rerum dispositione quæ circa nos contingit gaudio implentur, quemadmodum etiam dicit Dominus: « Gaudium fit in cælo ob unum peccatorem resipiscen-tem »¹⁹. « Quod si id ob unum peccatorem contingit, quantum erit, obsecro, gaudium propter multos? propter quod etiam provenit agni confidentia, qui aperuit librum ut cognosceretur is qui propter nostram salutem advenerat. Quodque hoc ita sit docuit nos ipse Dominus dicens: « Non veni ut vocem justos, sed peccatores ad penitentiam »²⁰. »

¹⁷ Psal. v, 4. ¹⁸ Psal. cxxlii, 5. ¹⁹ Luc. xv, 7.

²⁰ Matth. ix 13.

696 CAPUT XII.

De agno habente cornua septem, quomodo librum aperuerit.

V, 5-7. *Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, qui aperit librum et septem signacula ejus. Et vici in medio throni et quatuor animalium et in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem et oculos septem, quæ sunt septem spiritus Dei missi in universam terram. Et venit et accepit d. dextra sedentis in throno librum.*

Vicit eum qui nos vicerat diabolum. Quis est autem qui vicit? Is qui tanquam Deus quidem est leo, de quo patriarcha quoque Jacob decumbens vaticinatus est : « Ut leo de tribu Juda ²¹. » Tanquam radix vero ipsius David, sicut creator propter divinitatem : ex radice autem David dictus est eo quod dictum fuerit de radice David virgam produxisse florem propter humanitatem.

Agnum stantem tanquam occisum. Agnus est Christus qui etiam præfigurabatur per agnum qui juxta legale pascha immolabatur, et per Isaiam tanquam ex persona Christi dicit : « Ego autem sicut agnus innocens qui ducitur ut immoletur, non cognovi ²²; » et illud : « Sicut agnus coram tondente se sine voce ²³; » et si quid huic sententiæ conforme est quod hominis Dei passionem nobis manifestissime figuravit. Quod autem occisus non dicatur, sed tanquam occisus, significantis est quod in morte non permanserit : revixit enim Christus : nam hoc est quod dicitur non dari sanctum ut videret, non interitum, sed corruptionem : tanquam interitus quidem separationem animæ a corpore designet : quod etiam vere Christo accidisse nullus piorum cultorum recusat suscipere, corruptionem vero non. Neque enim perfectæ humanorum membrorum dissolutioni subjectus fuit, sed quo tempore corruptionem subingredi oportuisset, **697** eo superveniens resurrectio corruptionis vim retudit. Ideo quoque triduana fuit Christi in morte remoratio. Siquidem probatus est is qui scripsit naturalem historiam, dicens corpora morientium quæ ab igne consumpta non sunt, tres dies sustinere, naturali vita in eis agente, ac deinde interitui, imo potius corruptioni tradi.

Habentem cornua septem. Cornua potentiam designant et gloriam, quemadmodum ubi de potestate dicitur : « Omnia cornua peccatorum confringam : » de gloria vero : « Et exaltabitur cornu justi ²⁴. »

Quæ sunt septem spiritus Dei. Septem spiritus sunt septem operationes Spiritus, nempe sapientiæ, intellectus, scientiæ, consilii, fortitudinis, pietatis et timoris Domini : quæ operationes efficaciam habuerunt in sanctis qui sunt in universa terra.

²¹ Gen. XLIX, 9. ²² Jerem. XI, 19. ²³ Isa. LXIII, 7. ²⁴ Psal. LXXIV, 11.

(22) Ἀνθρώπου vulg.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Περὶ τοῦ ἀρνίου τοῦ τὰ ἐπτὰ κέρατα ἔχοντος, ὅπως τὴν βίβλον ἀνέφξεν.

Ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ρίζα Δαυὶδ, ὁ ἀνοίγων τὸ βιβλίον καὶ τὰς ἐπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ. Καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἀρνίον, ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἐπτὰ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἐπτὰ, ἃ εἰσι τὰ ἐπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ ἀποστελλόμενα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ ἦλθε καὶ εἴληψεν ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸ βιβλίον.

Ἐνίκησε τὸν ἡμέτερον νικητὴν τὸν διάβολον. Τίς δὲ ὁ νικήσας; Ὁ ὡς Θεὸς μὲν λέων, περὶ οὗ καὶ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ ὁ κατακλιθεὶς ἐχρησιμοδότησεν : « Ὡς λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα. » Ὡς ρίζα δὲ τοῦ Δαυὶδ, ὡς κτίστης διὰ τὴν θεότητα. Ἐκ ρίζης δὲ Δαυὶδ εἶρηται διὰ τὸ εἰρῆσθαι ἐκ ρίζης Δαυὶδ δάδδον ἄνθος βλαστῆσαι διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἀρνίον, ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον. Ἀρνίον ὁ Χριστός, ὃ καὶ διὰ τοῦ κατὰ τοῦ νομικοῦ Πάσχα θυομένου προετυποῦτο ἀμνοῦ. Καὶ διὰ Ἠσαίου ὡς ἐκ προσώπου φησὶ τοῦ Χριστοῦ : « Ἐγὼ δὲ ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι, οὐκ ἔγνων : » καὶ τό : « Ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος, » καὶ εἴτι τούτῳ ἐξῆς τῷ ῥητῷ, τὸ πάθος ἡμῶν τοῦ Θεανθρώπου (22) ἐναργέστατα διατυποῦν. Τὸ δὲ μὴ ἐσφαγμένον εἰρῆσθαι, ἀλλ' ὡς ἐσφαγμένον, τὸ μὴ ἐναπομείναι δηλοῦντός ἐστι τῷ θανάτῳ. Ἄνεβίω γὰρ ὁ Χριστός. Τοῦτο γὰρ τὸ, μὴ τὸν ὄσιον ἰδεῖν οὐχὶ φθορὰν, ἀλλὰ διαφθορὰν, ὡς τῆς μὲν φθορᾶς τὴν διάζευξιν τῆς ψυχῆς τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος δηλούσης, ὃ καὶ πεπονθέναι Χριστὸν οὐδεὶς τῶν εὐσεβούντων κατὰ ἀλήθειαν καὶ ὑποστῆναι ἀθετεῖ, διαφθορὰν δὲ, οὐ. Οὐ γὰρ τῇ τελείᾳ διαλύσει τῶν ἀνθρωπίνων μερῶν ὑπεβλήθη, ἀλλὰ καθ' ὅν καιρὸν τὴν διαφθορὰν ὑπεισιέναι ἐχρῆν, κατὰ τοῦτον ἡ ἀνάστασις ἐνεργηθεῖσα, τὴν διαφθορὰν ἡμῶν. Διὸ καὶ τριήμερος ἡ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Κυρίου διατριβή, εἶγε ἀπόδεκτος ὁ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν γράψας, τὰ σώματα τῶν θνησκόντων μὴ ὑπὸ πυρὸς ἀναλωθέντων, τρεῖς ἡμέρας διακαρτερεῖν τῇ φυσικῇ ζωῇ ἐνεργούμενα, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε τῆ φθορᾶ, μᾶλλον δὲ τῇ διαφθορᾷ παραδίδοσθαι.

Ἐχον κέρατα ἐπτὰ. Κέρατα τὴν δύναμιν σημαίνει καὶ τὴν δόξαν, ὡς ὅταν περὶ τῆς δυνάμεως λέγῃ : « Πάντα τὰ κέρατα τῶν ἀμαρτωλῶν συνθλάσω » περὶ δὲ τῆς δόξης : « Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρασ τοῦ δικαίου. »

Ἄ εἰσι τὰ ἐπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἐπτὰ πνεύματα, αἱ τοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖαι, τῆς σοφίας, τῆς συνέσεως, τῆς γνώσεως, τῆς βουλῆς, τῆς ἰσχύος, τῆς εὐσεβείας, καὶ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Ἀπερ ἐνεργεῖαι ἐπὶ τοὺς εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ὄντας ἀγίους ἐνήργησαν.

Καὶ ἐλάβη ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸ βιβλίον. Τὸ εἰληφέναι τὸ ἀρνίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸ βιβλίον, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον νοητέον, ὡσπερ τὸ ἐσφάχθαι. Κατὰ γὰρ τὸ θεῖον, οὐδὲν ἐξειδιάζομενον ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσι τῶν θεοπρεπῶν, πλὴν τῆς τοῦ τρόπου προαγωγῆς τοῦ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ, καὶ ἐκπορευτοῦ.

Καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιμάτων, αἱ εἰσὶν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες· Ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγη καὶ ἠγέρασας τῷ θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματι σου. ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης, καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς· καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς.

Οἱ μὲν ὑπεροχικᾶς θείας ἐξηγήσαντο δυνάμεις τὸ παντοκρατορικὸν τοῦ θεοῦ περὶ τῶν ἐκ τεσσάρων στοιχείων δημιουργηθέντα κόσμον ἐμφάνειν οὕτως τε οὕτως· οἱ δὲ δυνάμεις μὲν, ἐφόρους δὲ τῶν ἐξ ὧν τόδε τὸ πᾶν ὑπέστη στοιχείων, τὸ διαρκὲς αὐτοῦ συντηρούσας.

Ἐπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. Λαβόντα τὸν Κύριον τὸ βιβλίον προσεκύνησαν πάντες προσεγνωκότες ἦν μέλλει σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτελεῖν, κόλασιν δὲ τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι. Τὸ δὲ ἔχειν πρεσβυτέρους κιθάρας τὸ ἐναρμόνιον δὴ καὶ εὐχὴν τῆς εἰς θεὸν δοξολογίας. Αἱ δὲ χρυσαὶ φιάλαι, αἱ διάνοιαι εἰσὶ τῶν ἐργαζομένων τὰ θεοφιλῆ (διὸ καὶ χρυσῶ ὑπεσημάνθησαν ἀπὸ τῆς παρ' ἡμῖν τιμίας ὕλης), τῷ ἐνδελεχισμῷ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἀναστάσεως τὸ κατὰ προκοπὴν τίμιον εὐρηκῶν. Ἐκ τούτων καὶ τὰ ἐξατμίζοντα τὸ ἴαμα τῆς καθ' ἡμῶν δικαίας τοῦ θεοῦ ὀργῆς ἐνάμιλλον τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων, ἀναδίδεται θυμιάματα. Διὸ καὶ θυμιάματα, οὐχὶ ἀρώματα εἶρηται. « Ἰαμα » γὰρ, κατὰ τὸν εἰρηκίτα, « Καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας. » Καὶ ὅτι εἰς θυμοῦ ἴαμα αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων θεῷ ἐντυγχάνουσι, δῆλον· ἐκ μὲν τῆς Παλαιᾶς δι' ὧν φησι Σαμουὴλ· « Ἐὰν εἰς τὸν θεὸν ἀμάρτη τις, προσεύξεται περὶ αὐτοῦ· ἐκ δὲ τῆς Νέας, δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῦ Κυρίου μαθηταὶ λύειν καὶ δεσμεῖν ἀμαρτίας ἐξουσίαν ἔλαβον. Τὸ δὲ καινὴν ᾄδειν ᾠδὴν, διὰ τὸ εἶναι καινὸν καὶ τὸ ἱλαστήριον τοῦ θυμοῦ ὡς ἀρνίου ἐσφαγμένου Χριστοῦ εἰς κάθαρσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ κόσμου παντός, ὑπὲρ οὗ καὶ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον ἐδόθη αὐτῷ καὶ λύσαι τὰς σφραγίδας, ὡς διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἀγοράσαντι ἡμᾶς ἐκ παντός ἔθνους καὶ γλώσσης ἀπάσης. Τοῦτο γὰρ ἡ καινὴ ᾠδὴ, δι' ἣν τῆς παλαιότητος τοῦ γραπτοῦ νόμου ἀπαλλαγέντες, ἐν καινότητι δὲ ζωῆς περιπατοῦντες οἱ ἐκ πάσης τῆς γῆς καταυγασθέντες, ᾄδειν χαριστήρια διὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐδιδάχθημεν.

²² Eccl. i, 4.

A *Et accepit de dextra sedentis in throno librum. Agnum accepisse de dextera sedentis in throno librum, juxta humanitatem intelligendum est, quem admodum occisum esse : juxta divinitatem namque nihil proprium est tribus personis ex his quæ Deo conveniunt, præter modum productionis ingenti et geniti ac procedentis.*

Cumque accepisset librum, quatuor animalia et viginti quatuor seniores prociderunt coram Agno habentes singuli citharas et pleialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt preces sanctorum : et canunt canticum novum dicentes : Dignus es accipere librum et aperire signacula ejus, quoniam occisus fuisti et redemisti nos Deo per sanguinem tuum ex omni tribu et lingua et populo et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes : et regnabimus in terra.

Quidam sane interpretati sunt hæc quatuor animalia excellentes divinas virtutes qualescunque illæ sint, quæ Dei potentiam designarent circa mundum ex quatuor elementis constitutum : alii vero virtutes quidem, sed quæ elementis præficiuntur, unde ipsum subsistit universum, et quæ ipsum conservant ut permaneat.

Prociderunt coram agno. Agnum qui accepit librum adorarunt omnes qui præscierunt salutem quam hominibus **698** exhiberet, et supplicium quod impuris dæmonibus infligeret. Porro seniores habere citharas, concinnum, ac suavem sonum significat glorificationis erga Deum : aureæ vero phialæ, mentes quæ grata Deo opera perficiunt (ideo quoque per aurum designatæ sunt, materiam apud nos pretiosam), quæ ex eo quod assidue eriguntur ad id quod divinum est, præmium juxta progressum in virtute invenerunt. Ex his etiam procedunt odoramenta evaporantia justæ Dei adversum nos iræ curationem quæ prava oppugnat studia : ideo etiam odoramenta dixit, non aromata. « Curatio » enim, ut dixit ille, « Cessare faciet peccata magna »²². Quod autem ad animi curationem sanctorum preces interpellent apud Deum, et ex Veteri Testamento manifestum est, cum ait Samuel : Si quis in Deum peccaverit, precabitur pro eo : ex Novo autem, cum sancti discipuli Domini acceperunt potestatem solvendi peccata ac ligandi. Porro novum canebat canticum, quia novum erat quod iram placaret, quod occisus sit agnus Christus ad expiationem ac salutem universi orbis ; ideo quoque datus est illi liber ut aperiret ac solveret signacula, ut qui per sanguinem suum redemerit nos ex omni natione omnique lingua : nam hoc est novum canticum : propter quod qui ex omni terra illustrati sumus, discedentes ex vetustate legis scriptæ, et ambulantes in novitate vitæ, edocti sumus canere munera per Spiritum sanctum donata.

Ex omni tribu et lingua. Dicere, ex omni tribu et lingua, et non, tribum et linguam, distinctionem docet quod non omnes, sed quidam digni habiti fuerint qui a suis laboribus cæde agni et per ipsius sanguinem redimerentur.

Et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes. Hæc etiam juxta litteram jam sortiuntur effectum, propterea quod et reges et sacerdotes, Dei cultores ac fideles perseverant. Potest autem et sublimius intelligi ut reges quidem sint qui regiam victoriæ coronam adversus affectus capiti habent impositam, sacerdotes vero qui hostiam vivam Deo acceptabilem seipsos exhibuerunt. Qui juxta hanc interpretationem tradit haberi terram, mansuetis a Domino jure hæreditario promissam, nequaquam inter eos qui a scopo aberrant censeri potest.

Et regnabimus in terra. 699 Quod dicunt: Regnabimus in terra, juxta promptiorem intellectum et qui multis videtur, modum vivendi juxta legem designat, qui magis introductivus est, et veluti tradens elementa perfectissimæ conversationis secundum Christum, quatenus nihil ad perfectum duxit lex. Juxta verum autem intellectum eam designat vitam beatam perpetuamque ac indissolubilem, quæ in futuro erit sæculo: ideoque in fine hoc insinuat.

V, 11-14. *Et vidi et audivi tanquam vocem angelorum multorum in circuitu throni et animalium et seniorum. Et erat numerus eorum myriades myriadum et millia millium dicentia voce magna: Dignus est Agnus qui occisus fuit accipere potentiam et divitias et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem. Et omnem creaturam quæ erat in cælo et in terra et subter terram et in mari, et quæ in ipsis sunt, omnes audivi, dicentes: Sedit in throno et Agno benedictio et honor et gloria et imperium in sæcula sæculorum, Amen. Et quatuor animalia dicentia: Amen. Et seniores prociderunt ac adoraverunt.*

*Ἀμήν. Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα λέγοντα τό-
νησαν.*

Spiritualiter vox erat, at non sensibiliter et per strepitum in aere resonans: ideo quoque calculus præconi agni quod futuro erit tempore describitur, non quod jam completum est: quatenus omnis qui Deo adhæret, et usque ad consummationem per memoriam benignarum pro nobis agni passionum prudenti dementia urgetur, ad domini retributionem, quanquam servus sit, properare solet. Nam de æqualitate honoris superfluum esset loqui. Quid enim magnum fecerit servus, si eadem patiatur quæ dominus? Quodam autem ordine separata esse divitias, potentiam, sapientiam aliaque hujusmodi, ex decreto quo illa per eminentiam accipiuntur, cum res ita se non habeat, humana opinione assumptum est: divinitas enim his non eget, ut quæ omnem excedit honorem, et cum omnia suum esse

Ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης. Τὸ, ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης, εἰπεῖν, ἀλλὰ μὴ, πᾶσαν φυλὴν καὶ γλῶσσαν, διαστολὴν εἰσηγεῖται τοῦ μὴ πάντας, ἀλλὰ τινὰς ἡξιῶσθαι ἐξ οἰκείων πόνων τῆς ἀπὸ τοῦ ἀρνίου σφαγῆς τῷ αἵματι τούτου ἀγορασθῆναι.

Καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς. Τοῦτο καὶ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη κατὰ τὸ γράμμα λαμβάνουσι τέλος, καθ' ὅτι καὶ βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς θεράποντες Θεοῦ τῆς πίστεως διατελοῦσιν. Ἔστι δὲ νοῆσαι καὶ θεωρητικώτερον, βασιλεῖς μὲν, τοὺς κατὰ τῶν παθῶν τῆς νίκης τὸν βασιλεῖον στέφανον ἀναδησαμένους· ἱερεῖς δὲ, τοὺς θυσίαν ζῶσαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ ἑαυτοὺς κατηρητικότητας. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, καὶ ὁ τὴν γῆν τὴν τοῖς πραέσιν ὑπὸ Κυρίου ἐπηγγελμένην κατακληρονομεῖσθαι στοιχῶν, οὐ τοῖς ἀστόχοις προσλογισθεῖη.

Καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ, Καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον καὶ θεωρητὸν τοῖς πολλοῖς, τὴν κατὰ νόμον αἰνίττεται πολιτείαν, εἰσαγωγικωτέραν οὖσαν καὶ στοιχειώδη τοῦ κατὰ Χριστὸν τελειωτάτου πολιτεύματος, παρ' ὅσον οὐδὲν ἐτελείωσεν ὁ νόμος· κατὰ δὲ τὸ ὄντως ὄν, τὴν κατὰ τὸ μέλλον μακαρίαν βιοτὴν αἰώνιαν τε οὖσαν καὶ ἀκατάλυτον. Διὸ καὶ τῷ τέλει ἐγκολπιζεται.

Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ· Ἄξιόν ἐστι τὸ ἄρνιον τὸ ἐσφαγμένον, λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ σοφίαν, καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν. Καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἐστὶ, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, πάντα ἤκουσα λέγοντας· Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἄρνιῳ, ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεσον καὶ προσεκύ-

Πνευματικῶς ἡ φωνή, ἀλλ' οὐκ αἰσθητῶς καὶ τῷ ἄερι διηχητικῶς ἀπηχουμένη. Διὸ κατὰ τὸ μέλλον τοῦ χρόνου ἡ ψῆφος τῆς ἀναρρήσεως τοῦ ἀρνίου ἱστορεῖται, οὐ κατὰ τὸ ἤδη συντετελεσμένον, παρ' ὅσον ἅπας ὁ Θεῷ προσανατιθέμενος, καὶ μέχρι τῆς συντελείας τῆ μνήμης τῶν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ ἀρνίου φιλοανθρώπων παθῶν σώφρονι μανίᾳ κατεπειγόμενος, πρὸς ἀντίδοσιν κἂν οἰκέτης τοῦ δεσπότου κατασπεῦσαι εἴωθε. Τῆ γὰρ ἐξ ὁμοτίμου, περιττὸν καὶ ἐρεῖν, τί γὰρ μέγα δούλω παθεῖν τὰ τοῦ δεσπότου; τὸ δὲ διὰ ψηφίσματος ἐν τάξει τινὲ πλοῦτον καὶ δύναμιν καὶ σοφίαν καὶ τὰ τοιαῦτα ὡς καθ' ὑπεροχὴν τοῦ λαμβάνοντος ἀφορίσθαι ὡς οὐκ ἔχοντος, ἀνθρωπίνῃ ὑπολήψει παρείληπται. Τὸ θεῖον γὰρ τούτων ἀπροσδεές, ὡς πάσης τιμῆς ὑπέρτερον, καὶ ὡς τῶν πάντων ὑπ' αὐτοῦ τὸ εἶναι λαβόντων καὶ κατόπιν τοῦ

πρὸς ἀξίαν τιμὴν παραγαγόντος αὐτὰ, χωρῶντων.

Καὶ πᾶν κτίσμα, καὶ ἐξῆς. Ἐκ τούτων ἀπάντων, τῶν νοητῶν, φημί, καὶ αἰσθητῶν, τῶν τε ζώντων, τῶν τε ἀπλῶς ὄντων φυσικοῖς λόγοις, ὁ Θεὸς δοξάζεται ὡς πάντων γενεσιάρχης. Καὶ ὁ τούτου μονογενῆς Υἱὸς καὶ ὁμοούσιος, καὶ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα.

Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα. Καὶ διὰ τοῦτο δεικνύται μία ποιμνὴ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, διὰ Χριστοῦ τελουμένη, καὶ ὑφ' ἐνὶ ποιμένι τελούσα Χριστῷ· καὶ μία Ἐκκλησία διὰ Χριστοῦ τοῦ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσαντος, ὃ καὶ ἡ τοῦ γενάρχου Ἀδάμ παρακοὴ περιετείχισεν. Τὸ δὲ, Ἄμην, ἀπὸ τῆς Ἑβραϊδος ἐληπτὰ φωνῆς ἐπὶ βεβαίᾳ συγκραθεῖται B προφερόμενον, ἰσοδυναμοῦν τῷ, ναί, ἀληθὲς καὶ ἀμετακινήτως.

Καὶ οἱ πρεσβύτεροι. Καὶ ἡ τῶν πρεσβυτέρων ὑπόπτωσις, μετὰ τῶν τεσσάρων ζώων (ἅτινα ζῶα τίνων ἐστὶν εἶρηται ἀπεικάζματα), καὶ οἱ χαρακτηριστικοὶ τοῦ τῶν σωζομένων ἀνθρώπων πληρώματος, διὰ τῆς προσκυνήσεως ἔδειξαν ὅτι τῷ Ἀρνίῳ ἡ ἐξουσία ὑπὲρ τοῦ ἐσφάχθαι δίδεται τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, ὅσον ἐστὶν αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἀπὸ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, λέγοντος· « Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. »

ΚΕΦΑΛ. ΙΙ'.

Λύσις τῆς πρώτης σφραγίδος, τὴν ἀποστολικὴν C διδαχὴν σημαίνουσα.

Καὶ εἶδον ὅτι ἤνοιξε τὸ Ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν σφραγίδων· καὶ ἤκουσα ἐνός ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντος ὡς φωνὴ βροντῆς· Ἔρχου καὶ ἴδε. Καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ.

Εἰ τὸ ἐσφραγίσθαι τὸ βιβλίον τὸ ἀπαρρόησιστον τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων δηλοῖ, καὶ τὸ πεφράχθαι πάντων τὸ στόμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πρὸς πᾶσαν δικαιολογίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, τὸ προαιρεῖσθαι κατὰ μικρὸν τὰς σφραγίδας, κατὰ μέρος ἐπανάληψιν σημαίνειν ἂν τῆς πρὸς Θεὸν παρρόησις καὶ οἰκειότητος, ἣν προσέξεν ἡμῖν ἐνανθρωπήσας ὁ Μονογενὴς τοῖς οἰκειοῖς κατορθώμασι τὰς ἡμετέρας ἐπανωρθώσας πλημμελείας. Κάντεῦθεν δὲ ἡ τῶν ἐν οὐρανοῖς εὐταξία σημαίνεται, ἐκ τῶν πρώτων τάξεων εἰς τὰ δευτέρω καταβαίνουσα. Διὸ ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων ἐνός τοῦ προσώπου, τοῦ λέοντος δηλαδή, τὴν πρώτην γεγενῆσθαι φωνὴν ἤκουσεν, ἐγκελευσομένην τὸ, Ἔρχου. Ἔρχου δὲ, τῇ τὴν ὀπτασίαν διατυποῦν αἰνίττεσθαι, οὕτως θεωμένου τοῦ ἀποστόλου τὴν ὀπτασίαν, ἀναθετέον. Τὸ δὲ πρῶτον ζῶον ὁ λέων ἐμφαίνειν μοι δοκεῖ τὸ βασιλικὸν τῶν ἀποστόλων φρόνημα κατὰ δαιμόνων. Διὸ εἶρηται· « Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν· » καὶ τό· « Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν

A ab ea acceperint, et deinceps procedant, deducente ea divinitate ad dignum ipsis honorem.

Et omnem creaturam, etc. Ab his omnibus tam intellectualibus quam sensum sequentibus, tam viventibus quam simpliciter esse habentibus per naturales rationes, Deus glorificatur tanquam principium et auctor omnium, et unigenitus ac consubstantialis hujus Filius, et sanctissimus ac vivificans 700 Spiritus.

Et quatuor animalia. His quoque ostenditur unum ovile angelorum et hominum per Christum perfectum, sub uno pastore Christo agens, unaque Ecclesia per Christum qui interstitium maceriae diruit, quod primi parentis Adæm inobedientia construxerat. Amen vero ex lingua Hebraica sumptum B est, ad firmitatem approbationis inductum, eandem habens vim quam næ, profecto, certe et immutabiliter.

Et seniores prociderunt. Et seniorum procubitus sive postratio una cum quatuor animalibus (de quibus animalibus dictum est quorum figuræ sint) C qui designant complementum hominum qui salvi sunt, per adorationem ostenderunt quod Agnus postquam occisus fuit datur potestas cælestium, terrestrium et inferorum : quemadmodum et ipsum audire possumus dicentem postquam resurrexit a mortuis : « Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra » 26. »

CAPUT XIII.

C Solutio primi sigilli designans doctrinam apostolicam.

VI, 1, 2. Et vidi quod aperuerit Agnus unum ex septem sigillis; et audivi unum e quatuor animalibus dicens tanquam voce tonitruum : Veni et vide. Et ecce equus albus, et qui sedebat super eum habebat arcum, et data est ei corona : et exivit vincens, et ut vinceret.

Si signatum esse librum significat non esse liberum dicere quæ in ipso scripta sunt; et clausa esse omnium ora coram Deo, et ad omnem causæ defensionem, juxta ea quæ in superioribus dicta sunt : paulatim certe aperiri sigilla significare potest factam sensim sublevationem in libertate ac familiaritate erga Deum, quam nobis conciliavit D Unigenitus incarnatus, suis operibus nostra corrigens delicta. Præterea quoque significatur hinc debitus modus servatus in cælestibus, a primis ordinibus ad secundos descendens. Ideo ab uno quatuor animalium, facie videlicet leonis, 701 primam vocem editam fuisse audivit, qua jubebatur, Veni. Referendum est autem Veni ad insinuandum præfigurationem visionis, cum ita conspexerit apostolus visionem. Primum vero animal quod est leo significare mihi videtur regiam apostolorum adversus demones constantiam. Ideo dictum est : « Reges terræ congregati sunt » 27; » et alibi : « Constitues eos principes super omnem ter-

²⁶ Matth. xxviii, 18. ²⁷ Psal. xlvii, 7.

ram ²⁸. » Sunt autem nonnulli qui cujuslibet sigilli solutionem intellexerunt de salutari Domini propter nos incarnatione : primum referentes ad nativitatem quæ solvit nos a vinculis carnalis generationis, quemadmodum et Paulo videtur cum scribit : « Alioqui filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt ²⁹ : immundi, propter assumptam substantiam a corruptione juxta carnem : sancti vero, tanquam conformes effecti incorruptæ nativitati ejus qui ad nos venit ex virgine. Secundum autem ad regenerationem divini baptismatis, quod abluit nos a turpitudine generationis secundum carnem. Hæc de primo et secundo, et de generatione ex Virgine et ea quæ est sacrum baptisma, quæ tanquam et ipsa pellucida similis ei quæ fuit ex Virgine, conjuncta est. Tertii vero sigilli solutionem, ad divinatorum miraculorum Domini operationem quæ post hæc successit. Quarti ad præsentationem coram Pilato. Quinti ad affixionem in cruce. Sexti ad depositionem in sepulcrum. Septimi ad spoliationem factam in inferno.

Et ecce equus albus. Equus quidem albus symbolum est apostolicæ prædicationis, utpote per ipsam et eorum generationem maximo beneficio hominibus præstito. Porro equo vectus est is ad quem Habacuc ille sanctissimus canit divinitus : « Induxisti in mare equos tuos ; » et ipsum arcum quem idem quoque Habacuc vaticinatur, dicens : « Intendens intendes arcum tuum ³⁰. » Porro coronam acceperunt ipsi beatissimi apostoli, eo quod per veritatem devicerunt principatum erroris ob spem secundæ victoriæ quæ est per confessionem Dominici nominis servatam usque ad mortem.

Et exivit vincens et ut vinceret. Christus erat vincens ut vinceret, qui; ubi prima vicisset victoria, nempe gentium ab idolis conversione, a qua et vincens cognominatus est, ad secundam victoriam instructus est, **702** qua de mortali hoc corpore per correctiones illos jungit qui confessioni sui nominis firmiter adhæserunt, et coronati sunt corona, nempe signo suæ victoriæ.

CAPUT XIV.

Solutio secundi sigilli significans bellum infidelium adversus fideles.

VI, 3, 4. *Et cum aperuisset secundum sigillum audiivi secundum animal, dicens : Veni et vide. Et exivit alius equus rufus, et sedenti super eum datum est ut tolleret pacem de terra, ut invicem se interficerent : et datus est ipsi gladius magnus.*

Secundum animal est vitulus qui sanctorum martyrum sanctas designat et rationabiles hostias : primum enim animal apostolicam designavit potestatem, ut jam dictum est.

Ut tolleret pacem de terra. Conjectura assequor

Α γῆν. » Εἰσὶ δὲ τινες οἱ ἐκάστης σφραγίδος τὴν λύσιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου δι' ἡμᾶς σωτήριον ἐνανθρώπησιν ἐξειλῆφασι, τὴν πρώτην, εἰς τὴν γέννησιν, ἧτις ἔλυσεν ἡμᾶς τῶν δεσμῶν τῆς σαρκικῆς γενέσεως, ὡς καὶ Παῦλῳ δοκεῖ, δι' ὧν γράφει : « Ἐπεὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτα, νῦν δὲ ἅγια. » Ἀκάθαρτα, ὡς ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα φθορᾶς ἐσχηκότα τὴν ὑπαρξιν · ἅγια δὲ, ὡς συμμορφούμενα τῇ ἀφθάρτῳ γεννήσει τοῦ ἐκ Παρθένου ἡμῖν ἐπιδεδημηκότος. Τὴν δευτέραν δὲ, εἰς τὴν τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησιν, τοῦ αἵσχους ἡμᾶς ἀπολύσαντα τῆς κατὰ σάρκα γενέσεως. Ταῦτα περὶ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας, τῆς τε ἐκ παρθένου γεννήσεως, καὶ τῆς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἧτις ὡς φωτεινὴ καὶ αὐτὴ τῇ ἐκ παρθένου ἐφάμιλλος συνέζευκται. Τρίτης δὲ σφραγίδος λύσιν, εἰς τὴν μετὰ ταῦτα τῶν θεοσημείων τοῦ Κυρίου ἐνέργειαν. Τετάρτης, εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Πιλάτου παράστασιν. Πέμπτης εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καθήλωσιν. Ἑκτῆς, εἰς τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσιν. Ἑβδόμης, εἰς τὴν ἐν τῷ ᾄδι σκύλευσιν.

Καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός. Ὁ μὲν λευκὸς ἵππος σύμβολον ὑπάρχει τοῦ ἀποστολικοῦ εὐαγγελισμοῦ, ὡς δι' αὐτοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτῶν γενεᾶς μεγίστης εὐεργεσίας ἀνθρώποις γενησομένης. Ὁ δὲ γε τῷ ἵππῳ ἔποχος, ὁ πρὸς ὃν Ἀβδακούμ ὁ αὐτὸς ὁ θεότατος τὸ, « Ἐπεβίβασας εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου, » θεσημῶδει, καὶ τὸ τόξον δ καὶ αὐτὸ ὁ αὐτὸς Ἀβδακούμ χρησημῶδει ἐντείνων, φάσκων : « Ἐντενεῖς τὸ τόξον σου. » Τὸν δὲ στέφανον εἰλήφασιν οἱ αὐτοὶ μακαριστοὶ ἀπόστολοι, ἀνθ' ὧν διὰ τῆς ἀληθείας τὸν τῆς πλάνης ἀρχηγὸν νενικήκασιν ἐπ' ἐλπίδι δευτέρας νίκης τῆς μέχρι θανάτου ὁμολογίας τοῦ Δεσποτικοῦ ὀνόματος.

Καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. Χριστὸς ἦν ὁ νικῶν ἵνα νικήσῃ, ὃς τὴν πρώτην νίκην νικήσας τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἐπιστροφῆν, ἀφ' ἧς καὶ νικῶν κατωνόμασται, εἰς δευτέραν νίκην ἠὺτρέπισται, τὴν ἀπὸ τοῦ θνητοῦ σώματος, ὑπαλείφουσαν διὰ κολάσεων τοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τῆς ὁμολογίας ἀντεχομένους, καὶ τὸ σύμβολον αὐτῶν τῆς νίκης τὸν στέφανον ἐστεφανωμένους.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Δύσις τῆς δευτέρας σφραγίδος, δηλοῦσα τὸν τῶν ἀπίστων κατὰ τῶν πιστῶν πόλεμον.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν δευτέραν σφραγίδα, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζῶου λέγοντος : Ἐρχου καὶ βλέπε. Καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρὸς, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς, ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.

Δεύτερον ζῶον ὁ μόσχος, ὃς τῶν ἁγίων μαρτύρων τὰς ἱερὰς θυσίας χαρακτηρίζει καὶ λογικᾶς, τοῦ προτέρου ζῶου τὴν ἀποστολικὴν ἐξουσίαν διαγράφοντος, ὡς ἤδη εἴρηται.

Τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς. Ταῦτην στοχάζασα τὴν

δευτέραν τῶν ἀποστόλων ἐνδιαδοχῆν, ἣν διὰ μαρτύρων καὶ διδασκάλων συμπληρουμένην ἔγνωμεν, ἐν ἣ πλατυνομένου λοιπὸν τοῦ κηρύγματος, ἡ τοῦ κόσμου εἰρήνη ἐλύθη, καθ' ἑαυτῆς μερισθείσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, κατὰ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου : « Οὐκ ἤλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν, καὶ ἐπεγεῖραι πατέρα καὶ υἱόν, καὶ θυγατέρα καὶ μητέρα, καὶ νύμφην καὶ πενθεράν κατὰ ἀλλήλων φονίως. » Ἀφ' οὗ καὶ τὰ μαρτυρικὰ σφάγια εἰς τὸ ἄνω θυσιαστήριον ἀντηρέχθη. Ὁ δὲ πυρρὸς ἵππος, ἡ τῆς ἐκχύσεως τῶν μαρτυρικῶν αἱμάτων σύμβολον, ἡ τῆς πυριπνέου περὶ Χριστὸν διαθέσεως τῶν μαρτύρων, δι' ἣν καὶ θάνατος ἡδίων αὐτοῖς τῆς ζωῆς ἐνομήσθη. Τὸ δὲ γεγράφθαι, δοθῆναι τῷ καθημένῳ ἐπὶ τὸν ἵππον λαβεῖν τὴν εἰρήνην, τὴν πάνσοφον δείκνυσι τοῦ Θεοῦ συγχώρησιν, τοὺς πιστοὺς δούλους διὰ πειρασμῶν δοκιμάζουσιν.

Καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. Τῷ ἐπὶ τοῦ πυρρῶ ἵππου καθημένῳ ἐδόθη μάχαιρα, ἵνα ἀλλήλους κατασφάξωσι, τουτέστιν, εἰς τὸ τὴν εἰς τὸ κακὸν ὁμόνοιαν τῶν ἐπὶ γῆς διελεῖν καὶ κατατεμεῖν. Ὁμόνοια μὲν ἦν αὐτοῖς, προσβαλλομένης δὲ λατρείας, ἀλλήλων ἤρξαντο ἀνελεῖν τὰς ἐπὶ τὸ χεῖρον σπονδάς. Τοῦτο γάρ ἡ τοῦ πατρὸς πρὸς υἱόν, καὶ ἡ τῆς νύμφης πρὸς πενθεράν ἐπανάστασις ὑπαινίττεται.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Λύσις τῆς τρίτης σφραγίδος, δηλοῦσα τῶν μὴ παρῶς πεπιστευκότων Χριστῷ τὴν ἐκπτώσιν.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζῶον λέγοντος : Ἔρχου καὶ ἴδε. Καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας. Καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζῶων λέγουσαν : Χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν ὄλiven μὴ ἀδικήσης.

Τρίτον ζῶον ὁ ἄνθρωπος ἐνταῦθα λέγεται, τὴν τῶν ἀνθρώπων δηλῶν ἐκπτώσιν. Καὶ διὰ τοῦτο κρείττονα τῆς ἐκπτώσεως ἐπεισερχομένην ἔχων τὴν κόλασιν. Ἔτεροι δὲ, ὡς προεῖρηται, τὴν λύσιν τῆς τρίτης σφραγίδος τὴν εἰς ἡμᾶς ἐλεημοσύνην Χριστοῦ φασὶ παραδηλοῦν, ὅς οὐκ ἰσορροπῶ ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν χρησάμενον τῇ ἀντιδόσει πρὸς τὴν ἀποστροφὴν κατακριθέντων, ἀλλὰ ταῖς σωτηριῶδεις αὐτοῦ διδασκαλίαις καὶ θεοσημαίαις εὐεργετήσας ἡμᾶς, ἐπίδοσιν παρέσχε τῆς τοῦ διαβόλου καταλύσεως.

Καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας. Ὁ μέλας ἵππος κατηφείας σύμβολον καὶ πένθους, ἐπιταθείσης τῆς τοῦ διαβόλου καθαιρέσεως ταῖς θεαῖαις παιδαγωγίαις, καὶ διὰ τοῦτο πενθοῦντος τὴν ἑαυτοῦ λύσιν διὰ τῶν μαρτυρικῶν αἱμάτων κατακλυσθέντος, τοῦ ἐπὶ τοσοῦτοις χρόνοις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κεκρατηκότος. Ὁ δὲ ζυγός, ἰσότητός ἐστι καὶ δικαιοσύνης ἀνιγμα. « Ἐκάθισας γάρ, φησὶν ὁ Δαυὶδ, ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην. » Ὁ ζυγός οὖν, σύμβολον τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοκρασίας. Διὸ καὶ ἐπῆλθεν ἀνθρώποις πᾶσι

A hanc secundam esse ab apostolis successionem, quam per martyres et doctores expletam cognovimus : in qua cum jam se prædicatio dilataret, mundi pax soluta est, divisa adversus seipsam humana natura, juxta illud quod a Domino dictum est : « Non veni ut mittam pacem in terram, sed gladium, et ut excitem patrem et filium, et filiam et matrem, et nurum et socrum in cædem mutuan³¹. » Unde et martyrum occisiones ad superius altare sublatae sunt. Porro rufus equus, aut signum est effusionis sanguinis martyrum : aut spirantis ignem affectus martyrum erga Christum, propter quem et mors ipsis vita suavior apparuit. Quod autem scriptum est datum fuisse sedenti super equum ut tolleret pacem de terra, sapientissimam Dei permissionem ostendit, qua fideles servos probat tentationibus.

Et datus est ipsi gladius magnus. Sedenti super equum rufum datus est gladius magnus, ut invicem se homines occiderent : hoc est, ut tollerent ac amputarent concordiam ad malum eorum qui erant in terra, siquidem concordia inter ipsos erat : cæterum ubi commissus est Dei cultus, **703** a se invicem tollere cœperunt fœdera ad malum : hoc enim designat insurrectio patris adversus filium, et nurus adversus socrum.

CAPUT XV.

Solutio tertiæ sigillæ, eorum significans excisionem qui non firmiter Christo crediderunt.

C VI, 5, 6. *Et cum aperuisset tertium sigillum, audivi tertium animal, dicens : Veni et vide. Et ecce equus niger, et qui sedebat super illum habebat stateram in manu sua. Et audivi vocem de medio quatuor animalium, dicentem : Chœnix tritici denario, et tres chœnices hordei denario : et vinum et oleum ne læseris.*

Tertium animal hic dicitur homo, significans hominum excisionem : et propterea minus inducens supplicium, nempe excisionem. Cæteri vero, sicut prædictum est, tertiæ sigillæ solutionem, Dei erga nos misericordiam significare dicunt, qui non æqualis momenti ducens nostras iniquitates cum retributione ad condemnatorum aversionem, sed salutarium suarum doctrinarum et divinarum signorum beneficiis nos afficiens, auctarium præbuit dissolutionis diaboli.

Ecce equus niger. Equus niger mœroris ac luctus symbolum est, aucta et exhibita diaboli subversione per divinas exhortationes, et ideo suo luget dissolutionem : quod qui tam multis temporibus adversus humanam prævaluerat naturam, martyrum sanguine demersus sit. Porro statera æqualitatis ac justitiæ indicium est. Ait enim David : « Sedisti super thronum qui judicas justitiam³². » Statera igitur signum est justitiæ Dei : ideo quoque ausi sunt homines libere loqui

³¹ Matth. x, 34, 35. ³² Psal. ix, 5.

Deo, dicentes : « Fecisti iudicium meum et causam A
meam ³³. »

Chœnix tricoli denario. Triticum magno distrahi futuræ famis signum est, quæ etiam facta est, ut in sequentibus dicitur. **704** Potest autem triticum moraliter eos designare qui legitime propter Christum certaverunt, qui etiam denario digni inventi sunt, utpote datæ sibi divinæ imaginis diligentes observatores ostensi. Tres vero chœnices sive semimodia hordei eos designant, qui cum more brutorum ex animi pu illanimitate et ignavia iudicibus succubuissent, pari modo postmodum resipiscentes, sordidam animam lacrymis abluerunt. Porro tres hi chœnices denario uno appretiati sunt, tanquam unius Christi tridua sepultura oblata pro universo mundo, qui datam sibi divi- B
nam imaginem per peccatum defœdaverat. Ipse siquidem Christus primo die apud inferos hæsit pro his qui ante Mosi legem peccaverant, secundo pro his qui in lege. Tametsi enim nonnulli resipiscentiam ostendissent ob prava opera a se perpetrata, pariter hanc illis opponentes, attamen licet vere sperassent veniam, cum is nondum apparuisset qui hanc dare posset, nondum ipsam assecuti erant : propterea sane et secundo die apud inferos permansit : tertia vero mora fuit in qua et resurrexit, quoniam impossibile fuit per se viventem a corruptione superari. Præterea triticum quidem evangelicus ac salutaris sermo dici potest, et qui perfectos decet viros qui sensus habent exercitatos ad discretionem boni ac mali : hordeum C
vero erit Mosi legislatio. Nam sicut hordeum ante triticum maturescit, ita et hæc ante prædicationem evangelicam, alens homines magis brutales, nempe Israelitas ita crasse affectos ad divina. Ait ergo is qui divina nobis dat responsa in medio quatuor animalium, tricoli quidem chœnicem vendi denario, hordei vero tres chœnices etiam denario, tanquam major sit evangelicæ prædicationis inopia ob libri perfectionem.

CAPUT XVI.

*Solutio quarti sigilli manifestans inducta castigato-
ria flagella in eos qui Dominum negaverunt ob
defectum tolerantiae.*

VI. 7, 8. *Et cum aperuisset quartum sigillum, au-
divi quartum animal, dicens : 705 Veni et vide. Et D
ecce equus pallidus, et sedenti super ipsum nomen
erat mors, et infernus sequebatur ipsam. Et data est
illis potestas super quartam partem terræ, ut in-
terficerent gladio, et fame, et morte, et a bestiis
terræ.*

Quartum animal, nempe aquila, utpote acuti aspectus et velociter tendens ad escam, superne venit ex illata a Deo ira, plagas inferens ad ultionem piorum.

³³ Psal. ix, 5.

(23) Τὴν αὐτοῦ ζωὴν vulg.

σιᾶσθαι, ἐν τῷ φάσκειν· « Ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δίκην μου. »

Χοῖνιξ σίτου δηναρίου. Τὸ τὸν σίτον τιμιου-
κεῖσθαι, λιμοῦ δείγμα, ὃν καὶ γεγενῆσθαι, ὡς καὶ
ἐν τοῖς ἐξῆς ῥηθήσεται. Ἔστι δὲ τροπικῶς σίτον
τοὺς νομίμως ἀθλήσαντας διὰ Χριστὸν ἐννοεῖν, οἱ
καὶ δηναρίου ἐκρίθησαν ἄξιοι, ὡς τῆς δοθείσης αὐ-
τοῖς θείας εἰκόνας ἀκριβεῖς φύλακες καταστάντες.
Τοὺς δὲ τρεῖς χοίνικας [κατὰ] τῆς κριθῆς, τοῖς
κτηνοπρεπῶς τοῖς δικασταῖς δι' ἀνανδρείαν ψυχῆς
ὑποκύψαντας καὶ ἀναλόγως μετανοήσαντας ὕστερον,
καὶ τὴν ῥυπῶσαν εἰκόνα δάκρυσιν ἀποπλύναντας.
Τρεῖς δὲ χοίνικες οὗτοι δηναρίου ἐνὸς ἐτιμήθησαν,
ὡς τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ τῆ τριημέρῳ αὐτοῦ ταφῆ ὑπὲρ
τοῦ κόσμου παντὸς τοῦ διὰ τῆς ἁμαρτίας τὴν θείαν
εἰκόνα δοθείσαν αὐτῷ ῥυπῶσαντος. Αὐτὸς μὲν γὰρ
ἐν ἄδου διατρίψας, τὴν πρώτην ὑπὲρ τῶν πρὸ τοῦ
Μωϋσέως νόμων ἡμαρτηκότων, τὴν δευτέραν, ὑπὲρ
τῶν ἐν τῷ νόμῳ. Καὶ γὰρ εἰ καὶ μετάνοιάν τινες
ὑπέδειξαντο τῶν ἀτόπων αὐτοῖς πραχθέντων ταύτην
ἐνάμιλλον αὐτοῖς ἀντιστήσαντες, ἀλλ' ὁμως σαφῆ
τὴν συγχώρησιν ἠλπικότες, τοῦ δυναμένου ταύτην
παρασχεῖν οὐχ ἔωραμένου, οὕτω ταύτης ἐπέτυχον.
Διὰ τοῦτο μὲν καὶ ἡ δευτέρα ἐν ἄδου διατρίβη. Ἡ
τρίτη δὲ, καθ' ἣν καὶ ἀνέστη. Ὅτι μηδὲ τῆ διαφορᾶ
κρατηθῆναι οἶόν τε τὴν αὐτοζωὴν (23). Καὶ ὁ μὲν σίτος
ὁ εὐαγγελικὸς ἂν εἴη καὶ σωτήριος λόγος, καὶ πρέ-
πων ἀνδράσι τελείοις τοῖς τὰ αἰσθητήρια ἔχουσι γε-
γυμνασμένα πρὸς διάκρισιν καλοῦ καὶ κακοῦ. Κριθὴ
δὲ ἡ Μωϋσέως νομοθεσία, ὡσπερ ἡ κριθὴ προακμά-
C
σασα τοῦ σίτου, οὕτω καὶ αὕτη τοῦ εὐαγγελικοῦ
κηρύγματος, καὶ τρέφουσα τοὺς κτηνωδεστέρους ἀν-
θρώπους, τοὺς διακσιμένους, περὶ τὰ θεῖα Ἰσραηλι-
τας. Φησὶν οὖν ὁ χρηματίζων ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων
ζῶων, δηναρίου μὲν ἀποδοῦσθαι τὸν χοίνικα τοῦ σίτου,
τριῶν δὲ τῆς κριθῆς, ὡς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγμα-
τος ἀπορωτέρου ὄντος διὰ τὸ τοῦ βιβλίου ἀκριβές.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

*Λύσις τῆς τετάρτης σφραγίδος, ἐμφαίνουσα τὰς
ἐπαγομένας παιδευτικὰς μάστιγας τοῖς δι' ἀν-
υπομορησίας ἀρησαμένοις τὸν Κύριον.*

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν τετάρτην,
D
ἤκουσα τοῦ τετάρτου ζῶου λέγοντος· Ἔρχου
καὶ ἴδε· Καὶ ἴδου ἵππος χλωρὸς, καὶ ὁ καθήμενος
ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἄδης
ἠκολούθει αὐτῷ. Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἐπὶ
τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ,
καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων
τῆς γῆς.

Τὸ τέταρτον ζῶον, ὁ ἀετὸς δηλαδὴ, ὡς ὀξυωπῆς
καὶ ὀξύς πρὸς βορᾶν, ἀνωθεν ἔκει ἐκ θεηλάτου ὀργῆς
τὰς πληγὰς ἐπιφέρων πρὸς ἐκδίκησιν τῶν εὐσεβῶν.

Καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρὸς. Ὁ χλωρὸς ἵππος, ὀργῆς A σύμβολον· καὶ οὕτως ἡ χλόη ἢ ὑπὸ λατρῶν καλουμένη χλωρά. Ὁ δὲ γε θάνατος καὶ ὁ ἄδης καταστρατεῦσαι νοητῶς ἔστησαν κατὰ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων, καὶ δίκην εἰσπράξασθαι τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπωλείας. Οὕτω δὲ τῷ λόγῳ ἡ τελεία καθαίρεσις τῶν δαιμόνων εἰσφέρεται, ἀλλὰ μόνον τετάρτου μέρους, ἐπειδὴ τῷ λόγῳ τῆς μετὰ χεῖρα ὀπτασίας, οὕτω κατὰ τὸ τρίτον πάθος ἐπράχθη Χριστοῦ. Τὴν δὲ καθαίρεσιν τροπικῶς σφαγὴν ὀνομάζει, καὶ λιμὸν τῶν πάλαι προσκυνούντων αὐτοῖς τὴν ἐκλείψιν, καὶ τὸν ἀφανισμόν τῆς τυραννίδος αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων διαφθορὰν αὐτῶν, θηρία καλῶν γῆς, τὰς τῶν δαιμόνων καθ' ἡμῶν εἰς φθοροποιὰ πάθη ὀχλήσεις καὶ ἐπαναστάσεις.

Ἄλλως ἐκ τῶν τοῦ Ἀνδρέου. Εὐσέβιος δὲ ὁ Παμφίλου ἐν τῷ ὀγδόῳ κεφαλαίῳ τοῦ θ' λόγου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας γράφει τάδε· Ἐν τῇ τῶν διωγμῶν ἀκμῇ ἐπὶ Μαξιμιανοῦ Ῥωμαίων βασιλεύοντος, ὑπὸ μὲν λιμοῦ καὶ λοιμοῦ κατασκήψαντος αὐτοῖς σὺν ἑτέροις συμπτώμασιν, ἄπειρα πλήθη διεφθείροντο, ὥστε ταφῇ μὴ δύνασθαι παραδίδοσθαι, καίπερ Χριστιανῶν τότε φιλοτίμως περὶ τὰς κηδείας ἡσχολημένων, καὶ τῷ φιλανθρώπῳ τοὺς πεπλανημένους ἐναγόντων πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ὑπὸ δὲ Ἀρμενίων ἐπαναστάντων Ῥωμαίοις οὐκ ὀλίγους ἀνηρῆσθαι ῥομφαίᾳ. Καὶ ὑπὸ κυνῶν δὲ φησὶν ἀνηλωσθαι τὰ τῶν θανόντων σώματα, ὡς C λοιπὴν τοὺς λειπομένους εἰς κυνοκτονίαν τραπῆναι, δεδιότας μὴ καὶ αὐτοὶ θανόντες ζῶντας τούτους τάφους κτήσωνται. Οὐκ ἀπεικὸς δὲ τοῖς κυσὶ τῆς αὐτῆς θοίνης καὶ ἀγρίους θήρας συμμετέχειν διὰ τὸ τῆς τροφῆς ἀφθονον. Καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δὲ γενεᾷ τούτων ἕκαστον συμβὰν ἐγνωμεν, ἐκ τῶν νυνὶ φαινομένων.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Λύσις τῆς πέμπτης σφραγίδος τὴν τῶν ἀγίων ψυχῶν σημαίνουσα πρὸς Κύριον καταβόησιν, ὥστε γενέσθαι συντέλειαν.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγίδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφραγισμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀγίου ἣν εἶχον. Καὶ ἔκραξαν φωνῇ D μεγάλη λέγοντες· Ἔως ποτε, ὁ Δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς στολὴ λευκὴ, καὶ ἐβρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον, ἕως πληρώσονται καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, καὶ οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ οὗτοι.

Τῆς πέμπτης σφραγίδος τὴν λύσιν, οἱ τὴν τῶν προειρημένων τεσσάρων εἰς τὰ Χριστοῦ πάθη καὶ τὰ τῆς σωτηρίου ἡμῶν βιανθρωπήσεως οἰκονομικῶς τελεοθέντα προσνέμοντες, ὡς ἤδη παραθέμεθα, καὶ ταύτην εἰκότως τὴν καταβόησιν τοῖς προτελειωθεῖσιν ἀνάψει προφήταις καὶ θεοσόφοις ἀνδράσι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίαν ποθοῦσι καὶ τὴν ἀναβολὴν αὐτῆς

Et ecce equus pallidus. Equus χλωρὸς, id est, pallidus aut viridis, gerit iræ symbolum : sicut et χλόη, id est, herba quæ a medicis χλωρά appellatur. Mors autem et infernus steterunt, ut spiritualiter pugnarent adversus scelestos dæmones, et supplicium inferrent propter hominum interemptionem. Nondum tamen hoc sermone. infertur perfecta dæmonum interemptio, sed ex quarta duntaxat parte : quoniam juxta præsentem visionem nondum perfecta est Christi passio ex tribus partibus. Porro vastationem tropice nominat occisionem : et famem, illorum defectionem qui ipsos olim ad-raverunt : et interitum tyrannidis ipsorum dicit vastationem vel corruptionem eorum a bestiis : vocans bestias terræ dæmonum adversum eos B vexationes et insultus ad afflictiones, quæ adducant interitum.

Alio modo ex Andrea. Eusebius vero Pamphili octavo capite libri noni *Ecclesiasticæ historiæ* in hunc scribit modum : In fervore persecutionum sub Maximiano qui Romanis imperabat, fame et peste inter hæc præter cæteros casus grassante, innumera multitudo moriebatur, adeo ut ipsi sepulcro tradi non possent : quanquam Christiani tunc enixe ac liberaliter circa funera occuparentur, et seductos humanitate inducerent ad veritatis agnitionem. Ab Armeniis vero, qui in Romanos insurrexerunt, non paucos dicit gladio fuisse trucidatos, et morientium corpora a canibus fuisse consumpta : sic ut postmodum cæteri qui relictis erant, ad canum interemptionem converterentur, veriti ne et ipsi morientes, hos, si viverent, sepulcra sortirentur. Non est autem absurdum ut canes in ipsis quoque alimentis participes faciant feræ agrestes, propter escæ abundantiam. **706** In nostra etiam natione horum singula contigisse cognovimus ex his quæ nunc apparent.

CAPUT XVII.

Solutio quinti sigilli significans clamorem sanctarum animarum ad Dominum, ut fiat consummatio.

VI, 9-11. *Et cum aperuisset quintum sigillum, vidi subter altare animas intersectorum propter verbum Dei, et propter testimonium Agni quod habebant : et clamaverunt voce magna, dicentes : Usquequo, Domine, qui es justus et verax, non judicas et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Et data est ipsis stola alba, dictumque est eis ut requiescerent adhuc ad tempus, donec complerentur conservi eorum, et fratres eorum, et qui occidendi erant sicut et ipsi.*

Quinti sigilli apertionem, hi qui prædictorum quatuor solutionem Christi passionibus attribuunt, et his quæ dispensatorie peracta sunt circa salutarem nobis incarnationem, sicuti jam proposuimus, hanc etiam querelam et clamorem merito prophetis tribuunt antea mortuis, et Dei sapientia plenis viris, Christi adventum exoptantibus, ejusque mo-

ram ægre ferentibus, qui divinam longanimitatem ad crucem usque prorogatam, clamore fatigant: ad ultionem videlicet malorum ac impiorum hominum, aut dæmonum qui debacchantes impulerant hos ut ad hujusmodi procederent injurias, adversus suos contribules et ejusdem sortis homines, qui hæc propter pietatem pertulerunt. Siquidem usque ad Salvatoris passionem et crucem non erat adeo manifesta ultio quæ adversus impios a Deo sumeretur: sed ab eo tempore innumeras passi sunt afflictiones, si fide dignus est Josephus, qui non Judæos tantum, sed et Græcos scripsit fame 707 et peste mutuisque seditionibus fuisse consumptos, ut paulo ante proposuimus.

Vidi subter altare. Altare merito dicebatur cui non deerant sacrificia per sanguinem, et victimæ subter ipsum separatæ erant, tanquam terrenæ et mortalem habentes substantiam, quod ex ipso loco suscipit evaporantem a victimis gratam Deo fragrantiam, non sensibilem, cum neque sensui subjecta sit: quanquam etiam sensibilis sit traditio quæ emittitur a victimis, sed quæ solo intellectu convenienter ab his conspiciatur, et ab omnibus iis qui completionem honorum certaminum referunt commodam mercedis acceptionem. Hinc etiam magis proprium est, ut quæ de sigilli solutione dicuntur, eis attribuantur qui tempore Christi aut post Christum probitatem retulerunt, quam ad eos qui ante Christi adventum proprio sermone Veteris Testamenti decertarunt.

Usquequo, Domine, non vindicas. Non adversus homines ultio petitur (neque enim hoc charitatem decet, ut adversus eos insurgat qui ejusdem sunt generis), sed sancti hanc adversus dæmones expectant, qui homines inducunt ad sui interemptionem. Deinde accipiunt primam stolam albam, et per hanc stolam etiam cognitionem dilationis, non absurde, quanquam non usque adeo profunde considerando. — *Alio quoque modo ex Andrea.* Et per hæc apparent sancti petere mundi consummationem: ideo longanimitate expectare jubentur usque ad consummationem fratrum, ne absque ipsis consummentur, juxta divinum apostolum. Albæ autem stolæ florentem in ipsis virtutum splendorem designant qua induti sunt, quanquam promissiones nondum reportarunt: horum igitur spe quæ per intellectum velut in speculo contemplantur, omni crassitie liberati, merito lætantur, quiescentes in sinibus Abraham: nam id a multis sanctis dictum est, unumquemque virtutis cultorem sortitum esse dignum locum, unde etiam de futura sua gloria certam quamdam assequatur conjecturam.

Et data est ipsis stola alba. Alba stola indicium est quod suo sanguine purificati sint, et omnes exuerint sordes. Simul autem et hoc innuit stolæ candor, quod non oporteat eos qui aperte et cum splendore Christum libere confessi sunt, propter quod etiam viriliter passi sunt, ut e corruptibili

δυσχεραίνουσι τῆς θείας μακροθυμίας καταβῶσι: τῆς μέχρι σταυροῦ παραταθείσης, πρὸς ἐκδίκησιν ἡγουν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ ἀσεβῶν, ἧ καὶ τῶν δαιμόνων τούτους ἐκβαχχευσάντων ἐπὶ τὰ τοιαῦτα παραχωρῆσαι τῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμογενῶν ἀδικήματα καὶ ταῦτα δι' εὐσέβειαν πάσχειν ἀνασχομένων. Μέχρι γὰρ τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ διὰ σταυροῦ, οὐκ ἦν οὕτω πρόδηλος ἡ κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐκδίκησις ἐκ Θεοῦ συντελουμένη. Ἀπὸ δὲ τούτου τὰ μυρία πάθη ὑπέλαβον, εἶγε πίστεως Ἰωσήπος ἄξιος ὁ ταῦτα φιλαλήθης οὐ μόνον Ἰουδαίους ἱστορήσας, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας λοιμοῖς καὶ λιμοῖς καὶ στάσεσι ταῖς κατ' ἀλλήλων δαπανηθέντας, ὡς πρὸ μικροῦ παρεθέμεθα.

Εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου. Θυσιαστηρίου, εἰκότως τὸ ἀνευδεῆς ὄν τῆς δι' αἱμάτων ἀγιστίας, καὶ τὰ θύματα τῷ ὑποκάτω αὐτοῦ, ἅτε περίγεια καὶ τῆς θνητῆς οὐσίας ἀφωρίσατο, τόπω αὐτῷ τὴν ἀπὸ τῶν θυμάτων ἐξατμιζομένην θεάρεστον ἀναλαμβάνομενον εὐωδίαν, οὐκ αἰσθητὴν, ὅτι μηδὲ αἰσθήσει ὑποβαλλομένην, εἰ καὶ αἰσθητὴ ἡ ἀναπεμπομένη ἀπὸ τῶν θυμάτων ἀνάδοσις, καταλλήλως δὲ νοήσει μόνη θεωρητὴν τούτοις, καὶ ὅσοις τῶν ἀγαθῶν ἀγώνων συντελεῖται τὸ εὐαπόδεκτον ἀποφέρεται. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς κατὰ Χριστὸν ἢ μετὰ Χριστὸν τὸ εὐδόκιμον ἀπενεγκασμένοις οἰκειότερον τὰ τῆς σφραγίδος τῆς λύσεως προσλογίζεται, ἢ τοῖς πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας ὑπὲρ τοῦ εὐσεβοῦς τῆς Παλαιᾶς λόγου.

Ἔως πότε, ὁ Δεσπότης. Οὐ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἡ ἐκδίκησις αἰτεῖται (24) (οὐ γὰρ τοῦτο ἄξιον τῆς ἀγάπης κατὰ τῶν ὁμογενῶν ἐπανίστασθαι): κατὰ δὲ τῶν δαιμόνων ταύτην ἀπαιτοῦσιν οἱ ἅγιοι, τῶν ἐναγόντων τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀνάρεσιν. Εἶτα λαμβάνουσι πρῶτον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ στολῇ καὶ γινώσιν τῆς ὑπερθέσεως, οὐκ ἀδοκιμάστως, εἰ μὴ καὶ λελογισμένως ἄγαν. — *Καὶ ἄλλως ἐκ τῶν τοῦ Ἀνδρέου.* Καὶ διὰ τούτων τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν αἰτούμενοι φαίνονται οἱ ἅγιοι. Διὸ μακροθυμεῖν ἄχρι τῆς τῶν ἀδελφῶν τελειώσεως κελεύονται, ἵνα μὴ χωρὶς αὐτῶν τελειωθῶσι, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον. Αἱ δὲ λευκαὶ στολαὶ τὴν ἐπανθοῦσαν αὐτοῖς τῶν ἀρετῶν ἐμφαίνουσι λαμπρότητα. Ἦν ἡμφιασμένοι, εἰ καὶ μήπω τὰς ἐπαγγελίας ἐκομίσαντο, πῆ γοῦν ἐλπίδι τούτων, ἅπερ νοερῶς ἐνοπτρίζονται, πάσης ἀπηλλαγμένοι παχύτητος, εἰκότως εὐφραίνονται τοῖς κόλποις Ἀβραάμ ἀναπαυόμενοι. Πολλοῖς γὰρ τῶν ἁγίων τοῦτο εἶρηται, χώρους ἀξίους εἰληχέναι τῶν τῆς ἀρετῆς ἐργατῶν ἕκαστον, δι' ὧν καὶ περὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν δόξης τεκμαίρονται.

Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς στολὴ λευκὴ. Ἡ λευκὴ στολὴ, αἶνιγμα τοῦ καθαρθῆαι αὐτοὺς τῷ οἰκείῳ αἵματι καὶ πάντα ἀποθέσθαι ῥύπον, ἅμα δὲ καὶ τοῦτο τῆς λευκότητος τῆς στολῆς ὑποφαινούσης, ὡς οὐ χρὴ τοὺς προφανῶς καὶ μετὰ λαμπρότητος παρβήσιασμένους τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν, δι' ἣν καὶ

(24) Ἀναβάλλεται, dirigitur, vidg.

τοῦ φθαρτοῦ ἠνέσχοντο καρτερικῶς ἐκδῆναι κό- A
σμου, νῦν ἀφθάρτῳ βίῳ καὶ ἀμόχθῳ προτορμισθέντας
ὡσπερὶ κόρον τούτου λαθόντας ἀνασείρασιν ἐκ
κόρου λαθεῖν· ἀφ' οὗ καὶ ἡ τῶν ἀγγέλων εἰς τὰ
αἰώνια παράκυψις ἀγαθὰ, τινὲ τῶν θεοφορουμένων
παρελήπται δι' ἐπιθυμίας εἶναι, ὡς διὰ τῆς παρα-
κύψεως τί ἂν ἄλλο ζητήσαντος αὐτοῦ, ἢ καὶ τὸ μι-
κρὸν αὐτῶν γινῶσιν λαθεῖν ἐν ἀδιαλείπτῳ ἐφέσει
προσλιπρούνται;

• ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Λύσις τῆς ἕκτης σφραγιδος, τὰς ἐν τῇ συντελείᾳ
ἐπαγομένας πληγὰς σημαίνουσα.

Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγιδα τὴν ἕκτην.
Καὶ σεισμός μέγας ἐγένετο. Καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο
μέλας, ὡς σάκκος τρίχινος· καὶ ἡ σελήνη ὅλη B
ἐγένετο ὡς αἷμα, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ
ἔπεσον εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύν-
θους αὐτῆς, ὑπὸ ἀνέμου μεγάλου σειομένη.

Ἡ ἕκτη τῆς σφραγιδος λύσις τελεωτάτην ἡμῖν
τὴν σωτηρίαν εἰργάσατο. Κατὰ ταύτην γὰρ ὁ Χρι-
στὸς τὸν θάνατον κατέλυσε, τὴν ζωὴν ἐπανήγαγε, τὸν
νικητὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπεστεφάνωσε θριαμβεύσας,
κατὰ τὸ γεγραμμένον· « Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἠχημα-
λώτευσας αἰχμαλωσίαν. » Τίς δὲ ἡ λύσις τῆς ἕκτης
σφραγιδος; Ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου καὶ ὁ θάνατος,
οἷς ἠκολούθησεν ἡ εὐχταία πᾶσι πιστοῖς τε καὶ
αἰσθητοῖς ἀνάστασις. Ἡπερ οὐ μόνον τοὺς ζῶντας,
ἀλλὰ καὶ τοὺς προκεκοιμημένους εὐηργέτησε.

Καὶ σεισμός μέγας ἐγένετο. Σαφῶς τὰ ἐπὶ τῷ
σταυρῷ γεγενημένα σημεῖα ἡ ὀπτασία ἡμῖν ἀναζω- C
γραφεῖ, τὸν σεισμόν καὶ τὸν κλόνον τῆς γῆς, τὸ τοῦ
ἡλίου σκότος καὶ τῆς σελήνης ὅλης τὴν εἰς αἷμα
μεταβολήν. Πάνυ δὲ ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς σελήνης τῆ,
ὅλη, δεδήλωται. Πλησιφαῆς γὰρ οὖσα, ἄτε τεσσα-
ρεσκαίδεκαταία οὖσα, καὶ κατὰ διάμετρον ἀφροστῶσα
τοῦ ἡλίου, πῶς οἶα τε τὸν ἥλιον τῇ ἑαυτῆς ὑποδρομῇ
σκοτίσαι; Οὕτω γὰρ τὴν ἡλιακὴν ἐκλειψίν φασὶ γί-
νεσθαι οἱ ταύτης τὴν σχολὴν πεποιημένοι. Πῶς δὲ
πάλιν δυνατὸν τὴν σελήνην ἐν τῷ ἡμερινῷ καταπτῆ-
ματι τοιαύτην φανῆναι; Ἀφ' οὗ καὶ Διονύσιος ὁ
Ἀρεοπαγίτης εἰς θεοσημείαν ἀναφέρει τὸ ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ συμβᾶν τῷ ἡλίῳ, οὐκ εἰς εἰωθὸς πάθος
τοῖς κατ' οὐρανὸν σώμασι. Τινὲς δὲ ταῦτα εἰς τὴν
ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ γενομένην πολιορκίαν ἐξέλαβον,
πάντα τὰ εἰρημένα τροπολογήσαντες. Οἱ δὲ πλείστοι D
τῶν ἐρμηνευτῶν σεισμόν τὴν μετάβασιν ἐνταῦθα
εἰρήκασιν, τὴν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς διὰ Χριστὸν διωγμοῖς
γενομένην εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιχρίστου καιρὸν,
σεισμόν εἰωθυίας τῆς Γραφῆς καλεῖν τὴν τῶν πρα-
γμάτων μετάβασιν, ὡσπερ τό· « Ἐτι ἅπαξ σεισῶ. »
Διλοῖ γὰρ τὴν τῶν σαλευομένων μετάβασιν, ὡς ὁ
θεῖός φησι Παῦλος. Καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ ἡ ἀπ' Αἰγύ-
πτου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐξοδος σεισμός εἴρηται, κα-
θὼς καὶ Δαυὶδ φησι· « Ἦ ἐσεισθη· καὶ γὰρ οἱ οὐ-
ρανοὶ ἔστιαξαν, » Τοσαύτας γὰρ ὀλίψεις γενέσθαι
φασίν, οἷας οὐδέπω γεγενημένας ἔγνωμεν, σοφῶς

708 mundo excederent, ubi nunc ad vitam in-
corruptibilem et labore carentem appulerunt, tan-
quam sumpta hujus satietate, evulsionem ex satie-
tate accipere. Unde etiam angelorum ad æterna
bona prospectus, a quodam afflato divino numine
sumptus est propter desideria : tanquam per pro-
spectum nihil aliud ipsi requisierint quam vel mo-
dicam illorum accipere cognitionem, assiduo desi-
derio semper affixam.

CAPUT XVIII.

Solutio sexti sigilli significans eas quæ inferentur in
consummatione plagas.

VI, 12, 13. Et vidi cum apernisset sigillum
sextum : et terræmotus factus est magnus, et sol
factus est niger tanquam saccus cilicinus, et luna tota
facta est tanquam sanguis, et stellæ cœli ceciderunt
in terram, sicut ficus abjicit grossos suos cum a
vento magno movetur.

Sexti sigilli solutio perfectissimam nobis salutem
operata est. Ex hac enim Christus mortem dissol-
vit, vitam reduxit, ab eo qui homines devicerat
triumphando, coronam abstulit : juxta id quod
scriptum est : « Ascendisti in altum, captivitatem
duxisti captivam ³⁴. » Quæ est autem sexti sigilli
solutio? Crux et mors Domini, unde secuta est
optanda cunctis tam fidelibus quam sensum sequen-
tibus resurrectio, quæ non vivos solum beneficio
affecit, verum etiam illos qui antea dormierant.

Et terræmotus factus est magnus. Manifeste de-
scribit nobis visio signa quæ in Christi passione C
facta sunt : terræmotum et quassationem terræ,
solis tenebras, et totius lunæ mutationem in san-
guinem. Ex maxima autem diligentia significatum
est in luna quod tota mutata fuerit in sanguinem.
Cum enim esset pleno lumine, utpote decimoquarto
die, et ex diametro distaret a sole, quomodo possi-
bile fuit ut solem repentino suo adventu obscura-
ret? 709 Nam ita solarem eclipsim fieri dicunt
qui circa eam investigandam sese occupant. Rur-
sum quomodo possibile fuit ut luna in medio die
constituta talis appareret? Unde etiam Dionysius
Areopagita ad divinum refert miraculum quod tem-
pore passionis in sole contigit, non juxta affectiones
in corporibus cœlestibus fieri solitas. Quidam au-
tem prædicta omnia moraliter intelligendo, ad civi-
tatis obsidionem quæ sub Vespasiano facta est,
retulerunt. Plurimi vero interpretum terræmotum
hoc loco dixerunt transitum ex persecutionibus quæ
propter Christum inductæ sunt, ad tempus Anti-
christi : ex consuetudine Scripturæ dicentes terræ-
motum vocari mutationem rerum, quemadmodum
ubi dicitur : « Adhuc semel, ego concutiam ³⁵. Si-
gnificat enim translationem eorum quæ commo-
ventur, veluti declarat divus Paulus. Et in Veteri
Testamento egressus Israelitarum ex Ægypto dictus
est terræmotus, quemadmodum ait et David :

³⁴ Psal. LXVII, 19. ³⁵ Hebr. XII, 26

« Terra mota est, etenim cœli distillaverunt ³⁶. » Siquidem tantas afflictiones fore dicunt, quantas nunquam antea fuisse cognovimus, idque sapienter prædixerunt, ut his præmeditatis homines non fatiscerent ad inducta ab Antichristo supplicia. Porro solis nigredo et lunæ obscuritas colorque sanguineus lucis ostendit carentiam in his qui sub divina ira fuerint deprehensi. Ita enim non semel beatus Cyrillus exposuit. *Stellas autem cadere est, eos qui videntur luminum in mundo, cadere tanquam labefactatos ad ea quæ contigerint; ideoque imperfectis fructibus ficus, nempe grossis, assimilati sunt.*

VI, 14-17. *Et cœlum recessit sicut liber qui circumvolvitur: et omnis mons et insula de locis suis mota sunt. Et reges terræ et primates, et tribuni et divites ac fortes, et omnis servus ac liber absconderunt se in speluncis et in petris montium, et dicunt montibus et petris: Cudite super nos, et occultate nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsius, et quis poterit salvus fieri?*

καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀρνίου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σωθῆναι;

Cœlum in modum libri convolvi aut simpliciter designat secundum Christi **710** adventum: liber namque sine strepitu ac repente aperitur: aut quod cœlestes quoque virtutes his condolent qui a Christi fide exciderunt tanquam circumvolutionem ac moestitiam habituris. Per hoc autem etiam aliud libri circumvolutione intelligi admonetur, nempe quod corpus cœleste non sustineat perfectam abolitionem, quemadmodum ait Irenæus Lugdunensis quinto redargutionis libro adversus electionem falsæ dictæ sapientiæ: Neque enim persona, neque essentia obscurabitur in creatura: verus est enim et firmus qui ipsam constituit: sed formam adducit mundi hujus, etiam ubi transgressio facta est. Ideo quoque David, « Renovabis, inquit, faciem terræ ³⁷, » non autem immutabis. Arbitramur veteri consuetudine usum fuisse apostolum. Hebræus enim ea re quæ circumvolvitur usus est, sicut fieri solet in libris qui apud nos sunt, quorum evolutio non obscuratorem, sed eorum quæ scripta sunt manifestationem efficere solet.

Et omnis mons et insula. Montes et insulas dicit superbiorum demonum cœtus, juxta illud quod de ipsis scriptum est: « Et transferentur montes in cormaris ³⁸: » ac si dicat ipsos in falsis hujus vitæ distractionibus circummagitare istos pusillanimes ad vehementem studium in animarum suarum perniciem. Hos quoque eosdem vocat insulas, ut qui in dictis variarum cupiditatum inundationibus nobis molesti sunt. Num hi sunt callidi artifices ad præstandum impedimenta bonæ famæ nostræ quæ secundum Deum est.

³⁶ Psal. lxxvii, 9. ³⁷ Psal. ciii, 30. ³⁸ Psal. xlv, 5.

(25) Uncis inclusa decrant vulg.

Α τοῦτο προειρηκότες πρὸς τὸ προμεμελετηκέναι ταῦτα τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μὴ ἀπειπεῖν πρὸς τὰς ἐπαγομένας τοῦ Ἀντιχρίστου κολάσεις. Τὸ δὲ μέλαν τοῦ ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης τὸ ἀφεγγές καὶ αἱματώδες, τὸ τοῖς καταλειφθεῖσιν ὑπὸ τῆς θείας ὀργῆς ἀφώτιστον ἐνδείκνυται. [Οὕτω γὰρ πολλάκις ὁ μακάριος Κύριλλος ἐξήλειψε (25).] Τὸ δὲ πεσεῖν τοὺς ἀστέρας, καὶ τοὺς δοκοῦντας εἶναι φωστῆρας ἐν κόσμῳ πίπτειν ὡς τοῖς γινομένοις ἐκλάζοντας. Διὸ καὶ τοῖς ἀτελέσι τῆς συκῆς καρποῖς τοῖς ἀλϋθθοῖς δηλαδὴ ἀπεικάθησαν.

Καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἐλισσόμενος. Καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν. Καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ χιλιάρχοι, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ ἰσχυροὶ, καὶ πᾶς δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἐκρύψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων. Καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τῷ θρόνῳ,

Τὸ τὸν οὐρανὸν ἐλιτσεσθαι ὡς βιβλίον, ἢ τὸ ἀπλῶς τὸ τῆς δευτέρας Χριστοῦ παρουσίας αἰνίττεται· ἀφοψητὶ γὰρ καὶ ἐν ἀκαρεῖ ἡ βίβλος ἀνοίγεται· ἢ ὅτι καὶ αἱ οὐράναι δυνάμεις τοῖς ἐκπίπτουσι τῆς πίστεως συναλγοῦσιν, οἷον ἐλιγμόν τινα καὶ λύπην ἔξουσι. Διὰ τούτου δὲ καὶ ἕτερον ὁ τοῦ βιβλίου ἐλιγμὸς νοεῖν ὑποβάλλεται, μὴ ἀφανισμὸν τέλειον τὸ οὐράνιον (26) ὑφίστασθαι σωμα, ὡς φησι καὶ Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνου, ἐν πέμπτῳ λόγῳ τοῦ ἐλέγχου τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἐπὶ λέξεως. Οὐ γὰρ ἡ ὑπόστασις, οὐδὲ ἡ οὐσία τῆς κτίσεως ἀφανισθήσεται· ἀληθῆς γὰρ καὶ βέβαιος ὁ αὐτὴν συστησάμενος· ἀλλὰ τὸ σχῆμα παράγει τοῦ κόσμου τούτου ἐν οἷς καὶ ἡ παράθσις ἐγένετο. Διὸ καὶ ὁ Δαυὶδ: « Ἀνακαινίεις τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, » ἀλλ' οὐκ ἀλλάξεις. Ἦγοῦμεθα δὲ τῇ ἀρχαίᾳ συνηθείᾳ χρῆσασθαι τὸν ἀπόστολον. Εἰλιτάριον γὰρ ὁ Ἑβραῖος ἀντὶ τῶν παρ' ἡμῖν βιβλίων ἐκέχρητο, ὧν ἡ ἀνεπίσις οὐκ ἀφανισμὸν, ἀλλὰ τῶν γεγραμμένων φανέρωσιν ἀπειργάζετο.

Καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος. Ὅρη καὶ νήσους τὰ τῶν ὑψηλοφρόνων δαιμόνων καλεῖ συστήματα, κατὰ τὸ γεγραμμένον περὶ αὐτῶν, καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν, οἷον ἐν τοῖς ἐνεστῶτος βίου ἀλμυροῖς περισπασμοῖς τούτους περισσοῦντα τοὺς ὀλιγοψύχους πρὸς τὸ ἑαυτῶν ψυχόλεθρον περισπούδασμα. Καὶ νήσους δὲ τοὺς αὐτοὺς ἐν ταῖς ἤδη εἰρημέναις περικλύσει τῶν βιωτικῶν συμφροῶν ἡμῖν ἐνοχλήσαντας. Οὗτοι γὰρ δημιουργοὶ τὰς κατὰ θεὸν ἡμῶν εὐκλείας ἐμποδοῦσάταιν.

(26) Τὸ οὐράνιον vulg.

Καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες. Βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ μεγιστᾶνες καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην τερθρεῖαν τοὺς αὐτοὺς καὶ τὸν κατάρχοντα αὐτῶν Σατανᾶν νοήσεις, κατάρξαντας τῶν περιγεῖων δι' ἀπάτης καὶ δόλου· δούλους δὲ καὶ ἐλευθέρους, τοὺς ἐν τοῖς δαίμοσι προύχοντας καὶ ὑποταγμένους. Διὸ καὶ τὸ κατατρεῦδεν τὰ ὄρη ἐγκαλεῦσιν ἐξ αἰτήσεως πεσεῖν ἐπ' αὐτοὺς, κρύψεως χάριν, τροπικῶς εἴρηται. Αἰνίττεται γὰρ φυγάδας αὐτοὺς γενέσθαι ἀπὸ τῆς ἐπαχθησομένης αὐτοῖς ὑπὸ Χριστοῦ κολάσεως. Εὐρήσεις δὲ καὶ ἄλλως ἐρμηνευθέντα ταῦτα ἐν τοῖς κάτω.

Πέσετε ἐψ' ἡμᾶς. Ἡ πρὸς τὰ ὄρη δέησις τίνων; Τῶν μὴ ἐποικοδομησάντων τῇ πίστει τὸ τίμιον τῶν ἔργων καὶ δογμάτων, ἀλλὰ καὶ ξύλα καὶ χόρτον, & μὴδὲ πυρὸς τοῦ τυχόντος ὁσμὴν οἷά τε ὑπενεγκεῖν, μὴ ὅτι πυρὸς ἀπειλήν. « Πῦρ γὰρ, ὡς φασιν, ὁ Θεός, » καὶ μάλιστα ὅτ' ἀν' ἐκ τῆς καταφρονήσεως ἀναφλέγεται τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων, καὶ ἐκ παραλογισμοῦ τῆς τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἀνυπερβλήτου συμπαιθείας.

Ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς συντελείας μεθ' ὑπερβολῆς ἀνυπερθέτως οὐκ ἐν μέρει, ἀλλ' ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ συμβήσεται θλίψις ὑπερβολικὴ τῇ τοῦ Ἀντιχρίστου ἐπιδημίᾳ, ἐν ἣ τοῖς κατ' ἐξοχὴν εἶτε κοσμικῆς ἐξουσίας, οὓς διὰ τοὺς βασιλεῖς ἐδήλωσεν, εἶτε ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, οὓς ὄρη καὶ νήσους τροπικῶς ὠνόμασε, τούτοις, φημί, ἅπασιν ἐκείνη ἡ φοδερὰ θλίψις ἐπανεχθήσεται. Ὅρη δὲ καὶ νήσους οὐχ ἀπλῶς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προύχοντας ὑπελάθμεν, ἀλλ' ὅπερ καὶ παρὰ τῶν Ἑβραίων εὐρήται γραφόμενον, τὰς ἐγκαινιζόμενας νήσους, αἱ ὅθ' ἐφύζονται, τόπον ἐκ τόπου ἀμειβοῦσαι διὰ τὸν Ψευδόχριστον. Τίνας δὲ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες τε καὶ χλιάρχοι, καὶ πᾶς δούλος τε καὶ ἐλεύθερος, ἀλλ' ἢ οἱ τῶν γένων κατεξουσιάζοντες καὶ μηδὲν τοῦ ἐν οὐρανοῖς (26*) πολιτεύματος πεφροντικότες; Δούλοι δὲ, οἱ τῇ ματαιότητι τοῦ παρόντος κόσμου δεδουλωμένοι, ὡσπερ καὶ ἐλεύθεροι οἱ τῆς Χριστοῦ ἀφηνιάσαντες δουλείας καὶ ἀνέτως βιοῦν αἰρετιστάμενοι.

Καὶ μετὰ τοῦτο εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἐστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρις ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ τι δένδρον. Καὶ εἶδον ἄγγελον ἄλλον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγίδα Θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων· Μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν τὰ μεταστάντα σαφῶς Ἰουδαίους ἐν τῷ πρὸς Ῥωμαίους πολέμῳ, ἀντάμειψις ὄντα τῶν τοῦ Κυρίου παθῶν δείκνυται τῇ εὐαγγελιστῇ. Οἱ

A *Et reges terræ et primates. Reges terræ et primates omneque hujusmodi præstigium eosdem intelligas ac principem eorum Satanam, terrenis dominantes per dolum ac fallaciam. Servos vero ac liberos, eos qui inter dæmones sunt aut superiores aut subjecti: ideo quoque tropice dictum est quod studeant incitare montes, petentes ut super se cadant quo occultentur: designat enim quod fugere cupiant supplicium quod super ipsos inducetur a Christo. Invenies autem et hæc alio modo declarata in his quæ sequentur.*

*Cadite super nos. Quorum est deprecatio ad montes? Eorum qui non struxerunt super fidem pretiosum aliquid in operibus et dogmatibus, sed ligna et scænum, quæ ne odorem quidem occurrentis ignis ferre possunt, neque ignis minas. Nam « Ignis, » ut ait ille, « Deus consumens est »²⁹, » **711** et maxime cum exusserit eos ob contempta præcepta sua, et ob cavillationem adversus inestimabilem compassionem Filii sui.*

Quoniam venit dies magnus iræ ipsius. Sub mundi consummationem excessive et supra modum, non in parte, sed in toto mundo continget maxima afflictio per adventum Antichristi, in quo his, qui in sublimiori erunt dignitate, sive mundana præditi sint potestate, quos per reges significavit; sive in ecclesiastica sint disciplina et ordine, quos montes et insulas tropice nominavit: his inquam, omnibus tremenda illa afflictio inferetur. Montes vero et insulas non simpliciter accipimus eos qui præsent ecclesiis, sed, quod etiam apud Isaiam scriptum invenitur, innovatas insulas, quæ sane fugient, locum e loco commutantes propter Antichristum. Quinam vero sunt reges terræ, et primates, et tribuni, et servus, et liber, nisi ii qui potestatem exercent inter terrenos homines, cum nihil illis curæ sit de gubernatione cœlesti? Servi autem, qui vanitati hujus mundi servierunt, quæma immodum et liberi, qui a Christi servitute se separarunt, et remisso animo vivere elegerunt.

VII, 1-3. *Et post hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus super terram, neque super mare, neque super ullam arborem. Et vidi alium angelum ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum Dei vivi, et clamavit voce magna quatuor angelis quibus datum est ut nocerent terræ et mari dicens: Ne nocueritis terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus suis.*

Hinc consequenter ipsi evangelistæ ostenduntur quæ aperte manebant Judæos in bello adversus Romanos in ultionem afflictionum Domini. Quatuor

²⁹ Hebr. כח, 29.

(26*) Ἀνθρώποις vulg.

enim angeli servabant excubias super quatuor angulos terræ Judæorum, fugæ timorem illis immittentes, aut difficultates quasdam et molestias, aut intempestivam patriæ afflictionem ac dilectissimarum uxorum: **712** quæ tropice designantur imminere Judææ, sed et ventos prohiberi nequando flent neque super terram neque super mare. Super terram quidem, ne vel in minimo refrigerium inveniant tempore belli adversum Romanos: neque agricolæ plantarum diligentia assurgant, quoniam et arbores ventorum commotione gaudentes refocillantur: neque pedestri pugna certantes, neque navali, quoniam navali quoque pugna impetebantur, juxta Josephum; nam omnia mala comprehenderunt illos. Sed quanquam hæc justissime ita fierent, apertius tamen contingent circa Antichristi adventum, non in parte terræ Judæorum, sed in universo orbe: quem etiam sortiti erant ministeriales spiritus, tanquam sua complentes obsequia secundum quatuor terræ angulos, nempe orientem, septentrionem, occidentem et meridiem. Ventorum autem prohibitio manifeste designat debiti ordinis solutionem, et malorum inevitabilitatem. Per ventos enim et mare navigatur ad obsequium hominum [et plantæ ventorum flatu refocillantur].

Angelum alium ascendentem ab ortu solis. Divinum angelum ab ortu solis et non ab occasu et hespero venire, præclarum facinus designare videtur ac beneficium, quod contemplans in spiritu Domini progenitor, « Signatum est, inquit, super nos lumen vultus tui, Domine ⁴⁰. » Recte quoque jubet, ut nulli interim noceatur quousque signarentur qui e Judæis mercabantur salvi fieri, ne justis similia paterentur cum his qui inique extendissent manus suas ad iniquitatem adversus Christum. Quod si hæc ita sunt, certe, ut dictum est, tempore adventus Antichristi signum vivificæ crucis eminentiores demonstrabit eos, qui super se portaverunt inscriptionem sacri baptismatis; nam hi sunt Christi hæreditas.

Ne nocueritis. Creaturæ utpote propter nos factæ, cum nos castigamur, una nobiscum participes sunt flagellorum: quemadmodum etiam glorificatis sanctis simul collætantur. Ex hoc autem discimus cis qui secundum virtutem vivunt, ad cooperationem opus esse angelico auxilio, ut afflictiones ac tentationes ferre possint.

713 CAPUT XIX.

De his qui servantur a plaga quatuor angelorum, nempe centum quadraginta quatuor millibus.

VII, 4-8. *Et audivi numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu*

⁴⁰ Psal. IV, 7.

(27) Περσῶν ed.

(28) Inclusa omittit ed., ut infra verba καὶ φυτὰ, etc.

A τέσσαρες ἄγγελοι γὰρ ἐφρούρουν τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς Ἰουδαίων γῆς, δειλίαν αὐτοῖς ἐμβάλλοντες φυγῆς, ἢ δυσχερείας τινάς, ἢ ἐξώριον πάθος πατρίδος, γυναικῶν τε φιλότων, ἅτινα τροπικῶς διασημαίνεται κρατεῖσθαι τῆς Ἰουδαίας, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τοὺς ἀνέμους κεκωλύσθαι ἐφ' ὅτε μὴ πνέειν (27) μήτε ἐπὶ γῆς μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ γῆς, τῷ μηδεμίαν αὐτοὺς ἀναψυχὴν εὐρέσθαι ἐν τῷ πρὸς Ῥωμαίους πολέμῳ· μήτε τοὺς γεωργοὺς τοὺς ἐπιμελεῖα φυτῶν προσανέχοντας, ἐπεὶ καὶ τὰ δένδρα τῆς ἀπὸ τῶν ἀνέμων ἀποσεισεως ἀπολαύοντα ἀναψύχεται· μήτε τοὺς πεζομαχοῦντας [μὴ τοὺς ἐν θαλάσῃ ναυμαχοῦντας (28)], ἐπεὶ καὶ ἐναυμάχησαν, κατὰ τὸν Ἰώσηπον· πάντα γὰρ αὐτοὺς κατέλαβε τὰ κακὰ. Ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτα, οὕτω δικαιοτέρον ὄν, ὅμως ἐπιτευκτικώτερον κατὰ τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου ἐπέλευσιν γενήσεται, οὐκ ἐν μέρει τῆς Ἰουδαίων γῆς, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, ἣν καὶ ἔλαχον κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας, ἀνατολῆς, ἀρκτου, δύσεως καὶ μεσημβρίας, τὰ λειτουργικὰ πνεύματα ὡς πληροῦντα τὰς διακονίας. Ἡ δὲ τῶν ἀνέμων ἐποχὴ προδήλιος λύσιν εὐταξίας, καὶ τὸ τῶν κακῶν ἀδιάδραστον ἐμφαίνει. Διὰ ἀνέμων γὰρ, θάλασσά τε πλεῖται πρὸς τὴν ἀνθρώπων δουλείαν [καὶ φυτὰ τρέφεται, ἀνέμοις ἀναψυχόμενα].

Ἄγγελον ἄλλον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου. Τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἡλίου, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δυσμῶν καὶ τῆς ἑσπέρας παραγίνεσθαι τὸν θεῖον ἄγγελον, ἀγαθοεργίαν αἰνίττεσθαι καὶ σημαίνειν δοκεῖ, ἣν ὁ μὲν προπάτωρ τοῦ Κυρίου ἐν πνεύματι θεωρῶν, « Ἐσημείωθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε, » ἔλεγε. Καλῶς δὲ καὶ τὸ μηδένα τέως ἀδικηθῆναι κελεύει, ἄχρις οὗ σφραγισθῶσιν οἱ τοῦ διασωθῆναι ἄξιοι τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἂν μὴ οἱ δίκαιοι τὰ ὅμοια πάθοιεν τοῖς ἐν ἀνομίᾳ τῇ κατὰ Χριστοῦ ἐκτεῖνασι τὰς χεῖρας αὐτῶν ἀδίκως. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως, ἀλλ' οὖν, ὡς εἴρηται, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ Ἀντιχρίστου ἡ σφραγὶς τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ ἐκδηλοτέρως ἀποφανεῖ τοὺς τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἐπιφερομένους σημεῖωσιν. Χριστοῦ γὰρ κληρὸς οὗτοι.

Μὴ ἀδικήσητε. Ἡ κτίσις ὡς δι' ἡμᾶς γεγεννημένη, παιδευομένοις ἡμῖν κοινωνεῖ ἐπὶ ταῖς μάστιξιν, ὡς περ οὖν καὶ δοξαζομένοις τοῖς ἀγίοις συμφαιδρύνεται. Διὰ τοῦτο δὲ μαθάνομεν καὶ τοὺς κατ' ἀρετὴν βιοῦντας πρὸς συνεργίαν δεῖσθαι τῆς ἀγγελικῆς βοηθείας πρὸς τὰς τῶν πειρασμῶν ἐπιφοράς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ τῶν σωζομένων ἐκ πληγῆς τῶν τεσσάρων ἀγγέλων χιλιάδων ρμδ'.

Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατοντεσσαρακοντατέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγι-

σμένοι ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ. Ἐκ φυλῆς Ἰούδα, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ῥουβείμ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Γὰδ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ἀσήρ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Μανασσή, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Συμεὼν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Λευὶ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ἰσάχυρ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ἰωσήφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Βενιαμὴν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Πολλοὶ γὰρ ἦσαν καὶ ἀριθμὸν ὑπερβάλλοντες οἱ Χριστῷ πιστεύσαντες ἐκ τῶν Ἰουδαίων. Καὶ μάρτυρες οἱ Παῦλῳ τῷ θεῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ γενομένῳ λέγοντες· «Θεωρεῖς, ἀδελφε, πόσαι μυριάδες εἰσὶ τῶν πεπιστευκότων Ἰουδαίων;» Τούτους δὲ μὴ μετασχεῖν τῇ ὑπὸ Ῥωμαίων πανωλεθρίας, ὁ χρηματίζων τῷ εὐαγγελιστῇ φησιν. Οὐπω γὰρ ἡ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀπωλεία Ἰουδαίους κατελήφει, ὅτε καὶ οὗτος ὁ εὐαγγελιστὴς ἐχρησμοδεῖτο ταῦτα. Καὶ οὐκ ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ἐν Ἰωνία τῇ κατ' Ἐφεσον. Μετὰ γὰρ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου δέκα καὶ τέσσαρα μόνα ἔτη προσήδρευσεν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅσα καὶ τὸ Θεοδόχον τῆς τοῦ Κυρίου Μητρὸς σκῆνος τῇ ἐγκαίρῳ ταύτῃ ζωῇ μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἀφθόρου τόκου αὐτῆς διετηρήθη· ἥ καὶ συμπαρῆν ἄτε μητρὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου αὐτῷ παραδεδομένη. Μετὰ γὰρ τὴν ἀποβίωσιν ταύτης, οὐκ ἔτι τῇ Ἰουδαίᾳ ἐμφιλοχωρήσασαι, ἀλλὰ πρὸς Ἐφεσον μεταστῆναι αὐτὸν λόγος. Καθ' ἣν, ὡς εἴρηται, καὶ τὰ τῆς προκειμένης Ἀποκαλύψεως ἐνεργήθη, τῶν μελλόντων οὖσαν δὴλωσιν, καθ' ὅτι μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου κατὰ τῶν Ἑβραίων ἡ θλίψις συνηνέχθη. Ὅτι δὲ καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες οἱ διασωθέντες δῆλον. Οὐ μόνον γὰρ οἱ πιστοὶ διέφυγον τὸν ἐλεθρον τὸν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν ἀγνοίᾳ τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου συνηργηκότες. Ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐξ ἐκάστης φυλῆς ἰσότητος ἐμφαίνειν δοκεῖ τὸν πολυπλασιασμὸν τοῦ ἀποστολικοῦ σπόρου δωδεκάκις δωδεκαπλασιαζομένου ἐπὶ τὴν τέλειον τῶν χιλιάδων ἀριθμὸν, καὶ οὕτως τὰς ῥηθείσας χιλιάδας ἀποτελοῦντα. Ἐπισημαντέον δὲ τοῦτο ὡς ἡ φυλὴ τοῦ Δὴν οὐκ ἐξ αὐτῆς τὸν Ἀντίχριστον τίχτεσθαι, ταῖς λοιπαῖς οὐ συντέτακται, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς ἡ τοῦ Λευὶ, ὡς ἱερατικὴ εἰς μερισμὸν ἐχομένη. Τὸν δὲ Ἰωσήφ ἀντὶ τοῦ Ἐφραΐμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τέθεικε, ὡς οὐκ ἀκαιρον μνησθῆναι καὶ τῶν ὀνομάτων ἐκάστου τῶν φυλάρχων. Αὐτίκα γὰρ τὴν ἐξ Ἰούδα φυλὴν ὅς ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται, αἰνίττεσθαι λέγομεν τοὺς διὰ μετανοίας καὶ ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ βλαστήσαντα Χριστὸν σωζομένους. Τὴν δὲ τοῦ Ῥουβείμ τοῦ δηλοῦντος, ὡς ὄρωντος υἱοῦ, ἢ υἱοῦ ἐράσεως, τοὺς καθαρῶς τῇ καρδίᾳ καὶ ὄρωντας τῷ πνεύματι. Τὴν δὲ Γὰδ ὁ δηλοῖ πειρασμὸν ἢ πειρατήριον, τοὺς διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν ὡς χρυσὸν

filiorum Israel. Ex tribu Juda, signati erant duodecim millia: ex tribu Ruben, duodecim millia signati: ex tribu Gad duodecim millia signati: ex tribu Aser, duodecim millia signati: ex tribu Nephtholim duodecim millia signati: ex tribu Manasse, duodecim millia signati: ex tribu Simeon, duodecim millia signati: ex tribu Levi duodecim millia signati: ex tribu Isachar, duodecim millia signati: ex tribu Joseph duodecim millia signati: ex tribu Zabulon, duodecim millia signati: ex tribu Benjamin, duodecim millia signati.

Multi siquidem erant maximoque numero qui e Judæis in Christum crediderant: ejus rei testes erant qui divo Paulo, cum Hierosolyma venisset dicebant, «Vides, frater, quot myriades sint eorum qui crediderunt Judæorum?»¹¹ «Hos autem is qui evangelistæ dat oracula, ait non fore participes interneccionis inducendæ a Romanis: nondum enim Judæos comprehenderat vastatio a Romanis adducta, cum evangelista hæc susciperet oracula: nec id Hierosolymis, sed in Ionia quæ est juxta Ephesum. Siquidem quatuordecim duntaxat annis a Christo passo permansit Hierosolymis, quibus etiam tabernaculum Matris Domini quod Deum in se susceperat, in hac temporali vita post passionem ac resurrectionem sui incorrupti partus servatum est: cum qua hic semper aderat, ut cui mater tradita fuerat a Domino. Post hujus namque interitum fertur non amplius permansisse in Judæa, **714** sed transisse in Ephesum: in qua etiam, ut dictum est, conscripta sunt quæ in hac habentur Apocalypsi, quæ est significatio futurorum: eo quod post quadragesimum annum ab assumptio Domino successit afflictio adversus Hebræos. Quod autem vehementi numero servati fuerint, manifestum est. Neque enim soli fideles effugerant interitum a Romanis proveniente, sed et hi qui ignoranter ad Domini passionem cooperati fuerant. Æqualem autem exacte positum esse numerum in singulis tribubus ostendere videtur plurimum multiplicatum esse semen apostolicum, adeo ut duodecies factum sit duodecuplum ad perfectum numerum millenarium, qui ita perficiat dictas chiliades. Animadvertendum est autem tribum Dan cæteris non esse annumeratam, eo quod producendus sit ex ipsa Antichristus, sed pro ea supposita est tribus Levi, quasi sacerdotalis ad divisionem pertingat. Porro Joseph pro filio suo Ephraim positus est, ita ut intempestivum non fuerit mentionem facere nominum ejusque patriarchæ harum tribuum. Statim enim tribus ex Juda, qui interpretatur confessio, designat, eos qui per poenitentiam et amorem erga Christum qui ab eo processit, salvi fiunt. Tribus autem Ruben, qui significat tanquam videns filium aut visio filii, es-

¹¹ Act. xxi. 20.

tendit puros corde qui cernunt per spiritum. Tribus vero Gad, qui significat *tentationem* aut *locum tentationis*, eos innuit qui per afflictiones ac tentationes tanquam aurum igne examinati sicut probatione fidei. Porro tribus Aser, per quem significatur *beatitudo*, eos designat qui observatione traditarum a Deo beatitudinum, nacti sunt beatitudinem nunquam desituram. Cæterum tribus Nephthalim qui interpretatur *intelligens* aut *ramo* vel *stirpi appensus*, eos designat qui cum ramo vel trunco qui est crux Christi contendunt et intelligentia coronati sunt, ac demones per illud veluti cornu petunt. Rursum tribus Manasse, qui ab *oblivione* sumit interpretationem, eos innuit qui gentis aut familiæ suæ oblitæ sunt propter Christum, juxta illud: » Obliviscere populi tui et domus patris tui ¹². » Tribus autem Simeon, qui *obedientiam* significat, divinis obtemperantes præceptis per bonas ac puras actiones designat. Tribus vero Levi, qui significat *præventum*, **715** eos qui a Deo præventi sunt ad electionem designat, juxta psalmicum oraculum, et qui inhabitaturi sunt in divinis tabernaculis. Porro tribus Isachar, quod est *merces*, designat eos qui virtutes constituerunt in acceptione futurorum præmiorum pro mercede. Tribus autem Zabulon, quod interpretatur *præoccupata liberatio*, eos designat qui divitias pauperibus dividunt, et a Christo accipiunt. Tribus vero Joseph, quod est *bonorum additio*, eos designat qui ad regnum cælorum in parte augmenti sunt, et vitæ necessaria ab eo qui non mentitur accipiunt. Demum tribus Benjamin quod interpretatur *filius doloris* aut *filius diei*, eos denotat qui ad curandam multitudinem dolorum qui in corde sunt, ut canit David, divinas e diverso accipiunt consolationes. Porro cognominationem non conjunxit, ob id quod ab initio dictum est, Antichristus.

CAPUT XX.

De innumerabili turba eorum qui ex gentibus una cum Christo regnabunt.

VII, 9-12. *Post hæc vidî, et ecce turba magna, quam dinumerare nemo poterat, ex omni gente et tribubus et populis et linguis, stantes ante thronum et ante Agnum, amictos stolis albis, et palmæ in manibus eorum, et clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro qui sedet super thronum et Agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni et seniorum et quatuor animalium, et procubuerunt ante thronum illius in facies suas: et adoraverunt Deum, dicentes Amen: Benedictio et gloria et sapientia et gratiarum actio, honorque et virtus ac fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum. Amen.*

εὐλογία, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχύς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹² Psal. XLIV, 11.

(29) Περιχρῖσεις ed.

Α παπυρωμένους τῷ δοκίμῳ τῆς πίστεως. Τὴν δὲ τοῦ Ἀσὴρ, δι' οὗ μακαρισμὸς σημαίνεται τοὺς τῆ τηρήσει τῶν θεοδιδάκτων μακαρισμῶν τῆς ἀλήκειου τευξομένους μακαριότητος. Τὴν δὲ τοῦ Νεφθαλεῖμ, ἐρμηνευομένου *συνετοῦ*, ἢ *σταλέχους ἐξημιέου*, τοὺς ἐπερειδομένους αὐτῷ, ὅς ἐστιν ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐστεφανωμένους μετὰ συνέσεως, καὶ ἐν ἐκαίῳ τοὺς δαίμονας κερατίζοντας. Τὴν δὲ τοῦ Μανασσῆ, ὅς ἀπὸ λήθης ἐρμηνεύεται, τοὺς ἐπιλανθανομένους τῶν πατριῶν διὰ Χριστὸν, κατὰ τὸ, « Ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου. » Τὴν δὲ τοῦ Συμεῶν, ὅπερ *ἐπακουσμὸν* δηλοῖ, τοὺς τῶν θείων ἐντολῶν ὑπακούοντας δι' ἀγαθῶν καὶ καθαρῶν πράξεων. Τὴν δὲ τοῦ Λευὶ ὅς *προειλημμένον* σημαίνει, τοὺς ὑπὸ Θεοῦ προειλημμένους εἰς ἐκλογὴν, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον, καὶ ἐν ταῖς θείαις ἐγκατασκηνοῦν μέλλοντας αὐλαῖς. Τὴν δὲ τοῦ Ἰσαχάρ, ὅπερ ἐστὶ *μισθός*, τοὺς τὰς ἀρετὰς πρὸς τῶν μελλόντων ἐπάθλων τῆς λήψεως εἰς μισθὸν ὀριζομένους. Τὴν δὲ τοῦ Ζαβουλὸν, ὅπερ ἐρμηνεύεται *ρύσις προειλημμένη*, τοὺς τὸν πλοῦτον τοῖς πτωχοῖς ἀπονέμοντας, καὶ ὑπὸ Χριστοῦ προσλαμβανομένους. Τὴν δὲ τοῦ Ἰωσήφ, ὅπερ ἐστὶν, *ἀγαθῶν προσθήκη*, τοὺς ἐν προσθήκης μέρει πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀναληφθέντας, καὶ τὰ χρειώδη τοῦ βίου παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς Δεσπότου λαμβάνοντας. Τὴν δὲ τοῦ Βενιαμὶν, ὅπερ *υἱὸς ὀδύνης* ἢ *υἱὸς ἡμέρας* ἐρμηνεύεται, τοὺς διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν καρδίᾳ ὀδυνῶν, ὡς Δαβὶδ μελωδεῖ, ἐναμίλλους τὰς θείας παρακλήσεις (29) ἀντιλαμβάνοντας. Τοῦ δὲ Δάν τὴν ὀνομασίαν, καίτοι φυλάρχου καὶ αὐτοῦ ὑπάρχοντος, οὐ συνέταξε ταῖς λοιπαῖς, διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς εἰρημένον τὸ ἐκ φυλῆς αὐτοῦ γενέσθαι σαφῶς τὸν Ἀντίχριστον.

Dan, quanquam et ipse sit princeps tribus, cæteris nempe quod manifeste ex ea tribu oriturus sit An-

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Περὶ τοῦ ἀναριθμήτου ὄχλου τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστῷ συμβασιλευσάντων.

Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἐστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου, περιβεβλημένους στολὰς λευκάς, καὶ φοῖνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν· καὶ κρᾶζοντες φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· Ἡ σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ Ἀρνίῳ. Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἰστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσαρῶν ζώων, καὶ ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ λέγοντες· Ἀμήν. Ἡ

καὶ ἡ ἰσχύς τῷ Θεῷ

Σκόπει πῶς παρίστησιν ὡς τὸ ἀναρίθμητον τοῦτο καὶ παγγενὲς πλῆθος, τὴν τοῦ Ἀρνίου δηλοῦν σφαγὴν, ἐκεῖνω καὶ ἐτύθη.

Καὶ κράζοντες φωνῇ μεγάλῃ. Ἐκραζον, φησιν, εἰς τὸ δυναμωθῆναι ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Ἀρνίου εἰς τὸ νικῆσαι τὴν ἄρχοντα τοῦ σκότους τούτου καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργουμένους εἰδωλολάτρας ἀνθρώπους.

Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἰστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων. Ἴδου μία ἐκκλησία ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Τὸ δὲ συστήναι ἀγγέλους ἀνθρώποις, τί ἂν ἄλλο δείκνυσιν, ἢ τὸ ὑπερανέστηχός εἰς τιμὴν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως;

Καὶ προσκύνησαν τῷ Θεῷ λέγοντες· Ἀμήν. Τὰ ἐν ἀνθρώποις λειτουργικὰ πνεύματα σὺν τοῖς πρεσβυτέροις ὑπήκουσαν τὸ, Ἀμήν. Ἐπὶ τὸ ἑβδομον δὲ τοῦ ἀριθμοῦ προσχώρησεν αὐτοῖς ἡ πρὸς τὸ Θεῖον σεβασμία τιμὴ, οὐ μόνον ὅτι σύστοιχος οὗτος, ὡς ἤδη παρεθέμεθα, ὁ ἀριθμὸς τῷ παρόντι αἰῶνι, ἀλλ' ὅτι καὶ ὡσπερ οὗτος ὁ ἀριθμὸς οὐκ ἐξ ἑτέρου ἀριθμοῦ τῶν ἐντὸς τῆς δεκάδος ἀποτίκτεται, οὕτως καὶ ὧ ἐπιβοᾶται ταῦτα Θεός, οὐκ ἐξ ἑτέρου τὰ θεῖα ταῦτα ἀποφέρεται πλεονεκτήματα.

Καὶ ἀπεκρίθη εἰς ἕκ τῶν πρεσβυτέρων λέγων μοι· Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνας εἰσὶ, καὶ πόθεν ἦλθον; Καὶ εἶπον αὐτῷ· Κύριέ μου, σὺ οἶδας. Καὶ εἶπέ μοι· Οἳτοὶ εἰσὶν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης· καὶ ἐκλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου· διὰ τοῦτο εἰσὶν ἐν-
C
ώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. Οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι· οὐδ' οὐ μὴ πέση ἐπ' αὐτούς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα· ὅτι τὸ Ἀρνίον τὸ ἀναμέσον τοῦ θρόνου ποιμαίνει
D
ὕδατων. Καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Τοὺς μάρτυράς φησι, τοῦ Χριστοῦ τὸν σταυρὸν ἀραμένους, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον μιμουμένους. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, Ἐκλυναν, οὐκ ἐτέρωθι ἢ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου.

Καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἡ τὸ ἀδιάπαυστον δηλοῦν βούλεται, ἢ τὸ τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διοικουμένων ἀνευδύαστον τῆς εὐχαριστίας, ἢ ἂν τε πρόδηλοι, ἢ ἂν τε κατὰ τὸ ἀνεξερεύνητον τῆς σοφίας αὐτοῦ βάθος διεξαγόμενοι. Νῦν γὰρ ἐκεῖ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἡμέρα μία, τῷ τῆς δικαιοσύνης Ἠλίῳ καταλαμπρυνόμενων ἀπάντων. Ἴσως δὲ νῦν νοεῖται τὰ ἀπόκρυφα καὶ βαθέα τῆς γνώσεως μυστήρια, ἡμέρα δὲ τὰ σαφῆ τε καὶ εὐληπτα. Ναὸς δὲ τοῦ Θεοῦ πᾶσα μὲν ἡ ἀνακαινιζομένη ὑπ' αὐτοῦ κτίσις διὰ τοῦ Πνεύματος, μάλιστα δὲ οἱ τὸν ὀρθόθωνα τοῦ Πνεύματος ἄσθεστον διατηρήσαντες, οἷς ἐνοικήσειν καὶ ἐμπεριπατήσειν ἐπήγγελται.

Οὐ πεινάσουσιν ἔτι. Ἐξ ἑτέρου μὲν γὰρ πρὸς ἕτερον ἦλθον πειρασμὸν οἱ ἅγιοι διαπαντός, μᾶλλον δὲ οἱ ἐξ ἐθνῶν ἐπὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου. Μετὰ δὲ τὴν τοιοῦτον καιρὸν ἄδιαλείπτως χορευθήσονται τῶν ἀμυθῆτων ἀγαθῶν, ἄρτον μὲν ἔχοντες τὸν

A **716** Considera quibus verbis ostendat quod innumerabilis hæc et omnigena multitudo manifestans Agni eadem, ipsi quoque immolata sit.

Et clamabant voce magna. Clamabant, inquit, ut nos ab Agno confirmaremur ad vincendum principem tenebrarum, hominesque idololatrias qui ab eo obsidentur.

Et omnes angeli stabant in circuitu throni et seniorum et quatuor animalium. Ecce una ecclesia angelorum et hominum. Stare vero angelos simul cum hominibus quid aliud ostendit quam excellentiam humanæ naturæ in honore?

Et adoraverunt Deum, dicentes: Amen. Spiritus ministrantes inter homines una cum senioribus obaudierunt, Amen. Ad septenarium autem numerum ab ipsis processum est in religiosa veneratione divini Numinis, non solum quod affinis sit hic numerus, ut jam proposuimus, sæculo præsentī: verum etiam quod, quemadmodum hic numerus non gignitur ex alio numero eorum qui intra denarium continentur, ita neque Deus cui hæc acclamantur, aliunde accipit has divinas excellentias.

VII, 13-17. Et respondit unus de senioribus et dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt et unde venerunt? Et dixi illi: Domine mi, tu nosti. Et dixit mihi: Hi sunt qui veniunt ex afflictione magna et laverunt stolas suas, et dealbaverunt per sanguinem Agni: ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die ac nocte in templo ipsius, et qui sedet super thronum habitabit super illos. Non esurient neque sitient amplius, neque cadet super illos sol neque ullus æstus: quoniam Agnus qui in medio throni est, pascet illos, et deducet eos ad fontes aquarum vitæ. Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. αὐτούς, καὶ ὀδηγήσει αὐτούς ἐπὶ ζωῆς πηγῆς

Martyres Dei dicit qui crucem Christi tulerunt et mortem ipsius imitati sunt. Nam hoc est quod laverunt stolas suas, non alibi quam in sanguine Agni.

Et serviunt ei die ac nocte. Incessabilitatem significare vult aut certitudinem gratiarum actionis in his qui a **717** Deo gubernantur: sive manifeste hoc fiat, sive juxta inscrutabilem suæ sapientiæ profunditatem dirigantur: non est enim ibi nox, sed dies una, cum omnes a Sole justitiæ illuminentur. Fortassis autem per noctem intelliguntur occulta ac profunda sapientiæ mysteria, per diem vero manifesta facileque comprehensibilia. Porro Dei templum est omnis creatura quæ ab ipso renovatur per Spiritum: maxime vero qui arrhabonem Spiritum servaverunt, in quibus se inhabitaturum et inambulaturum pollicitus est.

Non esurient. Semper quidem sancti ex alia afflictione processerunt ad aliam, magis tamen qui ex gentibus fuerunt in adventu Antichristi: post illud autem tempus sine intermissione satiabuntur inenarrabilibus bonis: panem quidem habentes cæ-

lestem illum, qui propter eorum salutem descendit in terram, aquam vero abundantem Spiritus infusionem, de qua etiam a Domino dictum est: « Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ⁴³. » Esurire namque solet appellare Scriptura indigentiam divinarum bonorum. Porro solem assimilavit tentationibus sive afflictionibus. Idque tibi persuadeant semina super petram sparsa, brevi quidem exorta simulque enata, sed continuo sole exusta.

Quoniam Agnus qui in medio throni est pascet illos, et deducet eos ad fontes aquarum vitæ. Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. Ἀναμέσον τοῦ θρόνου, hoc est, e medio throni, ac si diceret: Ex paterna gloria sive dominationis principatu, per accessum divinarum illustrationum, imo incommutabilis divinitatis cum carnis dispensatione. Hinc autem libere divina attribuit Filio ac Domino nostro Jesu Christo. Siquidem convenit ipsi pascere ac deducere greges per gubernationem a se creatos, quibus lacrymæ posthac non erunt molestæ.

718 CAPUT XXI.

Solutio septimi sigilli, quod angelicæ virtutes ad Deum ferant sanctorum preces tanquam thymiamaia.

VIII, 1, 2. Et cum aperuisset septimum sigillum, factum est silentium in caelo dimidia fere hora. Et vidi septem angelos qui stabant ante thronum: et datæ sunt ipsis septem tubæ.

Septimi sigilli solutio designat solutionem tumultus terreni illati per septem angelos ministrantes ad supplicia impiis debita. Silentium autem angelicam significat modestiam ac reverentiam, et circa secundum Domini adventum et circa primum ignorantiam. Porro quod dimidiæ sit horæ, temporis designat breviter: in quo post omnia quæ inducuntur et quæ in terra peraguntur, regnum Dei manifestabitur.

Et datæ sunt ipsis septem tubæ. Tubæ septem dantur tanquam adveniente rege. Ipsæ autem juxta divinum Paulum ad Thessalonicenses scribentem, expergefaturæ sunt mortuos⁴⁴; quos præcessisse dictus est primogenitus ex mortuis, Christus. Sciendum est autem quod, licet ea quæ videntur ad materiam quamdam ac colores effingantur, sive id altare sit, sive thuribulum, sive quidpiam aliud, invisibilia tamen ac spiritualia sunt. In hujusmodi igitur stans angelus, et thus tenens, nempe thuribulum quod thus continet, preces sanctorum tanquam aromata porrigebat. Porro aureum hoc fuisse dicit, eo quod hæc materia pretiosissima sit apud homines et maxime desiderabilis, per quod etiam designatur quod apud Deum quoque preces sanctorum dignæ habeantur hujusmodi susceptione. Adducuntur autem preces ad Deum ab angelis qui

οὐράνιον, ὅς διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐφοίτησεν ἐπὶ γῆς, ὕδωρ δὲ, τὴν ἀφθονον χύσιν τοῦ Πνεύματος, περὶ οὗ καὶ εἴρηται ὑπὸ τοῦ Κυρίου· « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ποταμοὶ ρεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος. » Τὸ γὰρ πεινῆν ἔθο; τῆ Γραφῆ καλεῖν τὴν τῶν θείων ἀγαθῶν ἐνδειαν. Τὸν δὲ ἥλιον πειρασμοῖς ἀφωμοίωσεν· καὶ πειθέτω σε τὰ πρὸς βραχὺ ἀνατελλαντα ἐν τῇ πέτρᾳ σπέρματα, ἀθρόον μὲν φύταντα, εὐθέως δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου φλογισθέντα.

Ὅτι τὸ Ἀρνίον τὸ ἀναμέσον τοῦ θρόνου ποιμαίνει αὐτοὺς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγῆς ὕδατων. Καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Τὸ ἀναμέσον τοῦ θρόνου, εἴρηται ἀντὶ τοῦ, ἐκ μέσου τοῦ θρόνου, οἰονεῖ ἐκ τῆς πατρικῆς δόξης, ἡγουν κυριαρχίας, τῆς σαρκικῆς οἰκονομίας τῆ ἐπεισόδῳ τῶν θείων ἐλλάμψεων, μᾶλλον δὲ τῆς ἀναλλοιώτου θεότητος ὑποχωρητάσης. Τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἀνυποστόλως θεοπρεπὲς τῷ Υἱῷ καὶ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. Τὸ γὰρ ποιμαίνειν αὐτῷ προσέεται καὶ ὁδηγεῖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ποιμνία διὰ τῆς οἰκονομίας κτισθέντα, οἷς οὐκέτι δάκρυον ἐνοχλοῖη.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Λύσις τῆς ἐβδόμης σφραγίδος, δηλοῦσα ἀγγελικὰς δυνάμεις προσάγειν Θεῷ τὰς τῶν ἁγίων προσευχὰς ὡς θυμιάματα.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἐβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμῶριον. Καὶ εἶδον τοὺς ἐπτὰ ἀγγέλους οἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστῆκασιν καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἐπτὰ σάλπιγγες.

Ἡ τῆς ἐβδόμης σφραγίδος λύσις τὴν τῆς γῆτις τύρβης λύσιν διατημαίνει, ἐπτὰ ἀγγέλων διακονούντων ταῖς τιμωρίας ταῖς κατὰ τῶν ἀσεβῶν ὀφειλομέναις. Ἡ δὲ σιγὴ τὴν ἀγγελικὴν εὐταξίαν δηλοῖ καὶ τὴν εὐλάβειαν, τό τε περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας, καὶ τῆς προτέρας ἀγνότημα. Τὸ δὲ ἡμῶριον τὸ τοῦ καιροῦ ἐμφαίνει βραχὺ, ἐν ᾧ τῶν πάντων ἐπαγομένων καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς συντελουμένων, ἡ τοῦ Θεοῦ (30) βασιλεῖα φανήσεται.

Καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἐπτὰ σάλπιγγες. Ἐπτὰ σάλπιγγες, ὡς βασιλέως ἐφισταμένου· αἱ δ' αὐταί, κατὰ τὸν θεόσοφον Παῦλον Θεσσαλονικεῦσι γράφοντα, καὶ δὴσπνίζουσιν μέλλουσι τοὺς νεκροὺς, ὧν προκατάρχειν ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν εἴρηται Χριστός. Ἰστέον δὲ ὅτι, εἰ καὶ σχηματίζονται εἰς ὕλας καὶ χρώματα τὰ ὀρώμενα, εἴτε θυσιαστήριον, εἴτε θυμιατήριον, εἴτε τι ἄλλο, ἀόρατα ὁμως καὶ νοητὰ ὄντα τυγχάνουσιν. Ἐπὶ τοιοῦτου τοίνυν στάς ὁ ἄγγελος, καὶ τὸν λιθανωτὸν, τὸ τὸν λιθανωτὸν δεχόμενον θυμιατήριον δηλαδὴ κρατῶν, τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων ὡς θυμιάματα ἐνεφάνιζε. Χρυσοῦν δὲ τοῦτο φάσκει, τῷ τὴν ὕλην ταύτην τιμαλφεστάτην εἶναι ἀνθρώποις καὶ περιπόθητον, δι' οὗ αἰνίττεται καὶ παρὰ τῷ Θεῷ τὰς τῶν ἁγίων εὐχὰς τοιαύτης καταξιοῦσθαι ἀποδοχῆς. Ὡσπερ δὲ τι πρωτόλειον καὶ ἀπαρχή τιμὴ προσέγονται Θεῷ αἱ εὐχαὶ παρὰ τῶν προστατούντων ἁγ-

⁴³ Ioan. vii, 38. ⁴⁴ I Thess. iv, 15.

(30) Ἀντιχρίστου ed.

γέλων ἡμῶν, αἱ φύσει μὲν εἰσὶν εὐώδεις, εὐωδέστεροι δὲ γίνονται τῇ τοῦ μεταχειρίζοντος ταύτας ἀγγέλου συνεργίᾳ. Ἦτοῦντο δὲ διὰ τῆς παγκοσμίου συντελείας, ταῖς μὲν τιμωρητικαῖς μάστιξι ταῖς κατὰ τῶν δυσαιθεῶν καὶ παρανόμων ἀξίως ἡτοιμασμέναις, λῆξι τῇ συντομίᾳ τῆς ἐπιφορᾶς τῆς κακώσεως πρυτανευθῆναι, καὶ τὸ μὴ πρὸς πλείονας ἀνθρώπους διαδοθῆναι· ἑαυτοῖς δὲ τὸν διὰ τῆς παρουσίας τοῦ ἀξιονίκως τὰ ἑπαθλα διανέμειν εἰδότος τοῖς ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὑπὲρ ἀρετῆς παγκρατιασταῖς μισθόν, οἵτινες οὐκ ἄλλοι, ἢ οὗτοι οἱ τὸν ἀθλοθέτην ἐν τοῖς ἑαυτῶν δοξάσαντες σώμασι.

Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων λιθανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων, ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λιθανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο βρονταὶ καὶ ἀστραπαί. Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς πλίσωσι.

Τὸ θυσιαστήριον τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐστίν, ἐν ᾧ πάντα λειτουργικὴ καὶ ἁγία συνέστηκε σύνοδος, καὶ μαρτυρικαὶ θυσίαι προσάγονται, οὗ ἦν τύπος τὸ δειχθὲν ἐν τῇ σκηνῇ θυσιαστήριον ἐν τῷ ὄρει τῷ Μωϋσῆ. Τὰ δὲ θυμιάματα, αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, οἷς εὐκταῖον εἶ τι καὶ ἄλλο τῷ Θεῷ προσαχθεῖν, ἐν μοίρᾳ θυμιαμάτων αὐτῷ λογισθῆναι, τοῦ μοχθηροῦ τούτου καὶ δυσώδους βίου τῷ πυρὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἐξατμισθέντος. Τοσαύτη γὰρ ἡ περὶ τὸν Χριστὸν ἀγάπη τὸ ζέον εἶχε καὶ διάπυρον, ὡς πάντα ἠγάσασθαι τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος τερπνά, σκύδαλα, μόνον ἵνα Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀποδοθῶσι συνεῖναι. Καπνὸν δὲ ἀναθῆναι ἀπὸ τῆς τῶν θυμιαμάτων ἐντυχίας, ὅτι καπνὸς, ὀργῆς τεκμήριον, ὡς καὶ ἐν τῷ, « Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. » Τοῦτο οὖν οὐ δι' ἄλλο συμβῆναι ἐσχημάτισται, ἢ τοῦ δειχθῆναι χάριν καὶ φανερωθῆναι τὸ τῆς ἀγάπης διάπυρον τῶν ἁγίων τὸ περὶ τὸν Χριστὸν ὡς πῦρ ἢ τὸν θυμὸν, ὡς καπνὸν ὡς καὶ αὐτῶν τῆς αὐτῆς τοῖς ἀγγέλοις φύσεως λαχόντων, οὐ πρὸς ὁμοίαν δὲ τούτοις εὐαρέστησιν τοῦ πεποιηκότος κατεσπουδαχόντων.

Ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου. Ὁρᾷς ὅτι παρὰ τοῦ ἀγγέλου ὑπῆρξε τὸ εὐωδέστερας τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων γενέσθαι, καὶ ἀξίας τοῦ προσκομιζέσθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ;

Καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λιθανωτὸν. Τὸν λιθανωτὸν ὅτι θυμιατήριον βούλεται δηλοῦν, καὶ τὸ θυσιαστήριον τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν καπνὸν, τὸν θυμὸν, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, τὸ διάπυρον τὸ περὶ τὸν Θεὸν τῶν ἁγίων προσεξετασθὲν, ἐχομένως

A nobis præsunt, **719** tanquam pretiosæ primitiæ sive fruges : quæ suapte quidem natura sunt odoriferæ, magis tamen fragrantés redduntur angeli qui eas tractat auxilio. Petebant autem ut per universalem mundi consummationem, punitivis flagellis adversus impios et transgressores merito præparatis, finis adduceretur abbreviatione illatæ afflictionis, neque ad plures homines pertransirent : sibiipsis autem mercedem postulabant per adventum illius, qui solet certantibus in præsentí vita pro virtute præmia juxta victoriæ dignitatem dividere : porro luctantes non alii sunt quam ii qui agnotheten suis glorificarunt corporibus.

VIII, 3-6. *Et alius angelus venit et stetit super altare habens thuribulum aureum : et data sunt illi incensa multa, ut daret orationibus sanctorum omnium, super altare aureum, quod erat ante thronum. Et ascendit fumus incensorum cum precibus sanctorum, de manu angeli coram Deo. Et accepit angelus thuribulum : et implevit illud de igne altaris, et projecit in terram : factaque sunt tonitrua et fulgura. Et septem angeli habentes septem tubas præparaverunt se ut tuba canerent.*

ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοῦς ἵνα σαλ-

Altare hoc Christus est in quo sita est omnis sancta ac ministerialis synodus, et ad quod martyrum victimæ adducuntur, cujus typus erat ostensum Mosi in monte altare quod erat in tabernaculo. Porro incensa sive thymiamata sunt orationes sanctorum, quibus in votis est si quid etiam aliud sit quod Deo offerri possit, in parte incensorum ipsi recensere : flagitiosa hæc et graveolenti vita igne amoris erga ipsum evaporata : tanta enim dilectio erga Christum habuit fervorem et ardorem, adeo ut universas præsentis vitæ delicias rudera esse ducerent, solum pro eo ut eis contingeret una cum Christo Deo vitam agere. Fumus autem ascendit a supplicatione incensorum, quia fumus iram designat, sicut in eo loco ubi dicitur : « Ascendit fumus in ira ejus »⁴⁵. Hoc igitur non ob aliud contigisse figuratum est, nisi ut ostenderetur gratia, et manifestaretur ardor dilectionis sanctorum in modum ignis erga Christum, **720** aut quod ira eorum tanquam fumus ascendat : quasi ipsi, cum eandem cum angelis sortiti sint naturam, non conati sint præstare eandem cum his animi placabilitatem.

De manu angeli. Vides quod ab angelo proveniant ut suavioris sint fragrantæ preces sanctorum, ac dignæ sint ut deferantur coram Deo?

Et accepit angelus thuribulum. Per λιθανωτὸν cum pro thuribulo capiatur, et item per altare significari Christum : per fumum vero iram, per ignem autem qui ab altari sumitur, ardorem qui est in sanctis erga Deum, paulo ante inquirendo propositum est.

⁴⁵ Psal. xvii, 9.

Porro quod projectus sit in terram ab angelo qui supplicii minister erat divinus hic ignis, similis apparet igni Ezechielis sumpti de manu Cherubim, qui acceptus quidem fuit ab altari, sed datus angelis emissis ad ultionem impiorum habitatorum Jerusalem. Huic angelo Andreas qui ante me digne sortitus est episcopatum Cæsareæ Cappadociæ, assimilat unumquemque præsulem sive præfectum.

CAPUT XXII.

De septem angelis, quorum primo tuba canente grando et ignis ac sanguis in terram feruntur.

VIII, 7. *Et prius tuba cecinit : et facta est grando et ignis mista sanguine, et missa sunt in terram, et tertia pars terræ exusta est, et tertia arborum concremata est, et omne fœnum viride combustum est.*

Varia sunt supplicia ab effusione ignis sumpti de altari : quoniam variæ quoque ac multæ sunt mansiones eorum qui Deum amant, ipsis ad retributionem repositæ : ideo quoque ait Dominus : « Apud Patrem meum mansiones multæ sunt ⁴⁶. »

Et facta est grando et ignis mista sanguine. Manifestum est quod per hæc grandinis ac ignis sanguine misti supplicia, non designet præsens revelatio ultionem quæ in novissimo die peccatoribus exposita est, **721** sed eam quæ ante extremum diem per afflictiones fiet, ut prædictum est : neque enim tertia pars peccatorum, sed omnes simul absque ullo remedio abjicientur. Nam quid de his ait divus evangelista? « Et abibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam ⁴⁷. »

Et tertia pars arborum concremata est. Qui hæc ad postremum diem rejecerunt, fœnum et arbores intellexerunt peccatores, juxta divum Paulum apostolum, qui vaticinatur diem in igne revelandum. Qui vero non ita, sed ad afflictionem quæ præcedet diem extremum retulerunt, hi et incendia et cædes ostenderunt quæ per manus Barbarorum multis inducentur.

CAPUT XXIII.

De secundo angelo, quo tuba canente pereunt quæ in mari vivebant.

VIII, 8, 9. *Et secundus angelus tuba cecinit : et tanquam mons magnus igne ardens projectus est in mare, et facta est tertia pars maris sanguis : et mortua est tertia pars creaturarum quæ in mari vivebant : et tertia pars navigiorum interiit.*

Mons magnus divinam designat iram. Quanquam enim divinum Numen benignum sit ac humanum, est tamen et justum quod tunc ostenditur, quando neglectum justam merito infert iram suam. Porro injectio ipsius in mare, designat instabiliter inundantem præsentis vitæ compositionem, quæ ob va-

A παρατίθεται. Τὸ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχεθῆναι πρὸ τοῦ διακονοῦντος τιμωρητικοῦ ἀγγέλου, διὰ τοῦ θεοῦ πυρὸς, ὅμοιον τῷ τοῦ Ἰεζεκιήλ, Ἐφάνη ἐκ χειρὸς τοῦ Χερουβίμ, ληφθέντι μὲν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, δοθέντι δὲ τοῖς ἀγγέλοις τοῖς πεμφθεῖσιν εἰς τὴν τῶν δυσσεβῶν οἰκητόρων τιμωρίαν τῆς Ἱερουσαλήμ. Τούτῳ τῷ ἀγγέλῳ, Ἀνδρέας ὁ τῆς κατ' ἐμὲ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας ἀξίως τὴν ἐφορείαν λαχὼν, ἕκαστον ἱεράρχην παρεικάζει.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων, ὧν τοῦ πρώτου σαλπίσαντος, χάλαζα, καὶ πῦρ, καὶ αἷμα ἐπὶ τῆς γῆς φέρεται.

B Καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισε· καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάνη, καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάνη, καὶ πᾶς χλωρὸς χόρτος κατεκάνη.

Διάφοροι οἱ ἀπὸ τῆς ἐκχύσεως τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου αἱ τιμωρίαι. Ἐπειδὴ καὶ τῶν φιλοθέων αἱ μοναὶ εἰς ἀνταπόδοσιν κείμεναι τοῦτοις, διάφοροι καὶ πολλαί. Διὸ καὶ ὁ Κύριός φησι· « Παρὰ τῷ Πατρὶ μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν. »

Καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν αἵματι. Ὅτι μὴ κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὴν εἰκόλασιν ἀποκειμένην τοῖς ἀμαρτωλοῖς αἱ τιμωρίαι αὗται τῆς χαλάζης καὶ τοῦ συγκράτου αἵματι πυρὸς ἢ προκειμένη Ἀποκάλυψις ἀφορίζει, ἀλλὰ ταῖς θλίψεσι ταῖς πρὸ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, ὡς προεῖρηται, δῆλον. Οὐ γὰρ τὸ τρίτον μέρος τῶν ἀμαρτωλῶν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ὑποβληθεῖν ἀπαραιτήτως. Τί γὰρ φησιν ὁ θεὸς εὐαγγελιστῆς περὶ τούτου; « Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι, εἰς ζωὴν αἰώνιον. »

Καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάνη. Ταῦτα οἱ μὲν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀφορίσαντες ἡμέραν, χόρτον καὶ δένδρα τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐνόησαν, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον Παῦλον, τὸν ἐν πυρὶ τὴν ἡμέραν ἀποκαλύπτεσθαι χρηματίζοντα· οἱ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλ' εἰς τὴν πρὸ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας θλίψιν, τὰς ἐκ βαρβαρικῶν χειρῶν πυρπολήσεις τε καὶ σφαγὰς τοῖς πολλοῖς ἐπαγομένας ἔδειξαν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

D Περὶ τοῦ δευτέρου ἀγγέλου, οὗ σαλπίσαντος, τῶν ἐν θαλάσῃ ἐμψύχων ἀπώλεια γίνεται.

Καὶ ὁ δεῦτερος ἀγγελὸς ἐσάλπισε· καὶ ὡς ὄρος μέγα καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα· καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων ἐν τῇ θαλάσῃ τὰ ἔχοντα τὰς ψυχὰς· καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη.

Ὅρος μέγα τὴν θεῖαν ὀργὴν ὑπεμφαίνει. Κἂν γὰρ φιλόανθρωπον τὸ θεῖον, ἀλλὰ καὶ δίκαιον, ἀφ' οὐπερ ἔσθ' ὅτε κατολιγρούμενον τὴν δικαίαν αὐτοῦ ἀξίως ἐπιφέρει ὀργήν. Ἡ δὲ πρὸς θάλασσαν αὐτοῦ ἐμβολή, τὸ ἀστάτως κυμαινόμενον τοῦ παρόντος βίου σύστημα, καὶ μᾶλλον θαλάσσης ταῖς περιστά-

⁴⁶ Joan. xiv, 9. ⁴⁷ Matth. xxv, 46.

υσαιν ἀγριαῖνον παραδηλοῖ. Τὸ δὲ τρίτον τῆς θαλάσσης, αἷμα γενέσθαι, τῶν διὰ μαρτυρίου τελειώσεως ἐρυθρωσάντων τὴν περιγειον κτίσιν. Ἐπεὶ δὲ ὁ τρίτος ἀριθμὸς ἀρχὴ πλήθους ἐστὶν ὡς ἡ ἀριθμητικὴ βούλεται μέθοδος, τὸ πλεον τῶν ἀπολλυμένων οὐ τὸ πᾶν, ὡς καὶ πρὸ μικροῦ παρεθέμεθα, διὰ τοῦ τρίτου ἐδήλωσεν.

Καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη. Πλοῖα τὰς τῶν ἀγίων ψυχὰς τροπικῶς ὀνομάζει· ἅ καὶ καταπαίζει τοὺς ἐν τῇ θαλάσῃ δράκοντας, ὡς ἐν τῷ ἑκατοστῷ τρίτῳ ψαλμῷ ἀλληγορικῶς τεθεώρηται. Ἐνταῦθα δὲ μάλιστα οὕτως ἐκδέχεσθαι δεῖ σύμβολα πράγματος, οὐκ ἐνέργειαν τῆς προκειμένης ἀποκαλύψεως παριστώσης. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἀπὸ τῶν τῆς σωτηρίας δεξαμένων πλανηθῆναι τινὰς εἰκὸς, φόβῳ τοῦ μὴ τοῦτο παθεῖν ἄρδην, τῇ τοῦ τρίτου προαγγελίᾳ τὴν παντοπάθειαν ἠσφαλίσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Ὁ τρίτος ἄγγελος τὰ τῶν ποταμῶν πικραίνει ὕδατα.

Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλλισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπάς· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ ἄψινθος. Καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθιον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράτησαν.

Τῇ σαλπίζει τοῦ τρίτου ἀγγέλου τὸν ἀπτέρα φησὶ πεσεῖν τὸν μέγαν ὡς λαμπάδα καιόμενον, τοῦτον δὲ ἐκεῖνον εἶναι τὸν διάβολον ἠγούμεθα. Ποταμοὺς δὲ τὰ ἔθνη τροπικῶς ὀνομάζει· πηγὰς δὲ, τὰς τούτων πατρίας· ἡ πτώσις δὲ τούτου τὴν ἐπὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πλανησομένοις παραδηλοῖ ἐπιφορὰν, μεθ' ἧν τῷ γεέννης παραδοθείη πυρὶ εἰς καῦσιν αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον.

Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ ἄψινθος. Πικρὸν μὲν τὸ ἄψινθιον ἢ βοτάνη. Ὁξυωπίαν δὲ αὐτὴν παρέχει τοῖς ἐσθίουσιν Ιατρῶν παῖδες διδάσκουσιν. Ἐπιτευκτικῶς οὖν καὶ τὸν παντολμῖαν ἀστέρα ἄγαν ἄψινθιον ἐκάλεσε. Πικρὴν γὰρ δι' ἡδονῆς ποτιζῶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀνατροπὴν θολερὰν, καὶ διὰ τοῦτο συγχωρούμενος, τὰς τιμωρητικὰς αὐτοῖς ἐπάγει ἐνταῦθα μᾶστιγας, ὡς ἂν οἱ δυνάμενοι διαβλέψαι, δι' ὑπομονῆς καὶ καρτερίας χαριστήριον ἀναφέρωσι τῷ συμφερόντως ταῖς θλίψεσι παραχωροῦντι δοκιμάζεσθαι. Οἱ οὕτως οὖν ὀξυωπεῖν ἔχοντες τῇ ἀδοξίᾳ τῶν θλίψεων, διὰ ἀδοξίας καὶ δυσφημίας ἐκ τῶν δοκούντων ζημιωδῶν μᾶλλον ἐκέρδαινον δόξαν καὶ εὐφημίαν, καὶ ἐπὶ τούτῳ τὴν αἰώνιον βασιλείαν, δι' ἣν καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου δοκιμασθῆναι παρεχωρήθησαν.

Καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθιον. Τοῦ πειραστοῦ τῆς διαθέσεως μεταλαμβάνει καὶ τὰ περιστατούμενά τε καὶ πειραζόμενα. Μεταλαμβάνει δὲ, οὐ κατὰ τὸ πικραίνειν, ἀλλὰ τοῦ διὰ τῆς πικρίας τὸ ὀπτικὸν ῥωννύντος ἑαυτοῖς σωτηρίως. Εἶτα ἐπι-

rios casus mari ferocior efficitur. Caeterum tertiam maris partem fieri sanguinem innuit terrenam creaturam expletione martyrii rubricari. Quoniam autem numerus ternarius initium est multitudinis, veluti tradit arithmetica disciplina, per tertiam partem significavit maximum esse numerum eorum qui pereunt, non tamen universos, quemadmodum paulo ante proposuimus.

Et tertia pars navigiorum interiit. Sanctorum animas tropice navigia appellat, quæ etiam dracones in mari **722** versantes illudunt, veluti psalmo centesimo tertio allegorice datur intueri. Hoc autem loco ita potissimum suscipere oportet signa rerum, et non effectum ipsum præsentì revelatione adductum. Quoniam igitur verisimile erat quosdam seduci ex his qui ad salutem assumpti sunt, per timorem ne prorsus hoc patientur, tertii angeli prænuntiatione ab omnimoda afflictione præmunivit.

CAPUT XXIV.

Tertius angelus aquas fluminum reddit amaras.

VIII, 10, 11. Et tertius angelus tuba cecinit : et cecidit de caelo stella magna ardens tanquam facula : et cecidit in tertiam partem fluminum et in fontes aquarum. Et nomen stellæ dicitur absinthium. Et versa est tertia pars aquarum in absinthium, et multi hominum mortui sunt ex aquis, quia amaræ factæ erant.

Tertii angeli buccinatione stellam cecidisse ait magnam tanquam faculam ardentem : hanc autem ipsum esse diabolum arbitramur. Flumina vero tropice appellat gentes : fontes autem, ipsarum familias. Porro hujus casus impetum manifestat adversus eos qui ab illo seducendi sunt, cum quibus in ignem gehennæ tradatur, ad perennem et nunquam finiendam exustionem.

Et nomen stellæ dicitur absinthium. Absinthium herba amara est : porro edentibus visum acucere tradunt medici. Convenienter igitur stellam quæ omnem adducit perditionem vocavit absinthium : nam per voluptatem dat hominibus potandam amaritudinem ac dolosam subversionem : et ob id præmittitur hic severa flagella in eos inducere : ut qui perspicere possunt, per patientiam ac tolerantiam gratias illi agant qui ad ipsorum utilitatem permisit ut afflictionibus probarentur. Itaque qui per afflictionum ignominiam adeo acute videre possunt, hi per contemptum et infamiam unde damnum referre videbantur, **723** magis lucrifecerunt gloriam et bonam famam, insuper et regnum æternum, propter quod etiam ab agonotheta probari permisi sunt.

Et versa est tertia pars aquarum in absinthium. Commutat ea quæ ex affectu tentatoris affligunt ac tentant : transmutat autem non in eo quod amara sint, sed in eo quod salutarì modo per amaritudinem visum sibi corroborent. Deinde subjungit quod

multi ex aquis mortui sint. Quinam autem sunt hi? Qui humano more afflictiones sustinuerunt in amaritudine absinthii.

CAPUT XXV

Quartus angelus tertiam luminis solaris ac lunaris partem obscurat.

Et quartus angelus tuba cecinit, et percussit tertiam partem solis ac tertiam partem lunæ et tertiam partem stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars earum: et diei non luceret pars tertia, et similiter noctis. Et vidi et audivi unam aquilam volantem per medium cæli, dicentem voce magna: Væ, væ, væ, habitantibus in terra a cæteris tubarum vocibus trium angelorum qui sunt tuba canituri.

Animadvertite quod dicendo tertiam partem stellarum dispositionis, non ipsas stellas dixit obscurari, sed id quod ab eis illustratur, quod est terrena creatura: ideo quoque subjungit: *Et diei non luceret pars tertia*, hoc est, ut terrena creatura non illuminaretur cælesti ordine, ex quo et diurnus et nocturnus status perficitur.

Et vidi et audivi unam aquilam volantem. Quis dicitur hoc loco aquilæ volatus? Angelorum, ut opinor, qui interim emissi sunt ut supplicia ministrantes inferrent, adversus eos qui per inobedientiam et improbitatem contemnerent, dum moderate quidem et ex misericordia et ad conversionem pœnis subjiciuntur, suam autem nullam habent curam, ut accedant ad id quod melius est. **724** Ad hos ergo qui non resipiscunt, ut divinam manifestet iram, et volat et clamat aquila, ut vel hujus timore fiant suæ salutis memores. Per medium cæli loquebatur, quia neque ultra hoc procedere possunt, neque esse absque hoc throno ac vectore. Aquila vero erat ex illis animalibus, quæ quadriformia erant: nec aliud inter ea quæ manifestata sunt fuisse circa thronum, eo quod nullum aliorum volare dicatur. Unde etiam huic facile fuit medium cæli occupare: et similiter eo quod acuto aspectu (quod aquilis naturale est) futura videatur non ignorare, potest ea propter quæ vociferatur sistere ante eos qui obediunt. Triplicatur autem væ, non solum ad cognitionem affluentiae dolorum, verum etiam ut sanctissimæ Trinitatis indignationem describat, et propter cælestium erga nos condolentiam, propter quam etiam potissimum væ ipsis triplicatur: ad significandum lamentationem maximam quam nostri gratia suscipiunt, tanquam ob suos conservos: ideoque contingit ut illi affluentia tristitia afficiantur.

A cæteris vocibus. Unde declaravit aquila esse væ? *A voce*, inquit, tubæ, non quod ipsa vox superveniat quæ futura mala efficiat, sed quoniam ex præcedentium angelorum buccinatione animum non appulerunt ad resipiscentiam, nil aliud restat nisi ut tuba rursus excitentur tanquam somno, ut vel sic operentur quæ sibi salutaria sunt.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ΄.

Ὁ τέταρτος ἄγγελος τὸ τρίτον τοῦ ἡλιακοῦ καὶ σεληνιακοῦ φωτὸς σκοτίζει.

Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν, καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνη τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νύξ ὁμοίως. Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ἐνδὸς ἀετοῦ πετομένου, ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλη· Οὐαί, οὐαί, οὐαί τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

Σκόπει ὡς τὸ τρίτον εἰπὼν τῆς ἀστρώσεως διακοσμῆσεως, οὐκ αὐτοῦς εἶπε σκοτισθῆναι, ἀλλὰ τὸ ὑπὸ αὐτῶν καταλαμπόμενον, ὃ ἡ περίγειος κτίσις ἐστίν. Διὸ καὶ ἐπιφέρει· Καὶ τὸ τρίτον αὐτῆς μὴ φαίνη. Τουτέστιν, ἵνα μὴ τῇ οὐρανίῳ διακοσμῆσει καταλαμφθῇ τὸ περίγειον, ἀφ' ὧν τὸ ἡμερινόν τε καὶ νυκτερινόν ἀποτελεῖται κατάστημα.

Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ἐνδὸς ἀετοῦ πετομένου. Τίς ἡ τοῦ ἀετοῦ ἐνταῦθα πτῆσις; Τῶν τέως ὑποβλήθόντων ἀγγέλων τὰς τιμωρίας διακονεῖν παρεωραμένων, οἵμαι, διὰ τὸ ἀπειθῆς καὶ ἀσωφρόνιστον τῶν δι' ἔλεος μετρίως καὶ πρὸς ἐπιστροφὴν ταῖς τιμωρίαις ὑποβιβάλλομένων μὲν, ἐαυτῶν δὲ εἰς βέλτιον οὐδαμῶς ἐπιφροντισαμένων· τούτοις οὖν ταῖς ἀμετανοήτοις τῆς θείας ὀργῆς εἰς δῆλωσιν πέτεται καὶ κράζει ὁ ἀετὸς, ὡς ἂν τῷ φόβῳ ταύτης, τῆς ἐαυτῶν γένωνται σωτηρίας. Ἐκ μεσουρανήματος μὲν, ὅτι μὴδὲ πέραν τούτου ἄτερ τοῦ θρόνου χωρεῖν καὶ ἐπὶ ὄρου τούτου οἷοί τε εἰσιν. Ἀετὸς δὲ, τῶν τετραπόδων, καὶ οὐκ ἄλλο τῶν περὶ τὸν θρόνον δηλωθέντων, ἅτε τούτων οὐθενδὸς τὸ ἵπτασθαι. Ἐξ οὗ καὶ τὸ μεσουράνημα καταλαβεῖν ἦν εὐπετῶς, καὶ ἅμα ὡς ἔχον τῇ ὀξυωπίᾳ (ὃ σύμφυτον ἀετοῖς) τὸ ἀλάθρητον, περισταίη τοῖς κατηκόοις τὰ ἐφ' οἷς ἐκβοᾷ. Τριπλασιάζεται δὲ τὸ, οὐαί, οὐ μόνον εἰς ὄδυρμόν γινώσκειν παρουσίας, ἀλλ' ἵνα καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Τριταγίου υπογράψῃ, συμπαθεῖα τε τῶν οὐρανίων πρὸς ἡμᾶς, δι' ἣν μάλιστα καὶ τὸ οὐαί τούτοις τριπλασιάζεται, τῆς ὑπερβαλλούσης ἐμφάσεως τῆς ὑπὲρ ἡμῶν θρηνηθίας συνδούλων αὐτοῖς ὄντων. Διὸ καὶ τὸ ἀκούεσθαι αὐτοῖς, εἰς παρουσίαν ὑπῆρξεν.

Ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν. Πόθεν τὸ οὐαί διεσάφησεν ὁ ἀετὸς; Ἀπὸ τῆς φωνῆς φήσας τῆς σάλπιγγος· οὐχ ὅτι αὐτὴ ἡ φωνὴ δημιουργὸς τῶν μελλόντων κακῶν ἐπέρχεται, ἀλλ' ἐπεὶ μὴ τῷ σαλπισμῷ τῶν προηγησάντων ἀγγέλων πρὸς μετάνοιαν ἀπειθῶν, τί ἂν ὑπολείπεται ἄλλο, ἢ τὸ πάλιν τῇ σάλπιγγι ὡς ἐξ ὕπνου διαναστῆναι πρὸς τὴν τῶν σωτηρίων αὐτοῖς ἐργασίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ.

Α

CAPUT XXVIII.

Περὶ τοῦ πέμπτου ἀγγέλου, καὶ τῶν ἐκ γῆς ἀβύσσου ἀνερχομένων νοσητῶν ἀκρίδων, καὶ τοῦ ποικίλου τῆς μορφῆς αὐτῶν.

Καὶ ὁ πέμπτος ἀγγελος ἐσάλπισε· καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεῖς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου· καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος, ὡς καπνὸς καμίνου καιομένης· καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀήρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος· καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς.

Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσὼν ἀστὴρ, ὁ διάβολός ἐστιν· ἡ κλεῖς δὲ τοῦ φρέατος, ἡ δοθεῖσα αὐτῷ τούτῳ ἀσφάλεια· ἀνεκφεύκτους εἶναι τοὺς κατεχομένους, μάλιστα εἰ ἁμαρτωλοὶ εἶεν· φρέαρ δὲ, τὸ ἐν γῆ· οὐ γὰρ ἄλλως τὸ ἀναπόδραστον ἢ διὰ φρέατος δηλωθεῖη. Ἄβυσσος δὲ καὶ ἐν γῆ· ἐπὶ γῆς γὰρ ἡ τιμωρία καὶ ἐν ἀβύσσῳ φρέατι. Ἄβυσσον γὰρ καλοῦσι τὸ πολὺ βῆθος τοῦ πρώτου στοιχείου, ἢ κατὰ στέρεσιν τοῦ βεβύσθαι τὸ ἀειχανές ὑποβαλλομένου, ἢ κατὰ ἐπίτασιν τὸ πολυθαθές παριστάνοντος. Ὅτι δὲ ἐν γῆ ἡ κρίσις, τῶν ἀγίων τις προφητῶν διὰ τῆς κοιλάδος ἠνίξαστο τοῦ Ἰωσαφάτ, ἐν ἧ καθεδεῖσθαι τὸν Θεὸν εἰς κρίσιν ἐχρησιμοδότησεν, τῷ πολλοῦς ἐκεῖ πολέμους συμπεσεῖν καὶ συγχωσθῆναι. Καπνὸν δὲ ἀναδοθῆναι ἀπὸ τοῦ φρέατος, τῆς τῶν ἐκεῖ περιεργμένων ἀσεβῶν μνήμης τε καὶ ἐκφάνσεως ὀργιλώτατα παραστησάσης, καὶ τσαούτην, ὅσην εἰκὸς καὶ ἀπὸ καμίνου ἀναδίδοσθαι. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖνος ὁ καπνὸς ἀχλύϊ καὶ σκότῳ τὸ περιέχον ἀναμπιμπλῶν, τὸ ἡλιακὸν φῶς ἀμαυροῖ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τῶν ἀσεβῶν μνήμη ἀνακαινισθεῖσα, πᾶν, εἴτι συμπαθείας φῶς, ἐσβέσθαι ἐνεποίησε τῷ μεγαλείῳ τῶν τολμηθέντων αὐτοῖς.

plens quicquid circumadjacet, solare lumen obscurat : ad eundem quoque modum renovata impiorum memoria, si quod est compassionis lumen, omne illud exstingui coegit ob eorum magnitudinem quæ ipsi patrare ausi sunt.

Καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες. Ἡ μνήμη τῶν ἀκρίδων, ὑποσημαίνειν ἔοικεν ἀπηνεστέραν τὴν μνήμην τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῇ προσκαίρῳ αὐτοῦ ζωῆ ἐκτοπωτάτης διαγωγῆς. Διὸ καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ τὴν γένεσιν φησὶν ἐσχηκέναι, ἐπεὶ περ καὶ τῶν αἰσθητῶν ἀκρίδων ἡ γένεσις ἐκ φθοροποιου περιέχοντος λαμβάνει τὴν ἀφορμὴν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκρίδες ὄνομα, οὐκ ἔξω τοῦ κατ' ἀκρας τὰς τιμωρίας ἐπαχθῆναι πρὸς δῆλωσιν παρελήφθη. Δεθόσθαι δὲ ἐξουσίαν ὡς ἐπὶ ἐμφύχων αὐταῖς διεσκευάσθη τῇ προσωποποιίᾳ, τῷ ἀνυποστόλῳ· καὶ ἀπαρεμποδίστως τὰς τιμωρίας ἀνύεσθαι· ἀλλ' ἵνα μὴ τις τὰ τῶν ἀκρίδων δῆγματα εἰδὼς οὐ τσαούτην ὀδύνην παρέχοντα, φορητὴν ὑπολάβῃ τὴν ἀλγηδόνα, τὸ τῶν σκορπίων ἐπιφέρει ὑπόδειγμα, ἀλγεινοτέραν τὴν αἰσθησὶν τῇ κέντρον ἐγγυρῶν παρεχόντων. Διὸ καὶ ἐβρέθη οὐ τοῖς κασπίς, ἀλλὰ ταῖς ἀκρίσι, τῇ προσωποποιίᾳ ἐπιμένον κίνταῦθα, ἵνα μὴ ἀδικήσωσιν οὐ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὰ ἀπὸ γῆς φύμενα. Τινὲς δὲ τῶν Πατέρων τὰς ἀκρίδας εἰς σκόληκας μετέλα-

De quinto angelo et spiritualibus locustis ascendentibus ex abysso terræ, deque varia specie ipsarum.

Et quintus angelus tuba cecinit, et vidi stellam de cælo cecidisse in terram : et data est ipsi clavis putei abyssi, et aperuit puteum abyssi : et ascendit fumus de puteo, sicut fumus fornacis ardentis, et obscuratus est sol et aer a fumo putei : et de fumo exierunt locustæ in terram, et data est ipsis potestas sicut habent potestatem scorpiones terræ.

725 Stella, quæ e cælo cecidit, est diabolus; clavis autem putei, quæ huic ipsi data est, dicitur certitudo: quod illi non effugient qui ab ipso possidentur, maxime si peccatores sint; puteus vero in terra est: neque enim alio modo significaretur inevitabilitas, nisi per puteum: abyssus quoque in terra esse dicitur: nam in terra est supplicium et in abysso puteo. Siquidem abyssum vocant vehementem primi elementi profunditatem, aut per privationem τοῦ βεβύσθαι, id est occultationis, quod semper hiando non occultet id quod suppositum aut injectum est, aut per intensionem (nam α et privationem significat et intensionem) quod vehementem ostendat profunditatem. Quod autem in terra futurum sit iudicium, quidam sanctorum prophetarum per vallem Josaphat insinuavit, in qua sessurum esse Deum ad iudicium vaticinatus est: quod multa ibi bella contigerint, multique exercitus fusi sint. Fumum autem a puteo produci dicitur, quod memoria ac narratio de impiis qui ibi detinentur, proferat ea quæ maximam continent iram, et tantum luctus quantum fumi verisimile est a camino produci. Et quemadmodum ille fumus caligine ac tenebris re-

Et de fumo exierunt locustæ. Mentio fit locustarum ad designandum violentissimam peccatorum conversationem in hac temporali vita, sic ut eorum quoque memoria sit gravissima: ideo quoque ait ex fumo eas ortum habuisse, quandoquidem et corporalium locustarum generatio occasionem sumit ex corrumpente aliqua circumadjacente materia. Sed et nomen ἀκρίδων, id est locustarum, non abs re assumptum est, sed ad significandum supplicia induci κατ' ἀκρας id est in summo sive juxta extremam acerbiteratem. Porro datam ipsis esse potestatem tanquam vivis animalibus, per prosopopœiam dispositum est, quod nullo metu nulloque impedimento supplicia exsequatur. Sed ne quis sciens quales sint locustarum morsus, ut qui non magnum afferant cruciatum, tolerabilem suspicetur dolorem, scorpionum subjungit exemplum, qui majorem præbet aculei punctione sensibilem dolorem. Ideo quoque dictum est non fructibus, sed locustis, etiam hic in prosopopœia manendo, ne nocerent,

non quidem hominibus, **726** sed his quæ ex terra A
 producantur. Quidam vero Patrum locustas in ver-
 mes transmutarunt, ut sit conformis hæc assumptio
 « Vermis eorum non morietur ⁴⁸. »

IX, 4-6. *Et dictum est ipsis, ne læderent fenum
 terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, sed
 homines tantum qui non habent signum Dei in fron-
 tibus suis. Et datum est illis ne occiderent eos, sed
 ut cruciarentur mensibus quinque. Et cruciatus ea-
 rum ut cruciatus scorpion, cum percusserit hominem.
 Et in diebus illis quærent homines mortem, et non
 invenient ipsam : et desiderabunt mori, et mors fugiet
 ab eis.*

καὶ οὐ μὴ εὐρήσουσιν αὐτόν. Καὶ ἐπιθυμήσουσιν

Si juxta prædictam allegoricam acceptionem velit
 quis ordinare quæ tanquam divina ænigmatice ac
 mystice efferuntur, oportet accipere fenum terræ
 et quod viride exoritur et omnem arborem, ut refe-
 rantur ad homines, qui tanquam paleis similes et
 veluti arbores irrationalitate degenerarunt, et quasi
 ad arboream quamdam insensibilitatem accesserunt :
 quos hominum amator Deus venia dignos
 habens, præcipit ne eadem sustineant supplicia cum
 iis facinorosis qui consulto et ex deliberatione
 peccarunt, de quibus jam conclusum est quod
 hanc repulerunt. Quod si quis conetur juxta ipsam
 litteram intelligere, et fenum ac vere arbores vaticinio
 significari putet, David citando testem qui ait :
 « Renovabis faciem terræ ⁴⁹ : » certe posset quis
 ferre intellectum, nisi ille renovationem accepisset
 pro vita renovationi creaturæ convenienti. Itaque si
 et jumentorum renovationi intendere oportet,
 fieri poterit ut et fenum et arbores æternitati
 respondeant : quod si horum nihil est, litte-
 ralis intellectus de terra facie renovata habendus
 est pro inconsiderata ac temeraria acceptione, et
 illis conformi qui post vitæ decursum in mille an-
 norum Christi regno, in conviviis ac deliciis hilari-
 ter se victuros opinantur.

Sed homines tantum. Ex hoc manifestum est, quod
 non de feno et arboribus sit cohibitiō a læsione,
 sicut sonare videtur præceptum, sed de his qui
 feno comparantur, eo quod ad virtutem non accre-
 dant.

727 *Ut non occiderent eos, sed ut cruciarentur
 mensibus quinque.* Illud non occidere demonstrat
 eis qui experientia cognoscere possunt intolerabili-
 tatem tormentorum, quod ad mortem viam pa-
 rare soleant : ab hac igitur pœna intolerabili, præ-
 ceptum, quod ad bonum tendit, jubet supplicii mi-
 nistros abstinere. Porro mensibus quinque hoc
 fieri, quoniam et menses sensibilis mundi mensuræ
 sunt, unde et sensus ipsi acceperunt ut exhiberent
 hujus cognitionem, merito designat peccare per
 exhibitionem in æquali numero : ad memoriam ho-
 minibus inferendam eorum per quæ deberent judi-

νον, ἵνα ἢ σύμφωνος αὐτῇ ἡ ἐκλήψις τῆς τοῦ Ἰσαΐου
 ἀποφάνσεως, ὅτι « Ὁ σκόληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει. »
 cum Isaïæ prophetæ sententia, qua dicit quod

Καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρ-
 τον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δέν-
 δρον· εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες οὐκ ἔχουσι
 τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.
 Καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς,
 ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσι μῆνας πέντε. Καὶ ὁ
 βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου.
 ὅταν πύση ἄνθρωπον. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
 ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον,
 ἀποθαρεῖν, καὶ φεύξεται ἀπ' αὐτῶν ὁ θάνατος.

Εἰ μὲν κατὰ τὴν προειρημένην ἀλληγορικὴν ἐκλή-
 ψιν θέλει τις στοιχεῖν, τὰ συμβολικῶς ἄτε θεῖα καὶ
 μυστικῶς ἐκφερόμενα χόρτον τῆς γῆς καὶ χλωρὰν ἐκ-
 φυσιν, καὶ πᾶν δένδρον, εἰς τοὺς ἀχυρώδεις ἀνθρώ-
 πους, καὶ ἄτε δένδρα, ἀλογίᾳ ἀποδενδρωθέντας,
 οἴοναι εἰς δενδρώδη τινὰ ἡλιθιότητα προβάοντας, θε-
 τέον. Οὗς ἡ φιλόανθρωπος Θεϊότης φειδοῦς ἀξίους θε-
 μένη, οὐ τὴν αὐτὴν αὐτοῦς τιμωρίαν ὑπέχειν τοῖς ἐκ
 προνοίας καὶ σκέψεως κακούργοις τῷ ἐσφραγίσθαι
 ταύτην ἀπωσαμένους, ἐντέλλεται. Εἰ δὲ ἐπ' αὐτοῦ
 τοῦ γράμματος τῷ νοεῖν ἀπασχοληθεῖη, καὶ χόρτον
 τῷ ὄντι καὶ δένδρα τῷ χρηματισμῷ ἐκφερόμενα
 οἰηθεῖη, τὸν Δαυὶδ ἔχων συνίτορα, « Ἀνακαινεῖς, »
 φάσκοντα, « τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, » ὑπέσχεον ἂν τις
 τὴν ὑπακοήν, εἰ μὴ τὸν ἀνακαινισμὸν εἰς κατάλληλον
 τῷ ἀνακαινισμῷ τῆς κτίσεως ζωὴν ὑπελάμβανεν.
 Εἰ μὲν οὖν καὶ κτήνη τῷ ἀνακαινισμῷ ἐνθεωρηθῆναι
 χρεῖ, εἴ ἂν ἔχοι καὶ χόρτον καὶ δένδρα τῇ αἰδιότητι
 ὑπολειφθῆναι. Εἰ δὲ τούτων οὐδὲν, τῇ ἀνακαινιζομένῃ
 τὸ πρόσωπον γῆ εἰς ἀπρονόητον ἐκλήψιν τὸ πρὸς τὸ
 γράμμα θετέον, καὶ σύμφωνον τοῖς τὴν χλιετῇ Χρι-
 στοῦ βασιλείαν μετὰ τὴν τοῦδε τοῦ βίου παραδρο-
 μὴν πότοις καὶ ἀνέσεσιν ἐνευθηγουμένοις.

Εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκ τούτου σαφὲς ὡς οὐ
 περὶ χόρτου καὶ δένδρων ἡ ὑποστολή τοῦ ἀδικηθῆ-
 ναι, ὡς ὁ προστάσων φησὶν, ἀλλὰ τοὺς χόρτω παρα-
 βαλλομένους, διὰ τὸ μὴ τὴν ἀρστέην μετιέναι.

Καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς,
 ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσι μῆνας πέντε. Τὸ μὴ ἀπο-
 κτεῖναι ἐκεῖνο περιττῶ τοῖς διὰ πείρας ἔχουσιν εἰδέναι
 τὸ τῶν βασάνων ἀφόρητον ὅτι εἰς θάνατον ὁδοποιεῖν
 εἴλωθε. Τούτου οὖν τοῦ ἀφορήτου ἀπέχεσθαι τοὺς βα-
 σανιστὰς ἡ φιλάγαθος ἐντολή παρακελεύεται. Τὸ δὲ
 πεμπταῖον τῶν μηνῶν, ἐπεὶ καὶ οἱ μῆνες τοῦ αἰσθη-
 τοῦ κόσμου μέτρα, ὅθεν καὶ τὰ γνωστῆρια τούτου αἰ-
 αισθήσεις τὸ ἐνεργεῖν ἔλαβον, εἰκότως ἰσαριθμῶ
 παραστάσει τὸ ἀμαρτάνειν αἰνιττεται, εἰς τὸ μνή-
 μην ἀνθρώποις ἐμποιεῖν τῶν δι' ὧν ἔσχον τὸ τὴν
 κρίσιν ἀνέχεσθαι. Ἐκ τούτων γὰρ καὶ περὶ τούτων

⁴⁸ Isa. XLVI, 24. ⁴⁹ Psal. CIII, 50.

ἡ ἀνταπόδοσις. Σκορπίου δὲ τύμματι παρέβαλε τὴν ἄνθρωπον ὀδύνην, ἐπεὶ καὶ αὕτη, ὡς ἐπίπαν, θανάσιμος.

Ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον. Ἡ τοῦ θανάτου ἐπιζητήσεις οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὸ ἀνύποιστον τοῦ ἀλγους νοεῖται, ὡς τοῦ θανάτου πᾶν ἀλγεινὸν ἀποπέμποντος, διὸ καὶ εἴρηται τῷ θανάτῳ ἀνάπαυσις. Ἐπεὶ οὖν ἐν ἀφθάρτῳ ζωῇ ὁ θάνατος ἀπελήλαται πρὸς τῷ μὴ εὐρίσκειν, ἐπήγαγε τὸ, φεύξεται. Σωματοποιεῖται δὲ εἰς ἔμφασιν πλείονα τῶν διὰ τῆς ὑφηγήσεως ἐμφανιζομένων.

Καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ὡς στέφανοι χρυσοῖ· καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. Καὶ εἶχον τρίχας, ὡς τρίχας γυναικῶν· καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς λέοντων ἦσαν. Καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς· καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἀρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. Καὶ ἔχουσιν οὐράς ὁμοίας σκορπίοις καὶ κέντρα· καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχουσιν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, ἔχουσαι βασιλέα ἐπ' αὐτῶν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου· ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊστὶ Ἀββαδὼν· ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων.

Ἴπποις ἀφωμειώνονται αἱ ἀκρίδες, καλοῦνται ἄλλω ζῷῳ, διὰ τὸ ὀξύκνητον τῆς ἐφόδου καὶ τὸ θυμικὸν τοῦ ἵππου, μάλιστα τὸ κατὰ πολέμους, ὃ καὶ αὐτὸ παρεδήλωσεν ἡ ὑποκειμένη ἀποκάλυψις, ὅμοιαν ἵπποις λέξασα τὴν ἡτοιμασίαν αὐτῶν εἶναι πόλεμον ὀδονόντων.

Καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ὡς στέφανοι χρυσοῖ. Ἡ ὡς χρυσῇ στεφάνῃ, τὴν νίκην εἶκε παριστᾶν, ἣν κατὰ τῶν ἡττημένων ἀθλίων ἀπηνέγκαστο. Ὡς χρυσῇ δὲ αὕτη, ἀλλ' οὐ χρυσῇ. Οὐ γὰρ τῷ ὄντι ἢ ἐπ' ἀπωλείᾳ τοῦ θεοῦ πλάσματος τιμωρία τὸ τίμιόν ἐστιν ἀποφερομένη. Καὶ προσώποις δὲ ἀνθρώπων ἀπεικαζόμεναι τὰς ὄψεις, τῷ ὁμοιοῦσι τοὺς ἀπατωμένους παράγουσιν, οὓς διὰ τὸ ἀπατῆσαι αἱ τιμωρίαι αὐταὶ ὑπέλαθον τῆς ἀπατητικῆς ταύτης κακουργίας. Καὶ αἱ γυναικεῖαι τῶν τριχῶν ἐμπλοκαὶ ὡς πυκάζουσαι τοὺς ἀπατεῶνας. Τοιαῦται γὰρ καὶ αἱ σαρκικαὶ ἡδοναί, αἵτινες τῷ φαινομένῳ αὐτῶν ἐπιτέρπειν, τῷ ἑαυτῶν ὀλισθήματι τοὺς δελεασθέντας κατασύρουσι. Διὸ καὶ ὁ παροιμιαστὴς φησι Σολομῶν τοὺς τῆς πορνάδος λόγους πρὸς καιρὸν μὲν λιπαίνειν τὸν φάρυγγα, ὕστερον δὲ πικρότερον χοιλῆς τὴν αἰσθησιν ἐμποιεῖν. Ἐκ τοῦδε καὶ ἡ πρόχειρος αὕτη πλάσις μετὰ τὰς γυναικεῖαι τρίχας, καὶ τοὺς λέοντων ὀδόντας ἐπάγεται τιμωροῦς, καὶ τοὺς ὡς θώρακας σιδηροῦς, τῶν μὲν ὀδόντων λεοντείων τὸ ἀπηνές παριστᾶν βουλομένων, τῶν σιδηρῶν δὲ θωράκων, τὸ στερεὸν τὸ πρὸς ἀντένεξιν τῶν ταῖς βολῆσι προσημαχομένων, οὐ κατὰ τὸ ῥάδιον ἐπιφερομένων τὸ ἐπιτεταγμένον. Ἐπεὶ δὲ καὶ πτῆσις αὐτοῖς ἐνθεωρεῖται ἅτε ἀκρίσιν ἀφομοιοῦμένοις, ἢ πτῆσις μὲν τὸ τῆς ἐπιλεύσεως· ὁ αὐτὸν αἰνιττεται, καὶ τὸ ἀνωθεν ἐπιέναι. Φωνὰς δὲ τῶν πτερύγων τὴν ἐφόρμησιν αὐτῶν λέγει πρὸς τὴν πλεμικὴν αὐτῶν συμπλοκὴν,

Et cum sustinere : ex his enim et de his est retributio. Cruciatum vero comparavit percussioni scorpionis, quoniam et hic dolor omnino mortalis est.

Quærent homines mortem. Quærare mortem nihil aliud dat intelligere, nisi intolerabilitatem cruciatu, tanquam mors omnem abieget dolorem, ideo quoque mors dicta est requies. Quoniam igitur in incorruptibili vita mors expulsa erit, sic ut non inveniatur, subjungit quod fugiet. Afflictum est autem morti corpus, ad majorem emphasim eorum quæ per enarrationem declarantur.

IX, 7-11. Et similitudines locustarum similes equis paratis ad prælium : et super capita earum tanquam coronæ aureæ, et facies earum sicut facies hominum, et habebant capillos sicut capillos mulierum, et dentes earum quasi leonum erant, et habebant loricas quasi loricas ferreas, et vox alarum ipsarum sicut vox curruum equorum multorum currentium ad prælium : et habent caudas similes scorpionum et aculeos, et in caudis suis habent potestatem lædendi homines mensibus quinque, habentes super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraice Abbadon, Græce vero nomen habet Apollyon.

Equis assimilatae sunt locustae, et non alii animali, propter velocem motum impetus, et animositatem equi, maxime cum instat prælium : quod ipsum etiam præsens revelatio designavit, cum ait similem esse præparationem eorum quæ dolorem inferrent, equis qui ad prælium parati sunt.

Et super capita earum tanquam coronæ aureæ. **728** Corona veluti aurea victoriam demonstrare solet, quæ relata est adversus miseros qui devicti sunt : hæc autem tanquam aurum est, sed non aurum : non enim supplicium vere præmium est quod refertur ob perditionem divini plasmatis. Quod vero aspectu quoque assimilentur faciei hominum, id est, quod similitudine speciei eos referunt qui seducuntur, quos propter seductionem exceperunt ipsæ ultiones hujus fraudulentæ conatus. Sunt et muliebres capillorum cæsaries tanquam contegentes seductores. Tales enim sunt et carnales voluptates, quæ primo suo aspectu delectare videntur, sed ad sui ruinam inescatos detrahunt. Ideo quoque paræmiastes Solomon ait verba meretricis ad tempus quidem delinire guttur, postmodum vero sui gustum bile amariorum immittere. Ex hoc autem præsens effictio post muliebres capillos, etiam leonum dentes addit ultoribus, et loricas tanquam ferreas : quasi dentes quidem leonini sævitiam velint ostendere : ferreae vero loricae firmitatem ad resistendum jaculis pugnantium adversus ipsas, quod non facile sit fieri contra id quod semel jussum est. Quoniam autem et volatum in ipsis est intueri, ut quæ locustis assimilatae sunt, volatus designat quod velociter superveniant, et quod superne accedant. Voces vero sive sonum alarum dicit impetum ipsarum ad bellicum assul-

tum, quod non in silentio fiat, quia neque in certo aliquo loco, sed in universo mundo conficitur. Et hinc est quod non in omnes hominum mores tanquam in socordes regiones insultum faciunt, sed duntaxat in quosdam, nempe in eos qui firmitatem non omnino præbent eis : aut præbent quidem, sed firmior est per impetum : unde etiam vox sive fragor constituitur tanquam rotarum curruum per mutationem ac recidentiam radiorum.

Et habebant caudas similes scorpionum et aculeos. Scorpionum caudis et aculeis assimilati sunt dæmonum insultus adversus homines, quoniam et dæmones non statim ut loquuntur manifestant nocumentum, sicut neque scorpius forficulis in morem cancri denticulatis, sed a tergo cauda lædit per aculeum. Interim quoque exitiales dæmones cum aliquos insidiando ceperint, non statim habent immissum supplicium propter ipsorum deceptionem, sed finali igni servati cum his quos seduxerunt, digna consequentur præmia. Porro quid sibi velit quod ad quintum duntaxat mensem protrahatur potestas inferendi cruciatus, jam à nobis dictum est. Quis enim ignem peccatorum auferre potest quin perpetuo duret, aut aliud quod ibi sit sensibile? Sed quemadmodum neque oculus aptus est ad videndum bona, neque auris ad audiendum, neque in cor hominis subire possunt : sic nec illa quæ affligunt, donec experimento probentur.

Habentes super se regem angelum abyssi. Angelus hic licet quibusdam visus sit esse pravus dæmon, attamen non recte. Quo enim pacto, cum Dominus sententiam tulerit retrudendum esse diabolum et angelos ipsius in ignis supplicium, quispiam eorum qui ad supplicium designati sunt, regia potestate dignus haberetur? Non ergo malo angelo potestas constituta est, sed ei cui commissum est debitum ac conveniens ministerium. Neque enim omnes ministratorii spiritus mittuntur ad salutis ministerium, juxta divum Paulum qui hoc dixit, sed etiam ad inferendum supplicium : quemadmodum is qui Assyriorum exercitum congregatum cum Sennacherib super Jerusalem delevit, et qui super Sodoma ignitum immisit interitum. Quod autem in præcedentibus significavimus, etiam nunc dicimus quod hæc quanquam in præterito annuntientur, attamen de futuro intelliguntur : verum id duplicem ob causam fit, sive quod certissimo futurum sit ut fiant, nulla re impedimentum præstante : aut etiam quod is qui evangelistæ ea tradebat oracula de quibus nunc tractamus, juxta prophetæ dignitatem procedat.

Cui nomen Hebraice Abaddon. Nomen Hebraicæ linguae ab exitu sumptum est, sicut ex Græco manifestum est. Quid enim aliud significat Apollyon, quam perdens vel corrumpens?

730 CAPUT XXVII.

De sexto angelo : et solutio angelorum qui super Euphratem alligati erant.

IX 12-16. *Væ unum abiit, et ecce veniunt adhuc*

(31) βεβαιότερον, ed.

οὐ καθ' ἡσυχίαν ἐκτελουμένην, ὅτι μηδὲ ἐν τινὶ τόπῳ, ἀλλ' ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ συντελουμένη τυγχάνει, ἀφ' οὗ καὶ μὴ πᾶσιν ἀνθρώπων ἦθεσιν ὡς ὑπτίοις χωρίοις προσβάλλουσιν, ἀλλὰ τισι, τοῖς μηδ' ὅλως τὸ βεβηχῆς αὐταῖς παρέχουσιν, ἢ παρέχουσι μὲν, βιαιότερον (31) δὲ τῇ ῥύμῃ. Ἀφ' οὗ καὶ ὡς ἀπ' ἀμαξιαίων τροχῶν, τῇ μεταπτώσει τε καὶ ἀντιπτώσει τῶν σκώλων, φωνή : ἤγουν κτύπος συνίσταται.

Καὶ ἔχουσιν οὐράς ὁμοίας σκορπίοις καὶ κέντρα. Σκορπίων οὐραῖς καὶ κέντροις αἱ τῶν δαιμόνων ἀπεικασθησαν προσβολαὶ αἱ πρὸς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ καὶ οἱ δαίμονες οὐχὶ ἅμα τῷ χρηματίσαι, τὸ βλαπτικὸν ἀποφρῖνουσιν, ὅτι μηδὲ σκορπίος ταῖς καρκινώδεσι χηλαῖς, ἀλλὰ τῷ ἐξόπισθεν οὐραίῳ διὰ τοῦ κέντρου. Τέως δὲ καὶ οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες οὗς ἀνλάθωσιν ἐξ ἀπάτης, οὐκ εὐθὺς ἔχουσι καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς τούτων ἀπάτης τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπιβαλλομένην. Τηρηθέντες δὲ τῷ τελευταίῳ πυρὶ μεθ' ὧν ἠπάτησαν, τῶν ἀξίων γερῶν τεύξονται. Τὸ δὲ τὴν ἐξουσίαν τῆς τιμωρίας πεμπταίῳ μόνον μηνὶ παρατείνεσθαι τί βούλεται, εἴρηται ἡμῖν ἤδη. Τίς γὰρ ὁ τὸ διαιωνίζον παραιρούμενος τῶν ἀμαρτωλῶν πῦρ, μήτ' ἄλλο ἔχει αἰσθητόν; Ὡς γὰρ τὰ ἀγαθὰ οὐκ ὀφθαλμῶς ἰδεῖν αἰσθητὸς ἱκανός, οὐδὲ οὗς ἀκοῦσαι, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀναθεῖναι, οὕτως οὐδὲ τὰ τιμωροῦντα ἄλλο τῆς πείρας.

Ἐχουσαι βασιλέα ἐπ' αὐτῶν ἄγγελον τῆς ἀθύσσου. Ὁ ἄγγελος οὗτος, εἰ καὶ τισιν ἔδοξε πονηρὸς δαίμων εἶναι, ἀλλ' ὅμως οὐ καλῶς. Πῶς γὰρ τοῦ Κυρίου τὴν κόλασιν τοῦ πυρός τῷ διαβόλῳ ἀποφρηναμένου καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ τούτων τις τῶν εἰς κόλασιν ὀφωρισμένων, βασιλικῆς ἀξιοθείῃ ἐξουσίας; Οὐκ οὖν πονηρῷ ἀγγέλῳ ἢ ἐξουσία βραβευθείη, ἐκείνῳ δὲ τῷ κατάλληλον τὴν διακονίαν μεταχειριζομένῳ. Οὐ γὰρ πάντες εἰς λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν σωτήριον ἀποστελλόμενοι, κατὰ τὸν εἰρηκότα θεῖον Παῦλον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τιμωρίαν, ὡς ὁ τὸν Ἀσύριον στρατὸν μετὰ Σενναχηρείμ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἀθροισθέντα ἀφανίσας, καὶ τῶν Σοδόμων τὸν διάπυρον θλεθρον ἐπιστήσας. Ὅπερ δὲ καὶ προλαβόντες ἀπέσημνάμεθα, καὶ νῦν φαμεν, ὡς ταῦτα εἰ καὶ παρεφχημένῳ ἐξαγγέλλεται, ἀλλ' οὖν μέλλοντα νοεῖσθαι. Ἀλλὰ δυοῖν χάριν τοῦτο, ἦτοι ὡς πάντως ἀπαρεμποδίστως ἐσομένων, ἢ καὶ τοῦ χρηματίζοντος τῷ εὐαγγελιστῇ τὰ προκείμενα κατὰ τὸ τῆς προφητείας ἀξίωμα περιπατοῦντος.

Ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊστὶ Ἀββαδών. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως πέπλασται, ὡς δὴλον ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἀπολλύων γὰρ, τί ἕτερον ἢ τὸ διαφθεῖρον σημαίνει;

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ τοῦ ἕκτου ἀγγέλου, καὶ τῶν ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ἀνομιένων ἀγγέλων ἐπίλωσις.

Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπ' ἡλθεν : ἰδοὺ ἔρχεται ἔτι δύο

οὐαὶ μετὰ ταῦτα. Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, λέγοντος τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα· Λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. Καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἠτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ εἰς τὴν ἡμέραν, καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἰσπικοῦ, δύο μυριάδες μυριάδων· καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.

Τὸ οὐαὶ ἐπιβρόχημά ἐστι σχετλιαστικόν· σχέτλη δὲ τὸ ὀδύνην ἐπιφέρων καλεῖται. Ἀπῆλθεν οὖν οὐ τὸ ἐπιβρόχημα. Πῶς γὰρ τὸ κατὰ συμβεβηκός, καὶ οὐ καθ' ὑπόστασιν ὑπάρχον, ἀλλ' ἅμα τῇ γενέσει ἀφανιζόμενον, πρόοδον σχοίη; Ἄλλ' ἐκείνων παρελθόντων τῶν ὀδυνηρῶν δι' ἃ καὶ τὸ τοιοῦτον προσφώνημα γίνεται, καὶ τὸ οὐαὶ εἰκότως ἐλέχθη ἀπελθεῖν.

Καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων. Ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων ἡ φωνή, τῶν ἐχόντων τὸ θυσιαστήριον, ἃ κέρατα τὰς περιβεβλημένας θείας δυνάμεις ἀκουστέον. Ἦτοι τοῦ θυσιαστηρίου ἀπαρτιζομένου, ἐν ᾧ τὰ θύματα πυρὶ τῷ Θεῷ καθήπτετο, καθεκάστην γωνίαν κερατοειδῆς ἐξοχῆ συνεστήρικται συνέξουσα τὰς σχίζας, αἷς ὁ βωμὸς ἀναπτόμενος τοῖς θύμασι, τὸ καλλιερεῖσθαι παρείχεν, ἐξ οὗ καὶ τῷ ἄνω θυσιαστηρίῳ, κατ' εἰκόνα, τὸ κάτω καὶ ὑπὸ Μωσείως ἐν τῷ Σινᾷ δι-ετάττετο. Διὸ καὶ ὁ χρηματίζων αὐτῷ, « Ὅρα, φησὶ, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. » Τὰς ἐξοχὰς δὴ ταύτας, ἃς νοεράς δυνάμεις εἰρήκαμεν, συνέχειν εἰκὸς τὸ ὑπερούσιον καὶ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀπρόσιτον μύημα, τοῦ μήτε προχείριως τοῖς μετ' ἐκεῖνο τὴν φύσιν εἶναι ληπτὸν, μήτε τὰς λογικὰς θυσίας προσαγομένας αὐτῷ ὡς ἂν τύχοι διαβόησκεσθαι. Τετράγωνον δὲ τὸ σχῆμα τοῦ θυσιαστηρίου, ἰσοσημάτως τῷ τετραπτοίχῳ κόσμῳ τούτῳ, ἀφ' οὗ καὶ ἐκ παντὸς αὐτοῦ μέρους αἱ λογικαὶ θυσίαι καθαρὰι, κατὰ τὸν προφήτην, προσάγονται.

Λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους. Τούτους οἱ μὲν θεῖους παρέθεντο τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ δεδεμένους, οἷονεὶ προσλιπαροῦντας καὶ τῇ περὶ αὐτὸν ἐνασχολουμένους καὶ εὐφραϊνομένους νοητῇ θεωρίᾳ· εἶναι γὰρ τοῦτον Θεόν· περὶ οὗ Ἡσαίας μὲν φάσκει ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· « Ἴδοὺ ἐγὼ ἐκκλίνω εἰς αὐτοὺς ὡς ποταμὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χειμάρρους ἐπικλύζων δόξαν ἐθνῶν· » καὶ Δαυὶδ, « Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. » Εἶναι δὲ τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τὸν πρὸς τὸν Δαυιδῆλ, Μιχαήλ, Γαβριήλ παρὰ τῷ Ματθαίῳ, Ῥαφαήλ παρὰ τῷ Μαρδοχαίῳ, καὶ τὸν Οὐριήλ. Ἀπολυθῆναι δὲ αὐτοὺς τῆς τοιαύτης θείας ἀσχολίας εἰς οὐκ ἀπάδουσαν λειτουργίαν τῆς τε τοῦ

A duo vix post hæc. Et sextus angelus tuba cecinit. Et audivi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod erat ante Deum, dicentem sexto angelo qui habebat tubam: Solve quatuor angelos qui ligati sunt super flumen magnum Euphratem. Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam et diem et mensem et annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equestris exercitus vicies millibus decem millia: et audivi numerum eorum.

Vix adverbium est miseriæ indicativum, miseria autem vocatur quod affert dolorem. Non ergo adverbium ab iit: quomodo enim quod contingenter accidit, et non habet substantiam, sed simul cum suo ortu corrumpitur, progressum habere posset? Sed transuentibus illis quæ dolore afficiunt, propter quæ data est huiusmodi appellatio, merito quoque vix dictum est transisse.

Et audivi vocem unam de quatuor cornibus. Procebat vox de quatuor cornibus quæ habebant altare: quæ cornua intelligenda sunt esse divinæ virtutes stipantes: aut quod perfecto altari in quo victimæ Deo igne accendebantur, ad singulos angulos pars eminentis in speciem cornu constituta erat, quæ fissuras contineret, quibus præberet altare ut accensis victimis super illud litaretur. Unde Moysi quoque præceptum fuit in monte Sina, ut inferius faceret ad similitudinem superioris altaris. Ait enim qui ipsi dabat oracula: « Vide ut omnia facias juxta typum qui tibi monstratus est in monte⁵⁰. » Has sane eminentes partes quas intellectuales virtutes esse diximus, **731** verisimile est continere supersubstantialem et humanæ naturæ inaccessum mysterium: sic ut neque facile sit juxta naturam comprehensibile ab his qui illud sequuntur, neque rationales hostias in ipso oblatas temere diffluere. Est autem altaris figura quadrangularis, æquali figura cum hoc mundo quatuor ordines habente. Unde etiam ex omni ipsius parte rationales hostiæ puræ juxta prophetam offeruntur.

Solve quatuor angelos. Hos angelos super magnum flumen alligatos quidam divinos esse dicunt, tanquam assidue ibi degentes, et spirituali contemplatione circa illud occupatos et delectatos: nam illud Deum esse dicunt: de quo Isaias quidem dicit tanquam ex persona ipsius Dei: « Ecce ego declino ad ipsos tanquam fluvius pacis, et tanquam torrens inundans gloriam gentium⁵¹ » et David: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei⁵². » Dicunt autem hos quatuor angelos esse Michaellem, de quo apud Daniele, Gabrielem apud Matthæum, Raphaellem apud Mardocheum, et Urielem: ipsos vero solutos esse ab huiusmodi divina occupatione ad non ingratum ministerium, tum redditionis divinæ

⁵⁰ Exod. xlv, 40. ⁵¹ Isa. lxxvi, 12. ⁵² Psal. lv, 5.

justitiæ, tum gloriosi adventus ipsorum. Alii vero non angelos, sed pravos dæmones esse astruunt, alligatos quidem in adventu Christi juxta divinum præceptum, porro egressos a superhumano altari solvi a divino angelo ut liceret turbare gentes : et ex hac turbatione manifestum fieri quid sit triticeum in fidelibus, quod in horreum Christi recondatur : et quid paleaceum in peccatoribus, quod paratum est ad exustionem inexstinguibilem. Neque improbable est dicere dæmones ligatos esse ad Euphratem : cum inde brevi venturus sit Antichristus, a Judæis qui Jerosolymis servati fuerant captivi, et in locis illis commorantur.

Et numerus equestris exercitus. Cum de exercitiis nihil præmiserit, hujus numerum reddit. Manifestum est igitur quod qui quatuor ordinum ductores acceperunt, Michaellem, Gabrielem, Uriel, Raphaellem, non sine causa adducti sunt : cupit enim quodammodo turma sequi ordinum ductores. Porro mille millia et decies millies decem millia ministrantium discere licet apud Danielelem. Nunc autem duplicatam in numerum myriadam narrat se vidisse multitudinem quæ **732** exercitus duces sequebatur; eo quod liberius et absque metu post Domini incarnationem versentur homines cum angelis : ideo quoque dictum est quod visuri essent angelos ascendentes super Filium hominis.

IX, 17-19. *Et ita vidi equos in visione, et sedentes super eos habentes thoraces igneos et hyacinthinos et sulphureos : et capita equorum tanquam capita leonum, et ex ore eorum egrediebatur ignis, et fumus, et sulphur. Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, nempe ab igne et fumo ac sulphure, quæ egrediebantur ex ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est, et in caudis eorum. Nam caudæ ipsorum similes erant serpentibus, habentes capita, et per hæc nocent.* *ἔστι, καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. Αἱ γὰρ οὐραὶ αὐταῖς ἀδικοῦσι.*

Equorum ascensores aut accipiendæ sunt divinæ virtutes quæ sortitæ sunt vim corrigendi mores et affectus, et ad melius dirigendi : ita enim et equorum domitores conscendentes equos, dirigunt eos como et freno : aut divina jussa, ob eorum zelum qui pereunt, assimilata igneæ et hyacinthinæ ac sulphureæ armaturæ. Unde et David (divino sane zelo) indicat quod « Ascendit fumus in ira ejus, et ignis a facie ejus exarsit, et carbones succensi sunt »⁸². Ad utrumvis horum sensuum cuique licebit accedere : mihi magis arridet similitudo qua erga pravos exercetur correctio et directio.

Et capita equorum tanquam capita leonum. Sive quis divinorum judiciorum veluti vehiculum ad spiritualis et angelicæ vitæ homines transferat, sive etiam ad mores et affectus, nihil dissidebit in

θεοῦ δικαιοδοσίας καὶ τῆς αὐτῶν μεγαλοδόξου παρουσίας. Τινὲς δὲ οὐκ ἀγγέλους, ἀλλὰ δαίμονας πονηροῦς, δεθέντας μὲν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ κατὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα, ἐκ τοῦ ὑπερανθρωπίνου δὲ θυσιαστηρίου ἐξελθόντας λύεσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀγγέλου, ὡς ἔστι ταραξῆαι ἔθνη, καὶ τῇ ταραχῇ ταύτῃ διάδηλον γενέσθαι τῶν τε πιστῶν τὸ σιτῶδες καὶ πρὸς ἀποθήκας αὐτῶν ταμειύσιμον, τῶν τε ἀμαρτωλῶν τὸ ἀχυρῶδες καὶ πρὸς καῦσιν ἕτοιμον καὶ ἀχρηστον. Οὐκ ἀδόκιμον δὲ ἔστι τὸ φάσκειν εἰς τὴν Εὐφράτην δεδέσθαι τοὺς δαίμονας, τάχα ἐκεῖθεν τοῦ Ἀντιχρίστου ἐξελευσομένου ἀπὸ τῶν διασωθέντων ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ αἰχμαλώτων Ἑβραίων καὶ τοῖς ἐκεῖ τόποις ἐναπομεινάντων.

Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ. Μὴ προεῖπων στρατεύματα, ἀριθμὸν τούτου ποιεῖται. Δῆλον οὖν ὡς οἱ ταξιάρχαι τοὺς τέσσαρας ἐκλαβόμενοι, Μιχαήλ, Γαβριήλ, Οὐριήλ, Ῥαφαήλ, οὐκ ἀδοκίμως ἠνέχθησαν. Φιλεῖ γὰρ πως τῷ ταξιάρχῃ τὸ στίφος ἔπεσθαι. Χιλίας δὲ χιλιάδας καὶ μυρίας μυριάδας τῶν λειτουργούντων ἐν τῷ Δανιήλ μάθειμεν ἄν. Ἐπιδιπλάσιον δὲ νῦν τοῦ μυριοστοῦ ἀριθμοῦ τὸ πλῆθος τὸ ἐπόμενον τοῖς ταξιάρχαις διέξεισιν ὁ ὄρων, τῷ ἀνυποστόλως μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, ἀγγέλους ἀνθρώποις ἐνδαιτᾶσθαι. Διὸ καὶ τὴν ἀναβαίνοντα καὶ καταβαίνοντα εἰρῆσθαι ἐπὶ τὸν γῆν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὄρασει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν, ἔχοντας θώρακας πυρίνους, καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων, ὡς κεφαλαὶ λέοντων· καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ, καὶ καπνός, καὶ θεῖον· ἀπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τοῦ πυρός, καὶ τοῦ καπνοῦ, καὶ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στόματων αὐτῶν. Ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν αὐτῶν ὁμοίαι ὄψεων, ἔχουσαι κεφαλὰς, καὶ ἐν

Τοὺς ἐφέδρους τῶν ἵππων, εἴτε δυνάμεις θείας ὑποληπτέον, κατ' ἡθῶν καὶ παθῶν κληρωσάμενας τὸ ἀγκτικόν τε καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον ρυθμιστικόν (οὕτω γὰρ καὶ τοὺς ἵππους οἱ πωλοδάμναι ρυθμίζουσιν ἀναβαίνοντες κημῶ τε καὶ χαλινοῖς)· εἴτε καὶ θεῖα προστάγματα, ζήλω τῶν ἀπολλυμένων εἰς πυρίνην ἀπαικασθέντα καὶ ὑακινθίνην καὶ θειώδη παντευχίαν. Ἄφ' οὗ καὶ Δαυὶδ (τοῦ θεοῦ, φημί, ζήλου) τὸ, « Ἀνέβη καπνός ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, » μινύρει, « καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλεγῆναι καὶ ἀνθρακας ἀναφθῆναι. » Ὅποτέρῳ τούτων πρόσθοιτό τις, μᾶλλον καθ' ἡδονὴν μοι ἔσται, τοῦ πρὸς πονηροῦς ἀπευθύνοντος τὸ ἰνδαλμα.

Καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων, ὡς κεφαλαὶ λέοντων. Τὸ ὄχημα τῶν θείων κριμάτων, εἴτε πρὸς πνευματικούς καὶ ἀγγελικούς τὸν βίον ἀνθρώπους μεταλαμβάνει τις, ἢ καὶ πρὸς ἡθῆ καὶ πάθη, οὐδὲν

⁸² Psal. LVII, 9.

διοίσει τῷ μὴ φιλαύτως τῷ ὄραματι προσκειμένῳ. **Κεφαλαῖς δὲ λεόντων ἀπεικάσθησαν εἰς δεῖγμα, ὅτι τούτους τοὺς διακονουμένους τοῖς θεοῖς οὐκ ἀναδέ-
 ὠλημένως τὴν λειτουργίαν χρή μετιέναι. « Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πάσης τομώτερος μαχαίρας. » Διόπερ ὡς ἑκατοντάρχης τὸ κεφάλαιον ἐμφανίζει τὴν ἀγανάκτησιν μετὰ λεονταίου σφοδρότητος, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως, ἢ οὕτως ἔξειν τὸν ἀκρατὴν εἰς συγ-
 κητάθεσιν ἔμπρακτον. Οὐκ ἄμισρος δὲ τῆσδε καὶ Παῦλος τῆς περινοίας, ὅποτε Κορινθίους τὴν μετὰ βλάβδου αὐτοῖς ἐπιδημίαν ἑαυτοῦ ἀπειλεῖ. Τοῦτο μὲν οὖν αἱ κεφαλαὶ ὑπαινέττοντο. Τὰ στόματα δὲ τὸ ἀπὸ τῆς ἐγγύτητος ὀλέθριον ἄσθμα, οὐ πόρρωθεν διορά-
 σεως ἐλπίζόμενον, ἀλλ' ἀγχοτάτω τῇ προσπελάσει τὸ ἀναπόδραστον ἐμπεδούμενον, πυρὸς μὲν τὸ ἀφανιστικόν, καπνοῦ τὸ μετ' ὀργῆς (Ἀρέθη γὰρ **Καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ**), θείου δὲ τὸ ἀπὸ θείας μή-
 νιδος ἐμφαίνοντος, ἢ καὶ τὸ θεαρέστως τοῖς ἀκο-
 λάστοις ἐπενεχθῆναι ταῦτα. Ὅτι δὲ ὀχήματι τῶν ἐκτυτοῦ κριμάτων καὶ μυστηρίων εἴωθε χρῆσθαι τὸ Θεῖον τοῖς ἰσαγγέλω βιοῦσιν, ἱκανῶς τὸ παρ' αὐτοῦ πρὸς Ἀνάνιαν χρηματισθὲν περὶ Παύλου παραστήσει, δι' ὧν φησι Παῦλον σκεῦος ἐκλογῆς εἶναι, ἀκαμάτως βαστάζειν ἔχοντα τὰ θεοπρεπῆ δόγματα, ἅπερ διὰ τοῦ ὀνόματος παρεδήλωσεν, ἐπειδὴν ἔφη· « Τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου· ἢ ὄνομα ἀντὶ τοῦ τὴν δόξαν εἰπὼν καὶ μεγαλειότητα, καὶ πᾶν τὸ ὑπὲρ λόγον, ἦγουν κατανόησιν, οὐ μόνον θνητὴν, ἀλλὰ καὶ ἀγγελικὴν.**

Ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστὶ. Τί τοῦτο; τὸ τὴν ἐξουσίαν ἀνατιθέναι τῷ στόματι, καὶ οἰονεῖ τὴν αἰτίαν τοῦ ἀπεστάλθαι τοὺς ἵππους; ἢ τὸ ἀπὸ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐμφαίνει ἀπειλάς, ἐκφοβούντων ἀνθρώπους τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων, τοῦ μὴ ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἐκδοθῆναι; Εἰς οὐράς γὰρ τὰ τέλη καὶ τὴν ἔκβασιν τῶν ἀπολλυμένων διατυπῶν, καὶ δὴ γε καὶ αὐτὴν τὴν ἔκβασιν διαμορφῶν, ἤφεισιν ἀπεικάζει ὁμοίας ἔχουσι κεφαλὰς, ἐξ αὐτῆς δηλαδὴ τῆς ἐφόδου τὸ ὀλέθριον ἐμφανίζούσας καὶ ἀναπόδραστον, καὶ τὸ ἀμελλητὶ τὴν κάκωσιν ἐπιφέρειν, οὐκ οὕσης ἔτι περινοίας τὴν κάκωσιν διαδιδράσκειν.

Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἰδῶλα τὰ χρυσοῦ καὶ τὰ ἀργυροῦ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὐτε βλέπειν δύναται, οὐτε ἀκούειν, οὐτε περιπατεῖν· καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὐτε ἐκ τῶν φαρμάκων αὐτῶν, οὐτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὐτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Ἵπερβολὴν ἀναισθησίας ὁ λόγος σημαίνει, ἦγουν ἀναλγησίας καὶ ἀκολασίας, τὸν τῆς ἐπ' αὐτοὺς διὰ φιλανθρωπίαν φειδοῦς τέως ὑπερτιθέμενον σωτηρίας καιρὸν εἰς μάτην ἀναλωσάντων, καὶ εἰς τὸ τὴν κατ' ἀξίαν τῆς βραθυμίας αὐτῶν ἀνταπόδοσιν ἀπο-

A ea quæ nobis proponitur visione, apud eum qui sui non est amator. Capitibus autem leonum assimilata sunt, ad ostendendum, quod eos qui divinis rebus inserviunt, non oportet ad ministerium dejecto animo accedere. « Vivus est enim sermo Dei, et quovis gladio magis secans ⁵⁴. » Ideo tanquam centurio caput manifestat, nempe indignationem cum vehementia leonina: quasi non alio quam hoc modo habiturus sit auditorem promptum ad assentiendum. Neque ab hac intelligentia dissidet Paulus, quando Corinthiis minatur se cum **733** virga ad ipsos venturum. Hoc itaque designabat capita. Ora vero perniciosam anxietatem e proximo, et non procul a visione expectatam, et inevitabile vinculum propinquissime vicinum: ut ignis quidem id designet quod affert interitum, fumus id quod cum ira venit: (nam *Ascendit fumus in ira ejus*:) sulphur autem id quod etiam a divina est ira, sed permanentiore: aut quod hæc voluntate divina lascivis et incontinentibus illata sint. Quod autem his soleat uti Divinitas qui vitam ducunt angelicam, tanquam suorum judiciorum ac mysteriorum vehiculo, satis demonstrat id quod ipse Dominus de Paulo dixit ad Ananiam, ubi ait Paulum vas electionis esse, ut indefesse ferre posset divina dogmata, quæ per nomen suum significavit, dicens: « Ut portet nomen meum ⁵⁵: » nomen vocans gloriam et majestatem, omneque id quod sermonem excedit sive intellectum, non tantum mortalem, **C** verum etiam angelicum.

Potestas enim equorum in ore ipsorum est. Quid hoc? an potestatem ori attribuit, veluti causam dicens cur missi sint equi? an quod ait: ab ore ipsorum, minas ostendit earum rerum quæ homines exterrēt, ut a pravis abstineant studiis, ne caudis illorum tradantur? Per ipsas enim caudas finem ac eventum designans eorum qui pereunt: et jam ipsum quoque eventum effigians, serpentibus comparat, qui similia habeant capita: ex ipso videlicet impetu et accessu ostendens afferre exitium inevitabile, et præsentem magis quam futuram afflictionem, cum nulla jam solertia valeant afflictionem effugere.

D IX, 20, 21. *Et cæteri homines qui non sunt occisi his plagis, non resipuerunt ab operibus suis pravis, ut non adorarent dæmonia et idola, aurea et argentea et lapidea et lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare: et non egerunt pœnitentiam de homicidiis suis, neque de beneficiis suis, neque de scortatione sua, neque de furtis suis*

Maximam designat hic sermo insensibilitatem sive indolentiam ac lasciviam **734** eorum, qui tempus quod interim Deus benigne parcendo concesserat ipsis ad salutem, vane contempserunt, ut referant retributionem quæ digna sit segnitie

⁵⁴ Hebr. iv, 12. ⁵⁵ Act. ix, 15.

psorum. Atqui exercebatur etiam ante oculos malorum retributio, hi tamen tantum abest ut terribilium quæ sibi parata erant aspectu seipsis meliores efficerentur, ut etiam pejores magisque peccatis immersi, cursum suum consummarent.

Non resipuerunt ab operibus suis pravis. Non hoc, ait, quod non resipuerint in futura vita: quomodo enim aut quæ posset esse resipiscentia in immutabili vita? sed quod adhuc viventes, et ex auditu et aspectu eorum quæ tunc futura sunt non resipiscentes ab operibus quæ videbant esse prava, addiderunt ad prima, puta ad insanam dæmonum ac idolorum culturam, etiam ea quæ odium et invidiam una cum adoratione afferrent: non quod insensibilitatem solum designet eorum quæ manu facta sunt, sed quod peccatis addiderunt peccata. Ideo quoque a vera justitia exclusi sunt. Quæ est enim justitia in eo qui alium sui generis interimit, aut gladii impetu, aut venenorum insidiis? Porro quis eum non oderit, qui ne sibi quidem parcat, nec tardior est ut excogitet adversus seipsum, quantum faceret inimicus qui insidiosè erga ipsum affectus esset? Aut quis non execrandam et abominandam duceret scortationis spurcitiam et assiduitatem, qua seipsum quis privat ne divinum sit habitaculum, si divo Paulo credimus? Demum, is qui in furtis perseverat assidue, illud sibi vendicavit, ut sibi ipsi factus sit incommodus.

CAPUT XXVIII.

De angelo circumdato nube ac iride, qui communem omnium finem pronuntiabat.

X, 1-3. *Et vidi alium angelum fortem descendentem de cœlo amictum nube, et iris in capite ejus, et facies ejus sicut sol, et pedes ejus tanquam columnæ ignis: et habebat in manu sua libellum apertum, et posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum vero super terram, et clamavit voce magna, quemadmodum leo mugit: cumque clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.*

Nubes quidem id demonstrat, quod nec tactu percipi possit nec visu. Porro iris in capite summam describit angelici ordinis, qui ex fabricatione virtutum Deo placentium, et ex varietate circa amandationem magnificat suam proximitatem ac stationem. Hujusmodi namque est iris in nubibus, ex objectione radii solaris variis coloribus apparens. Porro faciei ad solem assimilatio, quid aliud significat quam candorem in modum solis, et quod ubicumque fuerint qui ordinationem diurnorum operum fecerint, ab inaccessa et supersubstantiali luce illustrabuntur?

Et pedes ejus tanquam columnæ ignis. Pedes descensum designant, qui non alterius gratia sit quam ad puniendos impios: ideo etiam tanquam columna ignis. Columnis autem ignis assimilati sunt, non ob illuminationem, sed ob exustionem.

φέρειν, καίτοι γε καὶ πρὸ ὀμμάτων ἐνεργουμένης τῆς τῶν πονηρῶν ἀντιμισθίας. Οἱ δὲ οὐχ ὅπως τῆ θεᾶ τῶν φοβερῶν τῶν αὐτοῖς ἐτοίμων, βελτίους γεγόνασιν ἑαυτῶν, εἰ μὴ καὶ χεῖρους καὶ τοῖς ἀμαρτωλοτέροις ἐνδολιχειόντες.

Οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν. Οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι οἱ μὴ μετανοήσαντες ἐν τῷ ἐκείσε βίῳ (πῶς γὰρ καὶ τίς ἢ μετάγνωσις ἐν τῷ ἀναλλοιώτῳ βίῳ), ἀλλ' ὅτι οἱ ζῶντες ἐτι καὶ μὴ ἐκ τῆς ἀκοῆς καὶ θεᾶς τῶν τότε ἐσομένων μετανοήσαντες ἀπὸ τῶν ἔργων ὧν κατεῖδον, παρέθεντο πρὸς τὰ πρῶτα τῆς δαιμονομανίας καὶ εἰδωλολατρίας, καὶ τὰ πρὸς τὸ σέβας τὴν δυσμένειαν φέροντα, οὐ τὸ ἀναίσθητον ὑπειδόμενος τῶν χειροκμήτων, ἀλλ' ἐτι ἐπ' ἀνομίᾳ ἀνομίαν προσέθεσαν. Διόπερ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀπεκλείσθησαν δικαιοσύνης. Τίς γὰρ δικαιοσύνη φρονῶντι τὸν ὀμόφυλον ἢ διὰ ξίφους ἐπιφορᾶς, ἢ διὰ φαρμάκων ἐπιβουλῆς; τίς δὲ τὸν ἀφειδῶς ἑαυτῷ χρώμενον οὐ μισήσει; καὶ ὅσα καὶ ἐχθρὸς ἐπιβούλως διακείμενος αὐτῷ, μηχανᾶσθαι εἰς αὐτὸν οὐ κατοκνήσει; Τίς γὰρ τὸ διὰ πορνείας μυσαρῖαν καὶ προσεδρείαν τοῦ θεῖου εἶναι σκῆνωμα ἑαυτὸν ἀποστερεῖν (εἶγε τῷ θεῷ Παύλῳ πειστέον) οὐ βδελυγμίαν σχολῆ καὶ ἀποτρόπαιον; Ὁ δὲ κλέμμασι προσλιπαρῶν ἐκεῖνο ἂν ὠκειώσατο, ὡς καὶ ἑαυτῷ τὸ ἀσύμφορον ἐμνηστεύσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ΄.

Περὶ ἀγγέλου περιβεβλημένου νεφέλην καὶ ἴριν, καὶ τὸ κοινὸν τέλος προμηνύοντος.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἀγγελὸν ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ ἡ ἴρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός· καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἀνεωγμένον· καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὡσπερ λέων μυκᾶται, καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἐπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς.

Ἡ μὲν νεφέλη τὸ ἀφανὲς καὶ ἀόρατον παριστᾷ. Ἡ δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἴρις τὸ κεφάλαιον ὑπογράφει τῆς ἀγγελιώτιδος τάξεως τῆς ἐξ ἀρετῶν τῶν θεαρέστων τῆς κτίσεως, καὶ τοῦ περὶ τὴν ἀποστολὴν ποικίλου, τὴν ἐγγύτητα καὶ στάσιν κατευμεγεθούσης. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἐν νέφεσιν ἴρις, ἐξ ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ποικίλοις χρώμασιν ἰνδαλλομένη. Ἡ δὲ πρὸς ἥλιον τοῦ προσώπου ὁμοίωσις, τί ἂν ἄλλο, ἢ τὸ ἡλιῶδες σημαίνει, καὶ ὅτι ὅποι ἂν καὶ παρῶσιν ἡμερινῶν ἔργων διάταξιν ἐκτελοῦντες ὑπὸ φωτὶ ἀπροσίτῳ καὶ ὑπερουσίῳ καταλαμπόμενοι ἔσονται;

Καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ, ὡς στύλοι πυρός. Οἱ πόδες τὴν κατάβασιν ὑπαινίττονται, ἥτις οὐκ ἄλλου τινὸς ἐνεκεν, ἢ τοῦ τιμωρῆσθαι ἀσεβεῖς γίνεται. Διὸ καὶ, ὡς στύλοι πυρός. Στύλοις δὲ πυρὸς ἀπεικασθησαν, οὐ τοῦ φωτιστικοῦ, ἀλλὰ τοῦ καυστικοῦ. Τὸ

δὲ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλίον ἀνεωγμένον, τί ἂν βούλοιο; Τοῦτο τὸ ἀνεωγμένον βιβλίον καὶ παρὰ τῷ Δανιήλ εἴρηται, ὅτε κριτήριον παρ' αὐτῷ κάθηται, καὶ βιβλίοι ἀνοίγονται περιέχουσαι πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ζησάντων τὰς πράξεις καὶ τὰ ὀνόματα. Εἰ δὲ ἐν τῷ Δανιήλ μὲν βιβλίοι, ἐνταῦθα δὲ βιβλίον ἐμφαίνει ὁ ὁρῶν, οὐδὲν διάφωνον. Παρὰ μὲν γὰρ τῷ Δανιήλ, βιβλίοι τῆς παγκοσμίου κρίσεως ἐμφαίνουσαι δικαίων καὶ ἀδίκων τὴν διάγνωσιν, ἐνταῦθα δὲ μόνον τῶν ἀθεμίτοις ἔργοις ἐμβιωσάντων. Ἦν καὶ ἐξηρημένως αἱ πράξεις οὐκ ἐν βιβλίῳ, ἀλλ' ἐν βιβλιδαρίῳ, ὑποκοριστικῷ ὀνόματι τὴν ὀλιγότητα τῶν ἐγχειμένων, παραδηλοῦντος τοῦ Ἀποστόλου ἐπὶ τῇ καθολικῇ τῆς κρίσεως ἀποφάνσει, καὶ τὰ ταύτην συμπληροῦντα ἐξανυόμενα.

Καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Τὸ τὸν μὲν τῶν ποδῶν τῇ ὑγρᾷ ἐπερείσαι συναγωγῇ, τὸν δὲ τῇ ξηρᾷ, τὸ μέγεθος ὑπεμφαίνοντός ἐστι τοῦ κατειληφτός. Τὸ δὲ τὸν δεξιὸν τῇ ὑγρᾷ, τὸν ἀριστερὸν δὲ τῇ ξηρᾷ, οὐκ ἄλλως, οἶμαι, ἢ τῇ θέσει τῶνδε τῶν στοιχείων ἐπόμενος. Ἄερι γὰρ λεπτομερεῖ τὴν ὑπόστασιν ὄντι, τὸ ἀδρομερέστερον ὕδωρ ὑπόκειται, ὡπερ τῷ ὕδατι ἢ ξηρᾷ. Οὐκ ἄλλως οὖν, οἶμαι, ἢ ὅτι τὰ δεξιὰ αἰεὶ δυναμικώτερα τῶν ἀριστερῶν, πλείονων δηλαδὴ ὄντων τῶν κατὰ θάλασσαν ἀνοσιουργῶν, πειρατῶν, λέγω, καὶ καταποντιστῶν ἐκ ναυμαχίας ἢ τινος ἄλλης ἐπιβουλῆς, τῆς ὑγρᾷς ὑποστάσεως ἀμοχθοτέραν τοῖς κακούργοις, καθ' ὧν ἐπιβούλως διάκεινται, τὴν ἐξοδὸν παρεχομένης. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα, ἐπιτετευγμένως τὸ δυναμικώτερον τοῖς κακούργοις προσνέμεται. Καὶ ὅτι τοῦτο, ὁ Θεοπάτωρ ἐχέγγυος πιστώσασθαι, ἐν οἷς τὴν καθ' ἡμῶν τῶν ἐπιβούλων ἡμῖν δαιμόνων προσβολὴν; βοηθεῖα ἡμῶν χρωμένων τῇ τοῦ Ὑψίστου, ἐκ μὲν τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους χιλιόπλασίαν τὴν πτώσιν τῶν ἐν σκότει διαπορευομένων ἐπιβούλων ἡμῖν ὑπογράφων, τὸ δεκαπλάσιον τῷ δεξιῷ ἀφώρισατο. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐμβολῆς τῶν ποδῶν τοιαῦτα. Τὸ δὲ κράξι φωνῇ μεγάλη καὶ λεονταίῳ ἀπηχίθει, τῆς ὀργῆς ἐστὶ σύμβολον. Διὸ καὶ μυκηθμῷ παρεβλήθη. Ἐπομένως δὲ τῇ κραυγῇ αἱ ἐπτὰ βρονταὶ ἐλάλησαν. Ταύτας δὲ τὰς ἐπτὰ βροντὰς, ἢ ἐπτὰ φωνὰς ἐξ ἐνός τοῦ αὐτοῦ διαρθρουμένας φοβερώς ἀγγέλου τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις εἶναι νομίζομεν, διὸ καὶ ὡς βρονταῖς ἀπεικάσθησαν· ἢ τὰ προειρημένα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπτὰ πνεύματα.

Ὡσπερ λέων μυκᾶται. Οὐ προσφυῶς ἐπὶ λέοντος ἢ διὰ τοῦ μυκᾶσθαι φωνή· ἐπὶ βοῶν γὰρ μᾶλλον· λέουσι δὲ τὸ βρύχειν ἀφώρισται. Ὅτι μέντοι τοῦτο οὐ παρέργως ἐπῆλθεν ἐρεῖν αὐτῷ, ὁ ταῦτα διεξιὼν συνετίξει, μὴ ἐπιμαίνας τῇ τοῦ μυκᾶσθαι χρήσει, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐκφραξε μεταβάς. Περὶ μὲν οὖν λέοντων βοῆς ἀκριβολογουμένοις ταῦτα. Ἐπὶ δὲ ἀμαρτωλῶν τιμωροσίων συνηρᾷς φθογγῆς τί τὸ μᾶλλον καταλλήλον, ἢ τὸ βρύχειν, ἀπ' οὗ βρυγρός; βρύχειν δὲ ὡν φασαύς, ἀπὸ τοῦ βρώσει μυκᾶται, ὡς ἐπὶ τοῦ

A Porro quod in manu sua libellum habeat apertum, quidnam sibi vult? Libellus hic apertus etiam a Daniele dictus est, quando iudicium apud ipsi sedet, et aperiuntur libri continentes omnium qui ab initio sæculi vixerunt acta et nomina. Quod si apud Danielem libri sunt, hic autem libellum ostendit se videre, nihil in hoc dissonantiæ est. Si quidem apud Danielem libri sunt universæ creaturæ, ostendentes cognitionem justorum et iniquorum, hic autem duntaxat qui in nefariis operibus vixerunt: quorum etiam potissimum actiones non in libro, sed in libello scriptæ sunt, significante per hoc apostolo in nomine diminutivo et eorum quæ imminent parvitatem, si ad universalem iudicii sententiam conferantur, et ea quæ ipsam completo perficiuntur.

B Et posuit pedem suum dextrum super mare. Pedum altero quidem inniti humidæ aquarum congregationi, altero vero terræ, designat ejus magnitudinem qui utrumque complectebatur. Quod autem dextrum super mare, sinistrum vero super terram posuerit, non ob aliud dictum opinor, quam quod horum elementorum ordinem sequatur. Aerique qui subtilis est substantiæ, crassior aqua subjacet, quemadmodum aqua terra: **736** non igitur alio modo id dictum opinor quam quod dextra semper robustior est sinistra, pluribus videlicet in mari impie agentibus: piratas dico et eos qui navali prælio cæteros in mare demergunt, aut aliquo alio modo ipsis insidiantur: quod maris substantia minus laboriosum præbeat facinorosis exitum adversus eos quibus insidiantur. Cum hæc igitur ita sint, merito ac consecutive id quod potentius est sceleratis attribuit. Et ideo Dei progenitor fide dignus qui rem confirmet, cum impetum insidiantium adversus nos dæmonum, nobis Altissimi adjutorio utentibus, describeret, ex sinistra quidem declinantes millecuplum casum eorum ponens, qui in tenebris perambulantes nobis insidiantur, dextræ parti decuplo majorem numerum constituit. Et hæc de pedum accessu et dispositione. Quod autem voce magna clamaverit ac leonino sono, indignationis est signum, ideo quoque rugitui comparatus est sonus. Post clamorem vero consecutive locuta sunt tonitrua. Porro septem hæc tonitrua aut septem voces ab uno et eodem angelo terribiliter expressas, existimamus ange-

Quemadmodum leo mugit. Non est consuetum ut in leone vox exprimat per μυκᾶσθαι, id est mugire, nam hoc hominibus magis est, leonibus vero βρύχειν, id est rugire sive σφίλλερε attributum est. Hoc sane qui ista transeundo declarat, non negligenter ab ipso dici commemorat: quod videlicet non haberit in usu verbi μυκᾶσθαι, id est mugire, sed transierit ad verbum ἐκφραξε, id est, clamavit. Et hæc quidem de clamore leonum his dicta sint, qui singula exacte disentiunt. Porro in voce dolo-

rosa peccatorum qui sustinent supplicia, quid magis consentaneum est, quam βρύχειν, id est stridendo dentes inter se concutiantur et collidantur.

X, 4-7. *Et cum locuta fuissent septem tonitrua, ego scripturus eram, et audiivi vocem de cælo dicentem: Obsigna ea quæ locuta sunt septem tonitrua, et ne scripseris ea. Et angelus quem vidi stantem super mare et super terram, levavit manum suam dextram in cælum: et juravit in eo qui vivit in sæcula sæculorum, qui creavit cælum et ea quæ in illo sunt, et terram et ea quæ in illa sunt, et mare et ea quæ in ipso sunt: quod tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi angeli quando tuba caniturus est, consummandum est mysterium Dei, sicut annuntiavit servis suis prophetis.*

Manifestissime hic datur intelligi, quod tonitrua sint angelicæ potestates: substantia namque est quæ loquitur, non tonitru, quod solum est sonus, statimque ut incipit esse, tollitur e medio.

Audiivi vocem de cælo dicentem. Prohibitus est scribere, sive per scripturam hominibus manifesta facere quæ videbantur, sed, *Obsigna*, inquit, hoc est firma retentione in mente tua conserva, sed nequaquam per scripturam divulges: fortassis quod nihil prodesset manifestare illa ante postrema adventus Christi tempora, quandoquidem et Daniel docebatur ut obsignaret hujusmodi sermones. Quod autem prosit ea reconditioni, conjectura discere licebit esse vehementiam constitutorum suppliciorum, cum misericors Deus sua benignitate retributionem supplicii non inducat æquali pondere cum peccatis. Unde etiam ait psalmographus, quod non juxta iniquitates nostras, neque juxta peccata admetiatur nobis retributionem.

Quæ locuta sunt septem tonitrua. Existimandum est autem tonitrua esse virtutes angelicas, quæ tonitruis assimilantur ob horrorem qui incutitur per ea quæ ab ipsis dicuntur. Hujusmodi namque sunt incorporalium sanctorum angelorum voces, quæ ab ipsa manifestatione horrorem secum ferant: quemadmodum manifestum est ex eo quod Daniel ne lenem quidem angeli visionem nihil habentem comminationis ferre potuerit. Datum est autem præceptum ut obsignarentur quæ septem tonitrua nuntiaverant, hoc est, secreta servarentur: quod perfecta horum apprehensio apertaque cognitio extremis temporibus utiliter reponatur.

Levavit manum suam dextram in cælum. Dextræ manus elevatio efficax ac firmiter designat esse factum ejus qui juravit. Ideo quoque dictum est: «*Dextera Domini fecit virtutem*»⁵⁶.

In eo qui vivit in sæcula. Videntur quidem hæc Græcam non habere phrasim: **738** dicitur enim jurare per aliquem et non in aliquo. Nec tamen

ἄεθλῆν ἀλλήλοις τῶν ὀδόντων συγκρουομένων. Ἰδὲ καὶ βρυγμός, id est stridor dentium? simile sit βρώσει, id est cibo, quod tanquam in

καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, ἔμελλον γράφειν, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν· Σφραγίσσον ἢ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ αὐτὰ γράψῃς. Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἐστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἤρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιάν εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὅς ἐκτίσει τὸν οὐρανόν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔτι ἐστίν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, τελεσθήσεται τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς προφήταις.

Ἐντεῦθεν ἀριδῆλως αἱ βρονταί, ἀγγελικαὶ δυνάμεις γνωρίζονται. Ἄλλῃ γὰρ ἡ οὐσία, οὐχ ἡ βροντή, ἀπήχησις οὐσα, τῇ γενέσει καὶ τῷ εἶναι ἀφαιρουμένη.

Ἦκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν. Τοῦ γράφειν, ἦτοι πρόδηλα ποιεῖν ἀνθρώποις διὰ γραφῆς τὰ ὀρώμενα, ἐκωλύθη. Σφραγίδι δὲ οἶονεὶ ἀσφαλεῖ κατοχῇ ἐν τῇ διανοίᾳ σου συντήρει, φησὶν, ἐκφορον δὲ διὰ γραφῆς μηδ' ὄλως ποιού, ἴσως ὅτι μὴ λυσιτελεῖ πρὸς τῆς παρουσίας τῶν τελευταίων καιρῶν ἐμφανίζεσθαι, ἐπεὶ καὶ Δανιὴλ ἐσφραγισμένους τοὺς τῶν τοιοῦτων λόγους ἐδιδάσκετο, λυσιτελεῖν δὲ τὸ ταμειεύεσθαι, εἰκαστικῶς εἰποίμεν ἂν τῶν διαταξαμένων κολάσεων τὸ σφοδρὸν, φιλανθρωπίᾳ τοῦ ἐλεημονοῦ Θεοῦ μὴ ἰσόσταθμον ἐπάγοντος τὴν ἀντέκτισιν. Ἐξ οὗ καὶ τὸ, Μὴ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ τὸ, κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἀνταπόδομα, ὁ Ὑμνογράφος φησὶν ἐπιμετρεῖσθαι ἡμῖν.

Ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί. Τὰς βροντάς δυνάμεις ἀγγελικὰς εἶναι οἰητέον, βρονταῖς ἀπεικαζόμενας διὰ τὸ καταπληκτικὸν τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκφωνομένων. Τοιαῦται γὰρ αἱ τῶν ἀσωμάτων ἀγίων ἀγγέλων φωναί, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐμφανείας τὸ καταπληκτικὸν ἔχουσαι, ὡς δῆλον ἀπὸ τοῦ τὸν Δανιὴλ μηδὲ προσηγῆ θέαν ἀγγέλου, μήτιγε ἀπειλητικὴν ἐνεργεῖν. Σφραγίσαι δὲ τὰς τῶν ἑπτὰ βροντῶν ἀγγελίας ἢ ἐντολὴ παραδίδοται, τουτέστιν, ἐν ἀπορρήτῳ κατέχειν, ὡς τῆς περὶ τούτων τελείας καταλήψεως καὶ τρανοτέρας εἰδήσεως, τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἀποκειμένης συμφερόντως.

Ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιάν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ τῆς δεξιᾶς ἐπαρσις τὸ ἐμπρακτὸν τοῦ ὀμνύοντος ὑπαινίσσεται καὶ δυναμικώτερον. Διδὲ καὶ εἴρηται: «*Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν.*»

Τὸ δὲ, ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας, δοκεῖ μὲν ἀνεληνιστον εἶναι. Ὀμνύειν γὰρ λέγεται κατὰ τινος, οὐχ ἐν τινι. Πλὴν οὐκ ἀπαίσιον ἦν τὰ ἐν τῷ ζῶντι ὀμνύναι,

⁵⁶ Psal. cxvii, 16.

τῷ κατὰ βούλησιν παριστᾶν τοῦ καθ' οὗ ὁ ὄρκος παρὲληπται. Θεὸς μὲν ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὁμόσαι, ὅπερ ἔθος τοῖς ὀμνύουσιν, ὀμνύει καθ' ἑαυτοῦ. Καί, « Κατ' ἑμαυτοῦ γὰρ ὄμοσα, λέγει Κύριος. » Ἄγγελοι δὲ ὡς κτίσμα κατὰ τοῦ Κτίστου ὀμνύουσι, τὴν ἡμετέραν ἀπιστίαν διὰ τοῦ Θεοῦ τῆς παραλήψεως πιστούμενοι. Ὁμοσε γὰρ χρόνον μηκέτι εἶναι, καλῶς καὶ ἀληθῶς, ὅτι χρόνος οὐκ ἔστι ἔτι. Τὸ γὰρ τότε διαστηματικὸν ρεῦμα τῆς χρονικῆς ὑποστάσεως, ἀνέσπερόν τε ἔσται καὶ ἀδιάκοπον, καὶ διὰ τοῦτο οὐ χρόνος. Τίς γὰρ ἡλιακοῦ φωτὸς χρεία τῆς συστολῆς καθ' ἣν ἀνάπαυσις τῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας κόπων τοῖς ζώοις ἐγγίνεται; Χωρὶς γὰρ τούτων, τίς ἡλιακοῦ φωτὸς χρεία; Ἥλιος μὲν οὖν ἔσται, ὅτι μὴδ' εἰς ἀνυπαρξίαν χωρήσῃ ὁ νῦν κόσμος, ἀλλ' εἰς ἀνακαινισμόν. Ὅσπερ δὲ νῦν ἄστρα μὲν ἔστι καὶ ἐν ἡμέρᾳ, οὐ μὴν καθορᾶται ὑπερνεκίωντων τὴν ἐκείνων λαμπρότητα τοῦ ἡλίου τῶν μαρμαρυγῶν, καὶ οὕτως, ὥστε ὅτι εἰσὶν ἐν οὐρανῷ ἀγνοεῖσθαι, οὕτω καὶ τότε. Τὸ γὰρ ὅτι οὐδὲ μία αἰτία τοῦ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρήσαι παντελῆ τῷ νῦν κόσμῳ τέως ἀγνοεῖν, οὐχ ἡ τυχοῦσα ἄγνοια.

Ἔτι χρόνος οὐκ ἔστι ἔσται. Χρόνον μὴ εἶναι ὄμοσεν, οὐ τῶν τριηκῶντα, ἀλλὰ τῶν ὅτε μέλλει σαλπίζειν ὁ ἑβδόμος ἄγγελος. Διὸ καὶ οὕτως ἀκουστέον μετὰ προσθήκης, ὅτι χρόνος οὐκ ἔστι ἔσται ἀπὸ τοῦ νῦν. Οὐ γὰρ οὖν κατὰ τοῦτο ὁ ὄρκος, ἀλλ' ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου. Κατὰ σχῆμα δὲ ἐλλείψεως εἴρηται. Ἐλλείπει γὰρ τὸ, τότε ἔσται τοῦ χρόνου ἡ ἀπουσία, τοῦ τὸν ἡλίον μὴ μετρεῖν τὰ χρονικὰ διαστήματα. Ὅτε γὰρ μέλλει σαλπίζειν ὁ ἑβδόμος ἄγγελος, τότε καὶ τὰ χρονικὰ διαστήματα ἐλλείψει, καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀσεβῶν ἐπιστήσεται κόλασις, διαφόροις ἐκδικίαις συντελουμένη. Καιρῷ τοιγαροῦν τῷ προσήκοντι σαλπίζοντος, ἔσται συντέλεια, οὐ νῦν ὅτε ἐν τῇ θεωρίᾳ τὸ σαλπίζειν. Κατὰ δὲ τὸν προσήκοντα καιρὸν καὶ τὰ σαλπίζοντα τέλος λήψεται, φησὶ, καὶ τὸ μυστήριον ὃ εὐηγγέλισε Θεὸς τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις. Ἄχρι γὰρ τῆς κρίσεως καὶ τῆς τῶν ἐκάστη βεβιωμένων ἀντιδόσεως, προσφῆτευσαν οἱ προφῆται. Ὁ καὶ Παῦλος τῷ Θεῷ δοκεῖ, γλώσσα; τε παύσεσθαι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καὶ προφητείας καταργηθῆσθαι. Εὐαγγελισμόν δὲ τὴν τούτων ἐκβασιν καλεῖ, διὰ τὴν ἡτοιμασμένην τοῖς ἁγίοις ἀνάπαυσιν.

Καὶ ἡ φωνὴ ἦν ἠκούσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ καὶ λέγουσα· Ἔπαυε καὶ λάβε τὸ βιβλιδάριον τὸ ἀνεφγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἐστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἀπήλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δοῦναί μοι τὸ βιβλιδάριον, καὶ λέγει μοι· Λάβε καὶ κατάφυγε αὐτό, καὶ πικραεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι.

A incongruum fuit jurare in eo qui vivit, ad ostendendum esse juramentum juxta voluntatem ejus per quem assumptum est. Et Deus quidem, quoniam per nullum majorem potuit jurare, quod moris est jurantibus, jurat per seipsum. Et ait: « Per memetipsum juravi, dicit Dominus »; angeli vero tanquam creaturæ per Creatorem jurant, per divini Numinis assumptionem confirmantes nostram dissidentiam. Juravit namque deinceps non fore tempus, recte ac vere, quod tempus non erit amplius. Spatium enim temporalis substantiæ quod tunc fluet, sine vespera ac interpolatione erit, et ita non erit tempus. Quis enim usus luminis solaris, cum animalia requiescunt a diurnis laboribus? Nam sine his quæ est solaris luminis necessitas vel etiam usus? Sol quidem erit, quia neque ad interitum tendet præsens mundus, sed ad innovationem. Quemadmodum vera nunc astra sunt quidem etiam in die, non tamen conspiciuntur vincente splendorem illarum solis fulgore, adeo ut nesciantur esse in cælo: ita et tunc. Siquidem ignorare quod nulla sit causa cur præsens mundus tenderet ad perfectum interitum, non vulgaris esset ignorantia.

Quod tempus non erit amplius. Tempus non fore juravit, non ab eo tempore quo hæc loquebatur, sed quo septimus angelus tuba caniturus esset. Ideo quoque ita intelligendum est, cum additione quod tempus deinceps ab eo instanti non erit. Neque enim de præsentis factum est juramentum, sed in diebus, inquit, vocis septimi angeli. Dictum est autem per figuram ellipsis, id est defectus: deficit enim. Tunc erit temporis finis vel absentia, ut sol non dimetiatur temporalia intervalla. Siquidem ubi caniturus est septimus angelus, tunc etiam temporalia spatia seu intervalla deficient: et universa impiorum punitio imminet, quæ variis pœnis perficiatur. Cum igitur congruo tempore caniturus est, erit consummatio, non nunc quando in contemplatione tuba canit. Convenienti autem tempore finem quoque accipient quæ tuba canuntur, inquit, et mysterium quod annuntiavit Deus servis suis prophetis. Nam usque ad judicium et eorum repensionem quæ quisque in vita peregit, vaticinati sunt prophætæ: quod et divo Paulo videtur, nempe linguas eo tempore cessaturas esse, **739** et prophetias abolendas. Horum autem eventum vocat εὐαγγελισμόν, id est lætam annuntiationem, propter paratam sanctis requiem.

IX, 8, 9. Et vox quam audivi de cælo rursum loquens mecum, et dicens: Abi, et accipe libellum apertum de manu angeli stantis super mare et super terram. Et abii ad angelum, dixique illi ut daret mihi libellum, et ait mihi: Accipe, et devora illum: ei faciet amaritari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulcis tanquam mel.

Oportet ad pleniorum eorum quæ dicuntur intelligentiam, aut prædictæ sententiæ aptare verbum substantivum, ut sit sensus: Et vox quam audiivi de cælo, rursus erat loquens mecum et dicens: aut, Hanc vocem audiivi rursus dicentem mihi: hoc autem est, « Audiivi rursus dicentem: Abi, et accipe libellum apertum de manu angeli stantis super mare et super terram. » Et hic alia quedam eminentior angelica potestas videtur præcipere evangelistæ, ut per librum cognitionem accipiat eorum quæ oraculo tradebantur. Quid autem loquebatur? Ut caperet librum ab angelo.

Accipe et devora illum, etc. Juxta quod mihi præceptum erat, inquit, abii ad angelum petens libellum, et acceptum comedi juxta illius præceptum, qui, ut ei quoque visum fuerat qui dederat, in initio dulcis erat propter futurorum cognitionem: nam hoc designat per os, quia per ipsum sit initium comestionis: porro amarus erat in ventre, ventrem dicens animi recogitationem, sive progressum rationalium alimentorum. Quoniam enim noverat impiorum supplicia, quæ ab eorum quæ a Deo separati erant operibus procedebant: noverat etiam quod hæc notitia, nempe quod homines sui generis Deo abominandi essent, et ob id merito in supplicia abjiciendi, causa foret amaritudinis in eo qui contemplatione dignus haberetur, ob compassionem erga illos qui sui generis essent. Potest hoc etiam modo de his dici: Quoniam in hoc libro descripta erant universa studia eorum qui in hac vita versati fuerant merito juxta initia quidem in felici bonorum operam successu dulcescere videbatur: porro ubi longius processisset, quod indicat devorandi vox, et in pravorum abominaciones perductus esset, **740** cruciatu et amaritudine replebatur: cruciatu quidem, propter ejulatum peccatorum ex tormentis: amaritudine vero, quia contra illi qui sui generis erant, ne eos quidem tulerant qui egregia facinora præstiterant. Alioqui quomodo compleretur oraculum, « Gaudete cum gaudentibus et flete cum flentibus »?

CAPUT XXIX

Quod libellum de manu angeli evangelista accepit.

IX, 10, 11. *Et accepi libellum de manu angeli, et devoravi illum, eratque in ore meo tanquam mel dulcis, et cum devorassem illum, amaricatus est venter meus: et dicunt mihi: Oportet te rursus prophetare in populis, et gentibus, et linguis, et regibus multis.*

Potest et alio modo de amaritudine ac dulcedine haberi contemplatio. Quoniam enim sanctus qui hæc intuebatur expers erat hujusmodi impietatum, jubetur per libri devorationem, in quo et nomina et actiones impiorum continebantur, omniumque punitiones, jubetur, inquam, non simpliciter edere, (nam hoc vulgarem et qualemcunque experien-

A Δεῖ πρὸς ἐντελεστέραν τῶν λεγομένων γινῶσιν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ, ἢ τὸ ὑπαρκτικὸν ῥῆμα προσνέμειν, ὡς εἶναι οὕτω; Καὶ ἡ φωνὴ τὴν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἣν πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ καὶ λέγουσα ἦ, Ταύτην τὴν φωνὴν ἤκουσα πάλιν λέγουσαν μετ' ἐμοῦ. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ, « Ἦκουσα πάλιν λέγουσαν Ὑπαγε καὶ λάβε τὸ βιβλιδάριον τὸ ἀνεωγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἐστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. » Κάνταῦθα ἄλλη τις ἀγγελικὴ ὑπερτέρα δύναμις τῷ εὐαγγελιστῇ ἐγκελεύεσθαι φαίνεται διὰ τοῦ βιβλίου τὴν γινῶσιν τῶν χρησιμωθέντων ὑποδέξασθαι. Τί δὲ ἐλάλει; Λαβεῖν τὸ βιβλίον ἐκ τοῦ ἀγγέλου.

Λάβε καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ ἐξῆς. Κατὰ τὸ προσταθὲν μοι, φησὶν, ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀγγελον αἰτῶν τὸ βιβλιδάριον, καὶ λαβὼν ἔφαγον κατὰ τὸ ἐκείνου πρόσταγμα, ὃ καὶ ἦν, ὡς ἐδόκει καὶ τῷ δεδωκότι, γλυκὺ μὲν κατ' ἀρχάς, διὰ τὴν τῶν μελώντων γινῶσιν· τοῦτο γὰρ αἰνίττεται διὰ τοῦ στόματος, ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ τοῦ ἐσθίειν ἀρχὴ· κικρὸν δὲ ἐν κοιλίᾳ, κοιλίαν τὸ διανοητικὸν λέγων ἢ χωρητικὸν τῶν λογικῶν τροφῶν. Ἐπεὶ γὰρ ἔγνω τὰς τῶν ἀσεβῶν κολάσεις ἐξ ἔργων ἐσχηκυίας τὴν ὑπαρξίν τῶν ἀπηχημένων Θεῷ, ἔγνω καὶ ὡς τῷ τῆς θεωρίας ἡξιωμένῳ διὰ συμπάθειαν τοῦ ὁμογενοῦς πικρίας παραίτιον γενήσεται ἡ γινῶσις τοῦ ὁμογενοῦς ἐβδελυγμένου Θεῷ, καὶ διὰ τοῦτο κολάσεσιν ἀξίως ὑποβληθησομένου. Ἔστι καὶ οὕτως περὶ τούτων εἰπεῖν· Καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ πᾶσα ἐναπόγραφος ἡ τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἐμπεπολιτευμένων ἀγωγῆ, εἰκότως κατ' ἀρχάς μὲν ἐν τῇ τῶν ἀγαθουργιῶν εὐτυχίᾳ γλυκανθῆναι ἐφαίνετο. Ἐπὶ πολὺ δὲ προβάντι, ὅπερ ἡ κατάποσις εἰσηγεῖται, καὶ ταῖς τῶν κακούργων περιενεχθέντι βδελυρίαις, ὀδύνης ἀναπλησθῆναι καὶ πικρίας· ὀδύνης, διὰ τὴν ἐκ τῶν βασάνων τῶν ἀμαρτωλῶν ὀλοσυγμόν· πικρίας, ὅτι μὴ ἐνάμιλλοι καὶ αὐτοὶ ὁμογενεῖς ὄντες τοῖς κατωρθωκόσιν ἠνέχθησαν. Ἡ πῶς ἂν τὸ λόγιον ἐκτελεῖτο τὸ, « Χαίρειν μετὰ χαϊρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων; »

oraculum, « Gaudete cum gaudentibus et flete cum

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

D Ὅπως τὸ βιβλιδάριον ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ὁ εὐαγγελιστὴς εἰληφεν.

Καὶ ἔλαβον τὸ βιβλίον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό. Καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκὺ. Καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό, ἐπικρίνθη ἡ κοιλία μου, καὶ λέγουσί μοι· Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἐπὶ ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

Ἔστι καὶ ἄλλως περὶ τοῦ πικρῷ θεωρῆσαι καὶ τοῦ γλυκέως. Ἐπεὶ γὰρ ὁ ταῦτα ὁρῶν ἅγιος, ἀπειρατος τοιούτων ἀνοσιουργιῶν ὑπῆρχε, κελεύεται διὰ τῆς καταπόσεως τοῦ βιβλίου, ᾧ αἱ τε ὀνομάστραι καὶ αἱ πράξεις τῶν ἀσεβῶν ἐνεφέροντο καὶ αἱ διὰ πάντα κολάσεις, τοῦτο οὐχ ἀπλῶς φαγεῖν (τοῦτο γὰρ τὴν ὡς ἔτυχε πεῖραν ὑποβάλλεται), ἀλλὰ καταφαγεῖν,

⁵⁸ Rom. xii, 15.

τουτέστιν, ἐν πείρᾳ τοῦ πράγματος γενέσθαι, καὶ ὡς αὐτοσυργὴν κομισθῆναι, ὡς διὰ τῆς πολλῆς πείρας ἐληλακότες τοῦ τοιοῦτου. Δι' ὅπερ καταρχῆς μὲν διὰ τὴν γνῶσιν, ἥτις ἀεὶ περισπούδατος ἀνθρώποις, γλυκύτητος ἔμφασιν παρασχεῖν φαίνεται, πικρίας δὲ, διὰ τὴν ἀπαραλόγιστον γνῶσιν τῶν τῆ ἀμοιβῆ τῶν ἀνοσιουργιῶν ὑποκεισομένων.

Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι. Διὰ τούτων δείκνυται μὴ αὐτίκα μετὰ τὴν ὄρασιν τῆς ἀποκαλύψεως τὴν ἐκθασιν τῶν ὀραθέντων ἐπακολουθεῖν, ἀλλὰ δεῖν τὸν μακάριον τοῦτον πολλοῦ τοῦ χρόνου παρατεινομένου μέχρι τῆς συντελείας τοῦ θνητοῦ κόσμου τούτου, καὶ τὰ ταῦτα τὴν πλήρωσιν λάβει, πολλοῖς προφητεῦσαι, εἴτε διὰ γνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ ἐν ᾧ τινὰ τῶν μελλόντων ἐμφέρεται, ἢ καὶ διὰ τῆς προκειμένης Ἀποκαλύψεως, ὡς ἤδη εἴρηται. Οὐκ ἀγνοεῖν δὲ δεῖ ὡς ἀπὸ τούτου τοῦ βήτου τοῦ, Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι, ἔχουσι δόξαν οἱ πολλοὶ ὡς μέχρι τῆς συντελείας ὁ μακάριος οὗτος ζῆ, καὶ ἤξει κατὰ καιρὸν τοῦ Ἀντιχρίστου μετὰ Ἐνώχ καὶ Ἠλιοῦ ἅμα αὐτοῖς ἐπανορθούμενος τοῖς τρηκαῦτα ἀνθρώπους, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου ἀποκτανθήσεται.

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων Ἔγειραι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη, τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαρμακονταδύο.

Τὸν κάλαμον ἔν διδόνθαι αὐτῷ ὁ εὐαγγελιστῆς φησιν, εἰ γνῶσιν τις ἐθέλοι καλεῖν νοερῶν πραγμάτων, καθὼ καὶ Δαυὶδ κάλαμον ἔξυγράψου κακῆσθαι τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν αὐχεῖ, οὐκ ἂν ὀράσται. Τοίνυν καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς τὴν γνῶσιν τὴν νοερῶν αὐτῷ ἐγγνωμένην, διὰ κάλαμου δόσεως φησὶ χρηματίσαι, ὁ καὶ ῥάβδῳ τῆ ὁμοιώσει ἀπεικαστο, τῆς ῥάβδου πάλιν τὸ ὑπερειπικὸν ἀνιπτομένης. Τὴν τῶν νοερῶν τοίνυν γνῶσιν κἀνταῦθα διὰ τῆς τοῦ κάλαμου δόσεως ὑποδιδόντα τὸν χρηματισμὸν, ὡς διὰ ἄλλων ἀψύχων, τοῦ θυσιαστηρίου λέγω καὶ θρόνου καὶ τῶν τοιοῦτων, οὐκ ἀπεικὸς ὑπολαθεῖν. Οὐ γὰρ ἀψυχαπαῦτα νοεῖν, οὐδ' ὡς ὀράται, κατὰ τὸ κρείττον δὲ τῆς ὑπάρξεως καὶ νοερῶν, ἤγουν τὴν διακριτικὴν γνῶσιν τῶν ἐρωμένων, εἰς δόξιν ἂν τις ἀλλιγοροῖ. Πῶς γὰρ ὁ κάλαμος ἀψυχὸς ὢν ἔλεγεν Ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ; Ἐκ τούτου οὖν δείκνυται ἀγγελικῆ συνέσει μετρεῖσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ ναόν. Ἐπειδὴ δὲ τινες ἐτέρως περὶ τούτων διαφόρως ἠνέχθησαν, λέγω δὲ, τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἃ καὶ μετρηθῆναι τὸ πρόσταγμα, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ, ναὸν Θεοῦ καὶ θυσιαστήριον τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀποφινόμενοι, αὐλὴν δὲ τὴν Νέαν οὐ κατὰ σκοποῦ βλλόντες (οὕτω γὰρ ἂν εἴησαν μυστικώτερα καὶ ἱερώτερα ἐκεῖνα τῆς κατὰ Χριστὸν ἐνδιαθήκης, εἴγε καὶ ὁ ναὸς καὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς αὐλῆς τιμιώτερα), οὐκ οὕτως τὸ ἐπιτεταγμένον τοῦ

litam designat) : sed devorare, hoc est plenam rei experientiam sumere, et quasi rei auctor deputari, tanquam multa experientia ad hoc pervenisset : propter quod in initio quidem, propter cognitionem quæ semper ab hominibus magno studio affectatur, dulcedinis demonstrationem præ se ferre videtur : amaricationis vero propter infallibilem cognitionem eorum quæ reposita sunt in retributionem impietatum.

Oportet te rursum prophetare. Per hæc ostenditur quod non statim post visionem revelationis sequetur eorum eventus quæ visa erant, sed quod oportet hunc beatum virum multo tempore, quod protenderetur usque ad corruptibilis hujus mundi consummationem, dum hæc complementum acciperent, multis prophetare : sive per cognitionem sui Evangelii in quo futura nonnulla inferuntur, aut etiam per præsentem revelationem, 741 ut jam dictum est. Non est autem ignorandum quod ex hoc dicto, Oportet te rursum prophetare, opinantur multi beatum hunc virum usque ad sæculi consummationem vivere, ac venturum esse circa tempora Antichristi cum Enoch et Elia, ut una cum illis corrigat eos qui tunc vivent homines, et quod sub Antichristo interimendus sit.

XI, 1, 2. Et datus est mihi calamus similis virgæ dicens : Surge, ac metire templum Dei, et altare, ac adorantes in eo : et atrium quod extra templum est ejice foras, et ne metiaris illud, quia datum est gentibus : et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.

Si quis calammum quem sibi datum ait evangelista, cognitionem appellare velit rerum intelligibilium, juxta id quod et David gloriatur linguam suam natam esse calammum scribæ velocis, nequaquam errabit. Proinde evangelista quoque cognitionem quæ spiritualiter sibi contigit appellari dicit per calami dationem, qui etiam in virgæ similitudinem effigatus est, virga sive baculo rursus designante fulcimentum. Non fuerit itaque ineptum, ut hoc etiam in loco is qui subministrat oraculum per calami dationem intelligat spiritualium cognitionem, quemadmodum per alia inanimata, altare dico et thronum, aliaque hujusmodi. Neque enim commodum est inanimata hæc intelligi veluti præ se ferunt, sed juxta meliorem existendi modum et spiritualem poterit quispiam allegorice referre, nempe ut detur notitia discernendi ea quæ videntur. Quomodo enim diceret inanimatus calamus : Surge et metire templum Dei ? Ex hoc igitur intelligitur per angelicum intellectum mensuratum esse templum Dei. Verum quoniam nonnulli de his alio modo et multifariam protulerunt, dico sane de templo et altari quæ etiam mensurari præcipiuntur, et de adorantibus in ipso : templum Dei et altare Vetus Testamentum declarantes, atrium vero, Novum : non attingentes scopum : nam hoc modo spiritualiora ac sacratiora fuissent illa, quam testamentum quod tradidit Christus : si-

quidem templum ac altare honoratiora sunt atrio : non ita verisimile est procedere quod narrando præceptum est. **742** Si tamen eo tendat quod illa essent rudiora elementa ad Novum Testamentum, primaque ad Dei cultum initia, cum etiam mensurerentur qui juxta illud præmia retulerunt, ratione non caret intellectus ille. Si vero ad divinam respiciat humanorum morum instaurationem, utque apertius dicam, conditoris erga nos amorem quo nos gubernat, conferri non potest hoc modo legale testamentum Novo Testamento. Potest itaque atrium esse Dei Ecclesia, quod circumscribi non possit, tum propter locum, tum propter innumerabiles gentes quæ in ejus loco continentur. Non turberis autem quod præceptum jusserit extra templum illud ejicere : nihil enim aliud hoc est quam quod ostendat liberam esse Ecclesiam ab angustia exquisitarum examinationum, circumcisionis, Sabbatorum aliarumque superfluarum purgationum. Est autem ratio et causa, quia datum est absque ulla observatione atrium illud gentibus quæ secundum Christum vivere volunt. Porro civitatem sanctam calcari mensibus quadraginta duobus, civitatem sanctam vocavit Ecclesiam, quam a gentibus calcari novimus, quibus videlicet datum est ut in ea conversarentur, Christiani quidem pie, increduli vero contemptim et ad perdendum. Quoniam autem nonnulli ejectum esse atrium, acceperunt de synagoga infidelium gentium ac Judæorum, qui ut fideles, idque maxime tempore Antichristi, adversus

Et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. Tempus quadraginta duorum mensium opinamur significativum esse contractionis moræ circa adventum Antichristi : propter quam afflictionem Dei cultoribus inferendam, verus Deus Christus breviandos esse ait dies illos. Sunt autem quadraginta duo menses tres anni et dimidius, in quibus continget fideles ac probatos conculari ac persecutionem pati.

743 CAPUT XXX.

De Enoch et Elia, qui Antichristum coarguent.

XI, 3-6. *Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis. Hi sunt duæ olivæ et duo candelabra in conspectu Domini terræ stantia. Et si quis ipsos voluerit lædere, ignis egredietur de ore eorum, et devorabit inimicos ipsorum. Et si quis voluerit ipsos lædere, ita oportet eum occidi. Hi potestatem habent claudendi cælum ne pluat tempore prophetiæ ipsorum : et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, et percutiendi terram quotiescunque voluerint omni plaga.*

Quoniam in visione representata sunt evangelistæ quæ Dominicæ incarnationis concernebant dispensationem, nempe nativitas, tentationes, prædicatio, crux, et præter hæc etiam resurrectio ac secundus adventus : ad hæc sanctorum quoque ac

ἐξηγουμένου προβαίνειν εἰκός. Ἄλλ' εἰ μὲν ὅτι στοιχειωδέστερα τῆς Νέας ἐκεῖνα, καὶ πρὸς θεοσέδειαν ἀρχαίζοντα, ἐξ οὗ καὶ μετρητοὶ οἱ κατ' αὐτὴν τὸ ἀριστεῖον ἀπενεγκάμενοι. ἔχει τινὰ λόγον ἢ ἐκκλησίας. Εἰ δὲ πρὸς θεοπρέπειαν καὶ ἀνθρωπίνου ἤθους κατὰστασιν, καὶ, ἵνα τρανότερον φῶ, τὴν τοῦ Πλάστου πρὸς ἡμᾶς κηδεμονικὴν φιλοστοργίαν, ἀπαράβλητος τῆ Νέας Διαθήκης ἢ κατὰ νόμον. Εἴη ἂν οὖν αὐτὴ ἢ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, ἀπεριόριστος οὔσα καὶ τόπων καὶ τοῖς κατ' αὐτὴν τοποχωροῦσιν ἔθνεσιν ἀνεϊκάστοις. Μὴ θορυβεῖτω δὲ τὸ πρόσταγμα τὸ ἐξωθεν τοῦ ναοῦ ἐκβάλλειν αὐτήν. Οὐ γάρ τι ἄλλο, ἢ τῆς νομικῆς στενοχωρίας τῶν ἀκριθασμάτων, περιτομῆς, σαββατισμῶν, καὶ τῶν ἄλλων περιττῶν ἀγνισμάτων ἐλευθέραν ἀποφαίνοντός ἐστιν. Εἶναι δὲ τὸν

λόγον καὶ τὸ αἴτιον, ὅτι ἀπαρατήρητον τοῖς ἔθνεσι τοῖς κατὰ Χριστὸν βιοῦν ἐθέλουσιν ἐδόθη. Τῷ δὲ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατηθῆναι μῆνας τεσσαρακονταδύο, πόλιν ἁγίαν τὴν Ἐκκλησίαν ἐκάλεσαν, ἣν ἴσμεν πατεῖσθαι ὑπὸ ἔθνῶν, οἷς ἐδόθη οἶονεῖ ἐν αὐτῇ ἀναστρέφασθαι, ὑπὸ μὲν Χριστιανῶν θεοφιλῶς, ὑπὸ δὲ ἀπίστων καταφρονητικῶς καὶ ὀλεθρίως. Ἐπεὶ δὲ τινες τὸ ἐκβεβλήσθαι τὴν αὐτὴν τὴν τῶν ἀπίστων ἔθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων συναγωγὴν ἐξεδέξαντο, οὐ καὶ ἐφυδρίστωσ ἐν αὐτῇ διαδιώκειν φασὶ τοὺς πιστοὺς, μάλιστα κατὰ τὸν τοῦ Ἀντιχρίστου καιρὸν, κατὰ τῶν Χριστιανῶν τοῦτο ἐξειλήφασιν.

aiunt etiam contumeliose in eo insectari dicuntur Christianos hoc intellexerunt.

Καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαρακονταδύο. Τῶν τεσσαρακονταδύο μηνῶν τὸν χρόνον συντομίας εἶναι δηλωτικὸν ὑπειλήφασμεν κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀντιχρίστου, δι' ἣν θλιβεράν οὔσαν τοῖς φιλοθεοῖς, ὁ ἀληθὴς Θεὸς ὁ Χριστὸς κολοβοῦσθαι αὐτὰς τὰς ἡμέρας λέγει. Εἰσὶ δὲ οἱ τεσσαρακονταδύο μῆνες, τρία ἡμισυ ἔτη, ἐν οἷς συμβήσεται τοῖς πιστοῖς καὶ δοκίμοις πατεῖσθαι καὶ διώκεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ Ἐνώχ καὶ Ἡλία διελέγγειν μελλόντων τὸν Ἀντιχριστόν.

Καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους. Οὗτοι εἰσιν αἱ δύο ἑλαιαὶ καὶ αἱ δύο λυχνίαι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τῆς γῆς ἐστῶσαι. Καὶ εἰ τις αὐτοὺς θέλει ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Καὶ εἰ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι, οὕτω δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. Οὗτοι ἔχουσι τὸν οὐρανὸν ἐξουσίαν κλεῖσαι, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχη τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν. Καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν, ὅσάκις ἂν θελήσωσιν, ἐν πάσῃ πληγῇ.

Ἐπειδὴ πάντα ἐν τῇ ὄψει διεπλάσθη τῷ εὐαγγελιστῇ, τὰ κατὰ τὴν ἑνσαρκον τοῦ Κυρίου οἰκονομίαν, ἢ γέννησις, οἱ πειρασμοὶ, αἱ διδασκαλίαι, ὁ σταυρὸς, ἐπὶ τούτοις καὶ ἡ ἀνάστασις, ἢ δευτέρα παρουσία, καὶ πρὸς τούτοις, ἢ τῶν ἁγίων τε καὶ

ἀμαρτωλῶν ἀντίδοσις, μόνα δὲ παρελείφθη τὰ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἐξ ὑποστροφῆς νῦν τὰ περὶ τούτων διδάσκειται. Καὶ ὅτι μὲν Ἡλίας ἤξει ὁ προφήτης δῆλον, προαγορευσάσης τῆς Γραφῆς διὰ Μαλαχίου χρησμοῦντος· « Ἴδού ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμῖν Ἡλίαν τὸν Θεσβίτην πρὶν ἔλθειν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ· ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν, καὶ καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ. » Περὶ δὲ τοῦ Ἐνώχ μαρτυρίαν μὲν ὅσον πρὸς τὴν παρουσίαν ἀπὸ τῆς Γραφῆς οὐκ ἔχομεν, πλὴν τοῦ διὰ μεταθέσεως ἀπαθανατισθῆναι. Λόγος δὲ φέρεται ἐκ παραδόσεως φοιτῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπατραπέτως καὶ αὐτὸν ἤξειν μετὰ Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου (ἤξουσι γὰρ ἄμφω προδιαμαρτύρασθαι τοῖς κύρις τότε, μὴ τοῖς ἀπατηλοῖς τοῦ Ἀντιχρίστου παράγεσθαι σημεῖοις), καὶ τῇ ἰδίᾳ μαρτυρίᾳ ταύτῃ τριβῆναι χρόνον τριετίας καὶ ἡμίσεως. Τοῦτο γὰρ αἱ χίλια διακόσια ἑξήκοντα ἡμέραι χρονικὸν ἀποτελοῦσι διάστημα. Ἡ δὲ τῶν σάκκων περιβολὴ τὸ μετὰ εὐτελείας προβῆναι καὶ πένθους καὶ σκυθρωπότητος παριστᾷ τούτους τοὺς δύο, οὓς ἐλαίαις Ζαχαρίας ὁ προφήτης ἀπεικάζει, καὶ λυχνίαις δυσὶν, ἐλαίαις, διὰ τὸ, τὸ ἔλαιον τὴν τροφήν τοῦ φωτὸς πηγάζειν, λυχνίαις δὲ, ὅτι ὄχημα τῆς ἀληθείας γεγόνασιν, ἧτις τε δι' ἀρετῶν τὸ ἀληθινὸν φῶς ὀνομαζόμενον ὑποδύεται, καὶ φρουκτορεῖ τοὺς πελάζοντας, ὃ καὶ αὐτοῖς περιγίνεται παρρησιαζούσι. Τὸ δὲ ἐνώπιον ἐστᾶναι Κυρίου τῆς γῆς τί ἂν ἄλλο σημαίνει, ἢ τὸ ἀγχοτάτω τοῦ κριτοῦ ζώντων καὶ νεκρῶν τῆς αὐτῶν παρουσίας τὴν ἐφοδὸν γίνεσθαι;

Πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν. Σημεῖοις, φησὶ, χρήσονται καὶ αὐτοὶ δυνατοῖς, διὰ τοῦ ἀληθινοῦ ἑαυτῶν τὰ κατὰ πλάνην καὶ ἀπάτην ἐλέγχοντες, καὶ τοὺς ὀρῶντας εἰς πίστιν καὶ συγκατάθεσιν ἔλκοντες. Βαβαὶ τῆς θείας ἀγαθότητος ἀντιρόπου τῇ πλάνῃ τὴν ἀλήθειαν ἀντιταξάσης! ἐν δυνάμει γὰρ ἀληθινῶν σημείων καὶ τεράτων τοὺς ἁγίους τούτους καθοπλίσας, λόγοις διδασκαλικοῖς ἐπιστρέφοντας, καὶ πρὸς τούτοις καὶ μᾶστιξιν, ἀνομβρίας, λέγω, καὶ πυρὸς, καὶ ταῖς τῶν στοιχείων μεταπτώσεσιν ἐπὶ τὸ βλαπτικὸν προχωρούσαις τοῖς ἀνεπιστρόφω διακειμένοις, τοὺς ἐναντίους αὐτοῦ κατασχευεῖ μετὰ τῶν τεράτων τῶν ἀληθῶν· καλοῦτω μὲν οἱ ἀσύνητοι. Οἱ δὲ βελτίους καὶ πρὸς ἐπιστροφήν ἀπιδόντες (κατὰ τὸ, « Ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα » καὶ τὸ, « Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, ») ἐκέρδαναν, εἰ καὶ βιαίως, ἀλλ' οὖν τὸ σωτήριον, αὐτοῖς ἐπιθραβευθὲν παρὰ τοῦ μὴ ἀμαρτωλοῦ τὸν θάνατον θέλοντος, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν.

Καὶ πατάξαι τὴν γῆν. Ἀντιρόπως κατὰ θείαν χρηστότητα τῇ πληγῇ ἐπιφέρεται καὶ ἡ Ἰασις. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν πᾶσι σημεῖοις καὶ τέρασι ψεύδους, πάντων φαρμάκων ἔσται περιφανέστερος κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ, ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τοὺς ἁγίους τούτους καθοπλίσαι ἐν δυνάμει σημείων ἀληθινῶν, τὸ ψεῦδος ἀπελέγξοντας, καὶ τοὺς μὲν πεπλανημένους ἐπιστρέφοντας, τὸν δὲ

A peccatorum retributio : sola autem ea prætermissa erant quæ secundum concernebant adventum : jure postliminii nunc de his edocetur. Et certe quod Elias propheta venturus sit manifestum est, cum Scriptura hoc prædixerit, quæ per Malachiam vaticinatur : « Ecce ego mittam vobis Eliam Thesbitem priusquam veniat dies Domini magnus et manifestus, qui convertet cor patris ad filium et cor hominis ad proximum suum »⁶⁰. De Enoch vero testimonium quidem quod ad adventum spectat ex Scriptura non habemus, præter transpositionem ne gustaret mortem. Fertur autem ex traditione præconum Christi quod invariabiliter in Ecclesia recipitur, ipsum quoque venturum cum Helia Thesbite. Venient enim ambo ut protestentur his qui tunc erunt, ne fallacibus Antichristi signis fidem adhibeant : et in hoc suo testimonio **744** agent ad tempus trium annorum et dimidii : nam mille ducenti sexaginta dies tantum explent temporis spatium. Saccorum autem amictus demonstrat hos duos præcedere cum abiectione luctus atque mœstitiæ, quos Zacharias propheta olivis assimilat et duobus candelabris⁶¹ : olivis, eo quod producant oleum lucis nutrimentum : candelabris vero, quia vehiculum facti sunt veritatis, quæ et per virtutes nomen veræ lucis suscipit, et præluceat his qui accedunt, quod etiam his contingit qui libere et ingenue loquuntur. Cæterum in conspectu Domini terræ stare, quid aliud significare potest, quam quod accessus horum propinquissimus erit adventui iudicis vivorum ac mortuorum ?

Ignis egredietur de ore eorum. Signis, inquit, utentur et ipsi potentibus, veritate illorum coarguentes ea quæ in errore ac seductione fient, et eos qui viderint ad fidem et assensum attrahentes. O admirandam divinam bonitatem quæ ex adverso erroris ordinavit remedium veritatis ! nam per potestatem verorum signorum et prodigiorum sanctos istos obarmans, ut doctrinæ sermonibus homines convertant : præterea etiam flagellis, nempe pluriæ carentia et igne, variis etiam elementorum mutationibus, ad hoc tendentibus, ut iis noceat qui ita affecti sunt ut converti nequeant, suos adversarios veris signis pudefacit. Et ita quidem tractantur amentes.

D Porro saniores et qui ad conversionem respiciunt, juxta illud : « Disciplina Domini aperit aures meas »⁶² : et illud : « Quem diligit Dominus castigat »⁶³, salutem lucrifecerunt, quanquam violente, attamen sibi designatam ab eo qui non vult mortem peccatoris, sed resipiscentiam.

Et percutiendi terram. Juxta divinam bonitatem correspondenti modo ad plagam etiam subjungitur sanatio. Postquam enim Antichristus per omnia signa et prodigia mendacia cunctis factus fuerit illustrior secundum operationem Satanæ, benignus Deus sanctos suos obarmabit per potentiam verorum signorum : ut mendacium coarguant, et eos

⁶⁰ Malac. iv, 6. ⁶¹ Zach. iv, 11. ⁶² Prov. iii, 1. ⁶³ Hebr. xii, 6.

qui fuerint seducti convertant, ac seductorem palam traducant, nihilque adversi ab eo patiantur usque ad terminum suæ prophetiæ.

XI, 7-10. *Cumque expleverint testimonium suum, 745 bestia quæ ascendit de abyssu committet prælium adversus ipsos, et vincet eos, ac occidet ipsos, et cadavera eorum jacebunt in platea civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma et Ægyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de populis et tribubus et linguis et gentibus ad cadavera eorum tribus diebus et dimidio, et cadavera eorum non permittent poni in monumentum: et inhabitantes terram gaudebunt super illis, et lætabantur ac munera dabunt invicem: quoniam hi duo prophetæ cruciaverant habitantes in terra.*

Cumque expleverint testimonium. Quodnam? Quod is qui tunc præsens erit non sit Christus, sed impostor ac perniciosus seductor: sed paulo post venturus sit Dei Filius, cui etiam credendum sit tanquam Salvatori: qui ad benefaciendum hominibus jam olim advenerit, et nunc rursus sit venturus.

Bestia quæ ascendit de abyssu. Bestiam dicit Antichristum, propter crudelitatem et inhumanitatem, ac humani sanguinis aviditatem: abyssum vero vitam hominum, amaram propter peccata, et tristem ac instabilem ob adversos undique flatus ac sibilos malignorum spirituum. Neque enim ex alia natura exsurget sceleratus ille, sed ex nostra et humana substantia: nam homo erit secundum operationem Satanæ, ut jam dictum est. Hæc igitur bestia, inquit, pugnabit adversus hos sanctos prophetas, et occidet eos, et corpora ipsorum insepulta projiciet in plateis Jerusalem: in ea enim regnabit, tanquam rex Judæorum quos seducet, et in omnibus habebit ministros sibi obtemperantes. Et Dominus apud Joannem, « Ego veni, inquit, in nomine Patris mei, et non recipitis me; si alius venerit nomine proprio, illum recipietis⁶³. » Sodoma vero et Ægyptum dicit vocari Jerusalem spiritualiter, hoc est juxta allegoriam: Sodoma, propter impudicitiam et hospitem afflictionem, quæ tunc erunt in Judæis ipsam inhabitantibus: Ægyptum

Ubi et Dominus eorum crucifixus est. 746 Forum, nempe horum duorum testium.

Et videbunt de populis. Videntes Judæi qui ex omni tribu ab Antichristo seducti fuerint, occisionem duorum martyrum sive testium, gaudebunt, nempe quod rex suus vicerit: ac donis gratulatoriis benigne invicem excipient, et corpora eorum insepulta manere facient, id in pœnam rependentes duobus prophetis.

⁶³ Joan. v, 43.

A πλάνον παραδειγματίσοντας και μηδέν πεισομένους ὑπ' ἐκείνου λυπηρόν ἄχρι περάτων τῆς ἑαυτῶν προφητείας.

Και ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου, ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον, και νικήσει αὐτούς, και ἀποκτενεῖ αὐτούς, και τὸ πτώμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης, ἣτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα και Αἴγυπτος. Ὅπου και ὁ Κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη, και βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν και φυλῶν και γλωσσῶν, και ἐθνῶν τὸ πτώμα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς ἡμισυ. Και τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήμα, και οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαρήσονται ἐπ' αὐτοῖς, και εὐφρανθήσονται, και δῶρα δώσουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφήται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

B *Και ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν.* Ποῖαν; Ὅτι οὗτος ὁ παρὼν οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός, ἀπατεῶν δὲ και ὀλέθριος πλάνος. Ἦξει δὲ ὅσον οὐπω ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, ᾧ και πιστευτέον ὡς Σωτῆρι και ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων και πάσαι παραγεγονῆτι, και νῦν παραγινομένη.

Τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου. Θηρίον τὸν Ἀντίχριστον λέγει, διὰ τὸ ὠμόν και ἀπάνθρωπον και αἰμοδόρον ἄβυσσον δὲ τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον, τὸν πικρὸν ταῖς ἀμαρτίαις και λυπηρόν και ἀστατοῦντα ταῖς περιφουσίαις και ἀντιπνοίαις τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Οὐ γὰρ ἐξ ἄλλης φύσεως ἐγεργήσεται ὁ ἀλιτήριος οὗτος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἡμετέρας και ἀνθρωπίνης οὐσίας. Ἄνθρωπος γὰρ ἔσται κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ, ὡς ἤδη εἴρηται. Τοῦτο οὖν φησὶ, τὸ θηρίον πολεμήσει τοῖς ἁγίοις τούτοις προφήταις, και ἀποκτενεῖ αὐτούς, και τὰ σώματα αὐτῶν ἀταφα ρίψει ἐν ταῖς πλατείαις τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐν αὐτῇ γὰρ βασιλεύσει ὡς Ἰουδαίων βασιλεύς, οὗς ἀπατήσει και ἔξει πρὸς πάντα ὑποργοῦντας και πειθομένους. Και ὁ Κύριος παρα Ἰωάννη· « Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, και οὐ λαμβάνετε με. Ἐάν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεθε. » Σόδομα δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ και Αἴγυπτον πνευματικῶς φησὶ καλεῖσθαι, οἶονεὶ κατὰ ἀλληγορίαν· Σόδομα, διὰ τὴν τότε ἀσέλγειαν ἐν αὐτῇ ἔσομένων Ἰουδαίων και κακοξενίαν· Αἴγυπτον, ὡς καταδουλουμένην και ἀδικοῦσαν τοὺς Χριστοῦ δούλους, ὡς ἐκείνη τὸν Ἰσραήλ.

Ὅπου και ὁ Κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. Κύριος, τῶν δύο μαρτύρων δηλονότι.

Και βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν. Ὁρῶντες δὲ οἱ τῷ Ἀντίχριστῳ ἐκ πάσης φυλῆς ἐξηπατημένοι Ἰουδαῖοι τὴν ἀναίρεσιν τῶν δύο μαρτύρων, χαρήσονται ὡς τοῦ σφῶν βασιλέως νενικηκότος, και δώροις χαριστηρίοις δεξιῶσονται ἀλλήλους. Και τὰ σώματα αὐτῶν ἀταφα ποιήσουσι μείναι, ἀμοιβὴν τοῦτο παρέχοντες τοῖς δύο προφήταις.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ΄.

Α

CAPUT XXXI.

*Ὅπως ἀναιρεθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου ἀναστήσονται Ἐνώχ καὶ Ἡλίας, καὶ τοὺς ἡπατημένους ἐκπλήξουσιν.

Καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ ἡμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσῆλθεν εἰς αὐτοὺς, καὶ ἕστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν αὐτοῖς· Ἀνάβητε ὧδε. Καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσεν. Καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὄνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτὰ, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν. Ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη, ἰδοὺ ἔρχεται ταχύ.

Ἰσαρίθμους ἡμέρας τοῖς ἔτσι τῆς προφητείας νεκρωθέντας ἀναστήσειν φησὶν, ἐξ ἔτι τῆς χρονικῆς παλινδηλώσεως ἀπὸ μελλούσης συντελείας εἰς παρφημένην μετακρουσθεὶς, κἀνταῦθα τὸ ἀπαράβατον τῶν δηλουμένων σοφῶς πως ἐμφανὲς μετὰ τῆς προπούσης καθιστῶν ἀκριθείας.

Καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν. Φόβος μέγας εἴρηται ἦτοι καὶ αἰσθητῶς συμβαίνων τότε, τούτων μελλόντων, ἢ καὶ ἐτέρως. Παρουδὲν δὲ περὶ τούτων ἀσχολεῖσθαι χρῆ, ἀφ' ἑκατέρου τῆ ψυχῇ τῶν ἐγγηγορέναι φιλούντων, τοῦ σωτηρίου θεαρέστως ποριζομένου.

Καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. Νεφέλη αἰετῶν θείων πραγμάτων ὑπουργός, ἦτοι περιπολοῦσα, ὡς ἐν τῷ, « Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ. » Ἡ γὰρ νεφέλη εἴρηται ἀπὸ νεφῶν, τὸ παχὺ καὶ ὑδατῶδες ἀποβαλόντων, ἃ νέφη ἐξ ἀναθυμιάσεως τῆς ὑγρᾶς οὐσίας πέφυκε τὴν ὑπόστασιν λαμβάνειν τῇ ἐξατμίσει. Τοιγαροῦν τῶν νεφῶν τῆς νεφέλης τὸ εἶναι οἰκειομένων, ἐνθεωρεῖται ἐν αὐτῇ ἀδηλία τις μετὰ τινος ἀγλῆς, ἣτις ἐξ ἀνακλάσεως ἡλιακῆς ἀκτίνος κατ' ἐμπρωσιν ἐκτελεῖται. Διόπερ καὶ αἰετῶν τοῖς θεοῖς δηλώμασι συμπαρομαρτεῖ, ἐκεῖνο ἀνιτιτομένη, ὡς τὰ θεῖα οὔτε πάντῃ ἀδηλία ἡμῖν, οὔτε πάντως ἐκδήλως παρεχόμενα, ἀλλ' οἷον ἀκράτου φωτὸς ἔλλαμψις τῇ κρυφίῳτι ὑπογυμναζομένη. Κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ νῦν ἡ νεφέλη τῇ πρὸς οὐρανὸν ἀνόδῳ τῶν προφητῶν ὑπηρετεῖ. Διὸ καὶ, ὡς ἔθος, τὰ τοιαῦτα μετὰ τοῦ ἄρθρου παρείληπται. Ἐν τῇ νεφέλῃ γὰρ ἀναβῆναί φησιν, οὕτω τῆς μύσεως ἐντελλομένης, τῶν ἄρθρων, ὡς πρὸ μικροῦ ὑπεμνήσαμεν, προεγνωσμένου τινὸς ἀναπόλησιν εἰσηγουμένων. Καὶ περὶ μὲν νεφέλης ταύτης θεωρεῖσθω, ἣτις, κατὰ τὸ ἔτοιμον τῆς λέξεως, νεφέλη εἴρηται διὰ τὸ ἀπὸ νέφους τὴν ὑπόστασιν ἐσχηκέναι ἀποτιναχθέντος πᾶν τὸ παχὺ καὶ ὑδατῶδες. Ἀναθυμιάσεις γὰρ ὑγρὰ τὰ νέφη συνίστησιν, ἥς ἀποτιναχθείσης εἰς ὑετὸν, καὶ οἶονεὶ πέψεως (32) γενομένης, τὸ ἀπεπτον τούτου, εἰς νεφέλης χωρεῖ γέννησιν, ἣτινι διὰ λεπτό-

Quod occisi ab Antichristo Enoch et Elias resurgent, et eos qui seducti fuerant terrore consternabunt.

XI, 11-14. Et post tres dies ac dimidium spiritus vitæ qui est ex Deo intravit in illos, et steterunt super pedes suos : et timor magnus cecidit super eos qui viderunt ipsos. Et audivi vocem magnam de cælo dicentem ipsis : Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in ipsa nube, et viderunt eos inimici eorum. Et in illo die factus est terræmotus magnus, et decima pars civitatis cecidit. Et occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia, et reliqui terrii sunt et dederunt gloriam Deo cæli. Væ secundum abiit, et ecce tertium væ cito venit.

Ubi æquali dierum numero mortui fuerint cum annis prophetiæ ipsorum, ait eos resurrecturos : rursum adhuc ex temporali significatione a futura rei consummatione ad præteritam transpulsus, et in hoc incommutabilem eorum quæ significantur manifestationem sapienti quodam modo cum debita diligentia ostendens.

Et timor magnus cecidit. Timor magnus dictus est, sive qui etiam sensibiliter tunc continget cum hæc fient : aut etiam alio modo : sed parum circa hæc occupari oportet, cum utrumque juxta divinum beneplacitum præbeat id quod salutiferum est animo eorum qui vigilare cupiunt.

747 Et ascenderunt in cælum in ipsa nube. Semper nubes ministra est in divinis rebus, illisque familiaris est, juxta illud : « Nubes et caligo in circuitu ejus. » Νεφέλη enim, id est nubes, dicta est ἀπὸ τῶν νεφῶν, id est a nebulis, ubi densitatem et aquositatem abjecerunt : quæ nebulae ex exhalatione humidæ substantiæ natæ sunt per evaporationem accipere subsistentiam. Igitur cum nebulae sint appropriatæ ad esse nubis, conspicitur in ipsa quædam obscuritas cum aliquo splendore, quia refractione radii solaris ex incidentia perficitur, ideoque semper divinis manifestationibus attestando commiscetur : illud designans, quod divina neque omnino nobis incerta sunt, neque omnino manifeste præbentur : sed veluti puræ lucis illustratio per obscuritatem manifestatur. Juxta hunc ipsum sane modum etiam nunc ministra fit nubes ascensui prophetarum in cælum, atque ob id, ut moris est in hujusmodi, cum articulo assumpta est : siquidem in ipsa nube eos ascendisse dicit, ita tradente articulorum initiatione quæ rei alicujus præcognitæ expansionem admonet, veluti paulo ante suggestivus. Et de nube quidem hactenus consideratum sit, quod νεφέλη, id est nubes, quantum ad etymum spectat dictionis, ex eo dicta sit quod substantiam habeat ἀπὸ νέφους, id est a nebula, quæ omnem crassitiam et aquositatem excussit, humida namque

(32) πέψεως, emissione, ed.

exhalatio nebulas constituit, qua exhalatione in A τητα καὶ δι' ἀφάνειαν καὶ ἔλη, ἦτοι φῶς ἡλιακὸν ἐμφιλοχωρεῖ, ὡς εἶναι οἶονεὶ νέφος πεφωτισμένον καὶ διαωγές.

pluviam discussa, et velut concoctione facta, quod ex ea manet indigestum, ad nubis cedit generationem : in qua propter raritatem et quamdam obscuritatem, caliditas etiam sive solare lumen libenter immoratur, ut sit veluti nebula illuminata ac pellucida.

Et occisa sunt in terræmotu nomina. Specialiori usus est promulgatione. Neque enim nomina occisa sunt : quomodo enim fieri posset ut in ordinem sive aciem redigerentur, quæ absque subjectæ rei productione et producantur et esse desinunt, veluti declarant viri in his rebus eruditi? Sed intelligendum est dictum hoc, quod illi sint occisi adversus quos nomina sunt posita.

748 CAPUT XXXII.

De septima tuba et sanctis Deum laudantibus ob B futurum iudicium.

XI, 15-18. Et septimus angelus tuba cecinit, et factæ sunt voces magnæ in cælo, dicentes : Factum est regnum hujus mundi Domini nostri Jesu Christi, et regnabit in sæcula sæculorum. Et viginti quatuor seniores qui sunt in conspectu throni Dei, qui sedent super sedes suas, ceciderunt in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes : Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, qui es et qui eras, quoniam accepisti potentiam tuam magnam, et regnasti, et gentes indignatæ sunt. Et venit ira tua et tempus mortuorum ut judicentur, et reddas mercedem servis tuis prophetis et sanctis, et iis qui timent nomen tuum, pusillis et magnis, et perdas eos qui perdunt terram.

τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις καὶ τοῖς ἀγίοις, καὶ τοῖς φεβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθειρόντας τὴν γῆν.

Buccinatio septimi angeli ostendit quæ sunt ter- C tii Væ, nempe voces magnas in cælo resonantes, decretum ac sententiam inducentes, nam hoc sibi vult earum dicere. Quid est igitur quod notum fit? Factum est regnum. Semper quidem Deus regnat, neque incepit, neque desinet, sive omnia intelligantur, sive intellectu non attingantur : neque enim cuncta complectitur humana intelligentia, imo sine initio et sine fine universorum Dominus est dominator. Quoniam autem mundanus principatus ac regnum quandoque ipsi ostenditur non subjectum, suis intumescens vanitatibus : hinc autem accedit corruptibili huic mundo veluti per somnium gloria ad perditionem, dum quatiuntur ac compescuntur hi qui super terram regnant ac tyrannidem agunt, non tamen vere, sed veluti per speculum ac simulacrum : D solus is qui vere Deus ac rex est perpetuo principatu ac potentia, 749 dictus est principatum tenere ac regnare in sæcula.

Ceciderunt in facies suas. Quoniam casus etiam significat vulgarem corporis dispositionem, ne hoc suspicareris, subjunxit : in facies suas : qui honor debet heris tribui ab his qui minimi sunt ac inferiores in honore.

(33) Ed., φθορὰν, κατὰ τῶν σαλευθέντων καὶ παυσαμένων τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευόντων καὶ τυραννούντων οὐκ ἀληθῶς.

Καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα Ἰδικώτερον κέχρηται τῇ ἐπαγγελίᾳ. Οὐ γὰρ τὰ ὀνόματα ἀπεκτάνθη· πῶς γὰρ τὰ ἐν τάξει συμβεβηκότων κείμενα, ἃ χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς γίνεται καὶ ἀπογίνεται, ὡς οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ ἐμφανίζουσιν; ἀλλ' ἐκείνων ἀναιρεθέντων τῶν καθ' ὧν τὰ ὀνόματα τέθειται, τὸ λεγόμενον νοητέον.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Περὶ τῆς ἑβδόμης σάλπιγγος, καὶ τῶν ὑμνοῦντων τῷ Θεῷ ἀγίων ἐπὶ τῇ μελλούσῃ κρίσει.

Καὶ ὁ ἑβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι· Ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι, οἱ ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, οἱ κάθηνται ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσον ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ, λέγοντες· Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας, καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν. Καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι

C Τὰ τῆς τρίτης οὐαὶ ἡ τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου σάλπισις παριστᾷ, φωνὰς μεγάλας ἐν οὐρανῷ ἐξηγουμένας, δῆλωσιν ἐμποιούσας. Τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ λέγειν. Τί οὖν τὸ δηλούμενον; Ἐγένετο ἡ βασιλεία. Ἄει μὲν ὁ Θεὸς βασιλεύει, οὔτε ἀρξάμενος, οὔτε παυσάμενος, νοουμένων τε πάντων καὶ ἀνενοητῶν (ὅτι μηδὲ πάντων ἡ ἀνθρωπίνη περιδράττεται νόησις), ἀλλὰ καὶ ἀνάρχως καὶ ἀτελευτήτως ἐστὶ πάντων Κύριος ὁ Δεσπότης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κοσμικὴ ἀρχὴ καὶ βασιλεία ἐστ' ὅτε τὸ ἀνυπότακτον ἐπεδειξάτο αὐτῷ οικεῖαις ματαιότησι κορυφουμένη, ἦχε δὲ τὸ ἀπὸ τούτου ὀνειρώττουσα δόξα τῷ θνητῷ τούτῳ κόσμῳ πρὸς φθορὰν, λυθέντων καὶ παυσαμένων τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευόντων καὶ τυραννούντων οὐκ ἀληθῶς (33), ἀλλ' ἐν ἐσόπτρῳ τε καὶ ἰνδάλματι, μόνος ὁ τῷ ὄντι Θεὸς καὶ βασιλεὺς κρατεῖν καὶ βασιλεύειν εἰς τοὺς αἰῶνας ἀδιαδόχῳ κράτει καὶ ἐξουσίᾳ εἰρηται.

Ἐπεσον ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. Ἐπειδὴ ἡ πτώσις καὶ τὴν ἀπλῶς κάθειξιν σημαίνει, ἵνα μὴ τοῦτο ὑποληφθεῖται, ἐπήγαγεν, ἐπὶ τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ὅπερ τῇ Δεσποτικῇ ἐποφείλεται παρὰ τῶν ὑποδεεστέρων τιμῇ.

Καὶ ἦλθεν ἡ ὄργη σου. Πολλὰ, φησὶ, μακροθυ- A
μήσας ἔτι τοῖς πάλαι, ἐπεὶ μηδὲν ἀπώναντο τῆς
χρηστότητός σου, νῦν κατὰ καιρὸν ἦλθες. Καιρὸν
δὲ τῶν νεκρῶν τὸν τῆς παγκοσμίου φησὶν ἀναστά-
σεως, ἐν ᾧ ἐκάστῳ καταλλήλως δοθήσεται τὰ ἐπι-
χειρα. Διὰ δὲ τῶν προφητῶν, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ
τῶν ἰφοδουμένων τὸν Θεόν, τὰ τρία τάγματα τῶν ρ'
καὶ ξ', καὶ τεσσάρων καρποφορούντων φησὶ, τῆς
πρώτης λήξεως τῶν ἀποστόλων ἀξιουμένων, καὶ
τῆς ἐπὶ δώδεκα θρόνων ἰδρύσεως. Ἄσαύτως καὶ
τοὺς προφήτας μάλιστα τοὺς ὑπολυσσώσας κατ'
αὐτῶν βασιλέων τιμωρίας ὑποβληθέντας. Μικροὺς
δὲ καὶ μεγάλους. Μικροὺς, τοὺς ἤττον ἁγίους, με-
γάλους, τοὺς μᾶλλον ὑπερέχοντας ἀγιότητι. Ἐπεὶ
δὲ διττὸς ὁ φόβος, ὁ μὲν προκαταρκτηκός, ὁ δὲ τε-
λειωτικὸς, καὶ τοῦ μὲν προκαταρκτηκοῦ τοῖς οὐπω B
τὴν ἀθώωσιν εἰληφόσι συνόντος, τοῦ τελειωτικοῦ δὲ
τοῖς ἤδη ὑπὸ Θεοῦ ἀνειλημμένοις, οἷς καὶ διὰ φό-
βου αἰεὶ τὸ μή τι αὐτοῖς ἐνδεῖ, ἢν εἰκὸς ὑπεῖναι τοῖς
σφόδρα ἀγαπῶσιν· οὐκ ἀποβλητέον οἶμαι τὸ ἀπὸ τῶν
ἁγίων ὑποσταλῆναι τοὺς φοβουμένους, ὡς τῶν μὲν
μικρῶν τῷ ὄντι φόβῳ ἐνεχομένων, τῶν δὲ μεγάλων
οἷ ἔχουσι πρὸ θάρρειν, ὡς περ εἴρηται, καὶ τῷ θάρρει
τὸν φόβον παρομαρτεῖν. Ἐκατέροις τοίνυν ὁ φόβος
διὰ τὴν ἀντίδοσιν· τὴν πρὸς ἀξίαν τῶν βεβιωμένων
καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, τοῖς μὲν μεγάλοις, αὐτὸ τοῦτο
μὴ πεποιθέναι ἑαυτοῖς προσεῖναι τὸ ἀνελλιπέος, τοῖς
μικροῖς δὲ ἀνευδοκίμως ἐλπίζομένοις σώζεσθαι, καὶ
ὅτε τοὺς τοῦ Θεοῦ δούλους ὑπέβαλλον ἀπηνέσι κακοῖς,
καὶ οἷς ἄλλοις ἀτόποις αὐτῶν ἔργοις ἐμίαναν τὴν C
γῆν καὶ διέφθειραν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Πεοὶ τῶν διωγμῶν τῆς Ἐκκλησίας τῶν προτέ-
ρων, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀντιχρίστου.

Καὶ ἠνοίχθη ὁ ναὸς ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη
ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου ἐν τῷ ναῷ
αὐτοῦ. Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ
βρονταὶ, καὶ χάλαζα μεγάλη.

Μετὰ τὴν εὐχαριστήριον δόξαν τῶν ἀγγέλων καὶ
τῶν ἰσαγγέλως ζησάντων, ἠνοίχθαι τὸν οὐρανὸν φησὶ
καὶ ὄφθῆναι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, οὐρανὸν τὴν
ὑπεράνθρωπον λέγων γινῶσιν, ἐν ᾧ καὶ τεθησαύρι-
σται « ἃ ὄφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, D
καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν
ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. » Ἐν τούτῳ τῷ τῆς
γνώσεως οὐρανῷ καὶ ἡ κιβωτὸς ὤφθη τῆς διαθή-
κης. Τί δὲ δι' αὐτῆς δηλοῦν ἐθελοῦσης τῆς ὀπτασίας ;
Τὸ ὅτι, ὡς περ ἐν ἐκείνῳ καιρῷ εἴρηται Μωϋσῆ, συμ-
βολικὰ ταῦτα τὰ παραταττόμενα αὐτῷ, ἀλλ' οὐκ
ἐνεργείας ἐχόμενα (« Ὅρα γὰρ, φησὶ, ποιήσεις
πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει »)
οὕτω καὶ νῦν ταῦτα εἰσηγεῖται, τῶν ὄρων τῶν κατ-
αλλήλως τῷ οὐρανίῳ ὑψεῖ μετεωρίζων τὴν γινῶσιν.
Καὶ ἐπειδὴ τῇ ὑποδείξει Μωϋσῆ τῆς κιβωτοῦ τῆς
διαθήκης προτέλεια αἱ ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ κατὰ

Et venit ira tua. Cum hactenus cum his qui olim
fuerunt plurimum remoratus fueris : in nullo enim
tua fructi sunt bonitate : nunc opportune venisti.
Tempus autem mortuorum dicit tempus universalis
resurrectionis, in quo unicuique convenientia da-
buntur præmia. Per prophetas autem et sanctos ac-
tinentes Deum, intelligit tres ordines illorum cen-
tum octoginta quatuor millium qui Deo fructum
afferunt : nempe apostolorum qui digni habentur
prima sorte, et ut constituentur super duodecim
sedes. Similiter et prophetas potissimum dicit eos
qui immania sustinuerunt regum adversus se exas-
peratorum supplicia. Pusillos vero dicit minores
sanctos, magnos autem qui majori præcelluerunt
sanctitate. Verum quia duplex est timor, unus
quidem initialis et alter consummativus : initialis
est eorum qui nondum acceperunt ut impune au-
derent accedere : perfectus vero eorum qui jam a
Deo assumpti sunt, qui etiam semper verentur ne
quid sibi desit eorum quæ decet esse in his qui ve-
hementer amant. Non opinor rejiciendum esse quod
a sanctis separati sint ii qui timent : quasi pu-
silli sint qui vero timore tenentur, magni vero qui
possunt confidere sicut dictum est, ac confidentia
timorem comitari. Utrisque igitur convenit timor
ob retributionem quæ sit juxta dignam eorum quæ
in vita peracta sunt remunerationem : magnis
quidem, quod non satis fidant hoc ipsum sibi con-
tingere absque defectu : pusillis vero, quod certo
sperent se salvandos etiam dum servos Dei gravibus
afflixerunt malis, aliaque absurda patraverunt
opera, quibus conspurcarunt ac corruperunt terram.

750 CAPUT XXXIII.

De prioribus Ecclesiæ persecutionibus, et iis quæ
sub Antichristo fient.

XI, 19. Et apertum est templum Dei in cælo, et
apparuit arca testamenti Domini in templo suo. Et
facta sunt fulgura et voces ac tonitrua et grando
magna.

Post gratiarum actionem et gloriam datam ab
angelis et iis qui vitam duxerunt angelicam, aper-
tum fuisse cælum dicit, visamque fuisse arcam
testamenti, cælum vocans cognitionem plus quam
humanam, in quo etiam recondita sunt « quæ
oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor ho-
minis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligen-
tibus se⁶⁴. » In hoc cognitionis cælo arca quoque
testamenti visa est : quid autem voluit per hoc vi-
sio ipsa significare ? Quod, quemadmodum illo tem-
pore Mosi dictum est, ea quæ ipsi jubebantur si-
gnificativa esse, nec veritatis efficaciam habere :
« Vide, inquit, omnia facias juxta typum qui tibi
ostensus est in monte⁶⁵ : » ita nunc quoque hæc
enarrantur, convenienti modo attollendo cogni-
tionem eorum quæ videntur ad cœlestem sublimi-
tatem. Et quoniam dum arca testamenti Mosi de-

⁶⁴ I Cor. II, 9. ⁶⁵ Exod. xxv, 40.

monstrata est, apparuerunt præparativa fulgura ac tonitrua circa montem in quo Deo placuit ut hæc oracula darentur, quæ irrationalibus ac ferinis tradebantur: ita etiam hic ad ostensionem arcæ consequuntur ea quæ huic conveniunt visioni.

Et facta sunt fulgura. Hoc est tertium Væ quod peccatoribus præparatum est, quemadmodum aspectus honorum quæ servantur sanctis, qui interim discerni non possunt inter homines, sed per apertionem templi Dei in cælo pervenitur ad eorum cognitionem. Tunc enim qui probe vitam peregerunt, regenerationem nacti, bona consequentur quæ reposita sunt in regno Patris.

751 XII, 1, 2. *Et signum magnum apparuit in cælo: mulier stipata sole, et luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim. Et prægnans clamat parturiens: et cruciatur ut pariat.*

Mulierem hanc nonnulli dixerunt esse Domini Matrem. Cum enim paulo ante narraverit ea quæ Antichristum concernebant, postquam hunc dixit instare, quodque ejus sermones a Satana deprompti sint, quod Satanas studiose ac fraudulenter nitatur persuadere, ut qui Christo jam addicti sunt, per imposturam ad se transfugiant: qui etiam eos qui fuerunt ab initio incarnationis Dominicæ malignose aggrediens, ex horum similitudine deceptionem proposuit instituere: et maxime Hebræos, qui proprias de Christo prophetias magis ipsi attribuant quam Christo: hoc sane modo disposita fraude, proponit nunc Domini dispensationem propter nos factam, tanquam jam perfectam, ita ut nulla futura sit quæ illi se possit adjungere. Ideo matrem quidem veluti puram et a terrenis rebus separatam in cælo esse scribit, et non terra, tanquam angelis æqualem. Porro quod sole stipata sit, et lunam habeat scabellum pedum, Habbauc idoneus est ad persuadendum, cum ait: « Exaltatus est sol, et luna stetit in ordine suo ⁶⁶ »: solem dicens justitiæ Salvatorem Christum, eo quo evangelica prædicatione veluti exaltatus sit et sublimior effectus: luna vero, id est, Judæorum Synagoga amplius non suscepit augmentum: neque enim post Christi apparitionem deinceps per proselytos accepit augmentum, imo diminuitur potius dum Judæi ad Christianos accedunt. Sed et sole stipatam fuisse possumus accipere, quod beata Virgo sole spirituali sive Christo operta fuerit: et quod luna cultum designans legalem, veluti diminuta sit ac seipsa minor effecta, per spiritum evangelicum loco mota. Fortassis autem ad id quod significatur magis consequens fuisset dicere, non quod mulier fuisset circumdata sole, sed quod circumdedisset potius solem in utero inclusum. Sed ut ostendat quod etiam is qui utero gestabatur Dominus, et sua matre et quavis creatura eminentior erat, **752**

A τὸ δρος ἐν ᾧ ταῦτα χρηματισθῆναι εὐδόκητο, ἀπερ τοῖς ἀλόγοις καὶ θηριώδεσιν ἀπειργάζοντο· οὕτω καὶ ἐνταῦθα τῇ ὑποδείξει τῆς κιβωτοῦ, καὶ τὰ καθήκοντα ταύτῃ τῇ ὄπτασίᾳ ἐπηκολούθει.

Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαί. Αὕτη ἐστὶν ἡ τρίτη Οὐαί ἥτις τοῖς ἀμαρτωλοῖς ἡτοιμάσθη, ὡς περ ἡ ἐποψία τῶν ὑποκειμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγίοις τέως ἀδιαγνώστοις ἀνθρώποις, διὰ δὲ τῆς ἀνοιξέως τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰς γνῶσιν ἀφικομένοις. Τότε γὰρ οἱ καλῶς βιώσαντες τῆς πλινζώσεως ἡξιωμένοι, τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν τοῖς ὁσίοις ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς τεύξονται.

Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ· γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανοι ἀστέρων δώδεκα· καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα, ἐκραζεν ὠδίνουσα, καὶ βασανιζομένη τεκεῖν.

Τὴν γυναῖκα ταύτην τὴν τοῦ Κυρίου ἐφησάν τινες εἶναι Μητέρα. Τὰ γὰρ κατὰ τὸν Ἀντίχριστον πρὸ βραχέως διεξελθὼν, ἐπειδὴ τοῦ ἐπιστῆναι τοῦτον καὶ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ προχειρισθῆναι οἱ λόγοι εἴρηνται, σπουδῇ τοῦ Σατανᾶ πείθειν ἐξ ἀπάτης βουλομένου τοὺς ἤδη προσνεμηθέντας Χριστῷ ἐξ ὑποστροφῆς πρὸς αὐτὸν αὐτομολῆσαι, ὅς καὶ τοῖς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου κακούργως ἐπιδαλῶν ἐξ ὁμοιώσεως τούτων τὴν ἀπάτην προέθετο ἐνστήσασθαι, καὶ μάλιστα Ἑβραίοις τὰς περὶ Χριστοῦ προφητείας ἐκείνῃ μᾶλλον προσοικειούσιν ἢ τῷ Χριστῷ, ταύτῃ τοι τὴν ἀπάτην διορθουμένην, τὴν τοῦ Κυρίου δι' ἡμᾶς προβάλλεται οἰκονομίαν, ὡς ἤδη τελεσθεῖσαν, καὶ μὴ ἂν ἄλλης αὐτῇ ἐναμίλλου ἐσεσθαι δυναμένης. Διὸ περὶ μὲν τῆς μητρὸς, ἅτε καθαρᾶς καὶ τῶν γηίνων ἀπηλλαγμένης, ἐν οὐρανῷ ταύτην γράφει, καὶ οὐκ ἐν γῆ, ὡς ἰσάγγελον. Τὸ δὲ περιβεβληθῆσθαι αὐτὴν τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην ἔχειν ὑποπόδιον, ὁ Ἀββακούμ ἱκανὸς παραστῆσαι δι' ὧν φησιν· « Ἐπήρθη ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη ἐστή ἐν τῇ τάξει αὐτῆς, ἢ ἥλιον λέγων τῆς δικαιοσύνης τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ἅτε αὐτοῦ τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι ὑψωθέντος καὶ μετεωρισθέντος, τῆς δὲ σελήνης, τουτέστι τῆς τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῆς, οὐκ ἔτι προσθήκην δεξαμένης. Οὐ γὰρ ἔτι μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνειαν προσθήκην ἔλαθε διὰ προσηλύτων· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὠλίγεται, Χριστιανοῖς προσχωρούντων Ἰουδαίων. Ἀλλὰ καὶ τὸ περιβεβληθῆσθαι τὸν ἥλιον, τὸ ἐσκεπᾶσθαι τὴν ἁγίαν Παρθένον τῷ ἡλίῳ τῷ νοητῷ, ἥτοι τῷ Χριστῷ, δυνάμεθα ὑπολαβεῖν, καὶ τὴν σελήνην, τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, ἅτε ὑποβιβασθεῖσαν καὶ παρὰ πολὺ μείονα ἑαυτῆς γενομένην τῷ εὐαγγελικῷ κινηθεῖσαν πνεύματι. Ἴσως δὲ πρὸς τὸ δηλούμενον ἀκολουθότερον ἦν εἰπεῖν, τῷ ἡλίῳ μὴ περιβεβληθῆσθαι τὴν γυναῖκα, περιβεβληκῆναι δὲ τὸν ἐν γαστρὶ ἐχόμενον ἥλιον. Ἄλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι καὶ κυοφορούμενος ὁ Κύριος, καὶ τῆς οἰκίας Μητρὸς καὶ πάσης τῆς κτίσεως ὑπερείχε,

⁶⁶ Habac. iii, 11.

σκέπη αὐτὸν ἔφη περιβεβληκέναι τὴν μητέρα. Ἐτε-
ροι δὲ πάλιν ταύτην τὴν γυναῖκα τὴν Ἐκκλησίαν
ἔφασαν εἶναι, ἥτις τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον Χρι-
στὸν περιδέβληται, καὶ τὴν σελήνην τὴν Συναγωγὴν
ὑποκάτω τῶν ποδῶν, ὡς ἡδὴ παλαιωθεῖσαν, ἔθηκε.
Καὶ τὰ ἑξῆς πάντα ἀρμοδίως, ὡς Ἀνδρέας καὶ Μεθ-
όδιος.

Καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανοι. Ὁ ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς τῆς γυναικὸς ἐξ ἀστέρων δώδεκα συν-
ιστάμενος στέφανος, οἱ ἅγιοι εἰσιν ἀπόστολοι. Τὸ δὲ
τὴν ἐν γαστρὶ ἔχουσαν κράζειν βασανιζομένην τῷ
τόκῳ, τὸν τοῦ Ἀμώς φασιν Ἡσαϊαν ἀπολύσασθαι δι'
ῶν φάσκει. « Πρὶν τὴν ὠδίνουσαν τεκεῖν, καὶ πρὶν
ἔλθειν τὸν πόνον τῶν ὠδίνων, ἐξέφυγε καὶ ἔτεκεν
ἄρβρον. » ἀμφότερα δὲ συνέβη τῇ Παρθένῳ. Καὶ γὰρ
ἔκραζε καὶ ἐν ἀθυμίᾳ ἦν, τὸ μνηστῆρα ὑπονοῦσα
μοιχείας αὐτὴν ἐγκλήματι ὑπόδικον καταστήσειν, ὃ
καὶ τὸ Εὐαγγέλιόν φησι διὰ τοῦ λάθρα ἀπολύσαι αὐ-
τὴν βουλεύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἀγγέλω θείῳ τῆς ὑπονοίας
τρυτῆς ἀπηλλάγη ἐκ Πνεύματος ἁγίου τὴν κυροφρίαν
εἶναι ἐμπεδοῦντος, τότε καὶ αὐτὴ ἐξέφυγε πᾶσαν τὴν
ὠδίνουσαν αὐτὴν πραγματείαν.

Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ
ἰδοὺ δράκων πύρρον μέγας, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ
καὶ κέρατα δέκα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ
ἑπτὰ διαδήματα, καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρί-
τον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλεν αὐ-
τοὺς εἰς τὴν γῆν.

Δράκοντα τὸν Σατανᾶν καλεῖ, διὰ τὸ σκολιόν·
πύρρον δὲ, διὰ τὸ αἰμοδόρον καὶ ὀργίλον. Οὐρὰν δὲ
ἐνταῦθα τὸν ἀέρα φάσκει, ὡς ἐξ αὐτοῦ μὴ πεπτω-
κότος τοῦ διαβόλου. Πῶς γὰρ ἐκπέπτωκε τούτου, ὃ
τὴν ἐξουσίαν, κατὰ Παῦλον, ἔχων ἐν αὐτῷ, « Κατὰ
τὸν ἄρχοντα, » λέγοντα, « τοῦ σκότους τοῦ ἀέρος
τούτου; » Κεφαλὰς δὲ αὐτοῦ, τὰς πονηροτέρας αὐτοῦ
δυνάμεις καὶ ταῖς πνευματικαῖς ἐνεργεῖαις ἀντι-
θέτους, ἢ τὰς ἑπτὰ κακίας αἷς ὃ Σολομὼν ἐν καρδίᾳ
εἶναι φησι τοῦ ἐχθροῦ.

Καὶ κέρατα δέκα. Τὸ κέρας δυνάμειος καὶ
δόξης σημαντικόν ἐστιν. Δέκα δὲ τὰ κέρατα, ἢ τὰ
ἀντιδιαστελλόμενα ταῖς δέκα ἐντολαῖς τοῦ νόμου
πλημμελήματα καὶ τὰ τελειωτικὰ τῆς σατανικῆς
ἀποστασίας ἐγχειρήματα, ἢ τὰς διαιρέσεις τῆς βασι-
λείας κόσμον φερούσας αὐτῷ, ὡς ταῖς διχοστασίαις
χαίροντι. Ἐπτὰ δὲ διαδήματα τὰ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
αὐτοῦ, ἰσάριθμα ταῖς κεφαλαῖς, διότι οἱ ἐν ταῖς δαι-
μονικαῖς ἐνεργεῖαις νικῶντες, ἐκεῖθεν τοὺς στεφά-
νους κομίζονται, ὅθεν πόνους καὶ ἰδρωσι τὴν νίκην
ἤσαντο.

Καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ, σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέ-
ρων. Τρίτον μέρος τῶν ἀστέρων ἐκλήθησαν οἱ περὶ
ἓνα τοῦ (34) ἀριθμοῦ τῆς Τριάδος διεσταλμένοι, ὡς
Ἄρειος καὶ Μακεδόνης. Ἡ ἔρημος δὲ, εἰς ἣν ἐλθοῦσα
τρέφεται ἡ Ἐκκλησία, ἢ κακῶν ἐρήμη, καὶ στεῖρα
φθορᾶς. Τὸ δὲ τὴν οὐρὰν ἔλκειν τὸ τρίτον τῶν ἀστέ-

A protezione ait ipsum circumdedisse matrem. Rur-
sum vero alii hanc mulierem dixerunt esse Eccle-
siam, quæ sole justitiæ Christo stipata est : et
lunam, id est Synagogam sub pedibus ejus, tan-
quam jam vetustiore effectam, posuit : et quæ
sequuntur omnia congruo modo adaptarunt, ut
Andreas et Methodius.

Et in capite ejus corona. Corona in capite mulieris
ex duodecim stellis constituta, sancti sunt apostoli.
Porro quod prægnans clamet cum cruciatu ad partum,
aiunt Isaiam filium Amos dissolvisse, cum ait prius-
quam parturiret peperisse⁸⁷, et priusquam accederet
labor pariendi effugisse et peperisse masculum. Nam
utrumque contigit Virgini. Etenim clamavit et in
angustia erat, verita ne sponsus ipsam crimini
adulterii obnoxiam duceret : quod etiam ait Evan-
gelium, cum occulte vellet dimittere eam. Quoniam
autem successit hujus suspicionis liberatio, con-
firmante angelo fetum esse ex Spiritu sancto, tunc
et ipsa effugit omnem quæ se cruciabat molestiam.

XII, 3, 4. Et visum est aliud signum in caelo : et
ecce draco rufus magnus habens capita septem et
cornua decem, et super cornua ipsius septem diade-
mata, et cauda ipsius trahit tertiam partem stel-
larum cæli, et misit eas in terram.

Draconem vocat Satanam, eo quod tortuosus
sit : rufum autem, quia cruentus et iracundus.
Caudam vero dicit hoc loco aerem, quod ab illo
non ceciderit diabolus : nam quo modo ab eo ce-
cidit, qui juxta Paulum habet in ipso potestatem,
dum ait : « Juxta principem potestatis aeris hu-
jus⁸⁸. » Capita autem ipsius dicit sceleratiores
ejus potestates, et spiritualibus operibus adver-
santes : aut septem nequitias quas Solomon dicit
esse in corde inimici.

Et cornua decem. Cornu potentiae ac gloriae si-
gnificativum est. Decem vero cornua, aut peccata
quæ decem præceptis legis opponuntur, et perfec-
tos conatus satanicæ apostasiæ : aut regni divi-
siones quæ mundum ad ipsum ferunt, ut qui gau-
det semper dissidiis. Porro septem diademata, 753
quæ super capita ipsius imposita sunt, æquantur
capitibus numero : qui enim in demoniacis operi-
bus vincunt, inde coronas gestant, unde laboribus
ac sudoribus victoriam retulerunt.

Et cauda ipsius trahit tertiam partem stellarum.
Tertia pars stellarum dicti sunt hi qui unum Tri-
nitatis numerum non admittunt, veluti sunt Arius
et Macedonius. Desertum vero ad quod veniens
nutritur Ecclesia est, quod deserta sit a malis, et
sterilis a corruptione. Cæterum quod cauda trahat

⁸⁷ Isa. LXVI, 7. ⁸⁸ Ephes. II, 3.

tertiam partem stellarum, hoc etiam modo considerari potest, ut duo quædam per hæc significari existimemus: aut primum ipsius de cælo casum, cum angelis qui una cum ipso se a Deo separarunt per extremum invidiæ motum: nam hæc est cauda: Primum enim elatio quæ ipsum traxit, ad invidiam obarmavit, et hos in terram detraxit: aut inimici motionem seu casum de cælo post contractionem sui capitis, quam a discipulis Domini sustinuit, qui ab ipso potestatem acceperunt calcandi supra serpentes et scorpiones et super omnem virtutem malam. Sive postremum motum dicit, quo dejecit eos qui firmi non erant a cœlesti intelligentia, qui tropice dicti sunt stellæ propter splendorem in baptismo susceptum.

Et misit eas in terram. Una enim secum dejecit maximam angelorum partem, persuadens ut pariter a Deo discederent, ac terrenos fecit eos qui fuerant cœlestes, et tenebras illos qui splendidi fuerant in modum stellarum.

XII, 4, 5. *Et draco stetit ante mulierem quæ paritura erat, ut cum peperisset, filium ejus devoraret. Et peperit filium masculinum qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea. Et raptus est filius ipsius ad Deum et ad thronum ejus: et mulier fugit in desertum, ubi habet locum ibi paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.*

Quod steterit draco insidias moliens adversus partem, hoc significat quod multam adhibeat diligentiam ubi aliquid productum est, quo molestiam afferat: et quænam hæc sint, jam dictum est.

Et raptus est filius ipsius ad Deum. Pestifer draco insidiatus est, et Herodem exstimulavit ut infantes in Bethlehém occideret, quasi inter illos etiam Christum interempturus esset: puer autem 754 insidias effugit Dei Patris providentia, qui Joseph proaculo admonuit ut eo ipsiusque matre assumptis fugeret in Ægyptum. Salutem itaque in raptum commutavit, dicens: *Raptus est ad Deum et ad thronum ejus;* hoc est, ex divina providentia et dominatione puero ad salutem disposita: nam hoc significare vult thronus.

Et mulier fugit in desertum. Mulieris fuga ad desertum significat electorum fugam, qua in Antichristi adventu facto per operationem Satanæ, fugient præcipui, omnium qui in Ecclesia fuerint, a civilibus turbationibus mundanisque voluptatibus fugientes annos tres et dimidium: tantum enim temporale explent spatium mille ducenti sexaginta dies.

CAPUT XXXIV.

De commisso prælio inter sanctos angelos et pravos potestates, et de casu draconis.

XII. 7-9. *Et factum est prælium in cælo: Michael et angeli ejus præliati sunt cum dracone, et draco pugnavit et angeli ejus, et non valuerunt, neque*

ρων, καὶ οὕτω θεωρητέον. Δύο τινὰ νομίζομεν δηλοῦσθαι διὰ τούτων· ἢ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ πτώσιν μετὰ τῶν συναποστατῶν ἀγγέλων διὰ τοῦ ἐσχάτου κινήματος τοῦ φθόνου (τοῦτο γὰρ ἡ οὐρά· πρῶτον γὰρ ἡ ἐπαρσις ἢ σύρασα ἐκείνων πρὸς φθόνον ἐφώπλισε, καὶ τούτους εἰς τὴν γῆν κατέβραξεν)· ἢ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τὴν θλάσιν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς, ἣν ὑπὸ τῶν τοῦ Κυρίου ὑπέστη μαθητῶν λαβόντων ὑπ' αὐτοῦ ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τὴν κακῆν, τὴν μετὰ τοῦ οὐρανοῦ κίνησιν. Ἦγουν τὴν ἐσχάτην τοὺς ἀστηρίκτους κατενεγκοῦσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φρονήματος ἀστέρας τροπικῶς ὀνομασθέντας διὰ τὴν ἐκ τοῦ βαπτίσματος λαμπρότητα.

Καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. Συγκατέβαλε γὰρ ἑαυτῇ πλείστων ἀγγέλων μοῖραν συναποστατήσας· πείσασα ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πεποίηκε χθονίους τοὺς οὐρανίους, καὶ σκότος τοὺς λαμπροὺς ὡς ἀστέρας.

Καὶ ὁ δράκων ἔστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκη, τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγη. Καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Καὶ ἠρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ· καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ ἐκτρέψωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα.

Τὸ δὲ ἔστηκεναι τὸν δράκοντα ἐπιβούλως κατὰ τοῦ τόκου ἐνσκευαζόμενον, τοῦτο δηλοῖ ὅτι πολλὴν ἐπιμέλειαν πεποιήται τῷ τεχθέντι ἐξαρτίσαι τὰ δυσχερῆ· καὶ τίνα ταῦτα, εἴρηται.

Καὶ ἠρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ μὲν ἰοβόλος δράκων ἐνήδρευσε καὶ παρέθηξεν Ἡρώδην ἀνελεῖν τὰ ἐν Βηθλεὲμ βρέφη, ὡς ἐν ἐκείνοις καὶ Χριστὸν ἀναιρήσων· τὸ δὲ παιδίον Θεοῦ προνοῶν τοῦ Πατρὸς χρηματίσαντος τῷ Ἰωσήφ, παραλαβόντα αὐτὸ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ φεύγειν εἰς Αἴγυπτον, διέφυγε τὴν ἐπιβουλήν. Τὴν σωτηρίαν τῶν εἰς ἀρπαγὴν ἔταξε, πρὸς τὸν Θεόν, λέγων, καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ, οἶονεὶ ἐκ τῆς θείας προνοίας καὶ δεσποτείας διακειμένης τῆς σωτηρίας τῶν παιδῶν· τοῦτο γὰρ ὁ θρόνος βούλεται δηλοῦν.

Καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον. Ἡ τῆς γυναικὸς φυγὴ εἰς τὴν ἔρημον τὴν τῶν ἐκλεκτῶν φυγὴν σημαίνει, ἣν ἐπὶ παρουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἐνεργουμένης φεύγονται οἱ κορυφαῖοι τῆς Ἐκκλησίας, ἐκ τῶν πολιτικῶν θορύβων καὶ κοσμικῶν φεύγοντες ἡδονῶν ἐπὶ ἔτη τρία ἡμισυ. Τοῦτο γὰρ αἱ χιλίαι διακοσίαι ἐξήκοντα ἡμέραι χρονικὸν συντελοῦσι διάστημα.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Περὶ τοῦ γενομένου πολέμου μεταξὺ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, καὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ δράκοντος.

Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν μετὰ τοῦ δράκοντος· καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε καὶ οἱ ἄγγελοι

αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὐδὲ τόπος εὐρέθη αὐ-
τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ
μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος διάβολος,
καὶ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην,
ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ'
αὐτοῦ ἐβλήθησαν.

Ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ πόλεμος διὰ τὴν πρώτην ἀλα-
ζονείαν καὶ τὸν κατὰ τοῦ Ἀδάμ φθόνον συνέστη.
Τοῦ ἀρχιστρατήγου τοίνυν Μιχαὴλ μὴ φέροντος τὴν
τοῦ διαβόλου ἀλαζονείαν, καὶ πολεμικῶν κράτει τῆς
οἰκείας ἐνδιατριβῆς ἀπορρίψαντος ἐκείνον πάλαι,
αὐτίς ἐν τῇ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίᾳ, μετὰ τῶν
Ἰουδαίων καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ τῶν διακονουμένων
αὐτῷ τοῖς κατὰ τῶν πιστῶν καὶ ἁγίων πειρασμοῖς,
ὡς ἠτιμωμένος δοῦλος τοῦ αὐτοῦ ἀπορρίψαντος αὐ-
τὸν, ἐκπεσεῖται τελειώτερον ὁ διάβολος. Τινὲς δὲ ταύ-
την τὴν ἐκπτώσιν τοῦ διαβόλου μετὰ τὸ βάπτισμα
καὶ τὸν πειρασμὸν τοῦ Χριστοῦ γεγονέναι λέγουσι,
καὶ μετὰ τὸ εἰρηκέναι αὐτῷ τὸν Χριστόν· « Ὑπαγε,
Σατανᾶ. » Καὶ σφόδρα τοῦτο τοῖς περὶ τῆς Θεοτόκου
εἰρημένοις ἀρμόζειν δοκεῖ. Διώνυμος δὲ καλεῖται·
Σατανᾶς μὲν, ὡς ἀντικείμενος τῷ Δεσπότῃ· διάβο-
λος δὲ, ὡς διαβάλλων Θεὸν ἀνθρώποις ὡς τῷ Ἀδάμ.

Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ,
λέγουσαν· Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύνα-
μις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία
τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἐβλήθη ὁ κατηγορὸς τῶν
ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ
Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. Καὶ αὐτοὶ ἐνίκη-
σαν αὐτόν, διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἀγρίου, καὶ διὰ τὸν
λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν
τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. Διὰ τοῦτο εὐ-
φραίνεσθε, οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες.
Οὐαὶ τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ, ὅτι κατέβη ὁ διάβο-
λος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλί-
γον καιρὸν ἔχει.

Τῆς οὐρανίας ἀξιῶθεις ἀνόδου ἀφ' οὗ καὶ τὸν πό-
λεμον ἐθεάσατο, καὶ τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην,
ἀκοῦσαι φησι καὶ φωνὴν λέγουσαν, ὡς πολλάκις
παρεθέμην, ἀντὶ τοῦ, δηλοῦσαν, παραλαμβανομένην·
τί δὲ δηλοῦσαν; Τὴν εὐφροσύνην ἣν ἔσχον ἐπὶ τῇ
νίκῃ τοῦ Σατανᾶ. Τίς δὲ ἡ ψόδη; Ἄρτι ἐγένετο ἡ σω-
τηρία, καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις ἡ τοῦ Θεοῦ δι-
έλαμψεν ἀκριβεστάτη. Τὸ δὲ ἄρτι οὐ τὸ νεαρὸν ση-
μαῖνον ἐνταῦθα παρείληπται, ἀλλὰ τὸ ἐντελὲς καὶ
ἀπαραλόγιστον, καὶ τῇ ἀρχῇ κατάλληλον.

Τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἀδελφοὺς ἄγγελοι τοὺς ἀν-
θρώπους καλοῦσιν, μιμήσει τοῦ ἑαυτῶν Δεσπότου.
Αὐτὸς γὰρ διὰ τοῦ προφήτου φησὶν· « Ἀπαγγελῶ
τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου. »

Ἡμέρας δὲ καὶ νυκτός. Τὴν κατηγορίαν τὴν κατὰ
τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν φησι συγκροτεῖν τὸν κατηγορὸν,
τὸ ἐνδεδεχὲς καὶ ἀδιάλειπτον παριστῶν τῆς τοῦ πο-
νηροῦ καθ' ἡμῶν ἐπηρείας.

Καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτόν, διὰ τὸ αἷμα τοῦ
Ἀγρίου. Ἐνίκησαν οἱ μάρτυρες τὸν δοκοῦντα

*A locus eorum amplius inventus est in cœlo. Et ejectus
est draco magnus serpens antiquus, qui vocatur dia-
bolus, et Satanas, qui seducit totum orbem, ejectus
est in terram, et angeli ipsius cum eo ejecti sunt.*

Prælium in cœlo contigit propter primam super-
biam et invidiam adversus Adam. Cum itaque Mi-
chael dux exercitus non tulerit diaboli superbiam,
et bellica virtute illum a sua in cœlo conversatione
jam olim abjecerit, rursus in adventu Antichristi
una cum Judæis et angelis sibi ministrantibus per-
tentationes adversus fideles et sanctos, perfectius
excidet diabolus, nempe ignominiosus redditus ab
illius servis qui ipsum dejecerat. Quidam autem
hunc **755** diaboli casum factum fuisse dicunt
post baptismum et tentationem Christi, et postquam
dixit ei Christus, « Abi, Satana⁹⁹ » idque vehemen-
ter consentaneum videtur esse his quæ de Dei
Matre dicta sunt. Duobus vero nominibus appella-
tur : Satanas quidem, utpote Domino adversarius :
diabolus vero, tanquam Deum calumnians apud
homines, veluti apud Adam.

XII, 10-12. *Et audivi vocem magnam in cœlo,
dicentem : Nunc facta est salus et virtus et regnum
Dei nostri, ac potestas Christi ejus, quia projectus
est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat eos
coram Deo nostro die ac nocte. Et ipsi vicerunt eum
propter sanguinem agni, et propter verbum martyrii
ipsorum : non dilexerunt animam suam usque ad
mortem : propterea lætamini, cœli, et qui habitatis
in eis. Væ terræ et mari, quia descendit ad vos dia-
bolus habens iram magnam, sciens quod modicum
tempus habeat.*

Cum nactus esset ascensum in cœlum, unde et
prælium conspexerat, et victoriam adversus diabo-
lum, audisse se ait vocem quæ diceret, hoc est ad
significandum assumeretur, quemadmodum fre-
quenter adduximus. Quid autem significavit? Læ-
titiâ quam habebant ob victoriam de Satana.
Quis est autem cantus? Nunc facta est salus, et
virtus et regnum Dei manifestissime resplenduit.
Quod autem ait, nunc, non ut novum aliquid si-
gnificet hic assumptum est, sed perfectionem et
infallibilitatem, et tale quod principio responderet.

Fratrum nostrorum. Angeli vocant homines fra-
tres, ad imitationem Domini sui qui ait per Pro-
phetam : « Narrabo nomen tuum fratribus meis¹⁰⁰. »

Dei ac nocte. Accusationem adversus fratres no-
stros, inquit, continue meditatur accusator, osien-
dens continuum et assiduum illius maligni adver-
sus nos insultum.

*Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem
Agni.* Vicerunt martyres eum qui videbatur

⁹⁹ Matth. iv, 10. ¹⁰⁰ Psal. xxi, 25.

esse invincibilis, adeo ut etiam adversus Deum auderet obsistere, idque sanguine agni utentes auxiliatore. Quemadmodum enim ille non pro se, sed pro nobis suum fudit sanguinem, ita et Christi martyres zelo **756** mortis Domini sui, propria anima et vita chariorem habuerunt Dominicæ passionis imitationem.

Væ terræ et mari. Non denuntiatur væ creaturæ sensu carenti, sed his qui terrenis sunt affecti, et qui cinis sunt: nam adversus hos bellum gerens communis inimicus, suavem sibi parat requiem. In eos namque qui vigilantes ac sobrii sunt et in divinis rebus intenti, non solum ad nocuum non descendit, sed potius ad utilitatem, ut qui sub disciplina exercentur, et per tentationes reddantur longe probatiores. Majorem autem iram illum habere dicit, cum existimet in proximo suum casum imminere.

CAPUT XXXV.

Quod draco non cesset persequi Ecclesiam.

XII, 12-17. *Et cum videret draco quod projectus esset in terra, persecutus est mulierem quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ ut volaret in desertum ad locum suum, ut ibi alatur per tempus et tempora et dimidium temporis a facie serpentis. Et jecit serpens ex ore suo aquam post mulierem tanquam flumen, ut ipsam rapi faceret a flumine, fuitque terra mulieri auxilio, et aperuit terra os suum, et absorbit flumen quod jecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco in mulierem, et abiit ut committeret prælium adversus reliquos de semine ejus, qui custodiunt præcepta Dei, et habent testimonium Jesu.*

λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς τῶν τηρούντων τὰς Ἰησοῦ.

Qui mulierem intellexerunt Dei Matrem, hæc aiunt esse repetitionem eorum quæ jam dicta sunt. Neque enim hoc dicit, quod postquam vidit draco quod projectus esset in terram, continuo persecutus est mulierem: sed quoniam **757** seipsum vidit draco inter eos qui mali erant, quodque ab angelica exciderat dignitate, crudelis admodum factus est adversus homines. Qui vero hanc mulierem ad Ecclesiam referunt, ita de ipsa loquuntur: quod ubi vidit diabolus, qui post baptismum ad expugnandum Christum accesserat, se victum esse: similiter etiam quod armatus adversus ipsius discipulos confusus esset, dum illi per mortem vitam sub Christo nacti essent, seipsum vero in terram relegatum esse ut terram ederet, eos nempe qui terrenum haberent sensum, nihilque assequerentur coelestis reviviscentiæ ac splendoris: cœpit rursus, inquit, persequi Ecclesiam, ex cujus partu ortus est masculus Domini populus, nihil muliebri aut molle præ se ferens eorum quæ per hujus vitæ voluptates nata sunt animum dissolvere, mollemque ac torpidum reddere.

ἀήττητον εἶναι, ὡς καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ τολμῆσαι, συνεργῶ χρησάμενοι τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου. Ὡς περ γὰρ ἐκεῖνος οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ ἴδιον αἷμα ἐξέχεεν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν, οὕτω καὶ οἱ Χριστοῦ μάρτυρες ζήλων τῆς σφαγῆς τοῦ ἑαυτῶν Δεσπότου καὶ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς προέκριναν τὴν μίμησιν τοῦ Δεσποτικοῦ πάθους.

Οὐαὶ τῇ γῆ καὶ τῇ θαλάσῃ. Οὐ τῇ ἀναισθητικῶς κτεῖσει τὸ οὐαὶ, ἀλλὰ τοῖς γῆνα φρονούσι καὶ σποδὸς οὔσι. Κατὰ τούτων γὰρ ὁ κοινὸς ἐχθρὸς στρατευόμενος, τὸ ἑαυτοῦ καταθύμιον ἀνύσει. Τοῖς νήφουσι γὰρ καὶ πρὸς Θεὸν ἀνατεινομένοις οὐ μόνον πρὸς βλάβην οὐ καταθήσεται, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὠφέλειαν, ὡς διαγυμναζόμενοις ὑπὸ παιδοτρέβῃ, καὶ τοῖς πειρασμοῖς δοκιμωτέροις ἀποτελουμένοις. Πλείονα δὲ τὸν θυμὸν ἐξεῖν φησὶ, τὸ ὑπόγειον τῆς αὐτοῦ πτώσεως λογιζόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ΄.

Ὡπως ὁ δράκων διώκων τὴν Ἐκκλησίαν οὐ παύεται.

Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα ἣτις ἔτεκε τὸν ἄρρῆνα. Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπως τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν, καὶ καιροῦς, καὶ ἡμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφους. Καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ, καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν

Οἱ τὴν γυναῖκα εἰς τὴν τοῦ Κυρίου Μητέρα ἐξείληφότες ἐπανάληψίν φασιν ταῦτα τῶν ἤδη εἰρημένον. Οὐ γὰρ τοῦτο λέγει ὅτι μεθ' ὃ εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, εὐθύς ἐδίωκε τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν ἑαυτὸν ὁ δράκων ἐν οἷς ὑπῆρχε κακοίς, καὶ ὅτι ἐκπέπτωκε τῆς ἀγγελικῆς ἀξίας, πικρὸς γέγονε λίαν κατὰ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ταύτην δηλαδὴ τὴν γυναῖκα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μεταλαμβάνοντες, οὕτω πως περὶ αὐτῆς φασιν, ὅτι ὅτε εἶδεν ὁ διάβολος τῷ Χριστῷ μετὰ τὸ βάπτισμα προσπαλαίσας ὅτι ἠττήθη, ὡσαύτως καὶ ὅτι πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ὀπλισάμενος ἠσχύνθη, διὰ θανάτου τοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ ζῶντων εὐρομένους, ἑαυτὸν δὲ, ὡς φησιν, εἰς γῆν καταδικασθέντα εἰς τὴν γῆν ἐσθίειν, τοὺς δηλαδὴ γεώδεις τὸ φρόνημα καὶ μηδὲν τῆς οὐρανοῦ κεκτημένους παλινοζωίας τε καὶ λαμπρότητος, ἤρξατο πάλιν, φησὶ, τὴν Ἐκκλησίαν διώκειν, ἐξ ἧς ὁ ἄρρῆν τοῦ Κυρίου λαὸς, ὁ μηδὲν θηλυπρεπὲς φέρων τῶν ταῖς ἡδοναῖς πεφυκότων τοῦδε τοῦ βίου ἐκλύειν καὶ μαλακίζειν ἐτέχθη.

Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ Ἀ
ἀετοῦ τοῦ μεγάλου. Οὐ γέγονεν ἡ γυνή, φησὶν, ὑπὸ
χεῖρα τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ ταῖς δοθείσαις δυοὶ πτέρυξιν
ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον. Πτέρυγας δύο λέγει χρη-
ματισμοὺς παρὰ τῶν ἀγγέλων, ἓνα μὲν τὸν τοῦ
Μάγους μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην διαστειλάμε-
νον· ἕτερον δὲ τὸν, « Φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, φάσκοντα,
καὶ ἴσθι ἐκεῖ » ἥτις ἦν ἔρημος θεοσεβείας. Ὁ καὶ
παράδοξον, ἐν ἀσεβείᾳ τὸ θεῖον ἐκτραφῆναι. Καιρὸν
δὲ καὶ καιροὺς καὶ ἡμῖς καιροῦ, τὴν διατριβὴν τὴν
εἰς ἔρημον σχεῖν, ὅ εἰς τρία ἔτη καὶ ἡμῖς συγκε-
φαλαιοῦται τοῦ τῆς ζωῆς Ἡρώδου χρόνου.

Καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.
Τῆς ἐπιβουλῆς ἀποτυχῶν τῆς κατὰ τῆς Παρθένου ὁ
ὄφις, ἄλλην ἡμῖν ἐνεκαίνισε κατὰ τῆς Παρθένου καὶ
τοῦ ταύτης Υἱοῦ δραματούργιαν κατὰ τὸν σταυρὸν
λέγων, δι' ὧν καὶ τῇ Μητρὶ τὴν διὰ τὸ πάθος ἀπι-
στίαν ἐνεσκεύαζε, καὶ τῷ Υἱῷ τὴν διὰ θανάτου
ἀπώλειαν. Ποταμὸν δὲ ἐκ τοῦ στόματός φησι τὸν
ὄφιν ἐκβαλεῖν τοὺς πειρασμοὺς, ὡς σύνηθες τούτους
εἰς ὕδωρ καὶ ποταμοὺς ἀλληγορεῖν τῇ Γραφῇ (35).
Ποταμὸν οὖν, ἐν τῷ πάθει τοῦ Κυρίου πειρασμὸν τῇ
Μητρὶ ἐγγινόμενον λέγει. Ὁν καὶ Συμεὼν ὁ πρε-
σβύτερος φησὶ τῇ Παρθένῳ· « Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν
ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία. » Καὶ τὸ αἷτιον, εἰς
παράτασιν τοῦ ἀληθῶς αὐτὴν ὠδινῆσαι καὶ τεκεῖν,
ἀλλ' οὐ φαντασίᾳ.

Καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί. Τὸ μὲν κατα-
πιεῖν τὴν γῆν τὸν ποταμὸν δηλοῖ τὸ διὰ θανάτου
τὸν Κύριον δέξασθαι ἐν τῷ μνήματι. Τίνα δὲ τρόπον
ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί; Τῷ καταπιεῖν τὴν γῆν
τὸν ποταμὸν ὃν ὁ δράκων ἔβαλεν ἐκ τοῦ στόματος
αὐτοῦ. Ὁ πόλεμος δὲ πρὸς τοὺς χρηματίσαντας υἱοὺς
καὶ ἀδελφοὺς τοῦ Χριστοῦ, καθ' ὃ εἴρηται τὸ,
« Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου. »
Τούτοις δὲ ἐξ ὀργῆς πολεμεῖν ἔκρινε τοῖς πιστοῖς
τοῦ Κυρίου, οἳ τῇ πρὸς αὐτὸν εἰλικρινεῖ πίστει καὶ
διαθέσει καὶ εἰς συγγένειάν αὐτοῦ ἀνελήφθησαν,
καθὼς ἔστιν αὐτοῦ ἀκοῦσαι· « Μητέρα μου καὶ
ἀδελφοί μου εἰσὶν οἱ ποιῶντες τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς
μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. »

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ τοῦ θηρίου τοῦ ἔχοντος κέρατα δέκα καὶ
κεφαλὰς ἑπτὰ· ὧν μίαν ὡς ἐσφαγμένην ἔφη.

Καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης,
καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον,
ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ
τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς
κεφαλὰς αὐτῶν ὀνόματα βλασφημίας. Καὶ τὸ
θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον παρδάλει. Καὶ οἱ πόδες
αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα
λέοντος· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν
αὐτοῦ, καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, καὶ ἐξουσίαν με-
γάλην.

Et datæ sunt mulieri duæ ulæ aquilæ magnæ. Non
devenit, inquit, mulier in manus Satanæ, sed datis
sibi duabus alis fugit in desertum. Duas alas dicit
oracula ab angelis data : unum quidem quo Magis
præceptum est ne redirent ad Herodem, alterum vero
quo dictum est : « Fuge in Ægyptum et esto ibi ⁷¹, »
quæ deserta erat a divino cultu : quod etiam ad-
mirandum erat, nempe divinum infantem inter
impios enutrirī. Tempus autem et tempora ac
dimidium temporis continere dicunt conversatio-
nem ac moram qua fuit in deserto, id est Ægypto,
quæ tres annos et dimidium comprehendit tempo-
ris vitæ Herodis.

Et jecit serpens ex ore suo aquam. Insidiarum
conatu adversus Virginem frustratus serpens, alias
nobis innovavit technas adversus Virginem ejusque
filium instante passione, quibus et in Matrem
adornabat infidelitatem propter passionem, et in
Filiū perditionem per mortem. Flumen vero quem
ex ore jecit serpens, dicit afflictiones, quemadmo-
dum mos est Scripturæ sacræ per aquas et flumina
allegorice has intelligere. Flumen igitur dicit ten-
tationem et afflictionem quæ in passione Domini
contigit Matri, quam et Simeon senex prædixit
Virgini : « Et tuam, inquit, animam pertransibit
gladius ⁷², » cujus causa fuit ad majorem assertio-
nem quod ipsa vere eum parturisset ac peperisset.
et non phantastice.

Fuitque terra mulieri auxilio. Quod terra flumen
absorbuerit, **758** significat Dominum post mor-
tem susceptum fuisse in monumento. Quoniam au-
tem modo fuit terra mulieri auxilio? Absorbendo
flumen quod jecerat draco ex ore suo. Bellum vero
fit adversus illos qui filii appellantur et fratres
Christi, juxta id quod dictum est : « Narrabo no-
men tuum fratribus meis ⁷³. » Adversus hos fideles
Domini servos ex ira decrevit prælium committere,
qui per sinceram erga ipsum fidem et affectio-
nem, ad ipsius etiam cognationem assumpti sunt,
quemadmodum ipsum audire licet dicentem : « Ma-
ter mea et fratres mei sunt hi qui faciunt volun-
tatem Patris mei qui est in cœlis ⁷⁴. »

CAPUT XXXVI.

De bestia habente cornua decem et capita septem,
quorum unum dicit veluti occisum.

XII, 18; XIII, 1, 2. Et steti super arenam maris.
Et vidi de mari bestiam ascendentem habentem cor-
nua decem et capita septem, et in cornibus suis de-
cem diademata, et super capita sua nomina blas-
phemiarum. Et bestia quam vidi similis erat pardō, et
pedes ejus sicut pedes ursi, et os ejus sicut os leonis.
Et dedit illi draco virtutem suam et thronum suum
et potestatem magnam.

⁷¹ Matth. II, 13. ⁷² Luc. II, 25. ⁷³ Psal. XXI, 23. ⁷⁴ Luc. VIII, 21.

(35) Ὡς σύνηθες τούτους εἰς ὕδωρ καὶ ποταμοὺς ἀλληγορεῖν. Ποταμὸν, κ. τ. λ. ed.

In præcedenti visione draco rufus in cælo videtur, nunc autem e mari ascendens. Draco itaque a cælo significat eum qui ab initio cecidit a cœlesti gloria, nunc vero eundem e mari dicit ascendere, per mare instabilem hanc et inquietam ostendens vitam : a qua etiam bestia ascendit, hominum vitiosas et instabiles in bonis actiones demonstrandæ assumens : quod non aliud designat, quam quod Antichristus præter primum et secundum Satanam tertius ipse procedat. Porro secundum ac medium, quod et nunc ad contemplandum proponitur, potestas quædam **759** est quæ una cum apostata Satana cecidit, illo quidem minor, sed cæteris ad nocendum eminentior, qui est Antichristus, procedens secundum operationem Satanæ, et earum quæ una cum illo dejectæ, prius quidem angelicæ potestates erant, postmodum vero ex perversa voluntate ad dæmonum caliginem sunt transmutatæ. Cornua vero decem designant consummationem eorum quæ juvant ad malitiam, contingere Antichristo : inter quæ gloria quoque ipsum comitatur, quoniam cornu gloriam significare solet. Sed et de his dixerunt quidam in decem regna divisum tunc iri mundum. Septem autem capita, eo quod regna in hoc mundo contingant, qui cum septenario numero quamdam habet cognationem, ut qui simul dissolvatur cum sensibili et carnali vita, cum autem exoritur incorruptibilis et perpetua vita, tunc etiam regnum est perpetuum et successione carens.

Et bestia quam vidi similis erat pardo. Simul in principatu blasphemias alium sequi significat, hoc est, Antichristum. Ipse enim erit Antichristus, qui visus ab exordio Græcis principibus, et sane etiam his qui post Constantinum Magnum fuere : inter quos Julianus et Valens, quique post eum secuti sunt hæretici imperatores : tunc et ipse insurget diviso paulo ante ipsius adventum Romano imperio in decem principatus, ubi jam innumeras pertulerit fides Christiana blasphemias. De numero autem decem ac septem jam dictum est. Porro qualis sit bestia, similis est, inquit, pardo, pedes habens ursi, et os tanquam leonis : per pardum quidem designans Romanum imperium quod celeriter processerit adversus quoscunque impetum habuit et violenter, donec pertingeret ad finem ejus quod inchoaverat : quod etiam significat per pedes ursi. Referuntur autem et hæc ad Persarum regnum. Cæterum per os designatur regnum Babyloniorum, cui succedit indubie regnum Sarracenorum, eo quod nunc quoque in Babylone sit regia illorum, quibus dominabitur Antichristus tanquam imperator Romanorum.

Et dedit illi draco virtutem suam. Dabit namque Satanas spiritualis draco Antichristo omnem potestatem ad seducendum duntaxat infirmiores, per signa et prodigia mendacia. Quid autem per thro-

A Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης θεωρίᾳ, δράκων πυρρὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ὁράται, νῦν δὲ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναβαίνων. Ὁ μὲν οὖν ἀπ' οὐρανοῦ δράκων, τὸν κατ' ἀρχὰς τῆς οὐρανοῦ δόξης ἐκπεπτωκότα σημαίνει. Ὁ νῦν δὲ πάλιν, τὸν αὐτὸν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναβαίνοντα, θάλασσαν τὸν ἀστατον τοῦτον καὶ ἀτάραχον παριστῶν βίον, ἀφ' ἧς καὶ ἀναβαίνει τὸ θηρίον, τὰς τῶν ἀνθρώπων (36) πλημμελεῖς καὶ ἀστηρίκτους ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς πράξεις λαθῶν εἰς ἐμφάνειαν. Ὁ οὐκ ἄλλο, ἢ ὁ Ἀντίχριστος ἐπὶ τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ Σατανᾷ, τρίτος αὐτὸς προΐων. Τὸ δεύτερον δὲ καὶ μέσον, ὃ καὶ νῦν πρόκειται εἰς θεωρίαν, δύναμις τις τυγχάνει, τῷ ἀποστάτῃ Σατανᾷ συνεχπεπτωκυῖα, ἐκείνου μὲν ἦττον, τῶν δὲ λοιπῶν εἰς κακίαν προύχουσα. Ὅς ἐστὶν ὁ Ἀντίχριστος, ὃ κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾷ καὶ τῶν συγκαταβεβλημένων αὐτῷ, ἀγγελικῶν μὲν τὸ πρὶν ὑπαρχουσῶν δυναμειν, ὕστερον δὲ, ἐκ διαβεβλημένης προαιρέσεως, πρὸς τὴν τῶν δαιμόνων μετασηματισθειῶν ζόφωσιν. Τὰ κέρατα δὲ τὰ δέκα τὴ τέλειον τῶν εἰς κακίαν συντελούντων προσεῖναι τῷ Ἀντιχρίστῳ παραδηλοῖ, ἐξ ὧν καὶ δόξα αὐτῷ παρομαρτεῖ, διότι τὸ κέρασ τὴν δόξαν ἔθος σημαίνειν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων τινὲς εἰρήκασιν εἰς δέκα τότε βασιλείας διηρηθῆσθαι τὴν οἰκουμένην. Τὰς δὲ ἐπτὰ κεφαλὰς, τῷ τὰς βασιλείας ἐν τῷδε τῷ συστοίχῳ τοῦ ἑβδοματικοῦ ἀριθμοῦ κόσμῳ ὑπάρξαι, συγκαταλυομένῳ ὡς αἰσθητῷ τῇ κατὰ σάρκα βιώσει, ἀνατέλλοντος δὲ τοῦ ἀφθάρτου τε καὶ διαιωνίζοντος, ἐν ᾧ καὶ ἡ βασιλεία διαιωνίζουσα τε καὶ ἀδιάδοχος.

C Καὶ τὸ θηρίον ὁ εἶδον ἦν ὁμοιον παρδάλει. Ἄμα τῇ ἀρχῇ τῆς βλασφημίας ἄλλον ἐπεσθαι παραδηλοῖ, τουτέστι, τὸν Ἀντίχριστον. Αὐτὸς δὲ ἐστὶ ὁ Ἀντίχριστος ὁ προοιμίως χρησάμενος τοῖς Ἑλληνίζουσιν ἄρχουσιν, καὶ ὁ καὶ τοῖς μετὰ Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν, ὧν ἐστὶν Ἰουλιανὸς καὶ Οὐάλης, καὶ οἱ καθ' ἐξῆς αἰρετίζοντες βασιλεῖς. Τότε καὶ αὐτὸς ἐπιστήσεται, εἰς δέκα πρὸ μικροῦ τῆς αὐτοῦ ἀφίξεως μερισθείσης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς, ἀρκούντως μεταβεβλασφημένης τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ δὲ τοῦ δέκα καὶ ἐπτὰ εἴρηται. Ὅποιον δὲ τὸ θηρίον, ὁμοίον φησι παρδάλεως, καὶ οἱ πόδες ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα ὡς λέοντος, διὰ μὲν τῆς παρδάλεως τὴν Ῥωμαίων σημαίνων ἀρχὴν, ὡς ταχυεργῆ, καθ' ὧν ἂν τὴν ὄρμην σχῆ, καὶ καρτερικὴν μέχρις ἂν πρὸς τέλος τοῦ ἐνάρεξασθαι φθάσῃ, ὃ καὶ διὰ τῶν τῆς ἄρκτου ποδῶν δηλοῖ. Ἀναφέρονται δὲ καὶ εἰς τὴν Περσιῶν βασιλείαν. Διὰ δὲ τοῦ στόματος ἡ Βαβυλωνίων, ἣν ἂν τις ἀπαραλογίστως τὴν τῶν Σάρρακηνῶν ἐκδέξεται, καθ' ὅτι καὶ ἐν Βαβυλῶνι νῦν ἐστὶ τὸ ἀρχεῖον αὐτῶν, ὧν δὴ ὁ Ἀντίχριστος ὡς Ῥωμαίων βασιλεὺς κρατήσεται.

Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Δώσει γὰρ τῷ Ἀντιχρίστῳ ὁ Σατανᾷς, ὁ νοητὸς δράκων, πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψευδέσι, πρὸς ἐξαπάτην ὁμῶς τῶν ἀστηρίκτων. Τὸν

θρόνον δὲ τί νοητέον, εἰ μὴ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀέρος τοῦ σκοτούς τούτου, ἣν καὶ αὐτὸς ἔσχε τῆς οὐρανόου δόξης ἐκπεπτωκώς ;

Καὶ εἶδον μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ, ὡσεὶ ἐσφαγμένην εἰς θάνατον· καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔθεραπεύθη· καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου· καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι τῷ δεδωκότι τὴν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, λέγοντες· Τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; τίς δυνατὸς πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίαν· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία πόλεμον ποιῆσαι μῆνας τεσσαρακονταδύο. Καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς.

Τοῦτο διαφόρως ἐκλήπτειν. Ἦτοι γὰρ οὕτω νοητέον· Κεφάλαιον τοῦ Σατανᾶ, τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπλανημένα ἔθνη. Τούτων δὲ ἡ πρὸς εὐσέβειαν ἐπαναγωγὴ, σφαγὴ εἰς θάνατον ἐλογίσθη. Καὶ ὅτι οὐ κυρίως σφαγὴν, ἀλλ' ὡς σφαγὴν τὸ βῆτον παριστᾶ, οὐκ ἐσφαγμένην, ἀλλ' ὡς ἐσφαγμένην φάσκον, καὶ τῷ, ὡς, ὁμοιωματικῶς μορίῳ χρησάμενον. Ταύτη γοῦν πάλιν τῇ εἰς θεογνωσίαν ἐπαναστροφῇ, ἡ πρὸς τὸν ἐξ ἀρχῆς πρὸς ἀσέβειαν ἐπαναδρομῇ, θεραπεία ὠνόμασται πληγῆς. Ἦ τοίνυν οὕτως τὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ βῆτου, ἢ καὶ οὕτως· Κεφαλὴν ὡς ἐσφαγμένην, εἴτε τινὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ τεθανατώσθαι, καὶ ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰς πολλὰ διαιρεθείσης ἀρχῆς διὰ γοητείας ἀπατηλῶς ἀνίστασθαι δόξαι, ἢ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀπολλυμένην διὰ τῆς εἰς πολλὰ διαιρέσεως σφαγῆς τρόπον νομισθῆναι· αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἀντιχρίστου ταύτας καταλελυκός, τὴν κατάλυσιν θεραπείαν νομισθῆναι.

Καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου. Ἀντὶ τοῦ θάμβους ἐπλήσθη, ὡσπερ προηγουμένου τοῦ θηρίου διὰ τῶν τεράτων, αὐτῶν δὲ ἐξόπισθεν ἐπακολουθούντων τῇ συγκαταθέσει. Τὸ δὲ ὅλη ἡ γῆ, ἀντὶ τοῦ, πᾶς ἄνθρωπος, εἴρηται μετωνυμικῶς τῷ τρόπῳ, ἀπὸ τοῦ περιέχοντος τὸ περιεχόμενον.

Καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου θαῦμα εἰς τὸν δι' αὐτοῦ ἐνεργούμενον διάβολον τὴν ἀναφορὰν ἔξει. Δι' ἐκείνου γὰρ ὁ δράκων προσκυνηθήσεται.

Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίαν. Διττὴν τὸ λέγειν. Ἦ γὰρ τῆς ἀνεκφράστου τοῦ Θεοῦ ἀνοχῆς τοῦτο, ὡς γυμνασίας χάριν καὶ δοκιμῆς τῆς πρὸς αὐτὸν ἡμῶν διαθέσεως, ἀνεχομένου τὰ τοιαῦτα· ἢ τὸ, ἐδόθη, ὑπὸ τῶν ἡπατημένων προτκυνησάντων αὐτῷ ἀνθρώπων. Τὸ δὲ μέγαλα λαλεῖν, τὸ ὑπερηφανίας μετὰ ῥήματα προφέρειν.

Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀγίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς

num intelligendum est nisi potestas aeris tenebrarum harum, **760** quam ipse quoque accepit qui a gloria cœlesti cecidit?

XIII, 3-7. *Et vidi unum de capitibus ejus tanquam occisum ad mortem, et plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam. Et adoraverunt draconem qui dederat potestatem bestiae, et adoraverunt bestiam dicentes: Quis similis bestiae? quis poterit pugnare cum ea? Et datum est ei os loquens magna et blasphemias: et data est ei potestas faciendi praelium menses quadraginta duos. Et aperuit os suum ad blasphemiam adversus Deum, ut blasphemaret nomen ejus et tabernaculum ejus et eos qui in caelo habitant. Et datum est illi bellum facere cum sanctis et vincere eos.*

Hoc vario modo accipi potest: aut enim ita intelligendum est, ut caput Satanæ gentes sint ab eo seductæ: nam harum inductio ad divinum cultum et pietatem, occisio ad mortem reputata est. Quod autem non fuerit proprie occisio, sed tanquam occisio, ipsa litteræ series demonstrat, quæ non occisum dicit, utendo etiam ὡς, id est tanquam, similitudinis particula. Ad hanc igitur conversionem ad Dei cognitionem, rursus succedens recursus ad ipsam impietatem, nominatus est cura plagæ. Aut hoc igitur modo dicti explicatio sumenda est: aut etiam isto modo: caput tanquam occisum, sive quod aliquis principum ipsius occisus fuerit, et eo quod ipse diviserit in multa principatum, per imposturam fraudulenter resurgere videatur. Aut putari Romanorum periisse imperium in modum occisionis, eo quod in multa divisum fuerit: ipse tamen Antichristus qui id dissolverat, existimaverit dissolutionem esse curam.

Et admirata est universa terra post bestiam. Hoc est, stupore percussa est: tanquam præeunte bestia per signa, ipsis vero per approbationem a tergo sequentibus. *Universa autem terra* per metonymiæ figuram dictum est, qua a continenti contentum intelligitur.

Et adoraverunt draconem. Miraculum sive res prodigiosa quæ fiet ab Antichristo relationem habebit ad diabolum, qui per eum operabitur: nam draco per illum adorabitur.

761 *Et datum est ei os loquens magna et blasphemiam.* Bifariam hæc accipi possunt: aut enim hoc ineffabilis Dei tolerantia est, qui hujusmodi sustineat, gratia exercitii ac probationis affectus nostri erga ipsum: aut quod datum est ab hominibus qui seducti ipsum adoraverunt. Magna autem loqui, hoc est, verba superbiæ plena proferre.

XIII, 7-10. *Et data est illi potestas in omnem tribum et populum et linguam et gentem: et adorabunt eum omnes qui habitant in terra quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ Agni qui occisus est ab origine mundi. Si quis habet aurem, audiat. Si quis*

captivitatem ducit, in captivitatem vadit : si quis gladio occidit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia et fides sanctorum.

In præcedentibus dictum est quod tempus adventus Antichristi et fraudulentæ ipsius potestatis tribus annis et dimidio consummetur : nam hoc temporale spatium conficiunt menses quadraginta duos.

Ei adorabunt eum omnes qui habitant in terra. Cum particula πᾶς, id est omnis, trahat secum comprehensivam intelligentiam, ne hoc etiam loco ita accipi intelligatur ut Antichristus adorationem habeat universi generis humani, signum tradidit eorum qui ipsum adorarent, illos dicens adorare qui habitant in terra : quos etiam cecidisse canit Isaias : « Non cademus, » inquit, « sed cadent qui habitant in terra ⁷⁵, » hoc est, qui nullam cœlestium curam habent et ejus quæ ibi est gloriæ, sed terrenæ habitationi et brutali juxta eam vitæ se adaptant : ideo quoque frustrati sunt inscriptione libri vitæ.

Non sunt scripta in libro vitæ Agni qui occisus est ab origine mundi. Per hyperbaton hoc intelligendum est, ut sit hic sensus : *Quorum non sunt scripta nomina ab origine mundi in libro vitæ Agni qui occisus est.* Siquidem quorum scripta sunt, ab origine mundi scripta sunt : ita enim oportet intelligere, non ut scriptura habet, quia neque ab origine mundi facta est agni occisio. Quinam autem sunt qui non adorarunt draconem, quorum sunt scripta nomina in libro vitæ Agni? Age, ex alienigenis tales esse dicamus qualis erat Job et quatuor ejus amici, **762** et ex Israel sancti prophetæ et omnes qui in Veteri Testamento propter pietatem martyrium tulerunt. Hujus quoque libri Lucas ait etiam Dominum nostrum Jesum Christum fecisse mentionem, dum ait : « Gaudete quod nomina vestra scripta sunt in cœlis ⁷⁶. »

Si quis habet aurem, audiat. Si quis habet aurem transmittendo depromptam per verba intelligentiam ad mentem, audiat quæ dicta sunt, et cognoscat quod is qui promptus est ad ducendum alios in captivitatem, accipiet debita suis factis præmia. Nam hoc ostendere vult quod ait, *vadit*, hoc est, laborem in seipsum ad ultionem rejicit, ut et ipse captivus ducatur a bestia, nullam nactus a Deo refocillationem ut non abducatur. Hic conspici datur patientia eorum, qui per afflictiones piis Dei cultoribus a Satana inductas fortissime transierunt, et sanctorum qui per fidem probati sunt, quia et ipsi per fidem egregie præstiterunt cuncta quæ laude digna sunt, si Paulo credendum est, qui hæc ita latius epistola ad Hebræos enumerat.

⁷⁵ Isa. xxvi, 18. ⁷⁶ Luc. x, 20.

(37) Edit., οἱ τοιοῦτοι φέρε εἰπεῖν, ὄς.

κόσμου. Εἰ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω· εἰ τις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει· εἰ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. Ὡδὲ ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.

Ἐν τοῖς φθάσαιν εἰρηται, ὡς ὁ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Ἀντιχρίστου καιρὸς, καὶ τῆς ἀπατηλῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, εἰς τρία ἡμισυ ἔτη συντελεῖται. Τοῦτο γὰρ οἱ τεσσαρακονταδύο μῆνες χρονικὸν διάστημα συνάγουσιν.

Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς. Περιληπτικὴν ἐννοιαν ἐπισυρομένου τοῦ, πᾶς, μορίου (ἵνα μὴ κἀνταῦθα τοῦτο παραληφθὲν εἰς παντὸς ἀνθρωπίνου γένους σχεῖν τὸν Ἀντίχριστον ἐννοηθῆ τὴν προσκύνησιν), γνώρισμα παρέσχε τῶν προσκυνούντων τούτῳ, ἐκείνους λέγων προσκυνῆσαι, τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, οὖς καὶ Ἡσαίας πεσεῖσθαι μελωδεῖ, « Οὐ πεσοῦμεθα, » φάσκων, « ἀλλὰ πεσοῦνται οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, » τουτέστιν, οἱ μηδὲν τῶν οὐρανίων καὶ τῆς ἐκεῖ δόξης παφροντικότες, ἀλλὰ τῇ γῆϊνῃ ἐστία καὶ τῇ κατ' αὐτὴν χοιρώδει βιώσει προσαρμοζόμενοι. Διδὸ καὶ τοῖς τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς διημαρτήκασιν ἐγγραφῆς.

Τοῦ Ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐν ὑπερβατῷ ἀκουστέον τὸ, Ὅν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου. Ἐπεὶ ὧν γέγραπται, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γέγραπται. Οὕτω γὰρ δεῖ νοεῖν, οὐχ ὡς ἡ Γραφή ἔχει, ὅτι μηδὲ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡ τοῦ Ἀρνίου σφαγῆ. Τίνων δὲ τὰ ὀνόματα μὴ προσκυνησάντων τῷ δράκοντι ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἀρνίου ἐγράφησαν; Ἐκ τῶν ἐθνῶν, φέρε εἰπεῖν, ὡς (37) ὁ Ἰωβ καὶ οἱ τέσσαρες αὐτοῦ φίλοι, [καὶ ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ οἱ ἅγιοι προφῆται (38),] καὶ πάντες οἱ δι' εὐσέθειαν μαρτυρούμενοι ἐν τῇ Παλαιᾷ. Τούτου τοῦ βιβλίου καὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Λουκᾶς φησὶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ μνημονεῦσαι, ἠνίκα λέγει· « Χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. »

Εἰ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. Εἴ τις, φησὶν, ἔχει οὖς, τῷ ἡγεμόνι νῦν παραπέμπων τὴν διὰ τῶν ζημάτων ἐκφερομένην ἐννοιαν, ἀκουσάτω τῶν εἰρημένων, καὶ γνώτω, ὅτι ὁ περὶ τὸ αἰχμαλωτίζειν ἑτέρους πρόχειρος, δέξεται τὰ ἐπίχειρα τῶν πεπραγμένων αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ βούλεται παριστᾶν τὸ, ὑπάγει, οἶονεῖ, εἰς ἀντέκτισιν ἑαυτῷ τὸν μόχθον καταβάλλει, τοῦ καὶ αὐτὸν αἰχμαλωτισθῆναι ὑπὸ τοῦ θηρίου μηδεμιᾶς ἀναλήψεως τυγχάνων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ μὴ ἀπαχθῆναι. Ὡδὲ ἐνοραται ἡ ὑπομονὴ τῶν διὰ τὰς θλίψεις τὰς ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐγγινομένης τοῖς εὐσεβέσι καρτερικώτατα διαθεσηκότων, καὶ διὰ τῆς πίστεως δεδοκιμασμένων ἁγίων, ὅτι καὶ αὐτοὶ πίστει κατώρθωσαν τὰ ἐπαινετὰ πάντα, εἶγε Παύλῳ πιστεύον Ἑβραίοις οὕτω διεξιόντι ταῦτα πλατύτερον.

(38) Inclusa omittit ed.

ΚΕΦΑΛ. ΑΖ'.

A

CAPUT XXXVII.

Περὶ ἑτέρου θηρίου δύο κέρατα ἔχοντος, καὶ τῷ
πρώτῳ τοὺς ἀνθρώπους προσάγοντος.

Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς,
καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς
δράκων. Καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου
πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ ἐπολεῖ τὴν γῆν
καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα προσκυνή-
σωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ
πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Καὶ ποιεῖ σημεῖα
μεγάλα, καὶ πῦρ, ἵνα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβῆ
ἐπὶ τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πλανᾷ
τοὺς ἔμοῦς τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ
τὰ σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ
θηρίου.

Πολλὰς ἐκδρομὰς ποιησάμενος ἐκ τῶνδε τῶν
ὀρχῶν, εἰς προγενεστέρως ἀρχὰς ἀναβάς, ἐφθασεν
εἰς τὸ σπουδαζόμενον ὅπερ οὐκ ἄλλο, ἢ τὸ διηγῆ-
σασθαι τὰ περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου.
Καὶ ὄρα τί φησι περὶ αὐτοῦ, ἐκ τῆς γῆς δηλαδὴ
ἀναβαίνειν αὐτὸν, ὅθεν καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἡ γένε-
σις. Ἄνθρωπος γάρ καὶ αὐτὸς κατ' ἐνέργειαν τοῦ
Σατανᾶ, ὡς καὶ Παῦλος τῷ θείῳ δοκεῖ. Τὰ κέρατα δὲ
οὐκ ἀρνίου, ἀλλ' ὅμοια ἀρνίῳ, ἐπειδὴ φαντάζει ἐαυ-
τὸν ἐπιεικῆ ὡς ὁ Χριστὸς, ἵνα πλανᾷ. Διὰ τοῦτο ἡ
ὁμοιότης τῶν κεράτων, ἤγουν τῆς δόξης. Καὶ ὡς
δράκων λαλεῖ, οὐκ ὡν δράκων. Οὐ γὰρ ὁ Σατανᾶς
ἐστὶν αὐτόχρημα, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνος ἐνεξουσιάζων,
τουτέστι, διάδοχος γίνεται τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου.
Ἐνώπιον δὲ, οἷον εἰ ἀκολουθῶς ἐκείνῳ, κατ' οὐδὲν
παραλλάττων τῆς παρουσίας τοῦ πρώτου Σατανᾶ.

Οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.
Εἰπὼν ὅτι τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν
ποιεῖται ἐνώπιον αὐτοῦ (πρῶτον δὲ πάντων εἶρηκε
τὸν δράκοντα τὸν πυρρὸν ὃν εἰδείξεν ἐν τῷ οὐρανῷ
γεγραμμένον ἐν τῇ ὀπτασίᾳ), ἵνα μή τις νομίση
νῦν λέγειν αὐτὸν περὶ ἐκείνου, ὃς τὴν ἐξουσίαν ἔλαβε
τοῦ πρώτου θηρίου, οὐ περὶ ἐκείνου φησὶ, τοῦ πρώ-
του, λέγω, ἀλλὰ τοῦ μετ' ἐκείνον μὲν, πρὸ δὲ τοῦ
Ἀντιχρίστου, ὃν ἡ ὀπτασία εἰδείξεν ἐκ τῆς θαλάσσης
ἀναβαίνειν, ὅμοιον ὄντα παρδάλει. Τοῦτου γὰρ ἡ
πληγὴ ἰάθη, κατὰ τὸ πρότερον εἰρημένον. Σημεῖα
γὰρ καὶ τέρατα αὐτὸν ποιεῖν κατ' ἐνέργειαν τοῦ δια-
βόλου. Τὰ δὲ σημεῖα, πυρρὸς ἀπ' οὐρανοῦ καταφορὰ,
καὶ ἕτερα τινὰ μεγάλα, ὡς τῆ μεγαλειότητι ἐκστή-
σαντα λαβεῖν καὶ τοὺς ἤδη πιστοὺς. Τοῦτο γὰρ διὰ
τοῦ εἰπεῖν, Καὶ πλανᾷ τοὺς ἔμοῦς, σημαίνει. Ἴνα
δὲ παραστήσῃ τίναν πλανήσῃ τῶν Χριστοῦ πιστῶν,
ἐπήγαγε γνώρισμα τούτων, τοὺς κατοικοῦντας,
προσθεὶς, ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ διαστέλλων ἀγγέλους ἀν-
θρώπων. Ἴνα γὰρ ἐξουσίαν ἀπατᾷ τῶν ἀγγέλων
οἷς ἡ φυσικὴ καθαριότης οὐδὲν εἰς ἐπίκρυψιν ἀλη-
θείας ἐμποδῶν γίνεσθαι ἐᾷ; ἐκείνους δὲ οὕτως ἐκστή-
σει ὡν τὸ φρόνημα οὐκ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ γῆινον.

occultationem? sed illos ita terreat, quorum sensus non humanus est, sed terrenus.

⁷⁷ Matth. xxiv, 24.

De alia bestia habente duo cornua quæ homines ad
priorem bestiam adducebat.

XIII, 11-14. Et vidi aliam bestiam ascendentem de
terra, et habebat duo cornua similia agno, et loque-
batur sicut draco : et potestatem primæ bestię om-
nem facit in conspectu ejus : et faciebat terram et
eos qui habitabant in ea adorare bestiam primam,
cujus curata fuerat plaga mortis. Et facit signa ma-
gna, et ignem ut de cælo descendat in conspectu
hominum, et seducit meos qui habitant in terra,
propter signa quæ data sunt illi ut faceret in con-
spectu bestię.

B Multis factis excursibus et ab his **763** principa-
tibus ascendens ad præcedentes principatus qui
nos præcesserunt, pervenit ad id quod intendebat,
quod non aliud erat quam enarrare quæ de adventu
Antichristi sunt : et vide quid de eo dicat, quod
videlicet ipse de terra ascendat, unde omnes quo-
que homines oriuntur. Nam et ipse homo erit se-
cundum operationem Satanæ, sicut etiam sentit
divus Paulus. Cornua vero non agni, sed similia
agno, quoniam imaginatur ac lingit se benignum ac
humanum esse sicut est Christus, ut decipiat :
propterea est similitudo cornuum sive gloriæ. Et
sicut draco loquitur, cum non sit draco : neque
enim re ipsa est Satanas, sed potestatem exer-
cens ut ille, hoc est successor efficitur potestatis
diaboli. In conspectu autem ejus, id est imitando
illum, in nullo differens a prioris, nempe Satanæ,
adventu vel præsentia.

C Cujus curata est plaga mortis. Cum dixisset quod
potestatem primæ bestię omnem fecerat in con-
spectu ejus (primum autem omnium dixit draco-
nem rufum, quem ostendit in cælo descriptum esse
in visione), ne quis ipsum nunc existimaret de illo
loqui, cum ait quod potestatem acceperit primæ
bestię : non de illo, inquit, primo loquor, sed de
illo qui post illum quidem fuit, sed tamen ante Anti-
christum, quem ostendit visio de mari ascendere
pardo similem : hujus enim plaga fuerat curata,
juxta id quod prius dictum est. Nam signa et pro-
digia faciet juxta operationem diaboli : signa autem
erunt ignis demissio de cælo, et alia quædam
magna, adeo ut sui magnitudine in stuporem et
terrorem inducantur etiam fideles : hoc enim signi-
ficat per id quod ait, *Et seducit meos*, ut in Evange-
lio ait Christus, « Ita ut in errorem inducantur, si
fieri potest, etiam electi ⁷⁷. » Ut autem demonstret
quos seducat Christi fideles, indicium subjunxit
horum, addens : *qui habitant in terra*, non ponens
distinctionem inter angelos et homines : quem enim
possent angelorum decipere, quibus naturalis pu-
ritas nullum sinit fieri impedimentum ad veritatis

In conspectu hominum. Intuentium, inquit, oculos fascinando, hæc faciet Antichristi præcursor, ut existimetur Antichristus esse Christus, ut qui a tali miraculorum patratore testimonium accipiat et certam gloriam, **764** ad imitationem Joannis Baptistæ, qui de Christo Salvatore ferebat testimonium, et ipsum præcedebat.

XIII, 14-17. *Dicens habitantibus in terra ut faciant imaginem bestię quæ habuit plagam et vixit a gladio. Et datum est ipsi ut spiritum daret imagini bestię, ut etiam loquatur imago bestię : et faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestię occidantur. Et facit omnes parvos et magnos, et divites ac pauperes, et liberos ac servos, ut dent ipsis characteres in dextra manu sua aut super frontem suam, utque nemo possit emere aut vendere nisi habeat characterem.*

Quoniam, inquit, insculpta est imago ipsi bestię, datum est ut spiritum quoque daret imagini, ut videlicet loqueretur imago. Hoc autem circa simulacra considerandum est, quod multa eorum et sudare et loqui scripta sunt temporibus Græcorum, operatione diabolica. A communi autem intellectu accipiendum est ἵνα, id est *ut*, quo sit hic sensus : Ut etiam loquatur, et ut faciat quod quicumque non adoraverint imaginem bestię, hi etiam occidantur. Quod autem statuæ, ut dictum est, locutæ sint, ex historiis discere licet : cum scriptum sit, per imposturas et arbores et aquas fuisse locutas, per Apollonium aliosque præstigiatores.

Et facit omnes parvos et magnos, etc. Abstrusior est litteræ contextus, ideoque absurdus. Utrum enim dicit quod parvi et magni accipiant, an quod dent ? Propterea per additionem præpositionis εἰς, id est *ad* vel *erga*, corrigi poterit absurditas, et ad planiorem sensum hoc modo reduci : Et facit erga omnes parvos et magnos et reliquos qui sequuntur, ut dent ipsis characteres in dextra manu aut super frontem. Hoc autem dicit ad indicium, quo possint aut non possint negotiari.

In dextra manu. In dextra manu et in fronte ponitur signum cognitionis : bonis enim opponitur perniciosi nominis insculptura. In dextris quidem ut bonorum operum amputet occasionem : in fronte vero ut, parte quæ oculis imminet assumpta, caliginem ac tenebras suffundat his qui seducuntur, ne honeste tanquam in die incedentes amplectantur pietatem. At non suscipient ipsum qui facies habent signatas lumine divini vultus.

765 CAPUT XXXVIII.

De nomine bestię.

XIII, 17, 18. *Aut nomen bestię aut numerum no-*

(39) Ποιητων, artifices, ed.

Ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Κλέπτων τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὁρώντων, ταῦτα πράξει, φησὶν, ὁ τοῦ Ἀντιχρίστου πρόδρομος διὰ γοητείας, πρὸς τὸ νομισθῆναι τὸν Ἀντίχριστον Χριστὸν, ὡς ὑπὸ τριούτου τερατουργοῦ μαρτυρούμενον καὶ ἀναμφισβήτητον τὴν δόξαν λαμβάνοντα, κατὰ μίμησιν τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, Χριστῷ μαρτυροῦντος τῷ σωτηρίῳ, καὶ τούτου προάγοντος.

Λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ ὃ εἶχε πληγὴν καὶ ἐξῆσεν ἀπὸ τῆς μαχαίρας. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἐὰν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου ἵνα ἀποκτανθῶσιν. Καὶ ποιεῖ πάντα τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσωσιν αὐτοῖς χαράγματα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἵνα μὴ τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα.

Ἐπειδὴ, φησὶν, εἰκὼν ἀνεστύλωθη τῷ θηρίῳ, ἐδόθη καὶ πνεῦμα δοῦναι τῇ εἰκόνι, ἵνα δῆθεν λαλήσῃ ἡ εἰκὼν. Τοῦτο δὲ πρὸς τὰ ἀγάλματα λογιστέον, ἃ πολλὰ καὶ ἰδρῶντα καὶ λαλοῦντα ἱσθόρηται τοῖς Ἑλληνικοῖς χρόνοις ἐνεργεῖα διαβολικῆ. Κατὰ κοινῆ δὲ τὸ, ἵνα, ληπτέον, ὡς ἂν ἢ οὕτως : Ἴνα καὶ λαλήσῃ, ἵνα καὶ ποιήσῃ, ὅσοι μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ οὗτοι ἀποκτανθῶσιν. Ὅτι δὲ τὰ ἀγάλματα, ὡς εἴρηται, ἐλάλει, ἐξ ἱστορίας μαθεῖν ἐνεστὶν, ὡς διὰ γοητείας ἱσθόρηται καὶ δένδρα καὶ ὕδατα λαλήσαι, διὰ τε Ἀπολλωνίου καὶ ἐτέρων γοητῶν (39).

Καὶ ποιεῖ πάντα τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ ἐξῆς. Ἰδιωτικώτερα ἡ σύνταξις, διὸ καὶ ἀνόητος. Πότερον γὰρ λέγει τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους λαβεῖν, ἢ δοῦναι ; Διὸ προσθήκη τῆς εἰς προθέσεως, τὸ ἀνόητον ἐπανορθωθεῖη ἂν πρὸς σύνεσιν οὕτω : Καὶ ποιεῖ εἰς πάντα τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς ἐφ' ἐξῆς, ἵνα δώσωσιν αὐτοῖς χαράγματα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἢ ἐπὶ τοῦ μετώπου : τοῦτο δὲ εἰς γνώρισμα, φησὶ, τοῦ ἐμπορευτέου, καὶ μὴ.

Ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς. Ἐπὶ χειρὸς τῆς δεξιᾶς καὶ ἐπὶ μετώπου τὸ γνώρισμα. Ἀντίθετος γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἡ τοῦ ὀλεθρίου ὀνόματος ἐγγράξις. Ἐν μὲν ταῖς δεξιαῖς, ἵνα τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἐκκόψῃ τὴν ἐνέργειαν. Ἐν δὲ τοῖς μετώποις, ἵνα τὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπικείμενον μέρος προσληφθὲν, σκοτασμὸν ἐμποιήσῃ τοῖς ἀπατωμένοις τοῖς μὴ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως ἀντέχεσθαι τῆς εὐσεβείας. Ἄλλ' οὐ δέξονται τοῦτο οἱ τὰ πρόσωπα σημειωθέντες τῷ θεῷ τοῦ προσώπου φωτί.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗ'.

Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου.

Ἡ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ

δρόματος αὐτοῦ· Ὡδε ἡ σοφία ἐστίν. Ὁ ἔχων
 τοῦν, ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. Ἀριθ-
 μὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐ-
 τοῦ χξς'.

Καὶ τί τὸ χάραγμα, ἐπιφέρει, τὸ ὄνομα τοῦ θη-
 ρίου. Διττὴ δὲ τούτου ἡ γνῶσις, ἢ διὰ παραφορᾶς
 αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος, ἢ διὰ ψήφου. Καὶ τὴν ψῆφον
 δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου, πανταχοῦ πλατῦναι·
 ἐπετηδεύθη, ἐν τε πράσεσι καὶ ὠναίς, ἵν' ὁ μὴ τοῦτο
 ἐπιφερόμενος, ἐν ταῖς τῶν ἀναγκαίων ἐνδείαις τε-
 λευτήσῃ. Ἀριθμὸν δὲ ἀνθρώπου τὸ ὄνομα εἶναι,
 ἀντὶ τοῦ ξένον οὐδὲ ἀήθη καὶ ἐπικεκρυμμένον καὶ
 διπλόης ἐχόμενον, ἀλλὰ ψῆφον ἐντριβῆ καὶ ἐγνω-
 σμένην ἀνθρώποις. Ἀριθμὸς δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ
 ψήφου, ἑξακόσια ἑξηκονταεξί. Σαφῶς γὰρ αὐτὸ τὸ
 ὄνομα οὐ παρέθετο, διὰ τὸ μὴδὲ ἀξιὸν εἶναι τῆς ἐν
 βιβλίῳ γραφῆς. Διόπερ γυμνασίας χάριν ἐπανελέ-
 σθαι οὐκ ἀκαιρον, τὰ τὴν ψῆφον ἐπιφερόμενα ὀνό-
 ματα κύρια τε καὶ προσηγορικά. Κύρια μὲν οἷον
 Λαμπέτις, Τειτᾶν· καὶ ἀπὸ τοῦ, τενῶ, μέλλοντος,
 ὡσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ, σπερῶ, σπόρος, Λατεῖνος ὁμοίως·
 διὰ διφθόγγου. Προσηγορικά δὲ, ὁ Νικητής. Ἴσω·
 γὰρ οὕτως ἑαυτὸν ὀνομάσει, καὶ κακὸς ὁδηγός, καὶ
 ἀληθῆς βλαβερός, καὶ πάλαι βάσκανος, καὶ ἀμνός·
 ἄδικος, ἃ ἐκ τῶν ἐναντίων αὐτῷ ἐπικληθήσεται,
 τὴν οἰκείαν δόξαν ἐν τῇ αἰσχύνῃ καρπούμενος.

ρὸς, id est, vere nocens, vel πάλαι βάσκανος, id est,
 nocens : quibus ex iis quæ sibi contraria sunt cognominabitur, suam gloriam per ea quæ infamia
 sunt colligens.

Ἐκ τῶν τοῦ Ἀνδρέου. Τὴν μὲν ἀκρίβειαν τῆς
 ψήφου, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, ὁ
 χρόνος ἀποκαλύψει καὶ ἡ πείρα τοῖς νήφουσι. Εἰ
 γὰρ ἔδει, καθὼς φασί τινες τῶν διδασκάλων, σαφῶς
 γνωσθῆναι τὸ τοιοῦτον ὄνομα, ὁ τεθεσμένος αὐτὸ ἀν-
 ἀπεκάλυψεν. Ἄλλ' οὐκ ἠυδόκησεν ἡ θεία χάρις ἐν
 θεῖᾳ βίβλῳ τὸ τοῦ λυμεῶνος ταγῆναι ὄνομα. Ὡς δὲ
 ἐν γυμνασίᾳ λόγῳ, πολλὰ ἔστιν εὑρεῖν, κατὰ τὸν
 μακάριον Ἰππόλυτον καὶ ἑτέρους πολλοὺς, ὀνόματα
 τὸν ἀριθμὸν τοῦτον περιέχοντα προσηγορικά τε καὶ
 κύρια.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Περὶ τῶν ρμδ' χιλιάδων τῶν σὺν τῷ ἰρνίῳ ἐστῶ-
 των ἐν ὄρει Σιών.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ Ἄρνιον ἐστηκὸς ἐπὶ τὸ
 ἔρος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀριθμὸς ρμδ' χιλιάδες,
 ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πα-
 τρός αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐ-
 τῶν. Καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς
 φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς
 μεγάλης. Καὶ ἡ φωνὴ ἦν ἤκουσα, ὡς κιθαροδῶν
 κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. Καὶ ἤδου-
 σιν ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώ-
 πιον τῶν τεσσάρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
 Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ αἱ
 ρμδ' χιλιάδες οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς.

Ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών. Οὐ τῆς παλαιᾶς, ὅτι μὴδὲ
 αὐτὴ ὑπῆρχος τῷ Ἄρνίῳ, ὅ ἐστιν ὁ Χριστός, ἀλλ'
 ἐπὶ τῆς νέας, ἣτις ἐστὶ πόλις Θεοῦ ζῶντος, ἣς νῦν

A minis ejus. Hic sapientia est. Qui habet intellectum
 computet numerum bestię : numerus enim hominis
 est, et numerus ejus sexcenta sexaginta sex.

Quodnam sit cognitionis indicium subjungit,
 nempe nomen bestię. Duplex est autem hujus in-
 tellectus, aut quod inferatur ipsum nomen, aut
 quod calculus sive numerus. Et certe opera datur
 ut calculus nominis bestię ubique diffundatur,
 tam in emptionibus quam in venditionibus : ut
 qui illum non afferat, ob defectum rerum necessa-
 riarum moriatur. Porro quod nomen sit numerus
 hominis, hoc est familiare et non insuetum nec
 occultatum ac duplicem habens intellectum, sed
 consuetus calculus et inter homines cognitus. Nu-
 merus autem calculi nominis est sexcenta sexagin-
 ta sex. Siquidem non produxit aperte in medium
 ipsum nomen, eo quod ne mereretur quidem libro
 inscribi. Ideo non intempestivum fuerit exercitii
 gratia huc reducere nomina tam propria quam ap-
 pellantiva quæ numerum hunc conficiant. Propria
 quidem ut Λαμπέτις, Τειτᾶν : et a futuro τενῶ (sic-
 ut etiam a σπερῶ, σπόρος) Λατεῖνος similiter per
 diphthongum. Appellativa vero ὁ Νικητής, id est,
 victor : fortassis enim ita seipsum appellabit, et
 κακὸς ὁδηγός, id est, pravus dux, vel ἀληθῆς βλαβε-
 ρός, id est, jam olim invidus, aut ἀμνός ἄδικος, id est, agnus

nocens : quibus ex iis quæ sibi contraria sunt cognominabitur, suam gloriam per ea quæ infamia
 sunt colligens.

Ex Andrea. Exactam numeri notitiam, quemad-
 modum et cætera quæ de ipso scripta sunt, tem-
 pus et experientia revelabunt his qui vigilaverint.
 Nam si expediret, ut volunt nonnulli doctores, hu-
 jusmodi aperte cognosci nomen, is utique qui ipsum
 vidit revelasset, sed non placuit divinæ gratiæ ut
 nomen pestiferi hominis in divino libro referretur
 in ordinem : attamen exercitii gratia multa pos-
 sunt inveniri nomina juxta beatum Hippolytum
 766 aliosque multos quæ hunc contineant nume-
 rum tam propria quam appellativa.

CAPUT XXXIX.

De centum quadraginta quatuor millibus qui cum
 Agno stabant in monte Sion.

XIV, 1-3. Et vidi et ecce Agnus stabat in monte
 Sion, et cum eo numerus centum quadraginta quatuor
 millium habentium nomen ejus et nomen patris ejus
 scriptum in frontibus suis. Et audiui vocem de cælo
 tanquam vocem aquarum multarum, et tanquam vo-
 cem tonitruum magni : et vox quam audiui veluti ci-
 tharædorum citharizantium in citharis suis. Et can-
 nunt quasi canticum novum ante thronum, et ante
 quatuor animalia et seniores. Et nemo poterat di-
 scere canticum illud nisi illa centum quadraginta
 quatuor millia qui empti sunt de terra.

In monte Sion. Non in veteri Sion, quia neque
 hæc obtemperabat Agno qui est Christus, sed in
 nova quæ est civitas Dei viventis quam nunc dici-

tur Agnus ascendisse, manifestante visione conversionem Israel quæ fiet postremis temporibus, quam et divus innuit Paulus dum ait : « Cum plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus erit ⁷⁰, » in Christi videlicet redactus famulitium.

Et cum eo numerus centum quadraginta quatuor milium. Numerus horum milium, non illorum est de quibus prædictum est quod ex unaquaque tribu crediderunt in Christum : nam si id fuisset, cum articulo protulisset dicens, Horum centum quadraginta quatuor milium : quoniam autem sine articulo protulit, reliquum est ut intelligatur hos divisisse qui ex gentibus crediderunt : dum gratia divini seminis quæ in unoquoque fuit apostolorum, duodecies operata sit in millicuplo fructum perfectam fidei eorum qui salvi sunt ; **767** quibus attestatur quod virginitatem præstiterint tam corporis quam animæ, quæ apud Hebræos rara fuit. Quod autem habeant nomen Patris ejus et Filii scriptum in frontibus, significat quod divina luce ipsius divini vultus obsignentur, per quod æmulis in hoc et perniciosis dæmonibus terrori sunt.

Tanquam vocem aquarum multarum et tanquam vocem tonitruum magni. Aquarum et tonitruum ac citharæ vox, significat claritatem auditui perviam hymnidici, canori, suavis ac consoni sanctorum cantus, qui universam complectitur primogenitorum in cælis descriptorum Ecclesiam cælumque publicum, a quibus laude celebratur primogenita vocatio. Ego autem opinor quod ne audire quidem possit quispiam novi cantus mysteria, nisi hi qui ea canere digni sunt. Cuique enim datur cognitio juxta puritatis proportionem.

XIV, 4, 5. *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati : virgines enim sunt. Hi sunt qui sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi a Jesu empti sunt ex hominibus, primitiæ Deo et Agno, et in ore ipsorum non est inventum mendacium. Sine macula enim sunt. Hi sunt qui sequuntur Agnum.*

Non hæc in vituperium matrimonii dicuntur. Siquidem honorabile est connubium : nec indignum redditur conjugium, eo quod virginitas dignam suscipiat laudem. Sed quoniam stella a stella differt in gloria, hos præcellere cæteros existimamus post viginti quatuor seniores, propter virginitatem et tam linguæ quam manuum innocentiam, splendoremque virtutum, quem post Christi adventum nacti sunt : per quem etiam novum docentur canticum, quod vulgo incognitum est : non in præsentis tantum vita, sed etiam in futuro sæculo. Quanquam enim perfecta sit ibi cognitio juxta Apostolum, unicuique tamen rependitur cognitio juxta puritatis cujusque proportionem.

Hi sunt qui sequuntur Agnum. Non est id osten-

⁷⁰ Rom. xi, 25.

(10) inclusa omittebat ed.

δείκνυται ἐπιθεθῆκός τὸ ἀρνίον τὴν ἐπ' ἐσχάτων ἐπιστροφὴν, παραδηλούσης τῆς ὀπτασίας τοῦ Ἰσραὴλ. Ἦν καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἠνίκατο δι' ὧν φησιν · « Ὅτε τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, » οἰκειώθεις τῷ Χριστῷ.

Καὶ μετ' αὐτοῦ ἀριθμὸς ἑξήκοντα ἑπτὰ χιλιάδες. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν χιλιάδων οὐχ ὁ αὐτὸς τῶν ἀφ' ἐκάστης φυλῆς προειρημένων πεπιστευκέναι τῷ Χριστῷ. Ἦ γὰρ ἂν μετὰ τοῦ ἀρθρου προήνεγκεν, Αἱ ἑξήκοντα ἑπτὰ χιλιάδες, εἰπὼν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσυνάρθρως, λείπεται τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν νοεῖν αὐτὸν εἰρηκέναι, τῆς ἐν ἐκάστῳ χάριτος τοῦ θεοῦ σπόρου καὶ ἀποστολικοῦ δωδεκάκις χιλιοστὸν ἀπεργαζομένης, τέλειον τὸν καρπὸν τῆς τῶν σωζομένων πίστεως, οἷς παρθενίαν κατωρθωκέναι προσμαρτυρεῖ [ὄση σαρκὸς, ὄση ψυχῆς (10)], ὁ σπάνιον παρ' Ἑβραίοις. Τὸ δὲ ἔχειν τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον καὶ τοῦ Υἱοῦ (41) ἐπὶ μετώπων, δηλοῖ, ὡς τῷ θεῷ φωτὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοῦ θεοῦ σφραγίζονται, δι' οὗ τοῖς ἀντιμίμοις ἐπὶ τούτου ὀλεθρίοις δαίμοσι, φοβεροὶ γίνονται.

Ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. Ἦ τῶν ὑδάτων καὶ τῶν βροντῶν καὶ τῆς κιθάρας φωνή, τὸ διαπρύσιον δηλοῖ τῆς τῶν ἀγίων ὑμνωδίας καὶ τῆς ἐμμελοῦς αὐτῶν καὶ εὐήχου καὶ συμφώνου ᾠδῆς τῆς πᾶσαν περιηχούσης τὴν τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων Ἐκκλησίαν πρωτοτόκων καὶ πανήγυριν οἷς ἡ πρωτότοκος ἐπιφημίζεται κλήσις. Ἐγὼ δὲ οἶμαι, ὅτι οὐδὲ ἀκούσαι τις δύναται τὰ τῆς καινῆς ᾠδῆς μυστήρια, εἰ μὴ οἱ τοῦ ἄδειν αὐτὰ ἤξιωμένοι. Ἐκάστῳ γὰρ ἡ γνώσις κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς καθαρότητος.

Οὗτοι εἰσιν, οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν · παρθένοι γὰρ εἰσιν. Οὗτοι εἰσιν οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ Ἀρνίῳ ὅπου ἐὰν ὑπάγῃ · οὗτοι ὑπὸ Ἰησοῦ ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ἀρνίῳ, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ψεῦδος · ἄμωμοι γὰρ εἰσιν. Οὗτοι εἰσιν οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ Ἀρνίῳ.

Οὐκ ἀτιμωμένου τοῦ γάμου τὰ παρόντα. Τίμιος γὰρ ὁ γάμος · καὶ οὐ τῷ ἀξιεπαίνῳ τῆς παρθενίας ὁ γάμος ὑποδύεται τὸ ἀνάξιον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀστὴρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ, τούτους μετὰ τοὺς εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους τῶν λοιπῶν εἶναι ἠγοῦμεθα προύχοντας, διὰ τε τὴν παρθενίαν καὶ τὸ ἐν γλώσσῃ τε καὶ ἐν χερσὶν ἄμωμον, μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν κτωμένους τὴν ἐν ἀρεταῖς λαμπρότητα, δι' ἧς καὶ τὴν καινὴν ᾠδὴν διδάσκονται, τοῖς πολλοῖς οὐ μόνον κατὰ τὸν παρόντα βίον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἄγνωστον. Εἰ γὰρ καὶ τὸ τέλειον τῆς γνώσεως ἐκεῖ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἀλλὰ ἀναλόγως τῇ ἑαυτοῦ καθάρσει ἐκάστῳ ἐφαπλουμένης τῆς γνώσεως.

Οὗτοι εἰσιν οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ Ἀρνίῳ. Οὐ δια-

(41) Καὶ αὐτοῦ ed.

φορὰν παριστῶντος τοῦ Ἀρνίου, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἀρε-
τὴν διάφορον δηλοῦντος τὸν τῆς μαθήσεως τῆς ῥῆθης
κατευτυχησάντων. Οἱ μὲν γὰρ ἀπλότῃ ψυχῇ καὶ
ἀκακίᾳ περιχροτούμενοι (42), ἀκολουθεῖν τῷ Ἀρνίῳ
ἐπιτήδειοι γεγόνασιν. Οἱ δὲ ἀνδρικώτερον διακείμε-
νοι καὶ λελογισμένη διαθέσει περιστοιχούμενοι, τῷ
ἀνδρωθέντι Χριστῷ προσηνέχθησαν, πρὸς τε τὰ
πάθη, πρὸς τε τοὺς τυράννους τὸ νικητήριον ἀνελό-
μενοι κράτος. Οἱ καὶ διὰ τὸ μιμήσασθαι τοὺς μὲν
τὴν ἀκακίαν Χριστοῦ τοῦ διδασκάλου, τοὺς δὲ τὸ
ἄρνικόν πρὸς τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου τοῦ
ιδίου αἵματος ἐκχύσιν, οὕτω τῆς ἀπ' αὐτοῦ κτήσεως
ἔτυχον. Ὡς περὶ δὲ τῆς δόξης αἱ μοναὶ διάφοροι,
οὕτω καὶ κολάσεως. Διὸ καὶ εἴρηται τὸ ἕκαστον τὸν
ἑαυτοῦ μισθὸν λήψεσθαι κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

*Περὶ ἀγγέλου προαγορευόντος τὴν ἐγγύτητα τῆς
κρίσεως τῆς μελλούσης.*

Καὶ εἶδον ἄγγελον πετόμενον ἐν μεσουρανή-
ματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσει
τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος,
καὶ φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ λαὸν, λέγων ἐν
φωνῇ μεγάλῃ· Φοβήθητε τὸν Κύριον, καὶ δέτε
αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐ-
τοῦ. Καὶ προσκυνήσατε αὐτόν, τὸν ποιήσαντα
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν
καὶ πηγὰς ὑδάτων.

Τὸ, μεσουράνημα, διττὴν νόησιν ἐμποιεῖ. Καὶ
γὰρ τὸ ὑψηλὸν καὶ μετέωρον καὶ ἀπ' οὐρανοῦ, τό τε
εὐαγγελιζόμενον ὑπ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ ὑπὸ Θεοῦ
ἀποσταλεὶς, καὶ ὅτι ἤγγικεν ἡδὴ τὸ ἀπ' αἰῶνος ἐλ-
πιζόμενον κριτήριον. Καὶ ἐπειδὴ σωτήριοι τοῦτο
τοῖς ἐκ παντὸς ἔθνους τὰ εὐάρεστα διαπραξαμένοις
Θεῷ, ἀλλὰ καὶ ἐμφοβὸν δαίμοσι καὶ ἀμαρτωλοῖς.
Ἀμφότερα δὲ ὑπὸνίζετο ἡ φωνή (43), τοῖς μὲν ἀγα-
θοῖς διὰ τοῦ μεγάλου, τὸ καταθύμιον εἶναι τὴν τοῦ
δικαίου Χριστοῦ παρουσίαν, καὶ ὅτι ἀποκαταστήσει
αὐτοὺς πρὸς τὸν δι' ὃν ἐναθλεῖν αὐτοὺς ὑπῆρξε τῷ
μοχθηρῷ τούτῳ βίῳ τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ ἀν-
τεχομένοις, τοῖς δαίμοσι δὲ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἐκ-
βακχευθεῖσιν ἀνθρώποις φόβον, οὐ πρὸς ἀσφάλειαν,
ἀλλ' ἐκ προσδοκίας τῶν ἔργων ὧν ἐπραξαν, διὸ καὶ
ὁ προφήτης φησὶν· « Ἰδοὺ Κύριος ἔρχεται, καὶ τίς
ὑποστήσει ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; »

Καὶ προσκυνήσατε αὐτόν. Ἐνδίκως τὸ μὲν προσ-
κυνεῖν, ὡς Ποιητὴν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ κα-
ταχθονίων. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς
καὶ θαλάσσης, ἡ ὀρωμένη δηλοῦται κτίσις· διὰ δὲ
τῶν πηγῶν, ἡ ὑποχθόνιος, ἀδηλον γὰρ ὁπόθεν ταῖς
πηγαῖς ἡ ἀνάδοσις, ὡς περὶ καὶ τὰ ὑπὸ γῆν. Εἰ δὲ
τούτῳ ἐπαξίως ὡς παραιτίῳ τούτων ἡ δουλικὴ ὑπό-

A dentis Agni discrimen aut ipsius excellentiam, sed
præstantiam ad virtutem significantis eorum qui
hujus cæntus disciplinam adepti sunt : quidam
enim animæ simplicitate et innocentia conspicui,
idonei facti sunt qui Agnum sequantur : **768** alii
vero robustius affecti et determinato proposito im-
buti, Christo jam facto viro viriliter oblati sunt,
sumpto vinceendi robore, tum adversus affectiones,
tum adversus tyrannos : qui etiam dum imitantur,
illi quidem Christi præceptoris innocentiam, hi
autem quod agni est, puta proprii sanguinis effusio-
nem pro suo magistro ita ipsius possessionem
sortiuntur. Quemadmodum autem variæ sunt glo-
riæ mansiones, ita et supplicii : ideo quoque di-
eum est quod unusquisque suam accipiet mercedem
B juxta suum laborem.

CAPUT XL.

*De angelo qui denuntiabat propinquum esse futurum
judicium.*

XIV, 6, 7. *Et vidi angelum volantem per medium
cæli habentem Evangelium æternum ut evangelizaret
habitantibus in terra, et omni genti, et tribui, et lin-
guæ et populo, dicens voce magna : Timete Dominum
et date ipsi gloriam, quia venit hora judicii ejus. Et
adorate ipsum qui fecit cælum et terram et mare et
fontes aquarum.*

Quod dicitur cæli medium, duplicem secum affert
intellectum. Etenim celsitudinem ac sublimitatem
denotat : et quod sit a cælo, tam id quod ab eo
annuntiatur, quam ipse qui a Deo missus est :
præterea quod jam immincat judicii tempus exspe-
ctatum a sæculo. Et non solum id salutare est
his qui ex omni gente operati sunt ea quæ Deo
placent, sed et terrorem affert dæmonibus ac pec-
catoribus. Utrumque autem insinuavit vox : bonis
quidem per magnitudinem, quod desiderabilis sit
justi judicis adventus, et quod constituet eos co-
ram illo propter quem in hac flagitiosa et laboriosa
vita certare eis contigit cum his qui repugnant jus-
sis ejus : dæmonibus vero et hominibus qui ab
ipsis terrefacti sunt et illusi, timorem non ad cau-
tionem ac firmitatem, sed propter expectationem
repensionis operum quæ fecerunt. **769** Ideo quo-
que propheta dicit : « Ecce Dominus veniet, et quis
sustinebit diem ingressus ipsius ? »

Et adorete ipsum. Merito quidem ipsum adorare
jubet tanquam Creatorem cælestium, terrestrium,
ac subterraneorum. Siquidem per cælum, terram ac
mare significatur visibilis creatura, per fontes vero,
subterranea : incertum est enim unde sit fontium
progressus, quemadmodum etiam eorum quæ sub
terra sunt. Quod si huic tanquam istorum auctori

⁷⁸ Malac. III, 1.

(42) Legebatur περιχρατούμενοι, *subjecti aliis.*

(43) Ed. omittit ἡ φωνή.

merito debetur ministerialis subjectio, juste etiam exitiali diabolo debetur ignominia et contemptus.

CAPUT XLI.

De secundo angelo casum Babylonis predicante.

XIV, 8. *Et alius ac secundus angelus secutus est dicens : Cecidit, cecidi! Babylon civitas magna, quia de vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes.*

Secundus non absolute et simpliciter dictus est : sed ad designandum quod cum prior incepisset comminari supplicia, alius accedit angelus qui ipsas calamitates confirmet. Nam hoc manifestat quod dicitur secutus fuisse. Et quæ consequentia oraculi? *Cecidit Babylon magna.* Post eventum enim eorum quæ annuntiata sunt, nihil aliud desiderabatur, quam quod non omnis confusio vitæ præsentis per casum designata erat. Nam quid aliud demonstrat casus? quemadmodum neque Babylon aliud designat quam confusionem. Et quæ dicitur Babylon? Non alia quam hic corruptilis mundus : quod videlicet hæc Babylon non aliunde ceciderit, quam ex eo statu quo alios corrumpebat. Fornicationem vero non solum appellat Scriptura masculi cum femina impudicum concubitum, sed et omnem a bono declinationem : si verum est quod scribitur, « Perdidiisti omnem qui fornicatur abs te⁶⁹. » Quodque nomine Babylonis mundus transumptive significatus sit, designat dictio *magna*, quæ jungitur, neque enim ponitur ad distinctionem parvæ; sed ad docendum quid sit. Quodsi ad Babylonem quæ in Chaldæa est referre voluerit **770** quispiam sermonem, nihil referet si tam multa quæ competunt mundo, ad illius imitationem vano effecto, illam ipsam principalem designent, si ad causam quidquid in illo contigit referatur.

CAPUT XLII.

De tertio angelo muniente populum Domini ne susciperet Antichristum.

XIV, 8-11 *Et tertius angelus secutus est eos, dicens voce magna : Si quis adoraverit bestiam et imagines ejus, et acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua, ipse quoque bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in cratere iræ ipsius : et cruciabitur igne et sulphure coram sanctis angelis et coram Agno : et fumus tormenti ejus in sæcula sæculorum ascendet. Et non habent requiem die ac nocte qui adorant bestiam et imaginem ejus, et quicumque accipit characterem nominis ejus.*

ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Sequi dixit, quasi significare volens continuitatem et inevitabilitatem ac severitatem. Magna autem vox immissum terrorem designat, et quod ea

Α πτώσις, ἐνδίκως ἂν καὶ τῷ ἀλιτηρίῳ διαβόλῳ ἢ ἀτιμία καὶ ἐξουδένωσις.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Περὶ δευτέρου ἀγγέλου, τὴν πτώσιν Βαβυλῶνος κηρύσσοντος.

Καὶ ἄλλος δεύτερος ἄγγελος ἠκολούθησε λέγων· Ἔπεσεν, ἔπεσεν, Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότισε πάντα τὰ ἔθνη.

Τὸ δεύτερον οὐχ ἀπλῶς εἶρηται· ἀλλ' εἰς δῆλωσιν τοῦ ἐναρξαμένου τῶν τιμωρητικῶν ἀπειλῶν, ἄλλος ἄγγελος τὰς αὐτὰς ἐπιβρῶννύων συμφορὰς παραγέγονε. Τριῦτο γὰρ παρεμφαίνει τὸ ἀκολουθησάτω. [Καὶ τί τὸ ἀκόλουθον τοῦ χρηματισμοῦ; Ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη (44)]· ἐπὶ γὰρ τῇ ἐκβάσει τῶν ἀπηγγελμένων, οὐδὲν πρὸς ὑστέρησιν τοῦ μὴ πᾶσαν τὴν τοῦ παρόντος βίου σύγχυσιν πτώσει ὑποβληθῆναι. Τί γὰρ ἂν ἄλλο ἢ πτώσις παραστήσῃ; ὡσπερ οὐδὲ ἡ Βαβυλὼν, οὐδὲν ἕτερον εἰ μὴ τὴν σύγχυσιν. Καὶ τίς ἡ Βαβυλὼν; Οὐχ ἄλλη, ἢ οὗτος ὁ φθαρτὸς κόσμος, ταύτης δηλαδὴ τῆς Βαβυλῶνος οὐκ ἄλλοθεν ποθεν κατασεισθείσης, ἢ τοῦ ἐξιστᾶν. Πορνείαν δὲ οὐ μόνον οἶδεν ἡ Γραφή τὴν πρὸς τὸ θῆλυ τοῦ ἄρβενος ἀσελγῆ συνδρομῆν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἔκκλισιν, εἶγε πιστὸν τὸ, « Ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ. » Καὶ ὅτι μὲν εἰς Βαβυλῶνα ὁ κόσμος μετεληπται δηλοῖ τὸ, *μεγάλη*, προστιθέμενον· οὐ πρὸς ἀντιδιαστολὴν γὰρ μικρᾶς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἐν εἰσηγούμενον. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὴν Χαλδαίαν Βαβυλῶνά τις κατευθύνειν ἐθέλει τὸν λόγον, οὐδὲν διοίσει τῷ κατὰ ζῆλον ἐκείνης ματαιωθέντι κόσμῳ τοσαῦτα συνηντηκότα, αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἀρχέτυπον ὑποστήναι, εἶπερ πρὸς τὸ αἴτιον πᾶν τὸ ἐπ' ἐκείνου συμβαῖνον ἀναφέρεται.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Περὶ τρίτου ἀγγέλου ἀσφαλιζομένου τὸν τοῦ Κυρίου λαόν, μὴ δέξασθαι τὸν Ἀντιχριστόν.

Καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ· Εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρίου· καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτοῦ εἰς αἰῶνα αἰῶνων ἀναβαίνει. Καὶ οὐκ

Τὸ ἀκολουθεῖν εἶρηκεν, ὡς τὸ συνεχὲς καὶ ἀδιάσπαστον καὶ ἀνένδοτον βουλόμενος παριστᾶν. Ἡ δὲ μεγάλη φωνὴ τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ διὰ πάσης χω-

⁶⁹ Psal. LXXII, 27.

(44) Inclusa mittebat ed.

ρεῖν ἀκοῆς τὰ δηλούμενα σημαίνει· ἡ δὲ τοῦ θη-
ρίου προσκύνησις καὶ τὸ λαθεῖν αὐτοῦ τὴν σφραγίδα,
τὸ τὸν Ἀντίχριστον ἠγήσασθαι Θεόν, καὶ λόγῳ ἢ
ἔργῳ τὰ καταθύμια τούτῳ διεξιέναι καὶ κηρύσσειν.
Τοῦτο γὰρ τὸ ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῆς χειρὸς χά-
ριγμα σημαίνει, ἀντὶ τοῦ λόγου τοῦ μετώπου, καὶ
ἀντὶ ἔργου τῆς χειρὸς παραληφθέντων. Εἰκόνα δὲ
τὴν δυσσεβῆ πολιτείαν καλεῖ· οἶνον δὲ τὴν ὀργὴν οὐκ
ἀπὸ τῆς εὐφροσύνης ἔφασκεν, ἀλλ' ἐκ τῆς σκοτώ-
σεως καὶ τῆς παραφορᾶς· τοιοῦτο γὰρ καὶ ὁ θυμὸς·
κεκερασθαι δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐκχεῖσθαι ἢ ἐπιδίδουσθαι.
Εἴρηται δὲ οὕτω καθ' ὅτι ἐκάτερα παρὰ τοῖς παλαιοῖς
τὰ ποτήρια. Οἶνος δὲ θυμοῦ εἴρηται, ὡς καὶ εὐφραίν-
ων οἶνος· ὡς γὰρ ὁ εὐφραίνων οἶνος λήθην ἐμποιεῖ
τῶν δυσχερῶν, οὕτω καὶ νῦν οἶνος θυμοῦ εἴρηται ἢ
κόλασις ἐπακολούθημα.

Τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς
ὀργῆς. Ἐπιτευκτικῶς τὸ ἀκρατον τοῦ θυμοῦ οἶνον
ἀπέκασεν ἀκράτῳ κεκερασμένῳ ἐν τῷ ποτηρίῳ·
ἀκρατος γὰρ οἶνος μεθύσκειν δύναται πλεῖον τοῦ
κεκριμένου, ἐπεὶ καὶ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα οἱ
ἀνταποδιδόμενοι τῶν βεβιωμένων μισθοὶ, ἀκρατοὶ
καὶ ἀμιγεῖς τοῦ ἐναντίου ἐλέου, καὶ ἀγαθῶν ἔργων
ἀειμνηστίας, ὅτι καὶ ὁ ἐκεῖ βίος ἀληθῆς καὶ παντὸς
ἀγνεύων τοῦ προσποιητοῦ καὶ ἐπιπλάστου. Ἄλλ' εἰ
τοιοῦτος, πῶς κεκερασται ἐν τῷ ποτηρίῳ; ἢ
δῆλον ὡς τὸ κεκερασθαι οὐκ ἐπιμιξίαν τινὰ σημαίνει,
ἀλλ' ἐπίδοσιν, ὡς ἂν οὕτω νοοῖτο· Τοῦ κεκερασμέ-
νου, τουτέστι, τοῦ ἐπιδοθέντος ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς
ὀργῆς, δι' ὅπερ ἀκολούθως τῇ ὀργῇ, καὶ ἡ βάσανος
ἐκ πυρὸς καὶ θείου ἀμφοῖν καυστικωτάτοι, πυρὸς
μὲν, φλέγειν πεφυκότης, τοῦ θείου δὲ ἀνερεθίζειν
δικακῶς εἰωθότης· τὸ δὲ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέ-
λων καὶ τοῦ Ἄρνιου, τοῦτο βούλεται παριστᾶν, διὰ
μὲν τῶν ἀγγέλων, τὸ ἀδυσώπητον τὸ πρὸς τὴν βά-
σανον, διὰ δὲ τοῦ Ἄρνιου, ἀνάμνησιν φέροντος τῆς
ὑπὲρ σωτηρίας ἀνθρώπων αὐτοῦ σφαγῆς, ὅπως αὐ-
τὸς μὲν διὰ πυρὸς ἀγαπήσας ἐκδέδωκεν ἑαυτὸν,
αὐτοὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀπαλλαγῆναι ἀπωλείας οὐκ
ἐβουλήθησαν. Καπνὸν δὲ τοῦ βασανισμοῦ, ἢ τὴν
πρὸς πάντας δῆλωσιν τοῦ διὰ πυρὸς ἐκτελεῖσθαι τὴν
τιμωρίαν, [καπνὸς γὰρ πυρὸς τεκμήριον (45)], ἢ
τῶν ἀπὸ τοῦ ἄσθματος κολαζομένων τῆς οἰμωγῆς
οἰονεὶ νέφος οὐ πρὸς ὀλίγον, ἀλλ' αἰωνίως ἀναβαῖνον
εἶρηκεν.

Ὡδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, οἱ τηροῦντες
τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ.
Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης·
Γράψον· Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρῷ ἀπο-
θνήσκοντες ἀπάρτι. Ναὶ, λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα
ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα
αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν.

Ἐν τούτῳ, φησὶ, τῷ καιρῷ τῷ τοῦ Ἀντιχρίστου
ἢ ὑπομονὴ τῶν ἁγίων δεῖκνυται. Εἴτα ὡς ἐξ ἐρωτῆ-

A quæ significantur omnem pene:rent auditum. Be-
stiam vero adorare et ejus signum accipere, est
existimare Antichristum esse Deum verboque et
opere quæ huic grata sunt commemorare ac præ-
dicare. Nam hoc significat character in fronte et
in manu : fronte assumpta pro sermone, et manu
pro opere. Imaginem autem vocat impiam conver-
sationem. Porro vinum dixit iram, non ob læti-
tiam quam immittit, sed ob capitis vertiginem ac
veluti furorem: hujusmodi enim est ira quæ dicitur
θυμός. Mistum vero esse, hoc est diffusum et au-
gmentatum. Ita autem dictum est, eo quod apud
veteres utraque erant pocula. Demum vinum iræ
sive furoris dictum est, quemadmodum etiam vi-
num lætificans. Sicut enim **771** vinum quod læ-
B lificat oblivionem immittit rerum molestarum, ita
et nunc vinum iræ vel furoris dictum est supplicium
quod subsequitur.

Quod mistum est mero in cratere iræ. Merum fu-
roris affabre comparavit vino mero quod in calice
mstum est. Siquidem vinum merum facilius inebriare
potest quam mistum, quoniam in futuro
quoque sæculo retributiones eorum quæ in hac
vita peracta sunt, puræ erunt, et non commistæ
cum opposita misericordia aut continua honorum
operum memoria : quoniam futura quoque vita
vera erit, et expians ab omni simulatione et furo.
Verum si talis est, quomodo dicitur vinum mis-
tum in cratere? Manifestum est igitur quod τὸ κε-
κερασθαι, id est, mistum esse, non significat tempe-
C raturam aliquam, sed additionem, ut sit iste sen-
sus : Quod mistum est, id est, appositum in cratere
iræ, propter quod congrue ad iram sequitur tor-
mentum ignis et sulphuris, quæ ambo ardentissime
exurunt : cum ignis quidem natus sit inflammare,
sulphur autem continue ad ardorem excitare so-
leat. Porro quod dicitur : coram sanctis angelis
et Agno, hoc significare vult : per angelos quidem
implacabilitatem ad cruciatum, per Agnum vero
quod reminiscenciam secum afferat suæ cædis pro
salute hominum, quod ipse illos diligendo, per
ignem seipsum tradiderit, illi vero a propria per-
ditione liberari noluerint. Porro tormenti fumum
tanquam nebulam dixit ascendere : hoc est, aut
D manifestationem ad omnes quod supplicium igne
perficiatur (fumus enim ignem denotat), aut eo-
rum qui puniuntur ejulatum, non ad breve tem-
pus, sed perpetuo.

XIV, 12, 13. Hic patientia sanctorum est : cu-
stodientes præcepta Dei et fidem Jesu. Et audiui vo-
cem de cælo dicentem : Scribe : Beati mortui qui in
Domino moriuntur amodo. Profecto, dicit Spiritus,
ut requiescant a laboribus suis, sed opera illorum se-
quuntur ipsos.

Hoc, inquit, Antichristi tempore ostenditur pa-
tientia sanctorum. Deinde tanquam ab interroga-

tione sermo effiguratus est : Et quinam sunt, inquit, quos dicis sanctos patientes? deinde veluti respondens, *Custodientes*, ait, *præcepta Dei et fidem Jesu*. Hi namque, præsentibus quoque afflictionibus ac morte intentata, **772** postponent universa amorì Dei ac fidei Jesu. Non hoc autem dixit quod dividat ac separet fidem in Deum a fide Domini Jesu, sed suo sermone, modo magis introductorio procedens, ita progreditur. In solis namque Judæis religiosa divini Numinis opinio conspici dabatur, quæ a multis vanisque diis ad unum Deum redigebat Dei cultum : Christus vero eo quod homo visus esset et appellatus, apud multos nondum videbatur divinæ naturæ supersubstantialis esse thesaurus : propterea inter Dei præcepta magis discernens, Jesu fidem substituit. Potest tamen dici quod hinc divina de Christo opinio roboratur. Nam si fides Jesu comitatur Dei præcepta, quid necesse est tanquam divinis præceptis contrariam tollere Jesu præceptorum manifestationem, cum ex hoc robur præceptorum magis concilietur? propter quæ ita contempta, non putavit indignum suscipere vilem et abjectam hominis naturam, ut per seipsum ostenderet, quod cum humana natura non posset ad opus deducere præcepta, seipsum huic univit incarnatus.

Beati mortui qui in Domino moriuntur. Vox de cælo non omnes mortuos prædicat esse beatos, sed eos qui in Domino moriuntur, qui mundo mortui sunt, et mortificationem Domini Jesu in corpore circumferunt. Vere enim exitus a corpore illis etiam requies est, quæ a laboribus eximit.

Profecto, dicit Spiritus. Litt. ræ ordinatio ita habetur. Spiritus dicit : Scribe amodo, tanquam attrahens eos qui certant, promissione quod cessabunt quæ ipsis laboriosa sunt, et assequentur bona in quibus conquiescant : simul enim ut sublati fuerint e medio labores, inducetur operum retributio.

CAPUT XLIII.

Quod is qui sedebat in nube, demetebat falce quæ ex terra germinabant.

XIV, 14-16. *Et vidi, et ecce nubes candida et super nubem sedens similis Filio hominis, habens in capite suo coronam auream, et in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exivit de templo clamans voce magna sedenti in nube : Mitte falcem tuam et mete, quia venit tempus metendi, quia aruit messis terræ. Et misit is qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, et demessa est terra.*

Nubem interpretati sunt sancti Patres Mariam semper virginem, juxta id quod ab Isaia dictum est : « Ecce sedet Dominus in nube levi et veniet

σεως λόγος ἐσχημάτισται. Καὶ τινες, φησὶν, οὕς λέγεις ἀγίους ὑπομονητικούς; Ἐἶτα ὡς ἀποκρινόμενος, *Οἱ τηροῦντες*, φησὶ, *τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ*. Οὗτοι γὰρ καὶ πειρασμῶν παρόντων καὶ θανάτου, πάντα δεύτερα θήσονται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ πίστεως Ἰησοῦ. Οὐ διαίρων δὲ καὶ ἀποδυστῶν τὴν εἰς Θεὸν πίστιν τῆς τοῦ Κυρίου πίστεως, τοῦτό φησιν, ἀλλ' εἰσαγωγικώτερον τῷ λόγῳ χωρῶν οὕτω πρόβεισιν· ἐπὶ γὰρ μόνοις Ἰουδαίαις ἡ τοῦ Θεοῦ εὐσεβὴς ὑπόληψις ἐνορατο, ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ ματαίων θεῶν εἰς ἓνα Θεὸν περιστάσα τὸ σέβασμα· ὁ δὲ Χριστὸς διὰ τὸ ἀνθρώπος ὁραῖσθαι καὶ χρηματίζειν, οὕτω τοῖς πολλοῖς ἐδόκει θείας φύσεως εἶναι θησαυρὸς ὑπερούσιος. Διὰ τοῦτο διακριτικώτερον ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἰησοῦ πίστιν ὑπέστησεν. Πλὴν ἐστὶν εἰπεῖν, ὡς μᾶλλον ἐντεῦθεν ἢ κατὰ Χριστὸν θεολογία κρατύνεται. Εἰ γὰρ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κατὰ Ἰησοῦν πίστις παρομαρτεῖ, τίς ἡ ἀνάγκη ἀνταναιρεῖν τῶν θείων ἐντολῶν τῶν τοῦ Ἰησοῦ τὸ ὁρώμενον (46), μᾶλλον ἐκ τούτου τῶν ἐντολῶν τὸ κράτος οἰκείουμένων; δι' ἃς κατολιγωρούμενας, καὶ τὴν ἀνθρώπου εὐτελεῖ φύσιν οὐκ ἀπηξίωσεν ὑποδύναϊ· ὡς ἂν δι' ἑαυτοῦ ὑποδείξῃ, ὡς τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ἀδυνατούσης πρὸς ἔργον ἀγαγεῖν τὰς ἐντολάς, ταύτη ἑαυτὸν ἠνωσεν ἐνανθρωπήσας.

Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες. Ἡ ἐξ οὐρανοῦ φωνὴ οὐ πάντα μακαρίζει τοὺς νεκρούς, ἀλλὰ τοὺς ἐν Κυρίῳ ἀποθανόντας, τοὺς νεκρωθέντας τῷ κόσμῳ, καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντας. Ἐκείνοις γὰρ τῷ ὄντι ἡ τοῦ σώματος ἐξοδος καὶ ἀνάπαυσις κόπων ἀπαλλάττουσα.

Ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα. Ἡ σύνταξις οὕτως. Τὸ Πνεῦμα λέγει· Γράψον ἀπάρτι, οἶονεὶ ὑπολιχνεύων τοὺς ἀθλοῦντας τῇ ἐπαγγελίᾳ τῆς ἐκλείψεως μὲν τῶν ἐπιμόχθων αὐτοῖς, ἐντυχίας δὲ τῶν ἀναπαυστικῶν ἀγαθῶν. Ἄμα γὰρ τῷ ἀφανισμῷ τῶν κόπων, ἐπεισαχθήσεται ἡ διὰ τῶν ἔργων ἀντίδοσις.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ὅτι ἐν τῇ νεφέλῃ καθήμενος, τῷ δρεπάνῳ συντελεῖ τὰ ἐκ τῆς γῆς βλαστάνοντα.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιον Υἱῷ ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἔξῃλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ κρᾶζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης· Πέμψον τὸ δρέπανόν σου καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. Καὶ ἔδωκεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην, τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.

Τὴν νεφέλην εἰς Μαρίαν τὴν ἀειπάρθενον ἐξειλήφασιν οἱ θεῖοι Πατέρες, κατὰ τὸ ὑπὸ Ἠσαίου εἰρημένον· « Ἴδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης,

(46) Verba τὸ ὁρώμενον non habebat ed.

καὶ ἦξει εἰς Αἴγυπτον· ἔκ γῆς μὲν οἷον ἐξατμισθεῖσαν, τουτέστι, περιγείου παχύτητος ἀποδράσαν. Κουφότη, δὲ ταῖς οὐρανοδρόμοις ἀρεταῖς κατηρτισμένη ἀποδίδεται τῷ δι' αὐτῆς ἐνδημῆσαι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν εὐμοιρήσαντα. Ἡ νεφέλην ἀγγελικὴν τινα δύναμιν διὰ τὸ καθάριον (47) καὶ μετεωρότερον τῆς ἀγγελικῆς φύσεως, παρ' ὃ καὶ λευκὸν εἶναι.

Ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν. Ὁ στέφανος τὸν Κύριον Ἰησοῦν βασιλέα αἰνίττεται. Βασιλεὺς γὰρ τῶν νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν ὁ Χριστός. Χρυσοῦν δὲ τὸν στέφανον λέγει, ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν τιμίων τὸ ἐνδοξον ὑπογράφων· τὸ δὲ ἐν τῇ χειρὶ δρέπανον ἔχειν, τὸ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ καίσθαι τὴν τοῦ αἰῶνος τούτου συντέλειαν παραδηλοῖ διὰ τῆς ὀργῆς, ἢ τὴν ταχυτῆτα τῆς ἐφόδου.

Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν κράζων. Διὰ τί δὲ ἐξῆλθεν οὗτος ὁ ἄγγελος κράζων; Περιφραστικῶς διὰ τούτων δηλοῦται ἡ ἰκεσία τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, ἐφιεμένων μὲν τὴν τῶν δικαίων τιμὴν, ὡς μιμησαμένων αὐτάς ἐν τῇ προσκαίρῳ ζωῇ ἑαυτῶν, οὐκ ἀπαυαινομένων δὲ τὴν τῶν ἀπειναντίων αὐτοῖς βεβιωκότων ἐκδικίαν θεάσασθαι. Διὸ ἐπισπεύδουσιν, ἐφ' ᾧ παύσασθαι μὲν τὰ κινούμενά τε καὶ ἀλλοιούμενα, φανερωθῆναι δὲ τὰ ἀναλλοίωτα καὶ ἀνακίνητα.

Ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. Τὸ ξηρανθῆναι τὸν θερισμὸν οὐκ ἄλλο δηλοῖ, ἢ τὸ ἐπιστῆναι τὸν τῆς συντελείας καιρὸν ὅτε πεπανθεῖς, ὡς σῖτος ὠριμος, ὁ τῶν ἀνθρώπων σπόρος, ὁ μὲν τοι εὐσεβεῖα φυτοκομισθεῖς, τῶν θείων ταμιείων τῆς ἀποθέσεως ἀξιοθεῖη· ὁ δὲ ὕλομανήσατο, καὶ οὐδὲν σιτῶδες καὶ τρόφιμον καὶ τοῦ θεοῦ ἐπάξιον σπόρου ἀπενεγκάμενος τῷ αἰωνίῳ πυρὶ ὑποβλήθῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Περὶ ἑτέρου ἀγγέλου τρυγῶντος τὴν τῆς πικρίας ἀμπελον.

Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐφώνησεν ἐν κραυγῇ μεγάλη τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ λέγων· Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμπελου τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασεν ἡ σταφυλὴ τῆς γῆς. Καὶ ἐξέβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐτρύγησε τὴν ἀμπελον τῆς γῆς. Καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τὸν μέγαν. Καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἐξωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων αχ'.

Οὐ μάτην τὸ γνῶρισμα τοῦ ἀποσταλέντος ἀγγέλου, ὡς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ναοῦ ἀπέσταλται, περὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ οὐδενὸς τοιοῦτου ἐπισημανθέντος, εἰ μὴ ὅτι μόνον ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἀπεστάλη, ἐνταῦθα δὲ καὶ τοῦ

⁶¹ Isa. XIX 1.

(47) Scribebatur κορίνθιον.

A in Ægyptum⁶¹: de terra quidem veluti evaporantem, hoc est a terrena crassitie egredientem, sed levitate contexta virtutibus in cœlum currentibus, quæ ipsi attribuitur, eo quod per ipsam Dei Filius felici fato nobis præsens fuerit. Aut nubem intellige virtutem quamdam angelicam, propter puritatem et sublimitatem angelicæ naturæ, unde etiam candida esse dicitur.

Habens in capite suo coronam auream. Corona designat Dominum Jesum regem. Nam Christus rex est et intelligibilem et sensibilem. Auream vero dicit coronam ex his quæ apud nos sunt in pretio designans quod gloriosum est. Porro quod falcem in manu haberet, designat in potestate ipsius sitam esse hujus sæculi consummationem, per iram aut velocitatem accessus et impetus ipsius.

Et alius angelus exivit clamans. Quare exivit hic angelus clamans? Periphrastice per hæc significatur supplicatio cœlestium virtutum, cupientium honorem justorum, ut qui ipsas imitati sunt in vita sua temporali, et recusantium intueri ultionem illorum qui modo ipsis contrario vixerunt: ideo festinant ut cessent quæ moventur ac immutantur, et appareant quæ immobilia sunt ac immutabilia.

Quia aruit messis terræ. Aruisse messem non aliud significat quam imminere tempus consummationis quando maturum hominum semen in molam maturi tritici, hoc quidem pietate enatum ac collectum fuerit, ut in divinis horreis reponatur: illud autem silvescens ac degenerans, et nihil triticeum ac nutritivum divinoque semine dignum referens, ut in ignem perpetuum conjiciatur.

774 CAPUT XLIV.

De alio angelo qui vindemiabat vineam amaritudinis.

XIV, 17-20. Et alius angelus exivit de templo quod erat in cœlo, habens et ipse falcem acutam. Et alius angelus exivit de altari habens potestatem super ignem, et clamavit clamore magno ad eum qui habebat falcem acutam dicens: Mitte falcem tuam acutam, et vindemia botros vineæ terræ, quoniam matura est uva terræ. Et misit angelus falcem suam in terram, et vindemiavit vineam terræ: misitque in torcular iræ Dei magnum. Et calcatum est torcular extra civitatem: et exivit sanguis de torculari usque ad frena equorum per stadia mille sexcenta.

Non frustra ponitur signum quo missus angelus cognoscatur, quod videlicet a cœlesti templo missus sit, cum de nullo ante hunc tale quid fuerit designatum, sed solus de templo missus est. Hic

autem etiam assumptus est locus in quo erat templum. Dicimus ergo quod quoniam varii cultus omnipotenti Deo exhibentur ab incorporeis suis ministris : quorum hi sane præsentiam acceperunt altarium quæ in terra sunt, unde his qui in terra degunt divinus cultus annuntiatus est : quod sane fuit ab Abraham et Mose usque ad Christi adventum, et in ipso protenditur usque ad hujus sæculi consummationem : merito in illo nullius talis facta est mentio, nisi quis in illo quoque cognitionis indicium esse duceret Agni mentionem, propter cujus in terra præsentiam fuit et angelorum ad homines oraculum, et divinorum virorum prænuntiatio de adventu ipsius in terra. Ut ergo manifestius fiat quod non in terra solum, verum etiam in cœlo cultus offerantur omnipotenti Deo, necessario in hoc angelo facta est mentio etiam loci præsentia ipsius. **775** Falce autem acuta hunc quoque dicit esse armatum, brevi fore designans exitum.

Habens potestatem super ignem. Hunc intellige ordinatum esse super punitionem impiorum. Ex quo discimus quod universis creaturis præsent angelicæ virtutes, nempe aquæ, aeri et aliis quibusdam partibus universi : hunc autem punitivo igni præsentem, quum etiam de superioribus angelis esset, cum clamore adhortari dicit illum qui falcem habebat.

Et vindemia botros vineæ terræ. Vindemia uvarum designat eos qui valde mali sunt, a quibus calix in manu Domini inebriatur, hoc est impletur, non ebrietate quæ est ad lætitiā, sed ad supplicium : unde etiam bibere dicit omnes peccatores terræ. Quodque hoc depingere velit visio, ex eo manifestum est, quod neque Dominus ipse dignatur collectionem facere, quemadmodum de prioribus : neque unum mittit ad horrea et aliud ad ignem perpetuum : sed unus quispiam ex angelis exsequi dicitur, qui etiam ob excessum improbitatis ipsorum, in lacum iræ Dei protinus injicit, neque responsione dignos judicans neque interrogatione.

Et misit angelus falcem suam in terram. In terram falx mittitur quæ ab angelo gestatur : et hoc est facere messem punitivam illorum qui terrenis involvuntur, et more porcorum lutulenta sorbent opera.

Et vindemiarit vineam terræ. Ex adverso ponitur hæc vinea ei quam Dei progenitor ex Ægypto sublimatam viderat. Hic enim vineam, quæ impietate gavisata fuerat, universosque qui eam præcesserant impios obscuraverat, atque adeo eos quoque qui ab ipso perditionis filio Antichristo illusi fuerant, absque ulla misericordia metere jubetur angelus, et severe facta est aggressio.

Misitque in torcular iræ Dei. Humana magis ratione procedit, excessum ad impietatem volens ostendere hominum illius temporis. Quæ enim fides

τόπου παραληφθέντος, ἐν ᾧ ὁ ναός. Φαμέν οὖν ὡς ἐπειδὴ διάφοροι λατρεῖαι τῷ παντοκράτορι Θεῷ ὑπὸ τῶν ἀσωμάτων αὐτοῦ λειτουργῶν ἐκτελοῦνται, ὧν οἱ μὲν τῶν κατὰ γῆν θυσιαστηρίων ἔφοροι ἐκκληρώθησαν, ἀφ' οὗ θεοσεβεία τοῖς ἐπὶ γῆς κατηγγέλθη, ὁ δὲ ἀπὸ Ἀβραάμ καὶ Μωϋσέως μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας, καὶ ἐπ' αὐτῆς παρατείνεται τῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος συντελείας, εἰκότως ἐπ' ἐκείνου μὲν, οὐδεὶς τοιοῦτου γέγονε μνεῖα εἰ μήτις καὶ ἐπ' ἐκείνου γνώρισμα λογίζοιτο τὴν τοῦ Ἀρνίου μνεῖαν, οὗ χάριν τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας καὶ χρηματισμὸς ἀγγέλων πρὸς ἀνθρώπους ὑπῆρξε, καὶ προκαταγγεῖα θεοφόρων ἀνδρῶν περὶ τῆς ἐπὶ γῆς ἐλευσεως αὐτοῦ. Ὡς ἂν οὖν ἐκδηλότερον γένηται, ὡς οὐ μόνον ἐπὶ γῆς λατρεῖαι, ἀλλὰ καὶ ἐν οὐρανῷ τῷ παντοκράτορι προσάγονται Θεῷ, ἀναγκαίως ἐπὶ τούτου τοῦ ἀγγέλου καὶ τοῦ τόπου τῆς προεδρίας αὐτοῦ μνεῖα γέγονεν. Ὅξει δὲ δρεπάνῳ καὶ τοῦτον καθοπλίσθαι λέγει, τὸ σύντομον τῆς ἐκβάσεως ἐπισημαίνων.

Ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός. Τοῦτον ἐπὶ τῆς κολάσεως ν' εἶ τῶν ἀσεβῶν τετάχθαι. Ἐξ οὗ μανθάνομεν ὡς πᾶσι τοῖς κτίσμασιν, ἀγγελικῆ δυνάμει ἐπιστατοῦσιν, ὕδατος, ἀέρος, καὶ ἄλλοις τισὶ μέρεσι. Τοῦτον δὲ πυρὸς τιμωρητικοῦ μέντοι καὶ τῶν ὑπερτέρων ἀγγέλων (48) ὄντα, ἐγκελεύσασθαι φησι μετὰ κραυγῆς τῷ δρέπανον ἔχοντι.

Καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς. Ἡ τρύγησις τῶν σταφυλῶν τοὺς λίαν ἀνόμους αἰνίττεται, ἀφ' ὧν τὸ ἐν τῇ χειρὶ Κυρίου ποτήριον μεθύσκεται, τουτέστι, πληροῦται οὐ πρὸς εὐφράσυνον μέθην, ἀλλὰ πρὸς τιμωρίαν. Διὸ καὶ πείσθαι φησι πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς. Καὶ ὅτι τοῦτο ἡ ὀπτασία διαζωγραφεῖν βούλεται, δῆλον ἐξ οὗ οὔτε ὁ Κύριος αὐτὸς ἀξιοῖ τὴν συλλογὴν ποιήσασθαι ὡς περὶ τῶν πρώτων, οὔτε τὸ μὲν εἰς τὰς ἀποθήκας, τὸ δὲ εἰς τὸ ἀτελεύτητον παραπέμπει πῦρ· ἀλλὰ τις τῶν ἀγγέλων ὅς καὶ διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀσελγείας αὐτῶν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ εὐθέως ἐμβάλλει, μηδὲ ἀπολογίας ἀξιῶν μηδὲ ἐρωτήσεως.

Καὶ ἐξέβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. Εἰς τὴν γῆν τὸ δρέπανον βάλλεται τὸ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου φερόμενον, τουτέστι, τὸ τιμωρητικὸν θέρους ἐκείνων ποιῆσαι τῶν περὶ γῆν ἰλυσπωμένων, ὅσα καὶ χοῖροι τὰ βορβορώδη βοφῶντες ἔργα.

Καὶ ἐτρύγησε τὴν ἀμπελον τῆς γῆς. Ἀπεναντίας αὕτη ἡ ἀμπελος τῆς ἀπ' Αἰγύπτου παρὰ τῷ Θεοπάτορι μετεωρουμένης. Ἐνταῦθα γὰρ ἀμπελον τὴν κεχαρηκυῖαν τῇ δυσσεθείᾳ καὶ τοὺς πρὸ αὐτῆς ἅπαντας καλύψασαν ἀσελγεῖς, ἅτε καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς ἀπωλείας Ἀντιχριστοῦ ἐκβαλκευθέντας, ἀφειδῶς τρυγῆσαι κελεύεται ὁ ἄγγελος, καὶ ἀποτόμως ἡ ἐπιχείρησις ὑπῆρξε.

Καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀνθρωπινώτερον προβαίνει τῷ λόγῳ, τὸ ὑπερβάλλον πρὸς ἀσελγείαν τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ παραστῆσαι

(48) Vocem ἀγγέλων omittit ed.

βουλόμενος. Ἐπεὶ, τίς ἡ πίστις τὴν μακαρίαν καὶ ἀναλλοίωτον φύσιν πάθειν ἀλλοιωθῆναι παραχωροῦσα; τῷ δὲ ἔξω τῆς πόλεως πατηθῆναι τοὺς βότρυας, πόλιν, τῶν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα βίον ἐμπορικὸν πολίτευμα καλεῖ. Καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν συντέλειαν τούτου, ἡ τῷ ὄντι ἀμοιβὴ τῶν πεπραγματουμένων ἀνθρώποις, εἰκότι λόγῳ ἔξω τῆς πόλεως εἴρηκε. Ἐκ δὲ τοῦ λέγειν ὅτι ἐκ τῆς ληνοῦ αἷμα τῆ συμπατήσῃ τῶν βοτρυῶν ἀπορρέει, βότρυας, τοὺς ἀμαρτωλοὺς περιλείπεται νοεῖν. Διὸ καὶ τὸ αἷμα εἰς τὰς πονηρὰς αὐτῶν πράξεις τροπολογεῖ, τῆς δικαίας ἐπ' αὐταῖς ἐκδικίας σαφοῦς ἅπασι γινομένης. Καὶ οὕτω δικαία ὡς μηδὲ τοῖς ἀνωθεν εἰς ἐποψίαν ταχθεῖσιν ἀγγέλοις ὑπακοῦσαι, κωλύουσιν ὡς τισὶ χαλινοῖς ταῖς ἑαυτῶν συνεργίαις τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν θεομισῶν πράξεων. Οἱ καὶ τοσοῦτον ἐξώστρησαν, ὡς μὴ μόνον τὰς φυσικὰς ἐπ' ἀγαθῶν κτήσῃ παρεσχημένους ὑπὸ τοῦ Πλάστου ἐννοίας ἀτιμάσαι, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τὰς ἀπὸ τῶν θείων ἀγγέλων. Τοιγαροῦν καὶ πρὸς τοὺς θείους συνεργοὺς τοῦ δυσηλίου ἐπιδεικνύμενου, ἐκ πολλοῦ νῦν τοῦ περιόντος πρόφαντος ἅπασιν ἡ τούτων ἐξ ἀπειθείας μάστιξ καθίσταται.

lania, ex majori nunc accedente criminum cumulo, obedientia constituitur.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Περὶ τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐπαγόντων τοῖς ἀνθρώποις τὰς πληγὰς πρὸ τῆς συντελείας, καὶ περὶ τῆς ὑαλίνης θαλάσσης, ἐν ἧ τὸς ἁγίους ἐθεάσατο.

Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν· ἀγγέλους ἐπτὰ, ἔχοντας πληγὰς ἐπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ, καὶ τοὺς ρικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τῆς εἰκότος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαραγματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας τὰς κιθάρας τοῦ Θεοῦ, καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ Ἀρρίου, λέγοντες· Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοὶ σου, ὁ Βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν. Τίς οὐ μὴ φοβηθῆ σε, Κύριε, καὶ δοξάσει τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὁσῖος, ὅτι πάντως τὰ ἔθνη ἤξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερῶθησαν.

Καὶ πῶς οὐ μέγα τὴν παγκόσμιον σημαῖνον καθαίρεσιν; πῶς δὲ οὐ θαυμαστόν, ἀγγέλοις ἑσάρθμοις τὸν ἐξ ἑβδομάδος ἡμερῶν ἐναρξάμενον συντελεῖσθαι κόσμον, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἀποτελεωτῶν τοῖς τε τὸ καθαίρειν ἀγγέλοις λαχοῦσι καὶ εἰς τὸ καθαίρειν ἔχουσι πληγὰς; Ἐπτὰ δὲ αἱ πληγαὶ· θάλασσα ὑαλίνη, πῦρ, εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ τὸ θηρίον αὐτὸ, καὶ χάραγμα (49) αὐτοῦ, καὶ ἀριθμὸς αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος. Αὗται μὲν αἱ πληγαί, δι' ὧν ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐσχάται δὲ, ὡς τοῖς νικῶσιν αὐτὰς οὐκ ἔτι περιλειπομένου ἐτέρου ἀγῶνος. Οἱ τε γὰρ τὸ ἀστάθμητον τοῦ βίου τούτου,

est quæ beatam ac incommutabilem naturam
bus capi concedat? Porro quod extra civitatem
calcati sint botri, civitatem vocat conversationem
negotiis deditam, quæ in hac vita agitur: et quoniam
post hujus consummationem revera datur
retributio hominibus de his quæ negotiati sunt,
convenienti ratione dixit, extra civitatem. **776**

Dicendo autem quod de torculari per conculcationem
botrorum sanguis defluat, botros relinquit
intelligendos esse peccatores. Ideo quoque sanguinem
ad pravas impiorum actiones tropologice
convertit, inflictâ propter ipsas omnibus justâ
manifestaque ultione: et ita justâ, ut neque
supernis angelis obtemperaverint qui constituti erant
ut illorum curam haberent, qui suis auxiliis veluti
quibusdam frenis prohibebant homines ab actionibus
Deo invisis. At illi tanto furore perciti fuerunt,
ut non modo naturales considerationes ad bonorum
acquisitionem a Conditoribus sibi traditis contempserint,
sed et eas quæ a divinis suggererantur angelis.
Itaque quum adversus divinos etiam auxiliares ostensa
fuerit effrenis ipsorum petu- omnibus conspicuum flagellum
ex horum inobedientia constituitur.

CAPUT XLV.

De septem angelis qui in homines plagas inducent ante consummationem, et de mari vitreo in quo sanctos conspexerat.

Et vidi aliud signum in cælo magnum et admirabile: angelos septem habentes septem plagas novissimas, quia in ipsis completur ira Dei: Et vidi tanquam mare vitreum commistum igni, et eos qui victoriam reportaverunt de bestia, et de imagine ipsius, et de caractere ipsius, et de numero nominis ipsius, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei, et canentes canticum Mosi servi Dei, et canticum Agni, dicentes: Magna et admiranda sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: justæ ac veræ sunt viæ tuæ, Rex gentium. Quis non timebit te, Domine, et glorificabit nomen tuum? quia solus sanctus es, quoniam gentes omnino venient et adorabunt coram te, quoniam judicia tua manifesta sunt.

καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερῶθησαν.

777 An non magnum est quod universale designat subversionem? an non admirandum est mundum esse consummandum ab angelis qui eodem sunt numero cum diebus hebdomadæ a quibus habuit initium, et in eundem finire numerum cum angelis qui id muneris sortiti sunt ut ipsum perdant, et ad perdendum habent plagas? Septem autem plagæ sunt mare vitreum, ignis, imago bestię et bestia ipsa, character ipsius et numerus nominis ipsius. Hæ quidem plagæ sunt quibus completur ira Dei: extremæ vero, ut qui has devicerit nullum sit ipsi reliquum certamen.

(49) Legebatur, ὕαλος, πῦρ, εἰκὼν, θηρίον καὶ χάραγμα.

Qui enim omnem hujus vitæ instabilitatem quæ sua salsugine in multis exsiccare solet omne refrigerium, tolerando vicerint : quique dum mundus id nactus est ut nominis ipsorum celebritatem in modum vitri conterat, in nullo pejores efficiuntur : non sibi asciscentes vim exurendi ignis, sed illuminandi : cum imagine bestię, aut bestia ipsa, aut caractere aut numero nominis ipsius non infelicitate luctantes, sed viriliter devincentes : hi tunc super mare vitreum stantes, signum gestantes suæ in vita mortificationis, quoad voluptatum quæ in ea sunt inutilitatem ac contractionem : canunt quæcunque æquum est canere victores hujusmodi adversariorum.

Habentes septem plagas novissimas. Quod ait *septem*, non est intelligendum quod numero fuerint septenario, sed capitur pro *multas* : itaque multa designat esse adversus peccatores supplicia, quibus finem accipit ira Dei, quæ etiam postrema esse dicta sunt. Porro cum Dei audis iram seu furorem, ne concipias divinum numen subjectum esse affectibus : sed quoniam alio modo designare non potuit excessum facinorum peccatorum, ex improbitate ac impudicitia procedentium, quæ vel immobilem ad effectus naturam possent movere, humano more locutus est. Mare autem vitreum non aliud significare putetur, quam per mare quidem multitudinem, per vitrum vero splendorem ac puritatem eorum qui ibi digni fuerint beata vita.

Habentes citharas Dei et canentes canticum Mosi. Dicens citharas, membrorum quæ in terra sunt mortificationem designat. Porro ipsas ait esse Dei, eo quod nullus quantumvis sedulus homo et industrius id præstaret, divino destitutus auxilio. Cæterum Mosi servi Dei canticum **778** illud verisimile est omnes intelligere quod cecinit ob demersionem Pharaonis regis Ægyptiorum. Canticum itaque victorum ante legem et sub lege, ex his concipitur quæ per Mosen jussu Dei peracta sunt, ut dictum est. Agni vero canticum quod est aliud nisi quod ab eo qui responsa dat compositum est? quod etiam canent hi qui a Christo et post Christum decenter conversantes assidue in gratia ac magnificentia annuntiant Agno sive Domino Jesu Christo, ob dispensatum nobis salutari modo omnipotentem, justum ac verum ducatum. Quæ tanquam rex et basis misericordiæ, per apostolos suos operatus est erga suam creaturam.

XV, 5-8. *Et post hæc vidi, et apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo : et egressi sunt septem angeli habentes septem plagas : qui erant vestiti lino mundo et candido, et præcincti circa pectora zonis aureis. Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum. Et impletum est templum fumo a majestate Dei et potentia ipsius : nullusque poterat ingredi templum donec complerentur septem phialæ septem angelorum.*

οὐδεὶς ἐδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

Α ὁ τοῖς πολλοῖς δι' ἀλμυρίαν ξηραίνειν οἶδε τὸ ἀναψύχον, πᾶν νενικηκότες τῇ καρτερίᾳ, οἷτε ταῖς εὐδοξίαις κατὰ τὸ ὕαλον τοῦ συντρίβεσθαι κεκληρωμένου κότμου κατ' οὐδὲν χειρωμένοι, οὐχ οἱ τοῦ πυρός τὴν καυστικὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὴν φωτιστικὴν πεπορισμένοι, οὐχ οἱ τὴν εἰκόνα τοῦ θηρίου, ἢ τὸ θηρίον αὐτὸ, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καταπαλαῖσαι δεδυστυχηκότες, ἀλλ' ἀνδρικῶς νενικηκότες, οὗτοι τηνικάδε ἐστῶτες ἐπὶ τὴν ὑαλίνην θάλασσαν, σύμβολον ἐπιφερόμενοι τῆς ἑαυτῶν ἐν τῷ βίῳ νεκρώσεως κατὰ τὸ ἀνενέργητον τῶν ἐν αὐτῷ ἡδέων ἄδουσιν ὅσα εἰκὸς τοῖς νενικηκότες τῶν τοιούτων ἄδειν.

Β *Ἐχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἑσχάτας.* Τὸ ἑπτὰ, οὐκ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἑβδοματικῆ ἀριθμοῦ ἀκουστέον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πολλά. Τὰς πολλὰς οὖν κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν κολάσεις αἰνίττεται, δι' ὧν ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ πέρας λαμβάνει. Αἴτινες καὶ ἑσχάται ἐλέχθησαν. Θυμὸν δὲ ἀκούων Θεοῦ, μὴ ὡς ἐμπαθοῦς ἄκουε τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἐπεὶ οὐκ εἶχεν ἄλλως πως ὑποφῆναι τὴν ὑπερβολὴν τῶν κατὰ ἀσέλγειαν τῶν ἀμαρτωλῶν ἔργων, ἅτε καὶ τὴν ἀπαθῆ φύσιν οἷων τε ὄντων κινεῖν, ἀνθρωπίνως ἐχρήσατο τῷ λόγῳ. Ἡ ὑαλίνη δὲ θάλασσα οὐκ ἂν ἄλλο σημαίνειν δοκοῖ, ἢ τὸ πολὺ μὲν διὰ τοῦ, θάλασσα, διὰ δὲ τοῦ, ὑαλίνη, τὸ στιλπνὸν τε καὶ καθαρὸν τῶν τῆς ἐκεῖ μακαριότητος τοῦ βίου ἡξιωμένων.

Γ *Ἐχοντας τὰς κιθάρας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως.* Διὰ τοῦ εἰπεῖν τὰς κιθάρας, τὴν τῶν ἐπὶ γῆς μελῶν αἰνίττεται νέκρωσιν. Θεοῦ δὲ αὐτὰς εἶναι, καθότι οὐδεὶς τῶν σπουδαίων ἀνθρώπων τῆς θείας συμμαχίας χηρεύων κατορθοῦται. Τὴν δὲ ᾠδὴν Μωσέως δούλου Κυρίου ἐκείνην πάντας εἰκὸς ἐστὶ νοῆσαι, ἣν ἤσεν ἐπὶ τῇ καταποντώσει Φαραῶ τῶν Αἰγυπτίων. Τῶν μὲν πρὸ νόμου καὶ ἐν τῷ νόμῳ νικηφόρων ἡ ᾠδὴ, ὡς εἴρηται, ἐκ τῶν διὰ Μωσέως προστάγματι Θεοῦ ἐνηργημένων νοεῖται. Ἡ δὲ τοῦ Ἀρνίου ᾠδὴ τίς ἂν ἄλλη, εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ χρηματίζοντος συντεθειμένη, ἣν καὶ ἄδουσιν οἱ ἀπὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστὸν αἰσίως πολιτευσάμενοι, τὴν ἀκατάπαυστον ἐν χάριτι, τὸ μεγαλεῖον ἐξαγγέλλοντες τῷ Ἀρνίῳ, ἦτοι τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὡφονομημένης σωτηρίως ἡμῖν τῆς παντοκρατορικῆς, δικαίας καὶ ἀληθινῆς ὁδηγίας. Ἄπερ ὡς βασιλεὺς βᾶσις ὧν ἐλέους, πρὸς τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα διὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων εἰργάσατο.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς. Οἱ ἦσαν ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρὸν, καὶ περιζωσμένοι περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. Καὶ ἐν ἑκ τῶν τεσσάρων ζῶων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ

οὐδεὶς ἐδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

Σκηνὴν ἐνταῦθα, τὴν ἐν οὐρανοῖς λέγει ἡς καθ' ἑαυτὴν ὁμοίωσιν καὶ ὁ Μωϋσῆς πῆξαι τὴν σκηνὴν τὴν κάτω προστάσσεται. « Ὅρα, φησὶ, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. » Ἐκ τοῦτου τοῦ ναοῦ ἀνοιχθέντος ἐξελεύσεσθαι τοὺς ζ' ἀγγέλους (50). Πρὸ γὰρ τῆς τοῦ Χριστοῦ συγκαταβατικῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ἡ γνῶσις τῶν προκειμένων, ἀσυμφανῆς καὶ ἀνεπινόητος ἀνθρώποις. Διὸ καὶ πρὸς ἐναργεστέραν τούτων πίστιν, ἐν τῷ τοῦ Κυρίου πάθει καὶ τὸ τοῦ ἐπὶ γῆς ναοῦ καταπέτασμα διαρρήγνυται ἀνωθεν ἕως κάτω, οἶονεὶ τὰ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου κρυφίῳτι συνεπτυγμένα θεῖα μυστήρια, τὰ ἀπὸ τοῦδε ἐκφανῆ πᾶσιν καὶ ἐνώπια κατέστη, οὐχ ἐνὶ ἔθνει θησαυριζόμενα, ἀλλὰ πᾶσιν ἔθνεσιν ἐκπομπευόμενα. Μαρτυρίου δὲ σκηνὴ οὐ τῷ τυχόντι εἶρηται, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖθεν ὁ χρηματίζων Θεὸς τοῖς κατὰ νόμον ἱερεῦσι διεστέλλετο τὰ ποιητέα καὶ μὴ, μετὰ ἀκριβοῦς καὶ ἀνυποστόλου παραγγελίας, οὐκ ἀπὸ τοῦ νομικοῦ μαρτυρίου, ἀλλὰ τοῦ ἀρχετύπου καὶ ἀνθρωπίου.

Οἱ ἦσαν ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν. Λίνω φησὶν ἐνδεδύσθαι τοὺς ἁγίους διὰ τὸ μηδὲν ζωῶδες ἐπάγεσθαι προσπαθείας, ἃ τὸ λαμπρὸν τῆς ζωῆς πέφυκεν ἀμαυροῦν. Οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ περιεζωσμένοι περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς τὸ ἐπιθυμητικὸν τοῦ σώματος μέρος, περὶ δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν κατάρχουσα καρδία κατῴκισται, οὐκ ἀνετον τοῦτο δηλαδὴ ἔχοντες τὸ μέρος καὶ μηδενὶ σωφροσύνης περιτρυγόμενον ζωστήρι, ἀλλὰ σεμνῶ μάλα καὶ τιμίῳ ἀναστελλόμενον σφιγκτήρι. Τοιοῦτο γὰρ καὶ ὁ χρυσοῦς, τῶν κατὰ γῆν ὑλῶν τὸ περισπούδαστόν τε καὶ τιμαλφέστερον ἀνθρώποις.

Ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ. Καλῶς εἶρηκε χρυσᾶς φιάλας τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς ἐμπεπλησθαι. Τιμίαι γὰρ ἡ ὀργὴ τὸ ἀγαθὸν καὶ συμφέρον ἐν αὐτῇ φέρουσα μᾶλλον, ἢ τὸ δίκαιον, καὶ ἀνιῶνται οἱ κολαζόμενοι. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θυμὸς οὐκ ἐμπαθῆς, ὡς περὶ πολλαχῶς ἡμῖν εἶρηται, δίκαιος δὲ, ὅτι καὶ ἀπαθῆς ὁ ἀφ' οὗ. Ὅθεν καὶ ζῶν εἶρηται πρὸς ἀντιδιαστειλῆν τῶν παρὰ τοῖς ἔθνεσι νεκρῶν καὶ ἐμπαθῶν θεῶν.

Καὶ ἐγεμισθη ὁ ναὸς ἐκ τοῦ καπνοῦ. Ὁ καπνὸς θείας ὀργῆς δείγμα, καθὼ καὶ τὸ, « Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, » εἶρηται. Οὔτε γὰρ καπνὸς ἀνευ πυρὸς ὑφίσταται, οὔτε πῦρ καπνοῦ δίχα. Τὸ δὲ ἐκ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ γίνεσθαι τὸν καπνὸν, περιφρασιν (51) ἔχει πινά. Οὐ γὰρ διάστολή Θεοῦ καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Αὐτοδύναμις γὰρ καὶ αὐτοδόξα ὁ Θεός. Τὸ δὲ, Οὐδεὶς ἐδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἢ κατὰ τὸ γεγραμμένον αὐτὸ νοητέον, ἐν' ἧ'. Ἐκτελούμενος οὐδεὶς ἐν ὑποστήματι Κυρίου· εἰ γὰρ τοῦτο, σχολῆ γ' ἂν ὑπενεγκολῆ τὴν

Tabernaculum hoc loco dicit quod est in caelis, ad cuius similitudinem Mosi praecipitur ut componat inferius tabernaculum. « Vide, inquit, omnia facias juxta exemplar quod tibi in monte monstratum est ⁸². » Ex hoc templo aperto egressuros dicit angelos septem. Nam ante Christi humilem ad nos adventum, cognitio eorum quae imminet obscura erat, nec satis ab hominibus considerabatur : ideo que ad efficaciorum horum fidem in passione Domini velum etiam terreni templi scissum est a summo usque ad imum, hoc indicando, quod divina mysteria quae a mundi constitutione per occultationem complicata erant, ex eo tempore manifesta et omnibus obvia sunt exhibita, non uni genti recondita, sed omnibus gentibus expansa. Tabernaculum vero testimonii, non quomodocunque dictum est aut casu, sed quia inde dabat Deus responsa legalibus **779** sacerdotibus, explicando quae facienda essent et quae non facienda, cum exacta et certissima praecipione, non a legali testimonio, sed archetypo et humano.

Qui erant vestiti lino mundo. Lino ait sanctos fuisse vestitos, eo quod nihil animale alliceret eos ad effectiones quae vitae candorem natae sunt obscurare. Idem quoque zonis aureis praecincti sunt circa pectora, nempe concupiscibilem corporis partem, circa quam sedem habet cor quod inicitum concupiscendi retinet : hanc videlicet partem non habentes remissam et nullo temperantiae cingulo coercitam, sed pudica maxime et pretiosa veste sphinctere refrenatam : hujusmodi enim est et aurum, inter materias terrenas maximo studio affectatum, et magis in pretio habitum apud homines.

Septem phialas aureas plenas iracundiae Dei. Recte dicit phialas aureas impletas esse ira Dei : nam pretiosa est ira quae bonum ac utile magis affert quam justitiam, quamvis mœrore afficiantur hi qui puniuntur. Dei autem ira non ex affectione est, quemadmodum frequenter diximus. Justus autem est, quia etiam affectu carens est is a quo procedit. Hinc enim vivens quoque dictus est, ad distinctionem deorum mortuorum et affectibus deitorum qui apud gentes erant.

Et impletum est templum fumo. Fumus divinae irae signum est, juxta illud etiam quod dictum est : « Ascendit fumus in ira ejus ⁸³. » Neque enim fumus absque igne producitur, neque ignis absque fumo. Quod autem fumum dicit fieri a gloria Dei et a potentia ipsius, non ad litteram intelligendum. Non enim est differentia inter Deum et suam potentiam; ipse namque Deus sua est potentia suaque gloria. Porro quod dicitur : *Nullus poterat ingredi templum*, aut intelligi debet juxta id quod scriptum est, ut sit sensus, quod nullus sit perfectus coram

⁸² Exod. xxv, 49. ⁸³ Psal. xvii, 9.

(50) Τοὺς ἀγγέλους cil., omissa numerali nota.

(51) Περιφρόνησιν ed.

Deo : nam si talis esset, nullo modo ipsius iram pateretur : aut quod sancti nullo modo acquirerent quietem supernæ Jerusalem et sanctimoniam quæ in illo templo est, priusquam hi qui digni sunt sortiantur testimonii præmia. Qui vero septem plagas his aptaverit qui in mundi consummatione invenientur, nequaquam a recto ac decenti aberraverit.

780 CAPUT XLVI.

Quod effusa prima phiala fiat ulcus adversus apostatas qui a Deo defecerunt ad Antichristum.

XVI, 1, 2. *Et audiivi vocem magnam dicentem septem angelis : Ite et effundite septem phialas plenas iracundiæ Dei in terram. Et abiit primus et effudit phialam suam in terram, et factum est ulcus*

Magnam vocem, non quoad sonum ; quem enim sensum pones in his qui nihil opus habent sensu ? sed magnam, ob intolerabilem propemodum miseriam eorum qui puniuntur. Porro vocem dicere, sumptum est pro significare.

malum ac noxium in homines qui habebant characterem bestię, et qui adorabant imaginem ejus.

Effudit phialam suam in terram. Phiala hoc loco, sicut et calix, intelligenda est vis punitiva, qua effusa ulcus, inquit, noxium successit, allegorice designando cruciatum in corde ardentem. Porro effusam esse in terram, accusat illos qui terrenorum vanitate trahuntur. Ideo quoque ad majorem manifestationem subjungit, quod *super pravos homines.* Sed quinam erunt illi pravi ? Qui vel characterem gestant bestię vel adorant imaginem ejus : eo quod discesserint a Deo vivente, et ad Antichristum confluxerint. Porro imaginem bestię, id est, diaboli, dicit Antichristum.

CAPUT XLVII.

Plaga secunda adversus ea quæ objurgantur in mari.

XVI, 3. *Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, et factus est sanguis tanquam mortui, et omnis anima vivens mortua est in mari.*

781 Mare aut præsentis sæculi instabilitatem significare vult, eo quod tunc gens bellicæ insurget in gentem : unde si mare præliis navalibus, et terra et flumina eorum qui occiduntur sanguine rubeant, nihil mirum est : sive quod divina virtute a sanctis prophetis Enoch et Elia. fiet tunc fortassis mutatio aquarum in sanguinem, ad redargutionem eorum qui seducti fuerint : quemadmodum in Ægypto sub Mose conversa sunt flumina : quod etiam magis consequi tribuit id quod subjungitur, nempe sanguis non mortui, sed tanquam mortui, quod particula *ὡς*, id est *tanquam*, non rei efficaciam, sed similitudinem in universum designet : ita ut ea conjectura non longe aberret a seopo. Mortui vero, hoc est, jugulati.

Α τούτου ὀργήν · ἢ τὸ μηδαμῶς τοὺς ἁγίους τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ τυχεῖν λήξεως, καὶ τῆς ἐν τῷ ἐκείσε ναῷ ἱερουργίας πρὶν ἢ τυχεῖν τοὺς ἀξίους τὰ διὰ μαρτυρίας ἐπίχειρα. Τὰς δὲ ἑπτὰ πληγὰς ὁ τοῖς ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ κόσμου εὐρισκομένοις προσαρμότων οὐκ ἂν ἀμάρτη τοῦ πρέποντος.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ΄.

Ὅπως τῆς πρώτης φιάλης ἐκχυθείσης, ἔλκος καὶ τῶν ἀποστατῶν γίνεται.

Καὶ ἤκουσα μεγάλης φωνῆς λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις · Ὑπάγετε καὶ ἐκχέετε τὰς ἑπτὰ φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἔλκος κακὸν καὶ πονηρὸν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.

Μεγάλη φωνῆ, οὐ τῇ ἀπηχήσει, (τίς γὰρ καὶ αἰσθησις τοῖς οὐδὲν αἰσθητοῦ προσδεομένοις ;) ἀλλὰ μεγάλῳ τῇ ἀνυπόστῳ σχεδὸν ταλαιπωρίᾳ τῶν τιμωρουμένων. Τὸ δὲ τὴν φωνὴν λέγειν, ἀντὶ τοῦ σημαίνειν εἴρηται.

Ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. Φιάλην ἐνταῦθα καθάπερ ποτήριον, τὴν κολαστικὴν ἐνέργειαν ἐκληπτέον, ἧς ἐκχεθείσης, ἔλκος, φησί, πονηρὸν συμβῆναι, ἔλκος, τὴν ἐν καρδίᾳ σφύζουσαν ἐδύνην ἀλληγορῶν. Ἐπὶ τὴν γῆν δὲ χεθῆνα, γῆν, τοὺς τῇ ματαιότητι τῶν γῆινων περισπωμένου ; ἀποκαλῶν. Διὸ καὶ ἐπιφέρει πρὸς σαφήνειαν τὸ, ἐπὶ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους. Πονηροὶ δὲ τίνες ἂν εἴεν, ἢ οἱ τὸ χάραγμα ἐπιφερόμενοι τοῦ θηρίου, ἐκ τοῦ ἀποστῆναι μὲν ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, τῷ Ἀντιχρίστῳ δὲ προσρυῆναι ; Εἰκόνα δὲ τοῦ θηρίου τὸν Ἀντίχριστον λέγει, τούτεστι, τοῦ διαβόλου.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ΄.

Πληγὴ δευτέρα κατὰ τῶν ἐν θαλάσῃ ἐπιτιμωμένων.

Καὶ ὁ δεῦτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσῃ.

Θάλασσαν εἴτε τὸ ἀστάθμητον τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκδέχεσθαι βούλεται, καθ' ἑν τὸ τῆνικαῦτα ἔθλους ἐπ' ἔθνος πολέμιως ἐγειρομένου · ὅθεν καὶ εἰ ναυμαχίαις ἢ θάλασσα, καὶ ἡ γῆ καὶ οἱ ποταμοὶ τῶν ἀποκτεινομένων φοινίσσονται αἵμασιν, οὐδὲν ἀπεικίς, εἴτε καὶ θεῖα δυνάμει πρὸς ἔλεγχον τῶν ἀπατωμένων τότε ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν Ἐνώχ καὶ Ἠλία ἢ μεταβολὴ γένοιτο ὑδάτων εἰς αἷμα, ὡς καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ Μωσέως οἱ ποταμοὶ, ὃ καὶ μᾶλλον τυχεῖν ἢ ἐπιφορὰ τοῦ ῥητοῦ δίδωσιν, αἷμα φάσκοντος, οὐχὶ νεκροῦ, ἀλλ' ὡς νεκροῦ, τοῦ ὡς μορίου οὐκ ἐνέργειαν, ἀλλ' ὁμοιότητα ὡς ἐπίπαν παριστῶντος, οὐκ ἀποτυχόντως ἂν εἴη τοῦ σκοποῦ. Νεκροῦ δὲ τοῦ ἐσφαγμένου.

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ΄.

A

CAPUT XLVIII.

Ὅπως διὰ τῆς τρίτης οἱ ποταμοὶ εἰς αἷμα μετακιρῶνται.

Καὶ ὁ τρίτος ἐξέχεε φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος· Δίκαιος εἶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν ὁ ὄσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πιεῖν· ἄξιοι γὰρ εἰσιν. Καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος· Ναί, Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθινὰ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου.

Κάντεῦθεν δείκνυται τοῖς στοιχείοις ἐπιτετάχθαι ἀγγέλους, ὧν ἓνα τὸν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὑμνεῖν φησὶ τὸν Θεόν, ἐπὶ τῇ κατ' ἀξίαν καταδίκη τῶν παραβεβηκότων, οἳ τὰς χεῖρας τοῖς αἵμασιν ἐμόλυναν τῶν ἁγίων. Καὶ πρὶν μὲν, μάλιστα δὲ τὸ τριηκῆντα ἐν τῷ τοῦ Ἀντιχρίστου καιρῷ, ἀνθ' ὧν τῇ τῶν αἱμάτων διαφόρῳ δίψη τοὺς τολμῶντας ἐκάλεσε. Διαφθαρέντων γὰρ ποταμῶν καὶ συστημάτων τῶν πηγαιῶν, πόθεν ἂν ἄλλοθεν τὴν δίψαν ἀκέσαιτο;

Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων. Οὐ μόνον ἔφοροι τῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸν νομοθέτην Μωϋσῆν, αἱ θεαὶ δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ τῶν κοσμικῶν στοιχείων, ὡσπερ ἡμῖν ἡ θεοθεν αὕτη ἀποκάλυψις εἰσηγεῖται. Ἄ δὲ ἔλεγεν ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἀγγελος, τούτων τὸ μὲν, δίκαιος, τὸ πρὸς ἀξίαν βραβεύειν δηλοῖ, τὸ δὲ ὢν, τὸ ἀτελεύτητον, τὸ δὲ ἦν, τὸ ἀναρχον, τὸ δὲ ὄσιος, τὸν ὑπεξηρημένον πάσης προσπαθείας θνητῆς. Διὸ καὶ ταῦτα ἔκρινεν, ἵνα οἱ ἐκχέαντες αἷματα ἁγίων, αἷμα πίωσιν· ἁγίων δὲ τῶν ὑπὸ τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Ἀντιχρίστου κεκακωμένων· προφητῶν δὲ, Ἐνώχ καὶ Ἠλία, ἐπεὶ καὶ αὐτοὺς ἀποκτενοῦσι. Πῶς δὲ αἷμα πίωσιν; Ἐξ ἀναγκαίου γὰρ οἱ ἐν πολέμοις παρὰ ποταμοὺς ἐστρατοπεδευκότες, μεμολυσμένον πολλάκις αἷματι ὕδωρ πίνουσιν ἐκ τῆς τῶν θνησκόντων ἀναιρέσεως.

Καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου. Σύμφωνον τῷ ἀγγέλω τῷ ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Τοῦτον δὲ ἔστι μὲν νοεῖν καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ὡς καὶ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ προσφερομένων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῶν λογικῶν ὀλοκαρπώσεων καὶ τῶν ζωσῶν θυσιῶν, ἃ προσφέρειν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου ἐμάθομεν. Ἐνὶ δὲ νοεῖν καὶ εἰς τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις ὡς ἀναγωγικὰς τῶν ἡμετέρων προσευχῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ὀλοκαρπωμάτων, εἰρῆσθαι δὲ θυσιαστήριον ἀπὸ τοῦ περιέχοντος τὸ περιεχόμενον συνεχδοχικῶ τῷ τρόπῳ. Ἐκ τούτου τοίνυν τοῦ λογικοῦ καὶ λειτουργικοῦ θυσιαστηρίου τὴν φωνὴν φησὶν ἐνεχθῆναι δικαιούσαν τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα πάντα λόγον καὶ νοῦν ὑπερβαίνοντα.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ΄.

B

CAPUT XLVIII.

Quod per tertiam plagam mutantur flumina in sanguinem.

XVI, 4-7. Et tertius effudit phialam suam in flumina et in fontes aquarum, et factus est sanguis. Et audiavi angelum aquarum dicentem : Justus es tu qui es et qui eras sanctus, quod hæc judicaveris : quoniam sanguinem sanctorum et prophetarum effuderunt, et sanguinem ipsis dedisti ut biberent, quia digni sunt. Et audiavi alium de altari dicentem : Profecto, Domine, Deus omnipotens, vera et justa sunt judicia tua.

Hinc quoque ostenditur angelos præesse elementis, quorum unum dicit in aquis laudare Deum ob transgressorum dignam ultionem, qui manus suas coinquinaverunt sanguine sanctorum : etiam antea sane, sed maxime tunc tempore Antichristi : propter quod ob vehementem sanguinis sitim ipsos audentes vocavit. Nam corruptis fluminibus ac fontium scaturigine, quomodo aliunde possent sitim curare?

Et audiavi angelum aquarum. Non gentibus tantum præfectæ **782** sunt divinæ virtutes, juxta legislatorem Moysen, sed et mundi elementis, quemadmodum hæc revelatio divinitus nos docet. Porro inter ea quæ dixit angelus qui in aquis erat, justus dicitur Deus, quod mercedem condignam designet; qui es, quod sine careat : qui eras, quod initio : sanctus, quod sublatus ab eo sit omnis mortalis affectus : ideo etiam hæc indicavit, ut qui sanguinem sanctorum effuderant, sanguinem biberent : sanctorum vero, qui videlicet afflicti fuerant ab Antichristi propugnatoribus : prophetarum autem, nempe Enoch et Eliæ, quandoquidem illos quoque occident. Quomodo vero sanguinem bibent? Quoniam necessitate compulsi qui tempore belli circa flumina committunt prælium, frequenter sceleratam sanguine aquam bibunt, ex eorum qui moriuntur interemptione.

Et audiavi alium de altari. Conformia loquitur hic de altari cum eo qui erat in aquis. Hic autem potest et ipse Christus intelligi, quod etiam in ipso et per ipsum offerantur Deo et Patri rationalia holocausta et vivæ hostiæ, quas ex Apostolo offerre dicimus. Possunt quoque angelicæ virtutes intelligi, ut quæ nostras orationes ac spiritualia sacrificia in sublime ferant. Dictum est autem altare, per figuram quæ a continenti comprehendat contentum. Ab hoc igitur rationali et ministeriali altari factam ait fuisse vocem quæ justificaret judicia, ut quæ omnem rationem ac mentem excedant.

CAPUT XLIX.

C

Quod per quartam plagam æstu exurantur homines.

Καὶ ὁ τέταρτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ

XVI, 8, 9. Et quartus effudit phialam suam in so-

lem : et datum est illi æstu affligere homines per ignem. Et æstuaverunt homines æstu magno, et blasphemaverunt homines nomen Dei qui habet potestatem super has plagas, neque resipuerunt ut darent ipsi gloriam.

783 Utrovis modo quis hæc accipiat : aut sensu allegorico, aut quod re vera contingant, sensum habebit semper non dissonum a veritate. Sive enim solem existimet diurnum esse cursum, quo molestiæ et anxietates comprehendunt quotidie lascive ac improbe degentes, ut convertantur : sive etiam quod idem sol siccitate et anxietate ac desperatione molestiarum, quales in bello solent contingere, suo ardore efficacius æstuarum faciet : quod et ipse cruciet, suggerens iis conversionem : nihil erit differentiæ, dum ex utraque interpretatione in uno et eodem intelligentiæ receptaculo sedes figatur.

Qui habet potestatem super has plagas. Ἐξουσίαν (quod nos cum cæteris interpretibus vertimus potestatem) vocat Domini adventum, qui ad hoc præstabit suum secundum adventum, ut reddat unicuique juxta opera sua.

CAPUT L.

Quod per quintam plagam regnum bestię obscuretur.

XVI, 10, 11. Et quintus effudit phialam suam super thronum bestię : et obscuratum est regnum ejus : et commanducaverunt linguas suas præ dolore, et blasphemaverunt Deum cæli propter dolores istos, et propter ulcera sua, et non resipuerunt ab operibus suis.

Phialam vocat iram. Solemus enim in conviviiis humaniter invicem nos excipere phialis sive calicibus, per vinum quod in ipsis repositum est confirmantes convivium : ejus contrarium conciliat phiala ab hoc effusa (Dei namque furore plenum est poculum effusum) in regnum bestię : siquidem thronum dicit regnum, bestiam vero Antichristum. Porro obtenebratum ait ipsius regnum, quod phialæ fecit effusio, propter doloris vehementiam. Possent quoque regnum intelligi qui Antichristo subjecti sunt.

784 CAPUT LI.

Quod per sextam plagam via per Euphraten aperitur regibus orientalibus.

XVI, 12-14. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen magnum Euphraten, et siccata est aqua ejus, ut præpararetur via regibus qui sunt ab ortu solis. Et vidi ex ore draconis et ex ore bestię et ex ore pseudoprophetæ spiritus immundos tres in modum ranarum. Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa.

(52) Τὸ ἐκ Θεοῦ ποτήριον ed.

τὸν ἥλιον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι ἐν πυρὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας, καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.

Ταῦτα ὁποτέρως ἄν τις ἐκλάβοι, ἀλληγορικῶς λόγῳ, φημί, ἢ καὶ ἐνεργείᾳ πραγμάτων, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ἀπενεχθείη. Εἴτε γὰρ ἥλιον τὸν τῆς ἡμέρας αἰθηθείη δρόμον καθ' ὃν ἐκάστοτε τὰ δυσχερῆ καὶ κατὰ γχοντα τοὺς ἀσελγαίνοντας πρὸς ἐπιστροφὴν καταλήψεται, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον αὐχμῶ καὶ συνοχῇ καὶ ἀπορίᾳ τῶν κατὰ πόλεμον χαλεπῶν τῶν παρ' αὐτοῦ φλογμῶ δραστηκώτερον καυματίσαντα, ὅτι καὶ ὁ αὐτὸς μαστίζει ἐπιστροφὴν αὐτοῖς μνώμενος, οὐδὲν διοίσει ἀφ' ἐκατέρας ἐκδοχῆς πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ κατάλυμα τῆς ἐννοίας αὐλλίξασθαι.

Τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. Ἐξουσίαν τὴν τοῦ Κυρίου καλεῖ παρουσίαν, ὃς ἐπὶ τοῦτο τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ποιεῖται πρὸς τὸ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

Ὅπως διὰ τῆς πέμπτης πληγῆς ἡ βασιλεία τοῦ θηρίου σκοτίζεται.

Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ ἐμασσωῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν.

Φιάλην τὴν ὀργὴν καλεῖ. Εἰώθαμεν γὰρ ἐν τοῖς συμποσίοις φιάλαις δεξιουῖσθαι ἀλλήλους τῷ ἐναυταῖς τεθησαυρισμένῳ οἴνῳ τὴν εὐωχίαν κρατύνοντες, οὐ ἀπεναντίας ἢ παρὰ σοῦ φιάλη ἐκχεθεῖσα προξενεῖ [θυμοῦ γὰρ πλήρες Θεοῦ τὸ ἐκχυθὲν ποτήριον (52)] ἐπὶ τὴν βασιλείαν τοῦ θηρίου. Θρόνον γὰρ τὴν βασιλείαν φησί· θηρίον δὲ τὸν Ἀντίχριστον· ἐσκοτισμένην δὲ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ φησιν, ἢ ἢ τῆς φιάλης ἐκχυσις ἐποίησε, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ὀδύνης. Δύναται δ' ἂν καὶ βασιλείαν νοῆσαι, τοὺς ὑπὲρ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀντιχρίστου τεταγμένους.

D

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ'.

Ὅπως διὰ τῆς ἕκτης ἡ ὁδὸς διὰ τοῦ Εὐφράτου τοῖς ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου βασιλευσιν ἀνοίγεται.

Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεεν αὐτοῦ τὴν φιάλην ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἡτοιμισθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου. Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου, πνεύματα ἀκάθαρτα τρία ὡς βατράχους. Εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμονίων ποιῶντα σημεῖα.

Ὀλιγωθῆναι φησι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, πρὸς A
 πάροδον τῶν βασιλέων τῆς γῆς, εἰς τὸν κατάλληλον
 πόλεμον. « Ἐγερθήσεται γάρ, » φησὶν ὁ Κύριος ἐν
 Εὐαγγελίοις, « ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βα-
 σιλείαν. » Τούτους δὲ ἐκ τῶν Σκυθικῶν μερῶν εἶναι
 τοῦ Γῶγ καὶ Μαγῶγ εἰκός. Οὐκ ἀπογνωστόν δὲ καὶ
 τὸν Ἀντίχριστον ἐκ τῶν ἀναιολικῶν μερῶν τῆς
 Περσίδος ὀρμασθαι, ἐνθα ἡ φυλὴ τοῦ Δάν ἐκ ρίζης
 Ἑβραίων, ἅμα καὶ ἑτέροις βασιλευσὶν ἢ μεγιστάσιν,
 ἐπεὶ καὶ κατὰ τούτων τὸ βασιλικὸν ἔσθ' ὅτε τάττεται
 ὄνομα, ὡς ἐν τῷ, « Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, »
 οὐκ ὄντος μέντοι βασιλέως τοῦ Πιλάτου. Περαιοῦ-
 σθαι δὲ τὴν Εὐφράτην, ἢ ψυχικὸν ἢ σωματικὸν ἐπέ-
 ζοντας θάνατόν φησι· ψυχικὸν, διὰ τὸ ἐνεργεῖα δαι-
 μόνων καὶ παραχωρήσει Θεοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοῦ B
 τοῦ Θεοῦ, εἰς δοκίμιον τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων, οὐχ
 ὡς ἀγνωσύντος, ἀλλ' εἰς φανέρωσιν τοῖς ἄλλοις τῶν
 ἑαυτῷ προσανεχόντων, ἢ μὴ, ἐξάγοντος τὰ τοιαῦτα
 συμβαίνειν. Σωματικὸν δὲ τῶν ἐκ γῆς ζώντων ἀξίων
 διαλελοιπέναι, ὡς μὴ καὶ αὐτὴν τοῖς μικροῖς ἔργοις
 αὐτῶν ἐξαχρειοῦν, ἔργον οὖσαν ἀγαθοῦ ποιητοῦ καὶ
 χωρίον ἀνεπηρέαστον τοῖς ἐναμίλλως τοῦ πεποιη-
 κότες βιοῦν ἠτοιμασμένοις.

Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος πνεύ-
 ματα ἀκάθαρτα τρία. Προσυπακουστέον τὸ ἐξιόντα,
 ἢ ἢ· Εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τῶν τριῶν ἐξιόντα πνεύ-
 ματα ἀκάθαρτα τρία, ὡς βατράχους. Ἐκ τούτων
 δείκνυται, τὸν μὲν διάβολον, ὡς δράκοντα ἐν τῷ ἰδίῳ
 προσώπῳ δείκνυσθαι, τὸν Ἀντίχριστον δὲ ὡς θηρίον,
 τὸν ψευδοπροφήτην δὲ ἕτερον παρὰ τὸν Ἀντίχριστον. C
 Καὶ δράκοντα μὲν τὸν διάβολον, διὰ τὸ κεχρησθαι
 σχολοῖς τοῖς κινήμασι, θηρίον δὲ, τὸν Ἀντίχριστον. Οὐ
 γὰρ ἀνθρωπίνως τὴν ἀνθρωπεῖαν ὑποδύς (53) πρόβεισι
 φύσιν, θηριωδῶς δέ. Τὸν ψευδοπροφήτην δὲ αὐτὸ τοῦτο
 ὑπερῆστί, ψεύδεια κατὰ τὸν ποιητὴν εἰπεῖν, εἰδότα ἐτύ-
 μοισιν ὅμοια. Τούτων ἐκάστου τῶν στομάτων ἰσάριθμὰ
 φησὶν ἀποδλύζεσθαι ἀκάθαρτα πνεύματα βατράχοις
 ὅμοια, ἀλλ' οὐ βατράχους. Πρῶτον, ὡς τῆς τραχείας
 τούτων βοῆς οὐ πρὸς τινα εἰς Θεὸν ὕμνον οἷας τε
 οὔσης παραλαμβάνεσθαι, ἀλλὰ τραχῆς καὶ θορύβους
 προσποριζούτης, ὡς ἔθος αἰετῶν δαιμονίων καὶ τῶν
 ἀμαρτωλῶν τῷ βορβορώδει βίῳ ἐμφιλογωρούντων,
 ὡς περ' ἀπ' ἐναντίας τῶν Θεῷ φίλων τῷ σκληρῷ (54)
 χαιρόντων καὶ τῷ καρτερικῷ τῆς ψυχῆς, ὕμνοις καὶ
 ᾠδαῖς καὶ ἐξομολογήσεσι μεγαλύνειν τὸν Θεόν. Τῷ D
 τριαδικῷ δὲ ἀριθμῷ καὶ οἱ φθορεῖς καὶ τὰ ἀπὸ τῶν
 στομάτων αὐτῶν ἐξοχτευόμενα δαιμόνια, ἵνα τῷ
 ἀριθμῷ τούτῳ ἀπατώσι, ὡς τῇ πανυμνήτῳ ἀγίᾳ
 Τριάδι εὐαρεστεῖσθαι.

Ἄ ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς οἰκουμέ-
 νης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον
 τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ τοῦ
 παντοκράτορος. Ἴδου ἔρχομαι ὡς κλέπτης. Μα-
 κάριος ὁ γρηγορῶν, καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
 ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχη-
 μοσύνην αὐτοῦ. Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον
 τὸν καλούμενον Ἑβραϊστὶ Ἐρμαγεδῶν.

Imminutum fuisse dicit flumen Euphraten ad
 transitum regum terræ in mutuum bellum. Nam
 « Exsurget, » ait Dominus in Evangeliiis, « gens in
 gentem et regnum in regnum ⁸⁴. » Porro hos ex
 Scytharum esse partibus Gog et Magog verisimile
 est. Neque etiam reprobandum est ab orientalibus
 Persidis partibus Antichristum exoriri, ubi tribus
 Dan e radice Hebræorum commoratur simul cum
 cæteris regibus aut primatibus : quoniam his quo-
 que interdum regium nomen attribuitur, ut cum
 dicitur, « Astiterunt reges terræ ⁸⁵. » Siquidem Pi-
 latus non erat vere rex. Transire autem Euphraten
 ait inducentes aut animæ aut corporis mortem :
 animæ quidem, eo quod talia operatione dæmonum
 ex permisso Dei contingant : magis autem ipso
 quoque Deo illos educente ad probationem famulo-
 rum suorum : non quod ignoret, sed ut aliis ma-
 nifestum faciat qui ad se accedant et qui non. Cor-
 poris vero mortem, in his qui digni sunt ut de terra
 viventium deleantur, ne ipsam quoque suis nefariis
 operibus corrumpant, quæ boni opificis opus
 est et regio innocua, his qui diverso modo vivere
 parati sunt, juxta id ad quod facti sunt.

Et vidi ex ore draconis spiritus immundos tres.
 Subaudiendum est egredientes, ut sit sensus : Vidi
 ex 785 ore trium egredientes spiritus immundos
 tres in modum ranarum. Ex his ostenditur diabo-
 lum quidem veluti draconem in propria persona
 significari, Antichristum vero tanquam bestiam,
 pseudoprophetam autem alterum præter Antichri-
 stum. Et draconem quidem diabolum, eo quod obli-
 quis utatur motibus : bestiam vero Antichristum,
 ut qui non humano more conversetur in humana
 natura, sed magis ferino more : pseudoprophetam
 autem hoc ipsum quod est, nempe qui in modum
 poetæ mendacia dicere novit veris similia. Ex
 uniuscujusque horum ore dicit pari numero sca-
 turire immundos spiritus ranis similes, sed non ra-
 nas : primum quod aspera horum vox non possit
 ad aliquam Dei laudem assumi, sed ad turbationes
 ac tumultus excitandos : quodque semper moris sit
 dæmonibus ac peccatoribus fetida ac cœnoienta vita
 delectari, quemadmodum ediverso Dei amicis quod
 duro gaudeant, et animi tolerantia ac fortitudine,
 hymnis et canticis ac confessionibus Deum magni-
 ficent. Ternario autem numero sunt et corruptores
 et quæ ab ore eorum egrediuntur dæmonia, ut hoc
 numero fallerent, quasi laudatissimæ ac sanctis-
 simæ Trinitati grati essent.

XVI, 14-16. Quæ egrediuntur ad reges universi
 orbis ut congregent eos ad prælium magni illius diei
 omnipotentis Dei. Ecce venio sicut fur. Ventus est
 qui vigilat, et qui servat vestimenta sua, ne nudus in-
 ceat, et videant turpitudinem ejus. Et congregavit
 eos in locum qui dicitur Hebraice Ermagedon.

τόπον τὸν καλούμενον Ἑβραϊστὶ Ἐρμαγεδῶν.

⁸⁴ Matth. xxiv, 7. ⁸⁵ Psal. ii, 2.

(53) ἡδὺς vulgatus textus.

(54) Legebatur κλήρω, quod sorte sua gaudeant.

Egrediantur ut in unum educant ad præliandum in se mutuo. Signa vero, inquit, quæ per dæmones fiunt ut regibus furorem bellicum immittat, ostendunt scopum diei illius magni qui non alius est quam secundus Domini adventus. An non magnus est qui in lucem immittit ea quæ ab unoquoque peracta sunt? Non adversus diem bellum est: quod enim bellum esset adversus solaris cursus administrationem? sed adversus hos qui hujus diei timore continæ turbati, facti sunt de sorte et acie Dei: **786** unde etiam vestimentis salutis induti sunt, et indumento lætitiæ, quæ non aliud sunt quam virtutes, quamdam præ se ferentes majestatem, manifesto splendore interiorem hominem lætificantes.

Beatus est qui vigilat, et qui servat vestimenta sua. Permansit in tropo qui est de fure, ideo etiam vigilantiam et vestimentorum custodiam fieri dixit, ne pereant per inanem gloriam. Nam vestimenta dicit virtutes, ne horum abjectione nudi inventi aut sordidi, indigni judicemur divinis nuptiis.

Et congregavit eos in locum. Malignos spiritus dicit in quodam loco accumulasse eos qui tunc ab ipsis seducti fuerint: locum autem intellige hic tempus. In hoc igitur tempore inventi hi qui a malignis spiritibus decepti fuerint, separationem a se mutuo acquirunt. Nam hoc intelligendum præbet Hebraica vox Ermagedon si in nostram linguam transmutetur. Et quænam erit separatio? Divini Spiritus divisio, qui tota hac vita apud unumquemque hominem manet, sic ut ne perdi quidem aut abjici possit: robur præstans dum non declinamus ad meliora. Postquam autem transitus a rebus præsentibus ad ea quæ certe vera sunt et perpetua, circa tempus mortis incubuerit, ab his in quibus divinum munus acceptum inventum fuerit occisum, auferetur, parta per operationis segnitiam separatione, et juxta severitatem evangelicam, pars ejus qui fuerit judicio damnatus cum hypocritis ponetur.

CAPUT LII.

Quod per septimam plagam grando et terræmotus fiant adversus homines.

XVI, 17-19. *Et septimus angelus effudit phialam suam in aerem. Et exivit vox magna a templo cæli de throno, dicens: Factum est. Et facta sunt fulgura et tonitrua et voces, et terræmotus magnus qualis non fuit a tempore quo homines fuerunt super terram, talis terræmotus adeo magnus. Et divisa **787** est civitas magna in tres partes, et civitates gentium ceciderunt.*

Hic in aerem effudit phialam, eo quod omnis pestifera corruptio ex aere producat, idque coruscationibus ardentibus et tonitribus resonantibus. A divino autem templo facta est vox, hoc est, ab his qui diviniore modo ad sacra sunt adducti, qui-

(55) Ἐκτός vulg.

Ἐκπορεύεται πρὸς τὸ κατάλληλον συγκροτῆσαι πόλεμον. Τὰ δὲ διὰ τῶν δαιμόνων, φησὶν, ἐνεργούμενα σημεῖα, τοῦ εἰς οἷστρον πολεμικὸν ἐμβαλεῖν τοῦ βασιλεῖς, σκοπὸν ἐμφαίνει τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης, ἣτις οὐκ ἄλλη εἰ μὴ ἡδευτέρα τοῦ Κυρίου παρουσία. Καὶ πῶς οὐ μεγάλη, ἢ τὰ ἐκάστῳ πεπραγμένα ἐκπέμπουσα εἰς φῶς; Οὐ πρὸς τὴν ἡμέραν δὲ ὁ πόλεμος, (τίς γὰρ πόλεμος ἀνθρώποις πρὸς ἡλιακοῦ δρόμου ἐπιστάσιαν;) ἀλλὰ πρὸς τούτους, οἱ τῆς ἡμέρας ταύτης τῷ φόβῳ διτνεκῶς συγκροτούμενοι, τῆς τοῦ Θεοῦ μίρας γεγόνασιν, ἐξ οὗ καὶ ἱμάτια σωτηρίας ἐνεδύσαντο, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης, ἅτινα οὐκ ἄλλο ἢ αἱ θεόπρεπτοι ἀρεταὶ, τῇ ἐκφανεῖ περιλάμπει, τὸν ἐντὸς (55) κατευφραίνουσαι ἄνθρωπον.

B *Μακάριος ὁ γρηγορῶν, καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.* Ἐπέμεινε τῇ τροπῇ τοῦ κλέπτου. Διὸ καὶ φυλακὴν καὶ ἐγρήγορσιν εἴρηκε γίνεσθαι τῶν ἱματίων, ὅπως μὴ ἀπόλωνται διὰ κενοδοξίας. Ἰμάτια γὰρ τὰς ἀρετὰς καλεῖ, ἵνα μὴ τῇ τούτων ἀποβολῇ, γυμνοὶ εὐρεθέντες ἢ καὶ βυπῶντες, ἀνάξιοι κριθῶμεν τοῦ Θεοῦ γάμου.

Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον. Τὰ πονηρὰ λέγει πνεύματα ἐν τινι τόπῳ συμφορῆσαι τοὺς τηνικάδε ὑπὸ αὐτῶν ἀπατηθέντας. Τόπον γὰρ νῦν τὸν καιρὸν ἀκουστέον. Τῷ καιρῷ τοίνυν τούτῳ οἱ ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων ἀπατηθέντες καταλαμβανόμενοι, τεύξονται διακοπῆς. Τοῦτο γὰρ Ἑρμαγεδὼν ἢ Ἑβραϊκῇ λέξις εἰς τὴν Ελλάδα διαπορθμευομένη νοεῖν παρέχει. Καὶ τίς ἡ διακοπή; Ἡ τοῦ Θεοῦ διαίρεσις χαρίσματος, ὅπερ ἀνθρώπῳ παντὶ παρὰ πᾶσαν τὴν παροῦσαν ζωὴν ἀναποδλήτως συμπαρεδρεῦον ἐπιβρῶσιν παρέχει ταῖς πρὸς τὰ κρείττω ἡμῶν ἀπονέουσαι. Ἐπειδὴν δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἐνθένδε μετάβασις ἐπὶ τὰ ὄντως ἀληθῆ καὶ αἰώνια ἐπιστῆ κατὰ τὸν τοῦ θανάτου καιρὸν, ἐν οἷς ἀργὸν τὸ θεῖον χάρισμα εὐρεθῆ, διεκρίεται τὸ ἀπὸ τοῦδε ἀφ' οὗ λαβεῖν ἀξιωθέντος, νωθεῖα ἐργασίας τὴν ἀφαίρεσιν προσξένησεν, καὶ κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἀποτομίαν, τὸ μέρος τοῦ καταδίκου μετὰ τῶν ὑποκριτῶν τίθεται.

ΚΕΦΑΛ. NB.

Ὅπως διὰ τῆς ἑβδόμης χάλαζα καὶ σεισμὸς κατὰ τῶν ἀνθρώπων γίνεσθαι.

D *Καὶ ὁ ἑβδόμος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀέρα. Καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα· Γέγονε. Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ φωναὶ καὶ σεισμὸς μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο, ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικούτος σεισμὸς οὕτω μέγας. Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον.*

Ἐπὶ τὸν ἀέρα οὕτως ἐξέχεεν, ὡς πάσης λοιμῶδους διαφθορᾶς ἐκ τοῦ ἀέρος ὑφισταμένης, καὶ ἐν τούτῳ ἀστραπῶν σελαγιζομένων καὶ βροντῶν ἀπηχουμένων. Ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ δὲ ναοῦ ἡ φωνὴ γέγονε, τουτέστιν, ἀπὸ τῶν θειοτέρως μυσταγωγουμένων, ὧν οὐκ

ἄλλος κατάρχει, ἢ μόνος ὁ ὑπερουσίως ἀπάντων ὑπερκείμενος γενετάρχης Θεός. Τοῦτο γὰρ ὁ θρόνος βούλεται παριστᾶν.

Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ φωναὶ καὶ σεισμός. Ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ, ἀπ' οὐρανοῦ. Φωναὶ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἀπὸ τοῦ δέους τῶν καταπληκτικῶν γινομένων. Σεισμός δὲ, κλόνος τῆς γῆς, ἐπαὶ καὶ τοῦτο ἐν τοῖς σημείοις τοῦ τέλους περιέχεται. Ἡ σεισμὸν λέγει, τὴν μεταποίησιν καὶ μεταβολὴν τῶν φθαρτῶν ἐπὶ τὸ ἀφθαρτον, ὃ ἔσται ἀπὸ τῆς δευτέρας Χριστοῦ παρουσίας. Τὸ δὲ, *ὄλος οὐ γέγονεν*. Οὐδέπω γὰρ τοιαύτη μεταλλαγή γέγονε φθαρτοῦ κόσμου ἐπὶ τὸ ἀφθαρτον καὶ διαιωνίζον.

Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη. Περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ εἰρησθαί τινες ἐξεδέξαντο ταῦτα, οὐχ οὕτω πλήθει ἀνθρώπων καὶ κτισμάτων μεγαλοπρεπῶν τῷ μεγαλείῳ αὐχούση, ὡς τοῖς Χριστοῦ πάθει καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν ἐπιδημίᾳ. Δι' αὐτὴν καὶ ἀντιδιαστέλλεται τῶν λοιπῶν πόλεων, ἃς καὶ ἐθνικὰς τῇ Γραφῇ ἔθος καλεῖν. Τοῦ γὰρ Ἰσραὴλ χωρὶς, τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἔθνη εἴωθε προσαγορεύειν. Ταύτης δὲ ἡ εἰς τρία μέρη διαίρεσις τὸ τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων σημαίνει διάφορον βούλεται, Χριστιανῶν, Ἰουδαίων, Σαμαρειτῶν. Οὐκ ἀκαιρον δὲ πόλιν μεγάλην τὸν παρόντα κόσμον ὑπολαμβάνειν, εἰς τρία μέρη ἀφοριζόμενον ἀπὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας, εἰς τὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καιρὸν, εἰς τὸν τῆς ὑπὸ Χριστιανῶν βασιλείων ἐξουσίας, καὶ εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου τῆς ἐπιδημίας. Πόλεις δὲ τῶν ἐθνῶν αἱ πίπτουσαι, ἦτοι αἱ διάφοροι περὶ τὴν εὐσεβῆ πίστιν ὑπολήψεις τῇ διαφωνίᾳ τὸ εὐπτωτον κληρούμεναι· ἢ καὶ αὐταὶ αἱ πόλεις.

Καὶ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη οὐχ εὐρέθησαν. Καὶ χάλιζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

Βαβυλῶνα, οὐ τὴν Ῥώμην λέγει τὴν παλαιάν, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς χρόνους πολλοὺς τῶν ἀγίων μαρτύρων παθεῖν τὰ ἀνήκεστα· οὐ τὸν ἅπαντα κόσμον κἀνέχη τινὰ ἀποδοχὴν, οὗτος ὁ λόγος, εἰρησθαί γὰρ αὐτὸν Βαβυλῶνα καὶ μεγάλην, ἅτε ἐκ τῶν τοῦ βίου περισπασμῶν εἰκαίων τὸ μεγαλεῖον ἐσηκῶτα· εἰ γὰρ ὁ κόσμος διὰ τῆς Βαβυλῶνος ὑπεσημάνθη, τίς ἢ διαστολὴ τῶν νήσων ἀπὸ τοῦ κόσμου, μέρος οὐσῶν τοῦ κόσμου καὶ αὐτῶν; Λείπεται οὖν ἑτέραν (56) ὑπονοεῖν Βαβυλῶνα εἰκότι λόγῳ· καὶ τίς αὕτη; Οὐχ ἄλλη, ἢ ἡ Κωνσταντινου, ἐν ἣ ἡ πάλαι δικαιοσύνη ἐκοσμήθη, νῦν δὲ ἐν αὐτῇ φονευταί, ἐκ παραλλήλου ἀμίλλης, τῶν πολιτικῶν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐξισωθῆναι σπευδόντων, μᾶλλον δὲ οὐκ ἰσωθῆναι, εἰ μήτις ἐξ αὐτῶν ἄρη τὸ ἀριστεῖον εἰς μείζονα θεοῦ θυμοῦ ἀναψῆν. Διὸ καὶ ἡ ἀπαθῆς φύσις

A hns non alius præsidet quam solus ille qui substantiali modo cunctos supereminet, primus parens Deus; nam id significare sibi vult thronus.

Et facta sunt fulgura et tonitrua et voces et terræ motus. Fulgura et tonitrua de cælo, voces autem ab his qui in terra præ timore consternati erant: terræ motus vero, hoc est quassatio ac turbatio terræ, nam hujusmodi finem signa obtinere solent. Aut terræ motum dicit transpositionem et mutationem a corruptibilibus ad incorruptibilia, quod erit a secundo Christi adventu. Ait autem, *qualis non fuit*: nondum enim talis facta est mutatio a corruptibili mundo ad incorruptibilem et sempiternum.

B Et divisa est civitas magna. Nonnulli acceperunt ut hæc de Jerusalem dicerentur: non adeo propter hominum multitudinem aut maximam jactantiam magnificarum possessionum, quantum propter Christi passionem ac peregrinationem; propter quod etiam ex adverso distinguit reliquas civitates, quas moris est in Scriptura vocare gentilitias: nam reliquos homines ab Israelitis solet gentes appellare. Hujus autem in tres partes divisio vult designare diversitatem eorum qui in ea habitabant, nempe Christianorum, Judæorum, Samaritanorum. Non fuerit tamen intempestivum civitatem magnam accipere præsentem mundum in tres partes divisum ab adventu Christi: puta in tempus imperii Græcorum, in tempus potestatis regum Christianorum, et in tempus adventus sub Antichristo. Porro cadentes gentium civitates, aut variæ sunt circa fidei pietatem opiniones, quæ ob sui discordiam facile decidunt, aut ipsæ quoque civitates.

XVI, 19-21. Et Babylon magna venit in memoriam coram Deo, ut daret ipsi poculum vini indignationis iræ suæ. Et omnis insula fugit, et montes non sunt inventi. **788** Et grando magna quasi talenti pondere descendit de cælo in homines: et blasphemaverunt homines Deum propter plagam grandinis, quod magna esset plaga ejus vehementer.

D Babylonem dicit non veterem Romam, quanquam in ea temporibus Græcorum multi sancti martyres indigna passi sint; non mundum universum, quanquam hunc sensum nonnulli commendent, cum dictus sit Babylon et magna Babylon, ut qui magnitudinem habeat ex vanis hujus vitæ occupationibus ac distractionibus: nam si mundus per Babylonem significatus esset, quæ esset insularum differentia a mundo, cum et ipsæ sint pars mundi? Reliquum est igitur ut aliam verisimili intelligentia Babylonem intelligamus; et quæ est hæc? Certe non alia quam Constantinopolis, in qua olim justitia colebatur, nunc autem in ea sunt homicidæ ex mutua contentione: dum cives ecclesiasticis æquari nituntur, imo vero non æquari, sed quispiam ipsorum præmium accipiat ad majo-

(56) Ἐτέρω... λόγῳ vulg.

rem divinæ iræ accensionem : ideo quoque natura impassibilis affectibus moveri credita est, ut etiam poculum vini indignationis iræ daretur Babylonii. Quænam autem sint et insulæ, sermones audire possumus illius sancti (57), qui dicit Ecclesias ex gentibus antea constitutas et firmitatem accipientes. Et quæ est fuga? Non alia quam quæ facta est eo quod abundaverit iniquitas et refrixerit charitas; quæ charitas, fideles colligando in unum propter Deum, et ab infidelium conversatione abstrahendo, tribuebat ut e suo mari emergerent; qua relicta necesse est insulas aufugere ut desinant esse insulæ : cum quibus una quoque montes a terrenis sublevati, ob humanam prudentiam quæ in ipsis erat, e medio sublatis sunt imitatione cohabitantium, qui infeliciter humi decumbebant, et sublimem ac cœlestem prudentiam perdiderant.

Et grando magna descendit de cœlo. Grandinem e cœlo defluxisse dicit, tanquam illatam a Deo iram. Talenti vero pondere, hoc est consummatæ perfectionis, propter excessum maximum in peccatis, cui etiam correspondens adductum quoque est supplicium ad conversionem.

CAPUT LIII.

789 *De uno ex septem angelis qui ostendit Evangelistæ subversionem civitatis meretricis, et de septem capitibus decemque cornibus.*

XVII, 1-3. *Et venit unus de septem angelis qui habebat septem phialas, et locutus est mecum, dicens : Veni, ostendam tibi iudicium meretricis magnæ quæ sedet super aquas multas, cum qua scortati sunt reges terræ, et inebriati sunt qui habitant in terra de vino prostitutionis ejus. Et abstulit me spiritu in desertum : et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiarum, habentem capita septem et cornua decem.*

Judicium vocat vivendi modum ac dispositionem. Meretricem vero non adeo convenienter veterem Romam intelligere debemus, sicut præsentem mundum, qui et innumerabili sanguine et pluribus regibus abundat quam Roma, ut qui ab initio iudicatus sit fornicarie agere, fornicationem agendo non turpem solummodo corporum commisionem, verumetiam omnem a Deo declinationem. Quidam vero alii præsentem revelationem discutientes, meretricem interpretati sunt veterem Romam, aut universale regnum quod ad secundum usque Domini adventum protenditur : aquas vero gentes quibus imperat et imperabit, in quibus robur suum collocat. Quod autem aquas ad gentes referre consuevit Scriptura, audi Dei progenitorem qui illud quod ait : « A vocibus aquarum multarum⁸⁵, » de gentibus intelligit.

⁸⁵ Psal. xcii, 4.

(57) Gregorii.

(58) Ὅτι δὲ τὰ ὕδατα εἰς ἔθνη λογιστέον, ἀκουσον, etc. vulg.

καθαίνεσθαι ὑπωπτεύθη, ὡς καὶ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τῇ Βαβυλῶνι δοθῆναι. Τίνας δὲ καὶ αἱ νῆσοι, τοῦ θεοῦ τῶν λόγων ἀκούειν ἔστι τὰς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκκλησίας ἄρτι καθισταμένας καὶ πῆξιν φάσκοντος λαμβανούσας. Καὶ τίς ἡ φυγή; Οὐκ ἄλλη εἰ μὴ ἡ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν καὶ φυγῆναι τὴν ἀγάπην γενομένη. Ἦτις ἀγάπη διὰ Θεοῦ συνδήσασα τοὺς πιστοὺς, καὶ τῆς τῶν ἀπίστων ἀφελύσασα συναυλίας, τῇ ἑαυτῆς ἐπινήχεσθαι παρέσχε θαλάσση. Ἦς ἐκλελοιπούσας, ἀνάγκη καὶ τὰς νήσους τοῦ εἶναι νήσους ἀποδιδράσκειν. Αἷς καὶ τὰ ἔρη τῶν ἐν αὐταῖς ἀπὸ τῶν περιγείων μετσωρισθέντα φρονημάτων ἀνθρωπίνων συνηφανίσθησαν τῇ τῶν συνοίκων παραζηλώσει τῶν τὸ χαμερπὲς δυστυχοῦντων, καὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ οὐράνιον φρόνημα ἀπολωλεκότων.

Καὶ χάλαζα μεγάλη καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Τὴν χάλαζαν οὐρανόθεν κατεβράχθαι φησὶν ὡς θεήλατον ὀργήν. Τὸ δὲ ταλαντιαῖον, τὸ τέλειον, διὰ τὴν ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ἀκρότητα, ἧ ἐνάμιλλον καὶ ἡ τιμωρία πρὸς ἐπιστροφήν ἐκκαλουμένη.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Περὶ τοῦ ἐνός τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων δεικνύντος τῷ Ἐυαγγελιστῇ τὴν τῆς πόρνῆς πόλεως καθάρσιν· καὶ περὶ τῶν ἑπτὰ κεφαλῶν, καὶ τῶν δέκτι κεράτων.

Καὶ ἦλθεν εἰς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἔχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ λέγων· Δεῦρο δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνῆς τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν ὑδάτων πολλῶν, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. Καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημόν ἐν πνεύματι, καὶ εἶδον γυναικὶν καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα.

Κρίμα τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν διοίκησιν καλεῖ. Πόρνην δὲ οὐχ οὕτω τὴν παλαιὰν Ῥώμην ἐπιτευκτικῶς χρῆ ἀκούειν, ὡς τὸν παρόντα κόσμον, ὃς καὶ αἷμασιν ἀμυθήτοις καὶ βασιλεῦσι πλείοσι Ῥώμης ἐνευθηνεῖται, ὡς ἐξ ἀρχῆς κεκρικότα πορνικῶς διακρίσθαι, πορνείας οὐ τῆς αἰσχροῦς συμπλοκῆς τῶν σωμάτων μόνῃς νοουμένης, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀπὸ Θεοῦ ἐκκλίσεως. Ἔτεροι δὲ τινες τῶν τὴν προκειμένην ἀποκάλυψιν ἐπισκεψαμένων, πόρνην τὴν παλαιὰν ὑπειλήφασιν Ῥώμην, ἧ τὴν καθ' ὅλου βασιλείαν μέχρι τῆς δευτέρας παρατείνουσαν τοῦ Κυρίου παρουσίας· ὕδατα δὲ τὰ ἔθνη, ὧν ἄρχει τε καὶ ἄρξει, ἐπ' αὐτῶν τοῦ ἰδρῦσθαι τὸ κράτος ἔχουσα. Ὅτι δὲ τὰ ὕδατα εἰς ἔθνη ἢ θεία Γραφή οἶδεν ὑποβάλλειν, ἀκουσον (58) τοῦ θεοπάτορος τὸ, « Ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν, » εἰς ἔθνος ἐκλαυθάνοντος.

Μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς. Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οὗτοί εἰσιν οἱ γῆϊνοι φρονήμασι πρὸς τὸ συμφετὸν τοῦ παρόντος βίου κατακυλισθέντες. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ ἐμεθύσθησαν, τῷ μὴ ἐκ μικρᾶς καὶ τῆς τυχούσης χρήσεως, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος, ἐμφορηθῆναι τῆς ἀσεβείας.

Καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. Τὴν ἐσομένην ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐρήμωσιν ἢ θεωρία αἰνίττεται, ἣν ὡς γυναῖκα ἰδεῖν φησι διατεθηλυμένην καὶ ὡς πόρνην καὶ ἄνανδρον, μηδὲν ἔχουσαν σωφροσύνης γνώρισμα. Τὸ δὲ ἐν πνεύματι ἀπενεχθῆναι, τί ἂν ἄλλο σημαίνοιεν, ἢ τὸ μὴ πραγματικῶς κατ' ἐνέργειαν ταῦτα ὁρᾶν, ἀλλὰ θεωρητικῶς ἠξιῶσθαι; Ἄφ' οὗ καὶ ἄλλης γυναικὸς ἑνδαλμα χρηματισθῆναι ἐπὶ θηρίον κόκκινον καθημένην, γυναῖκα τὸν καιρὸν καθ' ὃν ταῦτα διεξάγεται παριστῶν, καθ' ὃν τῷ διαβόλῳ καὶ αἰμοχαρεῖ (τοῦτο γὰρ τὸ κόκκινον χρῶμα δριλοῦν βούλεται) ὁ διὰ πονηρῶν πράξεων ἐνεργούμενος ἐπαναπαύεται, τῆς καθέδρας τοῦτο νοεῖν ὑποβαλλομένης. Ὀνόματα δὲ βλασφημίας, τὸ τῷ Θεῷ πρέπον σέβας τῷ διαβόλῳ ἀνατιθέναι.

Καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύραν καὶ κόκκινον, κεχρυσωμένη χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα ποτήριον χρυσοῦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων καὶ τῶν ἀκαθάρτων τῆς πορνείας τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον, μυστήριον· Βαβυλῶν ἢ μεγάλη, ἢ μήτηρ τῶν πορνειῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. Καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων, ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. Καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. Καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος· Διὰ τί ἐθαύμασας;

Πορφύραν, διὰ τὸ κατ' ἐξουσίαν ὡς ὑπὸ βασιλίδι πάντα τολμᾶσθαι. Κόκκινον, διὰ τὸ πολλῶν ἁγίων αἵματα ἐκχεῖσθαι. Κεχρυσωμένη δὲ, καὶ χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ὅτι ὡς βασιλίδα ὁ λόγος ταύτην κοσμεῖ κόσμῳ βασιλείῳ. Μεταξὺ γὰρ τῶν ἀπηγῶν καὶ ἐνεξουσιαζομένων ἔστιν ἐνορᾶν τοῖς ἐπηρξαζομένοις ὡς χρυσίον μὲν ἀκίθδηλον ἐπανθοῦσαν τὴν κατὰ Χριστὸν πίστιν, ὡς λίθον δὲ τιμαλφῆ τῇ διαφανείᾳ τὸ στερῆρόν ἑαυτοῦ ἐκπομπεύοντα τοῖς ἀγνοοῦσιν, ὡς μαργαρίτας δὲ, τῷ ἐκ τῆς πολυκύμονος τοῦ βίου τῶν πειρασμῶν θαλάσσης ἀναδῦναι, καὶ τῷ βασιλείῳ Χριστοῦ διαστήματι ἐναρμοσθῆναι. Τὸ δὲ χρυσοῦν ποτήριον, χρυσοῦν μὲν διὰ τὸ τὸν καιρὸν ὡς βασιλείῳ κρατεῖσθαι δυνάμει, ἐν τῇ χειρὶ δὲ, διὰ τὸ ἐνεργῶν τῶν ὑποτιθεμένων. Ποτήριον δὲ ἴσως εἰς ἐνδειξὴν ὅτι οὐ κατὰ κόρον, ἀλλ' ἐν δίψῃ τῆς ἑαυτῶν ἀπωλείας τὴν κακίαν μετέρχονται. Διὸ τὰ βδελύγματα ἑαυτῆς, τουτέστι, τὰ βδελυκτὰ τῷ Θεῷ ἐπιτηδεύματα ἐπλήθυναν, οἷς ἢ φιλαμαρτήμων πληθὺς ποτίζεται, ὡς ἡδὺ πόμα σπῶσα τὴν βδελυκτὴν τῆς ἀμαρτίας μέθην καὶ τῆς ἐκ Θεοῦ πορνείας τὴν βεβήλωσιν.

Καὶ τῶν ἀκαθάρτων τῆς γῆς. Πορνεία γῆς, οἱ τοῖς γῆϊνοῖς προστετηχότες. Οὐ γὰρ πορνεύειν ἔδω-

A Cum qua scortati sunt reges terræ. Reges terre hi sunt, qui terreno sensu ad vulgaria præsentis vitæ devolvuntur. Hi autem etiam inebriati sunt, eo quod non ex modico et vulgato, sed magno usu præsentium satientur impietate.

Et abstulit me spiritu in desertum. **790** Illam desolationem contemplatio designat quæ futura est in spiritualibus, quam se vidisse ait tanquam mulierem, nempe effeminatam et veluti meretricem ac parum virilem, nullumque continentiae signum habentem. Porro quod spiritu sublatus sit, quid aliud significare potest, nisi quod hæc non existimentur digna quæ realiter et ipso actu videantur, sed in contemplatione? Unde etiam alterius mulieris simulacrum oraculo significatum esse ostendit, quæ super bestiam coccinam sedebat, mulierem intelligens tempus quo hæc designantur, in quo is qui pravis actionibus exercetur, diabolum sanguine gaudentem (nam hoc significare vult color purpureus) oblectat, quod cathedra intelligendum suggerit. Nomina vero blasphemiae dicuntur, attribuere diabolo cultum Deo debitum.

XVII, 4-7. Et mulier erat circumdata purpura et coccino, inaurata auro et lapide precioso et margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominationibus et immunditiis fornicationis terræ; et super frontem suam nomen scriptum, mysterium: Babylon magna, mater fornicationum et abominationum terræ. Et vidi mulierem ebriam sanguine sanctorum, de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum cum viderem illam admiratione magna. Et dixit mihi angelus: Quare miraris?

Purpura, eo quod potestative omnia audeat in modum reginæ: coccino, eo quod multorum sanctorum effundat sanguinem: inaurata vero et auro et lapide pretioso et margaritis, quia hanc tanquam reginam adornat sermo ornatu regio. Nam inter crudeles et potestatem exercentes conspiciere datur Christi fidem tanquam purum aurum fulgentem, tanquam lapidem pretiosa perspicuitate ostentantem suam firmitatem his qui illam ignorant, tanquam margaritas vero emergentes e mari hujus vitæ procellis tentationum agitatae, et regio Christi diademati aptari. Poculum autem aureum: aureum quidem, eo quod tempus veluti regia firmetur potentia; in manu vero, propter **791** efficaciam eorum quæ statuuntur; poculum autem, fortassis ad ostendendum quod non ex satietate, sed siti suæ perditionis vitia appetant. Ideo quoque suas abominationes multiplicaverunt, id est, abominanda Deo studia, quibus multitudo peccatorum amica potatur, quæ abominandam peccati ebrietatem et fornicationis a Deo contaminationem sorbet veluti suavem potionem.

Et immunditiis fornicationis terræ. Fornicatio terræ sunt hi qui terrenis agglutinati sunt. Neque

enim natura dedit terræ scortari, cum sit creatura inanima et insensata. Porro super frontem scriptum esse nomen, significat absque ullo rubore operari exsecranda. Matrem vero fornicationum vocans, rursus quamcunque volueris, sive veterem Romanam, sive novam, sive tempus vitæ Antichristi, a vero aberrare non poteris : eo quod singulæ imperium susceperunt aliarum civitatum, et unaquæque satiata est sanguine sanctorum martyrum.

Et miratus sum. Verisimile erat bonum et humanum virum, et majori quam dici possit mansuetudine dotatum, cum feritatem intueretur bestialium hominum, maximo stupore fuisse occupatum : nam hoc demonstrat quod ait, *admiratione magna.* Quod autem beatus hic Joannes Theologus simplicioribus ac mansuetis esset moribus, ipsius docet historia (quam in fine hujus libri ex Græco versam reddidimus).

CAPUT LIV.

Quod angelus visum ab ipso mysterium interpretatus sit.

XVII, 7-11. *Ego dicam tibi mysterium mulieris et bestię quæ portat eam, quæ habet capita septem et cornua decem. Bestia quam vidisti fuit et non est, et ascensura est de abyso, et in perditionem vadit. Et admirabuntur habitantes in terra, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ a constitutione mundi, videntes bestiam quæ erat et non est et aderit. Hic est intelligentia quæ habet sapientiam. Septem capita septem montes 792 sunt super quos mulier sedet, et septem reges sunt. Quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum venit ; et cum venerit, oportet illum ad breve tempus manere. Et bestia quæ erat et non est, et ipse octavus est, et de septem est, et in interitum vadit.*

Bestia est diabolus : cœpit et non est, tanquam ea quæ sub lance proposita sunt ut omnino trans-eant. Ideo fuit, inquit, bestia quæ nunc non subsistit, unde manifestum est quod sit diabolus, juxta id quod dictum est : « Principium viarum Domini »⁸⁷. Nunc autem non est, quia occisus est quoad efficaciam actionum, per adventum Christi : neque enim quemadmodum ante hunc efficiebat ut filii hominum et filię per victimas offerrentur dæmonibus ipsorum, ita jam post Christi adventum potis est hæc efficere. Ascendere vero dicitur de abyso, per adventum Antichristi.

Et in perditionem vadit. Perditionem dicit, non ut non sit, sed condemnationem dicit ad gehennam.

Et admirabuntur habitantes in terra. Admirabuntur bestię præsentiam, non solum quod perierit et quomodo vixerit, sed etiam quod advenerit in signis erroris ac deceptionis. Et qui admirabuntur? Qui habitant in terra, de quibus ait Isaias : « Non cademus, inquit, sed cadent qui habitant in

Α κεν ἡ φύσις γῆ τῷ ἀψύχῳ καὶ ἀναισθητῷ δημιουργήματι. Τὸ δὲ ἐπὶ τὸ μέτωπον γεγράφθαι ὄνομα, τὴ ἀπηρυθριασμένῳς δημοῖ πράττειν τὰ ἀπαίσια. Μητέρα δὲ τῶν πορνῶν καλῶν, ἦν ἂν βούλη πάλιν, εἴτε τὴν παλαιάν Ῥώμην, εἴτε τὴν νέαν, εἴτε τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδημίας τοῦ Ἀντιχρίστου, οὐκ ἂν ἀμάρτης τοῦ ἀληθοῦς, διότι ἀμφοτέραι τὸ κράτος ἀνεδέξαντο τῶν ἄλλων πόλεων, καὶ ἐκάστη κόρον ἔσχε τῶν ἁγίων μαρτύρων τοῦ αἵματος.

Καὶ ἐθαύμασα ἰδῶν. Εἰκὸς ἦν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ χρηστὸν καὶ πραΰτητι οὐδ' ὀση εἰπεῖν συγκροτούμενον ἀγριότητα ὁρῶντα θηριωδῶν ἀνθρώπων μὴ ὑπερβαλλούσῃ ἐκπλήξει κατάσχετον γενέσθαι. Τοῦτο γὰρ τὸ, μέγα θαῦμα, ἐμφαίνει. Ὅτι δὲ ἀπλοῖκος τὸ ἦθος ὁ μακάριος οὗτος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ἡ περὶ αὐτοῦ ἱστορία διδάσκει.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Ὅπως ὁ ἄγγελος τὸ ὄραθὲν αὐτῷ μυστήριον ἠρμήνευσεν.

Ἐγὼ ἐρῶ σοι τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτήν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. Τὸ θηρίον δ' εἶδες ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. Καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλέποντες ὅτι ἦν τὸ θηρίον καὶ οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται. Ὡς δ' οὖς ὁ ἔχων σοφίαν. Αἱ ἑπτὰ κεφαλὰ ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς εἰσὶν ἑπτὰ. Οἱ πέντε ἔπεσον, ὁ εἷς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὐπω ἦλθε. Καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον δεῖ αὐτὸν μεῖναι. Καὶ τὸ θηρίον δ' ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὀρθός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει.

Θηρίον ὁ διάβολος ἤρξατο καὶ οὐκ ἔστιν, ὡσπερ ὑπὸ πίνακι προεκτεθειμένα ἐντελῶς διεξιέναι. Διόφησιν, Ἦν τὸ θηρίον, οὐ νῦν ὑφιστάμενον. Ἀφ' οὗ δὴλον, ὡς ὁ διάβολός ἐστιν ἡ Ἀρχὴ γὰρ πλασμάτων τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ εἰρημένον. Οὐκ ἔστι δὲ νῦν, ὅτι ἀποκτανθεὶς τὰς ἐνεργείας τῆ τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίας. Οὐ γὰρ ὡς πρὸ ταύτης ἐνήργει υἱὸς ἀνθρώπων καὶ θυγατέρας τοῖς ἑαυτοῦ δαίμοσι διὰ θυσίων παρασκευάζεσθαι, οὕτως ἤδη ταῦτα καὶ μετὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν οἷός τε ἐνεργεῖν. Ἀναβαίνειν δὲ λέγεται ἐκ τῆς ἀβύσσου, τῆ ἐπιδημίας τοῦ Ἀντιχρίστου.

Καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. Ἀπώλειαν, οὐ τὴν ἀνυπαρξίαν, ἀλλὰ τὴν ἐν γέννη κατάκρισιν λέγει.

Καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς. Θαυμάσονται τὴν τοῦ θηρίου παρουσίαν, οὐ μόνον ὅτι ἀπόλωλε καὶ πῶς ζῆ, ἀλλὰ καὶ ὅτι παραγέγονεν ἐν τέρασιν ἀπάτης. Τίνες δὲ θαυμάσονται ; Οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ ὧν καὶ Ἡσαίας φησὶν ἡ Οὐ πεσοῦμεθα, ἀλλὰ πεσοῦνται οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ

⁸⁷ Job XL, 14.

τῆς γῆς. Ἐποιοῦτοι δὲ οἱ ἀσθήρικτον ἔχοντες τὴν
βάσιν, ἅτε μὴ ἐπὶ τὴν πέτραν Χριστὸν θεμελιω-
μένοι. Θαυμάζονται οὖν καὶ νῦν οὗτοι οἱ διὰ τὸ χαμ-
ερπὲς οὐδὲ τῆ βίβλῳ (59) τῶν ζώντων ἐγράφησαν.

Αἱ ἑπτὰ κεφαλῆαι ἑπτὰ ὄρη εἰσίν. Ὅρη εἰσίν,
ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται. Γυναίκα ἐφθήμεν εἰρηκότες
ὡς τὸν φθαρετὸν τοῦτον βίβλῳ φησὶ θῆλυον καὶ μηδὲν
ἀνδρικὸν ἐπιφαίνοντα. Ὅρη δὲ καὶ κεφαλᾶς ἑπτὰ,
τόπους ἡγούμεθα ἐν ὑπεροχῇ καὶ δυναστείᾳ κοσμικῇ
τοὺς λοιποὺς ἐξέχοντας, ἐφ' οὓς κατὰ καιροὺς τὴν
τοῦ κόσμου βασιλείαν ἐστηρίχθαι ἐγνώμεν. Ὡς πρῶ-
τον ἐν Νινευῆ τὴν τῶν Ἀσσυρίων [ἀρχὴν· δεύτερον
ἐν Ἐκβατάνοις τὴν Μήδων δυναστείαν ἀπὸ Ἀρβά-
κου κρατήσασαν τῶν Ἀσσυρίων (60)], ὧν τὸν βα-
σιλέα Σαρδανάπαλον κρατήσας ὁ Ἀρβάκης καθείλε. **B**
Μετὰ τούτους ἐν Βαβυλῶνι τὸ Χαλδαίων κράτος
ὑπερεῖχεν, ὧν Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς ἐβασίλευ-
σεν. Εἶτα μετὰ τὴν τούτων καὶ τῶν Μήδων κατάλυ-
σιν, ἐν Σούσαις ὑπὸ Κύρου τῆς Περσῶν βασιλείας
καθισταμένης, [μετὰ δὲ τὴν ταύτης ὑπὸ Ἀλεξάνδρου
καθαίρεσιν,] ἡ τῶν Μακεδόνων ὑπεισῆλθεν ἀρχή.
Ἐκ τούτων ἡ ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ τῶν Ῥω-
μαίων ἀρχὴ καὶ ἰσχύς, ἐπὶ μὲν Αὐγούστου Καίσαρος
μετὰ τοὺς πρώην βασιλεῖς αὐτῆς καὶ ὑπάτους μον-
αρχήσασα, ὑπὸ δὲ ἀσεβῶν μέχρι Κωνσταντίνου
κατασχεθεῖσα, ὧν μετὰ τὴν κατάλυσιν εἰς τὴν νέαν
Ῥώμην τὰ τῶν φιλοχρίστων βασιλέων μετηνέχθη
βασιλεία. Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, καὶ τοὺς ἑπτὰ
βασιλεῖς ἐκδεκτέον τῆς ἐναλλαγῆς τῶν γενῶν, ἀρσε-
νικοῦ, λέγω, καὶ θηλυκοῦ, μηδὲν παρεμποδιζούσης **C**
τῆς διανοίας τὴν ταυτότητα, εἰ ἐκεῖ μὲν θηλυκῶς
τὰς κεφαλὰς καὶ ἑπτὰ ὄρη οὐδετέρως, ἐνταῦθα δὲ
βασιλεῖς ἑπτὰ ἐσήμανεν. Οὐδὲν γὰρ ἡ Γραφή περὶ
τούτων εἴωθε μικρολογεῖσθαι.

Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς
εἰσίν, οἵτινες βασιλείαν οὐπω ἔλαβον, ἀλλ'
ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι
μετὰ τοῦ θηρίου. Οὗτοι μίαν ἔχουσι γνῶμην, καὶ
τὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ
διδδουσιν. Οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι,
καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς, ὅτι Κύριος κυ-
ρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ'
αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί. Καὶ λέ-
γει μοι· Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, καὶ ἡ γυνὴ οὗ ἡ **D**
πόρνη κάθηται. λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη
καὶ γλῶσσαι.

Τὰ δέκα κέρατα, δέκα βασιλεῖς εἶναι φασὶν ἐκ
τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀναστησομένους ἐν τοῖς ἐσχά-
τοις καιροῖς, ὧν ἐν μέσῳ ὁ Ἀντίχριστος ἀναστή-
σεται. Τὸ δὲ μὴ τὸ λαβεῖν αὐτοὺς βασιλείαν, ἀλλ'
ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς καὶ μίαν ὥραν· τὸ μὲν ὡς
βασιλεῖς διὰ τὸ ἀνέδραστον καὶ σκιῶδες τῆς βασι-
λείας αὐτῶν φησὶ· τὸ δὲ μίαν ὥραν μετὰ τοῦ θηρίου,
ὥραν, τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου παριστᾶν βούλεται,

⁸⁸ Isa. xlvii, 18.

(59) Ἐπὶ τῆ βίβλῳ vulg.

(60) Inclusa hic et infra suppleuntur ex codice Barocciano apud Cramerum.

A terra ⁸⁸. Tales autem sunt qui firmum non ha-
bent fundamentum, ut qui non sunt ædificati supra
petram Christum. Admirabuntur igitur et nunc qui
in libro viventium non sunt scripti, eo quod terre-
nis rebus incumbant.

Septem capita septem montes sunt. Montes sunt
ubi mulier sedet : mulierem, ut diximus, mortalem
hanc vitam ait, quæ velut effeminata est et nihil virile
demonstrans. Montes vero et capita septem existi-
mamus loca esse in sublimitate et potentatu mun-
dano quæ cæteris eminentiora sunt, in quibus
variis temporibus mundi imperium confirmatum
fuisse cognovimus : quemadmodum primum Assy-
riorum in Ninive, secundum in Ecbatanis Medorum
dynastiam quæ Assyrios Arbace duce superavit,
quorum regem Sardanapalum devictum Arbaces
occidit. Post hos Chaldæorum imperium in Ba-
bylone excelluit, quibus imperabat rex Nabuchodo-
nosor. Deinde post horum ac Medorum eversio-
nem, sub Cyro regnum Persarum in Susis con-
stituitur; **793** post cujus ab Alexandro deletionem
subingressum est regnum Macedonum. His succes-
sit Romanorum imperium et potestas in veteri Roma,
quæ post priores quidem reges ac consules, cum
sub Augusto Cæsare monarchiam accepisset, usque
ad Constantinum ab impiis occupata est, post quo-
rum dissolutionem in novam Romam translatum
est imperium sub regibus Christum colentibus.
Juxta eundem intellectum septem quoque reges
accipiendi sunt, mutatione generis, nempe neutrius
et masculini, nullum ad intelligentiæ identitatem
præstante impedimentum, si ibi quidem septem
montes genere masculino aut capita neutro, hic
autem septem reges masculino genere significavit :
de his enim Scriptura nihil curiose scrutari solet.

XVII, 12-15. Et decem cornua quæ vidisti decem
reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed po-
testatem una hora tanquam reges accipiunt cum be-
stia. Hi unum habent consilium : et virtutem ac pote-
statem suam bestiæ tradiderunt. Hi cum agno pugna-
bunt, et agnus vincet eos, quia Dominus dominorum
est et rex regum, et qui cum illo sunt vocati et electi
ac fideles. Et dicit mihi : Aquæ quas vidisti ubi mu-
lier meretrix sedet, populi et turbæ sunt et gentes et
linguæ.

Decem cornua decem reges esse aiunt, qui ex
Romano imperio consurgent postremis temporibus,
in quorum medio consurget Antichristus. Non au-
tem ait eos regnum accepturos, sed potestatem
tanquam reges, idque una hora : tanquam reges
sane, eo quod infirmum et obscurum erit regnum.
eorum ; una vero cum bestia, horam designare vo-
lens temporis brevitatem, sive illud quo anni hora

complebitur, qua vincenti Antichristo subjicientur; aut etiam intelligitur vita quæ in deliciis agitur.

Et agnus vincet eos..... et qui cum illo sunt vocati. Merito cum Dominus dominorum sit et Rex regum, etiam propugnatores ejus sunt vocati, non vulgarem habentes vocationem, sed firmam, absolutam et immutabilem. Ideo quoque fideles dicuntur, **794** quia fideles uni Domino adhærent, cum non possint duobus dominis servire.

Aquæ quas vidisti. Antea de his diximus, quod tropice ac naturaliter terra sit ex aquis, et in aquis perseverat, in qua firmatus est corruptibilis hic mundus, et qui in humidis ac mollibus versatur deliciis. Omnino autem non alio quam hoc modo secundum humana genera intelligitur, quæ gentes sunt variis linguis distinctæ, et præterea regum conservata imperia: nam hoc significare vult cornu: a cornutis animalibus se tueantur, si quando opus est adversus alia animalia occurrere. Quemadmodum etiam regum dispositiones gentibus adversus gentes permanentiam in seipsis tribuunt, dum ad extraneos principatus non disperguntur.

XVII, 16-18. *Et decem cornua quæ vidisti in bestia, hi odio prosequuntur meretricem, et desolatam facient illam et nudam, et carnes ejus comedent et ipsam igne concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant ipsius voluntatem: et faciant voluntatem unam, et dent regnum suum bestię donec compleantur sermones Dei. Et mulier quam vidisti est civitas magna quæ habet regnum super reges terræ.*

Quid significare velint cornua jam dictum est, et quod bestia sit diabolus: variat enim in significato bestię, alicubi Antichristum ita nominans, alias autem et Satanam. Reges igitur, inquit, qui antehac per operationem Satanæ crudeliter affecti erant erga agnum, Dei admonitione odio prosequuntur meretricem, id est, voluptuosam in vita conversationem: desolatam quoque efficiunt idololatriam et delubris ac vatibus privabunt: et carnes ipsius, hoc est, animalia ad idolorum victimas reposita, sibi ipsis recondent, omneque studium quod circa vana occupatum erat de medio tollent, ut quasi ab igne consumptum existimetur, omnesque clament: Ubi nunc sunt qui tunc vana cura occupabantur? Hæc autem omnia, ut proposuimus, non absque divino numine fieri aiunt, sed Dei providentia.

795 *Et faciant unam voluntatem.* Quanquam concurrat horum studium Dei ad voluntatem, id tamen sicuti Deo curæ fuit, et juxta inscrutabilem providentiæ suæ profunditatem, serviet rebus perficiendis. Secundum hanc igitur concordiam a Deo datam, tradita bestię omnimoda potestate, efficiet ut bestia prævaleat in omnibus ad quæ debita ju-

ἤτοι δι' οὗ ἡ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥρα συντελεῖται, καθ' ἣν τῷ Ἀντιχρίστῳ τῷ ὑπερέχοντι ὑποταγήσονται· ἡ καὶ ὦραν, τὸν ἀπολαυστικὸν βίον νοητέον.

Καὶ τὸ ἀρνίον νικῆσει αὐτοὺς..... καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοί. Εἰκότως ὡς καὶ Κύριος κυρίων καὶ Βασιλεὺς βασιλέων, καὶ ὑπασπιστὰς αὐτοῦ κλητοί, τὴν κλήσιν οὐ κατὰ τὸ ἐπιτυχὸν ἔχοντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ καίριον καὶ διηκριθωμένον καὶ ἀμετάθετον. Διὸ καὶ πιστοί, ὅτι ὁ πιστὸς ἐνὶ προσανέχει Δεσπότη, οὐ δυνάμενος δυτὶ κυρίοις δουλεύειν.

Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες. Προεῖρηται ἡμῖν περὶ τούτων, τροπικῶς καὶ φυσικῶς τὴν γῆν εἶναι ἐξ ὕδατων, καὶ ἐν ὕδασι διατελοῦσαν, ἐν ἧ ὁ φθαρτὸς οὗτος καὶ διύγροισ ἡδοναῖς διαγόμενος ἡδραστὰι κόσμος. Πάντως δὲ οὐκ ἄλλως ἢ οὕτως παρὰ τὰ ἀνθρώπινα γένη νοεῖται, ἅπερ ἔθνη εἰσὶ τῇ διαφορῷ φωνῇ διαστελλόμενα, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ βασιλέων κράτη συντηρούμενα. Τοῦτο γὰρ τὸ κέρας δηλοῦν βούλεται, ἀπὸ τῶν κερασφόρων ζώων λαβῶν τὴν χρῆσιν, ὅτι κακεῖνα τοῖς κέρασιν ἑαυτῶν συντηρεῖται, εἴπου δεήσει πρὸς ἕτερα ζῶα διεξάγεσθαι. Ὡσπερ καὶ ἔθνεσι πρὸς ἔθνη αἱ τῶν βασιλέων διαταγαὶ τὸ καθ' ἑαυτὰ διαμένειν παρέχουσι μὴ πρὸς ἐκφύλους κυριαρχίας σκεδάζεσθαι.

Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἡρημωμένην ποιήσουσιν αὐτήν, καὶ γυμνὴν ποιήσουσιν αὐτήν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτήν κατακαύσουσιν ἐν πυρὶ. Ὁ γὰρ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ· καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθῶσιν οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ γυνὴ ἦν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Τὰ μὲν κέρατα τί δηλοῦν ἐθέλει, εἴρηται δὴ θηρίον δὲ τὸν διάβολον. Ἀδιαφορεῖ γὰρ κατὰ τὸ σημαινόμενον τοῦ θηρίου, πῆ μὲν τὸν Ἀντίχριστον ὀνομάζων οὕτως, ἔσθ' ὅτε δὲ τὸν Σατανᾶν. Οἱ βασιλεῖς οὖν, φησὶν, αἱ τέως κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ φονίως τῷ ἀρνίῳ διατεθέντες, Θεοῦ ὑποθημοσύνη, μισήσουσι τὴν πόρνην, τὴν ἐν τῷ βίῳ ἀπολαυστικὴν δίαιταν, ἐρημώσουσι δὲ καὶ εἰδωλολατρείαν καὶ τεμενῶν καὶ μαντείων ἀλλοτριώσουσιν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς τὰ πρὸς θυσίαν ἀναφερόμενα τῶν εἰδῶλων ζῶα ἑαυτοῖς ταμιεύσουσι, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ τὰ μάταια σπουδὴν ἀφανίσουσι, καὶ οὕτως ὥστε ὑπὸ πυρὸς δαπανηθεῖσαν νομίζεσθαι, καὶ πάντας κράζειν· Ποῦ νῦν οἱ τῆς τότε ἐπὶ τὰ μάταια ἐπιμελείας ἐχόμενοι; Ταῦτα δὲ πάντα, ὡς ἔφημεν πικραθέμενοι, οὐκ ἂν ἀθεεὶ συμβῆναί φασιν, ἀλλ' ἐκ θείας ἐπισκοπῆς καὶ προνοίας.

Καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν. Εἰ καὶ σύνδρομος ἡ τούτων γνώμη τῇ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς Θεῷ μεμελημένη, κατὰ δὲ τὸ ἀνεξερεῦνθητον βάθος τῆς προνοίας αὐτοῦ συμβαίνουσα τοῖς συντελουμένοις. Οὕτω τοιροῦν κατὰ τοιαύτην ὁμογνωμοσύνην τούτοις δοθεῖσαν ὑπὸ Θεοῦ, τῆς ἐξουσίας ἀπάσης παρατρεθείσης τῷ θηρίῳ, διατελέσει κρατοῦν τὸ θηρίον εἰς ὅπερ

ἄν αἱ κατάλληλοι κρίσεις ἀπάξουσιν αὐτὰ διὰ τῶν λόγων ὑπεσημάνθησαν, δι' ὧν λέγει· Ἄχρι τελειοθῶσιν οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἡ γυνὴ ἦν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη. Σαφέστερον τὴν γυναῖκα παριστῶν, ἀναλαμβάνει περὶ αὐτῆς λόγον, καὶ φησὶν ἐκείνην εἶναι τὴν ἔχουσαν τὸ κράτος ἐπὶ τῶν τοῖς γηϊνοῖς προσανακειμένων. Οὐ γὰρ καὶ πάντες οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ἤδη καὶ τοῖς γηϊνοῖς προσδιαφθείρονται.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Περὶ ἑτέρου ἀγγέλου τὴν πτώσιν Βαβυλῶνος δηλοῦντος, καὶ οὐρανοῦ φωνῆς τὴν ἐκ τῆς πόλεως φυγὴν ἐντελλομένης, καὶ περὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν τερπνῶν ὧν τὸ πρὶν ἐκέκτητο.

Μετὰ ταῦτα εἶδον ἄγγελον ἄλλον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην. Καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ ἔκραξεν ἰσχυρῶ φωνῇ λέγων· Ἐπεσε Βαβυλῶν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου· ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπόκασιν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνου αὐτῆς ἐπλούτησαν. Καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν· Ἐξελθε ἐξ αὐτῆς, ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς. ἵνα μὴ λάθητε· ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ

Καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη. Κάντεῦθεν τῶν θείων δυνάμεων τὸ λαμπρὸν καὶ φωτιστικὸν πολλῶ τῷ μέτρῳ τὸ ἀστρῶνον σέλας ὑπερνικῶν ἔστι νοεῖν μετὰ τὸ παρελθεῖν τὰ ἀμαυρὰ τοῦ φθαρτοῦ κόσμου παρρησιαζόμενον. Μεγάλην φησὶ τὴν τοῦ φωστῆρος εἶναι ἐξουσίαν, καὶ φωτίζει τὴν περιγείον ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. Παραβαλλόμενα γὰρ τὰ οὐράνια καὶ ἀφθαρτα τοῖς γηϊνοῖς καὶ φθαρτοῖς, ὅσον τὸ ὑπερβάλλον τῆς δόξης παρίστησιν; Ἰσχυρὰν δὲ τὴν φωνὴν ἐμπεδοῖ τὸ ἔμπρακτον ἐμφαίνων τῶν δηλουμένων καὶ ἀπαράβατον. Καὶ τί τοῦτο, Ἐπεσε Βαβυλῶν ἡ μεγάλη; Βαβυλῶνα τὴν διέξοδον τοῦ φθαρτοῦ τούτου βίου λέγων.

Καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου. Εἰς ὄρνεα μεταλαμβάνει τοὺς δαίμονας διὰ τὸ ἀδηλον τῆς ἐφόδου αὐτῶν τῆς κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ τῶν ὀρνέων ἡ ἐφοδος ἐξ ἀδηλου εἴσθην ἐπιφοιτᾶν προσδοκίας. Μεμισημένου δὲ εἴρηται οὐκ ἀλόγως. Τίς γὰρ σωφρονῶν οὐ βδελύσσεται τὴν μετὰ τῶν δαιμόνων ἀναστροφὴν; δι' ἣν καὶ βδελύγματα ὠνομάσθησαν.

Ἐξελθε ἐξ αὐτῆς, ὁ λαός μου. Ἐξελθεῖν παρακελεύεται ἡ φωνή, οὗς ἔγνω Κύριος αὐτοῦ. Ἐξελθεῖν δὲ, τὸ μὴ συναπολέσθαι δικαίους μετὰ ἀσεβῶν. Ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἀὐτ τὸ, « Σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν ἀνυπερθέτως μέχρις ἂν τοῦ ὄρους, ἐπὶ γῆς οὐδαμοῦ ἡρεμῶν, » ὁ Θεὸς αὐτῷ ἐνετείλατο· οὕτω κάνταῦθα.

⁸⁹ Gen. xix, 17.

A dicia deducunt, quæ per sermones designantur, cum ait : *Donec compleantur sermones Dei.*

Et mulier quam vidisti est civitas magna. Mulierem apertins ostendens, repetit sermonem de ipsa, et ait illam esse quæ habet imperium super eos qui terrenis incumbunt : neque enim omnes qui terram inhabitant, statim quoque terrenorum affectione corrumpuntur.

CAPUT LV.

De alio angelo casum Babylonis significante, et cælesti voce quæ fugam ex ipsa præcipiat; deque rejectione delectabilium quæ antea acquisierat.

XVIII, 1-5. *Et post hæc vidi alium angelum descendentem de cælo, qui habebat potestatem magnam, et terra illuminata est a gloria ejus. Et clamavit forti voce, dicens : Cecidit Babylon magna, et facta est habitatio dæmoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundæ et invisæ : quia de vino iræ scortationis ejus biberunt omnes gentes. Et reges terræ cum illa scortati sunt : et mercatores terræ de potentia deliciarum ejus divites facti sunt. Et audivi aliam vocem de cælo, dicentem : Egredere de illa, populus meus, ne participes sitis delictorum ejus, et re de plagis ejus accipiat : quoniam peccata ejus conglutinata sunt usque ad cælum. Et recordatus est Deus iniquitatum ejus.*

796 *Et terra illuminata est. Hinc etiam intelligere possumus divinarum virtutum splendorem ac lucem longo intervallo stellarum lumen excedere : quandoquidem libere agens ac emissus splendor ille præterit ac superat hujus mundi obscuritatem. Dicit ergo magnam esse hujusmodi luminaris potestatem, et vicinam terram sua gloria illuminare. Comparata enim cœlestia et incorruptibilia terrenis ac corruptibilibus, quantum gloriæ excessum demonstrant ! Fortem autem vocem stabilit, rerum quæ significantur efficaciam demonstrans et immutabilitatem. Et quid illud est, *Cecidit Babylon magna* ? Babylonem dicens hujus corruptibilis vitæ transitum.*

Et custodia omnis spiritus immundi et invisæ. Ad volucres transfert dæmones propter incertitudinem impetuosi accessus eorum adversus homines : quoniam volucrum quoque invasio ex incerta solet expectatione supervenire. Invisæ quoque non irrationabiliter dictum est : quis enim prudens non abominatur conversationem cum dæmonibus ? propter quam etiam abominationes dicti sunt.

Egredere de illa, populus meus. Egredi jubet vox eos quos Dominus novit esse suos. Egredi autem, ne una perdantur pii cum impiis. Quemadmodum enim Deus præcepit Lot, dicens : « Servans serva animam tuam usque ad montem, nequaquam in terra quiescendo », » ita et hoc loco.

Et recordatus est Deus iniquitatum ejus. Humano modo hæc colliguntur : nam in beata Dei natura ad quam nequeunt affectus accedere, superfluum ac vanum est hujusmodi vel concipere. Ibi enim est recordatio ubi et oblivio : oblivio autem designat id quod factum est, potentia quidem adesse, non tamen actu : porro Deo nihil adest potentia, sed actu.

XVIII, 6-8. *Reddite ei sicut et ipsa reddidit vobis, et duplicate ei duplicia secundum opera ejus. In poculo quo miscuit, miscete illi duplum. Quantum glorificavit se et lasciviit, tantum date illi tormentum et luctum. Quia dicit in corde suo : Sedeo regina, et vidua non sum, neque luctum videbo. Propterea uno die venient plagæ ejus, 797 mors et luctus et fames, et igne comburetur. quia fortis est Dominus qui judicabit illam.*

Animadvertendum est, a quo procedat hoc præceptum vel sermo. Potest autem dici quod a justis vel martyribus qui illo tempore, nempe adventus Antichristi, pro Christo certaverint, in tanta crudelitate ac feritate eorum qui tunc in vita versabuntur traditi in ministros Antichristi, ut quamquam ad Dei imitationem vivere elegerint, excessu tamen afflictionum devineantur ut hæc proferant. Diximus autem mulierem tempus sub Antichristo significare, et non civitatem aliquam : poculum autem, voluntatem seu propositum eorum qui tunc in vita versabuntur : qui de Satanæ potentatu gloriantes, incomparabili tormentorum magnitudine adversus sibi repugnantes utentur : quemadmodum igitur fecit, reddetur ipsi.

Reddite illi duplum. Non duplum proprie vult hic intelligi duplicatum : sed quod benignus ac bonus Deus, cum punit etiam infra id quod justum est, duplum se reddidisse ducit ubi vel partem reddiderit : nec solum duplum, sed et septuplum : nisi fortassis id existimandum est has non esse Dei minas. Quomodo enim is qui dicit, « Non ulciscetur bis Deus super eadem re ⁹⁰, » nunc in duplo ac septuplo ait ipsum ulcisci? Fortassis igitur nihil absurdum fuerit, si accipiatur significare non juxta dignitatem, sed longe infra mensuram.

Quantum glorificavit se et lasciviit. Quemadmodum, inquit, et glorificata et in præsentī vita deliciis diffluens, non adimplevit quod præviderat esse divinæ voluntatis, ita reddite. Dicit enim : Non privabor regno.

In corde suo. Cor appellat durationem eorum qui tunc vitam complebunt, quos etiam fluxit cum muliere adulterium patrare.

Propterea uno die venient plagæ ejus. Per hoc quod dicit, uno die, inexpectatum ac repentinum tempus significat quo hæc contingent. Postquam enim inimici ipsius obtinuerint illam, poterunt vel unico die omne supplicium in eam inducere quæ

Kal êmnhmoneuseen ô theos ta adikēmata autēs. 'Anthrōpinōs diaskeuázetai taūta. 'Epl̄ gār theō tēs makarías φύσεως kal pāthesin āprosōitōu, tā toiaūta kān ênnoein perittōn. 'Ekei gār mnēmē, ôpou kal lēthē. Lēthē dē toū dunāmēi parēinai tō praxthēn, oūk êti dē kal ênergeia signantikōn. Theō dē oūdēn prōssesti dunāmēi, all' ênergeia.

'Απόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν, καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς. 'Εν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. "Ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστρηγίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος. "Ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, ὅτι Κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμι, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἤξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, καὶ πένθος, καὶ λιμός. Καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ κρινῶν αὐτήν.

'Ανεπισήμαντον, παρὰ τίνος τὸ πρόσταγμα ἢ ὁ λόγος πρόβεισιν. Εἴη δ' ἂν παρὰ τῶν δικαίων καὶ μαρτύρων τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, τῆς τοῦ 'Αντιχρίστου δηλαδὴ ἐπιδημίας ὑπὲρ Χριστοῦ ἐναθλησάντων, τοσαύτη ὠμότητι καὶ θηριωδίᾳ ὑπὸ τῶν τηνικαῦτα τῷ βίῳ ἐμπολιτευομένων ὑπουργῶν τοῦ 'Αντιχρίστου παραδοθέντων, ὥστε καὶ αὐτοὺς, κἂν εἰ θεομιμήτως προεἶλοντο ζῆν, ἀλλ' οὖν διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῶν κακώσεων ἐκνικηθῆναι ταῦτα προφέρειν. Εἰρήκαμεν δὲ γυναῖκα τὴν ἐπὶ τοῦ 'Αντιχρίστου καιρὸν, οὐ πόλιν τινὰ σημαίνειν, καὶ ποτήριον δὲ τὴν προαίρεσιν τῶν ἐμπολιτευομένων τῷ τότε βίῳ, οἳ τῇ δυναστείᾳ τοῦ Σατανᾶ γαυριῶντες, ἀμέτρῳ τῆ τῶν δεινῶν εὐθηνίᾳ κατὰ τῶν ἀντικειμένων κατεχρήσαντο. Καθὼς οὖν ἐποίησεν, ἀποδοθήτω αὐτῇ.

'Απόδοτε αὐτῇ διπλοῦν. Οὐ τὸ διπλάσιον βούλεται τὸ διπλοῦν, ἀλλ' ὅτι φιλόανθρωπος ὢν ὁ θεὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ πολὺ καταδεέστερον κολάζων, διπλᾶ οἶεται ἀποδεδοκῆναι καὶ ὅταν μέρος ἀποδῶ, καὶ οὐ μόνον διπλᾶ, ἀλλὰ καὶ ἐπταπλάσια, εἰ μὴ που τοῦτο οἰητέον ὡς οὐ θεοῦ ἀπειλῆς. Πῶς γὰρ ὁ λέγων, « Οὐκ ἐκδικήσει Κύριος δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, » νῦν διπλάσι καὶ ἐπταπλάσιά φησιν ἐκδικεῖν; Εἰ οὖν τὸ διπλοῦν καὶ ἐπταπλάσιον οὐ τὸ κατ' ἀξίαν σημαίνειν ὑποληπτέον, ἀλλὰ τὸ μετριώτερον, ἴσως ἄτοπον οὐδέν.

"Ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηγίασε. Καθὼς, φησὶ, δοξασθεῖσα καὶ κατασπαταλήσασα τοῦ παρόντος βίου, πρόνοιαν οὐ πεποίηται τοῦ θείου θελήματος, οὕτως ἀπόδοτε αὐτῇ. Λέγει γὰρ ὁ θεὸς ὅτι Οὐκ ἔσομαι τοῦ βασιλεύειν ἐστερημένη.

'Εν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καρδίαν, τὸ ἐμμονόν φησὶ τῶν τότε τὸν βίον συμπληρούντων, οὓς καὶ εἰς γυναῖκα ἐμυθοποίησε μαχλῶσαν.

Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἤξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς. Διὰ τοῦ λέγειν, μίαν ἡμέραν, τὸ ἀπροσδόκητον καὶ ἀθρόον δηλοῖ τοῦ καιροῦ ἐν ᾧ ταῦτα συμβήσεται. Μετὰ γὰρ τὸ ἐγκρατεῖς αὐτῆς γενέσθαι τοὺς ἐχθροὺς ἐξαρχεῖ καὶ μίᾳ ἡμέρᾳ πᾶσαν κόλασιν ἐπ-

⁹⁰ Naum 1, 12.

αγαγεῖν τῇ ἡττηθείσῃ, δυνατοῦ ὄντος τοῦ Κυρίου ὡσπερ τοῖς εὐαρεστοῦσιν αὐτῷ τὰ θυμῆρη προσνέμειν, οὕτω καὶ κολάζειν ἀνεπιστρόφως ἐξαμαρτάνοντας.

Καὶ κλαύσουσι καὶ κλύθονται ἐπ' αὐτὴν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἐστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες· Οὐαί, οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλῶν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαύσουσι καὶ πενθήσουσιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράσει ἔτι. Οὐκέτι γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου καὶ μαργαρίτου, καὶ βυσσίνου, καὶ πορφυροῦ, καὶ σηρικῶ, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θύττον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μαρμάρου, καὶ κινάμωμον, καὶ θυμιάματα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, καὶ ἔλαιον, καὶ οἶνον, καὶ σεμιδάλιν, καὶ σῖτον, καὶ πρόβατα, καὶ κτήνη, καὶ ἵππων καὶ βαιδῶν καὶ σωματῶν, καὶ ψυχᾶς ἀνθρώπων. ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ. Καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ εὐρησάμενα ἀπὸ σοῦ.

Ἐπιμένει τῇ τροπολογίᾳ ὡς ἐκφαντικωτέραν γενέσθαι ἀπὸ τῆς πορνικῆς ἀκαθαρσίας τὴν πλημμέλειαν. Τοὺς δαίμονας δὲ εἶναι τούτους ἔφαμεν καὶ μακρόθεν ἐστηκότας. Αὐτοὶ γὰρ ἄτε νόες, καὶ πρὸ τῆς πείρας τὴν διέκχασιν εἰδέναι οἷοί τε εἰσι, καὶ ὡς ἀπὸ καπνοῦ τοῦ πυρὸς τὴν ὑπόστασιν συνιέναι. Τὸ δὲ· Οὐαί, θρηνηῶδες ἐστὶν ἐπίφθεγμα, εἰωθὸς ἐπὶ συμφοραῖς ἐνεργουμέναις ἐκφωνεῖσθαι. Διὸ καὶ νῦν μάλιστα τῷ παγκοσμίῳ καὶ ἀθρόῳ συμπτώματι μετακεχερίσται. Ἰσχυρὰν δὲ πόλιν αὐτὴν φησὶν ὡς ἐξ ἀπείρου σχεδὸν χρόνου τὸ εἶναι διαλαβοῦσαν εἰς ἀδιάρρηκτον σύνδεσμον καὶ οὐποτε ἐλπισθέντα διαλυθῆναι.

Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαύσουσι. Ἐντεῦθεν ἀπαραγράφτως ἐκληπτέον τὰ χρησιμώδεα, οὐ περὶ Βαβυλῶνος, οὐ Ῥώμης τῆς παλαιᾶς, οὐ τῆς νέας, οὐκ ἄλλης τινὸς μιᾶς πόλεως, ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος τούτου φθαρτοῦ κόσμου, καθ' ὃν οἱ τὰ πρόσκαιρα ἐμπορευόμενοι κλαυθμῷ καὶ πένθει ἀλώσονται, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράσει. Γόμον δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα λέγει, περὶ ἃ εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι κατατρίβασθαι.

Οὐκέτι γόμον χρυσοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰς γόμον τὰ ἐπιτηδεύματα φέρει. Ὡν τῆς ἐπικαιροῦ ταύτης διαβρῦειστος βιοτῆς, καθ' ἣν καὶ ἡ ἐμπορία τῶν ἐπιτηδευμάτων τὸ ἐμπρακτον ἀποφέρεται, οὐκ ἀπεικὸς τὸ πένθος ἐπεισιέναι. Τιμίαις δὲ ὕλαις ταῖς ἐν τῷ κόσμῳ τοὺς ἐμβιοῦντας αὐτῷ ἐξομοιοῖ, ἀργύρῳ μὲν καὶ χρυσῷ, τοὺς διαρκεῖ τῇ καρτερίᾳ τοὺς πειρασμοὺς ὑποφέροντας τοῦ βίου, καὶ αὐτοὺς εἰς πῦρ εἰωθότας δαπανᾶν, εἰ καὶ κρειττόνων ἐλπίδι ἐναθλοῦντες τὸ ἀλώθητον ἔχουσι. Τοιοῦτο γὰρ καὶ ὁ χρυσοῦ καὶ ὁ ἀργύρου πρὸς τὸ ἔνυλον ἀποφαίνονται

A devicta fuerit : cum potens sit Dominus quemadmodum prospera distribuere his qui sibi grati sunt, ita et peccatores irremediabili modo punire.

798 XVIII, 9-14. *Et flebunt et plangent super illam reges terræ, qui cum illa scortati sunt et lascivierunt, cum viderint fumum incendii ejus : longe stantes propter timorem tormenti ejus, dicentes : Væ, væ, civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis, quoniam una hora venit judicium tuum. Et negotiatores terræ flebunt ac lugebunt super illa : quoniam onus eorum nemo emet amplius : non jam onus auri et argenti, et lapidis pretiosi et margaritæ, et byssi et purpuræ et serici et cocci, et omne lignum thuyinum, et omne vas eburneum, et omne vas de ligno pretiosissimo et ære et ferro et marmore, et cinamomum et odoramenta et unguentum et thus, et oleum et vinum et similam et triticum, et oves et jumenta, et equorum et rhedarum et corporum, et animas hominum. Et tempus desiderii animæ tuæ recessit a te, et omnia pingua et præclara perierunt a te, et amplius illa nequaquam invenies.*

Καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου λαμπρὰ ἀπώλετο ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ

In eadem permanet tropologia, ut manifestius fiat delictum meretriciæ impudiciæ. Hos autem diximus esse dæmones etiam longe stantes. Nam ipsi tanquam abstractæ intelligentiæ, exitum etiam priusquam fiat intelligere possunt, et tanquam a fumo cognitam habere ignis substantiam. Quod autem ait : Væ, lamentabilis est exclamatio qua solent exclamare in supervenientibus calamitatibus : ideo quoque nunc maxime in generali et cumulado repentinoque casu ac infelicitate ad usum deducta est. Fortem vero civitatem dicit ipsam, ut quæ ab infinito propemodum tempore firmitatem accepisset, quæ videretur non posse dirumpi, neque timeretur unquam dissolvenda.

Et negotiatores terræ flebunt. Vel ex hoc loco procul dubio intelligenda sunt quæ oraculo traduntur, non de Babylone, non de Roma veteri, non de nova, neque de alia quapiam alia civitate, sed de universali hoc corruptibili mundo : in quo hi qui temporalibus exercentur negotiationibus, netu ac luctu consumentur, quia onus eorum nemo emet. Onus autem dicit exercitia vel studia circa quæ solent homines continue versari et in his consumi.

799 *Non jam onus auri, etc.* Ad onus refert vitæ studia, ad quæ verisimile est luctum ingredi ubi temporalis hæc vita defluerit, ad quam negotiatio refert efficaciam studiorum. Pretiosis autem materiis quæ in mundo sunt assimilantur viventes in eo : argento quidem et auro, eos qui assidua tolerantia vitæ tentationes et afflictiones sustinent, ac seipsos veluti ad ignem solent consumere, quamquam spe meliorum certantes servant se illæsos : hoc enim modo et aurum et argentum ab igne materiali demonstrantur. Lapidum vero pretioso et

margaritis, eos qui virtutum possessione per ostentationem abutuntur, qui impetu calamitatum splendorem debilitarunt. Byssos vero et purpuræ ac filis sericis, eos qui sub Christo virtutum floribus adornantur. Ligneis autem vasis et iis quæ ex ligno pretiosissimo thyino sunt et ex ebore et cinamomo, eos qui peregrino vitæ exercitio vulgoque incognito utuntur : at manifestata bonorum operum suavissima fumigatione spiritualem accipiunt lætitiā, majorem quam dici possit, simulque nec igni invidiæ consumi possunt, quemadmodum neque cinamomum igni materiali. Porro æri et ferro ac marmorī, illos qui auro quidem similes sunt, sed nothis ac illegitimis utuntur divitiis, quemadmodum etiam ferrum splendorem habet, et marmor firmitatem, quorum omnium ignis probativus est, et ita per ignem præbent sui probationem. Oleo vero ac vino et similibus ac tritico, illos qui in hilaritate ac jucundo animæ statu vitæ pelagus trajiciunt. Ovibus autem ac jumentis assimilantur hi qui immensa Dei misericordia, ut ait David, salvantur. Equis vero et vehiculis per hos tractis, quæ veteri voce ἄγγαροι dicebantur, Græci autem δημοσίους ἵπποστάθμους appellant, Latina vero vox est rheda, unde et rhedarius trita dictio est, ideo quoque hic dictio rhedarum assumpta est, illos significare vult qui viam mandatorum Domini currentes, ipsis operibus Domino decantant.

Et tempus desiderii. Ἡ ὀπώρα ex communi consuetudine sumi solet pro tempore sive temporis opportunitate. Quoniam igitur a corruptione ad incorruptionem infallibiliter transeunt humana, **800** certe etiam quæ ad corruptionem declinant, simul e medio sublata, in totum deficient. Hoc autem in civitate quæ adhuc in præsentī conspicitur impossibile est contingere. Siquidem secundum magis et minus nemo abuit quin contingat, in totum vero nequaquam.

XVIII, 15-19. *Negotiatores harum rerum, qui divites facti sunt ab ea, longe stabunt propter timorem tormenti ejus, flentes et lugentes ac dicentes : Væ, væ, civitas illa magna quæ amicta erat bysso et purpura et cocco, et deaurata auro et lapide pretioso et margaritis, quia una hora destituta est tantis divitiis. Et omnis gubernator, et omnis qui in navibus navigabat, et nautæ et quotquot in mari operabantur, steterunt procul et clamaverunt videntes fumum incendii ejus, dicentes : Quæ similis civitati huic magnæ? Et miserunt pulverem super capita sua, et clamaverunt flentes et lugentes ac dicentes : Væ, væ, civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes qui habebant naves in mari de pretio ejus, quoniam una hora desolata est.*

Negotiatores intelligendi sunt divinæ potestates, aut dæmones cooperantes una cum cœlis ad id quod cuique delectabile est. Eminus autem cuique

Α πῦρ. Λίθῳ δὲ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, τοὺς ἐπιδεικτικῶς τῇ κατ' ἀρετὴν κτήσει ἀποχρωμένους, οἱ τῶν περιστάσεων ἐφόδῳ τὸ λαμπρὸν ἀπημβλύθησαν. Βύσσῳ δὲ καὶ πορφύρᾳ καὶ τοῖς ἀπὸ σερῶν νήμασι, τοὺς ἐπὶ Χριστῷ τῷ ἄνθει τῶν ἐπαινουμένων καλλυνομένους. Συλλίνοις δὲ σκεύεσι καὶ τοῖς ἐκ ξύλου τοῦ τιμωτάτου θυίνου καὶ ἐλέφαντος καὶ κινάμου, τοὺς ἀποξενωμένη τῇ τοῦ βίου ἀσκήσει καὶ τοῖς πολλοῖς ἀνεπιφάντῳ χρησαμένους, φανερωθέντος δὲ τοῦ ἡδίστου ἀτμοῦ τῶν κατορθωμάτων, εὐφροσύνην οὐδ' ὄσπιν εἰπεῖν καταλαβόντας πνευματικὴν, μετὰ τοῦ μηδὲ πυρὶ φθόνου ἀλῶναι οἷους τε εἶναι, ὡς οὐδὲ πυρὶ τῷ ἐνύλῳ κινάμωμον. Χαλκῷ δὲ καὶ σιδήρῳ καὶ μαρμάρῳ, τοὺς χρυσοειδεῖς μὲν, νόθῳ δὲ χρωμένους τῷ πλούτῳ, ὡς καὶ σίδηρος τὸ στιλπνόν, καὶ μάρμαρον τὸ στερόν, ὧν ἀπάντων τὸ πῦρ δοκιμαστικόν. Καὶ οὕτω μὲν τὰ διὰ πυρὸς τὸ δοκίμιον παρεχόμενα. Ἐλαίῳ δὲ καὶ οἴνῳ καὶ σεμιδάλει καὶ σίτῳ, τοὺς ἐν ἰλαρότητι καὶ εὐφρονι καταστήματι ψυχῆς τὸ τοῦ βίου πέλαγος διανηχομένους. Προβάτοις δὲ καὶ κτήνεσι παραβληθεῖεν οἱ τῷ τοῦ Θεοῦ ἀπειροπληθεῖ ἐλέῳ, ἧ φησιν ὁ Δαυὶδ, σωζόμενοι. Ἴπποις δὲ καὶ τοῖς διὰ τούτων ὀχήμασι, ἃ ἡ παλαιὰ μὲν φωνὴ ἀγγάρους, ἡ δὲ τῶν Ἑλλήνων δημοσίους ἵπποστάθμους, ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων ραῖδη, ἀφ' οὗ καὶ τὸ ραιδάριος τέτριπται, διὸ κἀνταῦθα τὸ ραιδῶν παρείληπται, ἐκείνους δηλοῦν βούλεται οἱ τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν σου δραμόντες πρακτικῶς ἄσματιζουσιν.

Καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας. Ὀπώραν καὶ τὸν καιρὸν οἶδε καλεῖν ἡ συνήθεια. Ἐπεὶ τοίνυν ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταχωρεῖ τὰ ἀνθρώπινα ἀπαραλογίστως, ἄρα καὶ τὰ πρὸς φθορὰν ἀποκλίνοντα, συνεχλεῖψαι ἀφανισθέντα εἰς ἅπαν. Τοῦτο δὲ ἐπὶ πόλει εἶτι ἐν τῷ ἐνεστῶτι ἐνθεωρουμένης συμβῆναι ἀδύνατον. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, οὐδεὶς ἀντίποι μὴ συμβῆναι, κατὰ δὲ τὸ εἰς ἅπαν, οὐ.

Οἱ ἔμποροι τούτων, οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν στήσονται διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς κλαίοντες, καὶ πενθοῦντες καὶ λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσσινον, καὶ πορφυροῦν κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις· ὅτι μὴ ὥρα ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. Καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων, καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἔκραζον, βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες· Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; Καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες καὶ λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ἣ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ ἐκ τῆς τιμότητος αὐτῆς, ὅτι μὴ ὥρα ἠρημώθη.

Ἐμπόρους δυνάμεις θείας, ἧ δαίμονας νοητέον, οἱ συνεργοὶ τοῖς οὐρανοῖς, πρὸς ὑπερῆκατέρους τὸ καταθύμιον. Πόρρωθεν δὲ τούτοις ἑκατέρω ἡ στάσις,

φησι, διὰ τὸν φόβον. Ἄλλ' ἄγγελοι μὲν, διὰ τὸ τοῦ κριτοῦ αὐστηρὸν, ὅπερ ἡ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀπειθεια προευπόρισεν. Τὸν φόβον δὲ τοῖς δαίμοσιν ἡ κοινωνία τῶν ἀμαρτωλῶν τῆς τιμωρίας ἐμποιήσει.

Οὐαί, οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσσινον. Ἀπὸ τῶν γνωρίμων τῶν ἐφυστερζόντων παρέχει τὴν γνῶσιν. Ἐπεὶ οὖν γνώριμος Βαβυλῶν, πολλῶ ἐξυθρίσασα πλούτῳ, ὑπ' ὄψιν ἄγει τὰ πάθη, διὰ τοῦ ἐπ' αὐτῇ βασιλείου θρόνου, τὸ μέγεθος ὑπογράφων τῆς συμφορᾶς. Καὶ οὐ μόνον τῷ πλούτῳ παριστᾷ καὶ τῇ τούτου ἀπωλείᾳ τὸ πένθος, ἀλλὰ καὶ τῷ τάχει τῆς διαφθορᾶς, τὸν ἐξ αἰῶνός πλοῦτον ἡμέρας βραχείας τῷ διαστήματι ἀποὼλεκυϊαν. Ἡ γὰρ τοῦ Κυρίου δευτέρα παρουσία, ὡς ἀστραπῆς ἐπελεύσεται τάχος, τὸν πολύμοχθον ἀφανίζουσα βίον.

Καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων. Θαλάσση τροπικῶς ὁ παρῶν βίος παρεβλήθη ὡς πολλοῖς καὶ αὐτὸς πράγμασι κυμαινόμενος, ὑπὸ πνεύμασι μάλιστα δαιμονικῆς ἐπηρείας. Εἰκότως δὲ καὶ πλοῖα ἐν αὐτῷ ὑπειλήφασιν τὰς τῶν ἐπισυμβαίνόντων πραγμάτων ἐπιφορὰς. αἷς ὡσπερὶ πλοίοις ἀνθρωποι χρώμενοι, τὸ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς διαπλέουσι πέλαγος. Κυβερνήτας δὲ, τούτους λογιστέον, τοὺς ἀσφαλῶς τῷ βίῳ χρωμένους. Ναύτας δὲ καὶ πλωτῆρας καὶ θαλαττίους ἐργάτας, οὓς καὶ θαλαττίους σοφὸς τις ἐρεῖ, τοὺς περὶ τὰ τοῦ πολυκύμονος τοῦδε τοῦ κόσμου κεκμηκότας ἀνθρώπους, οἱ πάντες τὸ ἀπαρλόγιστον καὶ πάντως ἐσόμενον τοῦ βίου τούτου τέλος ἐννοηθέντες, καὶ πρὶν ἐπιστῆ, ἐφυλάξαντο. Τοῦτο γὰρ τὸ μακρόθεν ἐστᾶναι παρέχει νοεῖν. Καὶ ὅτι τοῖς ἀτόποις ἐπιτηδεύμασι τῶν ἐνθαλαττεύοντων ἀπαραιτήτως ἐπακολουθήσει ἡ τιμωρία, ὡσπερ κληνῶ τὸ πῦρ, διὸ καὶ κληνῶ παρείκασε τὴν προσδοκίαν, δηλοῖ ὁ Σωτὴρ αὐτὸς, λέγων· « Ὡσπερ, φησὶν, ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. » Πυρὶ δὲ τὸ ἐξεταστικὸν πρὸς ἀκρίθειαν τῶν πεπραγμένων ἀφωμοίωται. Εἰκότως δὲ καὶ καταπληκτικὸν οὗτοι κεκράζονται, καὶ τὰ ἀκόλουθα τῶν θρηνηδούντων ὑποστήσονται, χοῦν καταχεάμενοι τῶν κεφαλῶν, καὶ εἴτι ἄλλο τοῖς θρηνηδοῦσιν ἀκόλουθον, ἐκτελοῦντες.

Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; Οὐκ ἔστιν ἄλλην πόλιν εὔρεϊν, ὅτι μηδὲ ἄλλον Δημιουργόν, μηδὲ ἄλλον κόσμον. Βαβυλῶνα δὲ ἄλλην, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἔστιν εὔρεϊν, καὶ ταύτη ὁμοίαν ἐν αὐτῇ Αἰγύπτῳ κατὰ τὸ Ἡρακλεωτικὸν Νείλου στόμα Ἀλεξάνδρειαν, καὶ κατ' Εὐρώπην περὶ τὰ δυτικώτερα καὶ ἀρκτῶα Ῥώμην, καὶ κατὰ ἀνατολικώτερα, τὴν ἐπὶ Βυζαντίῳ τῆς Κωνσταντίνου ἐπόνημον.

Ἐν ἧ ἐπλούτησαν πάντες. Ἐντεῦθεν ἀναμφίβολον ὅτι οὐ περὶ πόλεως ὁ λόγος μιᾶς, ἀλλὰ περὶ παντὸς τοῦ φθαρτοῦ συστήματος ἔστι λαθεῖν. Οὐτε γὰρ Βαβυλῶν, οὐ Ῥώμη, οὐκ ἄλλη πόλις ἐκ

A horum assignatur statio propter timorem, sed angelis quidem propter iudicis severitatem quam peccatorum incredulitas preparavit : dæmonibus vero timorem immittet participatio supplicii peccatorum.

Væ, væ, civitas illa magna quæ amicta erat bysso. Ab his quæ nota sunt tradit eorum notitiam quæ sunt in posterum superventura. Quoniam igitur notum est quod Babylon divitiarum magnitudine lascivierit : sub oculos ducit affectus, per thronum regium quod in ipsa erat, magnitudinem describens calamitatis; nec solum per divitias earumque perditionem luctum ostendit, sed etiam velocitate ipsius calamitatis : quod divitiæ a sæculo congregatæ brevium dierum intervallo perierint. Secundus enim Domini adventus sicut fulgur subito veniet, qui vitam laboribus ac flagitiis plenam e medio tollat.

Et omnis gubernator, et omnis qui in navibus navigabat. Præsens vita mari tropice comparata est, **801** ut quæ multis et ipsa negotiis inundet, maxime a spiritibus dæmoniaci insultus. Merito autem et navigia quæ in eo sunt accepimus impetus supervenientium negotiorum, quibus veluti navigiis homines utentes, per vitæ sææ pelagus navigant. Gubernatores vero intelligendi sunt qui absque periculo vitæ utuntur. Nautæ autem et vectores ac marini operarii, quos etiam θαλαττίους sapiens quidam appellat, homines sunt in hoc fluctuanti mundo defessi, qui omnes infallibilem et omnino futurum hujus vitæ terminum considerantes, etiam prius quam immineret, observarunt. Nam hoc sibi vult, stare procul. Quod autem absurda vitæ studia eorum qui in hoc mari operantur inevitabiliter subsequatur supplicium, quemadmodum fumum sequitur ignis, propter quod etiam fumo comparavit expectationem, ipse Salvator manifestat, dicens : « Sicut fulgur exit a partibus Orientis et apparet usque ad partes Occidentis, ita erit adventus Filii hominis ⁸¹. » Igni vero assimilata est exacta indagatio factorum. Merito autem hi horrendo modo clamabunt, et ea suscipient quæ lamentantes consequuntur, capita cinere aspergentes, ac peragentes si quid aliud est, quod consequitur lamentantes.

Quæ similis civitati huic magnæ? Non potest alia civitas inveniri, quia neque alius Conditor neque alius mundus : porro aliam Babylonem et in Ægypto licet invenire, et huic similem in eadem Ægypto juxta Heracleoticum Nili ostium Alexandriam, et in Europa ad occidentales et aquilonares mundi partes Romam, et in orientalibus sub Byzantio eam quæ a Constantino nomen accepit.

In qua divites facti sunt omnes. Hinc certissimum est quod non de una civitate sit sermo, sed de universo hoc corruptibili orbe licet accipere. Neque enim Babylon neque Roma, neque alia ci-

⁸¹ Matth. xiv, 27.

vitas ex navium profectio solum ditescit, præter solum hunc mundum. Allegorice namque veris ditescit divitiis per animas hominum, qui in modum navium acerbæ immersionis expertes, per mundanum salum enatarunt, et dictam abundantem civitatem, mundum videlicet, pretiosarum mercium negotiatione instituerunt. **802** Ideo cum veluti prædium fuisset et firmamentum salutis, unde laborum mercedem invenerant, lamentationem collegerunt, videntes quod missa esset in interitum.

XVIII, 20-24. *Exsulta super eam, cælum et sancti apostoli et prophetæ, quoniam judicavit Deus iudicium vestrum de illa. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et projecit in mare, dicens: Hujusmodi impetu projicietur Babylon magna illa civitas, et ultra jam non inveniat: et vox citharædorum et musicorum, et tibia ac tuba canentium non audiatur in te amplius, et omnis artifex cujuscunque artis non inveniat in te amplius, et vox molæ non audiatur in te amplius, et lux lucernæ non appareat in te amplius, et vox sponsi et sponsæ non audiatur in te amplius. Quia mercatores tui erant principes terræ, quia in beneficiis tuis erraverunt omnes gentes et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra.*

Etiam ex hoc confirmamur quod de mundo sit oraculum, et non de una civitate. Quod autem post luctum conversio facta sit ad lætitiā, non est **C** cantus eorum qui in terra sunt, sed cœlestium, quod deletō jam loco in quo certare eos oportuit, qui in typo coronati fuerant victoriæ corona, sive prophetæ sint, sive apostoli, sive sancti pontifices, et si qua est alia congregatio eorum qui Deo p'acuerunt, incessanti gaudio facti sint deinceps participes, accepta indefessa tranquillaque vita ab eo qui novit digne judicare, hoc est, laborum præmia rependere.

Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum. Variis tropologiis comparat consummationem mundi corruptibilis. Ideo ad eas quæ dictæ sunt etiam hanc affert, molari ipsum comparans cum impetu in mare demerso: ita autem dicit tali impetu repente demergi, ut nec reliquiæ ipsius conspiciantur amplius: et eodem modo ait mundum hunc in omnimodam transire obscurationem. Et ut fiat hoc manifestius, **803** addit et ea quæ a sæculo administrabantur in ipso, delicias ac lasciviam provocantia, quæ turbam attrahant ac irritent

Quia mercatores tui. Ἐμπόρους dicit eos qui nundinarum merces et plausibilia quævis in terra colligunt, ideo etiam dicit principes: neque enim pauperum est vitæ mollities: neque unius potestatis, variis præstigiis tanquam venenis omnes gentes dementare, aut potenti virtute in servitutem redigere, aut tyrannica violentia de medio tollere:

πλοίων πορεία; μόνον πλουτεῖ, εἰ μὴ μόνος οὗτος ὁ κόσμος. Ἀλληγορικῶς γὰρ πλουτεῖ τὸν τῷ ὄντι πλοῦτον διαψύχων ἀνθρώπων, οἱ καθάπερ διὰ πλοίων ἀμετόχως ἀλμυρᾶς ἐπικλύσεως τὴν κοσμικὴν σάλον διανέοντες, ἀνευδῆ τὴν ῥηθείσαν πόλιν τὸν κόσμον κατεστήσαντο τῆς ἀπὸ τῶν ἐντίμων ἐμπορίας. Διὸ καὶ ὡς χωρίου ὑπάρχουσαν, καὶ ἕδαφος σωτηρίας ἀφ' οὗ καὶ ἀμοιβὰς εὗροντο τῶν πόνων, θρῆνον συνακρότησαν θεασάμενοι ἀφανισμῷ παραπεμφθεῖσαν.

Εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ, οὐρανὲ, καὶ οἱ ἅγιοι, καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρισεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. Καὶ ἤρην εἰς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μῦλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων· Οὕτως ὀρμηματι βληθήσεται Βαβυλῶν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὗρεθῆ ἔτι. Καὶ φωνὴ κιθαρωδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὗρεθῆ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ φανῆ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῆ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φωνὴ τυμβίου καὶ τυμβῆς οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι οἱ ἔμποροι σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς· ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ αἵματα προφητῶν καὶ ἁγίων εὗρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ ἀπὸ τούτου τὸ περὶ τοῦ κόσμου τὸν χρηματισμὸν εἶναι, οὐ περὶ μιᾶς πόλεως, βεβαιούμεθα. Τὸ δὲ μετὰ τὸν θρῆνον εἰς εὐφροσύνην τραπῆναι, οὐ τῶν ἐν κόσμῳ τὸ δράμα, ἀλλὰ τῶν οὐρανίων, ὡς ἤδη τοῦ ἐναγωνίου τόπου ἀφανισθέντος, οἱ ἐν τύπῳ τὸν νικητήριον ἀναδησάμενοι στέφανον ὅσον ἐν προφήταις, ὅσον ἐν ἀποστόλοις, ἐν ἱερατοῖς, ἐν ἱεράρχαις, καὶ εἰ τι λοιπὸν σύστημα τῶν εὐαρεστησάντων Θεῷ, χαρᾶς ἀλήκτου, τὸ ἀπὸ τοῦδε μετάσχοιεν, ἀκόπου καὶ ἀπραγματεύτου ζωῆς ἡξιωμένοι, πρὸς τοῦ κατ' ἀξίαν εἰδότος κρίναι, τουτέστι, βραβεύειν τῶν πόνων τὰ ἔπαθλα.

Καὶ ἤρην εἰς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μῦλον μέγαν. Διαφόροις τροπολογίαις ὑποβάλλει τὴν τοῦ φθαρτοῦ κόσμου συντέλειαν. Διὸ πρὸς ταῖς εἰρημέναις καὶ ταύτην συνεπιφέρει, μύλῳ ἀπεικάζων αὐτὸν καταδύνοντι ὀρμηματι εἰς ὑγρὰν οὐσίαν. Οὕτω δὲ φησι τὸν τοιοῦτον καταδύνειν ἀθρόον, ὡς μηκέτι λείψανον αὐτοῦ ἐνοραῖσθαι· καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ τοῦτον εἰς παντελῆ ἀδηλίαν χωρῆσαι. Καὶ ἵνα τοῦτο ἐκδηλότερον ᾖ, προστίθῃ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐξ αἰῶνος ἐμπολιτευθέντα τρυφῆς παραίτια καὶ ἀσωτίας ὄχλον ἀνερεθίζοντα.

Ὅτι οἱ ἔμποροι σου. Ἐμπόρους τοὺς συγκροτούντας τὸ ἐπὶ γῆς τοῦτο λέγει πανηγύριον, διὸ καὶ μεγιστᾶνάς φησιν. Οὐ γὰρ πενήτων τὸ ἀβροδίαιτον, οὐδεμιᾶς ἐξουσίας τὸ διαφόροις γοητεῖαι ὡσπερ φαρμάκοις πάντα τὰ ἔθνη φαρμάσσειν, ἢ δυναστεῖαι καταδουλομένους, ἢ τυραννικῇ βίᾳ ἀφανιζομένους, ἀφ' ἧς καὶ αἵματα τῶν ἀνακειμένων Θεῷ χειμάρρου

δικην ἐχέθη, ὑπὸ μὲν Ἰουδαίων, προφητῶν, ὑπὸ δὲ Ἀ
Ἑλλήνων, τῶν ἀγίων μαρτύρων.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ΄.

Περὶ τῆς τῶν ἀγίων ὑμνωδίας, καὶ τοῦ τριπλοῦ
Ἄλληλούια ὅπερ ἔψαλλον ἐπὶ τῇ καθαιρέσει
Βαβυλῶνος.

Μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν μεγάλην ὄχλου
πολλοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ λεγόντων Ἄλληλούια. Ἡ
σωτηρία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα
τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθινὰ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις
αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινε τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἣτις
διέφθειρε τὴν γῆν ἐν πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξε-
δικήσε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ χειρὸς αὐτῆς.
Καὶ δεύτερον εἶρηκεν Ἄλληλούια καὶ ὁ καπνὸς
αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Καὶ ἔπεσον οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἰκοσιτέσσαρες
καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ
τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, λέγοντες Ἄμην,
Ἄλληλούια.

Ἄλληλούια σημαίνει τό Ὑμνήσατε, αἰνέσατε
τὸν Θεόν. Εὐχαριστήριον τοίνυν ἄδουσιν ᾠδὴν ἐπὶ
τῇ δικαιοκρίσιᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀπροσωπολήπτως
ὑπεξῆλθε τῇ πόρνῃ τῇ μεγάλῃ. Λέγει δὲ τοὺς ἐν τῷ
κόσμῳ τούτῳ.

Καὶ δεύτερον εἶρηκεν Ἄλληλούια. Ἐπὶ τῷ
πρώτῳ καὶ δευτέρῳ Ἄλληλούια, καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ
τρίτον. Καὶ ἔτι κατωτέρω καὶ τρισσῇ τῇ τοῦ Ἄλλη-
λούια ἀναφωνήσει τὴν τρισυπόστατον ἀνυμνεῖσθαι
Τριάδα ὑπ' αὐτῶν θεωρήσεις. Τίνες δὲ οἱ πρεσβύτεροι
καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, προτεθεώρηται. Καπνὸς δὲ
ἀνέβη, ἡ ἀποκειμένη τῆς τιμωρίας ἐλπίς ἐξ αἰῶνος
ἀποκρεμαμένη τοῖς ἀξίως τῶν ἐκυτῶν πονηρῶν
ἔργων ληψομένοις τὴν ἀμοιβήν.

Καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε λέγουσα·
Αἰνεῖτε τὸν Θεόν ἡμῶν πάντες οἱ δούλοι αὐτοῦ,
καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτὸν οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι.
Καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς
φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν
ισχυρῶν λέγοντας Ἄλληλούια, ὅτι ἐβασίλευσε
Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ.

Θρόνος τοῦ Θεοῦ τὰ σεραφίμ. Εἰ οὖν ἀπὸ τούτου ἡ
φωνή, ἀρα καὶ ἀπὸ τῶν σεραφίμ. Ἡ εἰ καὶ μὴ τὸν
θρόνον τις ἐθέλοι νοεῖν τὰ σεραφίμ, ἀλλὰ καὶ οὕτως
ἀπὸ τῶν σεραφίμ ὁ αἶνος.

Καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν. Τὴν φωνὴν ταύ-
την πολλοῦ ὄχλου ὑδάτων καταρρήξει καὶ βροντῶν
ισχυρῶν ἀπεικάξει διηγήσει, τὸ διαπύσιον τοῦ ὕμνου
τῶν οὐρανίων καὶ ἀναρίθμων παραδηλῶν δυνά-
μεων.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ΄.

Περὶ τοῦ μυστικοῦ γάμου, καὶ τοῦ δείπνου τοῦ
ἀρνίου.

Χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν τὴν
δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. Καὶ ἡ
γυνὴ αὐτοῦ ἠτοίμασεν ἑαυτήν, καὶ ἐδόθη αὐτῇ

a qua etiam sanguis eorum qui Deo servabantur, in
modum torrentis effusus est, a Judæis quidem san-
guis prophetarum, a Græcis vero sanctorum mar-
tyrum.

CAPUT LVI.

De cantu sanctorum, et de triplici Alleluia quod
cecinerunt pro subversione Babylonis.

XIX, 1-4. Post hæc audivi tanquam vocem ma-
gnam turbæ multæ in cælo, dicentis : Alleluia. Salus
et honor et potestas et gloria Deo nostro, quia vera
et justa sunt judicia ejus, quia judicavit meretricem
magnam quæ corrupit terram prostitutione sui, et
ultus est sanguinem servorum suorum de manu
ipsius. Rursumque dixit : Alleluia. Et fumus ipsius
ascendit in sæcula sæculorum. Et prociderunt vi-
ginti quatuor seniores et quatuor animalia, et adora-
verunt Deum qui sedebat super thronum, dicentes :
Amen, Alleluia

Alleluia significat : Laudate, benedicite Deum.
Canticum igitur canunt in gratiarum actionem ob
justum Dei judicium quod sine respectu persona-
rum sustulerit meretricem illam magnam. Dicit
autem eos qui in hoc mundo sunt.

Rursumque dixit : Alleluia. Præter primum etiam
additur secundum Alleluia, et præter hoc etiam
tertium. Ad hæc quoque etiam inferius cum tri-
plici æclamatione Alleluia laudari videbis ab ipsis
Trinitatem trium personarum. Quinam vero sint
seniores et quatuor animalia, **804** antea visum
est. Fumus autem ascendit, hoc est, servata est
supplicii exspectatio a sæculo suspensa, his qui
merito suorum pravorum operum sunt accepturi
retributionem.

XIX, 5, 6. Et vox de throno exivit, dicens : Lau-
date Deum nostrum, omnes servi ipsius, et qui timetis
ipsum pusilli et magni. Et audivi sicut vocem turbæ
multæ, et tanquam vocem aquarum multarum, et
tanquam vocem tonitruorum fortium, dicentium :
Alleluia, quoniam regnavit Dominus Deus noster
omnipotens.

Thronus Dei sunt seraphim : si ergo ab hoc
exivit vox, certe et a seraphim. Aut etiam si quis
thronum nollet intelligere seraphim, etiam hoc
modo egreditur laus a seraphim.

Et tanquam vocem aquarum multarum. Vocem
hanc comparat impetuoso descensui multi tumultus
sive congregationis aquarum, fortique tonitruorum
sono, penetrationem laudis significans cælestium et
innumerarum virtutum.

CAPUT LVII.

De mysticis nuptiis et cæna agni.

XIX, 7-10. Gaudiamus et exultemus, et demus
ipsi gloriam, quoniam venerunt nuptiæ agni, et uxor
ipsius præparavit se : et datum est ipsi ut vestiatur

byssino splendido et puro : nam byssinum justificationes sunt sanctorum. Et ait mihi : Scribe : Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. Et dicit mihi : Hi sermones Dei veri sunt. Et procidi ad pedes ejus ut adorarem eum. Et ait mihi : Vide ne feceris : conservus tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium Jesu : Deum adora. Testimonium enim Filii est spiritus prophetiæ.

μαρτυρίαν Ἰησοῦ· τῷ Θεῷ προσκύνησον· ἡ γὰρ

Spirituales Domini nuptiæ in præsentī vita sunt ob desponsationem cum Ecclesia, et ita perfectæ nuptiæ. Atque hoc innuit divus Apostolus scribens ad Corinthios : « Aptavi enim vos uni viro ut virginem castam exhiberem Christo⁹². »

Et uxor ipsius. Uxorem allegoriæ **805** tropo vocat Ecclesiam, ideo et filii nuptiæ inducuntur, et virgines sunt quæ ferunt lampades, quarum hæ quæ sufficienti usæ sunt oleo, dignæ habitæ sunt ut ad sponsum ingrederentur : quæ vero in ejus inopia sunt deprehensæ, condemnatæ sunt ne ingrederentur : quemadmodum sane et is qui veste non fuit indutus nuptiali, ostensus est a mensa nuptiali excidisse. Ait autem datum fuisse uxori, id est Ecclesiæ, ut byssino indueretur, hoc est, splendore. Nam hujusmodi est et byssus cortex arboris Indicæ, quæ ad linum præparatur. Splendore igitur per byssinum significato (quod ipsum præsens quoque revelatio demonstrat, dicens splendidum et purum) quid aliud intelligetur quam

Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. Utique, si etiam vocationem sequantur ut oportet : multos namque in Evangelio scimus esse vocatos, paucos vero electos. Neque enim sufficit affectus ad vocationem, nisi etiam ad propositum sequatur agilis impulsus.

Vide ne feceris. Ne me adores, inquit angelus, tanquam futura prædicentem : neque enim meum est hoc prophetiæ indicium, sed confessionis propter Christum conservorum meorum : nam hæc est quæ spiritum propheticum conciliat.

Testimonium enim Filii est spiritus prophetiæ. Hoc est, retributio testimonii facti pro Christo est donum propheticum, sicut est etiam eidem simile, inquit angelus. Siquidem prophetare mihi traditum est propter conservos meos martyres.

CAPUT LVIII.

Quomodo viderit Evangelista Christum equo insidentem cum potestatibus angelicis terrorem incipientem.

XIX, 11-14. *Et vidi cœlum apertum : et ecce equus albus, et qui sedebat super eum fidelis erat et verax, et in justitia judicat et pugnat. Oculi autem ipsius **806** tanquam flamma ignis : et super caput*

Ἄνω περιβάλλεται βύσσινον λαμπρὸν καὶ καθαρὸν. Τὸ γὰρ βύσσινον, τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστὶ. Καὶ λέγει μοι· Γράψον· Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. Καὶ λέγει μοι· Οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ τοῦ Θεοῦ εἰσι. Καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ, καὶ λέγει μοι· Ὅρα, μὴ. Σύνδουλός σου εἰμι, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ Υἱοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφη-

Οὗ ἐν τῷ παρόντι πνευματικὸς γάμος τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῇ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μνηστεία ἐστὶ, καὶ οὕτω τέλειος γάμος. Καὶ τοῦτο αἰνίττεται ὁ θεῖος Ἀπόστολος Κορινθίοις γράφων· « Ἡρμωσάμεν γὰρ ὑμᾶς ἐν ἄνδρὶ παρθένον ἄγνην παραστήσαι τῷ Χριστῷ. »

Καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Γυναῖκα τὴν Ἐκκλησίαν ἀλληγορίας τρόπῳ καλεῖ, διὸ καὶ γάμος εἰσάγεται Υἱοῦ, καὶ παρθένοι λαμπαδοφόροι, ὧν αἱ μὲν διαρκεῖ χρησάμεναι τῷ ἐλαίῳ, τῆς εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσόδου ἡξίωται, αἱ δὲ σπάνη τούτου λειφθεῖσαι, θυραυλεῖν κατεκρίθησαν, ὡς περ ἀμέλει καὶ ὁ μὴ γάμου ἐνδύμα ἡμφιεσμένος, ἐκπτωτος τῆς γαμικῆς ἀπεφάνθη τραπέζης. Δεδόσθαι δὲ φησὶ τῇ γυναικί, τουτέστι, τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ βύσσινον ἐνδύσασθαι, οἷον εἶ τὸ λαμπρὸν. Τοιοῦτον γὰρ καὶ ἡ βύσσις, φλοιὸν δένδρου Ἰνδικῶ, εἰς λίνον κατειργασμένη. Τοῦ λαμπροῦ τοίνυν διὰ τοῦ βυσσίνου δηλωθέντος, ὃ καὶ αὐτὸ ἡ προκειμένη ἀποκάλυψις παριστᾷ, τὸ λαμπρὸν εἰποῦσα καὶ καθαρὸν, τί ἂν ἄλλο ἐννοηθεῖη, ἢ αἱ ἀρεταί, αἷς τὸ λαμπρὸν καὶ λεπτὸν, τοῖς διανοήμασιν ἐξυφαίνεται τῶν θείων δικαιομάτων ;

Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. Καὶ δὴ γε καὶ μετὰ τὴν κλήσιν ἀπιόντες, ὡς δεῖ. Πολλοὺς γὰρ ἴσμεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ κεκλημένους, ὀλίγους δὲ τοὺς ἐκλεκτούς. Οὐ γὰρ ἡ πρὸς τὴν κλήσιν ὁρμὴ ἐξαρκεῖ, ἂν μὴ καὶ μεταχειρήσῃς εὐδρομος ἢ τῇ προθέσει.

Οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί. Μὴ προσκύνει με, φησὶν ὁ ἄγγελος, ὡς τὰ μέλλοντα προλέγοντα. Οὐ γὰρ ἐμὸν τοῦτο τῆς προφητείας τὸ γνῶρισμα, ἀλλὰ τῆς διὰ τὸν Χριστὸν ὁμολογίας τῶν συνδούλων μου. Αὕτη γὰρ ἐστὶ χορηγὸς τοῦ προφητικοῦ πνεύματος.

Ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ Υἱοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. Ἀντὶ τῆς ἀμοιβῆς τῆς διὰ Χριστὸν μαρτυρίας, τὸ προφητικὸν ἐστὶ χάρισμα, ὡς ἐστὶ καὶ ὅμοιον τῇ αὐτῇ, φησὶν ὁ ἄγγελος. Τὸ προφητεύειν γὰρ διὰ τοὺς συνδούλους μου τοὺς μάρτυρας παρεσχέθη.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

Πῶς τὸν Χριστὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔφωπρον μετὰ δυνάμεων ἀγγελικῶν ἐθεάσατο σὺν φόβῳ.

Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεφγμένον. Καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν, πιστός καὶ ἀληθινός, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, ὡς φλόξ πυρός.

⁹² II Cor. II, 2.

Καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλὰ, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ αὐτός. Καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον ἐν αἵματι. Καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὃ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐπὶ ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν, καθαρὸν.

Τὸ ἡνεῶσθαι τὸν οὐρανὸν δηλοῖ τὴν τοῦ ἐλπίζομένου χριτοῦ παρουσίαν. Ὁρᾷ δὲ αὐτὸν ἔποχον ἵππῳ λευκῷ, στρατηγικῶς ἐνεσκευασμένον, ὃν καὶ πιστόν φησι καὶ ἀληθινόν, καὶ κρίνειν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ πολεμεῖν. Ἴππῳ μὲν, διὰ τὸ τάχος τῆς ἐπελεύσεως· λευκῷ δὲ, διὰ τὸ φαιδρὸν καὶ ἀνεπισκίαστον τῶν κριμάτων ὑπ' οὐδεμιᾶ δουλουμένων προσωποληψία. Πιστὸς δὲ καὶ ἀληθινὸς ὁ ἀναβάτης, περὶ οὗ καὶ Παῦλος φησι. « Πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. »

Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ. Οὐχ ὅτι τοιοῦτος τῷ εἶδει περιγέγραπται, Θεὸς ὁ τὸν οὐρανὸν πληρῶν, καὶ μηδενὶ τόπῳ περιοριζόμενος, καὶ δὴ γε πρὸς τούτοις καὶ διαφόροις εἶδεσι, τοῖς θείοις ὀπτανόμενος προφηταῖς, ἀλλ' ὅτι δεῖ συγκαταβαίνειν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἀνθρωπίνης κατανοήσεως. Ἀφ' οὗ καὶ δῆλον, ὡς οὐ σωματικοῖς χαρακτῆρσι διαστέλλεται ὁ Θεός, τοῖς δὲ καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν ἀφομοιούμενος τυγχάνει, ὡσπερ καὶ νῦν ἐπεὶ κρίσεως καιρὸς καὶ τῶν ἐκάστη βεβιωμένων ἢ κατ' ἀξίαν ἀπόδοσις πάρεστι, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ φλογὶ ἀπεικάζειν ὀρώμεν πυρρῶς, ἐχούσῃ πρὸς τὸ φωτιστικὸν καὶ καυστικόν· φωτιστικὸν μὲν, ἀγγέλοις καὶ δικαίοις· καυστικὸν δὲ, δαίμοσι καὶ ἀμαρτωλοῖς.

Καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά. Τὰ πολλὰ διαδήματα τῆς κατὰ πάντων ἐξουσίας ἐστὶ γνώρισμα, οὐρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· οὐρανίων μὲν, τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων· ἐπιγείων δὲ, τῶν ἐν ἀγίοις συστημάτων καὶ τῶν ἐν βασιλευσὶ σκήπτρων· καταχθονίων δὲ, ἐπεὶ καὶ νεκρῶν ὡσπερ καὶ ζώντων κυριεύει κατὰ πάντων τὰ νικητήρια ἐπιφερόμενος.

Ὁ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ αὐτός. Τὸ ἄγνωστον τοῦ ὀνόματος τὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἀκατάληπτον σημαίνει. Ταῖς γὰρ οἰκονομίαις ὡν πολυώνυμος, ὡς Ἄγαθος, ὡς Ποιμὴν, ὡς Ἥλιος, ὡς Φῶς, ὡς Ζωὴ, ὡς Ἁγιασμός, ὡς Ἀπολύτρωσις (61). Καὶ ταῖς ἀποφάσεσιν ὁμοίως, ὡς Ἀφθαρτος, Ἀάρατος, Ἀναλλοίωτος, ἡ οὐσία ἀνώνυμος, αὐτῷ μόνῳ γνωστὴ, καὶ οὐ τινὶ ἐτέρῳ.

Ἰμάτιον βεβαμμένον ἐν αἵματι. Ἰμάτιον τοῦ Λόγου, ἡ ἀχραντος σὰρξ, ἡ βαφεῖσα ἐν τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι. Ἀλλ' εἰκόσ ἐστὶ τινα ἐπαπορῆσαι, πῶς ὁ πρὸ μικροῦ ἀνώνυμος χρηματίσῃς καὶ πᾶσιν ἄγνωστος κατὰ τὸ ὄνομα, νῦν ἐνταῦθα Λόγος ὀνομάζεται. Ἡ οὖν πρὸς ἐνδειξίν τῆς υἱικῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς ἐμπαθοῦς ἐκ Πατρὸς γεννήσεως ἐκληπτέον

A ejus diademata multa, habens nomen scriptum quod nemo novit, præter ipsum. Et vestitus erat veste tincta sanguine, et vocatur nomen ejus Verbum Dei. Et exercitus qui sunt in cælo sequebantur eum super equos albos, indutos bysso alba, munda.

Apertum esse cœlum, præscientiam significat expectati judicis. Vidit autem ipsum equo albo insidentem, præparatum ad ducendum exercitum : quem etiam fidelem dicit ac veracem, et judicare ac pugnare in justitia : equo quidem, eo quod cito sit venturus : albo vero, propter judiciorum claritatem, quæ nullis obsusa sunt tenebris, nec ulla personarum acceptione obnoxia. Fidelis autem et verax est ascensor, de quo Paulus dicit : « Fidelis permanet, negare seipsum non potest ».

Oculi autem ipsius sicut flamma ignis. Non quod hujusmodi speciei circumscriptus sit Deus qui cœlum implet, neque ullo loco circumscribitur : quamquam præter has variis quoque formis conspectus sit a divinis prophetis : sed quod oporteat verba demitti ad imbecillitatem humanæ intelligentiæ. Unde etiam manifestum est quod non distinguatur Deus corporalibus formis, sed temporibus ac rebus assimilatus sit : quemadmodum et nunc, quoniam judicii tempus imminet, dignaque retributio eorum quæ quisque gessit, oculos ipsius videmus flammæ ignis esse comparatos, quæ vim habeat illuminandi et exurendi : illuminandi quidem angelos ac justos, exurendi vero dæmones ac peccatores.

Et super caput ejus diademata multa. Multa diademata indicium est potestatis in omnes cœlestes et terrenos ac subterraneos : cœlestes quidem, puta angelicos ordines ; terrenos autem, puta congregationes sanctorum ac sceptrata quæ inter reges sunt ; subterraneos vero, cum mortuis quoque sicut et vivis dominatur, adversus omnes victoriæ signa proferens.

Quod nemo novit, præter ipsum. Ignotum esse nomen significat incomprehensibilitatem substantiæ ipsius. Siquidem juxta dispensationes varia habet nomina, puta Bonus, Rector, sive Pastor, Sol, Lux, Vita, Sanctificatio, Redemptio, et similes per negationes, sicut Incorruptibilis, Invisibilis, Immutabilis, Essentia innominata, soli sibi cognita et non alteri.

807 Veste tincta sanguine. Vestis Verbi dicitur immaculata caro, tincta pretioso suo sanguine. Sed verisimile est aliquem hæsitare, quomodo, cum paulo ante dixisset anonymum et omnibus nomine ignotum, hoc loco nunc Verbum nominet. Aut hoc igitur accipiendum est ad demonstrationem Filii et nativitatis affectæ ex Patre, quemadmodum

61 I Tim. 15.

(61) Verba ὡς Ἀπολύτρωσις deerant in vulg.

nostrum verbum ex mente procedit : aut quod omnium sermones in se contineat.

Et exercitus qui sunt in cælo sequebantur eum. Cum supremus sit dux cælestium virtutum, quemadmodum ipse dixerat Jesu Nave, merito assectatores habuit qui ad militiam complerent ordines, eos potissimum qui nunc ad prælium irruerent adversus impios. Hæc autem humano more disposita sunt in revelatione, quia neque alio modo significari potuissent. Equites vero designantur et qui equis albis insident : ut equi sane adventus velocitatem designent ; albedo vero equorum taliter adornet cælestes ordines. Et certe ipsi quoque ascensores ostenduntur induti alba stola byssina. Quid enim inter materialia ac terrena aptius cælesti ac divino cœtui conspici potest?

XIX, 15, 16. *Et de ore ejus procedit gladius utrinque acutus, ut eo percutiat gentes : et ipse reget eas virga ferrea. Et ipse calcit torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet super vestimentum et super femur suum nomen scriptum : Rex regum et Dominus dominantium.*

Gladius ex ore procedens significat impiis ac peccatoribus induci supplicium jussu divini numinis. Utrisque vero incidit gladius, eo quod tam ex ira quam ex misericordia a Deo procedant reproborum supplicia ; acutus autem, quia cito affert suam efficaciam.

Virga ferrea. Ferrea virga non est ad regendum, sed ad confringendum eos qui in vita lutei sunt et parati ut conterantur. Quam ob causam ergo ipsi attributum est regere? Non inconsiderate, ut opinor, sed quia probabile est quod regendo pugnandum sit adversus ferinos homines, et propterea quoque virga opus est, quæ adversariis juste perditionem afferat. Quis autem alius quam Christus calcit torcular vini furoris iræ Dei? Ipse enim per judicium **808** ac retributionem voluntatem explet paternam.

Et habet super vestimentum et super femur suum. Vestimentum designare vult carnem. Per femur autem naturam carnis, quod vere humana sit ipsa et non phantastica. Nam ad hujus designationem accipitur femur apud Scripturas. Sermonis igitur scopus est per hoc significare quod Verbum hypostatice sit unitum naturæ humanæ, et carnalem suscepit nativitatem ex beata Virgine, nihilominus omnipotens, utpote cælestium princeps et terrestrium ac subterraneorum qui imperium habuerunt adversus affectiones, et auctoritatem ac robur habent adversus peccatum ex ipsius Christi a'jutorio.

XIX, 17-19. *Et vidi unum angelum stantem in sole, et clamavit voce magna, dicens cunctis volucris quæ volabant per medium cæli : Venite, congregamini ad cœnam magnam Dei, ut comedatis car-*

Α τοῦτο, καθάπερ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐκ τοῦ νοῦ πρόεισιν, ἢ τῷ πάντων τοῖς λόγοις ἐν ἑαυτῷ φέρειν.

Καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκούσει αὐτῷ. Ἀρχιστράτηγος ὢν τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ὡς αὐτὸς Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ ἐχρημάτισεν, εἰκότως ὁπαδοὺς κατὰ τὴν στρατηγίαν συμπληρουῦντας τὰ τάγματα ἐσχῆκε τὰ νῦν μάλιστα ἐπὶ πόλεμον τῶν ἀσεβῶν ὀρμώμενα. Ταῦτα δὲ ἀνθρωπίνως διεσκεύασται ἐν τῇ ἀποκαλύψει, ὅτι μηδὲ ἄλλως ἦν δηλωθῆναι ταῦτα. Ἰππῶται δὲ καὶ ἵπποις ἐποχοὶ λευκοῖς παρίστανται, τῶν ἵππων μὲν τὸ ὄξύ τῆς ἐπελεύσεως αἰνισσομένων, τοῦ δὲ λευκοῦ τοῦ ἐν τοῖς ἵπποις τὸ τοιοῦτοις ἐναγλαίζεσθαι τὰ οὐράνια τάγματα. Καὶ δὴ γε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀναβάται λευκὴν ἀμπεχόμενοι τὴν ἀπὸ βύσσου στολὴν ἐπιδείκνυνται. Τί γάρ τῃ οὐρανίῳ καὶ θεῖᾳ φρατρίδι τῶν ἐνύλων τε καὶ γῆινων ἐνθεωρηθεῖη ἂν ἀρμοδιώτερον;

Καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία δίστομος ὄξεια, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη, καὶ αὐτὸς ποιμαίνει αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. Καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ὄνομα γεγραμμένον, Βασιλεὺς βασιλέων καὶ Κύριος κυρίων.

Ἐκ τοῦ στόματος ἡ ῥομφαία διάττουσα τὴν διὰ προστάγματος θεοῦ δηλοῖ τοῖς ἀσεδέσι καὶ ἀμαρτωλοῖς ἐπαχθῆναι τὴν κόλασιν. Ἀμφίστομον δὲ τὴν ῥομφαίαν διὰ τὸ ἐκατέρωθεν ὀργῆς καὶ ἐλέου χωρεῖν τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ τῶν καταφρονητῶν τιμωρίας ὄξειαν δὲ, διὰ τὸ ἀμελητὴ τὸ δραστήριον ἐπιφέρειν.

Ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Ἡ σιδηρᾷ ῥάβδος οὐ ποιμαντικὴ, ἀλλὰ θραῦσιν ἔχουσα τῶν πηλίνων τὸν βίον καὶ πρὸς συντριβὴν ἐτοιμῶν. Τί οὖν ἐνταῦθα τὸ ποιμαντικὸν αὐτῇ δέδοται ; Οὐκ ἀσκόπως, οἶμαι, ἀλλ' ὅτι τῷ ποιμαίνειν καὶ θηρίοις προσπολεμεῖν περιγίνεται. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ σιδηρᾶς ῥάβδου χρεῖα, τοῖς ἀνθισταμένοις ἀξίως τὸν βλεθρον ἐπιφερούσης. Πατεῖ δὲ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ τίς ἕτερος, ἀλλ' ἢ ὁ Χριστός ; Αὐτὸς γάρ διὰ τῆς κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως τὸ πατρικὸν ἐκπληροῖ θέλημα.

Καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ. Τὸ ἱμάτιον τὴν σάρκα αἰνίττεσθαι βούλεται. Διὰ δὲ τοῦ μηροῦ, τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς, ὡς ἀληθῶς ἀνθρωπίνης οὐσης αὐτῆς καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν · εἰς γὰρ παράστασιν τούτου λαμβάνεται παρὰ τῆ Γραφῆς ὁ μηρός. Δηλοῦν οὖν διὰ τούτου τῷ λόγῳ σκοπὸς, ὅτι ὁ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεὶς Λόγος ἀνθρώπων φύσει, καὶ σαρκικὴν ὑπομείνας γέννησιν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, οὐδὲν ἥττον παντοκράτωρ ὡς οὐρανίων ἀρχῶν καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, τῶν βασιλευσάντων κατὰ παθῶν, τῶν τὸ κύρος καὶ τὸ κράτος ἐχόντων κατὰ τῆς ἀμαρτίας τῆ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ συναντιλήψει.

Καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἐστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις ἐν μεσουρανήματι · Δεῦτε, συναχθητε εἰς τὸν δεῖπνον τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα

φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἰππων καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων τῶν ἐλευθέρων τε καὶ δούλων, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων. Καὶ εἶδον τὸ θηρίον καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι τὸν πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου αὐτοῦ.

Τὴν ἐναλλαγὴν τῶν φθαρτῶν πρὸς ἀφθαρσίαν καὶ τὴν πρὸς ἀξίαν ἐκάστῳ ἀπονέμει τῶν ἔργων ὡς ὑπὸ στρατηγικαῖς δυνάμεσιν ἐξοπλισθεῖσαν καὶ ἐτοιμασθεῖσαν τὰ προκείμενα παριστᾷ. Διὸ καὶ ἄγγελον θεῖον παράγει ἐν τῷ ἡλίῳ ἐστῶτα, θεῖον κέλευσμα ἐμφανέστατα διοικούμενον καὶ ὡς ἐν φωτὶ τὰ σωτήρια διαδηλοῦντα καὶ ἐξαγγέλλοντα. Καὶ ἐπειδὴ τὰ θεῖα διατιθέμενα κεχηρημάτισται, ὅχημα τούτῳ ἢ ἀποκάλυψις ὑποτίθεται, ὅτι μηδὲ τηλαυγέστερον ἄλλο τῶν ὀρατῶν εἶχεν ἐρεῖν ὁ θεῖος κέλευσμα εἰς ἄγγελον διατυπώσας, καὶ στρατοκῆρυκος αὐτῷ ἐχειρίζει ἐνέργειαν, δραστηκωτέρῳ προδῶν πραγμάτων χρώμενος. Τοῦτο γὰρ βούλεται παριστᾶν, ἢ μετὰ κραυγῆς μεγάλη φωνή. Τὰς δὲ ἐν μεσουρανήματι, οἶονεὶ τὰς τῶν ἁγίων λέγει ψυχὰς, αἱ τῶν χαμαιζήλων ἀπανσχῆσαι, κατὰ Παῦλον τὸν μέγαν, εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου χωροῦσιν εἰς ἀέρα.

Δεῦτε, συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον. Δεῖπνον, ἀλλ' οὐ πόλεμον λέγει τὴν μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν τῶν δικαίων ἀντεξέτασιν· ἐπεὶ καὶ οὕτως ἔχει. Τίς γὰρ τῷ ἰσχυρῷ ἱκανὸς ἀντιφέρεισθαι; Εἰ δ' ἄρα καὶ πόλεμος εἶρηται, πρὸς τὴν τῶν ἀμαρτωλῶν ὀρμὴν εἰρησθαί φαμεν, οὐ πρὸς αὐτὸ τὸ ἔργον. Δεῖπνον δὲ ὅλως εἶρηται, τὸ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὃ καὶ εὐδοκία λέγεται, καὶ δεῖπνον τριπόθητον τὸ πάντα ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.

Ἴνα φάγητε σάρκας βασιλέων. Βρῶσιν καλεῖ τὴν ἐπὶ τῇ πρὸς ἀξίαν τῶν βεβιωμένων ἀντέκτισιν, ὃ καὶ Χαναὰμ οἶδεν ἐμποιεῖν τοῖς μὴ συναπαχθεῖσαι. Τὸ δὲ σάρκας βασιλέων καὶ χιλιάρχων, καὶ ἰσχυρῶν, καὶ ἰππων, καὶ ἀναβατῶν, ἐκεῖνα λέγει τροπικῶς τὰ περὶ τὴν ἐμπαθῶς ἐσχῆκασιν, σπουδῆ πάσῃ, ταῦτα μόνον οἰόμενοι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ὑπόστασιν, ἢ καὶ ἀφανισμῷ παραπεμφθεῖ τῇ τοῦ ἀφθάρτου βίου εὐωχικῇ ἐπιδημίᾳ.— Ἄλλως ἐκ τῶν τοῦ Ἀνδρέου Διὰ τῆς βρώσεως τῶν σαρκῶν σημαίνεται ὁ τῶν σαρκικῶν πάντων ἀφανισμὸς καὶ ἡ τῶν ἀρχικῶν ἐπὶ γῆς ὀνομάτων ἐκλείψις. Ἴππων δὲ μέμνηται οὐχ ὡς αὐτῶν ἀναστησομένων, ἀλλὰ διὰ μὲν τούτων ἢ τοὺς [γυναικομανεῖς, ἢ τοὺς] ὑποβεβηκότας ἐν πονηρίᾳ ἢ καὶ ἀμφοτέρω, διὰ δὲ τῶν ἐπιβατῶν, τοὺς ἐν κακίᾳ προὔχοντας ἀνιττόμενος. Ὁ καὶ παρακατιῶν ἐσαφῆνισεν εἰπὼν, Ἐλευθέρων τε καὶ δούλων, μεγάλων καὶ μικρῶν· διὰ μὲν τῶν ἐλευθέρων καὶ μεγάλων τοὺς μᾶλλον ἐξουσιαστικῶς ἀμαρτάνοντας, διὰ δὲ τῶν δούλων καὶ μικρῶν τοὺς ἥττον πλημμελοῦντας, ἢ κατὰ γνώμην, ἢ κατὰ ἡλικίαν, ἢ κατὰ ἀσθένειαν.

Καὶ εἶδον τὸ θηρίον καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς

A nes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum simul ac servorum, et pusillorum et magnorum. Et vidi bestiam et reges terræ et exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum eo qui sedebat in equo et cum exercitu ipsius.

ἐπὶ τοῦ ἰππου καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος

Demonstrant quæ proponuntur mutationem corruptibilium ad incorruptionem, et quæ veluti sub militaribus potestatibus penitus armata sit, ac præparata ad dignam retributionem pro cuiusque operibus : ideo quoque divinum angelum stantem in sole producit, qui divinum præceptum manifestissime ordinet ac administret, et tanquam in luce quæ salutaria sunt significet et annuntiet : et quoniam divina proposita oraculo data sunt, revelatio solem supponit ipsi vehiculum : nihil autem inter ea quæ videntur dicere potuit splendidius is qui divinum jussum in angelo figuravit. Præterea efficaciori rerum utens progressu, operationem ipsi tradit præconis exercitus : nam hoc designare vult vox cum magno clamore. Cæterum, in medio cœli sunt sanctorum animæ, quæ discedentes a depressis humi rebus, juxta magnum illum Paulum procedunt ad occurrendum Domino in aera.

Congregamini ad cœnam. Cœnam 809 vocat et non bellum, resistantiam justorum adversus peccatores, quoniam ita se res habet : quis enim sufficiens est ad resistendum forti? quod si etiam bellum dictum sit, quoad impetum peccatorum factum esse dicimus, et non quoad rem ipsam. Porro cœna omnino dicta est præcedens Dei voluntas, quæ et beneplacitum appellatur : et cœna optatissima, nempe ut omnes homines salvi fiant, et ad agnitionem veritatis veniant.

Ut comedatis carnes regum. Comestionem vocat dignam factorum retributionem, quod et Chanaan novit immittere his qui non sunt una delati. Carnes autem regum et tribunorum et fortium et equorum et ascensorum eorum, tropice illa dicit circa quæ toto studio affecti erant, sola hæc putantes esse humanæ vitæ consistentiam, quæ etiam in interitum amittuntur, accessu deliciarum vitæ incorruptibilis. — Alio modo ex Andrea. Per carnium esum significatur interitus omnium carnalium, et defectus magnificorum nominum quæ sunt in terra. Equorum vero meminit, non quod hi resurgant, sed per hos, aut eos designat qui in feminas exarserunt, aut qui in malitia vixerunt, aut etiam utrosque. Per ascensores vero, eos qui in pravitate excesserunt. Quod etiam in progressu manifestavit, dicens : Liberorum et servorum, magnorum et pusillorum : per liberos quidem et magnos significans eos qui majori potestate peccant, per servos vero et pusillos, eos qui minus delinquant, aut propter iudicium, aut propter aetatem, aut propter imbecillitatem.

Et vidi bestiam et reges terræ, et exercitus es-

ram, etc. In descriptione quidem militarium signorum diaboli et eorum qui una cum diabolo in bellis militant adversus Dominum, pluraliter inducit regum catalogum, etiam recensens exercitus qui ipsis subsunt, propter peccati multiplici-
tatem et mentium varietatem. At in exercitu qui erat cum Christo quem equo insidentem appellat, singulariter meminit multitudinis quæ ipsum sequebatur, exercitum dicens, propter unitatem voluntatis hujus multitudinis, et consilii seu iudicii erga Deum Verbum, et mentis erga ipsum placidæ ac rectæ actionis.

810 CAPUT LIX.

De Antichristo, et his qui cum eo projicientur in gehennam.

XIX, 20, 21. *Et apprehensa est bestia, et cum illa pseudopropheta qui fecit signa coram ipsa, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestię et qui adoraverunt imaginem ejus. Viri conjecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure. Et cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius. Et omnes volucres saturatę sunt de carnibus ipsorum.*

Bestiam nonnulli diabolum acceperant, alii vero Antichristum.

Et cæteri occisi sunt. Eos post dissolutionem occidi, vocat otiosam et inefficacem habere naturam compositam ad malos conatus. Hoc autem simplex et incomposita non novit, ut ne post condemnationem quidem a consuetis absterneat, tanquam secum coeuntibus et ad quæ recursum habebat.

Et omnes volucres saturatę sunt. Volucres sive aves dicte sunt, tanquam in aere versantes: et animas ita vult appellare, quas honestis et non quibusvis operationibus novit satietatem accipere. Fastidium enim est et molesta sanctis quævis motio carnalis.

CAPUT LX.

Quod Satanus ligatus sit a Christi adventu usque ad consummationem: et de mille annis.

XX, 1-3. *Et vidi angelum aescendentem de caelo habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua: et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanus 811 qui seducit totum orbem, et ligavit eum annis mille. Et misit ipsum in abyssum, clausitque ac signavit super eum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hæc oportet illum solvi modico tempore.*

Andrea. Hic factam in passione narrat diaboli subversionem, in qua eum qui fortis esse videbatur, fortior eo Christus Dominus noster ligavit: nosque qui spolia ejus eramus, ab ipsius manibus libera-

ρης, και τὰ στρατεύματα αὐτῶν, και τὰ ἐξῆς. Ἐπὶ μὲν τῆς κατὰ τὸν διάβολον συμβολογραφίας και τοὺς κατ' αὐτοῦ πολέμους τῷ διαβόλῳ στρατευομένους, πληθυντικῶς εἰσάγει βασιλέων κατάλογον διεξιῶν και τῶν ὑπ' αὐτῶν στρατευμάτων, διὰ τὸ πολυσχιδὲς τῆς ἀμαρτίας και πολύγνωμον ἐπὶ δὲ τῆς μετὰ Χριστοῦ, ὃν ἔποχον ἔπρω προσαγορεύει, ἐνικῶς μέμνηται τοῦ ἐπομένου αὐτῷ πλήθους, στρατευμα φήσας, διὰ τὸ μοναδικόν τοῦ θελήματος αὐτοῦ και τῆς γνώμης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον, και τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεώς τε και κατορθώσεως.

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ.

Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, και τῶν σὺν αὐτῷ βαλλομένων εἰς γέενναν.

Και ἐπιδόσθη τὸ θηρίον, και ὁ μετ' αὐτοῦ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν οἷς ἐπλάγησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, και τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ· ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θεῷ. Και οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐξελεύσῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Και πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

Θηρίον, οἱ μὲν τὸν διάβολον ἐξεδέξαντο. οἱ δὲ τὸν Ἀντίχριστον.

Και οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν. Τὸ ἀργίαν και ἀπραξίαν σχεῖν τῶν πονηρῶν ἐπιτηδεύματων τὴν σύνθετον φύσιν, μετὰ τὴν διάλυσιν ἀποκτανεῖν φησι. Τούτο δὲ ἡ ἀπλή και ἀσύνθετος οὐκ οἶδεν, οὐδὲ μετὰ τὴν κατάκρισιν τῶν ἐθίμων ἐξίστασθαι, ἅτε συνουσιωμένων αὐτῇ τῶν πρὸς ἃ τροπὴν ἔσχεν.

Και πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν. Ὅρνεα εἶρηται ἤδη ὡς τὰς ἀεροπόλους ψυχὰς καλεῖν βούλεται, ἃς και αὐτὰς εἶδε τῇ παραθέσει τῶν σπουδαίων τε και μὴ ἐκατέρων ἐνεργημάτων ὡσπερὶ κόριν λαβεῖν. Προσκορῆς γὰρ τοῖς ἀγίοις και ἐπαχθῆς πᾶσα σαρκικὴ κίνησις.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Ὅπως ὁ Σατανᾶς ἐδέθη ἀπὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας μέχρι τῆς συντελείας. Και περὶ τῶν χιλίων ἐτῶν.

Και εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, και ἄλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, και ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὃς ἐστὶν ὁ διάβολος, και ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, και ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη. Και ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀβύσσον, και ἐκλείσει και ἐσφραγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῆναι τὰ χίλια ἔτη. Και μετὰ ταῦτα δεῖ λυθῆναι αὐτὸν μικρὸν χρόνον.

Ἀνδρέου. Ἐνταῦθα τὴν ἐν τῷ Δεσποτικῷ πάθει γεγεννημένην τοῦ διαβόλου διηγεῖται καθάρσιν, ἐν ἣ τὸν δοκούντα εἶναι [ἰσχυρόν] ἰσχυρότερος αὐτοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς ἡμῶν δέξας, ἡμᾶς, τὰ σκύλα αὐτοῦ

ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐλυτρώσατο, καταδικάσας αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον. Τοῦτο δὲ δείκνυται ἐκ τῶν δαιμόνων τῶν παρακαλούντων αὐτὸν μὴ πεμφθῆναι εἰς τὴν ἄβυσσον. Ὅτι δὲ δέδεται, τεκμήριον ὁ τῆς εἰδωλολατρίας ἀφανισμὸς καὶ τῶν εἰδωλικῶν ναῶν ἡ καθάρσεις, καὶ τῶν ἐπιθωμίων λύτρων ἡ ἐκλείψις, καὶ ἡ παγκόσμιος τοῦ θεοῦ θελήματος ἐπίγνωσις. Ὁ μέγας δὲ Ἰουστίνος φησιν, ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ γινῶναι τὸν διάβολον, ὅτι καταδικάσεται εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς γέενναν. Δυνατὸν τοίνυν, ὡς οἶμαι, διὰ τῶν προλεχθέντων καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ διαβόλου νοεῖσθαι ἀπόρασιν. Ἄγγελον δὲ τῇ τοιαύτῃ ἀποφάνσει διακονούμενον φησιν, ἵνα δείξῃ καὶ τῶν λειτουργικῶν δυνάμεων τοῦτον ἡττονα κατὰ δύναμιν, καὶ μάτην κατὰ τῆς τῶν πάντων κρατούσης ἀρχῆς θρασυόμενον.

Ἄρεθᾶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ. Κλεῖδα τὴν ἀσφαλῆ καὶ ἀπρόϊτον τῶν κατακρίτων κατοχὴν λέγει· ἄβυσσον δὲ, τὴν ἀπέραντον εἰς διέκδυσιν· ἄλυσιν δὲ, τὴν καθεκτικὴν τῆς πονηρίας ἐνέργειαν. Χίλια δὲ οὐ πάντως τὰ τοσαῦτα τῷ ἀριθμῷ νοεῖν εὐλογον. Ἡ γὰρ τῶν πολλῶν, ἢ τοῦ τελείου σημαντικὸν τὸν τῶν χιλίων ἀριθμὸν εἰκάζομεν. Χίλια ἔτη τοίνυν, εἴτε τὰ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἕως τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου ἐνδημίας, εἴτε δεκάκις ἑκατὸν, εἴτε καὶ τούτων ἀποδέοντα, οὐχ ἡμῶν ἐστὶ γινῶναι τὸ ἀκριβές, ὅτι μηδὲ θνητῇ φύσει γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ.

Καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ λυθῆναι αὐτὸν μικρὸν χρόνον. Μικρὸν χρόνον, ποῖον; Τοῦτον τὸν τῆς παρουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου, ὃν εἰς μικρὸν συνέστειλε, διὰ τὸ σφοδρὸν καὶ σχεδὸν ἀνύποπτον τῶν διὰ Χριστὸν κακουμένων, περὶ οὗ χρόνου καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν Εὐαγγελίοις φησὶ, θλίψιν συμβῆναι οἷαν οὐ γέγονεν ἐξ ἀρχῆς κόσμου. Διὸ καὶ κολοθωθῆναι φησὶ τὰς ἡμέρας ταύτας διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς.

ΚΕΦΑΛ. ΕΛ'.

Περὶ τῶν ἡτοιμασμένων θρόνων τοῖς φυλάξασιν τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν.

Καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, οὐδὲ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ χίλια ἔτη.

Τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶ θεωρεῖν, δι' ὧν τὰ ἔθνη συνετισθέντα, τῷ διδασκαλικῷ λόγῳ ἔζησαν, καὶ συνεβασίλευσαν Χριστῷ χίλια ἔτη. Περὶ μὲν οὖν τῶν χιλίων ἐτῶν εἴρηται. Οὗτοι οὖν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καθίσουσιν, ὡς ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Κυρίου φησὶ, «Κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ,» τούτ' ἐστὶ, κατακρίνοντες. Τῇ παραθέσει γὰρ τῶν ὁμο-

⁹⁴ Matth. xix, 28.

A vit, condemnato eo in abyssum. Hoc autem ostenditur ex dæmonibus qui ipsum deprecabantur, ne se mitteret in abyssum. Quod autem ligatus sit, ostenditur idololatriæ interitus et subversio templorum idolorum, ac defectus cruoris sacrificiorum, et cognitam esse divinam voluntatem in universo mundo. Magnus autem Justinus ait diabolum in priori Christi adventu cognovisse, quod condemnatus esset in abyssum et in gehennam ignis. Possumus igitur, ut opinor, per ea quæ dicta sunt, etiam intelligere Christi adversus diabolum sententiam. Angelum autem dicit talis sententiæ ministrum, ut hunc ostendat ministrantibus quoque virtutibus potentia inferiorem, frustra insolescere adversus principatum qui omnibus imperat.

C *Arethæ ex eodem.* Clavem dicit firmam et inevitabilem detentionem eorum qui condemnati sunt : abyssum vero, traditionem omni termino carentem : catenam autem, vim cohibendi operationem vitiorum. Porro mille, non omnino rationi consonum est, ut certum illum numerum accipiamus : sed millenarium numerum significare imaginamur, aut multitudinem aut perfectionem. Mille itaque annos aut eos qui interfluunt a Christi adventu usque ad Antichristi adventum (sive sint decies centum, sive etiam his pauciores) non nostrum est exacte cognoscere : quia nulli mortalium datum est cognoscere tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate.

Oportet illum solvi modico tempore. Modico tempore, quonam? Id tempus est adventus Antichristi, quod ad parvam durationem contraxit, **812** propter vehementiam quæ vix tolerari posset ab his qui propter Deum affligentur, de quo tempore Salvator quoque in Evangeliiis ait, talem fore afflictionem, qualis non est facta ab initio mundi : ideo etiam abbreviandos dicit hos dies propter electos.

CAPUT LXI.

De sedibus quæ paratæ sunt illis qui servaverunt Christi confessionem.

XX, 4. Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium ipsis datum est. Et animas decollatorum propter testimonium Jesu, et propter sermonem Dei, et qui non adoraverunt bestiam neque imaginem ejus, et qui non acceperunt characterem in fronte et in manu sua ; et vixerunt et regnaverunt cum Christo mille annis.

Sanctos apostolos ait se vidisse, per quos eruditæ gentes doctrinæ verbo vixerunt, et una cum Christo regnarunt mille annis. Itaque de mille annis dictum est. Hi ergo sancti apostoli sedebunt, veluti habet Domini promissio, «Judicantes duodecim tribus Israel⁹⁴,» hoc est, condemnantes. Eorum enim qui ejusdem sunt generis juxtapositione,

quando diversitas in ipsis conspicitur secundum pejus ac melius, qui peiori adhæserunt, non vulgari digni sunt supplicio, quia sui generis homines non sunt æmulati recte operando. Judicium igitur ipsis datum esse, id est, ut condemnarent: quasi non solum volentes Christum bene de ipsis meritum imitari, prophetica sequendo oracula, sed jam adversus hos quoque progredi. Condemnari quoque dicit illos ob animas decollatorum propter testimonium Jesu, et propter sermonem Dei, id est, qui propter fidem in Deum sustinuerunt mortem ferro illatam. Aut etiam figurate ait decollatos fuisse, de his qui mortificaverunt membra sua quæ erant super terram.

Et non acceperunt characterem. Character **813** cognitionis indicium est, secundum quod etiam de Christo dictum est: « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine ⁹⁵, » Quemadmodum enim super faciem expressum est lumen in signum cognoscendi amicos Dei, ita in impiis impudentia in frontibus imprimitur, dum sine ulla occultatione vel pudore demonstrant qualesnam sint: utque hoc manifestius sit, absurdis suis operibus signum illud confirmant: manus enim actionem designat, quemadmodum et pes certam finitionem ac regulam, juxta illud quod dictum est: « Non veniat mihi pes superbiæ, et manus peccatoris non moveat me ⁹⁶. » Quoniam ergo hi non sunt capti, neque per impudentiam insignati malo, neque per opera, merito et vixerunt et regnarunt cum Christo usque ad consummationem sæculi. Nam sicut videmus, sub regibus quoque fidelibus ac principibus hi qui adorant, etiam adversus omnem corporalem imbecillitatem et dæmoniacam operationem, ostendunt datam a Deo gratiam. Quoniam, inquit, non adoraverunt bestiam et imaginem ejus, propterea etiam vixerunt, hoc est, viventium opera exercuerunt, miraculorum videlicet operationes. Porro bestiam et imaginem bestię et draconem dicit diabolus et Antichristum ac pseudoprophetam.

CAPUT LXII.

Quæ sit prima resurrectio, et quæ secunda mors

XX, 5, 6. Cæteri vero mortui non vixerunt donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis.

Mortuos vocat, qui in incredulitate permanserunt. Quemadmodum enim duas esse vitas, ita et duas mortes sive mortificationes ex divina Scriptura docemur. Est igitur prior vita temporalis ac carnalis post præcepti transgressionem, **814** quæ vero post observationem præceptorum promittitur, vita æterna est. Mors quoque similiter est duplex: al-

A γενῶν, ὅταν διαφορὰ ἐν αὐτοῖς ὁρᾶται κατὰ τὸ χεῖρον καὶ βέλτιον, οἱ τῷ χείρονι ἐνεχόμενοι, οὐ τῆς τυχεύσεως ἄξιοι τιμωρίας, ὅτι μὴ τοῖς ὁμογενέσιν ἐναμιλλῶνται κατωρθοκότες. Κρίμα τοίνυν δοθῆναι αὐτοῖς ἀντὶ τοῦ κατακρίνειν, ὡς μὴ μόνον ἐβελήσαντας τῷ εὐεργέτῃ Χριστῷ ἀκολουθεῖσαι τοῖς προφητικοῖς ἐπόμενοι χρησμοῖς, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀπεναντίας τούτων χωρῆσαι. Κατακριθῆναι δὲ καὶ διὰ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τούτεστι, διὰ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, οἵτινες τὸν διὰ σιδήρου ὑπήνεγκαν θάνατον. Ἡ καὶ τροπικῶς τὸ πεπελεκισθῆναι περὶ τῶν νεκρωσάντων τὰ μέλη ἑαυτῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

B *Καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα.* Τὸ χάραγμα, γνώρισμά φησι. Καθὼ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ εἶρηται τὸ, « Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. » Ὡς γὰρ ἐκεῖ ἐπὶ τὸ πρόσωπον φῶς εἰς γνώρισμα τῶν θεοφιλῶν ἐσημαίνεται, οὕτως ἐπὶ τῶν ἀσεβῶν ἀναίδεια ἐπὶ τῶν μετώπων ἐγχαράσσεται, ἀπαρακαλύπτως καὶ ἀνυποστόλως ἐμφανισμένων ὁποῖοί τινές εἰσιν. Καὶ ἵνα τοῦτο ἐμφαντικώτερον ᾖ, ταῖς ἀτόποις τῶν ἑαυτῶν πράξεων τὸ γνώρισμα ἐθεβαίωσαν· ἡ χεὶρ γὰρ τὴν πρᾶξιν αἰνιττεται, ὡσπερ καὶ ὁ ποῦς τὸν ὀρισμὸν, καθὼ εἶρηται· « Μὴ ἐλθέτω μοι ποῦς ὑπερηφανίας, καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσει με. » Ἐπεὶ οὖν οὐχ ἐάλωσαν οὗτοι, οὔτε δι' ἀναιδείας ἐντυπούμενοι τῷ πονηρῷ, οὔτε δι' ἔργων, εἰκότως καὶ ἐζήσαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ Χριστοῦ, ἄχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ὡς γὰρ ὀρῶμεν, καὶ ὑπὸ βασιλέων πιστῶν καὶ ἀρχόντων προσκυνούμενοι, καὶ κατὰ πάσης σωματικῆς ἀσθενείας καὶ δαιμονικῆς ἐνεργείας τὴν θεόδοτον χάριν ἐπιδείκνυνται. Ἐπεὶ γὰρ, φησὶν, οὐ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ καὶ τῇ εἰκόνι αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ἐζήσαν, τούτεστι, ζώντων ἔργα ἐνήργησαν, τὰς θαυματουργίας δηλονότι. Θηρίον δὲ καὶ εἰκόνα τοῦ θηρίου καὶ δράκοντα τὸν διάβολόν φησι καὶ τὸν Ἀντίχριστον, καὶ τὸν ψευδοπροφήτην.

ΚΕΦΑΛ. ΕΒ΄.

Τί ἐστὶν ἡ πρώτη ἀνάστασις, καὶ τίς ὁ δεύτερος θάνατος.

D Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἐζήσαν ἄχρι τελευτῆς τὰ χίλια ἔτη. Αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη.

Νεκροὺς δὲ καλεῖ τοὺς ἐν τῇ ἀπιστίᾳ μεμενηκότας. Ὡσπερ γὰρ δύο ζωὰς, οὕτω καὶ δύο θανάτους, ἔχουν νεκρώσεις ἐκ τῆς θείας Γραφῆς διδασκόμεθα. Ἔστιν οὖν ἡ μὲν πρώτη ζωὴ ἡ μετὰ [τὴν] τῆς ἐντολῆς παράβασιν πρόσκαιρος καὶ σαρκικὴ, ἡ δὲ μετὰ τὴν θείων ἐντολῶν τήρησιν ἐπηγγελμένη ζωὴ αἰώνιος. Καὶ θάνατοι δὲ ὁμοίως δύο· ὁ μὲν σαρκικός

⁹⁵ Psal. iv, 7. ⁹⁶ Psal. xxxv, 12.

καὶ πρόσκαιρος, ὁ δὲ δι' ἁμαρτημάτων ἔκτισιν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐπαγόμενος, ἀτελεύτητος καὶ ἀίδιος, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ πυρὸς γέεννα. Ἀλλὰ γε καὶ νεκρῶν διαφορὰς γινώσκωμεν· οἱ μὲν φευκτοί, περὶ ὧν φησι καὶ ὁ προφήτης· Οἱ δὲ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσιν· οἱ δὲ ἐπαινετοί, οἱ διὰ Χριστὸν τὰς ἡδυπαθεῖς τοῦ σώματος πράξεις ἀποκτινύνοντες, τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες. Ἡ δὲ δευτέρα ἀνάστασις, ἡ καθολικὴ ἐστὶ τῶν σωμάτων, ἣτις ἀνάστασις ἀρχὴ τῆς μελλούσης αὐτοῖς κολάσεως γίνεται. Κατὰ δὲ τῶν τὴν πρώτην εὐδαίμονησάντων ἀνάστασιν οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ δεύτερος ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας πρὸς τιμωρίαν ἀποκαθιστῶν θάνατος, ἀλλ' ἐσονταὶ ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ. Χίλια δὲ, οὐ τὰ τῷ δεκάδι ἀριθμῷ τὸν ἑκατὸν συντελούμενά, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ δέκατος ἀριθμὸς πρῶτος ἀριθμὸς τέλειος ἐκ μονάδων συνέστη, εἶτα πάλιν αὐτὸς τῷ δεκαδικῷ διαστήματι τὸν ἑκατὸν ἀπετέλεσε, καὶ πάλιν, οὗτος ἐπὶ τῶν δέκα πολυπλασιασθεὶς ἀπὸ τούτων τὴν σωρίδα τοῦ χίλια συνεστήσατο ἐκ τελείου πρὸς τελειότερον καταστήσας, εἰκότως τῷ ὑπερτελεῖ Θεῷ τὸ τέλειον τῆς μετὰ ἀνθρώπων συνδιατριβῆς ἀφωρίσατο, οὐχ ὅτι πάντως τοσοῦτον τῷ ἀριθμῷ, ἀλλὰ διὰ τοῦ τελείου τοῦτο ἐμφανίζων, ὡς πᾶν ὃ ἂν χρόνου διάστημα διεξοδευθῆ μετὰ τῆς ἀνθρώπων τοῦ Χριστοῦ συναναστροφῆς, οὐκ ἂν τοῦτο τῷ ἀτελεῖ προσνεμηθεῖη.

ΚΕΦΑΛ. ΣΓ'.

Περὶ τοῦ Γῶγ καὶ Μαγῶγ.

Καὶ μετὰ τὰ χίλια ἔτη λυθήσεται ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γῶγ καὶ τὸν Μαγῶγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡσεὶ ἄμμος τῆς θαλάσσης. Καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἡγαπημένην. Καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς. Καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Χίλια ἔτη. Τὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας χρόνον, μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου λέγει, οὔτινος λυθέντος, εἰπάγει λοιπὸν καὶ τὰ ἔθνη καὶ τόπους τῆς οἰκουμένης, καθ' οὓς τὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἐπιδείξεται ἀπάτης, καὶ πρὸς τίνων καὶ κατὰ τίνων ὡς ἀφηγουμένων ὁ πόλεμος οὗτος συσταῖη. Ἐθνη μὲν οὖν, τὰ εὐεξαπάτητα λέγει· τόπους δὲ, τοὺς ὑπὸ τὴν ὑπ' οὐρανὸν, οὓς καὶ τέσσαρας γωνίας ὀνομάζει τῆς γῆς, τὰς τέσσαρας λήξεις τῆς οἰκουμένης οὕτω κελῶν, ἀπὸ τῶν ἡλιακῶν φορῶν οὕτω κληθείσας, καὶ τῶν κατὰ ἀστέρας τινὰς οἰκειώσεων. Ἐπεὶ τοίνυν ἔθνη μὲν ταῦτα μεθ' ὧν ὁ πόλεμος μέλλει συγκροτεῖσθαι, καὶ χῶρος οὗτος ἐν ᾧ ἤδη καὶ τοὺς καθηγουμένους εἰσάγει ὡσπερ πολεμάρχης ὁ Γῶγ καὶ Μαγῶγ, ἐν καὶ Ἰεζεκιήλ προφητεύει ἐπ' ἐσχάτου καιροῦ ἐλευσόμενον σὺν δυνάμει βαρεῖα. Ἀλλ' Ἰεζε-

A tera quidem carnalis ac temporalis; quæ vero ob repensionem peccatorum in futuro sæculo inducitur, sempiterna est et sine carens, quæ est gehenna ignis. Sed et mortuorum diversitatem cognoscimus: alii quidem fugiendi sunt, de quibus ait Propheta: Mortui vitam non videant: alii vero laudandi, qui propter Christum voluptuosas corporis operationes interimentes, mortificationem Jesu in corpore circumferunt. Porro secunda resurrectio universalis est corporum, quæ resurrectio futuri supplicii ipsis efficitur initium. Adversus illos autem qui priori resurrectione beatificati sunt, non habet potestatem mors, quæ a peccato transmittit ad supplicium: sed erunt sacerdotes Dei et Christi. Mille vero non dicuntur quæ decupla centenarii numeri multiplicatione conficiuntur: sed quoniam denarius numerus primus est perfectus numerus ex unitatibus constitutus, deinde rursum ipse denario intervallo centum constituit, et iterum hic per decem multiplicatus acervum conficit millenarium, a perfecto procedens ad perfectius, merito perfectionem distincte assignavit conversationi perfectissimi Dei cum hominibus: non quod omnino tanto esset annorum numero, sed hoc perfectione manifestat, ut quantumcunque esset temporis intervalum conversationis Christi cum hominibus, hoc nequaquam imperfectioni attribueretur.

CAPUT LXIII.

De Gog et Magog.

C XX, 7-10. Et post mille annos solvetur Satanas de carcere suo: et exhibit ut seducat gentes quæ sunt in quatuor angulis terræ Gog et Magog, ut congreget eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, et obsederunt castra sanctorum **815** ac civitatem dilectam. Et descendit ignis de cælo a Deo, et devoravit eos; et diabolus qui seducebat eos missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudo-propheta sunt; et cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.

Mille annos. Nempe tempus ab adventu Christi usque ad Antichristum, quo soluto inducit deinceps et gentes et loca orbis, quibus ille suam familiarem ostendet imposturam, et per quos et secundum quos tanquam duces cruentos bellum hoc constituitur. Gentes itaque dicit illos, qui facile patent deceptioni: loca vero eos qui partem sub cælo incolunt, quos etiam quatuor terræ angulos nominat, quatuor orbis fines ita vocans, a solis lationibus ita appellatos, et appropriatione quarumdam stellarum. Quoniam igitur hæc gentes sunt cum quibus bellum una conficiendum est, et a quibus vires sumendæ, et hæc regio in qua jam etiam præeuntes inducit Gog et Magog veluti belli dux: quem et Ezechiel prophetat postremis temporibus venturum cum potestate gravi. Sed Ezechiel quidem adversus

Jerusalem, præsens autem revelatio ad universi orbis desolationem. Hos autem quidam dicunt Scythicas esse gentes aquilonares, quæ frequentes a suis quoque gentibus sese transmutant, et eos in quos irruunt, perdidit, atque toties ab horum incursu aiunt perditam esse Scythopolim Palæstinæ civitatem, ut inde nomen acceperit. Præterea quandam Gotthorum aciem circa partes Asiæ ac bellicosam multitudinem aiunt ita vocari, et Thaiphalos ac Gotthogræcos, quos communi sermone vocamus Hunnicos, quovis autem vicino regno potentiores esse dicunt ac bellicosiores, divina vero manu prohiberi ne mundo imperent usque ad diaboli solutionem, quemadmodum hic prænuntiatur. Quidam vero Gog ex Hebraica lingua interpretantur *collectam* aut *collectionem*, Magog vero, *elevatum* : ut per utrumque, tam collectionem videlicet quam elevationem, magnum et ingens malum manifestetur afferre hujus gentis irruptio his in quos sit irruptura, ut jam **816** diximus (62). Prædictum tempus mille annorum nonnulli tres annos cum dimidio a Christi baptismo usque ad ipsius in cælum ascensum, nescio quo modo, acceperunt, post quos solvi diabolum intellexerunt. Alii vero post completionem sex millium annorum primam mortuorum resurrectionem solis dari sanctis dixerunt, ut in terra hac in qua tolerantiam exhibuerunt, deliciis ac gloria fruantur mille annis : et post hoc universalem fieri resurrectionem non justorum tantum, sed et peccatorum. Itaque cum nihil horum Ecclesia receperit, vanum est etiam id dicere. Nos igitur cum Dominum audiamus dicentem Sadducæis, quod, « Sicut sunt angeli Dei in cælo, ita erunt et sancti » : » cum etiam dixerit Apostolus : « Regnum Dei non est cibus et potus » : » evangelicæ prædicationis durationem, mille annorum tempus accepimus. Nam veluti antea scriptum est, non est necesse eo numero intelligere mille annos. Neque enim illud quod in Canticis dictum est : « Asseret pro fructu ejus mille argenteos » : » rursumque a Solomone, « Mille tui pacifici et ducenti his qui custodiunt fructum ejus », hunc significavit numerum, sed multitudinem et fructificationis perfectionem : quemadmodum et hic fidei fructificatio in perfectione significatur, post quam homo perditionis, filius iniquitatis veniet, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati juxta Apostolum et juxta Dominicum oraculum quo dixit : « Ego veni in nomine Patris mei, et non recepistis me : alius veniet nomine proprio, et illum accipietis ». » Tunc ergo, ut dictum est, solutus Satanas de carcere suo, seducet omnes gentes : et Gog et Magog movebit ad bellum ad orbis desolationem.

Α κινή μὲν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ προκειμένη δὲ Ἀποκάλυψις πρὸς τὴν τῆς οἰκουμένης ὅλης ἐρήμωσιν. εἶναι δὲ ταῦτα, τινὲς μὲν Σκυθικὰ ἔθνη ἔφασαν ὑπερβόρεια, πολλάκις καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων ἔθνῶν μεταναστάντα, καὶ διαφθείραντα μὲν οἷς ἐπῆλθε, τοσαυτάκις δὲ διαφθαρέντα ἀπὸ τούτων τῆς ἐπιδρομῆς, καὶ Σκυθόπολιν ἐν Παλαιστίνῃ ὀνομασθῆναι, καὶ Γότθων μοῖράν τινα κατὰ μέρη τῆς Ἀσίας στρατιωτικὴν τε σύστασιν οὕτω καλεῖσθαι, καὶ Θαϊφάλους, καὶ Γοτθογραίκους, ἅπερ κοινῶ λόγῳ καλοῦμεν Οὐννικά· πάσης δὲ ἐπιγεῖου βασιλείας εἶναι δυνατώτερα καὶ πολεμικώτερα· ἐπέχουσαι δὲ θείᾳ χειρὶ κοσμοκρατορῆσαι ἄχρι τῆς τοῦ διαβόλου λύσεως, ὡσπερ ἐνταῦθα προδιαγγέλλεται. Τινὲς δὲ τὸν Γῶγ ἐκ τῆς Ἑβραϊδος γλώσσης ἀθροίζοντα, ἢ ἀθροισμα ἐρμηνεύουσι, τὸν δὲ Μαγῶγ, ἐπηρμένον· ὥστε δι' ἑκατέρου τοῦ τε ἀθροίζειν καὶ τοῦ ἐπαίρεσθαι, μέγα καὶ ὑπερήφανον ἐμφαίνειν κακὸν τὴν τούτου τοῦ ἔθνους ἐπέλευσιν ἐμπορίζειν τοῖς καθ' ὧν ἡ ἐπέλευσις, ὡς ἤδη εἰρήκαμεν. Τὸν προρηθέντα τῆς χιλιετίας χρόνον, τινὲς μὲν τὰ τρία ἡμισυ ἔτη τὰ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς αὐτοῦ εἰς οὐρανὸν ἀναβάσεως οὐκ οἶδ' ὅπως ἐξειλήφασιν· μεθ' ἧ λυθῆναι τὸν διάβολον ὑπενόησαν. Ἔτεροι δὲ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἑξακισχιλίων ἐτῶν τὴν πρώτην ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν δίδουσαι μόνοις τοῖς ἁγίοις ἔφασαν, ἵνα ἐν τῇ γῆ ταύτῃ ἐν ἧ τὴν καρτερίαν ἐπεδείξαντο, σφυγῆς καὶ δόξης ἀπολαύσωσιν ἔτη χίλια, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν καθόλου γενέσθαι ἀνάστασιν οὐ δικαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλῶν. Ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν τούτων ἡ Ἐκκλησία δέδεκται, περιττόν ἐστι καὶ λέγειν. Ἡμεῖς τοίνυν ἀκούοντες τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους λέγοντος, ὅτι « Ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ, οὕτως οἱ δίκαιοι ἔσονται, » καὶ τοῦ Ἀποστόλου φησαντος, « Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι βρώσις καὶ πόσις· » τὸν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος χρόνον τὴν χιλιετίαν ἐξελάβομεν. Ὡς γὰρ προέγραπται, οὐκ ἀνάγκη τοσαῦτα τῷ ἀριθμῷ νοῆσαι τὰ χίλια. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἐν τοῖς Ἰσραεταῖς εἰρημένον· « Ἄνθρωπος θήσει ἐν καρπῷ αὐτοῦ χιλίους ἀργυρίους· » καὶ πάλιν, « Οἱ χίλιοι τῷ Σολομῶντι, καὶ οἱ διακόσιοι τοῖς τηροῦσι τὸν καρπὸν αὐτοῦ, » τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐδήλωσεν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἐν καρποφορίᾳ τέλειον, ὡσπερ δὲ ἐνταῦθα ἢ ἐν τελειότητι καρποφορία τῆς πίστεως σημαίνεται· μεθ' ἧν ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀδικίας ἐλεύσεται, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ ταύτῃ εὐδοκήσαντες, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ κατὰ τὸ Δεσποτικὸν λόγιον φῆσαν· « Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐκ ἐδέξασθέ με· ἄλλος ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῷ οἰκείῳ ἐλεύσεται, καὶ ἐκεῖνον λήψεσθε. » Τότε τοίνυν, ὡς εἴρηται, λυόμενος ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, πλανήσει πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὸν Γῶγ καὶ τὸν Μαγῶγ κινήσει εἰς πόλεμον πρὸς τὴν τῆς οἰκουμένης ἐρήμωσιν.

⁹⁷ Matth. xxii, 30. ⁹⁸ Rom. xiv, 17. ⁹⁹ Cant. viii, 11. ¹ Ibid. 12. ² Joan. v, 43.

(62) Marg. vulg., *Andreas in mille annos.*

Ὁν ὁ ἀριθμὸς ὡσεὶ ἄμμος τῆς θαλάσσης. Ὡς ἂν ἐκ φωλεῶν τινῶν θῆρες ἄγριοι, οὕτω, φησὶν, ἐκ τῶν οἰκείων τόπων ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν τούτου δαιμόνων στρατηγούμενοι ἐν τῇ γῆ καταπλατυνθῶσονται. Καὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν ἡγαπημένην πόλιν, δηλαδὴ τὴν ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίαν τῇ κυκλώσει καὶ περιλήψει ἐκπορήσουσι. Πλὴν οὐκ εἰς μακρὰν, εἴτε πυρὶ ὄρατῶ, ὡς οἱ δύο πεντηκόνταρχοι ἐπὶ Ἡλίου, εἴτε καὶ τῇ Χριστοῦ ἐνδόξῳ παρουσίᾳ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ τῷ οἶα πυρὶ καθαρτικῶ ταῖς ὕλαις προσομιλεῖν πεφυκότες, αὐτοὺς τε τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν διάβολον καταφάγεται.

ΚΕΦΑΛ. ΖΔ'.

Περὶ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ κρίσεως.

Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκόν, καὶ τὸν καθημέρον ἐπ' αὐτόν. Οὐδ' ἀπὸ προσώπου ἐφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός. Καὶ τόπος οὐχ εὗρέθη αὐτοῖς. Καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς ἐστῶτας τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ βιβλία ἀνοίχθησαν. Καὶ ἄλλο βιβλίον ἠνεψύχθη, ὃ ἐστὶ τῆς ζωῆς. Καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾄδης ἔδωκαν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς. Καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾄδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. Οὗτος ὁ θάνατος ὁ δευτέρος ἐστίν, ἡ λίμνη τοῦ πυρός. Καὶ εἰ τις οὐχ εὗρέθη ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

Λευκὸς μὲν ὁ θρόνος, ὅτι καὶ ἀμιγῆς μελανίας ἁμαρτιῶν τῶν ὑπὸ τῷ σκότειν συντελουμένων πᾶσα πρᾶξις ἁγίων, ἐν οἷς ἐνθρονίζεται Θεός. Μέγας δὲ, ὅτι καὶ ὁ ἔποχος τούτου, περὶ οὗ καὶ Δαυὶδ τὸ, « Μέγας ὁ Κύριος ἡμῶν, » ἐμελεῖται.

Οὐδ' ἀπὸ προσώπου ἐφυγεν ἡ γῆ. Ἡ φυγὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, οὐ τοπικὴν σημαίνει μετανάστασιν (ποῦ γὰρ καὶ χωρήσουσιν;), ἀλλὰ φυγὴν τὴν ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν καὶ μετάστασιν, καὶ τὴν ἐσχάτην τοῦ Κυρίου παρουσίαν, καθ' ἣν τὸ θνητὸν ἡμῶν τοῦτε σῶμα ἐνδύεται ἀφθαρσίαν, καὶ ἀνακαινισθήσεται τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς. Νεκροὺς ἢ πάντας ἀνθρώπους ὡς τὴν τοῦ σώματος νέκρωσιν ὑπομείναντάς φησιν, ἢ τοὺς νεκρωθέντας τοῖς παραπτώμασι. Μεγάλους δὲ καὶ μικροὺς, ἢ τοὺς τῇ ἡλικίᾳ τοῦτο ὄντας, ἢ τοὺς μᾶλλον καὶ ἥττον τὰ τῆς νεκρώσεως ἔργα πράξαντας, καὶ ἀναλόγως καλασθησομένους ταῖς πράξεσι, μεγάλους μὲν τοὺς δικαίους, μικροὺς δὲ καὶ οὐτιδανούς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, διὰ ψυχῆς ἔργων εὐτέλειαν.

Καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ. Τὴν τελευταίαν καὶ κοσμικὴν ἀνάστασιν ὅπως ἐστὶ ἐξηγούμενος, ταῦτα διέξεισιν. Ἐπεὶ γὰρ τινες, ἀπιστοῦντες αὐτὴν ἔσσεσθαι, φασὶ μὴ οἶόν τε γενέσθαι

Ut congreget eos in praelium, quorum est numerus sicut arena maris. Quemadmodum e cavernis feræ sylvestres, ita e suis locis, inquit, a diabolo ejusque dæmonibus pugnantes in terra dilatabuntur: et castra sanctorum ac dilectam civitatem, Ecclesiam nempe ubiubi congregatam obsidebunt, et comprehendentes expugnabunt. Attamen non post longum tempus peribunt: sive igni visibili, sicut duo duces quinquaginta virorum sub Elia, sive etiam glorioso Christi adventu et spiritu oris ejus, qui in modum ignis subvertentis facileque sylvas aggredientis, et ipsos impios et ducem eorum diabolum devorabit.

817 CAPUT LXIV.

De sedente in throno et communi resurrectione ac judicio.

XX, 11-15. Et vidi thronum magnum candidum et sedentem super eum: a cujus conspectu fugit terra ac cælum, et locus non est inventus eis. Et vidi mortuos pusillos et magnos stantes in conspectu throni: et libri aperti sunt, et alius liber apertus est, qui est vitæ: et judicati sunt mortuï ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Et dedit mare mortuos qui in ipso erant, et mors et infernus dederunt mortuos qui in ipsis erant: et judicati sunt singuli juxta opera sua. Et mors et infernus conjecti sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda, stagnum ignis. Et quisquis non est inventus in libro vitæ scriptus, coniectus est in stagnum ignis.

Candidus quidem est thronus, quoniam pura est a nigredine peccatorum quæ in tenebris peraguntur omnis operatio sanctorum, in quibus sedet Deus: magnus vero, quia talis quoque est qui in eo sedet, de quo etiam canebat David: « Magnus Dominus noster. »

A cujus conspectu fugit terra. Fuga cœli et terræ non localem significat mutationem; quo enim progredierentur? sed fugam dicit et transitum a corruptione ad incorruptionem, et postremum Domini adventum: in quo nostrum mortale corpus induet incorruptionem, et renovabitur facies terræ.

Et vidi mortuos. Mortuos aut omnes dicit homines, eo quod corporis mortificationem passi sint, aut mortificatos peccatis. Magnos autem et parvos, aut eos qui juxta ætatem tales erant, aut eos qui mortis sive mortificationis opera plus aut minus fecerunt, et juxta eorum proportionem quæ operati sunt punientur: magnos quidem dicens justos, 818 parvos autem abjectos peccatores, propter vilitatem operum animæ.

Et dedit mare mortuos qui in ipso erant. Enarrans quomodo finalis ac universalis erit resurrectio hæc recenset. Quoniam enim nonnulli increduli ipsam futuram esse dicunt, sic quod non possit

fieri in eisdem corporibus, quæ a sæculo corrupta sunt et esse desierunt, hoc nunc corrigens sermo iste dicit, quod. Quemadmodum corpora ab initio cœperunt esse, non casu aut ex seipsis, sed ex quatuor elementis, aqua, igne, aere, terra : ita rationabiliter rursus in illa resoluta, ex his rursus compositionem recipient. Quoniam autem hoc etiam rursus concursus parit earum quæ prius fuerunt partium ad subsistentiam hominum : propterea dicit mare sive aquæ substantiam effudisse humorem qui ad se pervenerat : mortem autem vocat terrenam substantiam, quoniam de ipsa quoque dictum est, « In pulverem mortis deduxisti me ». Quis vero mentem habens ignorat pulverem esse terram? Infernum autem dicit aerem, eo quod figuram non habeat propter substantiæ raritatem : similiter scilicet ignem. Porro ἄδην vocat, quia quoscunque susceperit, injicit εἰς ἀϊδίαν καὶ ἀφάνειαν, id est, in æternitatem et interitum.

Et mors et infernus. Mortem et infernum vocat eos qui digna supplicio operati sunt, tanquam turbam secundæ mortis expletas.

CAPUT LXV.

De cœlo et terra novis, supernaque Jerusalem.

XXI, 1-4. *Et vidi cœlum novum et terram novam : prius enim cœlum, et prior terra abierunt, et mare non est amplius. Et vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cœlo, a Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Et audiivi vocem magnam de cœlo, dicentem : Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis, et ipsi populus ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit. **819** *Et cessabit omnis lacryma ab oculis eorum : et mors non erit amplius, neque luctus, neque clamor, neque labor erit amplius : quoniam prima abierunt.**

αὐτῶν. Καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔστι ἐτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος, οὐκ ἔστι ἐτι. Ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθε.

Prius cœlum et prior terra abierunt. Hoc ait non creaturæ significans interitum, sed renovationem in melius : quod etiam sanctus David dulci cantu cecinit ⁵, dicens omnes in modum vestimenti veterascere, et tanquam amictum involvi et immutari. Siquidem inveterata res quæ renovatur, non substantiæ accipit interitum, sed vetustatis ac rugarum avulsionem. Animadvertendum quoque est, quod de cœlo et terra dicit quod abierunt, non quasi esse desierint, sed transierint (nihil autem eorum quæ transeunt ab uno ad aliud, statim jam omnino perit, sed reformatum est transitu ex hoc in illud); abierunt quidem ea quæ prius sibi contigerant, et ea susceperunt ad quæ sunt immutata.

Andreas. De mari vero dicit, quod, *Mare non est amplius.* Quæ enim necessitas est maris, cum homines eo non egeant ad navigandum, aut ut per ipsum suppeditentur vecturæ eorum quæ adducuntur ex regionibus longe sitis, ubi coluntur seu parantur?

A ἐν τοῖς αὐτοῖς σώμασιν, ἃ ἐξ αἰῶνος φθαρέντα εἰς τὸ μὴ εἶναι ἐχώρησαν, τοῦτο νῦν ἐπανορθούμενος ὁ λόγος φησὶν, ὅτι Ὡς τὰ σώματα ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι προῆλθον, οὐκ ἐξ αὐτομάτου, ἀλλ' ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, ὕδατος, πυρὸς, ἀέρος, γῆς· οὕτως εὐλόγως εἰς αὐτὰ πάλιν ἀναλυθέντα, ἐκ τούτων αὖθις τὴν σύμπηξιν ἀναλήφονται. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο, καὶ συνδρομὴ πάλιν τῶν καταρχὰς μερῶν εἰς ὑπόστασιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο φησὶ τὴν θάλασσαν, ἥτοι τὴν ὕδατώδη οὐσίαν ἀποβλῦσαι τὸ πρὸς αὐτὴν χωρῆσαν ὑγρὸν· θάνατον δὲ τὴν γεώδη, ἐπεὶ καὶ εἴρηται περὶ αὐτῆς τὸ, « Εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με. » Χοῦς δὲ, ὅτι γῆ, τίς νοῦν ἔχων ἀγνοεῖ; Ἄδην δὲ, τὸν ἀέρα καλεῖ, τῷ μὴ ἔχειν χαρακτῆρα διὰ μανότητα οὐσίας. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πῦρ. Ἄδην δὲ λέγει, ἀπὸ τοῦ εἰς ἀϊδίαν καὶ ἀφάνειαν, οἷς ἂν ἐπέλθῃ, τούτους ἐμβαλεῖν.

Καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἄδης. Θάνατον καὶ ἄδην τοὺς ἀξία τιμωρίας ἐργαταμένους καλεῖ ὡς συμπληροῦντας τὸν τοῦ δευτέρου θανάτου ὄμιλον.

ΚΕΦΑΛ. ΞΕ'.

Περὶ καιρῶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ.

C *Καὶ εἶδον οὐρανὸν καιρὸν, καὶ γῆν καιρὴν.* Ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανός, καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθον· καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἐτι. Καὶ τὴν πόλιν τὴν ἀγίαν Ἱερουσαλήμ καιρὴν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· Ἴδου ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαὸς αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται. Καὶ ἐκλείψει πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν

αὐτῶν. Καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔστι ἐτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος, οὐκ ἔστι ἐτι. Ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθε.

D Τοῦτο οὐ τὴν ἀνυπαρξίαν δηλῶν τῆς κτίσεως φησιν, ἀλλὰ τὸν ἀνακαινισμόν τὸν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὃν καὶ ὁ θεὸς μελωδῶν Δαυὶδ προηγόρευσε δι' ὧν ἦδε, πάντας ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεσθαι, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλιχθῆναι καὶ ἀλλαγῆναι. Τὸ γὰρ παλαιωθὲν ἀνακαινιζόμενον, οὐ τῆς οὐσίας ἀφανισμόν, ἀλλὰ τοῦ γήρωος καὶ τῶν ρυτίδων λαμβάνει ἀπόξυσιν. Σημειωτέον δὲ, ὅτι περὶ μὲν οὐρανοῦ καὶ γῆς εἰπὼν ὅτι ἀπῆλθον, οἶονεὶ οὐκ εἰς τὸ μὴ ὄν ἐχώρησεν, ἀλλὰ μετέβη (οὐδὲν δὲ τῶν μεταβαινόντων ἐξ οὐ εἰς ὃ, ἦδη καὶ πάντῃ διόλωλεν, ἀλλὰ τῇ ἀφ' οὐ εἰς ὃ μετελεύσει, ἀνεμορφώθη)· τὰ μὲν τοῦ καταληφθέντος ἀπέβαλε, τὰ δὲ τοῦ πρὸς ὃ μετέβη ἀνεδέξατο.

Ἀνδρέου. Περὶ δὲ τῆς θαλάσσης φησὶν, ὅτι Ἡ θάλασσα οὐκ ἔστι ἐστι. Τίς γὰρ χρεια θαλάσσης, μὴ δεομένων ἀνθρώπων τοῦ πλεῖν αὐτήν, ἢ δι' αὐτῆς πορίζεσθαι τὰ ἐν ταῖς μακρὰν κειμένας χώραις γεωργούμενα ἀγώγιμα;

Καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. Εἰ κόσμος οὗτος ὁ αἰσθητός, οὐκ ἄλλο τι, ἢ τὸ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τῷ μέσῳ σύστημά ἐστι καὶ σύγκριμα, τοῦ οὐρανοῦ πάντως καὶ τῆς γῆς ἀνακαινισθέντων, ὡς ἤδη παρεθέμεθα, πάντως καὶ τὰ συμπληροῦντα τὸ τοιοῦτο σύστημα οὐκ ἀμοιρήσει τοῦ ἀνακαινισμού. Τί οὖν ἡ θάλασσα μόνη τῶν ἐν μέσῳ φύσεων οὔσα, οὐ μόνον ἠστόχησε τοῦ ἀνακαινισμού, ἀλλὰ καὶ πάντη τοῦ εἶναι; Εἰ δὲ λέγει τις ὅτι τῶν ἐμπλεόντων οὐκ ἔντων, ἀνάγκη μὴδὲ αὐτὴν χρηματίζειν ὅπερ ἐστὶ νῦν, εἰκότως. Τὸ δὲ εἰς παντελῆ ἀνυπαρξίαν ἐλθεῖν αὐτὴν ἔστιν ἐξ ἡμισείας ἐπιτελοῦντος τὸν ἀνακαινισμόν ἐστι. Τί οὖν ἐστι πρὸς τοῦτο εἶναι, ἢ πάντως ἐκεῖνο, ὡς ἐπειδὴ θάλασση ὁμοίωσεν ὁ θεοπάτωρ τὴν παρόντα κόσμον, ἀναγκαίως, ἵνα μὴ τις τῷ ἀνακαινισμῷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν κατ' αὐτὰ τύρβην ὑποβάλοι, διὰ τοῦ τελείως ἀφανισμού τῆς θαλάσσης, κατὰ τὴν τροπολογίαν τοῦ Δαυὶδ ἐκεῖνα ἐσημείωσε καὶ ἐξείλετο, ὡς φρούδου καὶ ταύτης κατὰ τὸν ἀνακαινισμόν ἐσομένης;

Καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ καινὴν. Πάλαι μὲν, φησὶν, Ἱερουσαλήμ τὸ ἀγιώτατον σκηνώμα ἐνομιζέτο, ἐν ἧ καὶ ὁ ναὸς καὶ πάντα τὰ τῆς θεογνωσίας μυστήρια τεθησαύριται. Αὕτη δὲ νῦν καινὴ οὐκ ἐξω λόγου ἐφόσον τῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ ἐκεῖνα τῇ παλαιότητι ἤχρησῆτο. Ἀνάγκη ἄρα καινὴν τοῦ παντὸς καινοποιήτει Ἱερουσαλήμ ἐμφανισθῆναι, καὶ ἐξ οὐρανοῦ κατιοῦσαν, ὁπόθεν καινοποιὸς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ἱερουσαλήμ μὲν οὖν καινὴν, διὰ τοῦτο· πόλιν δὲ, ὡς οἰκητήριον πάντων ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ἐσομένην. Ὑπὸ δὲ τοῦ Θεοῦ ἠτοιμάσθαι· τί γὰρ τις τῶν σωτηρίων ἑαυτῷ κατορθοῖ, τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ συναντιλήψεως ἀμοιρῶν; Τροπικῶς δὲ καὶ μεγαλοπρεπῶς ὡς νύμφην κεκόσμηκεν, ὡς ἂν ἐκ τῶν αἰσθητῶς λεγομένων, εἰς τὴν νοητὴν τῶν ἁγίων μακαριότητα καὶ διαγωγὴν τὸν νοῦν παραπέμφωμεν τὸν ἡμέτερον.

Καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται. Τοῦτο σαφέστερον ὁ Ἀπόστολος δηλῶν ἔλεγεν· «Ἐπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα.» Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ σκηνῇ τῇ ἀχειροποιήτῳ οὐκ ἔσται κλαυθμὸς οὔτε δάκρυον τὰ σύστοιχα τῷ ἐπικλήρῳ βίῳ οὔτε πόνος (τὴν τῶν ἁγίων λέγω κακοπάθειαν ἣν ὑπέστησαν ἐν τῷ μοχθηρῷ τούτῳ βίῳ)· ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ μέλλοντι, ἐπεὶ ὡς ἀφθάρτῳ ἀπέδρα λύπη καὶ ὀδύνη καὶ στεναγμὸς, ἀργὰ ταῦτα πάντα καὶ περιττά.

Ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθε. Τὰ πρῶτα, τὰ ἀπὸ τῆς παραβάσεως Ἀδάμ τῇ φθορᾷ ὑποβληθέντα, εἴτε ὀγληρὰ καὶ ἐπώδυνα τοῖς θεοφιλέσι δι' ἀρετὴν εὐπορούμενα, εἴτε δι' ἀλαζονείαν καὶ ἀφροσύνην τοῖς θεοβλαβέσι ἐπακολουθοῦντα, πάντα ἀπῆλθε.

Et mare non est amplius. Si mundus hic sensibilis non aliud est quam congregatio et coadunatio ex caelo et terra et intermediis, utique caelo et terra renovatis, ut jam in medium protulimus, omnino etiam ea quae hujusmodi congregationem complent, non erunt expertia renovationis. Quare igitur solum mare quod in medio creaturarum est, non solum renovatione frustratum est, sed et ipsa existentia? Si autem dicat quis, quod cum non sint qui in eo navigent, non est necesse illud appellare quod nunc est: recte quidem: verum sinere ipsum venire ad absolutum interitum, est renovationem ex dimidia parte efficere. Quid igitur ad hoc dicendum est? An utique illud, quod quia Dei progenitor mari hunc mundum assimilavit, necessario, ne quis ad caeli et terrae renovationem etiam mentionem facere de turba quae in ipsis est, per absolutum maris interitum juxta tropologiam David illa notavit et accepit, quasi incassum etiam hoc in renovatione esset addendum?

820 *Et vidi civitatem sanctam Jerusalem novam.* Olim, inquit, Jerusalem sanctissimum tabernaculum existimabatur, in qua et templum et omnia divinae cognitionis mysteria erant recondita; haec autem nunc non abs re nova dicitur, quatenus illa per adventum Domini vetustate sunt abolita: necesse est itaque novam Jerusalem renovatione universi apparere, et de caelo descendente, unde novus apparuit Dominus Jesu Christus. Jerusalem itaque propter hoc dicitur: civitas vero, tanquam futurum habitaculum cunctorum angelorum et hominum. A Deo autem parata: quid enim posset quisquam praestare quod sibi ad salutem cederet, si expertus sit auxilii quod a Deo est? Moraliter vero etiam magnifice tanquam sponsam adornavit, ut ex sensibilibus ad intellectualem sanctorum beatitudinem ac conversationem transferamus mentem nostram.

Et ipse Deus cum eis erit. Hoc manifestius significans Apostolus, dixit: «Nos qui vivimus qui relinquimur, rapiemur obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus.» In hoc igitur tabernaculo, non manufacto, non erit fletus neque lacryma, quae mortali vitae cognata sunt, neque labor: sanctorum afflictionem dico, quam in flagitiosa et laboriosa hac vita sustinuerunt: in futura autem vita cum immortalis sit, fugit luctus et dolor ac gemitus: et ita otiosa erunt haec omnia et superflua.

Quoniam prima abierunt. Prima quae a transgressione Adam corruptionem comitabantur, sive molesta ac dolorosa quae in amicis Dei propter virtutem abundant, sive propter superbiam ac insipientiam impios ac temerarios consequuntur, omnia abierunt.

* 1 Thess. iv, 16.

ΚΕΦΑΛ. ΕΖ'.

Περὶ τοῦ ἀγγέλου δεκνύντος αὐτῷ τὴν τῶν ἁγίων πόλιν καὶ τὸ ταύτης τεῖχος, σὺν τοῖς πυλῶσι διαμετροῦντος.

Καὶ ἦλθεν εἰς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας γεμούσας ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ λέγων· Δεῦρο, δείξω σοὶ τὴν γυναῖκα τὴν νύμφην τοῦ Ἀρνίου. Καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν Πνεύματι, ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν. Καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὁμοίος λίθῳ τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσάν τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν.

Οὗς πρὸ τούτου τιμωροὺς εἰσηγεῖτο, νῦν ἀπεναντίας προφέρει καὶ ὡς ἰατροὺς, ποτὲ μὲν τέμνειν ἀφωρμημένους, ποτὲ δὲ φάρμακα ἐπιπάσσοντας ἤπια. Ὁ γὰρ τότε τὴν πληγὴν τοῖς ἀξίοις ἐπάγων, νῦν τὴν μακαριότητα τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων ὑποδείκνυσι. Πληγῶν δὲ τῶν ἐσχάτων, οὐ τῷ χρόνῳ τὸ ἔσχατον ἐχούσας λέγει, ἀλλὰ τῶν πρὸς κάκωσιν τὸ ἀκμαῖον ἐπιφέρειν εἰδύσας. Νύμφην δὲ τοῦ Ἀρνίου καλῶς τὴν γυναῖκά φησιν. Ὅτε γὰρ ὡς ἀμνός ἐσφαγιάσθη Χριστός, τότε αὐτὴν τῷ οἰκείῳ αἵματι ἐνυμφεύσατο. Ὡσπερ γὰρ τοῦ Ἀδάμ καθεύδοντος διεπλάσθη ἡ γυνὴ τῆς πλευρᾶς ἀφαιρέσει, οὕτω καὶ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σταυρῷ ἐκουσίως διὰ θανάτου ὑπνώσαντος τῆ ἐκχύσει τοῦ ἐκ τῆς πλευρᾶς αἵματος ἡ Ἐκκλησία συστάσα, τῷ καθόντι δι' ἡμᾶς ἡρμοσται.

Καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι. Καλῶς τὸ, ἐν πνεύματι. Οὐ γὰρ ἐκτὸς πνευματικῆς χάριτος ἀνθρώπινός τις νοῦς ὑψώθη ὡς ἐν περινοίᾳ γενέσθαι τῆς τῶν ἁγίων δόξης. Βικόντως δὲ ἡ Ἐκκλησία ἡ ὑπερκόσμιος, τῶν ἁγίων ζωῆ, καὶ πολιτεία εἰς ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν παρεδείκνυτο. Οὐδὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς χθαμαλὸν ἢ ταπεινὸν καὶ χαμαίζηλον, ἀλλὰ πάντα ὑψηλὰ καὶ ἐπηρμένα.

Καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀπὸ τῆς τῶν αἰνευμάτων ἀδηλίας τὴν νομικὴν λατρείαν τεθέαται ὁ εὐαγγελιστὴς καταβαίνουσαν, οὐ τοπικὴν κατάβασιν, ὅτι μηδὲ τὸ ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ καταβαίνοντας εἰσάγειν κατὰ τὴν ἐν Εὐαγγελίοις παραβολῇν, τοπικὴν εἰσηγεῖται κατάβασιν, ἀλλὰ γνώσεως θείων δογμάτων μετάβασιν. Ἐνταῦθα δὲ ἐπεὶ καὶ Θεὸς τῆς δόξης συλλαμβανόμενος, πρὸς οὐδὲν ταπεινὸν ἢ κατάβασιν, εἰ μὴ τῆς ἀδηλίας καὶ κρυφιοῦτος ἢ φανέρωσις, οὐχ ὑπὸ ἀνθρωπίνῃ ὀρμῇ, ὡς ἐν τῇ παρεμβολῇ, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ βοήθειας συντελουμένη.

Καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς. Φωστῆρα τὸν Χριστὸν καλεῖ. Λίθῳ δὲ τιμιωτάτῳ ἀπεικάζεται ὁ φωστὴρ, ὅτι καὶ λίθῳ ἰάσπιδι παραβάλλεται τὸ τεῖχος τῆς ἀπ' οὐρανοῦ Ἱερουσαλήμ. Ἄλλοι δὲ ἡ ἰάσπιδος, τὸ φερρέσιον καὶ ζωοδῶρον ἐμφαίνουσα τῆς προνοίας τοῦ Χριστοῦ, οὗ περιοχὴ τὸ τεῖχος τὸ ἐξ ἰάσπιδος συντετελεσμένον, ὃ καὶ ὁρατὸν ἀνθρώποις, ὡς καὶ αἰσθη-

CAPUT LXVII.

A De angelo qui ostendit ipsi sanctorum civitatem, et dimensus est murum ac portas ipsius.

XXI, 9-11. Et venit unus de septem angelis qui habebant septem phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus est mecum, dicens : Veni, ostendam tibi mulierem quæ est sponsa agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum et sublimem. Et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendantem de cælo a Deo, habentem gloriam Dei. Et luminare ejus simile lapidi pretiosissimo, tanquam lapidi jaspidi crystallizanti; et habebat murum magnum ac sublimem.

B Quos antea ultores induxerat, nunc e diverso proponit tanquam medicos, qui interdum quidem duri accedunt ad incidendum, quandoque vero lenia apponunt medicamina. Nam is qui nunc merentibus plagam inducebat, nunc beatitudinem Ecclesie sanctorum ostendit. Plagas autem dicit novissimas, non quod temporis extremam partem habeant, sed quod afflictionis ac læsionis robur inferre possent. Sponsam vero agni recte dicit mulierem : quando enim ut agnus occisus est Christus, tunc ipsam proprio sanguine desponsavit. Quemadmodum namque dormiente Adam formata est uxor per ablationem costæ a latere, ita et Christo in cruce voluntarie per mortem dormiente, per sanguinis de latere effusionem, conjuncta Ecclesia ei qui pro nobis patiebatur, desponsata est.

C Et sustulit me in spiritu. Recte dicit in spiritu. Neque enim mens aliqua humana sine spirituali gratia sublimata est, ut sanctorum gloriam comprehenderet. **823** Merito autem supramundana sanctorum vita et conversatio in monte magno ac sublimi ostendebatur. Nihil enim apud ipsos terrenum vel humile et abjectum, sed omnia sublimia et excelsa.

D Et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendantem de cælo. Ab ænigmatum obscuritate vidit evangelista legalem cultum descendere non locali descensu : quia neque inducendo descendentes ab Jerusalem juxta evangelicam parabolam, localis traditur descensus, sed transitus cognitionis divinatorum dogmatum. Illic autem quoniam Deus gloriæ etiam assumitur, ad nihil humile est descensus, sed obscuritatis et occultationis manifestatio, quæ non humana irruptione conficitur ut in castris, sed Dei auxilio.

Et luminare ejus. Luminare dicit Christum : lapidi autem pretiosissimo assimilatur luminare, quia et lapidi jaspis comparatur murus cælestis Jerusalem. Est autem jaspis viridis, manifestans Christi providentiam esse frugiferam ac dare vitam hominibus, cujus munitio est murus ex jaspide confectus, qui etiam visibilis est hominibus, sicut et sensu com-

prehensus. Murus itaque visus est ex jaspide lapide compositus propter coloris viriditatem. Viride enim gramen præit omnē terrenum alimentum. Quin et crystallizans jaspis muri, designat ipsum continere puritatem et carere reprehensione. Præterea sublimem dicit murum et altum : neque enim Altissimo gratum est in humilibus et abjectis habitare, sed in his quibus sublimes sunt sensus et cœlestem habentes sanctimoniam. Species autem luminaris pretiosissimo quidem lapidi comparatur, non tamen qualis fuerit aspectus ostenditur : quia neque mortalibus et corruptibilibus rebus designari possunt quæ divinissima sunt et sensui nequaquam subjecta.

XXI, 12-14. *Et habebat portas duodecim, et in portis angelos duodecim, et nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. Ab oriente portæ tres, et ab aquilone portæ tres, et ab austro portæ tres, 824 et ab occasu portæ tres. Et murus civitatis habebat fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum Agni.*

Nullum ex his durum intellectum ad explanationem trahi necesse est. Quando enim numerus aperte designat apostolos Domini, ipse portarum usus, nempe quod introducant ad conclave vitæ, apostolos ipsius repræsentat, per quos gentes ad Christi conclave introductæ sunt. Angelos vero duodecim in portis constituunt, quos interpretati sunt apostolos, per quos nobis introitus et ad Patrem accessus præparatur cooperatione angelorum, qui pari numero sint cum his præfectis : aut potius eorum angelorum qui segregati sunt ad gubernationem duodecim tribuum Israel, juxta cognationem in sanctitate fundatam. Et meritissime ita dicitur. Si enim persuasum nobis est, cuique fidelium designatum esse angelum, multo magis fundamentis Ecclesiæ et evangelici verbi seminariis consentaneum est angelos esse adiutores ad evangelicam prædicationem.

Et nomina inscripta. In cultu quidem Mossico præceptum erat ut in superhumerali inscriberentur nomina patriarcharum, in testamento autem Domini Jesu, nomina novi Israel in portis inscribuntur, hoc est, in his introducunt, de quibus etiam dictum est : « Nuntiabo nomen tuum fratribus meis¹⁰ ; » nomen dicens mysterium fidei in Christum, quod non ad ineffabile secretum, sed ut omnibus manifestum fiat, pollicetur proponendum. Conformiter autem ad numerum tribuum filiorum Jacob sunt et portæ, quia neque per fidem in Christum abolita sunt universa quæ veteris erant testamenti, sed quatenus infantilia sunt virili statu infirmiora.

Quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. Cum fideles vocasset Israel, permansit in

σει ληπτόν. Τὸ τεῖχος μὲν οὖν ἰάσπιδι ὠράθη λίθῳ συντετελεσμένον, διὰ τὸ χλοερὸν τοῦ χρώματος. Χλόη γὰρ ἡγεῖται πάσης ἐπιγείου τροφῆς. Ἄλλὰ καὶ κρυσταλλίζουσα ἡ ἰάσπις τοῦ τεύχους, τὸ καθαρὸν καὶ ἄμωμον αἰνιττομένη τοῦ περιεχομένου. Ἄλλὰ καὶ ὑψηλὸν φησι τοῦτο καὶ μέγα. Οὐ γὰρ ἐν ταπεινοῖς καὶ χαμαιζήλοις ὁ ὕψιστος εὐαρεστεῖ κατοικεῖν, ἀλλ' ὅσοις μετάρσια τὰ φρονήματα, καὶ τῆς οὐρανόθεν ἐχόμενα σεμνότητος. Τὸ δὲ τοῦ φωστῆρος εἶδος, λίθῳ μὲν παραβάλλεται τιμιωτάτῳ, οὐ μέντοι καὶ τὴν ἰδέαν ὁποῖος ἐνδείκνυται, ὅτι μηδὲ θνητοῖς καὶ ἀφθάρτοις τὰ θεϊότατα καὶ αἰσθήσει ἀδούλωτα πέφυκεν ὑποδειγματίζεσθαι.

Ἐχουσαν πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα. Καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ἔστιν ὀνόματα τῶν δώδεκα φυλῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. Ἀπὸ ἀνατολῶν, πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελλοὺς δώδεκα, καὶ ἐπ' αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ Ἀρνίου.

Οὐδὲν ἐκ τούτων περισκελὲς νόημα εἰς σαφήνειαν μεθελκόμενον τυγχάνει. Ὁ τε γὰρ ἀριθμὸς σαφῶς τοὺς ἀποστόλους Κυρίου ὑποφαίνει, ἢ τε χρεῖα τῶν πυλώνων ὡς εἰσαγόντων εἰς τὸ τῆς ζωῆς ταμεῖον τοὺς αὐτοῦ ἀποστόλους παριστᾷ, δι' ὧν τὰ ἔθνη τῷ Χριστοῦ ταμεῖον εἰσήχθησαν. Ἀγγέλους δὲ δώδεκα ἐπὶ τῶν πυλώνων καθιστάσιν, οὗς τοὺς ἀποστόλους ἐξειλήφασιν, δι' ὧν ἡ εἰσοδος ἡμῶν, καὶ ἡ πρὸς τὸν Πατέρα προσαγωγή ἐνήργηται ἐπὶ συνεργίᾳ ἀγγέλων ἰσαριθμῶν τῶν προϋχόντων, καὶ μᾶλλον τῇ ἐπιστάσει ἀφωρισμένων τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τὴν ἀγχιστείαν τὴν ἐν ἀγιότητι θεμελιωθεῖσαν. Καὶ μάλα εἰκότως. Εἰ γὰρ ἐκάστῳ τῶν πιστῶν, ἄγγελον ἔπεσθαι πεπιστεύκαμεν, πολλῶ μᾶλλον τοῖς θεμελλοῖς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοῖς τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου σπορευῶσιν, ἀγγέλους συνεργοὺς πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα νοεῖσθαι ἀκόλουθον.

Καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα. Ἐπὶ μὲν τῆς Μωϋσέως λατρείας, τὰ τῶν ἀρχιφύλων ὀνόματα ἐπὶ τῆς ἐπωμίδος γεγράφθαι, πρόσταγμα ἐν δὲ τῇ κατὰ Κύριον Ἰησοῦν Διαθήκῃ τοῦ νέου Ἰσραὴλ τὰ ὀνόματα ἐπὶ τοῖς πυλῶσι, τούτέστι, τοῖς εἰσαγωγέυσιν, περὶ ὧν καὶ εἴρηται : « Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομα σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, » ὄνομα τὸ κατὰ τὴν πίστιν τὴν κατὰ Χριστὸν, μυστήριον λέγων, ὃ οὐκ εἰς ἀπόρρητον ἔχευθη, ἀλλ' εἰς ἅπασιν προϋπτον, προβάλλεσθαι ὑπισχνεῖται. Ἀναλόγως δὲ ταῖς ἀπὸ Ἰακώβ φυλαῖς καὶ οἱ πυλῶνες, ὅτι μηδὲ πάντα κατήργηται τὰ τῆς Παλαιᾶς τῆ κατὰ Χριστὸν πίστει, ἀλλ' ὅσον τὰ νηπιώδη τῆς ἀνδρικῆς καταστάσεως ἀσθενέστερα.

Ἄ ἔστιν ὀνόματα τῶν δώδεκα φυλῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. Τοὺς πιστοὺς καλέσας Ἰσραὴλ ἐπιμεμένηκε

¹⁰ Psal. xxi, 23.

καὶ τῷ τοῦ πληρώματος αὐτῶν ἀριθμῷ. Δώδεκα γὰρ φυλάς εἰπὼν, ἃς δὴ καὶ κατὰ τὴν τριάδα διηγήσθαι τῷ τετραμερεῖ τοῦ κόσμου σχήματι, καὶ ἰσαριθμούς τοῦ σταυρικοῦ σημείου τῆ διαστολῆ κατὰ τριπλασιασμὸν, δῆλον, καὶ τὰ ἀφωρισμένα μέρει ἀποφύνας, τούτων καὶ τρισὶ πάλιν πυλῶσιν ἕκαστον εἰληχέναι τὴν εἴσοδον διαγράφει. Οὐ γὰρ ἔστι τῆς τοῦ ἐσταυρωμένου Κυρίου μύσεως κατευμεγεθῆσαι, μὴ τῆ ὑπερθέῳ Τριάδι τὸ εἰσαγώγιμον εἰληχότα. Ἄπαντα γὰρ τοῦ κόσμου τὰ πέρατα οἱ θεοὶ ἀπόστολοι διειληφότες, Τριάδα τε ὁμοούσιον τοῖς ἔθνεσι κηρύξαντες, ἐβάπτισαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ ἐπ' αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ Ἄρνιου. Τοὺς δώδεκα ἀποστόλους ἤδη καλῶς ποιῶν διεσάφησεν, ὅτι τοὺς δώδεκα ἀποστόλους δηλοῦν ὁ σκοπὸς, οὗς καὶ πυλῶνας καὶ θεμελίους φησὶ θεμελίους, ὡς τῆς κατὰ Χριστὸν πίστεως τὴν ὑποβάθραν αὐτοὺς καταθεμένους· πυλῶνας δὲ, ὡς δι' αὐτῶν ἤδη, ἤγουν διὰ τοῦ κηρύγματος αὐτῶν, τὸ εἰσαγώγιμον τῆς κατὰ Χριστὸν πίστεως εὕρισκει.

Καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε μέτρον, κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς, ὅσον τὸ πλάτος. Καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίους δώδεκα χιλιάδων. Τὸ μῆκος καὶ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἔστι. Καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ρμδ' πηχῶν, τὸ μέτρον ἀνθρώπου, ὃ ἔστιν ἀγγέλου. Καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τεῖχους αὐτῆς ἰασπιδος.

Ὁ μὲν κάλαμος ᾧ διεμέτρει τὴν ἁγίαν πόλιν, γεωμετρικὴν ὑπῆρχε. Χρυσοῦν δὲ διὰ τὸ τίμιον τοῦ τε μετροῦντος ἀγγέλου, καὶ τῆς μετρομένης πόλεως. Ἀνθρωποειδῶς δὲ ἐθεωρήθη ταῦτα, ὅτι μηδὲ ἄλλως ἐραθῆναι ταῦτα δυνατὸν θεῖα ὄντα καὶ ὡς ἔχει φύσεως. Πόλιν δὲ τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον, εἰς ὃ οἱ πυλῶνες ἐμβιθάσκειν ἀπέλαχον, ὅτι διὰ τοῦ κηρύγματος ἡ κατὰ Χριστὸν πίστις γνωρίζεται.

Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται. Τοῦ τεῖχους καὶ τῆς πόλεως τὸ σχῆμα, τετράγωνον, καὶ τῶν πυλῶνων εἰς δώδεκα. Τετράγωνος γὰρ οὕσα ἡ πόλις, τῷ σταυρικῷ σημείῳ κατὰ τὸν διάμετρον διηρέθη, ἀφ' οὗ καὶ αἱ τέσσαρες πλευραὶ ἀνά τρισὶ πυλῶσι τὴν εἴσοδον ἠυμοίρησαν σχεῖν, ὡς ἐφθήμεν παραθέμενοι.

Ἐπὶ σταδίους δώδεκα χιλιάδων. Ἰσαριθμοὶ τοῖς μακαρίοις ἀποστόλοις οἱ στάδιοι. Ἐπεὶ καὶ τοῦ κηρύγματος αὐτῶν καρπὸς ἡ ἐκεῖσε ἀποκειμένη λῆξις, ἰσόμετρος οὕσα κατὰ πάσας τὰς διαστάσεις, καὶ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου αἱ ἀρεταὶ ἐν συμμετρίᾳ τὸ εἶναι ἔχουσι κατὰ Παῦλον τὸν θεῖον, ὃς οἶδε καὶ ταπεινοῦσθαι, καὶ περισσεύειν, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν. Καὶ οὕτω, ὁ ἀριθμὸς τῶν μακαρίων ἀποστόλων ἔμφασιν ἔχει. Ὁ δώδεκα γὰρ ἐφ' ἑαυτὸν πολυπλασιασθεὶς, τὸν ἑκατοντεσσαρακοντατέσσαρα ποιεῖ. Τὸ δὲ μέτρον τῶν ἑκατοντεσσαρακοντατέσσαρων πηχῶν μέτρον ἀνθρώπου εἰπὼν, ἐπιφέρει, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἀγγέλου ἔστι, εἰ καὶ κατὰ τὸ

A numero complementi ipsorum : nam ubi duodecim tribus dixit, quas etiam ternario divisas esse per quadripartitam mundi figuram, et æquales esse numero cum distinctione signi crucis triplicata manifestum est : ubi etiam nomina quæ in partem segregata sunt definivit, horum singula tribus rursus portis sortita esse introitum describit. **825** Neque enim potest quispiam obtinere disciplinam Domini crucifixi, nisi illud sortiatur quod ad divinissimam Trinitatem initiat. Divini siquidem apostoli acceptis omnibus mundi terminis, consubstantiali Trinitate gentibus prædicata, baptizarunt eas in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

Et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum Agni. Recto nunc ordine duodecim apostolos manifestavit, quoniam scopus erat duodecim apostolos significare, quos et portas et fundamenta dicit : fundamenta, ut qui fidei in Christum basim ac fundamentum collocaverint : portas vero, quod per ipsos sive per ipsorum prædicationem inveniatur jam introductio fidei in Christum.

XXI, 15-19. Et qui loquebatur mecum habebat mensuram arundinem auream, ut metiretur civitatem et portas ejus et murum ejus. Et civitas in quadro posita est : et longitudo ejus tanta est, quanta et latitudo. Et mensus est civitatem arundine per duodecim millia stadiorum : et longitudo et latitudo et altitudo ejus æquales sunt. Et mensus est murum ejus centum quadragintaquatuor cubitorum, mensura hominis quæ est angeli. Et erat structura muri ipsius jaspis.

Arundo qua civitatem dimetiebatur, geometrica erat : aurea vero, propter honorem et angeli qui metiebatur, et civitatis quæ mensurabatur. Porro hominis specie hæc visa sunt, quia neque alio modo hæc videri poterant in natura sua, cum divina sint. Civitas vero mysterium est de Christo, ad quod introducere portis datum est, quia per prædicationem manifesta sit fides in Christum.

Et civitas in quadro posita est. Muri ac civitatis figura quadrangularis erat, et similiter portarum duodecim. Cum enim civitas quadrangularis esset, per figuram crucis ex diametro dividebatur. Unde et quatuor latera ternis portis recte partitum habebant ingressum, quemadmodum prædiximus.

Per duodecim millia stadiorum. Æquali numero cum sanctis apostolis sunt millia stadiorum : quandoquidem prædicationis eorum **826** fructus est in futurum reposita quies, cum æquæ sit mensuræ juxta singulas dimensiones : et virtutes vitæ quæ secundum Deum est, id habent ut proportionatæ sint, juxta divum Paulum qui novit et humiliari et superare, et saturari et esurire. Et hic numerus duodecim apostolorum emphasim habet. Duodecim enim numerus in seipsum multiplicatus centum quadragintaquatuor efficit. Ubi vero dixit mensuram centum quadragintaquatuor cubitorum esse mensuram hominis, subjungit quod mensura hæc est an-

geli. Quanquam, inquit, juxta id quod hominibus A apparet per cubitum prolata est hæc mensura, nemo tamen existimet hominem fuisse qui mensus est, sed angelum humano more usum mensuratione, et non angelico per simplicem naturæ vim et intelligentiam.

Et erat structura muri ipsius jaspis. Ἐνδόμησιν structuram sive ædificationem dicit, hoc est, studium ac diligentiam apostolorum circa prædicationem. Jaspis autem virescens cursum Evangelii designat, qui semper virentem ac immarcescibilem servat prædicationem.

XI, 19, 20. *Ipsa vero civitas aurum purum simile vitro puro. Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum jaspis, secundum saphirus, tertium chalcedonius, quartum B smaragdus, quintum sardonyx, sextum sardius, septimum chrysolithus, octavum beryllus, nonum topazius, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus, duodecimum amethystus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt.*

Vivifica prædicatio habitaculum ducit beatæ et perpetuæ vitæ, quæ civitas sive habitaculum puro auro comparatur, ob susceptum splendorem puro vitro assimilatum. Porro fundamenta muri civitatis omni lapide ornata sunt. Lapidibus pretiosis designat virtutes divinatorum apostolorum, quos etiam fundamenta civitatis appellat. Cum autem duodecim fuerint lapides in rationali pontificis, octo solum ex illis ordinat inter fundamenta, quatuor vero im- C mutat: 827 ut ex his et consonantia veteris testamenti ad novum appareat, et excellentia novi ac eorum quæ in eo refulserunt in comparatione ad vetus. Apostoli igitur omni virtute per lapides pretiosos representata adornati sunt.

1. *Primus est jaspis.* Per jaspidem colore virescentem in modum smaragdi, verisimile est coryphæum Petrum significari, qui ante passionem Domini in cunctis ad ipsum factis Domini interrogationibus semper virescebat ac juvenem agebat. Captus est igitur pallore præ timore circa passionem magistri devictus, adeo ut ad negationem usque perveniret: rursus tamen eodem in melius resti- D tuto continuo virore adjutus, et ipse fluxu lacrymarum liberatus est a siti mortifera: et nos in loco viroris per aquam salutaris baptismi excepit hospitio.

2. *Secundus est saphirus.* Hic coloris dicti Calaini, quem nonnulli venetum dicunt, cœlesti colori assimilatur, sive aeris profunditati quæ cœleste corpus obumbrat: et licet hoc sensu comprehendere possit, non tamen juxta Stagiritem quinti corporis naturam aliquam ellicit. Et quanquam hoc non sit possibile sensu visus nostri a longinquo exacte judicare, obumbrante nescio quo velamento, attamen colorem manifestare nititur, secundum fundamentum sapphiro assimilans: qui sapphirus cœlesti

δοκοῦν ἀνθρώποις ἐξενήνεκται διὰ πῆγης. Μὴ τις μέντοι οἰέσθω καὶ ἀνθρώπων τὸν μεμετρηκότα, ἀλλ' ἀγγελὸν ἀνθρωπίνως χρησάμενον τῇ μετρήσει, καὶ οὐκ ἀγγελικῶς τῇ ἀπλῇ προσβολῇ καὶ νοήσει.

Καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς, ἰασπιδος. Ἐνδόμησιν, τὴν οἰκοδομήν λέγει, οἷον αὐτὴν σπουδὴν καὶ ἀκρίθειαν τὴν περὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων. Ἡ δὲ χλωρίζουσα ἰασπιδος, τὸν τοῦ Εὐαγγελίου ὁδὸν αἰνίττεται τὸν χλωρίζοντα εἰς ἀεὶ καὶ ἀμάραντον διατηροῦντα τὸ κήρυγμα.

Καὶ ἡ πόλις χρυσοῦ καθαρόν, ὁμοίον ναλφ καθαρῷ. Οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως, παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι. Ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος, ἰασπιδος ὁ δεύτερος, σάφειρος ὁ τρίτος, χαλκηδών ὁ τέταρτος, σμάρραδος ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ ὁ ἕκτος, σάρδιον ὁ ἕβδομος, χρυσόλιθος ὁ ὄγδοος, βήρυλλος ὁ ἕννατος, τοπάσιον ὁ δέκατος, χρυσόπρασος ὁ ἐνδέκατος, ὑάκινθος ὁ δωδέκατος, ἀμέθυσος καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργυρίται.

Τὸ ἀείζων κήρυγμα ἐπικατασκήνωσιν ἀγει τῆς μακαρίας καὶ ἀδιαδόχου ζωῆς, ἥτις πόλις, ἤγουσιν σκήνωσις, χρυσοῦ παραβάλλεται καθαρῷ, ξενιζούσῃ τῇ διαυγείᾳ, ὑάλῳ καθαρῷ ὁμοιουμένη. Οἱ δὲ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως, παντὶ λίθῳ κεκοσμημένοι. Λίθοις πολυτίμοις διαμνηροῖ τὰς ἀρετὰς τῶν θείων ἀποστόλων, οὓς καὶ θεμελίους καλεῖ τῆς πόλεως. Δώδεκα δὲ ὄντων τῶν λίθων τῶν ἐν τῷ λογεῖρ τοῦ ἀρχιερέως, ὅσῳ μόνον ἐκ τούτων τοῖς θεμέλιοις ἐντάττει: τοὺς τέσσαρας δὲ παρηλλαγμένους, ἑξ ἑκ τούτων φανῆ καὶ τὸ σύμφωνον τῆς Παλαιᾶς πρὸς τὴν Νέαν, καὶ τὸ ὑπερέχον τῆς Νέας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διαλαμψάντων ὅσον πρὸς τὴν Παλαιάν. Οἱ τοίνυν ἀπόστολοι πάσῃ ἀρετῇ τῇ διὰ τῶν τιμίων λίθων ἐμφαινομένη κεκόσμηται.

α'. Ὁ πρῶτος ἰασπιδος. Διὰ τῆς ἰασπιδος χλωρίζουσης τὴν χρῶαν κατὰ τὴν σμάρραδον, εἰκὼς τὸν κορυφαῖον Πέτρον δηλοῦσθαι, ὅς πρὸ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἐν ἀπάσαις ταῖς πρὸς αὐτὸν τοῦ Κυρίου ἐρωτήσεσιν ἀειθαλῆς ὢν καὶ νεάζων, ἐάλῳ γούν τῇ ἀπὸ τοῦ θεοῦ χλωρότητι, κατὰ τὸ τοῦ διδασκάλου πάθος κατακρητηθεῖς, ὡς καὶ πρὸς ἄρνησιν χωρῆσαι. Ὅμως τῇ αὐτῇ πάλιν κατὰ τὸ κρεῖττον συγκροτούμενος ἀειθαλῆς, αὐτὸς τε τοῦ θανατοῦντος ταῖς τῶν δακρύων βραχίς ἀπὴλλακται δῖψους, καὶ ἡμᾶς εἰς τόπον χλόης διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ σωτηριώδους βαπτίσματος κατεσκήνωσεν.

β'. Ὁ δεύτερος, σάφειρος (οὕτως τοῦ καλαίνου χρώματος καλουμένου, ὃ τινες βένετόν φασιν), τῷ οὐρανίῳ ἀπεικάζεται χρώματι, ἥτοι τῷ τοῦ ἀέρος βάθει, ὃ τὸ οὐράνιον ἐπιπροσθεῖ σῶμα, εἶγε καὶ τοῦτο αἰσθήσει ληπτὸν, ἀλλὰ μὴ, κατὰ τὸν Σταγειρίτην, πέμπτου σώματος φύσιν τινὰ κατεργασται. Ἄλλ' εἰ καὶ τοῦτο τῆς ὁρατικῆς αἰσθήσεως ἡμῶν μὴ οἶας τε οὐσης τὰ πορρωτάτω διακριθεῖν τοῦ ἐπιπροσθεῖντος οἷά τινος παραπετόσματος, κἂν μέντοι τὸ χρῶμα ἐμφανίζεῖν πειράται, σαφείρῳ ὁμοιωῖν

τὸν δεύτερον θεμέλιον ὅς σαπφειρος τῷ οὐρανίῳ ἀπεικάζεται σώματι καὶ ὄπωρ, εἴρηται. Ἐξ οὗ σαπφείρου φασὶ καὶ τὸ λαζούριον χρώμα γίνεσθαι. Τούτῳ τῷ λίθῳ τὸν μακάριον Παῦλον Ἐνδικον ἀπεικάζεται, ἕως τριτοῦ οὐρανοῦ ἀναληφθέντα, κάκειθεν ἔλκοντα τοὺς αὐτῷ πειθομένους.

γ'. Ὁ τρίτος, χαλκηδών. Οὗτος ἐν τῷ ἱερατικῷ λογεῖω οὐκ ἐμφέρεται, ἀλλ' ἀνθραξ, ὅς ἐνταῦθα οὐ κεῖται. Σκοπητέον οὖν, μὴ ποτε τὸν ἀνθρακα οὕτως ἐκάλεσαν. Ἄνθραξ δὲ ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ἅτε ἐν τῇ ἀγλύϊ τοῦ κατὰ τὸν νόμον βίου αὐτοῦ τε τῷ καθ' ἑαυτὸν φωτὶ τὸν ζητούμενον Μεσσίαν εὐρίων, καὶ τοῖς γνωρίμοις μηνύων καὶ ἐμφανίζων ἅμα δὲ εἰ καὶ ἄλλος ὁμοιόχρους ἀνθρακι ὁ χαλκηδών ἐστι λίθος, οὕτω κληθεῖς, παρῶσον κατὰ τὸν Χαλκηδόνος πορθμὸν ἀνω Χρυσοπόλεως κατὰ τὰς Συμπληγάδας πέτρας τοῖς ἐκτὸς τούτων ἀπανθρώποις χωρίοις, χοιράσει καὶ σκοπέλοις τῶν αἰγιαλῶν ἠχρειωμένων μετὰ λίθων ἀνευρίσκειται πολυτίμων, ὡς τὰ πάτρια Βιθυνῶν ἀναταξαμένοις εἴρηται, σκοπητέον.

δ'. Ὁ τέταρτος, σμάραγδος. Διὰ τοῦ σμαράγδου τὸ πράσιον χρώμα ἐμφανιζομένου, τὴν τε διαύγειαν ἐξ αὐτοῦ προσλαμβάνοντος καὶ τὴν ὥραν, τὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου νομιζομεν δηλοῦσθαι κήρυγμα, θεῖω ἐλαίῳ φαιδρύνοντος τὴν προσγινομένην ἡμῖν ἐξ ἁμαρτίας κατήφειαν.

ε'. Ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ. Τούτῳ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου χαρακτηρίζεσθαι ὑπειλήφαμεν. Ὡς γὰρ ὁ λίθος οὗτος καὶ χροῖαν αἱματιαίαν ἐγκολπίζεται, οὕτω δὴ καὶ ὁ μακάριος οὗτος, ἐναρχομένου τοῦ φωτοειδοῦς λευκοῦ καὶ θείου κηρύγματος, τῷ δι' αἵματος δρόμῳ τῷ διδασκάλῳ Χριστῷ πρὸς τὴν οὐράνιον καὶ αἰείζων λῆξιν, καὶ πλήρη φωτὸς, περιπέμπεται.

ς'. Ὁ ἕκτος, σάρδιον. Οὗτος πυρρὸς τὴν χροῖαν ὀρώμενος, τῷ διαπύρῳ τῆς περὶ Χριστὸν διαθέσεως τὸν Φίλιππον ἀναφέρει. Ὡς γὰρ ὁ λίθος οὗτος θεραπευτικὴν ἔχει δύναμιν οἰδημάτων σαρκικῶν καὶ τῶν ἀπὸ σιδήρου πληγῶν, οὕτω καὶ τῆς τοῦ Φιλίππου ἀρετῆς τὸ κάλλος ὑποδύεται.

ζ'. Ὁ ἕβδομος, χρυσόλιθος. Βαρθολομαῖος ἀπεικάζεται τῷ χρυσολίθῳ τῷ πολυτίμῳ, τῶν ἀρετῶν χρυσοειδεῖς ἀποστίλβων λαμπρότητας καὶ οὗτος, οὐ μέντοι καὶ ὡς ὁ χρυσοῦς τῷ τήκεσθαι δυστυχῶν, στερόδότητι δὲ λιθίνῃ πρὸς τὸ κήρυγμα καταπλουτῶν ἔμμονον.

η'. Ὁ ὄγδοος, βηρύλλιος. Θωμᾶς εικάζεται τούτῳ, θαλασσοειδεῖ τῇ χροῖᾳ καὶ ὑακινθίζούσῃ, τὸ τε πρὸς πίστιν αὐτοῦ ἀστάθμητον ὑπογράφοντι, καὶ μάλιστα τὸ μακροδαπέδ τῆς ἀποστολῆς μέχρις Ἰνδῶν καὶ διὰ θαλάσσης ἐκτελεσθείσης.

θ'. Ὁ ἔννατος, τοπάζιον. Ὁ τόπαζος ἐρυθρὸς καὶ ἀνθρακίζων τῷ εἶδει, καὶ λευκὸν ὄπδον ἀφιεῖς ὀφθαλμιῶσιν ἀλεξίπονον, τὸν θεῖον Ματθαῖον ἔξει ἀφομοιούμενον, πεπυρωμένον τῷ θεῖω ζήλῳ, ὡς καὶ τὴν μέχρι σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ γαλακτοτροφίας ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ ἀναγράψαι ὡς τούτους τὴν καρδίαν τυφλώττοντας καὶ νηπιώδει τῇ πύ-

corpori assimilatur, eo modo quo jam dictum : ex quo sapphiro aiunt fieri colorem caeruleum. Huic lapidi æquum est beatum Paulum comparare usque ad tertium cœlum assumptum, et inde eos attrahentem qui sibi credunt.

3. *Tertius est chalcidonus.* Hic in sacerdotali rationali non defertur, sed carbunculus qui hic non ponitur. Considerandum est igitur ne quando carbunculum ita vocaverit. Porro ἀνθραξ, id est, carbunculus est beatus Andreas, tanquam in caligine vitæ legalis, et ipse sua luce nactus quæsitum Messiam, et sibi notis significans ac demonstrans. **828** Præterea chalcidonus lapis, quanquam alius sit, similis tamen est coloris cum carbunculo : ita dictus quod circa fretum Chalcedonis supra Chrysolim juxta Symplegades scopulos, in locis inaccessis extra hos positus, nempe in saxis ac scopulis desertorum litorum, cum aliis lapidibus pretiosis inveniatur, veluti dixerunt ii qui de rebus patriis Bithynorum scripserunt.

4. *Quartus est smaragdus.* Per smaragdum, qui viridem demonstrat colorem, et splendorem ex eo susceptum ac verustatem, Joannis evangelisæ prædicationem significari arbitramur, qui divina misericordia exhilarat ortam in nobis ex peccato trisittiam.

5. *Quintus est sardonix.* Per hunc Jacobum Zebedæi designari credimus. Quemadmodum enim hic lapis sanguineum refert colorem, ita quoque et hic sanctus inchoata splendida et candida ac divina prædicatione, cursu per sanguinem peracto in modum magistri sui Christi, ad cœlestem et perpetuæ vitæ quietem plenamque lumine transmittitur.

6. *Sextus est sardius.* Hic fulvo colore prosiliens, Philippum propter ignitum erga Christum affectum demonstrat. Quemadmodum enim hic lapis virtutem habet curativam ulcerum carnis et vulnerum ferro inflictorum, ita quoque decor virtutis Philippi subingreditur.

7. *Septimus est chrysolithus.* Pretioso chrysolitho Bartholomæus assimilatur, resplendens et hic aureo virtutum splendore : non tamen sic ut in modum auri liquefiat adversitatibus, sed magis lapidea firmitate stabilem ditans prædicationem.

8. *Octavus est beryllus.* Thomas huic comparatur, qui lapis maris ac hyacinthi colore, et illius ad fidem instabilitatem depingit, et maxime apostolatium ac legationem in longinquam patriam, nempe usque ad Indos et per mare perfectam.

9. *Nonus est topazius.* Topazius ruber et specie carbonis ac candidum aspectum relinquens auxiliando ægris oculis, divinum **829** Matthæum assimilatum habebit, divino zelo ignitum, ut etiam Dei incarnationem describeret usque ad carnem et sanguinem ac lactationem : per quæ eos qui cor habebant exæccatum fidemque infantilem, eos, inquam/

καθ' ἣν τὰ τοῦ φωτός ἔργα πεπράξεται, πῶς οἶόν τε τὴν νυκτερινὴν ἀπραξίαν παρεϊσθυσιν ἐκεῖ σχεῖν, νυκτός τὸ παράπαν οὐκ οὕσης; Δισσὸν δὲ τὸ ὄνομα. Ἡ γὰρ τοῦτο βούλεται δηλοῦν ὅτι εἰρήνη ἔσται καὶ ἀσφάλεια, ὡς μηδὲ δεῖσθαι φυλακὴν ποιῆσθαι τῆς πόλεως, τῇ τῶν πυλῶν ἀποκλείσει, ἢ τὸ κάκει τοὺς θεῖους πυλῶνας τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας ἠνεψῆχθαι πᾶσι πρὸς τὴν τῶν τελειοτέρων μάθησιν. Ἡμέρα δὲ ἔσται ἐκεῖ καὶ νύξ, ὅτι αὕτη τοῖς ἀμαρτωλοῖς ἀποκληρωθήσεται.

Καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν. Οἱ τὰ γῆνα καταγωνισάμενοι πάθη, οἴσουσι δόξαν τῷ συναντιλαμβανομένῳ Θεῷ. Οὐδὲν γὰρ τῶν κατωρθωμένων ἀνθρώποις θείας ἐπικουρίας ἐκτός συσταίη. Οὕς ἄνω βασιλεῖς εἶρηκε γῆς, τοὺτους εἰσαγωγούς φησι τῶν ἐθνῶν τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς. Τί δὲ διὰ τούτων παριστῶν; Ἡ ὅτι οἱ καταπαλαίσαντες τὰ περὶ γῆν ἰλυττώμενα πάθη τῷ καθ' ἑαυτοὺς ὑποδείγματι καὶ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν εἰσαγωγίμον πεποιήκασιν τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ὡς περὶ ὑπόδειγμα, δόξα καὶ τιμὴ, ἢ πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῖς ἔθνεσι συνετέλεσε.

ΚΕΦΑΛ. ΞΗ'.

Περὶ τοῦ καθαροῦ ποταμοῦ τοῦ ὄπτανθέντος ἐκ τοῦ θρόνου πορεύεσθαι.

Καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν καθαρὸν, ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀγρίου ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς. Καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐκ ἰθὺς ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς δώδεκα κατὰ μῆνα ἓνα ἕκαστον ἀποδιδούς τὸν καρπὸν αὐτοῦ, καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν. Καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἐκεῖ. Καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀγρίου ἐν αὐτῇ ἔσται. Καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. Καὶ νύξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρεῖαν οὐκ ἔχουσι λύχνου καὶ φωτός βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Διττὴν ἴσμεν τοῦ ποταμοῦ τὴν ὠφέλειαν, δίψους ἀνάκτησιν, καὶ ρύπου κάθαρσιν, ὧν ἀμφοτέρων πλήρης ἡ κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν Χριστοῦ κήρυγμα ζωῆς. Δίψος τε γὰρ ἀνεκτήσατο τῶν πρὸ τῆς παρουσίας Χριστοῦ προφητῶν, « Ἐδίψησέ σε, » φασκόντων, « ἡ ψυχὴ ἡμῶν, » καὶ βαπτίσματι θεουργῶ τοὺς λουομένους ἀγνίζουσα ἐκάθαρε. Καὶ ὅτι τὸ βάπτισμα σκοπὸς παρεμφαίνει τὸν ποταμὸν τῷ εὐαγγελιστῇ, ἐνταῦθα ἐχέγγυον πιστώσασθαι τὸ ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀγρίου ἐκπορευεσθαι αὐτὸν ὑποθέσθαι, καὶ μέσον τῆς πλατείας διαρρεῖν, τοῦ εὐαγγελικοῦ δηλαδὴ κηρύγματος. Οὐ γὰρ ἔστιν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ εἰσελθεῖν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, τὸν μὴ ἄνωθεν ἀναγεννηθέντα δι' ὕδατος καὶ πνεύματος.

Καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν. Ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἐντεῦ-

A perpetuus sit dies in quo lucis opera peraguntur, quomodo possibile esset illud nocturnum otium irrepere, ubi nox omnino non erit? Duplex est autem intellectus. Aut enim hoc significare vult quod pax erit et securitas, ut neque civitati opus sit ponere custodiam claudendo portas: aut quod ibi quoque divinae portae doctrinae apostolicae omnibus aperta sint, ad instructionem eorum quae perfectiora sunt. Dies autem erit ibi, et non nox, quia haec ad peccatores relegabitur.

Et afferent gloriam et honorem. Qui terrenos devicerunt affectus, ferent gloriam auxiliatori Deo. Nullum enim egregium facinus hominibus contingeret absque divino auxilio. Porro quos superius dixit reges terrae, nunc dicit inducentes gloriam et honorem gentium. Quid autem per haec significat? Aut quod hi qui affectus ad terrena allicientes superarunt, suo exemplo caeteris quoque gentibus introductionem ad supernam Jerusalem praestiterunt, cujus exemplum sunt gloria et honor, aut ad gloriam et honorem gentibus profuerunt.

831 CAPUT LXVIII.

De fluvio puro qui visus est ex throno procedere.

XXII, 1-5. Et ostendit mihi fluvium purum aquae vivae, splendidum tanquam crystallum, procedentem de throno Dei et Agni in medio plateae ejus. Et ex utraque parte fluvii lignum afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum: et folia ligni ad medelam gentium. Et omne maledictum non erit amplius, sed thronus Dei et Agni in illa erit: et servi ejus servient illi, et videbunt faciem ejus: et nomen ejus in frontibus ipsorum. Et nox non erit ibi: et non egent lucerna nec luce solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos. Et regnabunt in saecula saeculorum.

ἡλίου, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς φωτίζει αὐτούς. Καὶ

Duplicem novimus fluminis utilitatem, nempe sitis refocillationem et sordium purgationem. Utriusque plena adeptio est in vita quae est juxta Evangelii Christi praedicationem. Nam et sitim refocillavit prophetarum qui fuerant ante Christi adventum et dicebant, « Sitivit te anima mea », et eos qui sacro et efficaci baptismo lavantur, expiando purgavit. Et quod evangelistae scopus sit ut fluvius referat baptismum, hinc idoneum est argumentum ad confirmandum, quod et ipsum procedere supponit de throno Dei et Agni, et disfluere in medio plateae, evangelicae videlicet praedicationis. Neque enim potest quisquam in supernam ingredi Jerusalem, juxta Domini vocem, nisi qui superne regeneratus sit per aquam et sanguinem.

Et ex utraque parte fluvii. Ex utraque parte evangelicae praedicationis: ex hac quidem secundum

¹¹ Psal. LXII, 2.

præsentem vitam, ex illa vero secundum futurum sæculum. Lignum autem vitæ divinam vocat sapientiam. Hujus autem ligni est doctrina Christo adhærens, quæ a præsentis felicitate ad futuram beatitudinem occurret. **832** Quæ est autem præsens felicitas? Decenter et opportune tractare divinas virtutes, et non intempestive aut præsumptuose inefficaci studio vanas efficere. Æquali autem numero cum laborantibus est et opportuna tractatio, quia neque prolongare, sed prævenire potius tempus solutionis oportet erga operarios qui faciant ordinate dirigi singula in sapientia. Ad hæc folia quoque ligni ad sanitatem gentium ait denuntiari sive vaticinio prædici; at quid per hæc vult proponere? Scimus sane folium esse, fructus operimentum adornans: et ex hoc intelligimus, quod perfectiora secundum Deum opera, et per crystallinam pelluculentiam circumfulgentia, perfectissimis in virtute ad examinationem committuntur, siquidem, « Potentes potenter examinabuntur ¹². » Quæcumque vero alimentum fructuum non participant, sed plantam solum assumunt in signum quod mortua non sint, ad medelam gentium assignantur. His enim ad Christi obsequium accedentibus, superfluum foret in ipsis exacte indagare.

Sed thronus Dei et Agni in illa erit. Qui dilectis Deo virtutibus seipsum in divinum vehiculum præparavit, ad Dei et Agni requiem, per divinas Veteris Novique Testamenti instructiones impigre currens, ac divinæ dedicationis particeps feliciter effectus, hic civitatis supernæ Jerusalem habitator erit, videbitque Deum facie ad faciem, non per ænigmata, sed quemadmodum sanctis apostolis in monte sancto visus est, veluti ait magnus Dionysius.

Et regnabunt in sæcula sæculorum. Sancti videlicet conregnabunt Christo per infinita sæcula.

CAPUT LXIX.

Quod fide digna sint quæ ab Apostolo visa sunt.

XXII, 6. *Et dixit mihi: Hi sermones fide digni sunt et veri. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit angelum suum, **833** ut ostenderet servis suis quæ oportet fieri cito.*

Quod solet facere beatus hic evangelista, hic quoque observat: quemadmodum et in Evangelio in signo cognitionis quod esset legitimum: « Et scimus, inquit, quod verum sit testimonium ejus ¹³: » Ita et nunc consignans ait sermones fide dignos ac veros expositos esse: inde fidem trahentes, nempe quod a Domino Deo qui etiam doni prophetarum Dominus est. Nam hoc significare vult per hoc quod ait *Dominus spirituum*, ac si dixisset, Dominus prophetici doni.

Αθεν, κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἐκεῖθεν, κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ξύλον δὲ ζωῆς, τὴν ἐνθεὸν φησὶ σοφίαν. Τούτου τοῦ ξύλου, ἢ κατὰ Χριστὸν ἐχομένη διδασκαλία ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν εὐπραγίας εἰς τὴν μακαριότητα καταστήσει. Τίς δὲ ἡ ἐντεῦθεν εὐπραγία; Τὸ προσηκόντως μεταχειρίζεσθαι καὶ κατὰ καιρὸν τὰς θεοποιούσας ἀρετάς, ἀλλὰ μὴ ἀκαίρως ἢ ὑπερβαθμῶς ἐπ' ἀνηνύτῳ σπουδάσματι ματαιοποιεῖν. Ἰσάριθμος δὲ τοῖς διαπονοῦσι καὶ ἡ κατὰ καιρὸν μεταχείρησις, ὅτι μὴδ' ὑπερτείνειν, ἀεὶ δὲ ἐνδεῖν ἐχρῆν τοῦ καιροῦ τοὺς ἐργάτας, τεταγμένως δὲ διεξάγεσθαι τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ποιούντας. Πρὸς τούτοις, καὶ τὰ φύλλα φησὶ τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν καταγγέλλεσθαι, οἶον εἰ φημίζεσθαι, τῶν ἐθνῶν, τί διὰ τούτων ἐνστήσαι θέλων; Τὸ φύλλον οὖν περικάρπιον ἴσμεν σκέπασμα. Ἐκ τούτου συνίεμεν ὡς τὰ τελεώτερα τῶν κατὰ Θεὸν καὶ διαυγείᾳ κρυσταλλοειδεῖ περιουγαζομένων ἔργων τοῖς τελεωτάτοις κατ' ἀρετὴν εἰς ἐξέτασιν ἀνατίθεται: « Δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς ἐτασθήσονται. » Ὅσα δὲ τοῦ τροφίμου μὲν ἀμοιρεῖ τῶν καρπῶν, εἰς δεῖγμα δὲ τοῦ ὅτι τέθνηκε, τὸ φυτὸν μόνον παραλαμβάνεται, τῇ τῶν ἐθνῶν θεραπείᾳ προσνέμεται. Τῇ Χριστοῦ γὰρ τούτων ὑπαχθέντων δουλείᾳ, τὸ πρὸς ἀκρίθειαν, περίττον ἐπὶ τούτων ἀνερευνᾶν.

Καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου ἐν αὐτῇ ἔσται. Ὁ ἀρεταῖς θεοφιλέσιν, εἰς δχημα θεῖον ἐαυτὸν ἠύτρεπικῶς, εἰς τὴν Θεοῦ δὲ καὶ τοῦ Ἁγίου ἀνάπαυσιν διὰ τῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης θεῶν εἰρηγήσεων ἀόκνω; δραμῶν, καὶ θείας ἰδρύσεως ἠμοιρηκῶς, αὐτὸς τῆς πόλεως τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ ἔσται οἰκῆτωρ, καὶ ὄψεται τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, οὐ δι' αἰνιγμάτων, ἀλλ' ὡσπερ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τεθέαται, ὡς φησὶν ὁ μέγας Διονύσιος.

Καὶ βυσιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Οἱ ἅγιοι δηλονότι συμβασιλεύσουσι Χριστῷ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.

ΚΕΦΑΛ. ΕΘ'.

Περὶ τοῦ ἀξιοπίστου τῶν τεθεαμένων τῷ Ἀποστόλῳ.

Καὶ εἶπέ μοι· Οὗτοι οἱ λόγοι, πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. Καὶ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει.

Τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ὁ μακάριος οὗτος εὐαγγελιστῆς; κἀνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, εἰς γνώρισμα τοῦ γνησίου, τὸ, Καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς ἔστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ· οὕτω καὶ νῦν ἐπισφραγίζων φησὶ, τοὺς λόγους πιστοὺς καὶ ἀληθινοὺς ἐκτεθεῖσθαι, ἐκεῖθεν ἔλκοντα τὸ πιστὸν, ἀπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ, ὃς καὶ τοῦ χαρίσματος τῶν προφητῶν Κύριος. Τοῦτο γὰρ βούλεται παριστᾶν διὰ τοῦ, Κύριος τῶν πνευμάτων· ὡσπερ εἶλεγεν· Κύριος τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος.

¹² Sap. vi, 7. ¹³ Joan. xxi, 24.

ΚΕΦΑΛ. Ο΄.

A

CAPUT LXX.

Ὅτι Θεὸς τῶν προφητῶν ὁ Χριστὸς καὶ Δεσπότης τῶν ἀπάντων.

Ἴδού ἔρχομαι ταχύ. Μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ βλέπων καὶ ἀκούων ταῦτα. Καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεφα, ἔπεσον προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα. Καὶ λέγει μοι· Ὅρα μὴ· σύνδουλός σου εἰμι ἐγὼ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. Τῷ Θεῷ προσκύνησον.

Τοὺς τηροῦντας λέγει τοὺς σπουδάζοντας μὴ περιπεσεῖν ταῖς εἰρημέναις κολάσεσιν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ἀλλὰ διὰ βίου θεαρέστως ἀμοιρεῖν αὐτῶν.

Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ βλέπων καὶ ἀκούων ταῦτα. Καὶ τοῦτο τῆς ἀποστολικῆς ψυχῆς ἰδίωμα. Ὅπερ γὰρ καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πεποίηκεν εἰπὼν· « Καὶ ὁ ἔωρακὼς μεμαρτύρηκε καὶ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ, » τοῦτο κἀνταῦθα ποιεῖ αὐτήκοος εἶναι καὶ αὐτόπτης τῶν προφητευθέντων ὁμολογήσας. Διὰ γὰρ τούτου τὰ ἔωραμένα ἐπιστώσατο. Ἐδειξε δὲ καὶ, ὡς προείρηται, τὸ τοῦ διατυποῦντος ἀγγέλου, καὶ τὸ ἑαυτοῦ εὐλαδές.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ΄.

Ὅπως ἐκελεύσθη μὴ σφραγίσαι, ἀλλὰ κηρύξαι τὴν ἀποκάλυψιν.

Καὶ λέγει μοι· Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. Ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστι. Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. Ἴδού ἔρχομαι ταχύ. Καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔσται. Ἐγὼ τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος.

Μὴ σφραγίσῃς, καὶ τὰ ἐξῆς. Τουτέστι, Μὴ παρὰ σαυτῷ συγκλείσας φυλάξης, ἀλλὰ φανέρωσον ἅπανσιν. Διὰ δὲ τοῦ, Ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστι, τοιοῦτό τι βούλεται δηλοῦν. Ὁ καιρὸς τῆς ἐκβάσεως τῶν εἰρημένων, οὐ τὸ πλεῖστον ἀπέχει τῶν εἰρημένων ὡς τότε, ἀλλὰ μὴ νῦν χρεῖαν ἔχεις αὐτῶν ἀκούειν. Ὅσον μὲν οὖν τὸ μὴ ἤδη παρεῖναι, ἀκούειν χρεῖα, ὅσον δὲ τὸ μόνον οὐ παρεῖναι, ἀλλὰ σχεδὸν ἐνεργεῖσθαι, περιττὸν τὸ ἀκούειν.

Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι. Οὐ προτροπὴ τοῦτο, ἀλλ' ἐλεγχος τῆς ἐκάστου πρὸς ὃ τι καὶ βούλοῖτο ὀρμῆς.

Ἴδού ἔρχομαι ταχύ. Τὸ Ταχύ εἶτε συγκρίσει τῶν ἀπεράντων αἰώνων εἴρηται, ἢ καὶ πρὸς εὐθυμίαν τῶν ἀπεκδεχομένων τὴν ἀντίδοσιν, ἢ καὶ διὰ τὸ ἀπραλόγιστον καὶ πάντως ἀνυπερθέτως ἐσόμενον.

Ἐγὼ τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα. Ὅτι μὲν διὰ τοῦ ὑποδείγματος τῶν γραμμάτων ἕοχὴν παρεδήλωσε

Quod Christus sit Deus prophetarum ac Dominus omnium.

XXII, 7-9. Ecce venio cito. Beatus qui servat sermones prophetiae libri hujus. Et ego Joannes videbam et audiebam hæc. Cumque audissem ac vidissem, procidi ut adorarem ante pedes angeli qui ostendebat mihi hæc. Et ait mihi : Vide ne feceris : conservus tuus sum ego et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui servant sermones libri hujus. Deum adora.

Servantes dicit eos qui student ne incidant in supplicia quæ dicta sunt in hoc libro, sed per vitam Deo gratam expertes sint ipsorum.

B Et ego Joannes videbam et audiebam hæc. Est autem et hic modus loquendi hujus apostolici animi. Quod enim et in Evangelio fecit, dicens : « Et qui vidit, testimonium perhibuit, et verum est testimonium ejus ¹⁴, » hoc etiam in hoc loco facit : attestans quod fuerit ipse auditor ipseque inspector eorum quæ prophetata sunt : per hoc enim ea quæ visa sunt confirmavit. Ostendit autem ut prædictum est et angeli instituentis pietatem, et sui animi verecundam modestiam.

834 CAPUT LXXI.

Quod jussum ipsi fuerit ne obsignaret, sed ut prædicaret hanc revelationem

C XXII, 10-13. Et dicit mihi : Ne obsignaveris sermones prophetiae libri hujus : tempus prope est. Qui nocet noceat adhuc, et qui sordidus est sordescat adhuc, et justus justificetur adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio cito, et merces mea mecum est, ut dem unicuique sicut opus illius erit. Ego sum α et ω, principium et finis, primus et novissimus.

Ne obsignaveris, etc. Hoc est, ne apud te conclusos serves, sed manifesta omnibus. Per hoc autem quod ait : Tempus prope est, tale quidpiam significare vult. Tempus quo contingant ea quæ dicta sunt non multum abest a dictis rebus ut tunc contingant, at non modo tibi necesse est ea audire.

D Quatenus igitur nunc non adsunt, opus est audire : sed quatenus tantum non adsunt, sic tamen ut brevi futura sint, supervacaneum esset audire.

Qui nocet noceat adhuc. Non id adhortatio est, sed ut quisque convincatur de eo ad quodcumque elegerit accedere.

Ecce venio cito. Dictum est Cito, aut comparatione ad infinita sæcula, aut ad exultationem eorum qui suscepturi sunt retributionem : aut etiam quia inevitabiliter et certe absque longa dilatione futurum est.

Ego sum α et ω. Quod per exemplum litterarum significaverit principium ac finem, non est difficile

¹⁴ Joan. XIX, 35.

intelligere, ex eo quod ipse quoque subjunxit. His tamen qui exactiores sunt in indagando contingit quærere, cur non id per alia designaverit, quam per litteras. Dicimus ergo quod quia hujusmodi promissionum quæ solo sermone honoratæ sunt, susceptionem ac eventum sperare et expectare contingit, propterea hoc modo et non alio quocunque significavit. Signum autem hujusmodi institutionis fuit inventio litterarum. **835** Nam hæ ipsæ juxta Stagiritem symbola sunt hominum in clara facileque significanti voce. Propterea quoque ipsi visum est uti voce significativa nominum: et merito tali institutione usus est, talibusque demonstrationibus principii ac finis.

XXII, 14-17. *Beati qui faciunt præcepta ejus, ut sit potestas eorum in libro vitæ, et per portas intrent in civitatem. Foris canes, et venefici, et scortatores, ac homicidæ, omnesque idololatræ, et quisquis facit et amat mendacium. Ego Jesus misi angelum meum, ut hæc testificaretur vobis Ecclesiis. Ego sum radix et genus David, stella matutina splendida. Et spiritus et sponsa dicunt: Veni; et qui audit dicat: Veni. Et qui sitit, veniat; et qui vult accipiet aquam vitæ gratis.*

Jam dictum est quod lignum vitæ appellet divinæ sapientiæ oracula, quæ in rebus agendis quæ jucundissimum habent exercitium, sanctorum potestatem transvehunt, ut per dicta apostolica libere ac prospere ducant ad supernam Jerusalem. Quod autem portæ sint apostoli, jam visum est.

Foris canes, et venefici, et scortatores. Non solum apertos infideles, sed et scortatores areet propter illorum impudentiam ac imparitatem: de quibus etiam divinus ait Moses: « Non afferes pretium scorti, et pretium sive commutationem canis in domum Domini Dei tui ad omnem confusionem tuam ¹⁵. »

Ego Jesus misi angelum meum. Hoc etiam loco dominandi dignitas ostenditur in eo qui misit angelum.

Ut testificaretur. Hoc est, protestaretur, non in occulto aut in abscondito, sed audientibus cunctis ubique locorum Ecclesiis; ne quis spontanea malitia ignorantiam prætexens, maneat incorrectus, eo quod male sit affectus. Porro quod ait: *Ego sum radix et genus David*, magis consentaneum est ut intelligatur: Ego sum ramus qui de radice David germinavi. Genus vero, ut qui ex eo germinaverim, ut essem Emmanuel ex divinitate et humanitate. Stella autem matutina splendida ipse Dominus appellatur: matutina quidem, tanquam omnis sapientiæ et sobrietatis auctor: splendida **836** vero, tanquam « illuminans omnem hominem venientem in mundum ¹⁶. » Spiritum præterea vocat eos qui digni habentur spiritualibus nuptiis, sponsam au-

A καὶ τὸ τέλος, οὐδὲν δυσχερὲς ἐννοῆσαι, καθ' ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπέθετο. Ζητεῖν δὲ τοῖς ἐξεραστικωτέροις περιγίνεται, τίνος χάριν μὴ δι' ἐτέρων τοῦτο, εἰ μὴ διὰ τῶν γραμμάτων ὑπέφηνε. Φαμὲν οὖν ὡς, ἐπειδὴ τὴν ἀπεκδοχὴν τῶν τοιούτων ἐπαγγελιῶν μόνῳ τῷ λόγῳ τετιμημένων ἐστὶ προσδοκᾶν, διὰ τοῦτο τὸν τρόπον τοῦτον καὶ οὐκ ἄλλως πως ἐδήλωσε. Τεκμήριον δὲ τῆς τοιαύτης δημιουργίας, ἡ τῶν γραμμάτων εὐρεσις. Αὐτὰ δὲ ταῦτα, κατὰ τὸν Σταγειρίτην, σύμβολα τῶν ἐν τῇ εὐσήμεῳ φωνῇ ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ δηλωτικὴ τῶν ὀνομάτων χρῆσθαι φωνῇ ἐδόκει αὐτῷ. Καὶ εἰκότως τῇ τοιαύτῃ δημιουργίᾳ καὶ τοιούτοις ὑποδείγμασι τῆς ἀρχῆς ἐχρήσατο καὶ τοῦ τέλους.

Μακάριοι οἱ ποιῶντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξω οἱ κύνες, καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πόρνοι, καὶ οἱ φορεῖς, καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ ποιῶν καὶ φιλῶν ψεῦδος. Ἐγὼ Ἰησοῦς ἐπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ταῖς Ἐκκλησίαις. Ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυὶδ, ὁ ἀστὴρ ὁ πρωῖνός ὁ λαμπρός. Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν· Ἔρχου. Καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω· Ἔρχου. Καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω. Καὶ ὁ θέλων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

Ἦδη εἴρηται, ὅτι τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, τὰ θεόσοφα λόγια καλεῖ, ἃ περὶ τὰ πρακτικὰ κατὰ τὸ εὐφρονέστατον τὴν σχολὴν ἔχοντα, τὴν τῶν ἀγίων ἐξουσίαν διαπορθεύεται, ἐλευθερίως διὰ τῶν ἀποστολικῶν ῥήσεων εὐδοούμενα πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. Τοῦς πυλῶνας δὲ ὅτι οἱ ἀπόστολοι, ἤδη τεθειώρηται.

Ἐξω οἱ κύνες, καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πόρνοι. Οὐ μόνον τοῦς ἀναιδεῖς ἀπίστους, ἀλλὰ καὶ τοῦς ἠταιρηκότας διὰ τὸ ἀναιδὲς αὐτῶν καὶ ἀκάθαρτον ἀπελαύνει, περὶ ὧν καὶ ὁ θεσπέσιός φησι Μωϋσῆς· « Οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνῆς, καὶ ἀλλαγμα κυνὸς εἰς οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, πρὸς πᾶσαν εὐχὴν σου. »

Ἐγὼ Ἰησοῦς ἐπεμψα τὸν ἄγγελόν μου. Κάνταῦθα τὸ Δεσποτικὸν τοῦ πεπομφότος τὸν ἄγγελον ἀξίωμα δεικνύεται.

Μαρτυρῆσαι δὲ τὸ διαμαρτύρασθαι, οὐκ ἐν κρυφῇ, ἀλλ' ἐν παραθύστῳ, ἀλλ' ἀκούοντων ἀπάντων ἀπανταχοῦ Ἐκκλησιῶν, ἵνα μὴ τις ἐθελοκάνως ἀγνοίαν προφασισάμενος μείνη ἀδιόρθωτος, πονήρως διακείμενος. Τὸ δὲ, Ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυὶδ, ἀκολουθότερον οὕτω νοεῖν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Δαυὶδ βλαστήσας κλάδος. Γένος δὲ, ὡς ἐξ οὗ κατὰ σάρκα ἐκβλαστήσας, ὡς εἶναι τὸν Ἐμμανουὴλ ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος. Ἄστὴρ δὲ πρωῖνός, αὐτὸς ὁ Κύριος χρηματίζει. Πρωῖνός μὲν, ὡς πάσης σωφροσύνης παράτιος. Λαμπρός δὲ, ὡς « φωτίζων πάντα ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενον. » Πνεῦμα δὲ καλεῖ, τοῦς ἡξιωμένους τοῦ πνευματικοῦ γάμου, νύμφην δὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ δὲ, Καὶ ὁ ἀκούων, τοῦτους ὑπεμ-

¹⁵ Deut. xxiii, 18. ¹⁶ Joan. i, 9.

φαίνει τοὺς μήπω μὲν τῇ ἀγέλῃ προσειλημμένους, A
εἰς ἀκοήν δὲ τῶν θείων ἀκουσμάτων παρεσκευασμέ-
νους, οἱ καὶ ἐπισπεύδουσι γινῶναι τὸν Κύριον.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ΄.

Ὅπως ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Πνεῦμα προσ-
καλοῦνται τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐνδοξον ἐπιφά-
νειαν· καὶ περὶ τῆς ἀρᾶς ἣ ὑποβάλλονται οἱ
τὴν βίβλον παραχαράττοντες ὡς ἄκυρον.

Μαρτύρομαι ἐγὼ παντὶ τῷ ἀκούοντι τοὺς λόγους
τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. Ἐάν τις
ἐπιθῇ ἐπ' αὐτά, ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸν ὁ Θεὸς τὰς
ἐπτά πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ
τούτῳ. Καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ
βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ Θεὸς B
τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς καὶ ἐκ
τῆς πόλεως τῆς ἁγίας τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ
βιβλίῳ τούτῳ. Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· Ναί,
ἔρχομαι ταχύ. Ἀμήν. Ἐρχοῦ, Κύριε Ἰησοῦ
ἀγίων. Ἀμήν.

Μαρτύρομαι ἐγὼ. Ἀντὶ τοῦ, Διαμαρτύρομαι,
οἶονσι διαβεβαιούμαι, πιστὸν ἵποφαίνομαι καὶ ἀπα-
ράβατον πᾶν τὸ ἐπισημανθὲν τοῖς λόγοις τῆς προ-
φητείας ταύτης. Μαρτύρομαι δὲ ταύτας τὰς πληγὰς
ἀπάσας μέλλειν ἀπενεχθήσεσθαι ἀμετατρέπτως,
τὰς δι' ὅλου τοῦ βιβλίου τούτου ἐπηγγελμένας.

Ἐάν τις ἐπιθῇ ἐπ' αὐτά. Διαμαρτύρεται τοῖς
ἀκούουσι, μήτε ἀφελεῖν, μήτε προσθεῖναι, ἀλλὰ τὰ
γραφικὰ ἰδιώματα τῶν Ἀττικῶν συντάξεων καὶ τῶν C
διαλεκτικῶν συλλογισμῶν μὴ ἡγεῖσθαι ἀξιοπιστό-
τερα ἢ σεμνότερα.

Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. Ὁ διαμαρτυρούμενος
ταῦτα, δι' ἐμοῦ, φησὶ, λέγει. Τί; Ναί ἔρχομαι ταχύ.
Δέκοψε γὰρ τὸν εἰρμὸν τοῦ λόγου, ὡς καὶ πρὸ τού-
του μεταξὺ τοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ λόγου, τὸν χρηματίζοντα
Χριστὸν αὐτοπρόσωπον εἰσάγων. Οὕτως οὖν καὶ νῦν
τάχα εἰς παραμυθίαν τοῦ χρηματισθέντος ταῦτα,
γηραιοῦ ὄντως φησὶ τό· Ναί ἔρχομαι. Ἡ οὖν ἀπὸ
τοῦ χρηματίζοντος, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ χρηματιζομένου
ἀκουστέον, ἵνα νοοῖτο οὕτως· Ἐγὼ ὁ μαρτυρῶν
ταῦτα, εἰ καὶ τῇ ἀναγκαίᾳ τοῦ βίου ἐλαύνομαι προ-
θεσμίᾳ καὶ πρὸ τοῦ ἐπιστῆναι ταῦτα, ἀλλ' οὖν καὶ
ἀγὼς μηδὲν ἀναβαλλόμενος, Ἐρχοῦ, Κύριε Ἰησοῦ D
Χριστέ, κατὰ τὴν δευτέραν σου παρουσίαν. Τὸ δὲ,
Ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν ἀγίων,
βεβαιούντός ἐστιν.

tem Ecclesiam. Cæterum quod subditur, Qui au-
dit, eos denotat qui ad gregem nondum assumpti
sunt, sed tamen ad audienda divina præcepta præ-
parati, qui etiam festinant ac studium adhibent, ut
cognoscant Dominum.

CAPUT LXXII.

Quod Ecclesia et Spiritus qui in ea est gloriosum
expetant Christi adventum, et de maledictione
cui sunt obnoxii qui librum hunc adulterant ac
depravant, tanquam irritum et abrogatum.

XXII, 18-21. Testificor ego omni audienti sermones
prophetiæ libri hujus. Si quis apposuerit ad hæc,
apponet super illum Deus septem plagas scriptas in
libro hoc. Et si quis abstulerit de sermonibus pro-
phetiæ libri hujus, auferet Deus partem ejus de libro
vitæ, et de civitate sancta, et ex his quæ scripta sunt
in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet de his :
Etiam venio cito. Amen. Veni, Domine Jesu Christe.
Gratia Christi cum omnibus sanctis. Amen.
Χριστέ. Ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν

Testificor ego. Hoc est, protestor, affirmo, fide
dignum assero et incommutabile quidquid signi-
ficatum est per sermones hujus prophetiæ. Testi-
ficor autem omnes has plagas inevitabiliter infe-
rendas esse quæ toto hoc libro denuntiatae sunt.

Si quis apposuerit ad hæc. Protestatur audientes
ne auferant neque addant : neque graphica Atti-
carum descriptionum aut dialecticorum syllogi-
smorum idiomata existiment fide digniora esse
aut venustiora.

Dicit qui testimonium perhibet de his. 837 Qui
hæc, inquit, per me protestatur, dicit. Quid? Etiam
venio cito. Interrupit enim seriem sermonis, sicut
etiam ante hoc in suo sermone, Christum inducens
propria persona. Ita igitur et nunc ad consolatio-
nem fortassis ipsius cui hæc dabantur oracula, cum
vere senex esset : Etiam venio. Aut igitur ex parte
ejus qui dabat oracula accipiendum est, aut etiam
ex parte ejus qui accipiebat, ut sit iste sensus :
Ego qui hæc testificor, quanquam necessario vitæ
cursu ac termino impellar, etiam prius quam hæc
immineant : attamen ipse quoque nihil procratisno.
Veni, Domine Jesu Christe, secundo tuo adventu.
Porro quod additur, Gratia Christi cum omnibus
sanctis, confirmantis est.